

Sub 252

---

no 204

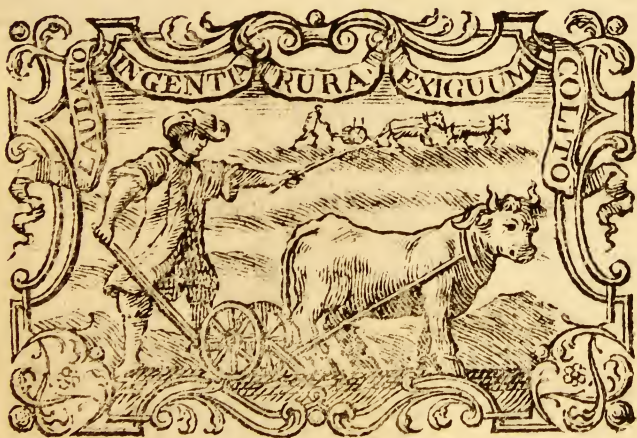
T I T I
LUCRETII

C A R I
DE RERUM NATURA

L I B R I VI.

Ad optimorum exemplarium veritatem exacti.

*Quæ præterea in hac nostra Secunda Patavina
Editione accesserint, subsequens Epistola
ad Lectores declarat.*

P A T A V I I . C I O I O C C L I .

EXCUDEBAT JOSEPHUS COMINUS

SUPERIORUM PERMISSU.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

LECTURE NOTES

PHYSICS 311

CLASSICAL MECHANICS

BY

JOHN H. COLEMAN

AND

ANDREW W. MAZUR

CHICAGO, ILLINOIS

1988

UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

530 N. DEARBORN AVENUE

CHICAGO, ILLINOIS 60607

ISBN 0-226-08203-0

HARDCOVER \$35.00

PAPERBACK \$18.00

C A N D I D I S
L E C T O R I B U S .

Atius fortasse fuisset de Lucretio iterum edendo cogitationem omnino abjicere ; quum scriptoris Epicurei , & de summo rerum conditore , ejusque providentia pessime sentientis poëmata , impiorum hominum , qui hoc tempore non desunt , pravis opinionibus & stultissimis favere quodammodo posse viderentur . Typographo tamen flagitanti ut nova poëtæ hujus editio fieret , victas manus dedimus ; ob multas videlicet utilitates quæ ex eo colliguntur , si quis ad legendum sanus & integer accedat . Nitor enim & elegantia Romanæ dictionis , plura etiam in physicis non contemnenda , quæ proponit &

argumentis confirmat, Lucretium jure ac merito eruditis commendant, & porro commendabunt. Hujusmodi quoque scriptores legi & versari posse, quin Dei Optimi Maximi gloria detrimentum capiat, Petrus Barrocius, inter Antistites qui Ecclesiæ Patavinæ præfuerunt, doctrina & probitate insignis, exemplo suo abunde testari potest; is enim quum sua manu Lucretium descripsisset, eum se laborem suscepisse ut Deo gratum & acceptum faceret, profiteri non dubitavit. quod e subjecto (*) testimonio

ma-

(*) „ *Codex Lucretii MS. chartaceus Bibliothecæ Canonice Cathedralis Ecclesiæ Patavinæ signatus litera C. num. 119. hæc in calce exhibet: „ Oro te, lector, per eum quem Christiani Deum colimus, ne aliena mihi errata innocenti ascribas; nam quod in his chartis cum pleraque sententiis, tum versus manci sunt, aut imperfecti, non mea, mehercle, sed exemplaris culpa est factum: quod ex his quæ in versus principis feci punctis, quilibet sanæ mentis intelligere potest. Quod si non illud in culpa, sed me putabis esse, tunc ego te credam cordis (ut ait ille) nihil habere. Libri Titi Lucretii sex, versus hexametrorum 7381. (a) continent. Incæpi ego Petrus Barrocius*

(a) In præsentia nostra Editione 7410. numerantur.

manifestum. Qui Lucretium legere cupiunt, verentur autem, ne forte a fatuo magistro nihil sapere, immo delirare discant, illis remedium præsto est Anti-Lucretius viri doctissimi Cardinalis Polignacii, opus nunquam satis laudatum: cujus *μετάφρασις* elegantem, Italico versu quem solutum appellant concinnatam, expectamus ab eximio viro Francisco Maria Riccio, Cassinensi Monacho. Lucretium igitur vobis de novo exhibemus cura nostra emendatum, & corruptoribus librorum præreptum, quorum operâ sæpius fit, ne utilitatem quam hujusmodi scripta promittunt, & cujus causâ ab Ecclesia ipsa tolerantur, studiosi adolescentes plene percipiant. Huic novæ editioni ornamento sunt Scipionis Capicii libri duo de Rerum Principiis, & Aonii Palearii libri tres de Animorum Immortalitate: quorum ille vim & nitorem Lucretiani carminis imitari conatus est: neque frustra; præstat enim reliquis in eo genere:

a 3

quam-

rocious eos transcribere pridie Kalendas Octobris circiter vesperam, perfeci autem quartodecimo die post, videlicet tertio Idus Octobris ante meridiem, ad Dei Optimi Maximi laudem sempiternam.

quamquam eam sectatur philosophiam quæ ,
propter ignaviam & obscuritatem , hoc tem-
pore a scholis exfulare jubetur : alter sa-
tis feliciter Virgilium exprimit , & contra
nonnullos Lucretii errores pro veritate stre-
nue propugnat . Hi duo poëtæ in editio-
ne Lucretii Francofurtensi A. 1631. a Da-
niele Pareo pridem adjecti fuerant . Quod
si hæc vobis probantur , Lectores candidi ,
profedo jam nunc laboris & diligentiaë no-
stræ fructum uberem cepimus . Valete .

Viro Doctissimo Clarissimoque

JOANNI GRATIANO

in Gymnasio Patavino Philosophiæ
Professori Primario

JO. ANTONIUS VULPIUS S. P. D.

UM T. LUCRETII CARI,
poëta nobilissimi, ejusdemque philo-
sophi acutissimi, LIBROS DE
RERUM NATURA, ad
optimarum editionum veritatem di-
ligenter exactos, meoque sumtu ty-
pis excusos, in publico proponere
statuissem; quod videlicet bonorum
exemplarium penuria studiosos juvenes jamdiu laborare in-
telligerem; prorsus autem necessarium mihi videretur, de
utilitate ex tam egregio scriptore capienda, quidve in ejus
lectione caveri, quid contra seligi ediscique oporteret,
paucis exponere; tu statim animo occurristi, JOAN-
NES GRATIANE, nostri temporis philosophorum
eloquentissime, ad quem potissimum, tamquam ad judi-
cem harum rerum maxime peritum, orationem meam omnem
disputationemque converterem. Dolueram enim sepiissime,

has quæ libris præponuntur, & auctoris consilium, susce-
ptique operis rationem declarant, sive Epistolas, sive, ut
multis appellare libet, Præfationes, nemini scilicet e do-
ctorum numero inscriptas, ac tantum populari studio com-
missas, plerumque neglectui esse, aut certe oscitanter le-
gi; quo fit, ut de incognitis rebus pravissima quotidie ju-
dicia temere proferantur, utque eruditorum hominum la-
bores non ea qua par fuerat, gratiæ atque honoris mercede
excipiantur. Tibi igitur, præ ceteris, viro cum in veteri
elegantia, tum in omnis ævi doctrina summopere exercita-
to, qualecumque hoc industriæ ac diligentie specimen mit-
tendum esse existimavi; futurum enim sperabam, ut no-
minis tui fama & celebritate, quæ ubique magna est, in-
vitati complures, manum huic scriptioni nostræ cupidius
admoverent. Quod si etiam, præter te unum, qui nostris
hisce legendis otium suum consumere vellet, inventus nemo
esset, non idcirco me laboris mei fructu, quem petiissem,
cariturum videbam: ubi enim alia omnia adversa atque
inimica sint, pulchrum tamen est, si minus successum, at
optimam saltem de disciplinarum studiis benemerendi vo-
luntatem suffragio tuo gravissimo comprobari. Sed quæ præ-
terea me causse impulerint, ut hoc ad te literarum darem,
brevissime, si potero, exponam. Audiebam te admodum
adolescens, summa juventutis frequentia, in hoc Patavino
Gymnasio e superiore loco philosophiæ decreta illustri cum
laude tradentem: audiebam doctorum virorum honestissimos
de te tota urbe sermones: audiebam quæ de ingenii tui ma-
gnitudine, de tua in veterum recentiorumque physicorum
commentariis evolvendis assiduitate ac solertia, de ista præ-
cipue, in homine philosopho plane admirabili, qua ad Tul-
lium proxime accedis, facultate dicendi, apud externos esset
opinio. Videram libros tuos quos DE REBUS GE-
STIS invictissimi Ducis FRANCISCI MAU-
ROCENI PELOPONNESIACI, tum quos
de THERMIS AGRIS PATAVINI copiose
atque

atque orate conscripseras ; & quamvis ea subsidia omnia quæ ad recte judicandum requiruntur, nondum mihi per ætatem comparare potuissem, quo tamen in pretio habendus esses, ex ipsis librorum argumentis non inanem conjecturam faciebam. Acceperam etiam a majoribus natu, numquam te affinem fuisse earum rerum quas fert adolescentia ; numquam, surpe otium atque inertiam secutum, corporis voluptatibus, bonorum ingeniorum pestibus, te enervandum tradidisse ; numquam ab honesti rectique tramite vel tantulum deflexisse : at contra dies noctesque in bibliotheca tua delitescere, raro in foro aut in hominum conventibus conspici solitum : semper ea meditatam quæ reipublicæ utilitatem, tibi ipsi gloriam afferre possent : virilem denique a puero severitatem, prudentiam, animique constantiam, non sine ingenti æqualium tuorum admiratione, præstitisse. Quæ cum ego attentius considerarem, acres mihi ad virtutem stimulos exemplo tuo subjici sentiebam ; cumque laudi tuæ incredibiliter faverem, illum aliquando diem illucescere optabam, quo quanti te facerem, certissimo testimonio omnino perspectum haberes. Huic porro nostræ, quam de tuo ingenio, doctrina, moribus, adolescens imbiberam, opinioni tantum abest ut grandior & confirmata ætas quidquam detraxerit, ut contra insignis accessio facta fuerit : multa enim quæ propter judicii imbecillitatem antehac dignoscere nullo pacto poteram, nunc demum penitus intueri licet. Hoc quidem tempore non id in te supra cetera admiror (quamvis id quoque vehementer admirer) quod tibi cum malis etiam hominibus commune esse nihil vetat ; multarum nempe rerum scientiam cum singulari eloquentia conjunctam ; verum præclaris illis virtutibus facile primas tribuo, quibus a te invidiam vulgi amoliris ; ut nemini, nisi sceleratissimo, tuam consuetudinem, vitæque rationem reprehendendi locus relinquatur. Quam enim demisse de te tuisque rebus sentis ! quam principum virorum, quorum secretioribus consiliis non raro ad-

hibe-

hiberis , familiaritate innocenter uteris ! quam omnibus
 auxilio tuo indigentibus facilem humanumque te præ-
 bes ! quam ab obtrectandi libidine , ac reliquorum contem-
 tu abhorres ! quam aliena studia , honestosque conatus ,
 ac si tua de gloria commodisque ageretur , quibuscumque
 rebus potes , adjuvas , tueris , confirmas ! Quid porro de
 pectoris tui candore dicam , nullo umquam malevolentie
 felle suffusi ? quid de oris tui verecundia , qua omnium
 vel qui te primum viderunt , animos tibi concilias ? quid
 postremo de illa tua in amicitiiis colendis admirabili fide
 atque constantia , cujus non semel illustria a te data
 sunt documenta ? Fuit hæc in amicos pietas , quemadmo-
 dum veteres tradidere , unum ex præcipuis Epicuri decre-
 tis , haud paullo gravioris philosophi , quam vulgares cen-
 seant ludimagistri ; cujus tu rationem philosophiæ , ut est
 a viro incomparabili Petro Gassendo , nonnullisque recen-
 tioribus emendata , & Christianæ religioni accommodata ,
 in plerisque videris non improbare . Quo etiam nomine T.
 Lucretium Carum a te benigne exceptum iri confido , vitio
 quidem temporum suorum idemtidem insanientem , cetera
 vero ingeniosum , acutum , bonæ frugi poëtam ; quodque
 tibi eum vehementius commendare debet , sermonis elegan-
 tiæ studioissimum ; quæ quamvis ab Epicureorum grege
 fere contemta , ad Epicuri tamen sententias cognoscendas ,
 aliarum quoque sectarum homines facile invitare possit .
 Hæc sunt causæ quibus adductus , te in rerum pulcherri-
 marum meditatione versantem interpellare ausus sum : nunc
 illud te rogo , ut si ea tantummodo in medium afferam quæ
 a te minime ignorantur , ne continuo mihi succenseas , quem-
 admodum Pbornioni olim , inepto ac deliro seni , de re milita-
 ri coram se disputanti , fertur Hannibal succensuisse : hæc enim
 quæ in gratiam tironum a me conscripta sunt , eo consilio
 ad te mittuntur , ut ea scilicet , si bona fuerint , aucto-
 ritate tua confirmare velis ; sin autem mala , castigare
 censura .

Omnis igitur quæ a Lucretii poematis in legentium animos proficisci potest utilitas, ea procul dubio non aliunde, quam ex rebus de quibus agit poëta, & ex ejus dicendi genere, oritur necesse est. Si res ipsas consideremus, tria potissimum dispicienda occurrunt: quid videlicet de diis & religione, quid de animorum natura, quid de materia primisque corporibus Lucretius noster, vel potius Lucretio interprete doceat Epicurus. Hec sunt, nisi fallor, desipientis hujus sapientiæ præcipua capita; quæ tamen a nobis breviter summamque attingentur; non enim ad commentarium scribendum aggredimur (præstiterunt id magna cum laude viri doctissimi) nec est sane hujus loci aut temporis longiore in instituere disputationem. Satis erit si juventutem monuerimus, ut meminerit, in Lucretii lectione, tamquam in lubrico & periculoso loco, sibi caute ac suspenso pede incedendum: non omnibus quæ veritatis speciem præ se ferre videantur, temere assentiendum: ad naturæ sæpe judicium, rectæque rationis normam provocandum: delectu denique utendum, quo & profutura pauca arripiantur, & multa nocitura declinentur. Hinc autem orationis nostræ initium sumemus.

Placet Lucretio, & reliquis Epicureis, perturbationes omnes quibus hominum vita exercetur, metum in primis ac superstitionem, non alio pacto, quam rerum naturæ cognitione, leniri ac mitigari posse: dandam idcirco operam philosophiæ, non ut tantummodo inanem quamdam sciendi cupiditatem expleamus, indoctique vulgi plausum & admirationem copia verborum, & linguæ mobilitate aucupemur; quod multis olim propositum fuisse, & hodie adhuc esse, intelligimus; verum ut, populari errore depulso, nihil jam abjectum cogitantes, contraque fortune vim, ac mortis terrorem animum erigentes, hoc, quod nobis datur, vivendi tempus tranquille beateque traducamus. Sapienter id quidem, ac bono exemplo; non enim ad hoc nati videmur, ut nosmetipsos negligentes, ac, tamquam incul-

tos agros, vitiorum situ ac squalore horrescere sinentes, cali terræque ambitum dimetiamur, & quæ natura densissimis tenebris circumfusa esse voluit, in iis vestigandis totissimus: at potius ad studium justitiæ atque honestatis; unde vera voluptas demum existit. Flagitiosum sane ac miserum est, homines in philosophia diu multumque versatos, plebejis adhuc & anilibus morbis laborare, adhuc lucelli amore flagrare, adhuc gloriolam captare, adhuc invidia tabescere, malisque libidinibus transversos rapi, adhuc spe ac metu jactatos fluctuare; cumque magnifica & sublimi oratione ad populum usi fuerint, in ea tandem probra incidere, quæ a vulgaribus hominibus, naturam tantum ducem secutis, facile devitari videmus. Hinc fit ut philosophi plerumque male audiant; ipsumque nomen philosophiæ apud eos præsertim qui rem familiarem vel publicam gerunt, in contemtionem fere ac ludibrium venerit: existimant enim, rem esse levissimam, neque omnino aliud, quam callidam & speciosam inertiam; quod scilicet neque locupletiores, nec adeo meliores familiares suos efficere soleat. Nosti, quid Centurio ille apud Persium dicat: (a)

Quod sapio fatis est mihi: non ego curo
 Esse quod Arcefilas, ærumnosique Solones,
 Obstipo capite, & figentes lumine terram,
 Murmura cum secum, & rabiosa silentia rodunt,
 Atque exporrecto trutinantur verba labello,
 Ægroti veteris meditantés somnia, gigni
 De nihilo nihilum, in nihilum nil posse reverti.
 Hoc est, quod palles: cur quis non prandeat, hoc est.

At vero si ad moves formandos, vitæque commoda amplificanda totum hoc studiorum genus adhibeatur, intelliget

---

(a) Sat. 3. v. 78.

get profecto populus, nullum esse negotium quod tam ope-
roso salubrique otio anteponi mereatur, honestioremque
aliquanto opinionem de gravissimis disciplinis mente com-
prehendet. Ajunt, Socratem eo nomine philosophos reprehende-
dere solitum, quod otiosis disputationibus tempus tererent,
& in rebus a vitæ usu remotissimis, omnemque intelligentiæ
nostræ conatum exsuperantibus multam eamque inanem ope-
ram collocarent: quamobrem ipse primus philosophiam e cælo
deduxit, ac studium omne suum ad morum doctrinam con-
vertit. Contra Epicurus, cum sibi finem bonorum uni-
cam statuisset voluptatem, sive, ut invidioso vocabulo abs-
tineam, animi a metu ceterisque perturbationibus omnino
vacui, tranquillitatem, ac quodammodo libertatem; in
abditas propterea rerum causas iis inquirendum censuit,
qui tale ac tantum bonum assequi voluissent: præcipuam
enim malorum causam hominibus esse arbitratus est veri
ignorationem; quod non, uti Socrates, perdifficile inven-
tu, vel, ut Arcesilas ceterique omnes novi Academici,
omnino ἀκατάληπτον (a), sed contra, sensuum ductu
minime fallaci, promptum expeditumque, quin etiam strenue
vestigantibus, ipsum per se benigne occurrere solitum exi-
stimavit. Hactenus laudari poterat Epicurus; modo ex
rerum nature contemplatione, falsis ratiunculis deceptus,
non eos dementiae, stuporis, atque impietatis fructus col-
legisset, qui ejus nomini perpetuas infamie notas apud po-
steritatem inusserunt. Metum, ait, præ reliquis animi
perturbationibus ei cavendum esse, cui curæ sit beate vive-
re; amorem enim, odium, dolorem, iram, paullo va-
rius, & quasi per intervalla, hominum vitam male habe-
re: metum autem, tamquam Sisypho saxum, assidue ca-
piti impendere, neque ullam adeo miseris voluptatem pu-
ram & defecatam relinquere; cum scilicet presenti-
bus bonis minus gaudere oporteat in futurorum malo-
rum

(a) quod comprehendi non potest.

rum cogitatione defixos . Est hoc Epicuro commune cum Stoicis , ex quorum praeceptis haec magnifice loquitur Epictetus : (a) κρείσσον γὰρ ἐστὶ λιμῶν ἀποθανεῖν , ἄλυπον ἢ ἀφοβὸν γενόμενον , ἢ ζῆν ἐν ἀφθόοις ταρασσόμενον . Sed ob id tamen Epicuri ratio vehementer improbari debet , quod nimirum religionem , ac insculptam in hominum mentibus de Dei providentia , & de animorum immortalitate opinionem , earum quae in vita sunt molestiarum atque cruciatuum culpam pene omnem sustinere voluerit : proptereaque summa ope contenderit ut persuaderet , a diis neque mundum administrari , neque ullam rerum humanarum curam geri : animos item hominum , quod corporea natura praediti sint , una cum ipsis corporibus interire . Haec enim tam absurda sententia malis potius , quam bonis videtur consultum velle . Boni siquidem suppliciorum terrore quae apud inferos esse constat , quod videlicet ad se non pertineant , minime percelli solent : quemadmodum Lex Julia de adulteriis ei tantum formidanda est qui alienam uxorem corruperit ; nemini autem , praeterquam parricide , culleus metum incutere debet . Nec vero cum se a Deo curari cogitant , horrorem aliquem ex ea cogitatione percipiunt : quin etiam spes omnes suas in eo collocare , atque ab ipso innocentiae , virtutis , multorumque benefactorum praemia , postquam corporum vinculis effractis , ex hac turba & colluvione discesserint , tamquam strenui milites ab aequissimo imperatore , expectare consueverunt . Quae praemia si auferas , non quidem ab honestate ad turpitudinem traducuntur ; gratuito enim recte agere , id demum est bonum esse ; at fortasse in virtutis curriculo aliquid de pristina alacritate remittent . Mali contra , poenarum metu depulso , qui solus eos in officio continere , aut saltem ab
ulti-

(a) Enchirid. cap. 16. Praestat enim perire fame , timoris ac molestiae expertem ; quam copiis omnium rerum circumfluentem , animo vivere perturbato .

ultimis sceleribus perpetrandis cohibere poterat ; si spes
 ulla se ostendat, occulta fore magistratibus quæ peccave-
 rint, jam libidinibus habenas laxabunt, jam se omnibus
 stupris, perjuriis, sacrilegiis, cædibus contaminabunt.
 Egregiam vero disciplinam, quæ bonos a statu virtutis de-
 jiciat, malos autem, proposita scelerum impunitate, ad
 securius peccandum invitet. At quibus tandem rationibus
 confirmat, humana diis curæ non esse? Sollicitudinis,
 inquit, expertes deos esse convenit, atque a rebus gerendis
 omnino feriari; id enim vel maxime ad beatitudinem perti-
 net. Quasi vero, ut nos homunculi negotiorum varietate
 ac multitudine obruimur, ita præcellens illa ac divina na-
 tura aut lassitudini obnoxia esset, aut diuturnæ admini-
 strationis tædio capi posset. Nonne hoc est, quemadmo-
 dum Ciceroni videtur (a), verbis relinquere deos, re
 autem tollere? Porro, si dii neque gratia moveantur, ne-
 que ira tangantur, non video, quo pacto homines de eo-
 rum natura, vi, ac potestate quidquam suspicari potue-
 rint; quam procul dubio, si per ipsius vestigia cognosci
 oportuit, beneficentia potissimum, ac vindicta oportuit
 innotuisse. Videtur autem Epicurus joculari potius, quam
 serio philosophari voluisse, cum deos non habere corpus,
 sed quasi corpus, non sanguinem, sed quasi sangui-
 nem (id quod testatur (b) M. Tullius) literis tradi-
 tum reliquit. Posuerat enim, duas tantummodo naturas
 in universo existere, materiam scilicet, sive corpuscula so-
 lida atque individua, & inane, quod locum corporibus
 daret, ipsisque admixtum, rerum gignendarum causa es-
 set: nihil præterea excogitari posse quod per se existeret;
 reliqua vero omnia aut his duobus conjuncta, aut horum
 eventa appellari debere, ut ex his Lucretii nostri versibus
 constat. (c)

Præ-

(a) De Nat. Deor. l. i. in calce.

(b) Ibidem c. 18. 25. 26.

(c) Lib. i. v. 431. & sequ.

Præterea, nihil est, quod possis dicere ab omni Corpore sejunctum, secretumque esse ab Inani: Quod quasi tertia sit rerum natura reperta.

¶ paullo inferius: (a)

Ergo præter Inane, & Corpora, tertia per se Nulla potest rerum in numero natura relinqui; Nec, quæ sub sensus cadat ullo tempore nostros, Nec, ratione animi quam quisquam possit apisci. Nam quæcunque cluent, aut his conjuncta duabus Rebus ea invenies, aut horum eventa videbis.

Igitur si dii corpore carent, juxta Epicuri sententiam nec omnino sunt: naturam enim ἀσώματον (b), & ab omni materia concretionem sejunctam, præter inane, ipse nullam agnoscit. Secum igitur pugnantia docet. Viderat nimirum, si dii corpus habuissent, necessario futurum ut dissolutis corporibus, ipsi quoque perinde ac homines, & universa mundi compages, aliquando interirent; quod cum alienum deorum majestate judicaret, ut ii qui malæ causæ patrocinium suscipere, ad sermonis argutias ineptiasque confugit. Turpem hanc magistri sui sententiarum inconstantiam videtur Lucretius initio poematis imitatus: etenim qui contra deorum providentiam acerrime disputaturus erat, quasi prodito decreto, Venerem supplex rogat, ut ab amatore suo Marte Romanis civili discordia laborantibus pacem impetrare velit. Qui nodus vindice dignus eruditissimorum hominum ingenia torsit, veluti ex quadam Petri Victorii Epistola ad Joannem Casam manifestum est. Ego vero existimaverim, Veneris auxilium idcirco invocasse Lucretium ipso in limine operis sui, ut videlicet se poetam ostenderet, significaretque, deos nusquam esse nisi in fabulis poetarum: quibus alioqui omnem fidem abrogare conatus est
libro

(a) Lib. i. v. 446. & sequ.

(b) expertem corporis.

libro secundo, ubi quid antiquitas de matre deorum Berecynthia, & de Curetibus ejus deæ sacerdotibus commenta fuerit, elegantissimis versibus exponit: & rursus libro quinto, ubi silvarum incolas Faunos, Nymphasque, tum Arcadiæ deum Pana, fistulatorem scientissimum, & si qua sunt alia Græcorum ingeniorum *κατασκευαστα* (a), urbane admodum ac lepide irridet. Quæ mihi attentius consideranti illud in mentem venit, tantam illam numinum multitudinem quæ infelicibus illis temporibus urbes ararum compleverat, ut nostri poëtae verbis utar, sapientiæ studiosis causam fuisse, cur ad contrariam (b) ἀθεϊστικὴν opinionem turpissime laberentur; quis enim, quæso, navis paullo emunctioris, & a sensu communi non destitutus, ferre poterat minutos illos, & patellarios, tum vappas, ac nebulones deos; in hortorum angulis, in stabulis, in culinis, in cloacis etiam ac sterquiliniis, stultissimorum hominum vota captantes? Igitur, si minus excusatione, at certe miseratione digni sunt veteres philosophi, qui cum adeo indigna de diis sentire non possent, cupientes proferre meliora, ipsi quoque a veritate longissime aberraverunt. Ceterum ea vis est naturæ, ut non solum Plato, Aristoteles, & plerique alii acerrimo ingenio viri, unum rerum omnium auctorem, & conservatorem Deum, qui nobis Christianis maximo ac singulari beneficio plenioris sui notitiam largiri voluit, cogitatione affecuti fuerint, tametsi qualis esset minime perspexerint; verum etiam Lucretius ipse vel invitus eum quodammodo agnovisse, immo & fassus esse videatur. Quo enim illa pertinent e quinto libro? (c)

Usque adeo res humanas vis abdita quædam
 Obterit, & pulcros fasceis, sævasque secureis
 Proculcare, ac ludibrio sibi habere videtur.

b

Pro-

(a) visa, spectra. (b) impietatis, quæ deos esse negat. (c) v. 1232. & sequ.

Profecto dii nihil agentes, & qui nullum ob scelus indignantur, a rebus humanis permiscendis abstinere dicendi sunt.

Quam vero laborat poëta noster, quam aestuat, quam se expedire nescit, ubi hominum animos, quemadmodum reliqua omnia, e corporeis particulis, tenuissimis illis quidem atque incredibili pernecitate agitatis, constare docet! Dixeris eum instituti sui pœnitere, qui materiam quocumque tandem partium ordine dispositam, motuque incitatam, sensus, cogitationem, prudentiam, memoriam denique efficere posse & ipse crediderit, & alios persuasum habere voluerit. Quod certe si quis accuratius animadverterit, absurdorum omnium absurdissimum esse deprehendet. Calorem, aërem, ventum ad effingendum animum commiscet Lucretius; quibus tamen propositi operis summam confici non posse, intelligit: addit igitur quartam naturam, expertem nominis, unde, tamquam a fonte, incipiant oriri sensus: eam persubtilem esse dicit, corpoream tamen. At cum corpus, quantalibet tenuitate præditum, corpus numquam esse desinat, semperque a cogitationis natura plurimum distet, idcirco iisdem rursus difficultatibus poëta premitur, quas, ut erat perspicax, videre facile potuit; ut pessimæ causæ favebat, vitare nullo pacto potuit. Quamobrem argumenta quibus animos post mortem nequaquam superesse, at statim retexi & dissipari contendit, quod infirmo fundamento subnixæ sint, jam omnia sua sponte corruunt; quæ sane, si primum illud concederetur, ipsos nimirum corporea constare natura, plurimum ponderis ac momenti habitura fuerant.

Venio nunc ad illam in qua fortunæ omnes Epicureorum positæ sunt, de primis corporibus, & de materie soliditate sententiam. Docet igitur Lucretius ex magistri præceptis, innumera esse in rerum natura corpuscula, exiguitate sua sensum omnem fugientia, compositionis, & sensilium qualitatum expertia, partes quidem habentia, sed

eas quæ nequeant separari, æterna, variis figuris prædita, per infinitum inane irrequieto motu deorsum tendentia, quorum fortuito concursu, sine ullo deorum adminiculo, non solus hic quem incolimus terrarum orbis, & circumfusus ipsi æther aliquando procreatus fuerit, verum etiam alii extra hunc innumerabiles mundi omnibus minimis temporum punctis procreentur; quos tamen singulos, exacta ætate, ob assiduos materiæ nisus corrumpi oporteat, eadem semper incolumi permanente. Immodicam profecto corpusculis hisce vim atque licentiam tribuisse videtur Epicurus. Cum etenim ceteri philosophi pæne omnes naturam, ut ait Cicero (a), in duas res omnino dividerent, quarum altera esset efficiens, altera vero huic se formandam atque efficiendam præbens; cumque in ea quæ efficeret, vim quamdam & facultatem, in ea quæ efficeretur, materiam esse censerent: quemadmodum Plato mundi deum architectum, res pulcherrimas ex informi materiæ sinu educentem describit (b), Stoici vero calorem illum ac spiritum per celi terræque spatia diffusum jactare non desinunt, quem mundi animum appellant (c); placuit Epicuro, Democriti rationem secuto, materiam nullo alio indigere a quo moveatur, ipsamque suoapte motu cieri. Hunc autem motum inferiora versus esse dixit; credo, quod reliqua corpora ex primis apta deorsum ferri vidisset; in quo ille, mea quidem sententia, vehementer falsus est. Quid sit enim descendere in infinito inani, ubi nihil medium est, quo ex omni regione pondera detrudantur; quæ item superiora, quæ inferiora partes in eodem appellari debeant, neminem arbitror posse intelligere. Porro, quæ de atomi recta descendenti levi declinatione, nec certo loco, nec tempore fieri solita, ut res nimirum effici possent, fatique necessi-

(a) Academic. Quæst. ad M. Varronem lib. 1. cap. 6.

(b) in Timæo, & in libro de Anima Mundi.

(c) Cicero de Nat. Deor. lib. 2.

ras tolleretur, arbitrato suo somniavit Epicurus, nostra refutari oratione non postulant, cum eorum vanitatem copiose ac luculenter suo more ostenderit M. Tullius in libris quos de Finibus Bonorum & Malorum, ac de Fato conscripsit. Neque a nobis expectandum est, ut puerilem ac ineptam illam de simulacris fabulam, in qua exponenda plurimos atque egregios versus perdere non dubitavit Lucretius, cachinno & sibilo excipiamus. Ipsa quam sit inutilis, per se declarat: neminem autem sanum in errorem potest inducere.

Fatendum tamen est, cum tot ac tanta peccent Epicurei, multa nihilominus ex ipsorum disciplina vitæ admodum utilia, & ipsi Christianæ religioni consentanea disci posse. Quod enim sensus defendunt adversus Academicorum argutias, neque animi errores iis tribuendos esse clamant; quod res certas a dubiis diligenter secernendas, nec cuiquam viso temere assentiendum, monent; quod in fulminum, tonitruum, aliarumque rerum quæ in sublimi gignuntur, terræmotuum item, ac morborum quorundam causis explicandis aut vera, aut saltem veris affinia proferunt; quod mundum denique ortum, atque aliquando interiturum testantur; gratiæ illis habendæ sunt, nec est cur eorum cogitatis atque intentis uti nolimus. Præterea, ut ad Lucretium referatur oratio, multa sunt in hoc poëmate, de mortis contemptu fortiter, de temperantia graviter, de humanitate leniter, postremo de animi tranquillitate dicta sapienter. Quibus rebus factum est, ut veteres illi Ecclesiæ patres, summa sanctitate ac doctrina vivi, Arnobius in primis, Lactantius, ac Prudentius, a Lucretii lectione non abhorruerint, ut ex eorum scriptis facile apparet; cum enim sententiarum pondere, tum verborum luminibus, quibus totum hoc poëma, quasi gemmulis quibusdam, conspersum est, mirifice capiebantur.

Hactenus de operis argumento, quantum instituti nostri ratio postulare videbatur, dictum a nobis est: deinceps de

sermonis genere quo usus est Lucretius, breviter considerandum. Si quis autem plura & pleniora expetiverit, is Dionysii Lambini atque Oberti Gifanii, virorum doctissimorum, ac de poëta nostro optime meritorum, lucubrationes adire ne gravetur; quibus pauca omnino supersunt quæ adjiciamus. Mirus est igitur in Lucretii carminibus Romanæ orationis nitor, mirus verborum delectus ac splendor; quod scilicet ejus ætate nondum multitudo illa peregrinorum, atque inquinata loquentium in urbem confluxisset, quæ Latinam linguam iis quæ poëta mortem consecuta sunt temporibus, ita paulatim immutavit, ut alia prorsus esse videretur. Ex hac porro emendate, ac pure loquendi facultate, jucunda legentibus oritur perspicuitas, quæ rebus alioquin obscuris, & intellectu difficillimis, quales necessario sunt quæ a philosophis tractari solent, clarissimam lucem affert; quo in genere Lucretium excellere, dubio procul fatendum est. Vix enim unus aut alter ex numero philosophorum (te unum semper excipio, JOANNES GRATIANE) soluta oratione ea persequi commode possit, quæ scriptor elegantissimus nullo negotio versibus explicavit. Non solum autem proprietatem verborum, causam esse crediderim cur Epicuri doctrina, quam Lucretius exponit, facile percipiatur; sed præterea ordinem, ac totius operis partitionem; qua nimirum alia ex aliis præcognitis ita pendent, omniaque inter se apta & connexa sunt, ut homini non hebeti sciendi cupiditatem addant, de studiis vero tædio ac labore multum imminuant. Atque hæc Lucretium ea tempestate præstitisse, qua Græcorum inventa, subtileque de rerum natura quæstiones Latinis literis tradi ac perpoliri posse doctissimi etiam Romanorum diffidebant, quantum a justis æstimatoribus haberi debet! Verbis quidem horridis, & obsoletis, numeris item præfractis, & asperis, quos ab Ennio aliisque antiquioribus poëtis acceperat, sæpius utitur; sed ut sublimitatem,

ac majestatem quamdam orationi conciliet, tum etiam ut
 satietatem devitet, in quam eos incidisse videmus, qui
 se suaves semper & comtos, numquam austeros & gran-
 des esse voluerunt. Non sum nescius, inveniri nonnullos,
 ab omni elegantia sermonis, & præcipue a Musarum fa-
 miliaritate alienissimos, quibus Lucretium vel digito at-
 tingere religio futura sit; dicunt enim, se, rebus su-
 pervacaneis omnino abjectis (ita hæc studia quæ ab hu-
 manitate nomen habent, ipsis appellare placet) nudam &
 simplicem colere veritatem, quam inanium verborum pha-
 leris violari & obscurari nolint: nihil esse poëtice levita-
 ti cum philosophia commune: hujuscemodi nugis bona ado-
 lescentium ingenia depravari, aut obtundi: postremo, tem-
 pus omne male perire quod non in solidiorum disciplina-
 rum studio & cognitione ponatur. Hi sunt scilicet qui
 cum literis assidue bellum gerunt, qui Aristotelem, Pla-
 tonem, Theophrastum, ac veteres pæne omnes philosophos
 præ se stupidos & nihili homines fuisse judicant, quod
 non, ut ipsi, infantes & barbaros se in philosophando
 præbuerint, neque in disputationibus gravissimis, poëtarum
 testimonio abuti veriti sint: hi sunt qui M. Tullii Ciceroni-
 nis nomine audito, ludimagistri cujusdam de trivio men-
 tionem fieri putant. Hos ego si causas docere velim pro-
 pter quas Lucretius philosophiæ decreta carmine potissi-
 mum tradere aggressus fuerit, nihil profecto agam; non
 enim umquam adduci poterunt ut se omnium bonarum re-
 rum ignaros, omnis eruditionis expertes esse fateantur.
 Valeant igitur præposterii homines, qui libellos suos (hor-
 ribiles, boni Superi, & sacros libellos!) quos ne ipsi
 quidem interdum ex animo satis probant, etatem ferre,
 ac famæ antiquorum efficere posse confidunt. Quamobrem
 optimos adolescentes, & Lucretii nostri studiosos, non hos
 honestarum artium osiores, quæ deinceps dicturus sum,
 legere & cognoscere cupio. Ea est ad permovendos tenen-
 dosque hominum animos pulchritudinis vis atque natura,

ut res quantumvis utiles, nisi hac, tamquam condimento aliquo suavissimo, adpersæ fuerint, ob adjunctam ipsis difficultatem, paucos omnino amatores invenire videamus. Ex hoc fonte, non aliunde, artes pæne omnes quæ vitæ commodis inserviunt, originem duxisse videri possunt. Non enim, ut exemplo rem illustremus, satis est architecto, si domum exstruat firmam atque solidam, quæ diurnum lumen admittat, imbres & frigora nimiosque ardores excludat: verum etiam id propositum habet, ut apta partium dispositione, specieque operis grata & eleganti, decora sit atque aspectui jucunda. Idem in vestium ornatu, idem in cibis parandis, idem in militaribus armis, idem in solemnibus pompis, omnique religionis cultu quotidie servari cernimus. Quid? non ille orbis conditor Deus, cum hanc rerum universitatem, tamquam ingentem aliquam domum, in usum hominum creare statuisset, eam ornamentorum omnium varietate distinguere ac insignire voluit? quam Græci universitatem ab ornatu κόσμον, Latini mundum appellavere. Sciebat enim sapientissimus artifex, divinum hoc, & rationis particeps animal pulchritudine potissimum affectum iri. Sæpe quidem sum admiratus, quidnam esset, cur, ut quæque res pulchritudinis plurimum in se contineret, ita maximis obsepta esset difficultatibus; vetus enim illud experientia comprobavi videbam, χαλεπὰ τὴ καλὰ (a). Inveniebam autem, cum ad difficilia, eademque profutura, capeSSenda hortari natura homines vellet, eosque a laboribus subeundis vehementer abhorrens intelligeret, honestatem, pulchritudinem, gloriam, uberrimam contentionis mercedem ipsis proposuisse. Quæ cum ita sint, magna profecto laus Empedocli, ac Lucretio nostro debetur, qui philosophiam, rem humano generi saluberrimam, at, si cultum ei omnem, & quasi vestem orationis detraxeris, tristem ac morosam futuram,

(a) difficilia, quæ pulchra.

carminum suavitate ac pulchritudine, quibus nihil in vita dulcius, juventuti amabilem atque experendam reddere voluerint. Operæ pretium est ipsum audire Lucretium, consilium suum his versibus Memmio exponentem: (a)

--- quoniam hæc ratio plerumque videtur
 Tristior esse, quibus non est tractata, retroque
 Volgus abhorret ab hac; volui tibi suaviloquenti
 Carmine Pierio rationem exponere nostram,
 Et quasi musæo dulci contingere melle,
 Si tibi forte animum tali ratione tenere
 Versibus in nostris possem, dum perspicis omnem
 Naturam rerum, qua constet comta figura.

Decebat præterea, nisi fallor, res minime humiles aut populares, non familiari & quotidiano dicendi genere, sed maxime sublimi, quale scilicet poetarum est, explicari: quemadmodum ab Homero, pluribus in locis poematum suorum, sapientissime fictum est, alia deos, alia homines lingua uti: mentis enim altitudinem, electa & magnifica verba, atque a vulgari consuetudine remotissima subsequi necesse est. Querat fortasse aliquis, quid sibi voluerit Q. Cicero, cui assentitur (b) Marcus frater, cum Lucretii poemata non ita multis luminibus ingenii, multæ tamen artis esse judicavit: quod Q. Ciceronis iudicium (c) Dionysius Lambinus, ut ægre admodum ferebat, Lucretio ingenii laudem eripi, aut perperam explicasse, aut saltem callide videtur dissimulasse. Multa occurrunt quæ responderi possint, at illa in primis; ex M. Tullii verbis modo memoratis nihil aliud colligi, nisi, præ admirabili artis

(a) Lib. 1. v. 942. & sequ. & Lib. 4. v. 18. & sequ.

(b) Lib. 2. ad Q. Fratrem, Epist. 11.

(c) In Dissertat. de T. Lucretii patria, genere &c. tertiæ suæ hujus poetæ editioni præfixa.

artis præstantia, quam Lucretius in suis de rerum natura carminibus adhibuerit, si qua ipsis insint ingenii lumina (insunt autem plura, & egregia) non adeo apparere: vel ipsam operis argumentum arte magis, quam ingenio tractari postulavisse; quod poëta optime præstiterit. Non enim eadem Lucretii ratio erat, Epicuri sententiam exponentis, quæ Tragicorum, Epicorumque poëtarum esse solet, qui nisi res incredibiles, & monstra passim confingant, statim de manibus deponuntur. Utcumque vero res se habeat, (nam a Jano Grutero, & Jacobo Gronovio verba illa Ciceronis aliter leguntur) quoties ab angusta philosophiæ semita in late patentes eloquentiæ campos evagari libuit poëtae nostro, quantum ingenio valeret, satis ostendit. Principiis & finibus librorum nihil elegantius, nihil splendidius, nihil jucundius excogitari potest. Quam copiose atque eleganter describit Lucretius mutuas inter Martem Veneremque blanditias! Religionem truculento aspectu a cæli regionibus mortalium generi minitantem! Iphigeniam, superstitione Agamemnonis patris, ad aram Dianæ, hostiarum more, raptatam! Corybantes circum Cybelem æra quatientes! cruciatus denique illos quos poëta apud inferos esse finxerunt, scelestis hominibus in hac vita ingeniosissime accommodatos! Porro quis negaverit ea esse pulcherrima quæ de malis ex amore nasci solitis, de puellularum & amatorum vitiis, de agrestibus & immanis primorum hominum moribus, de pestilentia denique Athenis grassante poëta noster literis tradidit? In quibus omnibus profecto tanta vis elucet ingenii, ut plane dolendum sit, tam illustre bonum ab egregio scriptore ad Epicuri potius, quam vel ad Platonis, vel ad Aristotelis, vel ad Zenonis etiam, meliorum longe philosophorum, sententias explicandas collatum esse.

Jam omnium quæ proposueram, tractatione absoluta, reliquum est, Vir doctissime, ut quid in Lucretio typis recudendo ego meusque frater præstiterimus, paucis enarrem.

rem. Primum omnium, ut pœmatis contextum quam emendatissimum daremus, Editionem Londinensem Anni 1712. maxime accuratam atque elegantem, plerumque secuti sumus, quæ fere cum Dionysii Lambini Editione consentit: nonnullas tamen Thomæ Creechii Angli castigationes, qui non ita multis ab hinc annis Lucretium interpretatus est, quod nobis vehementer probarentur, & ad veritatem proxime accedere viderentur, libenter sumus amplexi. Utile autem gratumque lectoribus futurum existimavimus, si ejusdem Creechii Argumenta singulis libris præponeremus, & quæ idem adversus impias ineptasque Epicuri opiniones, breviter quidem, at nervose acuteque disputavit, singulis pariter subjungeremus. Variarum Lectionum libellum, quem Londinenses ex præstantissimis Editionibus, ac MSS. Codd. congesserunt, omittere nolimus: quamvis non ignoraremus, fore ut hic labor noster in multorum reprehensiones incurreret, eorum videlicet qui cum ipsi minutam hujusmodi diligentiam numquam adhibeant, in aliis etiam irident. At publicis utilitatibus consulentem, quid imperiti, aut malevoli homines de se in angulis tabernarum effutiant, non admodum curare oportet. Utinam vero ea nobis temporis copia suppeditasset, ut Codices duos manu exaratos, quos ex Bibliotheca Canoniorum Ecclesiæ hujus Patavinæ, antiquis voluminibus instructissima, depromptos, nobiscum perbenigne communicavit Vir nobilitate, doctrina, vitæ integritate præcellens, COMES TROJANUS BORROMÆUS, ejusdem Ecclesiæ Canonicus, per otium scrutari potuissemus! Horum alterum Petrus Barrocius, Episcopus Patavinus, homo, ut illis temporibus, non vulgariter doctus, ipse sua manu descripsit. At si novam aliquando Lucretii editionem nobis adornare contigerit, varias ex iis Codicibus lectiones, modo pretium operæ fuerit, proferre in animo est. Ne quid tamen dissimulem; cum unam aut alteram utriusque libri paginam attentius per-

perlegissem, eos adeo inter se similes esse deprehendi, ut Terentianam illud (a) de ipsis dici posse videatur:

Qui utrumvis recte novit, ambos noverit.

Verborum denique obsoletorum, & numerorum rationem, tum singularium loquendi generum quæ a Lucretio usurpata sunt, locupletissimum Indicem, summaque industria elaboratum, adjunxi: in quo conficiendo, si me ab Ober-ti Gifanii doctissimis Conlectaneis adjutum negem, impudens profecto sim. Non tamen ejus viri auctoritatem ubique mihi sequendam esse duxi, & quæ in illis dicta erant fusius, ipse in adolescentium gratiam contraxi, & multa denique de meis adversariis quotidianis excerpta eodem importavi; ut quivis facile intelliget, qui opellam hanc nostram cum Gifanii laboribus comparare voluerit.

Hæc erant, Vir celeberrime, de quibus apud te verba facere non inuile arbitrati sumus; quæ omnia, pro tua singulari humanitate, æqui bonique consulas, rogamus, cum propter ipsarum rerum dignitatem, tum propter nos etiam tui studiosissimos; qui non plane nulli sumus; cœpi-mus enim, ut audimus, instituto hoc nostro juvandi opti-mas litteras, malorum invidiam promereri. Vale. Pata-vii Kal. Januarii Anno a Virginis Partu cDc cxxi.

EX

(a) Andriæ Prologo v. 10.

EX PRÆFATIONE
THOMÆ CREECHII
In suam LUCRETII Editionem.

DE *Tito Lucretio Caro* quæ scire debes, Lector, hæc sunt: Romæ natus est, An. V. C. IocLIX. nobili gente *Lucretia*, ea Romani imperii ætate, quæ ingeniorum feracissima vidit (1), Ciceronem, senemque *Crassum*, *Catonem*, *Sulpitium*, moxque *Brutum*, *Calidium*, *Calvum*, *Cœlium*, & proximum *Ciceroni Cæsarem*, eorumque velut alumnos *Corvinum*, ac *Pollionem Asinium*, æmulumque *Thucydidis Sallustium*, auctoresque carminum *Varronem*, & *Lucretium*, neque ullo in suscepti operis sui carmine minorem *Catullum*. Hoc tempore Græcorum disciplinas tractare cœperunt Romani. *Epicuri* rationem *Lucretius* sequitur, illiusque Philosophi doctrinam (2) sex libris, elegantibus quidem & ornatis exposuit. Vix absoluto opere moritur, eo ipso die quo natus est *Virgilius*; & aliquis *Pythagoreus* credat *Lucretii* animam in *Maronis* corpus transfuisse, ibique longo usu & multo studio exercitatum, Poëtam perfectissimum evasisse. An sibi ipsi manus attulerit, incertum. Interijt Anno ætatis suæ XLIII. & miserrimam, quam olim ludibrio habuerat, nimis cito expertus est immortalitatem.

(3) Omnium Poëtarum Latinorum qui hodie existant, & qui ad nostram ætatem pervenerunt, elegantissimus & purissimus, idemque gravissimus, atque

---

(1) *Vellejus Paterculus Lib. II.* (2) *Vide VI. Lucretii Librum, & Lib. II. Tristium Ovidii.* (3) *Vide Lambini Epistolam ad Lectorem.*

que ornatissimus *Lucretius* est. Eum cum librarii scriptores, nondum inventa arte typographica, mendis innumerabilibus, maculisque scædissimis contaminassent, atque obruissent; ad illa a librariis illata vulnera accesserunt multo graviora, ab hominibus doctis quidem illis, sed plus nimio suo ingenio indulgentibus (ut fumus nostri fere plus æquo amantes) imposita atque inflata; quibus hic, alioqui politissimus atque elegantissimus Scriptor, ira laceratus, confossus, depravatus, corruptus est, ut vix quisquam eum legere, vix attingere, vix adspicere auderet. Ista de primis, Veronensi, Parisiensi, &c. *Lucretii* editionibus *Lambinus*. (4) Ipse vero multis Codicibus usus, *Lucretium* omni ex parte maculosum, deformem, atque ulcerosum magna ex parte a maculis & ulceribus vindicavit, & commentariis brevibus, non tamen inutilibus illustravit.

Hunc sequitur *Gifanius* non æquis passibus. Grammaticum potius dixeris, quam Philosophum; & in illo non diligentiam, sed iudicium desideres. (5) Multos evolvit libros, promisit multa, sed nihil effecit promissor iste tanto hiatu dignum. Et si edidisset (6) Annotationes, proculdubio haberemus quæ magis displicerent. Illum excipit *Pareus*, qui noluit chartæ perituræ parcere. *Nardius* (7) sexagenarius interpres de ponte deiciendus. In *Tanaquillo Fabro* excellens eruditio, iudicium, acumen admirabile. A (8) *Gronovio* multa exspectare potuimus, ab (9) *Isaaci Vossii* observationibus omnia. &c. . . .

V E.

---

(4) *Vid. Lambini Epist. ad Lect.* (5) *Vid. Epist. Gifanii ad Lect.* (6) *Vid. eamdem.* (7) *Vid. Epist. Nardii ad Baldium Libro VI. Lucretii præfixam.* (8) *Vide Salmasii Epist.* (9) *Vide Vossium ad Catullum, pag. 249.*

VETERUM QUORUMDAM

D E

T. L U C R E T I O
T E S T I M O N I A .*M. Cicero ad Q. Ciceronem fratrem Lib. II. Epist. XI.*

Lucretii Poëmata, ut scribis, non ita sunt multis luminibus ingenii, multæ tamen artis. *Ad eum locum Ciceronis ita doctissimus Victorius:* „ Quod si cui „ mirum videtur iudicatum esse quandoque *Lucretium* „ elegantissimum & ornatissimum poëtam, non satis „ multis ingenii luminibus sua poëmata scripsisse; is „ iudicium Quincti reprehendat. nam suspicari pos- „ sumus, cum quo modo potest, eum tueatur, & or- „ net *M. Cicero*, non valde (etsi videatur illud con- „ firmare) fratris iudicio de hac re stetit: noluisse „ tamen iracundo homini adversari: qui fortasse, „ quod ipse quoque versus scribebat, invidia motus „ verum non videbat: potuit tamen sic iudicare, „ quod *Lucretius* poëma suum non contexit ut in- „ genium ejus elucescat, sed rationem ab Epicuro „ traditam summa industria & artificio explicavit. „

Cornelius Nepos in Vita Attici, cap. 12.

Idem *L. Julium Calidium*, quem post *Lucretii* *Catullique* mortem, multo elegantissimum poëtam nostram tulisse ætatem vere videor posse contendere; in proscriptorum numerum relatum expedit.

M. Vitruvius de Architectura Lib. IX. cap. 3.

Itaque qui literarum jucunditatibus instructas habent mentes, non possunt non in suis pectoribus dedicatum habere, sicuti deorum, sic & Ennii poëtæ simulacrum. Accii autem carminibus qui studiose delectantur, non modo verborum virtutes, sed etiam figuram ejus videntur secum habere præsentem. Item plures post nostram memoriam nascentes, cum *Lucretio* videbuntur, velut coram, de rerum natura disputare: de arte vero rhetorica cum *Cicerone* &c.

Virgilius Lib. II. Georgicorum v. 490.

Felix qui potuit rerum cognoscere causas:
Atque metus omnes & inexorabile fatum
Subjecit pedibus, strepitumque Acherontis avari.
„ Hos versus *Gifanius* vel de *Lucretio*, vel de *Epicuro*
„ fecisse poëtam existimat.

Ovidius Lib. II. Tristium v. 425.

Explicat ut causas rapidi *Lucretius* ignis,
Casurumque triplex vaticinatur opus.

Idem Lib. I. Amor. Eleg. ultima.

Carmina sublimis tunc sunt peritura *Lucretii*,
Exitio terras cum dabit una dies.

Vellejus Paterculus Hist. Rom. Lib. II.

Jam pæne supervacaneum videri potest, eminentium ingeniorum notare tempora. Quis enim ignorat, diremtos gradibus ætatis floruisse hoc tempore *Ciceronem*,

nem, Hortensium, senemque Crassum, Catonem, Sulpicium, moxque Brutum, Calidium, Calvum, Cœlium, & proximum Ciceroni Cæsarem, eorumque velut alumnos Corvinum, ac Pollionem Asinium, æmulumque Thucydidis Sallustium, auctoresque carminum Varronem, ac *Lucretium*, neque ullo in suscepti operis sui carmine minorem Catullum?

Quintilianus Libro X. cap. 1.

Nam Macer & *Lucretius* legendi quidem, sed non ut phrasin, id est corpus eloquentiæ faciant: elegantes in sua quisque materia; sed alter humilis, alter difficilis. „ Hoc Quintilianij iudicium magnam partem uno consensu damnatur a veteribus, & recentioribus. *Gifanius.*

Statius Libro II. Silvarum Carm. 7.

Cedet Musa rudis ferocis Ennî,
Et docti furor arduus *Lucreti*,
Et qui per freta duxit Argonautas.

Q. Serenus Libro de Medicina, Edit. Keuchenii pag. 20.

Irrita conjugii sterilis si munera languent,
Et sobolis spes est multos jam vana per annos,
Femineo fiat vitio res, necne, silebo:
Hoc poterit quartus magni monstrare *Lucreti*.

JOANNIS ALBERTI
F A B R I C I I

BIBLIOTHECÆ LATINÆ

C A P U T I V. D E

T. LUCRETIO CARO.

Lucretii *etas*. 1. *Libri VI. de Rerum Natura*. 2. *Eorum editiones atque interpretes*. 3. *Poëtæ quos Lucretius imitatus fuit*. 4.

I. **T** LUCRETIVS CARVS , patria
▲ ut videtur Romanus, natus est, teste Eusebio, Olympiade CLXXI. 2., Anno V. C. DCLIX. ante CHRISTUM XCV. Postea amatorio poculo (a) in furorem versus, quum aliquot libros per intervalla insanie (b) conscripsisset, quos postea Cicero emendavit, propria se manu interfecit anno ætatis quadragesimo quarto, V. C. DCCIII. (*) ante CHRISTUM LI. Philosophus de Epicuri Schola acutissimus, quem qui legunt, videntur ut IX. 3. ait Vitruvius, cum eo velut coram de rerum
c natu-

(a) *Eusebius Chron.*

(b) *Hoc vix credibile mihi videtur. Neque eo respicere putem Statium lib. 2. Silva 7. in verbis, Et docti furor arduus Lucretii. Poëtarum enim furor laudabilis, ἐνδρασιασμός. Pro arduo difficilem dixit Quintilianus Lib. X. cap. 1.*

(*) *Triennio citius mortem Lucretii assignat Is. Vossius p. 83. ad Catullum, e Scriptore Vitæ Virgilii.*

natura disputare. Poëta sublimis, idemque elegans & multæ artis luminibus pictus, ac latinæ linguæ auctor egregius.

II. Exstant ejus *Libri VI. de Rerum Natura* ad C. Memmium Gemellum (c) Heroico poëmate, versibus jucundo antiquitatis sapore conditis, Epicuri de rebus naturalibus sententiam, sed & impios ejus errores disertissime explicantes. Non plures a *Lucretio* libros hujus argumenti scriptos esse, ut male conjiciebat *Barthius* LII. 4. Adversar. *Lucretio* ipsi testi credimus, qui libro sexto v. 91. *supremæ præscripta ad candida calcis spatium* currere se affirmat. Exordium Operis idem quoque quod nos hodie, legit olim *Ovidius* 2. Trist. v. 261.

Sumferit, *Æneadum genetrix* ubi prima; requiret,
Æneadum genetrix unde sit alma Venus.

Hoc est, si in manus sumferit *Lucretium*, cujus prima hæc sunt verba: *Æneadum genetrix, hominum divumque voluptas*, quem *Ovidii* sensum esse jam pridem notavit *Ludovicus Carrio* lib. I. Emendationum, cap. VIII. Usitatum enim fuisse veteribus ut vocibus initialibus scripta ipsa denotarent, pluribus exemplis docet *Jo. Jonsius* II. 5. de Scriptoribus Hist. Philos. p. 136. seq. & *Scaliger* ad *Euseb.* num. M. DCCCCLX. Quod vero in limine Operis invocet *Venerem Lucretius* homo Epicureus, qui a Diis omnia humana sive deque putabat haberi, satis se duxisse existimandus est excusari more vulgato Poëtarum, neque alia opus esse responsione arbitror ad dubitationem hanc dissolvendam, quam multos viros doctos exercuisse docet præter interpretes *Lucretii* *Creechium* aliosque *Petrus Bælius* vir ingeniosissimus in *Dictionario Historico* pag.

1923. editionis secundæ, quem de Poëta hocce lecto ubi volet consulat.

III. Prima *Lucretii* editio est *Veronensis* curante Hieronymo Avantio A. 1486. fol.

Veneta apud Aldum A. 1500. 4. ex Avantii editione: atque iterum 1515. 8.

Florentina Phil. Juntæ A. 1512. 8. cum præfat. *Petri Candidi*, qui ex *Joviani Pontani* & *Michaëlis Marullæ* castigatione & MStis Florentinis *Lucretium* emendatorem se dare profitetur. Marullum vero nimis indulsisse ingenio, graviter conquestus est Petrus Victorius ad Ciceronis lib. XI. ad diversos Epist. 20.

Bononiensis cum commentario Jo. Baptistæ Pii 1511. fol. recusa Parisiis 1514. fol. apud Ascensium.

Vicentina, Lambino memorata, & Gifanio, quam non vidi, uti neque illam quam Gesnerus in Bibl. cum commentariis *Petri Aponi* impressam dubius ipse scripsit.

Basileensis apud Henr. Petri A. 1531. 8.

Lugdunenses An. 1536. & 1540. 8. apud Seb. Gryphium, & 1564. 8.

Lovaniensis A. 1542. 4.

Lambiniana editiones viri doctissimi Dionysii Lambini, qui Codicibus quindecim MStis & Adr. Turnebi atque Jo. Aurati consilio usus octingenta *Lucretii* loca restituisse se profitetur, ac primum edidit *Lucretium* cum commentariis suis inscriptum Carolo IX. Gallia Regi, Parisiis 1563. 4. Deinde sine commentariis, tamen cum brevibus scholiis conjectis ad calcem, & emendationibus *Adr. Turnebi* Paris. 1565. 12. Denique ex tertia recognitione & cum commentariis locupletioribus & vita *Lucretii*. Paris. 1570. 4. quæ editio recusa est Francofurti Anno 1583. 8. Præclare profecto de hoc Poëta promeritum Lambinum nemo æquus ac peritus lector negabit, etsi commentariorum

molem reprehendit Janus Rutgerſius IV. 1. Variarum Lectionum, atque Lambinus ipſe in editione Anni 1570. iniquiorem ſe præbuit Giſanio. Confer quæſo Jac. Thomafii librum de plagio literario §. 447. 448.

Oberti Giſanii utiliffima editio, quam diligenti ſtudio adornavit adhibitis Codicibus plus quam octo, & editis ante ipſum fere omnibus, Turnebi præcipue atque Lambini, tum quæ *P. Nannius* (d) ad Codicem MStum Ultrajectinum contulerat, quæque obſervaverat Cornelius Valerius Giſanii præceptor, & Antonius Goldingamus Anglus. Præmiſit & e veteribus libris indicem argumentorum quæ ab Epicuro tractantur, & præter Laërtii & Ciceronis loca de Epicuri Philoſophia, & Thucydidis deſcriptionem peſtilentiæ Atticæ quam *Lucretius* libro ſexto imitatur, (e) ſubjunxit Collectanea ſua ſive commentarios in *Lucretium* ordine literarum digeſtos atque dictionem ejus cum primis erudite illuſtrantes & Scioppio quantumvis inimico mirifice probatos. Antuerpiæ 1566. 8. & Lugd. Batav. 1595. 8. apud Plant. Joannes Sambucus, cui *Lucretium* ſuum inſcripſit, Giſanio copiam fecerat editionis Veronenſis manu Marulli caſtigatæ. Ueberiores vero quos promiſit commentarii Giſaniani non viderunt lucem. In contextu ipſo non ſemper optimam videtur lectionem amplexus eſſe, ut obſervavi collatis lectionibus quas habeo Codicis antiquiſſimi Gottorpienſis. Vide ſis etiam Barthii *Adverſaria* lib. 50. pag. 2355. ſeq.

Lucretius cum variis lect. editus in *Corpore Poëtarum Latini-*

(d) *Eum* Lucretii editionem molitum, ex *Adr. Junii Epistolis obſervat Thomas Crenius V. C. parte 6. Animadverſ.* pag. 17.

(e) *Vide ſi lubet quæ notavi Bibliotheca Græca lib. 2. cap. 25. §. 4.*

Latinorum Genevæ 1611. 4. 1627. 4.

Amstelodamensis editio *Lucretii* 1620. 1631. forma minore.

Danielis Parei, vestigia Gifanii fere legentis. *Francofurti* 1631. 8. quo anno etiam *Lexicon* ejus *Lucretianum* lucem vidit, e Gifanianis fere *Collectaneis* repetitum. Præ ceteris vero hoc habet eximium editio *Lucretii* Pareana, quod illi subjuncta sunt duo Poëmata recentia lectu haud indigna, *Scipionis Capicii* Neapolitani de rerum principiis libri duo, & *Aonii Palearii* libri III. de immortalitate Animorum, quos ex merito laudat *Jacobus Sadoletus* lib. V. *Epistolar.* pag. 200. seq.

Cum explanatione paraphrastica & notis *Jo. Nardi* Florentini, non adeo feliciter in illustrando *Lucretio* versati. *Florentiæ* 1647. in 4.

Cum Gallica versione profaria *Michaëlis Marollesii*. *Parisi.* 1650. 8. dicata *Reginæ Sveciæ* *Christinæ*, a qua ne responsum (f) quidem accepit; atque iterum 1663. 8. addito libro decimo *Laërtii* Gallice translato. Laudat hanc *Marollesii* versionem *Rolandus Marefius* p. 364. *Epist.*

Cum brevibus sed eruditis notis *Tan. Fabri*. *Salmurii* 1662. 4. & *Cantabrigiæ* 1675. & 1686. 12.

In usum *Delphini* *Lucretius* interpretatione & notis illustratus est a *Michaële Fayo* (g) *Parisi.* 1680. 4. addito, ut in aliis ejusmodi editionibus fieri solet, indice omnium vocabulorum. Pareo fere & *Nardo* usus est, cujus etiam diatribam de funeribus *Atheniensium*, in-

(f) *Belii* *Lexicon* T. 2. p. 1926. edit. 2.

(g) *Creechius* notat eum, barbara interpretatione in-cestavisse latinum Poëtam, in contextu uni Pareo fidere, eas vero adjecisse notas quæ Philosophum faciant sæpe absurdum, se ipsum semper ridiculum.

tegram pag. 569. seq. subjunxit.

Cum interpretatione magis latina ac brevioribus sed disertioribus argumentis notisque doctioribus & Philosophum magis sapientibus, in quibus tamen nec grammaticum acumen desideres, edidit qui *Lucretium* totum imbiberat, ejusdem postea infaustum exitum tristi fato imitatus (h) *Thomas Creech* Collegii omnium animarum in Academia Oxoniensi Socius. Oxonii 1695. 8. (i) In hac quoque editione index omnium vocabulorum Poëtæ occurrit. Idem Creechius jam ante *Anglico carmine* quam felicissime reddiderat *Lucretium*, cujus tertia mihi ad manum est editio excusa Londini 1683. 8. In notis Anglicæ huic metaphrafi subjunctis potius censorem Poëtæ agit, erroresque ejus graviores refellit, vel etiam a perversis acceptionibus sententiam ejus tuetur; quam Scholiis vel Commentariis *Lucretium* κατὰ πόδα illustrat. Ante Creechium *Jo. Evelinus* sed primum dumtaxat librum versione metrica anglica donatum & notis illustratum edidit Londini 1656. 8.

Cum *Gallica* versione profaria & notis lectu dignis *Cultorii*. (Mr. Baron des Coutures) Paris. 1685. 12. & Amstelod. 1692. 12. duobus voluminibus.

Vehementer laudari audivi *Italicam* metaphrasin poëticam *Lucretii* adornatam ab (k) *Alexandro Marchetti* Mathematicum apud Senenses nuper Professore.

Sed

(h) *Sibi ipsi necem conscivit* A. 1700. suspensio propter perditos ut fertur amores, nondum natus annos quadraginta. Vide *Jacobi Bernhadi V. G. novellas relationes Reip. literariæ* A. 1700. mense Septembri p. 331. & Novembri p. 580. & A. 1701. mense Septembri p. 267.

(i) „*Recusa Londini 1717. 8. priore multo emendatior.* „

(k) *Memorat Gregorius Leti in Italia regnante T. 3. pag. 497.*

Sed editam non esse existimo . (1) Ejus spes adipiscendæ facta fuerat , cum in Italia versaretur , Jacobo Tollio , viro doctissimo , qui novam *Lucretii* editionem meditabatur , & ineditas *Gasp. Scioppii in Lucretium* notas Neapoli dono acceperat a Josepho Valletta viro Nobilissimo . Tollius morti vicinus suas in *Lucretium* Animadversiones commendavit Viro egregio *Gerardo de Uries* , qui Commentariis Philosophicis illustrare *Lucretium* instituit , ut refert Henricus Christianus Henninius in notis ad Epistolas Tollii itinerarias pag. 77. *Isaaci* quoque *Vossii* viri summi ineditas in *Lucretium* laudat Theodorus I. F. Grævius ad Callimachum pag. 174. Exstat & Italica *Lucretii* translatio auctore *Hieronymo Fracchetta* Rhodigino .

Editio *Neapolitana Lucretii* Anno 1693. 12. præter notas *Tan. Fabri* , argumenta *Fayi* habet adjuncta .

Non paucis quoque *Lucretii* locis insignem lucem attulit vir eruditissimus *Petrus Gassendus* in Opere de Philosophiâ *Epicuri* , quamquam & *Gassendum* reprehendunt hinc inde interpretes *Lucretii* , qui alias passim eum libenter sequi se profitentur , *Creechius* ac *Couturius* .

IV. Poëtas imitatus esse *Lucretius* cum primis videtur e Græcis *Homerum* & *Empedoclem* , e Latinis *Ennium* . *Lucretii* vestigia non puduit legere *Virgilium* , neque semper eum vicit , aut post se reliquit , ut præ se fert *Alexander Rossæus* , qui loca *Lucretii* nonnulla cum *Virgilianis* contulit libro tertio *Virgilii triumphantis* capite VI.

SUP.

---

(1) „ Edita tandem fuit Londini 1717. 8. curante Paul-
 „ lo Antonio Rollo. „

S U P P L E M E N T U M
E J U S D E M C A P I T I S

DE hoc Poëta consulendæ Casp. Barthii notæ ad Statium T. I. pag. 260. - 263. De eodem Barlæus lib. 2. Miscell.

Hic Phœbi furiis, furiisque exarsit Orestis.

Quam præstat solis versiculis furere!

Memmium cui poëma suum *Lucretius* inscripsit, scripsisse & ipsum versus, colligas ex Plinii lib. V. epist. 3. Eundem Mæcenatibus ac liberalibus studiorum Patronis accenset Martialis XII. 36.

Pisones, Senecasque, Memmiosque,

Et Crispos mihi redde -- --

Prima *Lucretii* editio *Veronensis* Anno 1486. fol. curante *Hieron. Avantio* inscribitur: *De rerum natura libri VI. ad Epicuri mentem descripti*. Hanc secuta est *Veneta* Anno 1495. 4. & altera 1500. 4. apud Aldum *Avantii* insistens vestigiis, atque iterum 1515. 8. *ad veterum exemplarium fidem castigata*.

Florentina Phil. Juntæ Anno 1512. 8. cum præfatione & castigationibus *Petri Candidi* &c.

Lugdunenses *Gryphianæ* editiones plures exstant, etiam minore forma An. 1546. 1558. atque A. 1564. 8. 1576. 12.

Excusus etiam *Lucretius* Antwerp. 1589. 12. Lugd. Bat. A. 1597. 12. & 1611. 12. apud *Rapheleng*. *Lugduni* Anno 1606. 12. & *Amstelodami* 1616. 1626. forma minore. Denique *Londini* An. 1709. 4., & 1712. 4. „ *majori, luculentis characteribus, cum figuris æneis,*
„ *adjectis ad calcem variantibus Lectionibus ex optimis*
„ *MSS., omnibusque fere alicujus nominis editionibus,*
„ *& ex Doctorum Virorum conjecturis; & 1713 in Corp.*
„ *Veter. Poëtar. Latinorum fol. Tom. I. „ Poëma de*
Ani-

Animorum immortalitate libris tribus, *Lucretio* oppositum & Aonii Palearii nomine sæpius editum, a Paleario scriptum esse nagavit, præter rem ut opinor, Robertus Titius literis ad Marcum Velferum. Vide Velferi opera pag. 878.

Gallicam Lucretii Versionem profariam a Marolleſio concinnatam & An. 1659. 8. primum Parisiis cum Latino *Lucretio* ex Gifanii recensione editam notisque illustratam commendat præter Rob. Mareſium Guido Patinus in Epistolis a Joanne Brantio editis. Versibus Gallicis pridem reddidit *Lucretium Guilelmus Altarius* sive *des Autels*, circa An. 1560. ut notavit Franciscus a Cruce Cænomana in Bibl. Gallica p. 138. Vidit & lucem Metaphrasis nova *Lucretii* Gallicis versibus nescio quo auctore Anno 1677. 4. Et profaria interpretatio elegans secundis Baronis *Couturii* curis una cum Latino *Lucretio* recusa est Parisiis 1708. 12. duobus voluminibus, adjunctis novis notis, quibus priores vel emendantur vel defenduntur. Vide *Ephemerides literarias* Paris. A. 1709. mense Decembri p. 468. seq.

Specimen venustissimæ Metaphraseos *Lucretii Italianæ* auctore *Alexandro Marchetti* concinnatæ produxit nuper illustris Vir Guil. Godfridus Leibnizius in libro dignissimo lectu cui titulum fecit: *Essais de Theodicée sur la bonté de Dieu, la liberté de l'homme, & l'origine du mal.* p. 511. seqq.

Anglicam Metaphrasin libri primi quam ante Chreæchium dedit *Jo. Evelinus* Eques, laudat Mericus Casaubonus Epistola 17. Cum *Belgica* versione profaria *Joannis de Wit* eleganter excusus *Lucretius* est Amstelod. apud Sebastianum Pezoldum 1701. 8. Libris singulis divisus in sectiones quibus argumenta præmissa, uti toti operi præfixæ breves animadversiones quibus præcipui errores poëtæ rejiciuntur, & venusta *Adriani Relandi* V. C. Oda in poësin *Lucretianam*.

Alfarium a Cruce Professore Patavinum An. 1632. *Lucretianis* Commentario vere Philosophico illustrandis occupatum se invenisse testatur Gabriel Naudæus pag. 231. Epist. Promisit etiam *Lucretium If. Vossius* notis ad Catullum p. 249. cujus paucas quasdam animadversiones MSS. nactus sum. Novissime cum Bero-
lini adhuc versaretur vir cultissimæ doctrinæ *Joannes Barbeyracus*, hodie ingens gloria Academiae Lausan-
nensis spem fecit editionis hujus Poëtæ novo studio ca-
stigandi ad Codices MSS. ac veteres editiones, vul-
gandique cum paraphrasi Creechii notisque suis &
aliorum selectis atque ad examen revocatis. Consi-
lium suum & specimen operis exposuit in diatriba in-
serta Tomo XVII. Bibliothecæ selectæ Joannis Clerici
V. C. p. 242. seq.

Non opus est monere eruditos quod commentitia est
inscriptio Cæsenas obvia in Aldi Manutii Orthogra-
phia pag. 129. & Fulvii Ursini Imaginibus atque apud
Gruterum pag. CCCXXXII. *A. Lucretii Historici
ac Poëtæ Conditoris verissimi, cui ob excellentiam inge-
nii statua condonata, ac Civitati Cæsene Roman. Colonie
deductæ in hoc sacro monte dedicata.*

Claudant præfens de *Lucretio* caput hi versus *Marul-
liani*:

*Amor, Tibulle; Mars tibi, Maro, debet;
Terentio foccus levis.*

*Cothurnus olim nemini satis multum;
Horatio Satyra & chelys.*

*Natura magni versibus Lucretii
Lepore musæo illitis.*

*Epigramma cultum, teste Rhallo, adhuc nulli;
Docto Catullo syllabæ.*

*Hos si quis inter ceteros locat vates,
Onerat quam honorat verius.*

*Editiones nonnullæ T. Lucretii Cari a Michaële Maistai-
re memoratæ in Annalibus Typographicis ab Artis
inventæ origine ad annum MD. editis
Hagæ Comitum 1719.*

Pag. 199. Lucretius cum Argumentis rerum : per Pau-
lum Fridenperger. (a) fol. Veronæ. 1486

Pag. 310. -- -- -- cum comment. Omniboni Vicenti-
ni per Uldaric. Scinzenzeller. fol. Mediolani. 1491

Pag. 333. -- -- -- impress. per Theodorum de Ragazoni-
bus de Azula dictum Bresanum (b) 4. Venetiis. 1495
Pag. 360.

(a) Paulus hunc impressit Fridenperger in Verona Qui
genitus est in Patavia Alemagne Ab incarnatione
Christi M. CCCC. LXXXVI. Die Vigesimo octavo
Septembris. Calen. Octobris.

Notandum est Alemagne hic poni pro Alemanie, i. e.
Germanie : & Patavia significare Passavu. At diei
& mensis notationem non (*) intelligo.

(*) Scilicet suam Lucretii editionem ad calcem deduxit
die xxviii. Septembris, frontem vero libri in Calendas
Octobris excudendam distulit ; id moris enim apud ty-
pographos plerumque usurpatur ut librorum frontes, seu
initia, novissime excudant. Vel typographus nativitatis
sue diem designare voluit, quemadmodum & locum clare
denotat, indicato tantum finis impressionis die, non
anno ; id sui ævi hominibus sufficere arbitratus, nulla
posterorum ratione habita ; quod passim invenire est in
antiquis librorum editionibus. Hoc si ponamus, multo
recentior sit editio illa quam hætenus credita est.
C. V.

(b) Die IIII. Septemb.

- Pag. 360. Lucretius (c) 4. Venetiis. 1499
 Pag. 366. -- -- -- per Theodorum de Ragazonibus de
 Azula Venetiis. 1500
 Ibid. -- -- -- Hieronymi Avantii Veronensis in-
 genio & labore: apud Aldum 4. Venetiis. 1500

(c) *Biblioth. Heins.*

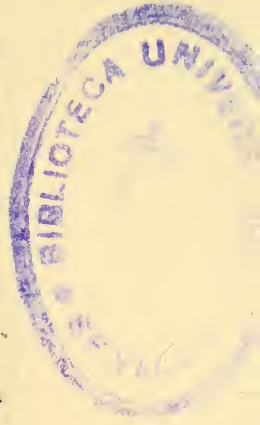

T I T I
L U C R E T I I
C A R I
D E
R E R U M N A T U R A
L I B R I V I.

L I B R I P R I M I
A R G U M E N T U M .

I N ipso operis principio Venerem invocat . II. Deinde a v. 45. ad v. 159. libros suos de Rerum Natura dedicat Memmio : Epicurum , cujus rationes sequitur , laudat ; ab illius doctrina impietatis invidiam amolitur , & hujus & sequentium librorum argumenta breviter proponit . III. Tum rem ipsam aggreditur , docetque a v. 160. ad v. 265. ex Nihilo nihil fieri , & in Nihilum nihil reverti posse . IV. a v. 265. ad v. 329. Minuta esse quædam Corpora , quæ licet sub sensum non cadant , mente tamen possunt concipi , & e quibus res omnes componuntur . V. His corpusculis a v. 330. ad v. 430. subjungit Vacuum seu Inane spatium : & VI. a v. 430. ad v. 483. probat nihil esse præter Corpus & Inane , reliqua autem quæ videntur esse ut Pondus , Calor , Paupertas , Bellum &c. esse tantum Conjuncta vel Eventa , Proprietates seu Accidentia Corporis & Inanis . VII. Docet a v. 483. ad v. 528. Prima corpuscula esse perfecte solida , ideoque a v. 528. ad v. 635. Insecabilia esse , Minima (neque enim Corpus in infinitum dividi potest) & æterna . VIII. Deinde , a v. 635. ad v. 712. refutat Heraclitum , qui Ignem , Aliosque qui Aërem , Aquam , aut Terram rerum omnium principium esse statuerunt . IX. Tum a v. 712. ad v. 829. contra Empedoclem demonstrat res non componi e quatuor Elementis . X. Demum a v. 829. ad v. 919. Anaxagoram refellit . XI. Postremo a v. 919. ad v. 1050. docet Universum esse ex omni parte Infinitum , Corpuscula esse numero infinita , & Inane nullis terminis comprehendi posse . XII. Et a v. 1050. ad v. 1110. deridet illos qui existimant esse aliquod Centrum in Universo , quo Gravia omnia deorsum tendant , dum Levìa sponte sua sursum ferantur .

T I T I
L U C R E T I I C A R I
D E R E R U M N A T U R A
L I B E R P R I M U S .

AENEADUM genetrix, hominum
divumque voluptas,
Alma Venus, cæli subter labentia
signa
Quæ mare navigerum, quæ terras
frugiferentibus
Concelebras; per te quoniam ge-
nus omne animantum

Concipitur, visitque exortum lumina solis: 5
Te, dea, te fugiunt venti, te nubila cæli,
Adventumque tuum: tibi suavis dædala tellus
Summittit flores, tibi rident æquora ponti,
Placatumque nitet diffuso lumine cælum.
Nam simul ac species patefacta est verna dici, 10
Et referata viget genitabilis aura Favoni;
Aëriæ primum volucres te, diva, tuumque
Significant initum percussæ corda tua vi.
Inde feræ pecudes persultant pabula læta,
Et rapidos tranant amneis; ita capta lepore, 15

Illecebrisque tuis omnis natura animantum
 Te sequitur cupide, quo quamque inducere pergis,
 Denique per maria, ac montes, fluviosque rapaceis,
 Frondiferasque domos avium, camposque virentis,
 Omnibus incutiens blandum per pectora amorem, 20
 Efficis, ut cupide generatim sacra propagent.
 Quæ quoniam rerum naturam sola gubernas;
 Nec sine te quidquam dias in luminis oras
 Exoritur, neque sit lætum, neque amabile quidquam;
 Te sociam studeo scribundis versibus esse, 25
 Quos ego de rerum natura pangere conor
 Memmiadæ nostro: quem tu, dea, tempore in omni
 Omnibus ornatum voluisti excellere rebus.
 Quo magis æternum da dictis, diva, leporem.
 Effice, ut interea fera mœnera militiæ 30
 Per maria, ac terras omneis sopita quiescant.
 Nam tu sola potes tranquilla pace juvare
 Mortaleis, quoniam belli fera mœnera Mavors
 Armipotens regit, in gremium qui sæpe tuum se
 Rejicit, æterno devinctus vulnere amoris; 35
 Atque ita suspiciens tereti cervice reposta
 Pascit amore avidos inhians in te, dea, visus:
 Equæ tuo pendet resupini spiritus ore.
 Hunc tu, diva, tuo recubantem corpore sancto
 Circumfusa super, suaveis ex ore loquelas 40
 Funde, petens placidam Romanis incluta pacem.
 Nam neque nos agere hoc patriæ tempore iniquo
 Possumus æquo animo: neque Memmi clara propago
 Talibus in rebus communi deesse salutis.
 Quod superest, vacuas aureis mihi, Memmiada, & te 45
 Semotum a curis adhibe veram ad rationem,
 Ne mea dona tibi studio disposta fideli,
 Intellecta prius quam sint, contempta relinquant.
 Nam tibi de summa cæli ratione, deumque
 Differere incipiam, & rerum primordia pandam: 50
 Unde

Unde omneis natura creet res, auctet, alatque:
 Quove eadem rursum natura peremta resolvat:
 Quæ nos materiem, & genitalia corpora rebus
 Reddunda in ratione vocare, & semina rerum
 Appellare suëmus, & hæc eadem usurpare 55
 Corpora prima, quod ex illis sunt omnia primis.

Omnis enim per se divum natura necesse est
 Immortali ævo summa cum pace fruatur,
 Semota ab nostris rebus, sejunctaque longe;
 Nam privata dolore omni, privata periculis, 60
 Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri,
 Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.

Humana ante oculos fœde cum vita jaceret
 In terris oppressa gravi sub religione;
 Quæ caput a cæli regionibus ostendebat 65
 Horribili super aspectu mortalibus instans;
 Primum Grajus homo mortaleis tollere contra
 Est oculos ausus, primusque obsistere contra:
 Quem nec fama deum, nec fulmina, nec minitanti
 Murmure compressit cælum, sed eo magis acrem 70
 Virtutem irritât animi, confringere ut arcta
 Naturæ primus portarum claustra cupiret.

Ergo vivida vis animi pervicit, & extra
 Processit longe flammantia mœnia mundi: (75
 Atque Omne immensum peragravit mente animoque:
 Unde refert nobis victor quid possit oriri,
 Quid nequeat; finita potestas denique quoique
 Quanam sit ratione, atque alte terminus hærens.
 Quare religio pedibus subjecta vicissim
 Obteritur, nos exæquat victoria cælo. 80

Illud in his rebus vereor, ne forte rearis
 Impia te rationis inire elementa, viamque
 Endogredi sceleris: quod contra sæpius olim
 Religio peperit scelerosa atque impia facta:
 Aulide quo pacto Triviai virginis aram 85

Iphianassaï turparunt sanguine fœde
 Ductores Danaum, delecti, prima virorum.
 Cui simul infula virgineos circumdata comtus
 Ex utraque pari malarum parte profusa est,
 Et mæstum simul ante aras adstare parentem 90
 Sensit, & hunc propter ferrum celare ministros;
 Aspectuque suo lacrimas effundere civeis:
 Muta metu terram genibus summissa petebat:
 Nec miseræ prodesse in tali tempore quibat,
 Quod patrio princeps donarat nomine regem. 95
 Nam sublata virum manibus tremebundaque ad aras
 Deducta est, non ut, solenni more factorum
 Perfecto, posset claro comitari hymenæo:
 Sed casta incestu nubendi tempore in ipso,
 Hostia concideret mactatu mæsta parentis, 100
 Exitus ut classi felix faustusque daretur.
 Tantum relligio potuit suadere malorum.

Tutemet a nobis jam quovis tempore vatum
 Terriloquis victus dictis desciscere quæres;
 Quippe etenim quam multa tibi jam fingere possum 105
 Somnia, quæ vitæ rationes vertere possint,
 Fortunasque tuas omneis turbare timore?
 Et merito: nam si certam finem esse viderent
 Ærumnarum homines, aliqua ratione valerent
 Relligionibus, atque minis obsistere vatum: 110
 Nunc ratio nulla est restandi, nulla facultas;
 Æternas quoniam pœnas in morte timendum.
 Ignoratur enim quæ sit natura animas,
 Nata sit, an contra nascentibus insinuetur,
 Et simul intereat nobiscum morte dirempta, 115
 An tenebras Orci visat, vastasque lacunas;
 An pecudes alias divinitus insinuet se,
 Ennius ut noster cecinit, qui primus amœno
 Detulit ex Helicone perenni fronde coronam,
 Per genteis Italas hominum quæ clara clueret. 120

Etſi præterea tamen eſſe Acheruſia templa

Ennius æternis exponit verſibus, edens:

Quo neque permanent animæ, neque corpora noſtra;

Sed quædam ſimulacra modis pallentia miris:

Unde ſibi exortam ſemperflorentis Homeri 125

Commemorat ſpeciem, lacrumas & fundere falſas

Cœpiſſe, & rerum naturam expandere dictis.

Quapropter bene, cum, ſuperis de rebus habenda

Nobis eſt ratio; ſolis lunæque meatus

Qua ſiant ratione; & qua vi quæque genantur 130

In terris: tum, cum primis, ratione ſagaci

Unde anima, atque animi conſtet natura, videndum;

Et quæ res nobis vigilantibus obvia menteis

Terrificet, morbo affectis, ſomnoque ſepultis:

Cernere uti videamur eos, audireque coram, 135

Morte obita quorum tellus amplectitur oſſa.

Nec me animi fallit, Grajorum obſcura reperta

Difficile illuſtrare latinis verſibus eſſe,

(Multa novis verbis præſertim cum ſit agendum)

Propter egeſtatem linguæ, & rerum novitatem: 140

Sed tua me virtus tamen, & ſperata voluptas

Suavis amicitia, quemvis perferre laborem

Suadet, & inducit nocteis vigilare ſerenas,

Quærentem dictis quibus, & quo carmine demum

Clara tuæ poſſim præpandere lumina menti, 145

Res quibus occultas penitus conſiſere poſſis.

Hunc igitur terrorem animi, tenebraſque neceſſe eſt

Non radii ſolis, neque lucida tela diei

Diſcutiant, ſed naturæ ſpecies, ratioque:

Principium hinc cujus nobis exordia ſumet, 150

Nullam rem e nihilo gigni divinitus umquam.

Quippe ita formido mortaleis continet omneis,

Quod multa in terris fieri, cæloque tuentur,

Quorum operum cauſſas nulla ratione videre

Poſſunt, ac fieri divino numine rentur. 155

Quas ob res, ubi viderimus, nil posse creari
De nihilo: tum, quod sequimur, jam rectius inde
Perspiciemus; & unde queat res quæque creari,
Et quo quæque modo fiant opera sine divum.

Nam si de nihilo fierent, ex omnibus rebus 160

Omne genus nasci posset; nil semine egeret:
E mare primum homines, e terra posset oriri
Squamigerum genus, & volucres; erumpere cælo
Armenta, atque aliæ pecudes: genus omne ferarum
Incerto partu culta, ac deserta teneret. 165

Nec fructus iidem arboribus constare solerent,
Sed mutarentur: ferre omnes omnia possent.

Quippe, ubi non essent genitalia corpora quoique,
Qui posset mater rebus consistere certa?

At nunc feminibus quia certis quidque creatur, 170
Inde enascitur, atque oras in luminis exit,
Materies ubi inest cujusque & corpora prima.

Atque hac re nequeunt ex omnibus omnia gigni,
Quod certis in rebus inest secreta facultas.

Præterea, cur vere rosam, frumenta calore, 175
Viteis autumnò fundi sudante videmus!

Si non, certa suo quia tempore semina rerum
Cum confluerunt, patet quodcumque creatur,
Dum tempestates adsunt, & vivida tellus

Tuto res teneras effert in luminis oras? 180

Quod si de nihilo fierent, subito exorerentur
Incerto spatio, atque alienis partibus anni:
Quippe ubi nulla forent primordia, quæ genitali
Concilio possent arceri tempore iniquo.

Nec porro augendis rebus spatio foret usus 185

Seminis ad coitum, e nihilo si crescere possent.

Nam fierent juvenes subito ex infantibus parvis:

E terraque exorta repente arbuta salirent.

Quorum nil fieri manifestum est, omnia quando
Paullatim crescunt (ut par est) semine certo: 190

Crescendoque genus servant; ut noscere possis
Quæque sua de materia grandescere, alique.

Huc accedit, uti sine certis imbribus anni

Lætificos nequeat fœtus summittere tellus:

Nec porro secreta cibo natura animantum 195

Propagare genus possit, vitamque tueri:

Ut potius multis communia corpora rebus

Multa putes esse, ut verbis elementa videmus,

Quam sine principiis ullam rem existere posse.

Denique cur homines tantos natura parare 200

Non potuit, pedibus qui pontum per vada possent

Transire, & magnos manibus divellere monteis,

Multaque vivendo vitalia vincere sæcla:

Si non materies quia rebus reddita certa est

Gignundis, e qua constat quid possit oriri? 205

Nil igitur fieri de nilo posse fatendum est:

Semine quando opus est rebus, quo quæque creatæ

Aëris in teneras possint proferrier auras.

Postremo, quoniam incultis præstare videmus

Culta loca, & manibus meliores reddere fœtus: 210

Esse videlicet in terris primordia rerum,

Quæ nos fœcundas vertentes vomere glæbas,

Terraïque solum subigentes, cimus ad ortus:

Quod si nulla forent, nostro sine quæque labore

Sponte sua multo fieri meliora videres. 215

Huc accedit, uti quidque in sua corpora rursus

Dissolvat natura, neque ad nihilum interimat res.

Nam, siquid mortale e cunctis partibus esset,

Ex oculis res quæque repente erepta periret;

Nulla vi foret usus enim, quæ partibus ejus 220

Discidium parere, & nexus exsolvere posset.

At nunc, æterno quia constant semine quæque,

Donec vis obiit, quæ res diverberet ictu,

Aut intus penetret per inania, dissoluatque,

Nullius exitium patitur natura videri. 225

Præterea, quæcumque vetustate amovet ætas,
 Si penitus perimit consumens materiem omnem,
 Unde animale genus generatim in lumina vitæ
 Redducit Venus? aut reductum dædala tellus
 Unde alit, atque auget, generatim pabula præbens? 230
 Unde mare ingenui fontes, externaque longe
 Flumina suppeditant? unde æther sidera pascit?
 Omnia enim debet, mortali corpore quæ sunt,
 Infinita ætas consume anteacta diesque.
 Quod si in eo spatium, atque anteacta ætate fuere, 235
 E quibus hæc rerum consistit summa refecta:
 Immortali sunt natura prædita certe.
 Haud igitur possunt ad nilum quæque reverti.

Denique res omneis eadem vis, causaque volgo
 Conficeret, nisi materies æterna teneret 240
 Inter se nexus minus aut magis endopeditæ.
 Tactus enim leti satis esset causa profecto:
 Quippe, ubi nulla forent æterno corpore, eorum
 Contextum vis deberet dissolvere quæque.
 At nunc, inter se quia nexus principiorum 245
 Dissimiles constant, æternaque materies est;
 Incolumi remanent res corpore, dum satis acris
 Vis obeat pro textura cujusque reperta:
 Haud igitur redit ad nihilum res ulla; sed omnes
 Discidio redeunt in corpora materiai. 250

Postremo pereunt imbres, ubi eos pater æther
 In gremium matris terrai præcipitavit.
 At nitidæ surgunt fruges, ramique virescunt
 Arboribus; crescunt ipsæ, fœtuque gravantur.
 Hinc alitur porro nostrum genus, atque ferarum: 255
 Hinc lætas urbeis pueris florere videmus,
 Frundiferasque novis avibus canere undique silvas.
 Hinc fessæ pecudes pingues per pabula læta
 Corpora deponunt, & candens lacteus humor
 Uberibus manat distentis; hinc nova proles 260

Artubus infirmis teneras lasciva per herbas
 Ludit, lacte mero menteis percussa novellas.
 Haud igitur penitus pereunt quæcumque videntur:
 Quando alid ex alio reficit natura, nec ullam
 Rem gigni patitur, nisi morte adjutam aliena. 265

Nunc, age, res quoniam docui non posse creati
 De nihilo: neque item genitas ad nil revocari;
 Nequa forte tamen cæptes diffidere dictis,
 Quod nequeunt oculis rerum primordia cerni;
 Accipe præterea, quæ corpora tute necesse est 270
 Confiteare esse in rebus, nec posse videri.

Principio, venti vis verberat incita pontum,
 Ingenteisque ruit naveis, & nubila differt;
 Interdum rapido percurrens turbine campos
 Arboribus magnis sternit, monteisque supremos 275
 Silvifragis vexat flabris: ita perfurit acri
 Cum fremitu, sævitque minaci murmure pontus.

Sunt igitur venti nimirum corpora cæca,
 Quæ mare, quæ terras, quæ denique nubila cæli
 Verrunt, ac subito vexantia turbine raptant. 280

Nec ratione fluunt alia, stragemque propagant,
 Ac cum mollis aquæ fertur natura repente
 Flumine abundanti, quod largis imbribus auget
 Montibus ex altis magnus decursus aquarum,
 Fragmina conjiciens silvarum, arbustaque tota; 285

Nec validi possunt pontes venientis aquarum
 Vim subitam tolerare: ita magno turbidus imbris
 Molibus incurrens validis cum viribus amnis,
 Dat sonitu magno stragem; volvitque sub undis
 Grandia saxa, ruit qua quidquid fluctibus obstat. 290

Sic igitur debent venti quoque flamina ferri:
 Quæ, veluti validum flumen, cum procubuere
 Quamlibet in partem, trudunt res ante, ruuntque
 Impetibus crebris; interdum vertice torto
 Corripiunt, rapidoque rotantia turbine portant. 295

Qua-

Quare etiam atque etiam sunt venti corpora cæca:
 Quandoquidem factis ac moribus, æmula magnis
 Annibus inveniuntur, aperto corpore qui sunt.

Tum porro varios rerum sentimus odores,
 Nec tamen ad nareis venienteis cernimus umquam: 300
 Nec calidos æstus tuimur, nec frigora quimus
 Usurpare oculis, nec voces cernere suemus;
 Quæ tamen omnia corporea constare necesse est
 Natura: quoniam sensus impellere possunt.

Tangere enim & tangi, nisi corpus, nulla potest res. 305
 Denique fluctifrago suspensæ in litore vestes
 Uvescunt, eadem dispanfæ in sole ferescunt;
 At neque quo pacto perfederit humor aquai
 Visum est, nec rursus quo pacto fugerit æstu;
 In parvas igitur parteis dispergitur humor, 310
 Quas oculi nulla possunt ratione videre.

Quin etiam multis solis redeuntibus annis
 Annulus in digito subtertenuatur habendo:
 Stillicidi casus lapidem cavat: uncus aratri
 Ferreus occulte decrescit vomer in arvis: 315
 Strataque jam volgi pedibus detrita viarum
 Saxeæ conspiciuntur: tum portas propter athena
 Signa manus dextræ ostendunt attenuari
 Sæpe salutantum tactu, præterque meantum.
 Hæc igitur minui, cum sint detrita, videmus; 320
 Sed quæ corpora decedant in tempore quoque,
 Invidæ præclusit speciem natura videndi.

Postremo, quæcumque dies, naturaque rebus
 Paullatim tribuit, moderatim crescere cogens,
 Nulla potest oculorum acies contenta tueri; 325
 Nec porro quæcumque ævo, macieque senescunt,
 Nec mare quæ impendent vesco fale saxa peresa,
 Quid quoque amittant in tempore, cernere possis.
 Corporibus cæcis igitur natura gerit res.

Nec tamen undique corporea stipata tenentur 330

Omnia

Omnia natura; namque est in rebus inane.

Quod tibi cognosse in multis erit utile rebus:

Nec finet errantem dubitare, & quærere semper.
De summa rerum, & nostris diffidere dictis.

Quapropter locus est intactus inane, vacansque. 335

Quod si non esset, nulla ratione moveri

Res possent, namque, officium quod corporis exstat,

Officere atque obstare, id in omni tempore adesset

Omnibus: haud igitur quidquam procedere posset,

Principium quoniam cedendi nulla daret res. 340

At nunc per maria, ac terras, sublima que cæli,

Multa modis multis varia ratione moveri

Cernimus ante oculos; quæ, si non esset inane,

Non tam sollicito motu privata carerent,

Quam genita omnino nulla ratione fuissent: 345

Undique materies quoniam stipata quiesset.

Præterea quamvis solidæ res esse putentur,

Hinc tamen esse licet raro cum corpore cernas:

In faxis, ac speluncis permanat aquarum

Liquidus humor, & uberibus flent omnia guttis: 350

Dissipat in corpus sese cibus omne animantum:

Crescunt arbuſta, & fœtus in tempore fundunt,

Quod cibus in totas usque ab radicibus imis

Per truncos, ac per ramos diffunditur omneis:

Inter sæpta meant voces, & clausa domorum 355

Transvolitant: rigidum permanat frigus ad ossa.

Quod, nisi inania sint, qua possent corpora quæque

Transire, haud ulla fieri ratione videres.

Denique cur alias aliis præstare videmus

Pondere res rebus, nihilo majore figura? 360

Nam, si tantumdem est in lanæ glomere, quantum

Corporis in plumbo est, tantumdem pendere par est;

Corporis officium est quoniam premere omnia deorsum:

Contra autem natura manet sine pondere inanis.

Ergo quod magnum est æque, leuiusque videtur, 365

Nimi-

Nimirum plus esse sibi declarat inanis.
 At contra gravius plus in se corporis esse
 Dedicat, & multo vacui minus intus habere.
 Est igitur nimirum id, quod ratione sagaci
 Quærimus, admistum rebus, quod inane vocamus. 376
 Illud in his rebus, te ne deducere vero
 Possit, quod quidam fingunt, præcurrere cogor.
 Cedere squamigeris latices nitentibus ajunt,
 Et liquidas aperire vias; quia post loca pisces
 Linqunt, quo possint cedentes confluere undæ: 375
 Sic alias quoque res inter se posse moveri,
 Et mutare locum; quamvis sint omnia plena.
 Scilicet id falsa totum ratione receptum est.
 Nam quo squamigeri poterunt procedere tandem,
 Ni spatium dederint latices? concedere porro 380
 Quo poterunt undæ, cum pisces ire nequibunt?
 Aut igitur motu privandum est corpora quæque;
 Aut esse admistum dicendum est rebus inane;
 Unde initum primum capiat res quæque movendi.
 Postremo duo de concursu corpora lata 385
 Si cita dissiliant; nempe aër omne necesse est,
 Inter corpora quod fuvat possidat inane.
 Is porro, quamvis circum celerantibus auris
 Confluat; haud poterit tamen uno tempore totum
 Compleri spatium: nam primum quæque necesse est 390
 Occupet ille locum, deinde omnia possideantur.
 Quod si forte aliquis, cum corpora dissiluerit,
 Tum putat id fieri, quia se condensat aër,
 Errat; nam vacuum tunc fit, quod non fuit ante;
 Et repletur item, vacuum quod constitit ante: 395
 Nec tali ratione potest densari aër,
 Nec, si jam posset, sine inani posset, opinor,
 Se ipse in se trahere, & parteis conducere in unum.
 Quapropter, quamvis causando multa moreris,
 Esse in rebus inane tamen fateare necesse est. 400

Multaque præterea tibi possum commemorando
 Argumenta, fidem dictis conradere nostris;
 Verum animo fatis hæc vestigia parva sagaci
 Sunt, per quæ possis cognoscere cetera tute.
 Namque canes ut montivagæ persæpe ferai 405
 Naribus inveniunt intestas frunde quietes,
 Cum semel institerunt vestigia certa viai:
 Sic alid ex alio per te tute ipse videre
 Talibus in rebus poteris, cæcasque latebras
 Insinuare omneis, & verum protrahere inde: 410
 Quod si pigraris, paullumve abscesseris ab re,
 Hoc tibi de plano possum promittere, Memmi,
 Usque adeo largos haustus de fontibus magnis
 Lingua meo suavissimæ diti de pectore fundet,
 Ut verear, ne tarda prius per membra senectus 415
 Serpat, & in nobis vitæ claustra resolvat,
 Quam tibi de quavis una re versibus omnis
 Argumentorum sit copia missa per aureis.
 Sed nunc jam repetam cœptum pertexere dictis.

Omnis, ut est, igitur, per se, natura, duabus 420
 Consistit rebus; nam corpora sunt, & inane,
 Hæc in quo sita sunt, & qua diversa moventur:
 Corpus enim per se communis deliquat esse
 Sensus; quo nisi prima fides fundata valebit,
 Haud erit occultis de rebus quo referentes 425
 Confirmare animi quidquam ratione queamus.
 Tum porro locus, ac spatium, quod inane vocamus,
 Si nullum foret, haud usquam sita corpora possent
 Esse, neque omnino quaquam diversa meare;
 Id quod jam supera tibi paullo ostendimus ante. 430

Præterea nihil est, quod possis dicere ab omni
 Corpore se junctum, secretumque esse ab inani:
 Quod quasi tertia sit rerum natura reperta.
 Nam quodcumque erit, esse aliquid debet id ipsum
 Augmine vel grandi, vel parvo denique, dum sit; 435
 Cui

Cui si tactus erit quamvis levis, exiguusque,
 Corporum augebit numerum, summamque sequetur;
 Sin intactile erit, nulla de parte quod ullam
 Rem prohibere queat per se transire meantem:
 Scilicet hoc id erit vacuum, quod inane vocamus. 440

Præterea per se quodcumque erit, aut faciet quid,
 Aut aliis fungi debet agentibus ipsum;

Aut erit ut possint in eo res esse, gerique:
 At facere & fungi sine corpore nulla potest res:
 Nec præbere locum porro, nisi inane, vacansque. 445

Ergo præter inane, & corpora, tertia per se
 Nulla potest rerum in numero natura relinqui;
 Nec, quæ sub sensus cadat ullo tempore nostros,
 Nec, ratione animi quam quisquam possit apisci.
 Nam quæcumque cluent, aut his conjuncta duabus 450
 Rebus ea invenies; aut horum eventa videbis.

Conjunctum est id, quod numquam sine pernicali
 Discidio potis est sejungi, seque gregari:
 Pondus uti saxi, calor ignibus, liquor aquæ,
 Tactus corporibus cunctis, intactus inani. 455

Servitium contra, libertas, divitiæque,
 Paupertas, bellum, concordia, cetera, quorum
 Adventu manet incolumis natura, abituque,
 Hæc soliti sumus, ut par est, eventa vocare.

Tempus item per se non est, sed rebus ab ipsis 460
 Consequitur sensus, transactum quid sit in ævo,
 Tum quæ res instet; quid porro deinde sequatur:
 Nec per se quemquam tempus sentire fatendum est
 Semotum ab rerum motu, placidaque quiete.

Denique Tyndaridem raptam, belloque subactas 465
 Trojugenas genteis cum dicunt esse, videndum est,
 Ne forte hæc per se, cogant nos, esse fateri:
 Quando ea sæcla hominum, quorum hæc eventa fuerit
 Irrevocabilis abstulerit jam præterita ætas.

Namque aliud rebus, aliud regionibus ipsis 470

Eventum dici poterit, quodcumque erit actum.

Denique materies si rerum nulla fuisset,
 Nec locus, ac spatium, res in quo quæque geruntur;
 Nunquam Tyndaridis formæ conflatus amore
 Ignis Alexandri Phrygio sub pectore gliscens 475
 Clara accendisset sævi certamina belli:

Nec clam durateus Trojæ Pergama partu
 Inflammasset equus nocturno Grajugenarum.
 Perspicere ut possis res gestas funditus omneis,
 Non ita uti corpus per se constare, nec esse: 480
 Nec ratione cluere eadem, qua constat inane:
 Sed magis ut merito possis eventa vocare
 Corporis, atque loci, res in quo quæque gerantur.

Corpora sunt porro partim primordia rerum,
 Partim concilio quæ constant principiorum. 485
 Sed quæ sunt rerum primordia, nulla potest vis
 Stringere; nam solido vincunt ea corpore demum:
 Et si difficile esse videtur credere quidquam
 In rebus solido reperiri corpore posse;

Transit enim fulmen cæli per sæpta domorum, 490
 Clamor ut, ac voces: ferrum candescit in igne:
 Diffiliuntque fero ferventia saxa vapore:
 Conlabefactatus rigor auri solvitur æstu:

Tum glacies æris flamma devicta liquefcit:
 Permanat calor argentum, penetrabileque frigus, 495
 Quando utrumque, manu retinentes pocula rite,
 Sensimus infuso lympharum rore superne:
 Usque adeo in rebus solidi nihil esse videtur.

Sed quia vera tamen ratio, naturaque rerum
 Cogit, ades, paucis dum versibus expediamus, 500
 Esse ea, quæ solido, atque æterno corpore consent,
 Semina quæ rerum, primordiaque esse docemus:
 Unde omnis rerum nunc constet summa creata.

Principio quoniam duplex natura duarum
 Dissimilis rerum longe constare reperta est, 505
 B Cor-

Corporis atque loci, res in quo quæque geruntur;
 Esse utramque sibi per se, puramque necesse est.
 Nam quacumque vacat spatium, quod inane vocamus,
 Corpus ea non est: qua porro cumque tenet se
 Corpus, ea vacuum nequaquam constat inane. 510
 Sunt igitur solida, ac sine inani corpora prima.

Præterea quoniam genitis in rebus inane est,
 Materiem circum solidam constare necesse est:
 Nec res ulla potest vera ratione probari
 Corpore inane suo celare, atque intus habere; 515
 Si non, quod cohibet, solidum constare relinquant.
 Id porro nihil esse potest, nisi materiai
 Concilium, quod inane queat rerum cohibere.

Materies igitur solido quæ corpore constat,
 Esse æterna potest, cum cetera dissolvantur. 520

Tum porro si nil esset, quod inane vacaret,
 Omne foret solidum; nisi contra corpora cæca
 Essent, quæ loca complerent, quæcumque tenerent:
 Omne quod est spatium, vacuum constaret inane.
 Alternis igitur nimirum corpus inani 525
 Distinctum est, quoniam nec plenum naviter exstat;
 Nec porro vacuum: sunt ergo corpora cæca,
 Quæ spatium pleno possint distinguere inane.

Hæc neque dissolvi plagis extrinsecus icta
 Possunt: nec porro penitus penetrata retexi; 530
 Nec ratione queunt alia tentata labare:
 Id quod jam supera tibi paullo ostendimus ante.
 Nam neque conlidi sine inani posse videtur
 Quidquam, nec frangi, nec findi in bina secando:
 Nec capere humorem, neque item manabile frigus, 535
 Nec penetralem ignem, quibus omnia conficiuntur:
 Et quam quæque magis cohibet res intus inane,
 Tam magis his rebus penitus tentata labascit.
 Ergo, si solida, ac sine inani corpora prima
 Sunt, ita uti docui, sint hæc æterna necesse est. 540

Præterea, nisi materies æterna fuisset,
 Antehac ad nihilum penitus res quæque redissent,
 De nihiloque renata forent quæcumque videmus.
 At quoniam supera docui nil posse creari
 De nihilo, neque quod genitum est ad nil revocari: 545
 Esse immortalia primordia corpore debent,
 Dissolvi quo quæque supremo tempore possint;
 Materies ut suppeditet rebus reparandis.
 Sunt igitur solida primordia simplicitate,
 Nec ratione queunt alia servata per ævum 550
 Ex infinito jam tempore res reparare.

Denique, si nullam finem natura parasset
 Frangendis rebus, jam corpora materiai
 Usque redacta forent, ævo frangente priore,
 Ut nihil ex illis a certo tempore posset 555
 Conceptum, summum ætatis pervadere florem:
 Nam quidvis citius dissolvi posse videmus,
 Quam rursus refici. Quapropter longa diei
 Infinitæ ætas anteaacti temporis omnis
 Quod fregisset adhuc, disturbans, dissolvensque, 560
 Id numquam reliquo reparari tempore posset:
 At nunc nimirum frangendi reddita finis
 Certa manet: quoniam refici rem quamque videmus,
 Et finita simul generatim tempora rebus
 Stare, quibus possint ævi contingere florem. 565

Huc accedit, uti solidissima materiai
 Corpora cum constant, possint tamen omnia reddi
 Mollia, quæ fiant aër, aqua, terra, vapores,
 Quo pacto fiant, & qua vi cumque genantur,
 Admixtum quoniam simul est in rebus inane. 570
 At contra, si mollia sint primordia rerum,
 Unde queant validi filices, ferrumque creari,
 Non poterit ratio reddi. nam funditus omnis
 Principio fundamenti natura carebit.
 Sunt igitur solida pollentia simplicitate, 575

Quorum condense magis omnia conciliatu
Arctari possunt, validasque ostendere vireis.

Denique jam quoniam generatim reddita finis
Crescendi rebus constat, vitamque tuendi,
Et quid quæque queant per fœdera naturai, 580
Quid porro nequeant, sancitum quandoquidem exstat;
Nec commutatur quidquam, quin omnia constant
Usque adeo, variæ volucres ut in ordine cunctæ
Ostendant maculas generaleis corpori inesse:
Immutabile materiæ quoque corpus habere 585
Debent nimirum. Nam si primordia rerum
Commutari aliqua possent ratione revicta,
Incertum quoque jam constet, quid possit oriri,
Quid nequeat; finita potestas denique quoique
Quanam sit ratione, atque alte terminus hærens; 590
Nec toties possent generatim sæcla referre
Naturam, motus, viciū, moresque parentum.

Tum porro, quoniam extremum cuiusque cacumen
Corporis est aliquod, nostri quod cernere sensus
Jam nequeunt; id nimirum sine partibus exstat, 595
Et minima constat natura; nec fuit umquam
Per se secretum, neque posthac esse valebit:
Alterius quoniam est ipsum pars, primaque, & ima:
Inde aliæ, atque aliæ similes ex ordine partes
Agmine condense naturam corporis explent. 600
Quæ quoniam per se nequeunt constare, necesse est
Hære, ut nequeant ulla ratione revelli.
Sunt igitur solida primordia simplicitate:
Quæ minimis stipata cohærent partibus arcte,
Non ex uilorum conventu conciliata, 605
Sed magis æterna pollentia simplicitate:
Unde neque avelli quidquam, neque diminui jam
Concedit natura reservans semina rebus.

Præterea nisi erit minimum, parvissima quæque
Corpora constabunt ex partibus infinitis; 610

Quip-

Quippe ubi dimidiæ partis pars semper habebit
 Dimidiam partem, nec res perfiniet ulla:
 Ergo rerum inter summam, minimamque quid escit?
 Non erit ut distent: nam quamvis funditus omnis
 Summa sit infinita, tamen parvissima quæ sunt, 615
 Ex infinitis constabunt partibus æque.

Quoi quoniam ratio reclamat vera, negatque
 Credere posse animum, victus fateare necesse est,
 Esse ea quæ nullis jam prædita partibus exsunt,
 Et minima constant natura: quæ quoniam sunt, 620
 Illa quoque esse tibi solida, atque æterna fatendum.

Denique ni minimas in parteis cuncta resolvi
 Cogere consuisset rerum natura creatrix,
 Jam nihil ex illis eadem reparare valeret:
 Propterea quia, quæ multis sunt partibus aucta, 625
 Non possunt ea quæ debet genitalis habere
 Materies, varios connexus, pondera, plagas,
 Concurfus, motus, per quæ res quæque geruntur.

Porro, si nulla est frangendis reddita finis
 Corporibus, tamen ex æterno tempore quædam 630
 Nunc etiam superare necesse est corpora rebus,
 Quæ nondum clueant ullo tentata periclo:
 At quoniam fragili natura prædita constant,
 Discrepat æternum tempus potuisse manere
 Innumerabilibus plagis vexata per ævum. 635

Quapropter qui materiem rerum esse putarunt
 Ignem, atque ex igni summam consistere solo,
 Magnopere a vera lapsi ratione videntur.
 Heraclitus inquit quorum dux prælia primus,
 Clarus ob obscuram linguam magis inter inaneis, 640
 Quamde graveis inter Grajos, qui vera requirunt
 Omnia enim stolidi magis admirantur, amantque
 Inversis quæ sub verbis latitantia cernunt:
 Veraque constituunt, quæ belle tangere possunt
 Aureis, & lepido quæ sunt fucata sonore. 645

Nam cur tam variæ res possent esse, requiro,
 Ex vero si sunt igni, puroque creatæ.
 Nil prodesset enim calidum denserier ignem,
 Nec rarefieri, si partes ignis eamdem
 Naturam, quam totus habet super ignis, haberent. 650
 Acrior ardor enim conductis partibus esset:
 Languidior porro disiectis, disque supatis.
 Amplius hoc fieri nihil est quod posse rearis
 Talibus in caussis, nedum variantia rerum
 Tanta queat densis, rarisque ex ignibus esse. 655
 Atque hi si faciant, admissum rebus inane;
 Denferi poterunt ignes, rarique relinqui:
 Sed, quia multa sibi cernunt contraria, mussant,
 Et fugitant in rebus inane relinquere purum, &
 Ardua dum metuunt, amittunt vera viai: 660
 Nec rursus cernunt exempto rebus inani,
 Omnia denseri, fierique ex omnibus unum
 Corpus, nil ab se quod possit mittere raptim,
 Æstifer ignis uti lumen jacit, atque vaporem:
 Ut videas non e stipatis partibus esse. 665

Quod si forte ulla credunt ratione potesse
 Igneis in cœtu stingui, mutareque corpus;
 Scilicet ex ulla facere id si parte reparcent,
 Occidet ad nihilum nimirum funditus ardor
 Omnis, & ex nihilo fient quæcumque creantur. 670
 Nam quodcumque suis mutatum finibus exit,
 Continuo hoc mors est illius quod fuit ante:
 Proinde aliquid superare necesse est incolume olli,
 Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes,
 De nihiloque renata virescat copia rerum. 675

Nunc igitur, quoniam certissima corpora quædam
 Sunt, quæ conservant naturam semper eamdem,
 Quorum habitu, aut aditu, mutatoque ordine mutant
 Naturam res, & convertunt corpora sese;
 Scire licet non esse hæc ignea corpora rerum. 680

Nil

Nil referret enim quædam decedere, abire,
 Atque alia attribui, mutarique ordine quædam;
 Si tamen ardoris naturam cuncta tenerent.
 Ignis enim foret omnimodis quodcumque crearent. (685
 Verum, ut opinor, ita est: sunt quædam corpora, quorum
 Concurfus, motus, ordo, positura, figuræ,
 Efficiunt igneis, mutatoque ordine mutant
 Naturam; neque sunt igni simulata, neque ullæ
 Præterea reij, quæ corpora mittere possit
 Sensibus, & nostros adjectu tangere tactus. 690

Dicere porro ignem res omneis esse, neque ullam
 Rem veram in numero rerum constare, nisi ignem,
 Quod facit hic idem, perdelirum esse videtur.
 Nam contra sensus ab sensibus ipse repugnat:
 Et labefactat eos, unde omnia credita pendent: 695
 Unde hic cognitus est ipsi, quem nominat ignem.
 Credit enim sensus ignem cognoscere vere,
 Cetera non credit, nihilo quæ clara minus sunt:
 Quod mihi cum vanum, tum delirum esse videtur.
 Quo referemus enim? quid nobis certius ipsis 700
 Sensibus esse potest, quo vera ac falsa notemus?

Præterea, quare quisquam magis omnia tollat,
 Et velit ardoris naturam relinquere solam,
 Quam neget esse ignis, summam tamen esse relinquat?
 Æqua videtur enim dementia dicere utrumque. 705

Quapropter qui materiem rerum esse putarunt
 Ignem, atque ex igni summam consistere posse;
 Et qui principium gignundis aëra rebus
 Constituere: aut humorem quicumque putarunt
 Fingere res ipsum per se: terramve creare 710
 Omnia, & in rerum naturas vertier omneis:
 Magnopere a vero longeque errasse videntur.

Adde etiam qui conduplicant primordia rerum,
 Aëra jungentes igni, terramque liquori:
 Et qui quatuor ex rebus posse omnia rentur, 715

Ex igni, terra, atque anima procreſcere, & imbri:
 Quorum Acragantinus cum primis Empedocles eſt:
 Inſula quem Triquetris terrarum geſſit in oris:
 Quam fluitans circum magnis amfractibus æquor
 Ionium glaucis aſpergit virus ab undis: 720
 Anguſtoque fretu rapidum mare dividit undis
 Italiæ terræ oras a finibus ejus:
 Hic eſt vaſta Charybdis; & hic Ætnæa minantur
 Murmura flammarum ruſum ſe conligere iras,
 Faucibus eruptos iterum ut vis evomat igneis: 725
 Ad cælumque ferat flammæ fulgura ruſum:
 Quæ cum magna modis multis miranda videtur
 Gentibus humanis regio, viſendaque fertur,
 Rebus opima bonis, multa munita virum vi:
 Nil tamen hoc habuiſſe viro præclarius in ſe, 730
 Nec ſanctum magis, & mirum, carumque videtur.
 Carmina quin etiam divini pectoris ejus
 Vociferantur, & exponunt præclara reperta;
 Ut vix humana videatur ſtirpe creatus.
 Hic tamen, & ſupera quos diximus, inferiores 735
 Partibus egregie multis, multoque minores,
 Quamquam multa bene, ac divinitus inventientes
 Ex adyto tamquam cordis reſponſa dedere
 Sanctius, & multo certa ratione magis, quam
 Pythia, quæ tripode ex Phœbi, lauroque profatur; 740
 Principiis tamen in rerum fecere ruinas,
 Et graviter magni magno cecidere ibi caſu:
 Primum, quod motus, exempto rebus inani,
 Conſtituunt, & res molleis, raræſque relinquunt,
 Aëra, ſolem, ignem, terras, animalia, fruges: 745
 Nec tamen admifcent in eorum corpus inane.
 Deinde quod omnino finem non eſſe ſecandis
 Corporibus faciunt, neque pauſam ſtare fragori;
 Nec prorſum in rebus minimum conſiſtere quidquam:
 Cum videamus id extremum cujuſque cacumen 750
 Eſſe,

Esse, quod ad sensus nostros minimum esse videtur :
 Conjicere ut possis ex hoc, quod cernere non quis,
 Extremum quod habent, minimum consistere rebus.

Huc accedit item, quod jam primordia rerum
 Mollia constituunt, quæ nos nativa videmus 755
 Esse, & mortali cum corpore funditus; atqui
 Debeat ad nihilum jam rerum summa reverti,
 De nihiloque renata virefcere copia rerum.

Quorum utrumque quid a vero, jam, distet, habebas.

Deinde inimica modis multis sunt, atque venena 760
 Ipsa sibi inter se; quare aut congressa peribunt,
 Aut ita diffugient, ut tempestate coorta,
 Fulmina diffugere; atque imbreis ventosque videmus.

Denique quatuor ex rebus si cuncta creantur,
 Atque in eas rursus res omnia dissolvuntur, 765

Qui magis illa queunt rerum primordia dici,

Quam contra res illorum, retroque putari?

Alternis gignuntur enim, mutantque colorem,

Et totam inter se naturam tempore ab omni.

Sin ita forte putas, ignis, terræque coire 770

Corpus, & aërias auras, roremque liquorum,

Nil in concilio naturam ut mutet eorum:

Nulla tibi ex illis poterit res esse creata;

Non animans, non ex animo quid corpore, ut arbor:

Quippe suam quidque in cœtu variantis acervi 775

Naturam ostendet, mistusque videbitur aër

Cum terra simul, atque ardor cum rore manere.

At primordia gignundis in rebus oportet

Naturam clandestinam, cæcamque adhibere,

Emineat nequid, quod contra pugnet, & obstat, 780

Quo minus esse queat proprie quodcumque creatur.

Quin etiam repetunt a cælo, atque ignibus ejus,

Et primum faciunt ignem se vertere in auras

Aëris: hinc imbrem gigni, terramque creari

Ex imbri, retroque a terra cuncta reverti, 78

Humorem primum, post aëra, deinde calorem:
 Nec cessare hæc inter se mutare, meare
 De cælo ad terram, de terra ad sidera mundi:
 Quod facere haud ullo debent primordia pacto.
 Immutabile enim quiddam superare necesse est; 790
 Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes.
 Nam quodcumque suis mutatum finibus exit,
 Continuo hoc mors est illius quod fuit ante.
 Quapropter, quoniam quæ paullo diximus ante,
 In commutatum veniunt, constare necesse est 795
 Ex aliis ea, quæ nequeant convertier umquam:
 Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes:
 Quin potius tali natura prædita quædam
 Corpora constituas, ignem si forte crearent,
 Posse eadem demtis paucis, paucisque tributis, 800
 Ordine mutato, & motu, facere aëris auras:
 Sic alias aliis rebus mutarier omneis.

At manifesta palam res indicat, inquis, in auras
 Aëris e terra res omneis crescere, alique;
 Et nisi tempestas indulget tempore fausto, 805
 Imbribus, & tabe nimborum arbusta vacillant;
 Solque sua pro parte fovet, tribuitque calorem:
 Crescere non possunt fruges, arbusta, animantes
 Scilicet: & nisi nos cibus aridus, & tener humor
 Adjuvat, amisso jam corpore, vita quoque omnis 810
 Omnibus e nervis atque ossibus exsolvatur:
 Adjutamur enim dubio procul, atque alimur nos
 Certis ab rebus, certis aliæ atque aliæ res.
 Nimirum quia multa modis communia multis
 Multarum rerum in rebus primordia mista 815
 Sunt, ideo variis variæ res rebus aluntur.
 Atque eadem magni refert primordia sæpe
 Cum quibus, & quali positura contineantur:
 Et quos inter se dent motus, accipiantque.
 Namque eadem cælum, mare, terras, flumina, solem 820

Constituunt; eadem fruges, arbuta, animanteis:
Verum aliis, alioque modo commista moventur.

Quin etiam passim nostris in versibus ipsis
Multa elementa vides multis communia verbis:
Cum tamen inter se versus, ac verba necesse est 825
Confiteare & re, & sonitu distare sonanti:
Tantum elementa queunt permutato ordine solo:
At rerum quæ sunt primordia, plura adhibere
Possunt, unde queant variæ res quæque creari.

Nunc & Anaxagoræ scrutemur homæomeriam, 830
Quam Græci memorant, nec nostra dicere lingua
Concedit nobis patrii sermonis egestas:
Sed tamen ipsam rem facile est exponere verbis,
Principium rerum quam dicit homæomeriam:
Ossa videlicet e paucillis atque minutis 835
Ossibus: sic & de paucillis atque minutis
Visceribus viscus gigni: sanguenque creari,
Sanguinis inter se multis coëuntibus guttis:
Ex aurique putat micis consistere posse
Aurum: & de terris terram concreescere parvis: 840
Ignibus ex ignem: humorem ex humoribus esse:
Cetera consimili fingit ratione, putatque.

Nec tamen esse ulla parte idem in rebus inane
Concedit, neque corporibus finem esse secandis:
Quare in utraque mihi pariter ratione videtur 845
Errare, atque illi, supera quos diximus ante.

Adde quod imbecilla nimis primordia fingit,
Si primordia sunt, simili quæ prædita constant
Natura, atque ipsæ res sunt; æqueque laborant,
Et pereunt, neque ab exitio res ulla refrenat: 850
Nam quid in oppressu valido durabit eorum,
Ut mortem effugiat leti sub dentibus ipsis?
Ignis? an humor? an aura? quid horum? sanguen? an ossa?
Nil, ut opinor, ubi ex æquo res funditus omnis
Tam mortalis erit, quam quæ manifesta videmus 855

Ex oculis nostris aliqua vi victa perire :

At neque recidere ad nihilum res posse, neque autem
Crescere de nihilo, testor res ante probatas.

Præterea quoniam cibus auget corpus, alitque:
Scire licet, nobis venas, & sanguen, & ossa, 860
Et nervos alienigenis ex partibus esse:

Sive cibus omneis commisto corpore dicent
Esse, & habere in se nervorum corpora parva,
Ossaque, & omnino venas, parteisque cruoris;
Fiet, uti cibus omnis & aridus, & liquor ipse, 865
Ex alienigenis rebus constare putetur,
Ossibus, & nervis, venisque, & sanguine misto.

Præterea quæcumque e terra corpora crescunt;
Si sunt in terris, terras constare necesse est
Ex alienigenis, quæ terris exoriuntur. 870

Transfer item, totidem verbis utare licebit:
In lignis si flamma latet, fumusque, cinisque:
Ex alienigenis consistant ligna necesse est.

Linquitur hic tenuis latitandi copia quædam:
Id quod Anaxagoras sibi sumit, ut omnibus omneis 875
Res putet immistas rebus latitare: sed illud
Apparere unum, cujus sint pluria mista,
Et magis in promptu, primaque in fronte locata:
Quod tamen a vera longe ratione repulsum est.
Conveniebat enim fruges quoque sæpe minutas, 880
Robore cum saxi franguntur, mittere signum
Sanguinis, aut aliûm nostro quæ corpore aluntur:
Cum lapidi lapidem terimus, manare cruorem.
Consimili ratione herbas quoque sæpe decebat,
Et laticis dulcibus guttas, similibus sapore 885
Mittere, lanigeræ quali sunt ubera lactis:

Scilicet & glæbis terrarum sæpe friatis
Herbarum genera, & fruges, frondeisque videri
Dispertita, atque in terris latitare minute:
Postremo, in lignis cinerem fumumque videri, 890

Cum

Cum præfracta forent, igneisque latere minutos.

Quorum nil fieri quoniam manifesta docet res,
Scire licet non esse in rebus res ita mistas:

Verum semina multimodis immista latere

Multarum rerum in rebus communia debent. 895

At sæpe in magnis fit montibus, inquis, ut altis
Arboribus vicina cacumina summa terantur

Inter se, validis facere id cogentibus Austris,

Donec fulserunt flammæ fulgore coorto:

Scilicet: & non est lignis tamen infusus ignis, 900

Verum semina sunt ardoris multa, terendo

Quæ cum confluxere, creant incendia silvis.

Quod si tanta foret silvis abscondita flamma;

Non possent ullum tempus celarier ignes:

Conficerent volgo silvas, arbuta cremarent. 905

Jamne vides igitur, paullo quod diximus ante,

Permagni referre eadem primordia sæpe

Cum quibus, & quali positura contineantur,

Et quos inter se dent motus, accipiantque,

Atque eadem paullo inter se mutata creare. 910

Igneis e lignis, quo pacto verba quoque ipsa

Inter se paullo mutatis sunt elementis,

Cum ligna, atque igneis distincta voce notemus?

Denique jam quæcumque in rebus cernis apertis,

Si fieri non posse putas, quin materiai 915

Corpora consimili natura prædita fingas,

Hac ratione tibi pereunt primordia rerum:

Fiet uti risu tremulo concussa cachinent,

Et lacrimis falsis humectent ora, genasque.

Nunc age, quod superest, cognosce, & clarius audi. 920

Nec me animi fallit quam sint obscura, sed acri

Percussit thyrso laudis spes magna meum cor,

Et simul incussit suavem mi in pectus amorem

Musarum: quo nunc instinctus, mente vigenti

Avia Pieridum peragro loca, nullius ante 925

Trita

Trita solo: juvat integros accedere fonteis,
 Atque haurire: juvatque novos decerpere flores:
 Infignemque meo capiti petere inde coronam,
 Unde prius nulli velarint tempora Musæ:
 Primum quod magnis doceo de rebus, & arctis 930
 Relligionum animos nodis exsolvere pergo:
 Deinde quod obscura de re ram lucida pango
 Carmina, musæo contingens cuncta lepore;
 Id quoque enim non ab nulla ratione videtur:
 Sed veluti pueris absinthia tætra medentes 935
 Cum dare conantur, prius oras pocula circum
 Contingunt mellis dulci flavoque liquore,
 Ut puerorum ætas improvida ludificetur
 Labrorum tenuis, interea perpotet amarum
 Absinthii laticem, deceptaque non capiatur, 940
 Sed potius tali facto recreata valeat:
 Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerumque videtur
 Tristior esse, quibus non est tractata, retroque
 Volgus abhorret ab hac; volui tibi suaviloquenti
 Carmine Pierio rationem exponere nostram, 945
 Et quasi musæo dulci contingere melle,
 Si tibi forte animum tali ratione tenere
 Versibus in nostris possem, dum perspicias omnem
 Naturam rerum, qua constet compta figura.
 Sed quoniam docui, solidissima materiai 950
 Corpora perpetuo volitare invicta per ævum;
 Nunc age summaei equænam sit finis eorum,
 Necne sit, evolvamus; item, quod inane repertum est,
 Seu locus, ac spatium, res in quo quæque genantur,
 Pervideamus utrum finitum funditus Omne 955
 Constet, an immensum pateat vel adusque profundum.
 Omne quod est, igitur, nulla regione viarum
 Finitum est: namque extremum debebat habere.
 Extremum porro nullius posse videtur
 Esse, nisi ultra sit quod finiat, ut videatur, 960
 Quo

Quo non longius hæc sensus natura sequatur.
 Nunc extra summam quoniam nihil esse fatendum est,
 Non habet extremum: caret ergo fine, modoque:
 Nec refert quibus adsistas regionibus ejus,
 Usque adeo quem quisque locum possidet, in omneis 965
 Tantundem parteis infinitum omne relinquit.

Præterea, si jam finitum constituatur
 Omne quod est spatium, si quis procurrat ad oras
 Ultimus extremas, jaciatque volatile telum;
 Id validis utrum contortum viribus ire 970
 Quo fuerit missum mavis, longeque volare,
 An prohibere aliquid censes, obstareque posse?
 Alterutrum fatearis enim, sumasque necesse est.
 Quorum utrumque tibi effugium præcludit, & omne
 Cogit ut exemta concedas sine patere. 975
 Nam sive est aliquid, quod prohibeat, officiatque
 Quo minus quo missum est veniat, finique locet se,
 Sive foras fertur, non est ea finis profecto.
 Hoc pacto sequar, atque oras ubicumque locaris
 Extremas, quæram quid telo denique fiat. 980
 Fiet uti nusquam possit consistere finis:
 Effugiumque fugæ prolatet copia semper.

Præterea spatium summam totius omne
 Undique si inclusum certis consisteret oris,
 Finitumque foret; jam copia materiai 985
 Undique ponderibus solidis confluet ad imum;
 Nec res ulla geni sub cæli tegmine posset:
 Nec foret omnino cælum, neque lumina solis:
 Quippe ubi materies omnis cumulata jaceret
 Ex infinito jam tempore subsidendo. 990
 At nunc nimirum requies data principiorum
 Corporibus nulla est: quia nil est funditus imum,
 Quo quasi confluere, & sedes ubi ponere possint;
 Semper & assiduo motu res quæque genuntur
 Partibus in cunctis, æternaque suppeditantur 995

Ex

Ex infinito cita corpora materiai.

Postremo ante oculos rem res finire videtur,
 Aër dissæpit colleis, atque aëra montes;
 Terra mare, & contra mare terras terminat omneis.
 Omne quidem vero nihil est quod finiat extra: 1000
 Est igitur natura loci, spatiumque profundi,
 Quod neque clara suo percurrere flumina cursu
 Perpetuo possint ævi labentia tractu:
 Nec prorsum facere, ut restet minus ire, meando:
 Usque adeo passim patet ingens copia rebus, 1005
 Finibus exemptis in cunctas undique parteis.

Ipsa modum porro sibi rerum summa parare
 Ne possit, natura tenet: quia corpus inani,
 Et quod inane autem est, finiri corpore cogit:
 Ut sic alternis infinita omnia reddat. 1010
 Aut etiam alterutrum nisi terminet alterum eorum,
 Simplice natura & pateat tantum immoderatum:
 Nec mare, nec tellus, nec cæli lucida templa,
 Nec mortale genus, nec divum corpora sancta
 Exiguum possent horai sistere tempus. 1015
 Nam dispulsa suo de cœtu materiai
 Copia ferretur magnum per inane soluta,
 Sive adeo potius numquam concreta creasset
 Ullam rem, quoniam cogi disjecta nequisset.

Nam certe neque consilio primordia rerum 1020
 Ordine se quæque, atque sagaci mente locarunt;
 Nec quos quæque darent motus pepigere profecto:
 Sed quia multimodis, multis, inutata, per Omne
 Ex infinito vexantur percita plagis,
 Omne genus motus, & cœtus experiundo, 1025
 Tandem deveniunt in taleis disposituras,
 Qualibus hæc rebus consistit summa creata:
 Et multos etiam magnos servata per annos,
 Ut semel in motus coniecta est convenienteis,
 Efficit, ut largis avidum mare fluminis undis 1030

Inte-

Integrent amnes, & solis terra vapore
 Fota novet fœtus, summissaque gens animantum
 Floreat, & vivant labentes ætheris ignes.
 Quod nullo facerent pacto, nisi materiai
 Ex infinito suboriri copia posset: 1035
 Unde amissa solent reparari in tempore quoque.

Nam veluti privata cibo natura animantum
 Diffluit amittens corpus, sic omnia debent
 Dissolvi, simul ac defecit suppeditare
 Materies recta regione averfa viai. 1040

Nec plagæ possent extrinsecus undique summam
 Conservare omnem, quæcumque est conciliata.
 Cudere enim crebro possunt, partemque morari,
 Dum veniant aliæ, ac suppleri summa queatur;
 Interdum resilire tamen coguntur, & una 1045
 Principiis rerum spatium, tempusque fugai
 Largiri, ut possint a cœtu libera ferri.

Quare etiam atque etiam suboriri multa necesse est.
 Et tamen ut plagæ quoque possint suppetere ipsæ,
 Infinita opus est vis undique materiai. 1050

Illud in his rebus longe fuge credere, Memmi,
 In medium summæ (quod dicunt) omnia niti,
 Atque ideo mundi naturam stare sine ullis
 Ictibus externis, neque quoquam posse resolvi (1055
 Summa atque ima, quod in medium sint omnia nixa,
 (Ipsam si quidquam posse in se sistere credis:
 Et quæ pondera sunt sub terris omnia sursum
 Nitier, in terraque retro requiescere posta:

Ut per aquas quæ nunc rerum simulacra videmus:)
 Et simili ratione animalia subtus vagari 1060

Contendunt, neque posse e terris in loca cæli
 Recidere inferiora magis, quam corpora nostra
 Sponte sua possint in cæli templa volare:
 Illi cum videant solem, nos sidera noctis
 Gernere, & alternis nobiscum tempora cæli 1065

Dividere, & nocteis parileis agitare, diesque.

Sed vanus stolidis hæc omnia finxerit error,
 Amplexi quod habent perverse prima viai.
 Nam medium nihil esse potest, ubi inane, locusque
 Infinita: neque omnino, si jam medium sit, 1070
 Possit ibi quidquam hac potius consistere causa,
 Quam quavis alia longe regione manere.
 Omnis enim locus, ac spatium, quod inane vocamus,
 Per medium, per non medium concedat oportet
 Æquis ponderibus, motus quacumque feruntur. 1075
 Nec quisquam locus est, quo corpora cum venere,
 Ponderis amissa vi possint stare in inani:
 Nec quod inane autem est, illis subsistere debet,
 Quin, sua quod natura petit, concedere pergat.
 Haud igitur possunt tali ratione teneri 1080
 Res in concilio, medii cuppedine victæ.
 Præterea quoque jam non omnia corpora fingunt
 In medium niti, sed terrarum, atque liquorum,
 Humorem ponti, magnisque e montibus undas,
 Et quasi terreno quæ corpore contineantur: 1085
 At contra tenuis exponunt aëris auras,
 Et calidos simul a medio differrier igneis:
 Atque ideo totum circumtremere æthera signis,
 Et solis flammam per cæli cærule pasci,
 Quod calor a medio fugiens ibi colligat igneis. 1090
 (Quippe etiam vesci e terra mortalia sæcla:
 Nec prorsum arboribus summos frundescere ramos
 Possent, nisi a terris paullatim cuique cibatum
 Terra det) at supra circumtegere omnia cælum,
 Ne volucrum ritu flammaram mœnia mundi 1095
 Diffugiant subito magnum per inane soluta,
 Et ne cetera consimili ratione sequantur:
 Neve ruant cæli tonitralia templa superne,
 Terraque se pedibus raptim subducatur, & omnes
 Inter permistas terræ, cælique ruinas 1100

Corpora solventes, abeant per inane profundum,
 Temporis ut puncto nihil existet reliquiarum,
 Desertum præter spatium, & primordia cæca.

Nam quacumque prius de parti corpora cæsse

Constitues, hæc rebus erit pars janua leti: 1105

Hac se turba foras dabit omnia materiai.

Hæc si pernosces, parva perfunctus opella,
 (Namque alid ex alio clarescet) non tibi cæca

Nox iter eripiet, quin ultima naturaï

Pervideas; ita res accendent lumina rebus. 1110

CREECHII CENSURA.

Interpretationem primi libri, & in illum notas absolvi:
 labore meo fruatur lector, & erroribus ignoscat. Sed
 quid ego candidos judices exposcerem, cum acrem & ini-
 quam forsan in ipsum Lucretium censuram in animo insti-
 tuam? Inquiram enim quid recte, quid perperam com-
 mentus est Poëta, & ut non omnia rejiciam, sic non o-
 mnia probabo. Qui laudem ingenii Lucretio denegavit, ar-
 tem concessit: & quis invidabit illi istum honorem quem
 summa malignitas agnovit? Opus igitur optime dispositum
 asserimus: ubique nitet ordo, & ita se invicem adjuvant
 argumenta, ut nisi in Epicuri opinionibus quædam fuisset
 deformitas quæ nulla venustate cohonestari, quædam in-
 firmitas quæ nullis ingenii viribus sustentari possit; pul-
 cherrimam simul & firmissimam Philosophiam Poëta ex-
 hibuisset.

Felicitatis non minimam partem existimat Epicurus sine
 metu vivere, & hanc felicitatem sola naturæ cognitione
 acquiri posse;

-- -- terrores animi tenebrasque necesse est

Non radii solis, non lucida tela diei

Discutiant, sed naturæ species, ratioque. *Lucr.*

Μὴ ἀλλό τι τέλος ἐκ τῆς περὶ μετεώρων γνώσεως, εἴτε κατὰ σιναφίαν λεγομένων, εἴτε αὐτοτελῶς, νομίζειν δεῖ εἶναι, ἢ περ ἀποραξίαν, ἢ πῖσιν βέβριον, καθ' ἅπερ ἔ' ἐπὶ ἰψῶ λοιπῶν. *Epicurus ad Pythoclem.*

Omniū natura cognita, levamur superstitione, liberamur mortis metu, non conturbamur ignoratione rerum, e qua ipsa existunt horribiles sæpe formidines. Cicero l. 1. de Fin.

Omniem istam formidinem, quæ homines molestia afficit, Epicurus existimat oriri ex opinione de Providentia, & de Pœnis, quæ alteram necessario consequitur, post mortem futuris. Quis enim potest, cum existimet a Deo se curari, non & dies & noctes divinum Numen horrere? Vide Ciceronem in Lucullo. Ita iste insanientis Sapientie consultus Erro: contra quem si quis disputet, rem profecto ageret ridiculam. Communi enim sensu caret istius sententiae fautor, & est medico committendus. Cura benevoli principis, aut parentis, metu & tristitia liberat; nec benignos horremus. Unde igitur iste horror, cum nos a beneficentissimo & potentissimo Numine curari existimemus?

Absurdam hanc opinionem in primo libro proponit Lucretius, & post præparatum artificioso exordio lectorem, argumentum, quod infeliciter elegerat, exornat. Vers. 160. Nihil e nihilo fieri, & Nihil in nihilum reverti decem argumentis probare nititur. Ingeniose, fateor, invenit, copiose explicat, at rem ipsam minime attingit. Concedamus enim quodlibet e quolibet oriri non posse, certis temporibus res nasci, opus esse tempore quo crescant, & materia qua augeantur, denique certos esse ætatis viriumque terminos, & agros industria & cultura hominum fertiliores reddi; supponamus insuper nihil interire nisi vi aliqua dissolvatur, animalia quotidie nasci non posse nisi ex certis seminibus reficerentur; supponamus unam eandemque vim res cunctas dissolvere non valere, nec Naturam aliquid producere, nisi morte aliena adjuvetur: quid efficiet Lucretius?

tius? *Semina ipsa non fuisse e nihilo producta? aut nihil Numinis nutu & Providentia fieri? Neutrum concludet; ideoque decem argumenta perierunt, licet non tam ingenii sui, quam causse vitio. V. 266. Semina sua exilia & minuta contra illos qui solis oculis credunt, egregie tuetur; & v. 330. Inane esse argumentis quatuor, quibus nemo umquam meliora protulit, evincit: quorum primo & quarto (secundum enim ac tertium non sunt ejusdem firmitatis) numquam vidi quod reponi possit.*

V. 420. *Nihil esse præter Corpus & Inane duobus argumentis confirmat, reliquaque omnia quæ alii inter res numerant, detrudit in classem Accidentium, quæ sola opinione a Corpore & Inani distinguuntur, & subsistunt. Hic vero callide supponit quod probare debuit, solum Corpus agere & pati, tangere & tangi posse; hanc enim definitionem humane Animæ, omnesque immateriales substantiæ averfantur.*

V. 484. *Seminibus suis perfectam soliditatem attribuit multis argumentis; nec repugno. At vero ideo illa dissolvi non posse nulla suadet ratio. Soliditas enim Seminum oritur ex partium quæ concipi possunt, contactu. At in omnibus concretis Corporibus datur partium contactus, æqualis saltem isti qui est inter partes Seminum, contactui: ideoque Corpora concreta essent æque indissolubilia ac ipsa Semina. Reliqua argumenta quibus suis Seminibus æternitatem adstruit, vitiosa suppositione innituntur: assumit quod probare debuit. Et cum demum ad Minimum quod vocant Mathematicum fugit v. 609. magnis difficultatibus, fateor, adversarios premit, sed ipse non minoribus tenetur.*

V. 630. *De Heraclito, Empedocle, Anaxagora, & aliis triumphos agit, & demum v. 950. Universo, quod ex Corpore & Inani constat, Infinitionem longa disputatione attribuit, ubi multa contra Stoicos in Universo Infinito Medium statuentes copiose, multa secundum Epicu-*

ri placita ornate; sed illa falsis suppositionibus subnixa corruunt. Deinde Antipodas exiorres agit, quos in veteres sedes olim restituit sanior Philosophia, & experientia. Utcumque tamen suis argumentis adblanditur hominum imaginationi, quæ in Infinitum deferri amat, nec umquam spatium fixit terminos, nec figere audebit.

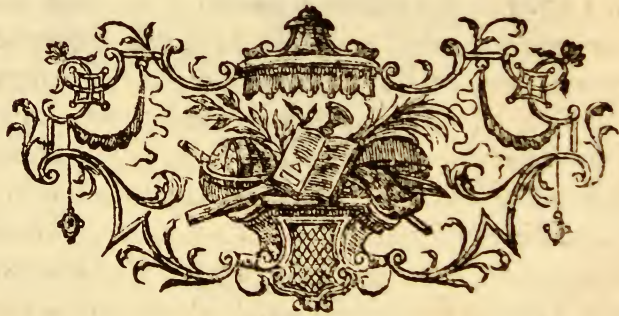

LIBRI SECUNDI

ARGUMENTUM.

AD studium Philosophiæ, quæ sola lenire curas, & animum metu liberare potest, Memmium suum a v. 1. ad v. 61. Lucretius hortatur. Inde II. de Seminum seu Atomorum affectionibus disputat, quarum prima est Motus. Moveri Semina ex rerum generatione demonstratur. Motus vero hic est deorsum; omnia enim Semina sunt gravia; cum autem concurrant Semina solida, necesse est quoquo versum a se invicem dissiliant. Ita quædam Semina aliis implicantur: quæ arctius junguntur, res duras & densas constituunt; quæ laxius, res molles & raras. Quædam autem Semina numquam coalescunt; sed, uti ramenta pulveris in radiis Solis videmus, perpetuo motu per Inane feruntur, & alia corpora subinde percutiunt & agitant, ad v. 140. III. Celeritatem motus Seminum deorsum tendentium explicat ad v. 166. IV. Inde pro more suo quædam scommata contra illos qui Providentiam agnoscunt, intexit ad v. 182. V. Tum argumentum repetit, asseritque omnia Corpora deorsum tendere ad v. 215. VI. Deinde Semina deorsum tendentia a recta linea paullulum declinare; nisi enim declinarent Semina, nihil umquam, saltem nullum liberum agens, oriretur, ad v. 293. VII. Demum docet eodem motu Semina jam ferri quo ab æterno ferebantur, nec quemquam huic opinioni diffidere debere, quia motus non videt, cum ipsa Semina percipi non possunt, ad v. 332. Secunda Seminum affectio est Figura: docet autem VIII. Semina non esse ejusdem figure, quædam vero rotunda, quædam quadrata, quædam levia, & alia aspera, hamata, &c. fuseque ostendit quæ Figure amara, quæ dulcia, quæ dura, quæ mollia corpora componant, ad v. 476. IX. Hanc Figurarum varietatem non esse infinitam, Se-

mina tamen ejusdem Figure infinita ; videlicet rotunda infinita , quadrata infinita , &c. ad v. 580. X. Demum ostendit res non componi e Seminibus ejusdem figure , & variis argumentis probat Concreta omnia , Semina variarum figurarum continere ad v. 728. XI. Deinde docet Semina nullas habere qualitates , quas sensibiles vocamus , colorem videlicet , saporem , frigus , calorem &c. Item sensu non donari , quamvis res coloratæ , sapidæ , calidæ , frigidæ , & sensibiles ex iis componantur , ad v. 1201. XII. Demum Infinita Semina per Infinitum Inane voluntaria Infinitos Mundos constituere , eosque Mundos augeri aliquando a Seminibus ex Infinito delapsis , aliquando etiam avolantibus in Infinitum Seminibus diminui & dissolvi , ut plantæ , & animalia nascuntur , adolescunt , senescunt , & demum intereunt .

T I T I

LUCRETII CARI

DE RERUM NATURA

LIBER SECUNDUS.

SUA VE, mari magno turban-
 tibus æquora ventis,
 E terra magnum alterius specta-
 re laborem;
 Non quia vexari quemquam est
 jucunda voluptas,
 Sed, quibus ipse malis careas,
 quia cernere suave est.

Suave etiam belli certamina magna tueri 5
 Per campos instructa, tua sine parte pericli;
 Sed nil dulcius est, bene quam munita tenere
 Edita doctrina sapientum templa serena;
 Despicere unde queas alios, passimque videre
 Errare, atque viam palanteis quærere vitæ; 10
 Certare ingenio; contendere nobilitate;
 Nocteis atque dies niti præstante labore
 Ad summas emergere opes, rerumque potiri.

O miseras hominum menteis! o pectora cæca!
 Qualibus in tenebris vitæ, quantisque periclis 15
 Degi-

Degitur hoc ævi, quodcumque est! nonne videre
 Nil aliud sibi naturam latrare, nisi ut, cum
 Corpore sejunctus dolor absit, mente fruatur
 Jucundo sensu, cura semota, metuque?

Ergo corpoream ad naturam pauca videmus 20
 Esse opus omnino, quæ demant quemque dolorem,
 Delicias quoque uti multas substernere possint;
 Gratius interdum neque natura ipsa requirit.
 Si non aurea sunt juvenum simulacra per ædeis
 Lampadas igniferas manibus retinentia dextris, 25
 Lumina nocturnis epulis ut suppeditentur;
 Nec domus argento fulget, auroque renidet;
 Nec citharis reboant laqueata aurataque templa:
 Attamen inter se prostrati in gramine molli
 Propter aquæ rivum, sub ramis arboris altæ, 30
 Non magnis opibus jucunde corpora curant;
 Præsertim cum tempestas arridet, & anni
 Tempora conspergunt viridanteis floribus herbas.
 Nec calidæ citius decedunt corpore febres,
 Textilibus si in picturis, ostroque rubenti 35
 Jactaris, quam si plebeja in veste cubandum est.

Quapropter quoniam nil nostro in corpore gazæ
 Proficiunt, neque nobilitas, neque gloria regni:
 Quod superest, animo quoque nil prodesse putandum.
 Si non forte tuas legiones per loca campi 40
 Fervere cum videas belli simulacra cientis;
 Fervere cum videas classem, lateque vagari;
 His tibi tum rebus timefactæ religiones
 Effugiunt animo pavidæ, mortisque timores:
 Tum vacuum pectus linquunt, curaque solutum. 45

Quod si ridicula hæc, ludibriaque esse videmus,
 Re veraque metus hominum, curæque sequaces,
 Nec metuunt sonitus armorum, nec fera tela:
 Audacterque inter reges, rerumque potentis
 Versantur, neque fulgorem reverentur ab auro, 50

Nec

Nec clarum vestis splendorem purpureâi:

Quid dubitas, quin omne sit hoc rationis egestas,
Omnis cum in tenebris præsertim vita laboret?

Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis

In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus 55

Interdum nihilo quæ sunt metuenda magis, quam

Quæ pueri in tenebris pavitant, finguntque futura.

Hunc igitur terrorem animi, tenebrasque necesse est

Non radii solis, neque lucida tela diei

Discutiant, sed naturæ species, ratioque. 60

Nunc age, quo motu genitalia materiai

Corpora res varias gignant, genitasque resolvant;

Et qua vi facere id cogantur; quæve sit ollis

Reddita mobilitas magnum per inane meandi,

Expediam: tu te dictis præbere memento. 65

Nam certe non inter se stipata cohæret

Materies, quoniam minui rem quamque videmus;

Et quasi longinquo fluere omnia cernimus ævo,

Ex oculisque vetustatem subducere nostris:

Cum tamen incolumis videatur summa manere. 70

Propterea quia, quæ decedunt corpora cuique,

Unde abeunt, minuunt: quo venire, augmine donant:

Illa senescere, at hæc contra florescere cogunt.

Nec remorantur ibi: sic rerum summa novatur

Semper, & inter se mortales mutua vivunt. 75

Augescunt aliæ gentes, aliæ minuuntur:

Inque brevi spatio mutantur sæcla animantium;

Et, quasi cursores, vitæ lampada tradunt.

Si cessare putas rerum primordia posse,

Cessandoque novos rerum progignere motus: 80

Avius a vera longe ratione vagaris.

Nam, quoniam per inane vagantur, cuncta necesse est

Aut gravitate sui ferri primordia rerum,

Aut ictu forte alterius: nam cita superne

Obvia cum fluxere, fit, ut diversa repente 85

Diffi-

Diffiliant: neque enim mirum, durissima quæ sint,
Ponderibus solidis: neque quidquam a tergis obster.

Et quo jactari magis omnia materiai

Corpora pervideas, reminiscere totius imum
Nil esse in summa, neque habere ubi corpora prima 90
Consistant: quoniam spatium sine fine, modoque est.
Immensumque patere in cunctas undique parteis,
Pluribus ostendi, & certa ratione probatum est.

Quod quoniam constat, nimirum nulla quies est
Reddita corporibus primis per inane profundum: 95

Sed magis assiduo, varioque exercita motu,
Partim intervallis magnis conflicta resultant:

Pars etiam brevibus spatiis nexantur ab ictu.

Et quæcumque magis condense conciliatu,

Exiguis intervallis connexa resultant, 100

Endopedita suis perplexis ipsa figuris;

Hæc validas saxi radices, & fera ferri

Corpora constituunt, & cetera de genere horum

Paucula: Quæ porro magnum per inane vagantur,

Et cita diffiliunt longe, longeque recurfant 105

In magnis intervallis; hæc aëra rarum

Sufficiunt nobis, & splendida lumina solis.

Multaque præterea magnum per inane vagantur,

Conciliis rerum quæ sunt rejecta, nec usquam

Consociare etiam motus potuere recepta: 110

Cujus, uti memoro, reii simulacrum, & imago

Ante oculos semper nobis versatur, & instat.

Contemplator enim, cum solis lumina cumque

Infertim fundunt radios per opaca domorum:

Multa minuta modis multis per inane videbis 115

Corpora misceri radiorum lumine in ipso:

Et velut æterno certamine prælia, pugnasque

Edere turmatim certantia, nec dare pausam,

Conciliis, & discidiis exercita crebris:

Conjicere ut possis ex hoc, primordia rerum, 120

Quale sit, in magno jactari semper inani.

Dumtaxat rerum magnarum parva potest res
Exemplare dare, & vestigia notitiaï.

Hoc etiam magis hæc animum te advertere par est
Corpora, quæ in solis radiis turbare videntur: 125

Quod tales turbæ motus quoque materiaï
Significant clandestinos, cæcosque subesse.

Multa videbis enim plagis ibi percita cæcis
Commutare viam, retroque repulsa reverti

Nunc huc, nunc illuc, in cunctas denique parteis. 130
Scilicet hic a principiis est omnibus error.

Prima moventur enim per se primordia rerum:

Inde ea, quæ parvo sunt corpora conciliatu,

Et quasi proxima sunt ad vireis principiorum,

lætibis illorum cæcis impulsa cientur; 135

Ipsaque, quæ porro paullo majora, laceffunt.

Sic a principiis ascendit motus, & exit

Paullatim nostros ad sensus; ut moveantur

Illa quoque, in solis quæ lumine cernere quimus:

Nec quibus id faciant plagis apparet aperte. 140

Nunc, quæ mobilitas sit reddita materiaï

Corporibus, paucis licet hinc cognoscere, Memmi.

Primum Aurora novo cum spargit lumine terras,

Et variæ volucres nemora avia pervolitantes

Aëra per tenerum liquidis loca vocibus opplent: 145

Quam subito soleat sol ortus tempore tali

Convectire sua perfundens omnia luce,

Omnibus in promptu, manifestumque esse videmus.

At vapor is, quem sol mittit, lumenque serenum,

Non per inane meat vacuum; quo tardius ire 150

Cogitur, aërias quasi cum diverberet undas:

Nec singillatim corpuscula quæque vaporis,

Sed complexa meant inter se, conque globata:

Quapropter simul inter se retrahuntur, & extra

Officiuntur, uti cogantur tardius ire. 155

At,

At, quæ sunt solida primordia simplicitate,
 Cum per inane meant vacuum, nec res remoratur
 Ulla foris; atque ipsa suis e partibus unum,
 Unum in quem cœpere locum, connixa feruntur:
 Debent nimirum præcellere mobilitate; 160
 Et multo citius ferri, quam lumina solis,
 Multiplexque loci spatium transcurrere eodem
 Tempore, quo solis pervolgant fulgura cælum:
 Nam neque consilio debent tardata morari;
 Nec perscrutari primordia singula quæque, 165
 Ut videant, qua quidque geratur cum ratione.

At quidam contra hæc ignari, materiai
 Naturam non posse deum sine numine rentur
 Tantopere humanis rationibus, ac moderatis,
 Tempora mutare annorum, frugesque creare: 170
 Nec jam cetera, mortaleis quæ suadet adire,
 Ipsaque deducit dux vitæ dia voluptas;
 Ut res per veneris blanditum sæcla propagent;
 Ne genus occidat humanum: quorum omnia causa
 Constituisse deos fingunt: sed in omnibus rebus 175
 Magnopere a vera lapsi ratione videntur.
 Nam quamvis rerum ignorem primordia quæ sint,
 Hoc tamen ex ipsis cæli rationibus ausim
 Confirmare, aliisque ex rebus reddere multis;
 Nequaquam nobis divinitus esse creatam 180
 Naturam mundi, quæ tanta est prædita culpa:
 Quæ tibi posterius, Memmi, faciemus aperta.
 Nunc id quod superest de motibus expediemus.

Nunc locus est, ut opinor, in his illud quoque rebus
 Confirmare tibi, nullam rem posse sua vi 185
 Corpoream sursum ferri, sursumque meare.
 Ne tibi dent in eo flammaram corpora fraudem;
 Surfus enim vorsus gignuntur, & augmina sumunt:
 Et sursum nitidæ fruges, arbustaque crescunt: (190
 Pondera, quantum in se est, cū deorsum cuncta ferantur.
 Nec

Nec cum subsiliunt ignes ad tecta domorum,
 Et celeri flamma degustant tigna, trabeisque;
 Sponte sua facere id sine vi subigente putandum est.
 Quod genus, e nostro cum missus corpore sanguis
 Emicat exultans alte, spargitque cruorem. 195

Nonne vides etiam, quanta vi tigna, trabeisque
 Respuat humor aquæ? nam quam magis merfimus altum
 Directa, & magna vi multi pressimus ægre;

Tam cupide sursum revomit magis, atque remittit,
 Plus ut parte foras emergant, exsulantque. 200

Nec tamen hæc, quantum est in se, dubitamus, opinor,
 Quin vacuum per inane deorsum cuncta ferantur.

Sic igitur debent flammæ quoque posse per auras
 Aëris expressæ sursum succedere; quamquam (205
 Pondera, quantum in se est, deorsum deducere pugnent.

Nocturnasque faces cæli sublimi volanteis,
 Nonne vides longos flammaram ducere tractus,
 In quascumque dedit parteis natura meatum?
 Non cadere in terram stellas, & sidera cernis?

Sol etiam summo de vertice dissipat omnis 210
 Ardorem in parteis, & lumine conferit arva:

In terras igitur quoque solis vergitur ardor.
 Transversosque volare per imbres fulmina cernis:

Nunc hinc, nunc illinc abrupti nubibus ignes
 Concurfant, cadit in terras vis flammea volgo. 215

Illud in his quoque te rebus cognoscere avemus:
 Corpora cum deorsum rectum per inane feruntur,
 Ponderibus propriis, incerto tempore ferme,
 Incertisque locis, spatio decedere paullum;
 Tantum quod momen mutatum dicere possis. 220

Quod nisi declinare solerent, omnia deorsum,
 Imbris uti guttæ, caderent per inane profundum:

Nec foret offensus natus, nec plaga creata
 Principiis: ita nil umquam natura creasset.

Quod si forte aliquis credit graviora potesse 225

Corpora, quo citius rectum per inane feruntur,
 Incidere e supero levioribus, atque ita plagas
 Gignere, quæ possint genitaleis reddere motus:
 Avius a vera longe ratione recedit. (230

Nam per aquas quæcumque cadunt, atque aëra deorsum,
 Hæc pro ponderibus casus celerare necesse est:
 Propterea, quia corpus aquæ, naturaque tenuis
 Aëris haud possunt æque rem quamque morari:
 Sed citius cedunt gravioribus exsuperata.

At contra nulli de nulla parte, neque ullo 235
 Tempore, inane potest vacuum subsistere reii,
 Quin, sua quod natura petit, concedere pergat.
 Omnia quapropter debent per inane quietum
 Æque ponderibus non æquis concita ferri.

Haud igitur poterunt levioribus incidere umquam 240
 Ex supero graviora; neque ictus gignere per se,
 Qui variant motus, per quos natura genat res.

Quare etiam atque etiam paullum clinare necesse est
 Corpora, nec plusquam minimum: ne fingere motus
 Obliquos videamur, & id res vera refutet. 245

Namque hoc in promptu, manifestumque esse videmus;
 Pondera, quantum in se est, non posse obliqua meare,
 Ex supero cum præcipitant: quod cernere possis.

Sed nihil omnino recta regione viai
 Declinare, quis est, qui possit cernere sese? 250

Denique si semper motus connectitur omnis,
 Et vetere exoritur semper novus ordine certo;
 Nec declinando faciunt primordia motus
 Principium quoddam, quod fati fœdera rumpat;
 Ex infinito ne causam causa sequatur: 255
 Libera per terras unde hæc animantibus exstat,
 Unde est hæc (inquam) fati avolsa voluntas,
 Per quam progredimur, quo ducit quemque voluptas?
 Declinamus item motus, nec tempore certo,
 Nec regione loci certa, sed ubi ipsa tulit mens. 260

Nam

Nam dubio procul his rebus sua cuique voluntas
Principium dat; & hinc motus per membra rigantur.

Nonne vides etiam patefactis tempore puncto

Carceribus, non posse tamen prorumpere equorum
Vim cupidam tam desubito, quam mens avet ipsa? 265

Omnis enim totum per corpus materiai

Copia conquiri debet, concita per artus.

Omneis, ut studium mentis connexa sequatur.

Ut videas initium motus a corde creari;

Ex animique voluntate id procedere primum: 270

Inde dari porro per totum corpus, & artus.

Nec simile est, ut cum impulsi procedimus ictu,

Viribus alterius magnis, magnoque coactu;

Nam tum materiem totius corporis omnem

Perspicuum est, nobis invitis, ire, rapique, 275

Donicum eam refrenavit per membra voluntas.

Jamne vides igitur, quamquam vis externa multos

Pellit, & invitos cogit procedere sæpe,

Præcipiteisque rapit, tamen esse in pectore nostro

Quiddam, quod contra pugnare, obstareque possit; 280

Cujus ad arbitrium quoque copia materiai

Cogitur interdum flecti per membra, per artus;

Et projecta refrenatur, retroque residit?

Quare in feminibus quoque idem fateare necesse est,

Esse aliam præter plagas, & pondera causam 285

Motibus, unde hæc est nobis innata potestas:

De nihilo quoniam fieri nil posse videmus.

Pondus enim prohibet ne plagis omnia fiant,

Externa quasi vi: sed ne mens ipsa necessum

Intestinum habeat cunctis in rebus agendis; 290

Et devicta quasi cogatur ferre, patique;

Id facit exiguum clinamen principiorum,

Nec regione loci certa, nec tempore certo.

Nec stipata magis fuit umquam materiai.

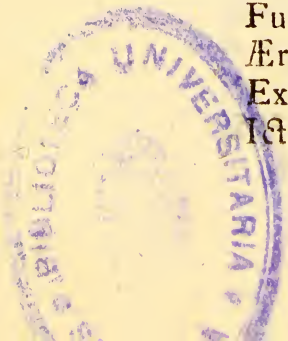
Copia; nec porro majoribus intervallis. 295

D

Nam

Nam neque adaugefcit quidquam, neque deperit inde.
 Quapropter quo nunc in motu principiorum
 Corpora funt, in eodem anteaéta ætate fuere;
 Et poſthac ſemper ſimili ratione ferentur:
 Et quæ conſuerunt gigni, gignentur eadem 300
 Conditione; & erunt, & creſcent, inque valebunt,
 Quantum cuique datum eſt per fœdera naturai.
 Nec rerum ſummam commutare ulla poteſt vis.
 Nam neque quo poſſit genus ullum materiai (305
 Effugere ex Omni, quidquam eſt: neque rurfus, in Omne
 Unde coorta queat nova vis irrupere; & omnem
 Naturam rerum mutare, & vertere motus.

Illud in his rebus non eſt mirabile, quare,
 Omnia cum rerum primordia ſint in motu,
 Summa tamen ſumma videatur ſtare quiete; 310
 Præterquam ſi quid proprio dat corpore motus.
 Omnis enim longe noſtris ab ſenſibus infra
 Primorum natura jacet: quapropter ubi illa
 Cernere jam nequeas, motus quoque ſurpere debent:
 Præſertim cum, quæ poſſimus cernere, celent 315
 Sæpe tamen motus, ſpatio diducta locoram.
 Nam sæpe in colli tondentes pabula læta
 Lanigeræ reptant pecudes, quo quamque vocantes
 Invitant herbæ gemmantès rore recenti:
 Et fatiati agni ludunt, blandeque conſcant: 320
 Omnia quæ nobis longe confuſa videntur;
 Et veluti in viridi candor conſiſtere colli.
 Præterea magnæ legiones cum loca curſu
 Camporum complent, belli ſimulacra cientes;
 Et circumvolitant equites, mediosque repente 325
 Transmittunt valido quatièntes impete campos;
 Fulgur ibi ad cælum ſe tollit; totaque circum
 Ære renideſcit tellus; ſubterque virum vi
 Excitur pedibus ſonitus; clamoreque montes
 Iſti rejectant voces ad ſidera mundi: 330

Et tamen est quidam locus altis montibus, unde
Stare videtur, & in campis consistere fulgur.

Nunc age jam deinceps cunctarum exordia rerum,
Qualia sint, & quam longe distantia formis,
Percipe, multigenis quam sint variata figuris: 335
Non quod multa parum simili sint prædita forma,
Sed quia non volgo paria omnibus omnia constant.
Nec mirum: nam cum sit eorum copia tanta,
Ut neque finis, uti docui, neque summa sit ulla:
Debent nimirum non omnibus omnia prorsum 340
Esse pari filo, similique affecta figura.

Præterea genus humanum, mutæque natantes
Squamigerum pecudes, & læta armenta, feræque,
Et variæ volucres, lætantia quæ loca aquarum
Concelebrant, circum ripas, fonteisque, lacusque; 345
Et quæ pervolgant nemora avia pervolitantes:
Horum unum quodvis generatim sumere perge:
Invenies tamen inter se distare figuris.

Nec ratione alia proles cognoscere matrem,
Nec mater posset prolem; quod posse videmus, 350
Nec minus atque homines inter se nota cluere.

Nam sæpe ante deum vitulus delubra decora
Turicremas propter mactatus concidit aras,
Sanguinis exspirans calidum de pectore flumen:
At mater virideis saltus orbata peragrans, 355

Linqvit humi pedibus vestigia pressa bisulcis,
Omnia convivens oculis loca, si queat usquam
Conspicere amissum fœtum; completque querelis
Frundiferum nemus adhistens; & crebra revisit
Ad stabulum, desiderio perfixa juvenci: 360

Nec teneræ salices, atque herbæ rore vigentes,
Fluminaque ulla queunt summis labentia ripis
Oblectare animum, subitamque avertere curam:
Nec vitulorum aliæ species per pabula læta
Derivare queunt alio, curaque levare: 365

Usque adeo quiddam proprium, notumque requirit.
 Præterea teneri tremulis cum vocibus hædi
 Cornigeras norunt matres, agnique petulci
 Balatum pecudes: ita, quod natura reposcit,
 Ad sua quisque fere decurrunt ubera lactis. 370

Postremo quodvis frumentum, non tamen omne
 Quodque suo in genere inter se simile esse videbis,
 Quin intercurrat quædam distantia formis.
 Concharumque genus parili ratione videmus
 Pingere telluris gremium, qua mollibus undis 375
 Litoris incurvi bibulam pavit æquor arenam.
 Quare etiam atque etiam simili ratione necesse est,
 Natura quoniam constant, neque facta manu sunt,
 Unius ad certam formam primordia rerum,
 Dissimili inter se quædam volitare figura. 380

Perfacile est jam animi ratione exsolvere nobis,
 Quare fulmineus multo penetratior ignis,
 Quam noster fluat e tædis terrestribus ortus.
 Dicere enim possis cælestem fulminis ignem
 Subtilem magis e parvis constare figuris: 385
 Atque ideo transire foramina, quæ nequit ignis
 Noster hic e lignis ortus, tædaque creatus.

Præterea lumen per cornu transit; at imber
 Respuitur: quare? nisi luminis illa minora (390
 Corpora sunt, quam de quibus est liquor almus aquarû.

Et quamvis subito per colum vina videmus
 Perfluere; at contra tardum cunctatur olivum:
 Aut quia nimirum majoribus est elementis;
 Aut magis hamatis inter se, perque plicatis.
 Atque ideo fit, uti non tam deducta repente 395
 Inter se possint primordia singula quæque
 Singula per cujusque foramina permanare.

Huc accedit, uti mellis lactisque liquores
 Jucundo sensu linguæ tractentur in ore:
 At contra tætra absinthii natura, ferique 400

Centauri, fædo pertorquent ora sapore:

Ut facile agnoscas e lævibus, atque rotundis

Esse ea, quæ sensus jucunde tangere possunt:

At contra quæ amara, atque aspera cumque videntur,

Hæc magis hamatis inter se nexa teneri; 405

Proptereaque solere vias rescindere nostris

Sensibus, introituque suo perrumpere corpus.

Omnia postremo bona sensibus, & mala tactu,

Dissimili inter se pugnant perfecta figura:

Ne tu forte putes ferræ stridentis acerbum 410

Horrorem constare elementis lævibus æque,

Ac musæa mele, per chordas organici quæ

Mobilibus digitis expergefacta figurant.

Neu simili penetrare putes primordia forma

In nareis hominum, cum tætra cadavera torrent, 415

Et cum scena croco Cilici perfusa recens est,

Araque Panchæos exhalat propter odores.

Neve bonos rerum simili constare colores

Semine constituas, oculos qui pascere possunt;

Et qui compungunt aciem, lacrimareque cogunt; 420

Aut fœda specie tætri, turpesque videntur.

Omnis enim, sensus quæ mulcet caussa, juvatque,

Haud sine principali aliquo lævore creata est:

At contra, quæcumque molesta, atque aspera constat,

Non aliquo sine materiæ squalore reperta est. 425

Sunt etiam quæ jam nec lævia jure putantur

Esse, neque omnino flexis mucronibus unca;

Sed magis angululis paululum prostantibus; & quæ

Titillare magis sensus, quam lædere possunt:

Fæcula jam quo de genere est, inulæque sapes. 430

Denique jam calidos igneis, gelidamque pruinam,

Dissimili dentata modo compungere sensus

Corporis, indicio nobis est tactus uterque.

Tactus enim, tactus (pro divum numina sancta!)

Corporis est sensus, vel cum res externa sese 435

Insinuat; vel cum lædit, quæ in corpore nata est;
 Aut juvat egrediens genitales per Veneris res;
 Aut ex offensus cum turbant corpore in ipso
 Semina, confunduntque inter se concita sensum:
 Ut si forte manu quamvis jam corporis ipse 440
 Tute tibi partem ferias, æque experiare.
 Quapropter longe formas distare necesse est
 Principiis, varios quæ possint edere sensus.

Denique, quæ nobis durata ac spissa videntur,
 Hæc magis hamatis inter sese esse necesse est, 445
 Et quasi ramosis alte compacta teneri.
 In quo jam genere in primis adamantina saxa,
 Prima acie constant, ictus contemnere sueta;
 Et validi filices, ac duri roborata ferri,
 Æraque quæ claustris restantia vociferantur. 450

Illa autem debent ex lævibus atque rotundis
 Esse magis, fluido quæ corpore liquida constant.
 Nec retinentur enim inter se glomeramina quæque;
 Et procurfus item in proclive volubilis exstat.

Omnia postremo, quæ puncto tempore cernis 455
 Diffugere, ut fumum, nebulas, flammæque, necesse est,
 Si minus omnibus sunt e lævibus atque rotundis,
 At non esse tamen perplexis endopedita,
 Pungere uti possint corpus, penetrareque saxa:
 Nec tamen hæere inter se, quod quisque videmus 460
 Sentibus esse datum: facile ut cognoscere possis
 Non e perplexis, sed acutis esse elementis.

Sed quod amara vides eadem, quæ fluvida constant,
 Sudor uti maris est, minime id mirabile habendum.
 Nam quod fluvidum est, e lævibus atque rotundis 465
 Est: at lævibus atque rotundis mista doloris
 Corpora; nec tamen hæc retineri hamata necessum:
 Scilicet esse globosa, tamen cum squalida constant;
 Provolvi simul ut possint, & lædere sensus.

Et quo mista putes magis aspera lævibus esse 470
 Prin-

Principiis, unde est Neptuni corpus acerbum;
 Est ratio secernendi, seorsumque videndi.
 Humor dulcit, ubi per terras crebrius idem
 Percolatur, ut in foveam fluat, ac mansuescat.
 Linqvit enim supra tætri primordia viri 475
 Aspera, quo magis in terris hærescere possunt.

Quod quoniam docui, pergam connectere rem, quæ
 Ex hoc apta fidem ducit: primordia rerum

Finita variare figurarum ratione.
 Quod si non ita sit, rursus jam semina quædam 480
 Esse infinito debebunt corporis auctu.

Namque in eadem una cujuscuq; brevitate
 Corporis, inter se multum variare figuræ
 Non possunt. Fac enim minimis e partibus esse
 Corpora prima: tribus, vel paullo pluribus auge: 485

Nempe ubi eas parteis unius corporis omneis,
 Summa atque ima locans, transmutans dextera lævis,
 Omnimodis expertus eris, quam quisque det ordo
 Formæ speciem totius corporis ejus;

Quod superest, si forte voles variare figuras, 490
 Addendum parteis alias erit; inde sequetur

Adsimili ratione, alias ut postulet ordo,
 Si tu forte voles etiam variare figuras.

Ergo formæ novitatem corporis augmen
 Subsequitur: quare non est ut credere possis, 495

Esse infinitis distantia semina formis:

Ne quædam cogas immani maximitate
 Esse; supra quod jam docui non posse probari.

Jam tibi barbaricæ vestes, Melibæaque fulgens
 Purpura, Thessalico concharum tincta colore, & 500

Aurea pavonum ridenti imbuta lepore
 Sæcla, novo rerum superata colore jacerent:
 Et contemptus odor myrrhæ, mellisque saporis;

Et cycnea mele, Phœbeaque dædala chordis
 Carmina, consimili ratione oppressa silerent. 505

Namque aliis aliud præstantius exoreretur.

Cedere item retro possent in deteriores

Omnia sic parteis; ut diximus in meliores:

Namque aliis aliud retro quoque tætrius esset

Naribus, auribus, atque oculis, orisque saporis. 510

Quæ quoniam non sunt in rebus reddita, certa &

Finis utrimque tenet summam: fateare necesse est

Materiam quoque finitis differre figuris.

Denique, ab ignibus ad gelidas hiemisque pruinas

Finitum est, retroque pari ratione remensum est. 515

Finit enim calor, ac frigus; mediique tepores

Inter utrumque jacent, explentes ordine summam.

Ergo finita distant ratione creata;

Ancipiti quoniam mucrone utrimque notantur,

Hinc flammis, illinc rigidis infessa pruinis. 520

Quod quoniam docui, pergam connectere rem, quæ

Ex hoc apta fidem ducit: primordia rerum,

Inter se simili quæ sunt perfecta figura,

Infinita cluere: etenim distantia cum sit

Formarum finita, necesse est, quæ similes sint, 525

Esse infinitas: aut summam materiai

Finitam constare: id quod non esse probavi.

Quod quoniam docui, nunc suaviloquis, age, paucis

Versibus ostendam, corpuscula materiai

Ex infinito summam rerum usque tenere, 530

Undique protelo plagarum continuato.

Nam quod rara vides magis esse animalia quædam,

Fœcundamque minus naturam cernis in illis;

At regione, locoque alio, terrisque remotis,

Multa licet genere esse in eo, numerumque repleti. 535

Sicuti quadrupedum cum primis esse videmus

In genere anguimanos elephantos, India quorum

Millibus e multis vallo munitur eburno,

Ut penitus nequeat penetrari; tanta ferarum

Vis est, quarum nos perpauca exempla videmus. 540

Sed

Sed tamen id quoque uti concedam, quamlibet esto
 Unica res quædam, nativo corpore sola,
 Cui similis toto terrarum non sit in orbe:
 Infinita tamen nisi erit vis materiai,
 Unde ea progigni possit concepta; creari 545
 Non poterit: neque, quod superest, procreescere, alicue.
 Quippe etenim sumant oculi, finita per Omne
 Corpora jactari unius genitalia reii;
 Unde, ubi, qua vi, & quo pacto congressa coibunt
 Materiae tanto in pelago, turbaque aliena? 550
 Non (ut opinor) habent rationem conciliandi:
 Sed quasi, naufragiis magnis multisque coortis,
 Dissectare solet magnum mare transra, gubernas,
 Antennas, proram, malos, tonsasque natanteis;
 Per terrarum omneis oras fluitantia aplustra 555
 Ut videantur; & indicium mortalibus edant,
 Infidi maris insidias, vtreisque, dolunque
 Ut vitare velint; neve ullo tempore credant,
 Subdola cum ridet placidi pellacia ponti.
 Sic tibi si finita semel primordia quædam 560
 Constitues, ævum debebunt sparsa per omne
 Dissectare æstus diversi materiai:
 Numquam in concilium ut possint compulsas coire;
 Nec remorari in concilio; nec crescere adaucta.
 Quorum utrumque palam fieri manifesta docet res; 565
 Et res progigni; & genitas procreescere posse.
 Esse igitur genere in quovis primordia rerum
 Infinita palam est, unde omnia suppeditantur.
 Nec superare queunt motus utique exitiales
 Perpetuo, neque in æternum sepelire salutem: 570
 Nec porro rerum genitales, auctificique
 Motus perpetuo possunt servare creata.
 Sic æquo geritur certamine principiorum
 Ex infinito contractum tempore bellum:
 Nunc hic, nunc illic superant vitalia rerum; 575
 Et

Et superantur item: miscetur funere vago,
 Quem pueri tollunt visentes luminis oras.
 Nec nox ulla diem, neque noctem Aurora secuta est,
 Quæ non audierit mistos vagitibus ægris
 Ploratus, mortis comites, & funeris atri. 580

Illud in his obsignatum quoque rebus habere
 Convenit, & memori mandatum mente tenere:
 Nil esse, in promptu quorum natura tenetur,
 Quod genere ex uno consistat principiorum:
 Nec quidquam, quod non permisto semine constet. 585
 Et quam quidque magis multas vis possidet in se,
 Atque potestates, ita pluria principiorum
 In sese genera, ac varias docet esse figuras.

Principio, tellus habet in se corpora prima,
 Unde mare immensum volventes flumina fontes 590
 Assidue renovent: habet, ignes unde oriantur:
 Nam multis succensa locis ardent sola terræ;
 Eximiis vero furit ignibus impetus Ætnæ.
 Tum porro nitidas fruges, arbustaque læta
 Gentibus humanis habet unde extollere possit: 595
 Unde etiam fluidas frondeis, & pabula læta
 Montivago generi possit præbere ferarum.

Quare magna deum mater, materque ferarum,
 Et nostri genetrix hæc dicta est corporis una.
 Hanc veteres Grajum docti cecinere poëtæ 600
 Sublimem in curru bijugos agitare leones:
 Aëris in spatio magnam pendere docentes
 Tellurem; neque posse in terra sistere terram.
 Adjungere feras, quia quamvis effera proles
 Officiis debet molliri victa parentum. 605
 Muralique caput summum cinxere corona;
 Eximiis munita locis quod sustinet urbeis.
 Quo nunc insigni per magnas prædita terras
 Horrifice fertur divinæ matris imago.

Hanc variæ gentes, antiquo more sacrorum, 610
 Idæam

Idæam vocitant matrem, Phrygiasque catervas
 Dant comites; quia primum ex illis finibus edunt
 Per terrarum orbem fruges cœpisse creati.
 Gallos attribuunt, quia numen qui violarint
 Matris, & ingrati genitoribus inventi sint, 615
 Significare volunt indignos esse putandos,
 Vivam progeniem qui in oras luminis edant.
 Tympana tenta tonant palmis, & cymbala circum
 Concava; raucifonoque minantur cornua cantu;
 Et Phrygio stimulat numero cava tibia menteis, 620
 Telaque præportant violenti signa furoris;
 Ingratos animos, atque impia pectora volgi
 Conterrere metu quæ possint numine divæ.

Ergo cum primum magnas invec̄ta per urbeis
 Munificat tacita mortaleis muta salute: 625
 Ære atque argento sternunt iter omne viarum,
 Largifica stipe ditantes; ninguntque rosarum
 Floribus, umbrantes matrem, comitumque catervas.
 Hic armata manus (Curetas nomine Graji
 Quos memorant Phrygios) inter se forte catenas 630
 Ludunt, in numerumque exsultant, sanguine læti, &
 Terrificas caputū quatientes numine cristas:
 Dictæos referunt Curetas: qui Jovis illum
 Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur;
 Cum pueri circum puerum pernice chorea 635
 Armati in numerum pulsarent æribus æra,
 Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus,
 Æternumque daret matri sub pectore volnus.
 Propterea magnam armati matrem comitantur:
 Aut quia significant divam prædicere, ut armis, 640
 Ac virtute velint patriam defendere terram;
 Præsidioque parent, decorique parentibus esse.

Quæ bene, & eximie quavis disposita ferantur,
 Longe sunt tamen a vera ratione repulsa.

Omnis enim per se divum natura necesse est 645

Immortali ævo, summa cum pace fruatur,
 Semota a nostris rebus, sejunctaque longe.
 Nam privata dolore omni, privata periclis,
 Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri,
 Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira. 650

Terra quidem vero caret omni tempore sensu:
 Sed quia multarum potitur primordia rerum,
 Multa modis multis effert in lumina solis.
 Hic si quis mare Neptunum, Cereremque vocare
 Constituet fruges, & Bacchi nomine abuti 655
 Mavolt, quam laticis proprium proferre vocamen:
 Concedamus ut hic terrarum dicat orbem
 Esse deum matrem, dum re non sit tamen apse.

Sæpe itaque ex uno tondentes gramina campo
 Lanigeræ pecudes, & equorum duellica proles, 660
 Buceriarque greges, sub eodem tegmine cæli,
 Ex unoque sitim sedantes flumine aquai,
 Dissimili vivunt specie; retinentque parentum
 Naturam; & mores generatim quæque imitantur:
 Tanta est in quovis genere herbæ materiai 665
 Dissimilis ratio: tanta est in flumine quoque.

Jam vero quamvis animantem ex omnibus unam
 Ossa, cruor, venæ, calor, humor, viscera, nervi
 Constituunt; quæ sunt porro distantia longe
 Dissimili perfecta figura principiorum. 670

Tum porro quæcumque igni flammata cremantur;
 Si nil præterea, tamen ex se ea corpora tradunt,
 Unde ignem jacere, & lumen summittere possint;
 Scintillasque agere, ac late differre favillam.
 Cetera consimili mentis ratione peragrans 675
 Invenies intus multarum semina rerum
 Corpore celare, & varias cohibere figuras.

Denique multa vides, quibus est odor, & sapor una
 Reddita sunt cum odore; in primis pleraque dona,
 Relligione animum turpi cum tangere parto. 680

Hæc

Hæc igitur variis debent constare figuris,
Nidor enim penetrat, qua succus non it in artus:
Succus item seorsum, & rerum sapor insinuatur
Sensibus; ut noscas primis differre figuris.

Diffimiles igitur formæ glomeramen in unum 685
Conveniunt: & res permisto semine constant.

Quinetiam passim nostris in versibus ipsis
Multa elementa vides multis communia verbis;
Cum tamen inter se versus, ac verba necesse est
Confiteare alia ex aliis constare elementis. 690

Non quod multa parum communis litera currat;
Aut nulla inter se duo sint ex omnibus iisdem:
Sed quia non volgo paria omnibus omnia constant.
Sic aliis in rebus item communia multa,
Multarum rerum cum sint primordia, longe 695
Diffimili tamen inter se consistere summa
Possunt: ut merito ex aliis constare ferantur
Humanum genus, ac fruges, arbustaque læta.

Nec tamen omnimodis connecti posse putandum est
Omnia: nam volgo fieri portenta videres; 700

Semiferas hominum species existere; & altos
Interdum ramos eigni corpore vivo;
Multaque connecti terrestria membra marinis:
Tum flammam tætro spiranteis ore Chimæras
Pascere naturam per terras omniparenteis. 705

Quorum nil fieri manifestum est: omnia quando
Seminibus certis, certa genetrice creata
Conservare genus crescentia posse videmus.

Scilicet id certa fieri ratione necesse est.

Nam sua cuique cibus ex omnibus intus in artus 710

Corpora discedunt; connexaque convenientis

Efficiunt motus: at contra aliena videmus

Rejicere in terras naturam: multaque cæcis

Corporibus fugiunt e corpore percita plagis;

Quæ neque connecti cuiquam potuere, neque intra 715

Vita-

Vitaleis motus consentire, atque animari.

Sed ne forte putes animalia sola teneri

Legibus his: eadem ratio res terminat omneis.

Nam veluti tota natura dissimiles sunt

Inter se genitæ res quæque; ita quamque necesse est 720

Dissimili constare figura principiorum.

Non quod multa parum simili sint prædita forma;

Sed quia non vulgo paria omnibus omnia consent.

Semina cum porro distent, differre necesse est

Intervalla, vias, connexus, pondera, plagas, 725

Concurfus, motus: quæ non animalia solum

Corpora sejungunt, sed terras, ac mare totum

Secernunt, cælumque a terris omne retentant.

Nunc age, dicta meo dulci quæsita labore

Percipe: ne forte hæc albis ex alba rearis 730

Principiis esse, ante oculos quæ candida cernis:

Aut ea, quæ nigrant, nigro de semine nata:

Neve alium quemvis quæ sunt induta colorem,

Propterea gerere hunc credas, quod materiai

Corpora consimili sint ejus tincta colore: 735

Nullus enim color est omnino materiai

Corporibus, neque par rebus, neque denique dispar.

In quæ corpora si nullus tibi forte videtur

Posse animi injectus fieri, procul avius erras.

Nam cum cæcigeni, solis qui lumina numquam 740

Aspexere, tamen cognoscant corpora tactu,

Ex ineunte ævo, nullo continctâ colore:

Scire licet, menti quoque nostræ corpora posse

Verti in notitiam nullo circumlita fuco.

Denique nos ipsi cæcis quæcumque tenebris 745

Tangimus, haud ullo sentimus tincta colore.

Quod quoniam vinco fieri, nunc esse docebo.

Omnis enim color omnino mutatur in omneis:

Quod facere haud ullo debent primordia pacto.

Immutabile enim quiddam superare necesse est; 750

Ne

Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes.
 Nam quodcumque suis mutatum finibus exit,
 Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
 Proinde colore cave contingas semina rerum:
 Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes. 755

Præterea, si nulla coloris principiis est
 Reddita natura: at variis sunt prædita formis,
 E quibus omnigenos gignunt, variantque colores.
 Præterea magni quod refert, semina quæque
 Cum quibus, & quali positura contineantur, 760
 Et quos inter se dent motus, accipiantque:
 Perfacile extemplo rationem reddere possis,
 Cur ea, quæ nigro fuerint paullo ante colore,
 Marmoreo fieri possint candore repente.

Ut mare, cum magni commorunt æquora venti, 765
 Vertitur in canos candenti marmore fluctus.

Dicere enim possis nigrum, quod sæpe videmus,
 Materies ubi permista est illius, & ordo
 Principiis mutatus, & addita, demtaque quædam,
 Continuo id fieri ut candens videatur, & album: 770

Quod si cæruleis constarent æquora ponti
 Seminibus, nullo possent albescere pacto.

Nam quocumque modo perturbes, cærulea quæ sint
 Numquam in marmoreum possunt migrare colorem.

Sin alio, atque alio sunt semina tincta colore, 775

Quæ maris efficiunt unum, purumque nitorem:

Ut sæpe ex aliis formis, variisque figuris

Efficitur quiddam quadratum, unæque figuræ:

Conveniebat, uti in quadrato cernimus esse

Diffimileis formas; ita cernere in æquore ponti, 780

Aut alio in quovis uno, puroque nitore,

Diffimileis longe inter se, variosque colores.

Præterea, nihil officiant, obstantque figuræ

Diffimiles, quo quadratum minus omne sit extra:

At varii rerum impediunt, prohibentque colores, 785

Quo

Quo minus esse uno possit res tota nitore.

Tum porro, quæ ducit, & inlicit, ut tribuamus
Principiis rerum nonnumquam, causa, colores,
Occidit, (ex albis quoniam non alba creantur;
Nec quæ nigra cluent, de nigris; sed variis de.) 790

Quippe etenim multo proclivius exorientur
Candida de nullo, quam de nigrante colore,
Aut alio quovis, qui contra pugnet, & obstet.

Præterea, quoniam nequeunt sine luce colores
Esse, neque in lucem existunt primordia rerum: 795
Scire licet quam sint nullo velata colore.

Qualis enim cæcis poterit color esse tenebris
Lumine qui mutatur in ipso, propterea quod
Recta aut obliqua percussus luce refulget?

Pluma columbarum quo pacto in sole videtur, 800

Quæ sita cervices circum, collumque coronat:
Namque alias fit, uti rubro fit clara pyropo;
Interdum quodam sensu fit, uti videatur

Inter cæruleum virideis miscere zmaragos.

Caudaque pavonis, larga cum luce repleta est, 805
Consimili mutat ratione obversa colores:

Qui, quoniam quodam gignuntur luminis ictu,
Scilicet, id sine eo fieri non posse putandum est.

Et quoniam plagæ quoddam genus excipit in se
Pupula, cum sentire colorem dicitur album; 810

Atque aliud porro, nigrum cum, & cetera sentit;

Nec refert ea, quæ tangas, quo forte colore
Prædita sint, verum quali magis apta figura:

Scire licet, nil principiis opus esse colores:

Sed variis formis varianteis edere tactus. 815

Præterea, quoniam non certis certa figuris

Est natura coloris, & omnia principiorum

Formamenta queunt in quovis esse nitore:

Cur ea, quæ constant ex illis, non pariter sunt

Omnigenis perfusa coloribus in genere omni? 820

Conveniebat enim corvos quoque sæpe volanteis
 Ex albis album pennis jactare colorem;
 Et nigros fieri nigro de femine cyncnos,
 Aut alio quovis uno, varioque colore. (825

Quin etiam quanto in parteis res quæque minutas
 Distrahitur magis, hoc magis est ut cernere possis
 Evanescere paullatim, stinguique colorem:
 Ut fit ubi in parvas parteis discerpitur aurum,
 Purpura, pœniceusque color clarissimus multo,
 Filatim cum distractus disperditur omnis: 830
 Noscere ut hinc possis, prius omnem efflare colorem
 Particulas, quam discedant ad semina rerum.

Postremo, quoniam non omnia corpora vocem
 Mittere concedis, neque odorem: propterea fit,
 Ut non omnibus attribuas sonitus, & odores: 835
 Sic, oculis quoniam non omnia cernere quimus,
 Scire licet, quædam tam constare orba colore,
 Quam sine odore ullo quædam, sonituque remota.
 Nec minus hæc animum cognoscere posse sagacem,
 Quam quæ sunt aliis rebus privata, notisque. 840

Sed ne forte putes solo spoliata colore
 Corpora prima manere: etiam secreta teporis
 Sunt, ac frigoris omnino, calidique vaporis:
 Et sonitu sterila, & succo jejuna feruntur:
 Nec jaciunt ullum proprio de corpore odorem. 845
 Sicut amaracini blandum, stactæque liquorem,
 Et nardi florem, nectar qui naribus halant,
 Cum facere instituas: cum primis quærere par est,
 (Quoad licet, ac potis es reperire) inolentis olivi
 Naturam, nullam quæ mittat naribus auram: 850
 Quam minime ut possit mistos in corpore odores,
 Concoctosque, suo contactos perdere viro.

Propterea demum debent primordia rerum
 Non adhibere suum gignundis rebus odorem,
 Nec sonitum, quoniam nihil ab se mittere possunt: 855

Nec simili ratione saporem denique quemquam;
 Nec frigus; neque item calidū, tepidumque vaporem; &
 Cetera, quæ cum ita sunt tandem, ut mortalia consent,
 Molli lenta, fragosa putri, cava corpore raro,
 Omnia sint a principiis sejuncta necesse est. 860

Immortalia si volumus subjungere rebus
 Fundamenta, quibus nitatur summa salutis:
 Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.

Nunc ea, quæ sentire videmus cumque necesse est
 Ex insensilibus tamen omnia confiteare 865
 Principiis constare: neque id manifesta refutant,
 Nec contra pugnant, in promptū cognita quæ sunt:
 Sed magis ipsa manu ducunt, & credere cogunt,
 Ex insensilibus, quod dico, animalia gigni.

Quippe videre licet, vivos existere vermeis 870
 Stercore de tætro, putrorem cum sibi nacta est
 Intempestivis ex imbris humida tellus.

Præterea cunctas itidem res vertere sese.
 Vertunt se fluvii, frondes, & pabula læta
 In pecudes: vertunt pecudes in corpora nostra 875
 Naturam: & nostro de corpore sæpe ferarum
 Augescunt vires, & corpora pennipotentum.
 Ergo omneis natura cibos in corpora viva
 Vertit, & hinc sensus animantium procreat omneis:
 Non alia longe ratione, atque arida ligna 880
 Explicat in flammis, & in igneis omnia versat.

Jamne vides igitur, magni primordia rerum
 Referre in quali sint ordine quæque locata,
 Et commista quibus dent motus, accipiantque? (885

Tum porro quid id est, animum quod percutit ipsum?
 Quod movet? & varios sensus expromere cogit,
 Ex insensilibus ne credas sensibile gigni?
 Nimirum lapides, & ligna, & terra quod una
 Mista, tamen nequeunt vitalem reddere sensum.
 Illud in his igitur fœdus meminisse decebit; 890

Non

Non ex omnibus omnino quæcumque creant res,
 Sensilia extemplo, & sensus me dicere gigni:
 Sed magni referre, ea primum quantula constant,
 Sensile quæ faciunt, & qua sint prædita forma,
 Motibus, ordinibus, posituris denique quæ sint: 895
 Quarum nil rerum in lignis, glæbisque videmus.
 Et tamen hæc cum sunt quasi putrefacta per imbreis,
 Vermiculos pariunt; quia corpora materialia.

Antiquis ex ordinibus permota nova re,
 Conciliantur ita, ut debent animalia gigni. 900

Deinde ex sensilibus cum sensile posse creari
 Constituunt, porro ex aliis sentire sūetis;
 Mollia tum faciunt: nam sensus jungitur omnis
 Visceribus, nervis, venis, quæcumque videmus
 Mollia mortali consistere corpore creta. 905

Sed tamen esto jam posse hæc æterna manere:
 Nempe tamen debent aut sensum partis habere,
 Aut similia totis animalibus esse putari.

At nequeant per se partes sentire, nec esse:
 Namque aliūm sēsus membrorum respuit omnium: 910
 Nec manus a nobis potis est secreta, neque ulla
 Corporis omnino sensum pars sola tenere.

Linquntur, ut totis animalibus adsimulentur;
 Vitali ut possint consentire undique sensu.
 Qui poterunt igitur rerum primordia dici, 915

Et leti vitare vias, animalia cum sint,
 Atque animalibus sint mortalibus una, eademque?

Quod tamen ut possint: ab cœtu concilioque,
 Nil facient, præter volgum, turbamque animantum:
 Scilicet ut nequeant homines, armenta, feræque 920
 Inter sese ullam rem gignere conveniendo

Per Veneris res, extra homines, armenta, feræque.
 Sic itidem quæ sunt minimis sentire necesse est.

Quod si forte suum dimittunt corpore sensum,
 Atque aliūm capiunt: quid opus fuit attribui, quod 925

Detrahitur? Tum præterea, (quod fugimus ante)
 Quatinus in pullos animaleis vertier ova
 Cernimus alituum, vermeisque effervere, terram
 Intempestivos cum putror cepit ob imbreis:
 Scire licet gigni posse ex non-sensibus sensus. 930

Quod si forte aliquis dicet, dumtaxat oriri
 Posse ex non-sensu sensus, sed mobilitate
 Ante aliqua tamquam partum, quam proditur extra:
 Huic satis illud erit planum facere, atque probare,
 Non fieri partum, nisi concilio ante coacto: 935

Nec commutari quidquam sine conciliatu
 Primorum; ut nequeunt ullius corporis esse
 Sensus ante ipsam genitam naturam animantis.

Nimirum quia materies disjecta tenetur
 Aëre, fluminibus, terris, flammaque creatis: 940

Nec congressa modo vitaleis convenienti
 Contulit inter se motus, quibus omnituentes
 Accensi sensus animantem quamque tuentur.

Præterea quamvis animantem grandior ictus,
 Quam patitur natura, repente adffigit, & omneis 945
 Corporis, atque animi pergit confundere sensus.

Dissolvuntur enim posituræ principiorum;
 Et penitus motus vitales impediuntur;

Donec materies omneis concussa per artus
 Vitaleis animæ nodos e corpore solvit, 950
 Dispersamque foras per caulas ejicit omneis.

Nam quid præterea facere ictum posse reamur
 Oblatum, nisi discutere, ac dissolvere quæque?

Fit quoque, uti soleant minus oblato acriter ictu,
 Reliquiæ motus vitalis vincere sæpe, 955

Vincere, & ingenteis plagæ sedare tumultus,
 Inque suos quidquid rursus revocare meatus,

Et quasi jam leti dominantem in corpore motum
 Discutere, ac pæne amissos accendere sensus.

Nam, quare potius leti jam limine ab ipso 960

Ad vitam possint conlecta mente reverti,
 Quam quo decursum prope jam fiet, ire, & abire?

Præterea, quoniam dolor est ubi materiai
 Corpora vi quadam per viscera viva, per artus
 Sollicitata suis trepidant in sedibus intus: 965

Inque locum quando remigrant, fit blanda voluptas:
 Scire licet, nullo primordia posse dolore

Tentari; nullamque voluptatem capere ex se:
 Quandoquidem non sunt ex ullis principiorum
 Corporibus, quorum motus novitate laborent; 970

Aut aliquem fructum capiant dulcedinis almæ.
 Haud igitur debent esse ullo prædita sensu.

Denique uti possint sentire animalia quæque,
 Principiis si etiam est sensus tribuendus eorum: (975

Quid? genus humanum proprium de quibus factum est?
 Scilicet & risu tremulo concussa cachinnant,

Et lacrimis spargunt rorantibus ora, genasque,
 Multaque de rerum mistura dicere callent,

Et sibi proporro quæ sint primordia quærunt.

Quandoquidem totis mortalibus adsimulata 980
 Ipsa quoque ex aliis debent constare elementis;

Inde alia ex aliis, nusquam consistere ut ausis.

Quippe sequar, quodcumque loqui, ridereque dices,
 Et sapere, ex aliis eadem hæc facientibus, ut sit.

Quod si delira hæc, furiosaque cernimus esse; 985
 Et ridere potest ex non ridentibus factus,

Et sapere, & doctis rationem reddere dictis,
 Non ex seminibus sapientibus, atque disertis:

Qui minus esse queant ea, quæ sentire videmus
 Seminibus permista carentibus undique sensu? 990

Denique cælesti sumus omnes semine oriundi:

Omnibus ille idem pater est, unde alma liquenteis
 Humoribus guttas mater cum terra recepit,

Fœta parit nitidas fruges, arbustaque læta,

Et genus humanum, & parit omnia sæcla ferarum, 995

Pabula cum præbet, quibus omnes corpora pascunt,
 Et dulcem ducunt vitam, prolemque propagant.
 Quapropter merito maternum nomen adepta est.
 Cedit item retro de terra quod fuit ante,
 In terras: & quod missum est ex ætheris oris, 1000
 Id rursus cæli rellatum templa receptant.
 Nec sic interimit mors res, ut materiai
 Corpora conficiat, sed cœtum dissipat ollis:
 Inde aliis aliud conjungit, & efficit, omnes
 Res ut convertant formas, mutantque colores, 1005
 Et capiant sensus, & puncto tempore reddant:
 Ut noscas referre, eadem primordia rerum
 Cum quibus, & quali positura contineantur,
 Et quos inter se dent motus, accipiantque:
 (Neve putes æterna penes residere potesse 1010
 Corpora prima, quod in summis fluitare videmus
 Rebus, & interdum nasci, subitoque perire:)
 Quin etiam refert nostris in versibus ipsis,
 Cum quibus, & quali sint ordine quæque locata. (1015
 Namque eadem cælum, mare, terras, flumina, solem
 Significant; eadem fruges, arbuta, animanteis;
 Si non omnia sint, at multo maxima pars est
 Consimilis: verum positura discrepant hæc.
 Sic ipsis in rebus item jam materiai
 Intervalla, viæ, connexus, pondera, plagæ, 1020
 Concurfus, motus, ordo, positura, figuræ
 Cum permutantur, mutari res quoque debent.
 Nunc animum nobis adhibe veram ad rationem.
 Nam tibi vehementer nova res molitur ad aureis
 Accidere, & nova se species offendere rerum. 1025
 Sed neque tam facilis res ulla est, quin ea primum
 Difficilis magis ad credendum constet: itemque
 Nil adeo magnum, nec tam mirabile quidquam
 Principio, quod non minuant mirarier omnes
 Paullatim: ut cæli clarum purumque colorem, 1030
 Quem-

Quemque in se cohibent palantia sidera passim,
 Lunæque, & solis præclara luce nitorem:
 Omnia quæ si nunc primum mortalibus adsint,
 Ex improvise ceu sint objecta repente;
 Quid magis his rebus poterat mirabile dici, 1035
 Aut minus ante quod auderent fore credere gentes?
 Nil, ut opinor; ita hæc species miranda fuisset:
 Quom tibi jam nemo fessus fatiate videndi
 Susplicere in cæli dignatur lucida templa.
 Desine quapropter novitate exterritus ipsa 1040
 Exspuere ex animo rationem: sed magis acri
 Judicio perpende, & si tibi vera videtur,
 Dede manus: aut si falsa est, accingere contra.

Quærit enim ratione animus, cum summa loci sit
 Infinita foris hæc extra mœnia mundi, 1045
 Quid sit ibi porro, quo prospicere usque velit mens;
 Atque animi jactus liber quo pervolet ipse.

Principio, nobis in cunctas undique parteis,
 Et latere ex utroque, infra, superaue, per Omne
 Nulla est finis, (uti docui) res ipsaque per se 1050
 Vociferatur, & elucet natura profundi.

Nullo jam pacto verisimile esse putandum est,
 (Undique cum vorsus spatium vacet infinitum,
 Seminaque innumero numero, summaque profunda
 Multimodis volitent æterno percita motu:) 1055

Hunc unum terrarum orbem, cælumque creatum,
 Nil agere illa foris tot corpora materiai:
 Cum præsertim hic sit natura factus; & ipsa
 Sponte sua forte offensando semina rerum

Multimodis, temere, incassum, frustraue coacta 1060
 Tandem cooluerint ea, quæ coniecta repente
 Magnarum rerum fierent exordia semper,
 Terrai, maris, & cæli, generisque animantium.

Quare etiam atque etiam taleis fateare necesse est
 Esse alios alibi congressus materiai, 1065

Qualis hic est, avido complexu quem tenet æther.

Præterea, cum materies est multa parata;
Cum locus est præsto; nec res, nec caussa moratur
Ulla; geni debent nimirum, & confieri res.

Nunc & feminibus si tanta est copia, quantam 1070
Enumerare ætas animantium non queat omnis;

Visque eadem, & natura manet, quæ semina rerum
Conjicere in loca quæque queat simili ratione,

Atque huc sunt conjecta: necesse est confiteare
Esse alios aliis terrarum in partibus orbeis, 1075

Et varias hominum genteis, & sæcla ferarum.

Huc accedit, ut in summa res nulla sit una,

Unica quæ gignatur, & unica solaque crescat:

Quin cujusque sient sæcli, permultaque eodem
Sint genere: in primis animalibus, indice mente. 1080

Invenies sic montivagum genus esse ferarum,

Sic hominum genitam prolem, sic denique mutas

Squamigerum pecudes, & corpora cuncta volantum.

Quapropter cælum simili ratione fatendum est, (1085

Terramque, & solem, lunam, mare, cetera, quæ sunt,

Non esse unica, sed numero magis innumerali:

Quandoquidem vitæ depactus terminus alte

Tam manet his, & tam nativo hæc corpore constant,

Quam genus omne, quod his generatim rebus abundat.

Quæ bene cognita si teneas: natura videtur 1090

Libera continuo, dominis privata superbis,

Ipsa sua per se sponte omnia diis agere experts.

Nam (pro sancta deum tranquilla pectora pace,

Quæ placidum degunt ævum, vitamque serenam!)

Quis regere immensi summâ? quis habere profundi 1095

Endo manu validas potis est moderanter habenas?

Quis pariter cælos omneis convertere? & omneis

Ignibus ætheriis terras suffire feraceis?

Omnibus inque locis esse omni tempore præsto?

Nubibus ut tenebras faciat, cælique serena 1100

Concutiat sonitu? tum fulmina mittat, & ædeis
 Sæpe suas disturbet, & in deserta recedens
 Sæpiat, exercens telum, quod sæpe nocentis
 Præterit, exanimatque indignos, inque merentis?

Multaque post mundi tempus genitale, diemque 1105
 Primigenum maris, & terræ, solisque coortum,
 Addita corpora sunt extrinsecus; addita circum
 Semina, quæ magnum jaculando contulit Omne;
 Unde mare, & terræ possent auferere; & unde
 Adpareret spatium cæli domus, altaque tecta 1110
 Tolleret a terris procul; & consurgeret ær.

Nam sua cuique locis ex omnibus omnia plagis
 Corpora distribuuntur, & ad sua sæcla recedunt:
 Humor ad humorem; terreno corpore terra (1115
 Crescit; & ignem ignes procidunt, ætheraque æther:
 Domicum ad extremum crescendi perfica finem
 Omnia perduxit rerum natura creatrix.

Ut fit, ubi nihilo jam plus est, quod datur intra
 Vitaleis venas, quam quod fluit, atque recedit:
 Omnibus his ætas debet consistere rebus: 1120
 His natura suis refrenat viribus auctum.

Nam, quæcumque vides hilaro grandescere adauctu,
 Paullatimque gradus ætatis scandere adultæ;
 Plura sibi adsumunt, quam de se corpora mittunt.
 Dum facile in venas cibus omnis diditur; & dum 1125
 Non ita sunt late dispersa, ut multa remittant;
 Et plus dispendi faciant, quam vescitur ætas.

Nam certe fluere, ac decedere corpora rebus
 Multa, manus dandum est: sed plura accedere debent,
 Domicum olefcendi summum tetigere cacumen. 1130

Inde minutatim vireis, & robur adultum
 Frangit; & in partem pejorem liquitur ætas.
 Quippe etenim quanto est res amplior, augmine demto,
 Et quo latior est, in cunctas undique parteis
 Pluria eo dispergit, & a se corpora mittit: 1135

Nec

Nec facile in venas cibus omnis deditur eii:
 Nec satis est, pro quam largos exæstuat æstus,
 Unde queat tantum suboriri, ac suppeditare,
 Quantum opus est: & quod satis est, natura novare.
 Jure igitur pereunt, cum rarefacta fluendo 1140
 Sunt; & cum externis succumbunt omnia plagis:
 Quandoquidem grandi cibus ævo denique defit;
 Nec tuditantia rem cessant extrinsecus ullam
 Corpora conficere, & plagis infesta domare.

Sic igitur magni quoque circum mœnia mundi 1145
 Expugnata dabunt labem, putresque ruinas.
 Omnia debet enim cibus integrare novando:
 Nequidquam: quoniam nec venæ perpetiuntur
 Quod satis est, neque quantū opus est, natura ministrat.
 Jamque adeo affecta est ætas; effœtaque tellus 1150
 Vix animalia parva creat, quæ cuncta creavit
 Sæcla, deditque ferarum ingentia corpora partu.
 Haud (ut opinor) enim mortalia sæcla superne
 Aurea de cælo demisit funis in arva:
 Nec mare, nec fluctus plangentes saxa crearunt: 1155
 Sed genuit tellus eadem, quæ nunc alit ex se.
 Præterea nitidas fruges, vinetaque læta
 Sponte sua primum mortalibus ipsa creavit;
 Ipsa dedit dulcis fœtus, & pabula læta:
 Quæ nunc vix nostro grandescunt aucta labore: 1160
 Conterimusque boves, & vireis agricolarum:
 Conficimus ferrum: vix arvis suppeditati
 Usque adeo pereunt fœtus, augentque labores.
 Jamque caput quassans grandis suspirat arator
 Crebrius incassum magnum cecidisse laborem. 1165
 Et cum tempora temporibus præsentia confert
 Præteritis, laudat fortunas sæpe parentis:
 Et crepat, antiquum genus ut pietate repletum
 Perfacile angustis tolerarit finibus ævum;
 Cum minor esset agri multo modus ante viritum. 1170

Nec

Nec tenet, omnia paullatim tabescere, & ire
Ad scopulum spatio ætatis defessa vetusto.

CREECHII CENSURA.

IN hoc libro positæ sunt omnes Epicuri fortunæ, exiguæ quidem istæ; quas tamen multi olim affligerunt, & Tullius diripuit: instaurare demum magno conatu nititur Lucretius, eo successu quem meretur. Id enim Epicuri opinionibus accidit quod fœtui mali staminis, cui copiosum licet, & saluberrimum alimentum ingeras, debilis tamen manet & infirmus.

A v. 66. ad v. 82. docet Poëta Motum esse; nec diffitemur. Motum etiam rerum omnium e Motu Seminum oriri, illud quoque agnoscimus. Sed dum v. 82. Pondus Seminibus, & inde Motum attribuit, nimium sibi, & suis Atomis indulget. Quis pondus omni Materiæ, & quis Corporibus ejusdem molis idem pondus concedat? Sensus enim & experientia reclamant. Vidit autem Epicurus lapides, ligna, cuncta denique intra Mundi hujus ambitum contenta, deorsum tendere, atque ideo credidit omnia ab æterno descendisse; quam opinionem qui amplectitur, næ ille erit nitidissimus de grege Epicuri Philosophus. Idem enim ac si diceret, rotas, elateres, & reliqua machinæ alicujus membra id factura seorsim, quod conjunctim faciunt. Sed ut hoc quoque largiamur, habemus tandem infinita Semina per Inane infinitum pari passu & æquali velocitate deorsum tendentia. In immensitate Latitudinum, Longitudinum, Altitudinum, infinita vis innumerabilium volitat Atomorum, quæ interjecto Inani coherescunt tamen inter se, & aliæ alias apprehendentes continuantur; ex quo efficiuntur hæ rerum formæ & figuræ. Unde vero aliæ alias apprehendant, cum pari velocitate omnes ferantur? videlicet,

licet paululum, & quam minimum declinant, v. 221. Sed ipsa hæc declinatio ad libidinem fingitur (ait enim Lucretius declinare Atomos sine causa, quo nihil turpius Physico) & illum motum naturalem omnium ponderum e regione inferiorem locum petentium, sine causa eripuit Atomis. Nec tamen id cujus causa hæc finxerat, assecutus est; nam sive omnes Atomis declinabunt, nullæ unquam coherescunt; sive aliæ declinabunt, aliæ suo nutu recte ferentur, erit hoc quasi provincias Atomis dare, quæ recte, quæ oblique ferantur. Tullius primo de Finibus.

Hanc difficultatem sensit ipse Lucretius v. 225. ubi non tam solvit, quam vi ejus succumbit oppressus & prostratus. Sed v. 251. aliam difficultatem movet, cujus opem vim prioris effugere conatur; vel, ut sepia, tenebras & caliginem offundit, ut difficiliter inveniri & capi possit. Afferit enim, sine ista Seminum Declinatione Libertatem voluntatis, quam in omnibus Animalibus sentimus, explicari non posse. Respondet Cicero lib. 1. de Natura Deorum: Hoc persæpe facitis, Epicurei, ut cum aliquid non verisimile dicatis, & reprehensionem effugere velitis, offeratis aliquid quod omnino nec fieri possit: ut satius fuerit illud ipsum de quo ambigebatur, concedere, quam tam impudenter resistere. Velut Epicurus, cum videret, si Atomis ferrentur in locum inferiorem suo pte pondere, nihil fore in nostra potestate, quod esset eorum motus certus & necessarius; invenit quo modo necessitatem effugeret, quod videlicet Democritum fugerat. Ait Atomum, cum pondere & gravitate directo deorsum feratur, declinare paululum. Hoc dicere turpius est, quam illud quod vult non posse defendere. Et libro de Fato: Epicurus uno tempore res duas suscipit inenodabiles, unam, ut sine causa fiat aliquid, ex quo consistet ut de nihilo quippiam fiat; quod nec ipsi, nec cuiquam Physico placet: alteram, ut cum duo Individua per Inanitatem ferantur, alterum e regione movetur, alterum declinet. Fusius deinde hanc causam

agit in eodem libro. Quæ ergo nova caussa in Natura est quæ declinat Atomum? Aut num sortiuntur inter se, quæ declinet, quæ non? Aut cur minimo declinet intervallo, majore non? Aut cur declinet uno minimo, non declinet duobus, aut tribus? Optare hoc quidem est, non disputare; nam neque extrinsecus impulsam Atomum loco moveri & declinari dicis, neque in illo Inani per quod feratur Atomus, quidquam fuisse caussæ cur ea non e regione ferretur, nec in ipsa Atomo mutationis aliquid factum est, quamobrem naturalem sui ponderis motum non teneret. Ita cum attulisset Epicurus nullam caussam quæ istam declinationem efficeret, tamen aliquid sibi dicere videtur, quum id dicat quod omnium mentes aspernentur & respuant. Ita hortos Epicuri vastat Cicero, & evertit totam illam quæ Providentiæ iniquior est, Philosophiam.

Melius tamen succedit longa illa a v. 333. ad v. 580. disputatio de varietate Figurarum quæ in Seminibus invenitur: similiter illa de Seminibus diversimode figuratis in unoquoque Composito contentis, a v. 581. ad v. 728. Argumentum enim fabulis subinde introductis ornat, & sententiam suam variis, usque firmissimis rationibus confirmat.

Nec ullus umquam Epicuræ Philosophiæ adversarius effugiet ista argumenta, quibus a v. 729. ad v. 1021. demonstrat, Semina coloris, odoris, caloris, omnis denique qualitatis, & sensus esse expertia: originem sensus ipse, fateor, non recte explicat, at sensum animalium sensilibus principiis (quod unum in hoc libro agit) minime deberi, eo quo Lucretium decuit, acumine persuadet.

Quod denique a v. 1022. ad v. 1103. innumerabiles Mundos exstruit, hoc etiam ferri posset, si aliquem Architectum adhibuisset. Sed quis credat ex Atomorum concursione fortuita hunc Mundi pulcherrimum ornatum esse perfectum? An cum machinatione quadam aliquid moveri videmus, ut Sphæram, ut Horas, ut alia permulta,

*non dubitamus quin sint opera illa rationis: cum autem impetum celi cum admirabili celeritate moveri, & vertique videamus, constantissime conficientem vicissitudines anni-
versarias cum summa salute & conservatione rerum om-
nium, dubitamus quin ea non solum ratione fiant, sed etiam excellenti quadam divinaque ratione? Quod si Mun-
dos efficere potest concursus Atomorum, cur Porticum, cur Templum, cur Domum non potest, quæ sunt minus ope-
rosa, & multo quidem faciliora? Hæc Cicero Providentiæ gratissimus vindex.*

Demum a v. 1104. ad v. 1172. Mundos innumerabiles quotidie nascentes, & intereuntes contemplare, & beatum te judicabis, Lector, qui inter tot tantasque ruinas integer manes & illesus. Interim ridebis lactentes istos, & senescentes Mundos, modo fame enectos, modo pinguedine nimis obesos. Certo enim certius, tum perire omne Lucretii acumen cum Providentiæ adversatur.

LIBRI TERTII

ARGUMENTUM.

HÆtenus, duobus nempe superioribus libris, naturam & affectiones quas dicimus Atomorum, rite explicasse sibi visus est Poëta. Nunc quatuor reliquis libris eaque ex Atomis istis fiunt, attentius speculatur. Atque, uti par fuit, primas detulit partes Animæ & Animo, de quibus hoc toto libro jam disputat. Hunc autem auspiciatur librum ab Epicuri laudibus, quem a v. 1. ad v. 94. predicat primum docuisse non a Deo, sed ex fortuito Atomorum concursu Mundum hunc & omnia fuisse facta; atque inde hominum mentes Deorum, Mortis, & Pœnarum post mortem metu liberasse. Hoc autem unus Epicurus feliciter perfecit, quod alii Philosophi frustra conati sunt. Pauca hæc de Epicuro præfatus, docet a v. 94. ad v. 137. Animum & Animam partem esse hominis æque ac pedes, manus, brachia, caput, & reliqua membra, & non habitum vitalem totius corporis, seu omnium partium corporis intentionem, & concentum, quam quidam veteres Philosophi Harmoniam dixerunt. Ne vero minus distincte disputare videatur, dum vocibus Animus & Anima promiscue utitur, a v. 138. ad v. 161. docet Animum & Animam unam quidem rem esse, Animum vero præcipuam esse partem, & in corde residere, quippe ibi metus, gaudium, & reliquæ passiones quæ Animum sequuntur, sese ostentant; dum Anima, in qua loco-motiva facultas unice sita est, per totum corpus diffusa ad nutum Animi movetur. Inde a v. 162. ad v. 177. demonstrare conatur Animi & Animæ naturam esse corpoream: Animus enim tangit Animam, quam movet, Anima autem corpus; nullus vero nisi inter corpora Contactus. A. v. 178. ad v. 323. docet corporeum hunc Animum componi e Seminibus minutissimis qui-

quidem, tenuissimis, & maxime rotundis: & si rem ipsam spectemus, e Calore, Vento, seu Vapore, & Aère; & alia insuper re, quæ ex tenuissimis, minutissimis, & maxime mobilibus Seminibus constans, est sensus principium & origo. Quo vero modo Calor, Ventus, Aër, & quarta illa res innominata misceantur, explicare se non posse liquido fatetur. A v. 324. ad v. 350. asserit Animam & Corpus ita conjuncta esse, ut sine utriusque pernicie separari non possint. Deinde a v. 351. ad v. 370. non solum Animum, sed etiam Corpus sentire affirmat, seu potius totum Animal, rem e Corpore & Anima compositam. Post hæc a v. 371. ad v. 417. refutat opinionem Democriti, qui singulas Animæ partes singulis Corporis partibus appositas & conjunctas esse docuit. Et ut olim affirmasset Animum esse potius totius Compositi partem, sic ab Anima potius quam ab Anima vitam dependere, & salutem Animalis conservari asserit. Deinde a v. 418. ad v. 842. Animos & Animas nasci & interire cum Corporibus, viginti octo argumentis demonstrare conatur, & Transmigrationem Pythagoræ obiter deridet. Demum a v. 842. ad v. 882. Mortem nihil esse docet, cum post Mortem nihil est mortali Animæ timendum; immo si Anima immortalis (ut Platoni visum est) concedatur, Mortem tamen nihil esse, cum Anima separata non meminerit se umquam antea existisse. Proinde ad v. 906. ridet hominum vanam de sepultura sollicitudinem. Deinde demonstrat Mortem non esse malum, quia mortui non indigent istis bonis quibus vivi gaudent, neque istis doloribus afficiuntur qui miseros mortales cruciant, ad v. 943. Vitam etiam ipsam non esse desiderabilem, quippe quæ nihil novi afferat, sed easdem semper voluptates usque ad nauseam subministret, ad v. 988. Ne vero istæ fabulæ quas Poëtæ narrant, de Inferis & Pœnis post Mortem, terreant mortales, ad v. 1036. omnes illas commoda interpretatione elevat. Deinde usque ad finem bujus libri monet, plerosque mortalium inepte & absurde de

Morte queri, cum sapientissimi hominum, & potentissimi ducum & imperatorum vim diræ necessitatis senserint. Docet, ideo mortales vitam sollicitam & inquietam agere, quod hanc Mortis contemplationem refugiant, & inepte votis omnibus vitam expetere, quam aliquando amissuri sunt, quæ nullam novam voluptatem afferat, innumeris vero doloribus & periculis obnoxia reddatur; præsertim cum vivendo nihil detrahunt de tempore Mortis, quæ omnes manet æterna.

T I T I
L U C R E T I I C A R I
D E R E R U M N A T U R A
L I B E R T E R T I U S .

Tenebris tantis tam clarum extol-
lere lumen
Qui primus potuisti, illustrans com-
moda vitæ ;
Te sequor o Grajæ gentis decus ;
inque tuis nunc
Fixa pedum pono pressis vestigia
signis ;

Non ita certandi cupidus, quam propter amorem, 5
Quod te imitari aveo. Quid enim contendat hirundo
Cycnis ? aut quidnam tremulis facere artibus hædi
Consimile in cursu possint, ac fortis equi vis ?
Tu pater, & rerum inventor: tu patria nobis
Suppeditas præcepta: tuisque ex, inclute, chartis, 10
Floriferis ut apes in saltibus omnia limant,
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta,
Aurea, perpetua semper dignissima vita.
Nam simul ac ratio tua cœpit vociferari
Naturam rerum haud divina mente coortam; 15

Diffugiunt animi terrores; mœnia mundi
 Discedunt; totum video per inane geri res.
 Apparet divum numen, sedesque quietæ;
 Quas neque concutiunt venti, neque nubila nimbis
 Adspargunt, neque nix acri concreta pruina 20
 Cana cadens violat: semperque innubilus æther
 Integit, & large diffuso lumine ridet.

Omnia suppeditat porro natura; neque ulla
 Res animi pacem delibrat tempore in ullo.
 At contra nusquam apparent Acherusia templa: 25
 Nec tellus obstat, quin omnia dispiciantur,
 Sub pedibus quæcumque infra per inane geruntur.
 His tibi me rebus quædam divina voluptas
 Percipit, atque horror, quod sic natura tua vi
 Tam manifesta patens ex omni parte resecta. 30

Et quoniam docui, cunctarum exordia rerum
 Qualia sint; & quam variis distantia formis
 Sponte sua volitent æterno percita motu;
 Quoque modo possint ex his res quæque creari:
 Hasce secundum res animi natura videtur, 35
 Atque animæ claranda meis jam versibus esse:
 Et metus ille foras præceps Acheruntis agendus
 Funditus, humanam qui vitam turbat ab imo;
 Omnia suffundens mortis nigrore; neque ullam
 Esse voluptatem liquidam, puramque relinquit. 40

Nam, quod sæpe homines morbos magis esse timendos
 Infamemque ferunt vitam, quam tartara leti;
 Et se scire animi naturam sanguinis esse;
 Nec prorsum quidquam nostræ rationis egere:
 Hic licet advertas animum, magis omnia laudis, 45
 Aut etiam venti, si fert ita forte voluntas,
 Jactari causa, quam quod res ipsa probetur.
 Extorres iidem patria, longeque fugati
 Conspectu ex hominum, scædati crimine turpi,
 Omnibus ærumnis affecti denique vivunt: 50

Et quocumque tamen miseri venere, parentant,
 Et nigras mactant pecudes, & Manibus divis
 Inferias mittunt: multoque in rebus acerbis
 Acrius advertunt animos ad religionem.

Quo magis in dubiis hominem spectare periculis 55
 Convenit; adversisque in rebus noscere qui sit.
 Nam veræ voces tum demum pectore ab imo
 Ejiciuntur; & eripitur persona, manet res.

Denique avarities, & honorum cæca cupido,
 Quæ miseros homines cogunt transcendere fineis 60
 Juris, & interdum socios scelerum, atque ministros
 Nocteis atque dies niti præstante labore
 Ad summas emergere opes: hæc vulnera vitæ
 Non minimam partem mortis formidine aluntur.
 Turpis enim fama, & contemptus, & acris egestas 65
 Semota ab dulci vita stabilique videntur;
 Et quasi jam leti portas cunctarier ante:
 Unde homines dum se falso terrore coacti
 Refugisse volunt longe, longèque recessu;
 Sanguine civili rem conflant; divitiasque 70
 Conduplicant avidi, cædem cædi accumulantes.
 Crudeles gaudent in tristi funere fratris:
 Et consanguineum mensas odere, timentque.

Consimili ratione ab eodem sæpe timore
 Macerat invidia: ante oculos illum esse potentem, 75
 Illum aspectari, claroque incedere honore:
 Ipsi se in tenebris volvi, cænoque queruntur.
 Intereunt partim statuarum, & nominis ergo:
 Et sæpe usque adeo, mortis formidine, vitæ
 Percipit humanos odium, lucisque videndæ, 80
 Ut sibi consciscant mœrenti pectore letum;
 Obliti fontem curarum hunc esse timorem,
 Hunc vexare pudorem, hunc vincula amicitiaï
 Rumpere, & in summa pietatem evertere fundo.
 Nam jam sæpe homines patriam, carosque parenteis 85

Prædiderunt, vitare Acherusia templa petentes.

Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus.

Interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quam
Quæ pueri in tenebris pavitant, finguntque futura. 90
Hunc igitur terrorem animi, tenebrasque necesse est
Non radii solis, neque lucida tela diei
Discutiant, sed naturæ species, ratioque.

Primum animum dico (mentem quem sæpe vocamus),
In quo consilium vitæ, regimenque locatum est, 95
Esse hominis partem nihilo minus, ac manus, & pes,
Atque oculi partes animantis totius existant.

Quamvis multa quidem sapientum turba putarunt
Sensum animi certa non esse in parte locatum:
Verum habitum quemdam vitalem corporis esse, 100
Harmoniam Graji quam dicunt; quod faciat nos
Vivere cum sensu, nulla cum in parte fiet mens:
Ut bona sæpe valetudo cum dicitur esse
Corporis, & non est tamen hæc pars ulla valentis:
Sic animi sensum non certa parte reponunt: 105
Magnopere in quo mi diversi errare videntur.

Sæpe utique in promptu corpus, quod cernitur, ægri,
Cum tamen ex alia lætamur parte latenti:
Et retro fit, uti contra fit sæpe vicissim,
Cum miser ex animo, lætatur corpore toto: 110
Non alio pacto, quam si pes cum dolet ægri,
In nullo caput interea sit forte dolore.

Præterea molli cum somno dedita membra,
Effusumque jacet sine sensu corpus onustum:
Est aliud tamen in nobis, quod tempore in illo 115
Multimodis agitatur, & omneis accipit in se
Lætitiæ motus, & curas cordis inaneis.

Nunc animam quoque ut in mēbris cognoscere possis
Esse, neque harmoniam corpus retinere solere:

Principio fit, uti detracto corpore multo, 120

Sæpe tamen nobis in membris vita moretur.
 Atque eadem rursus cum corpora pauca calor
 Diffugere, forasque per os est editus aër;
 Deserit extemplo venas, atque ossa relinquit:
 Noscere ut hinc possis, non æquas omnia parteis 125
 Corpora habere, neque ex æquo fulcire salutem:
 Sed magis hæc, venti quæ sunt, calidique vaporis
 Semina, curare in membris ut vita moretur.
 Est igitur calor, ac ventus vitalis in ipso
 Corpore, qui nobis moribundos deserit artus. 130

Quapropter, quoniam est animi natura reperta,
 Atque animæ, quasi pars hominis: redde harmoniam
 Nomen ab organico saltu delatum Heliconis;
 Sive aliunde ipsi porro traxere, & in illam
 Transfulerunt, proprio quæ tum res nomine egebat; 135
 Quidquid id est, habeant: tu cetera percipe dicta.

Nunc animum, atque animam dico conjuncta teneri
 Inter se, atque unam naturam conficere ex se:
 Sed caput esse quasi, & dominari in corpore toto (140
 Consilium, quod nos animum, mentemque vocamus:
 Idque situm media regione in pectoris hæret.
 Hic exsultat enim pavor, ac metus; hæc loca circum
 Lætitiæ mulcent; hic ergo mens animusque est.
 Cetera pars animæ per totum diffusa corpus
 Paret; & ad numen mentis, momenque movetur: 145
 Idque sibi solum per se sapit, & sibi gaudet:
 Cum neque res animam, neque corpus commoveret ulla.
 Et quasi cum caput aut oculus, tentante dolore,
 Læditur in nobis, non omni concruciamur
 Corpore: sic animus nonnunquam læditur ipse, 150
 Lætitiæque viger, cum cetera pars animam
 Per membra, atque artus nulla novitate cietur.
 Verum ubi vehementi magis est commota metu mens,
 Consentire animam totam per membra videmus:
 Sudores itaque, & pallorem existere toto

Corpore, & infringi linguam, vocemque aboriri;
Caligare oculos, sonere aureis, succidere artus.

Denique concidere ex animi terrore videmus
Sæpe homines: facile ut quivis hinc noscere possit, (160
Esse animam cum animo conjunctam; quæ cum animi vi
Percussa est, exin corpus propellit, & icit.

Hæc eadem ratio naturam animi, atque animam
Corpoream docet esse: ubi enim propellere membra,
Conripere ex somno corpus, mutareque voltum,
Atque hominem totum regere ac versare videtur: 165
(Quorum nil fieri sine tactu posse videmus;
Nec tactum porro sine corpore) nonne fatendum est
Corporea natura animum constare, animamque?

Præterea pariter fungi cum corpore; & una
Consentire animum nobis in corpore cernis. 170
Si minus offendit vitam vis horrida teli,
Ossibus ac nervis disclusis intus adacta;
Attamen insequitur languor, terræque petitus
Suavis, & in terra mentis qui gignitur æstus,
Interdumque quasi exurgendi incerta voluntas. 175
Ergo corpoream naturam animi esse necesse est:
Corporeis quoniam telis, icluque laborat.

Is tibi nunc animus quali sit corpore, & unde
Constiterit, pergam rationem reddere dictis.
Principio esse ajo persubtilem atque minutis 180
Perquam corporibus factum constare: id ita esse,
Hinc licet advertas animum, ut pernoscere possis.
Nil adeo fieri celeri ratione videtur,
Quam si mens fieri proponit, & inchoat ipsa.
Ocyus ergo animus, quam res se perciet ulla, 185
Ante oculos quarum in promptu natura videtur.
At quod mobile tantopere est, constare rotundis
Perquam feminibus debet, perquamque minutis;
Momine uti parvo possint impulsa moveri.
Namque movetur aqua, & tantillo momine flutat; 190

Quippe volubilibus, parvisque creata figuris.
 At contra mellis constantior est natura,
 Et pigri latices magis, & cunctantior actus;
 Hæret enim inter se magis omnis materiai
 Copia: nimirum quia non tam lævibus exstat 195
 Corporibus, neque tam subtilibus atque rotundis.
 Namque papaverum, aura potest suspensa, levisque
 Cogere, ut ab summo tibi diffluat altus acervus:
 At contra lapidum coniectum, spiclorumque
 Nenu potest: igitur parvissima corpora quanto 200
 Et lævissima sunt, ita mobilitata feruntur.
 At contra quo quæque magis cum pondere magno,
 Aspera que inveniuntur, eo stabilita magis sunt.
 Nunc igitur, quoniam est animi natura reperta
 Mobilis egregie; perquam constare necesse est 205
 Corporibus parvis & lævibus atque rotundis.
 Quæ tibi cognita res in multis, o bone, rebus
 Utilis invenietur, & opportuna cluebit.

Hæc quoque res etiam naturam deliquat ejus,
 Quam tenui constet textura; quamque loco se 210
 Contineat parvo, si possit conglomerari;
 Quod simul atque hominem leti secura quies est
 Indepta, atque animi natura, animæque recessit:
 Nil ibi limatum de toto corpore cernas
 Ad speciem, nil ad pondus: mors omnia præstat, 215
 Vitalem præter sensum, calidumque vaporem.
 Ergo animam totam perparvis esse necesse est
 Seminibus, nexam per venas, viscera, nervos:
 Quatinus omnis ubi e toto jam corpore cessit,
 Extima membrorum circum-cæsurâ tamen se 220
 Incolumem præstat; nec desit ponderis hilum:
 Quod genus est, Bacchi cum flos evanuit, aut cum
 Spiritus unguenti suavis diffugit in auras;
 Aut aliquo cum jam succus de corpore cessit:
 Nil oculis tamen esse minor res ipsa videtur 225

Propterea, neque detractum de pondere quidquam.
Nimirum, quia multa, minutaque semina succos
Efficiunt, & odorem in toto corpore rerum.

Quare etiam atque etiam mentis naturam, animæque
Scire licet perquam paucillis esse creatam 230
Seminibus: quoniam fugiens nil ponderis aufert.

Nec tamen hæc simplex nobis natura putanda est.
Tenuis enim quædam moribundos deserit aura,
Mista vapore; vapor porro trahit aëra secum;
Nec calor est quisquam, cui non sit mistus & aër. 235
Rara quod ejus enim constat natura, necesse est
Aëris inter eum primordia multa cieri.

Jam triplex animi est igitur natura reperta.
Nec tamen hæc fat sunt ad sensum cuncta creandum:
Nil horum quoniam recipit mens posse creare 240
Sensiferos motus, quædam qui mente voluent.

Quarta quoque his igitur quædam natura necesse est
Attribuatur; (ea est omnino nominis experts:)
Qua neque mobilius quidquam, neque tenuius exstat,
Nec magis e parvis, aut lævibus ex elementis; 245
Sensiferos motus quæ didit prima per artus.

Prima cietur enim parvis perfecta figuris;
Inde calor motus, & venti cæca potestas
Accipit; inde aër; inde omnia mobilitantur:
Tum quatitur sanguis; tum viscera perferunt 250
Omnia; postremo datur ossibus, atque medullis,
Sive voluptas est, sive est contrarius ardor. (acre

Nec temere huc dolor usque potest penetrare, neque
Parmanare malum, quin omnia perturbentur:
Usque adeo ut vitæ desit locus; atque animam 255
Diffugiant partes per caulas corporis omneis.
Sed plerumque fit in summo quasi corpore finis
Motibus: hanc ob rem vitam retinere valemus.

Nunc, ea quo pacto inter sese mista, quibusque
Comta modis vigeant, rationem reddere aventem 260

Abstrahit invitum patrii sermonis egestas.
 Sed tamen, ut potero summatim attingere, tangam.
 Inter enim cursant primordia principiorum
 Motibus inter se, nihil ut secernier unum
 Possit; nec spatio fieri divisa potestas: 265
 Sed quasi multæ vis unius corporis exstant.
 Quod genus in quovis animantium viscere volgo
 Est odor, & quidam calor, & sapor; & tamen ex his
 Omnibus est unum perfectum corporis augmen.
 Sic calor, atque aër, & venti cæca potestas 270
 Mistra creant unam naturam, & mobilis illa
 Vis, initium motus ab se quæ dividit ollis;
 Sensifer unde oritur primum per viscera motus.
 Nam penitus prorsum latet hæc natura, subestque;
 Nec magis hac infra quidquã est in corpore nostro: 275
 Atque anima est animæ proporro totius ipsa.
 Quod genus in nostris membris, & corpore toto
 Mistra latens animi vis est, animæque potestas;
 Corporibus quia de parvis, paucisque creata est.
 Sic tibi nominis hæc expers vis, facta minutis 280
 Corporibus latet; atque animæ totius ipsa
 Proporro est anima, & dominatur corpore toto.
 Consimili ratione necesse est ventus, & aër,
 Et calor inter se vigeant commista per artus;
 Atque aliis aliud subsit magis, emineatque; 285
 Ut quiddam fieri videatur de omnibus unum:
 Ne calor, ac ventus seorsum, seorsumque potestas
 Aëris interimant sensum, diductaque solvant.
 Est etiam calor ille animo, quem sumit in ira;
 Cum ferviscit, & ex oculis micat acribus ardor. 290
 Est & frigida multa comes formidinis aura;
 Quæ ciet horrorem in membris, & concitat artus.
 Est etiam quoque pacati status aëris ille,
 Pectore tranquillo qui fit, voltuque sereno.
 Sed calidi plus est illis, quibus acria corda, 295
 Ira-

Iracundaque mens facile efferviscit in ira:

Quo genere in primis vis est violenta leonum;

Pectora qui fremitu rumpunt plerumque gementes,

Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.

At ventosa magis cervorum frigida mens est, 300

Et gelidas citius per viscera concitat auras;

Quæ tremulum faciunt membris existere motum.

At natura bouum placido magis aëre vivit;

Nec nimis irarum fax umquam subdita percit

Fumida, suffundens cæcæ caliginis umbras; 305

Nec gelidis torpet telis perfixa pavoris:

Inter utrosque sita est, cervos, sævosque leones.

Sic hominum genus est: quamvis doctrina politos

Constituatur pariter quosdam, tamen illa relinquit

Naturæ cujusque animæ vestigia prima. 310

Nec radicitus evelli mala posse putandum est,

Quin proclivius hic iras decurrat ad acreis;

Ille metu citius paullo tentetur; at ille

Tertius accipiat quædam clementius æquo.

Inque aliis rebus multis differre necesse est 315

Naturas hominum varias, moresque sequaceis:

Quorum ego nunc nequeo cæcas exponere causas,

Nec reperire figurarum tot nomina, quot sunt

Principiis, unde hæc oritur variantia rerum.

Illud in his rebus video firmare potesse, 320

Usque adeo naturarum vestigia linqui

Parvola, quæ nequeat ratio depellere dictis:

Ut nihil impediatur dignam diis degere vitam.

Hæc igitur natura tenetur corpore ab omni;

Ipsaque corporis est custos, & causa salutis; 325

Nam communibus inter se radicibus hærent:

Nec sine pernicie divelli posse videntur.

Quod genus, e turis glæbis evellere odorem

Haud facile est, quin intereat natura quoque ejus.

Sic animi, atque animæ naturam corpore toto 330

Extrahere haud facile est, quin omnia dissolvantur.
 Implexis ita principiis ab origine prima
 Inter se fiunt consorti prædita vita:
 Nec sine vi quidquam alterius sibi posse videtur
 Corporis, atque animi seorsum sentire potestas: 335
 Sed communibus inter eos conflatur utrimque
 Motibus accensus nobis per viscera sensus.

Præterea, corpus per se nec gignitur umquam,
 Nec crescit, nec post mortem durare videtur.
 Non enim, ut humor aquæ dimittit sæpe vaporem, 340
 Qui datus est, neque ab hac causa convellitur ipse,
 Sed manet incolumis: non, inquam, sic animai
 Discidium possunt artus perferre relicti:
 Sed penitus pereunt convolsi, conque putrescunt.
 Ex ineunte ævo sic corporis atque animai 345
 Mutua vitaleis discunt contagia motus,
 Maternis etiam in membris, alvoque reposita;
 Discidium ut nequeat fieri sine peste, maloque:
 Ut videas, quoniam conjuncta est causa salutis,
 Conjunctam quoque naturam consistere eorum. 350

Quod superest, si quis corpus sentire renutat;
 Atque animam credit permixtam corpore toto
 Suscipere hunc motum, quem sensum nominamus;
 Vel manifestas res contra, verasque repugnat.
 Quid sit enim corpus sentire quis afferet umquam? 355
 Si non ipsa palam quod res dedit ac docuit nos?
 At dimissa anima corpus caret undique sensu:
 Perdit enim quod non proprium fuit ejus in ævo:
 Multaque præterea perdit, cum expellitur ævo.

Dicere porro oculos nullam rem cernere posse; 360
 Sed per eos animum ut foribus spectare reclusis;
 Desipere est: contra cum sensus dicat eorum:
 Sensus enim trahit, atque acies detrudit ad ipsas;
 Fulgida præsertim cum cernere sæpe nequimus,
 Lumina luminibus quia nobis præpediuntur: 365

Quod

Quod foribus non fit: neque enim, qua cernimus ipsi,
Ostia suscipiunt ullum reclusa laborem.

Præterea, si pro foribus sunt lumina nostra,
Jam magis exemptis oculis debere videtur

Cernere res animus sublatis postibus ipsis. 370

Illud in his rebus nequaquam sumere possis,
Democriti quod sancta viri sententia ponit,

Corporis atque animi primordia singula primis
Adposita alternis variare, ac neçtere membra.

Nam cum multo sunt animai elementa minora, 375

Quam quibus e corpus nobis & viscera constant;

Tum numero quoque concedunt, & rara per artus

Diffita sunt; dumtaxat ut hoc promittere possis,

Quantula prima queant nobis injecta ciere

Corpora sensiferos motus in corpore, tanta 380

Intervalla tenere exordia prima animai.

Nam neque pulveris interdum sentimus adhæsum

Corpore, nec membris incussam insidere cretam;

Nec nebulam noctu; nec aranei tenuia fila

Obvia sentimus, quando obretimur euntes; 385

Nec supra caput ejusdem cecidisse vietam

Vestem, nec plumas avium, papposque volanteis,

Qui nimia levitate cadunt plerumque gravatim:

Nec repentis itum cujusviscumque animantis

Sentimus; nec priva pedum vestigia quæque, 390

Corpore quæ in nostro culices, & cetera ponunt.

Usque adeo prius est in nobis multa ciendum

Semina, corporibus nostris immista per artus,

Quam primordia sentiscant concussa animai;

Et quam intervallis tantis tuditantia possint 395

Concurrare, coire, & dissultare vicissim.

Et magis est animus vitai claustra coercens,

Et dominantior ad vitam, quam vis animai.

Nam sine mente, animoque nequit residere per artus

Temporis exiguam partem pars ulla animai: 400

Sed

Sed comes insequitur facile, & discedit in auras;
 Et gelidos artus in leti frigore linquit.
 At manet in vita, cui mens animusque remansit,
 Quamvis est circum-cæsis lacer undique membris: (405
 Truncus, adempta anima circum, membrisque remotis,
 Vivit, & ætherias vitaleis suscipit auras:
 Si non omnimodis, at magna parte animæ
 Privatus, tamen in vita cunctatur, & hæret.
 Ut lacerato oculo circum si pupula mansit
 Incolumis, stat cernendi vivata potestas; 410
 Dummodo ne totum corrumpas luminis orbem,
 Sed circumcidas aciem, solamque relinquas:
 Id quoque enim sine pernicie confiet eorum.
 At si tantula pars oculi media illa peresa est,
 Incolumis quamvis alioqui splendidus orbis, 415
 Occidit extemplo lumen, tenebræque sequuntur:
 Hoc anima atque animus victi sunt fœdere semper.
 Nunc age, nativos animantibus, & mortaleis
 Esse animos, animasque leveis, ut noscere possis;
 Conquisita diu, dulcique reperta labore, 420
 Digna tua pergam disponere carmina vita.
 Tu fac utrumque uno subjungas nomen eorum;
 Atque animam, verbi causa, cum dicere pergam,
 Mortalem esse docens; animum quoque dicere credas:
 Quatinus est unum inter se, conjunctaque res est. 425
 Principio, quoniam tenuem constare minutis
 Corporibus docui, multoque minoribus esse
 Principiis factam, quam liquidus humor aquæ est,
 Aut nebula, aut fumus: nam longe mobilitate
 Præstat, & a tenui causa magis icta movetur: 430
 Quippe ubi imaginibus fumi, nebulæque movetur:
 Quod genus, in somnis sopiti ubi cernimus alta
 Exhalare vapore altaria, ferreque fumum:
 Nam procul hæc dubio nobis simulacra genuntur:
 Nunc igitur quoniam quassatis undique vasis 435

Diffluere humorem, & laticem discedere cernis:
 Et nebula, ac fumus quoniam discedit in auras,
 Crede animam quoque diffundi, multoque perire
 Ocyus, & citius dissolvi corpora prima,
 Cum semel omnibus e membris ablata recessit. 440
 Quippe etenim corpus, quod vas quasi consistit ejus,
 Cum cohibere nequit conquassatum ex aliqua re,
 Ac rarefactum detracto sanguine venis;
 Aëre qui credas posse hanc cohiberier ullo?
 Corpore qui nostro rarus magis am cohibessit? 445

Præterea, gigni pariter cum corpore, & una
 Crescere sentimus, pariterque senescere mentem.
 Nam velut infirmo pueri, teneroque vagantur
 Corpore, sic animi sequitur sententia tenuis.
 Inde ubi robustis adolevit viribus ætas; 450
 Consilium quoque majus, & auctior est animi vis.
 Post ubi jam validis quassatum est viribus ævi
 Corpus, & obtusis ceciderunt viribus artus:
 Claudicat ingenium, delirat linguaque, mensque;
 Omnia deficiunt, atque uno tempore defunt. 455
 Ergo dissolvi quoque convenit omnem animam
 Naturam, ceu fumus in altas aëris auras:

Quandoquidem gigni pariter, pariterque videmus
 Crescere, & (ut docui) simul ævo fessa fatiscit.
 Huc accedit, uti videamus, corpus ut ipsum 460
 Suscipere immane morbos, durumque dolorem:
 Sic animum curas acris, luctumque, metumque.
 Quare participem leti quoque convenit esse.

Quin etiam morbis in corporis avius errat
 Sæpe animus; dementit enim; deliraque fatur: 465
 Interdumque gravi lethargo fertur in altum,
 Æternumque soporem, oculis, nutuque cadenti:
 Unde neque exaudit voces, neque noscere vultus
 Illorum potis est, ad vitam qui revocantes
 Circumstant, lacrimis rorantes ora, genasque. 470

Qua-

Quare animum quoque dissolvi fateare necesse est:
 Quandoquidem penetrant in eum contagia morbi.
 Nam dolor, ac morbus, leti fabricator uterque est;
 Multorum exitio perdocti quod sumus ante.

Denique cur, hominem cum vini vis penetravit 475
 Acris, & in venas discessit diditus ardor;
 Consequitur gravitas membrorum? præpediuntur
 Crura vacillanti? tardescit lingua? madet mens?
 Nant oculi? clamor, singultus, jurgia gliscunt?
 Et jam cetera de genere hoc quæcumque sequuntur? 480
 Cur ea sunt, nisi quod vehemens violentia vini
 Conturbare animam consuevit corpore in ipso?
 At quæcumque queunt conturbari, inque pediri,
 Significant, (paullo si durior insinuarit
 Caussa,) fore ut pereant, ævo privata futuro. 485

Quinetiam, subita vi morbi sæpe coactus
 Ante oculos aliquis nostros, ut fulminis ictu,
 Concidit, & spumas agit, ingemit, & tremit artus;
 Desipit, extentat nervos, torquetur, anhelat
 Inconstanter, & in jactando membra fatigat: 490
 Nimirum, quia vis morbi distracta per artus
 Turbat agens animum, spumans ut in æquore falso
 Ventorum validis ferviscit viribus unda.

Exprimitur porro gemitus, quia membra dolore
 Afficiuntur; & omnino quod semina vocis 495
 Ejiciuntur, & ore foras glomerata feruntur,
 Qua quasi consuerunt, & sunt munita viai.
 Desipientia fit, quia vis animi, atque animai
 Conturbatur, & (ut docui) divisa seorsum
 Disjectatur, eodem illo distracta veneno. 500

Inde, ubi jam morbi se flexit caussa, reditque
 In latebras ater corrupti corporis humor,
 Tum quasi talipedans primum consurgit; & omneis
 Paullatim redit in sensus, animamque receptat.
 Hæc igitur tantis ubi morbis corpore in ipso 505
 Jacte-

Jactetur, miserisque modis distracta laboret:

Cur eandem credis sine corpore, in aëre aperto,
Cum validis ventis ætatem degere posse?

Et quoniam mentem sanari, corpus ut ægram,
Cernimus, & flecti medicina posse videmus: 510

Id quoque præfagit mortalem vivere mentem.

Addere enim parteis, aut ordine trajicere æquum est,
Aut aliud prorsum de summa detrahere illū;

Commutare animum quicumque adoritur, & infit;
Aut aliam quamvis naturam flectere quærit. 515

At neque transferri sibi parteis, nec tribui vult,
Immortale quod est quidquam, neque defluere hilum.

Nam quodcumque suis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors est illius quod fuit ante.

Ergo animus sive ægrescit, mortalia signa 520
Mittit (uti docui;) seu flectitur a medicina:

Usque adeo falsæ rationi vera videtur

Res occurrere, & effugium præcludere eunti;

Ancipitique refutatu convincere falsum.

Denique sæpe hominem paullatim cernimus ire, 525
Et membratim vitalem deperdere sensum:

In pedibus primum digitos livescere, & ungueis;

Inde pedes, & crura mori: post inde per artus

Ire alios tractim gelidi vestigia leti.

Scinditur atqui animæ quoniam natura, nec uno 530

Tempore sincera existit, mortalis habenda est.

Quod si forte putas ipsam se posse per artus

Introrsum trahere, & parteis conducere in unum;

Atque ideo cunctis sensum deducere membris:

At locus ille tamen, quo copia tanta animæ 535

Cogitur, in sensu debet majore videri.

Qui quoniam nusquam est, nimirum (ut diximus ante)

Dilaniata foras dispergitur; interit ergo.

Quin etiam, si jam libeat concedere falsum,

Et dare, posse animam glomerari in corpore eorum, 540

Lumina qui linqunt moribundi particulatim:
 Mortalem tamen esse animam fateare necesse est.
 Nec refert, utrum pereat dispersa per auras,
 An contractis in se partibus obbrutescat: (545
 Quando hominē totum magis, ac magis undique sensus
 Deficit; & vitæ minus, & minus undique restat.
 Et quoniam mens est hominis pars una, locoque
 Fixa manet certo, velut aures, atque oculi sunt,
 Atque alii sensus, qui vitam cumque gubernant:
 Et veluti manus, atque oculus, nare sive seorsum 550
 Secreta a nobis nequeant sentire, neque esse:
 Sed tamen in parvo linquntur tempore tali:
 Sic animus per se non quit sine corpore, & ipso
 Esse homine; illius quasi quod vas esse videtur:
 Sive aliud quidvis potis es conjunctius eii 555
 Fingere; quandoquidem connexus corpori adhæret.
 Denique corporis, atque animi vivata potestas
 Inter se conjuncta valent, vitæque fruuntur.
 Nec sine corpore enim vitales edere motus
 Sola potest animi per se natura; nec autem 560
 Cassum anima corpus durare, & sensibus uti.
 Scilicet, avulsus radicitus ut nequit ullam
 Displicere ipse oculus rem, seorsum corpore toto:
 Sic anima atque animus per se nil posse videntur:
 Nimirum, quia per venas, & viscera mistim 565
 Per nervos, atque ossa tenentur corpore ab omni.
 Nec magnis intervallis primordia possunt
 Libera dissultare; ideo conclusa moventur
 Sensiferos motus; quos extra corpus in auras
 Aëris haud possunt post mortem ejecta moveri: 570
 Propterea quia non simili ratione tenentur.
 Corpus enim atque animans erit aër, si cohibere
 Sese anima, atque in eo poterit concludere motus,
 Quos ante in nervis, & in ipso corpore agebat.
 Quare etiam atque etiam resoluta corporis omni 575
 Tegmi-

Tegmine, & ejectionis extra vitalibus auris,
 Dissolvi sensus animi fateare necesse est,
 Atque animam, quoniam conjuncta est causa duobus.

Denique cum corpus nequeat perferre animam
 Discidium, quin id tætro tabescat odore: 580
 Quid dubitas, quin ex imo, penitusque coorta
 Emanarit, uti fumus, diffusa animæ vis?

Atque ideo tanta mutatum putre ruina
 Conciderit corpus penitus, quia mota loco sunt
 Fundamenta foras animæ; manantque per artus, 585
 Perque viarum omneis flexus, in corpore qui sunt,

Atque foramina? multimodis ut noscere possis
 Disperitam animæ naturam exisse per artus:
 Et prius esse sibi distractam corpore in ipso,
 Quam prolapsa foras enaret in aëris auras. 590

Quin etiam sineis dum vitæ vertitur intra,
 Sæpe aliqua tamen e causa labefacta videtur
 Ire anima, & toto solvi de corpore membra;
 Et quasi supremo languescere tempore voltus,
 Molliaque exsanguini cadere omnia corpore membra: 595
 Quod genus est, animo male factum cum perhibetur,
 Aut animam liquisse, ubi jam trepidatur, & omnes
 Extremum cupiunt vires reprendre vinculum.

Conquassatur enim tum mens, animæque potestas
 Omnis: & hæc ipso cum corpore collabescunt: 600
 Ut gravior paullo possit dissolvere causa.

Quid dubitas, tandem quin extra prodita corpus
 Imbecilla foras, in aperto, tegmine demto,
 Non modo non omnem possit durare per ævum,
 Sed minimum quodvis nequeat consistere tempus? 605

Nec sibi enim quisquam moriens sentire videtur
 Ire foras animam incolumem de corpore toto;
 Nec prius ad jugulum, & superas succedere fauceis:
 Verum deficere in certa regione locatam:

Ut sensus alios, in parti quemque sua, scit 610

Dissolvi: quod si immortalis nostra foret mens,
 Non jam se moriens dissolvi conquereretur:
 Sed magis ire foras, vestemque relinquere, ut anguis,
 Gauderet, prælonga senex aut cornua cervus. (615

Denique cur animi numquam mens, consiliumque
 Gignitur in capite, aut pedibus, manibusve; sed unis
 Sedibus, & certis regionibus omnis inhæret:

Si non certa loca ad nascendum reddita cuique
 Sunt: & ubi quidquid possit durare creatum:

Atque ita multimodis pro totis artibus esse, 620

Membrorum ut numquam existat præposterus ordo?

Usque adeo sequitur res rem; neque flamma creati in

Fluminibus solita est, neque in igni gignier alior.

Præterea, si immortalis natura animæ est;

Et sentire potest secreta a corpore nostro: 625

Quinque (ut opinor) eam faciendum est sensibus auctâ:

Nec ratione alia nosmet proponere nobis

Possimus infernas animas Acherunte vagare.

Pictores itaque, & scriptorum sæcla priora

Sic animas introduxerunt sensibus auctas. 630

At neque seorsum oculi, neque nares, nec manus ipsa

Esse potest anima: neque seorsum lingua, nec aures

Absque anima per se possunt sentire, nec esse.

Et quoniam toto sentimus corpore inesse

Vitalem sensum, & totum esse animale videmus: 635

Si subito medium celeri præciderit ictu

Vis aliqua, ut seorsum partem fecernat utramque;

Dispertita proculdubio quoque vis animæ,

Et discissa, simul cum corpore disjicietur:

At quod scinditur, & parteis discedit in ulla, 640

Scilicet æternam sibi naturam abnuit esse.

Falciferos memorant currus abscindere membra

Sæpe ita desubito permista cæde calenteis,

Ut tremere in terra videatur ab artibus id, quod (645

Decidit abscissum: cum mens tamen, atque hominis vis

Mobilitate mali non quit sentire dolorem:

Et simul, in pugnae studio quod dedita mens est,

Corpore cum reliquo pugnam, caedeisque petissit:

Nec tenet; amissam laevam cum tegmine saepe

Inter equos abstraxe rotas, falceisque rapaceis: 650

Nec cecidisse alius dextram, cum scandit, & instat.

Inde alius conatur adempto surgere crure,

Cum digitos agit propter moribundus humi pes:

Et caput abscissum calido, viventeque trunco,

Servat humi voltum vitalem, oculosque patenteis; 655

Donec reliquias animae reddidit omneis.

Quin etiam tibi si lingua vibrante minantis

Serpentis caudam procero corpore, utrimque

Sit libitum in multas partes discindere ferro;

Omnia jam seorsum cernes amcisa recenti 660

Volnere tortari, & terram conspergere tabo;

Ipsam seque retro partem petere ore priorem,

Volneris ardenti ut morsu premat ista dolore.

Omnibus esse igitur totas dicemus in illis

Particulis animas? at ea ratione sequetur, 665

Unam animantem animas habuisse in corpore multas.

Ergo divisa est ea, quae fuit una simul cum

Corpore: quapropter mortale utrumque putandum est,

In multas quoniam partes discinditur aequae.

Præterea, si immortalis natura animae 670

Constat, & in corpus nascentibus insinuat:

Cur super anteaetam aetatem meminisse nequimus?

Nec vestigia gestarum rerum ulla tenemus?

Nam si tantopere est animi mutata potestas,

Omnis ut actarum exciderit retinentia rerum: 675

Non (ut opinor) id ab leto jam longiter errat.

Quapropter fateare necesse est, quae fuit ante,

Interiisse: & quae nunc est, nunc esse creatam.

Præterea, si jam perfecto corpore nobis

Inferri solita est animi vivata potestas, 680

Tum cum gignimur, & vitæ cum limen inimus.
 Haud ita conveniebat, uti cum corpore, & una
 Cum membris videatur in ipso sanguine cresse:
 Sed velut in cavea, per se sibi vivere solam
 Convenit; ut sensu corpus tamen affluat omne. 685
 Quare etiam atque etiam nec originis esse putandum est
 Experteis animas, nec leti lege solutas.
 Nam neque tantopere adnecti potuisse putandum est
 Corporibus nostris extrinsecus insinuatæ:
 Quod fieri totum contra manifesta docet res. 690
 Namque ita connexa est per venas, viscera, nervos,
 Ossaque, uti dentes quoque sensu participantur:
 Morbus ut indicat, & gelidæ stringor aquæ,
 Et lapis oppressus sub dente e frugibus asper:
 Nec tam contextæ cum sint, exire videntur 695
 Incolumes posse, & salvas exsolvere sese
 Omnibus e nervis, atque ossibus, articulisque.
 Quod si forte putas extrinsecus insinuatam
 Permanare animam nobis per membra solere;
 Tanto quæque magis cum corpore fusa peribit. 700
 Quod permanat enim, dissolvitur: interit ergo.
 Dispertitur enim per caulas corporis omneis:
 Ut cibus in membra atque artus cum diditur omneis,
 Disperit; atque aliam naturam sufficit ex se:
 Sic anima atque animus quamvis integra recens in 705
 Corpus eunt, tamen in manando dissolvuntur:
 Dum quasi per caulas omneis diduntur in artus
 Particulæ, quibus hæc animi natura creatur,
 Quæ nunc in nostro dominatur corpore, nata
 Ex illa, quæ tunc peritat partita per artus. 710
 Quapropter neque natali privata videtur
 Esse die natura animæ, nec funeris experts.

Semina præterea linquntur, necne, animam
 Corpore in exanimo? quod si linquntur, & insunt,
 Haud erit, ut merito immortalis possit haberi: 715

Partibus amissis quoniam libata recessit.
 Sin ita sinceris membris ablata profugit,
 Ut nullas parteis in corpore liquerit ex se;
 Unde cadavera rancenti jam viscere vermeis
 Exspirant? atque unde animantum copia tanta 720
 Exos, & exanguis tumidos perfluctuat artus?

Quod si forte animas extrinsecus insinuari
 Vermibus, & privas in corpora posse venire
 Credis; nec reputas, cur millia multa animarum
 Conveniant, unde una recesserit: hoc tamen est ut 725
 Quærendum videatur, & in discrimen agendum:
 Utrum tandem animæ venentur semina quæque
 Vermiculorum, ipsæque sibi fabricentur ubi sint:
 An jam corporibus perfectis insinuentur.

At neque cur faciant ipsæ, quareve laborent, 730
 Dicere suppeditat; neque enim sine corpore cum sint,
 Sollicitæ volitant morbis, algoque, fameque.

Corpus enim magis his vitiis ad fine laborat:
 Et mala multa animus contage fungitur ejus.
 Sed tamen his esto quamvis facere utile corpus, 735

Quod subeant: at qua possint, via nulla videtur.
 Haud igitur faciunt animæ sibi corpora, & artus.
 Nec tamen est ut jam perfectis insinuentur

Corporibus, neque enim poterunt subtiliter esse
 Connexæ; neque consensu contagia fient. 740

Denique cur actis violentia triste leonum
 Seminium sequitur: dolus volpibus, & fuga cervis
 A patribus datur, & patrius pavor incitat artus?

Et jam cetera de genere hoc, cur omnia membris
 Ex ineunte ævo ingenerascunt, inque genuntur; 745

Si non certa suo quia semine, seminioque
 Vis animi pariter crescit cum corpore toto?

Quod si immortalis foret, & mutare soleret
 Corpora, permistis animantes moribus essent:

Effugeret canis Hyrcano de semine sæpe 750

Cornigeri incursum cervi; tremetque per auras
Aëris accipiter fugiens veniente columba:

Despererent homines; saperent fera sæcla ferarum.

Illud enim falsa fertur ratione, quod ajunt,
Immortalem animam mutato corpore flecti: 755

Quod mutatur enim, dissolvitur: interit ergo.

Trajiciuntur enim partes, atque ordine migrant;

Quare dissolvi quoque debent posse per artus,

Denique ut intereant una cum corpore cunctæ.

Sin animas hominum dicent in corpora semper 760

Ire humana; tamen quæram cur e sapienti

Stulta queat fieri, nec prudens sit puer ullus?

Nec tam doctus equæ pullus, quam fortis equi vis?

Si non certa suo quia semine, seminioque

Vis animi pariter crescit cum corpore toto. 765

Scilicet in tenero tenerascere corpore mentem

Confugient; quod si jam sit, fateare necesse est,

Mortalem esse animam; quoniam mutata per artus

Tantopere amittit vitam, sensumque priorem.

Quove modo poterit pariter cum corpore quoque 770

Confirmata cupitum ætatis tangere florem

Vis animi, nisi erit consors in origine prima?

Quidve foras sibi vult membris exire senectis?

An metuit conclusa manere in corpore putri?

Et domus ætatis spatium ne fessa vetusto 775

Obruat? at non sunt immortalis ulla pericla.

Denique connubia ad Veneris, partusque ferarum

Esse animas præsto, deridiculum esse videtur;

Et spectare immortales mortalia membra

Innumero numero; certareque præproperanter 780

Inter se quæ prima, potissimaque insinuetur:

Si non forte ita sunt animarum fœdera pacta,

Ut quæ prima volans advenerit, insinuetur

Prima; neque inter se contendant viribus hilum.

Denique in æthere non arbor, non æquore in alto 785

Nu-

Nubes esse queunt, nec pisces vivere in arvis;
Nec cruor in lignis, nec faxis succus inesse:

Certum ac dispositum est, ubi quidquid crescat, & insit:

Sic animi natura nequit sine corpore oriri

Sola, neque a nervis, & sanguine longius esse. 790

Hoc si posset enim, multo prius ipsa animi vis

In capite, aut humeris, aut imis calcibus esse

Posset; & innasci quavis in parte soleret:

Tandem in eodē homine, atque in eodem vase maneret.

Quod quoniam in nostro quoque constat corpore certum;

Dispositumque videtur, ubi esse, & crescere possit

Seorsum anima, atque animus: tanto magis inficiandum

Totum posse extra corpus durare, genique.

Quare, corpus ubi interiit, periisse necesse est

Confiteare animam distractam in corpore toto. 800

Quippe etenim mortale æterno jungere, & una

Consentire putare, & fungi mutua posse,

Desipere est: quid enim diversius esse putandum est,

Aut magis inter se disjunctum, discrepansque,

Quam, mortale quod est, immortalī, atque perenni 805

Junctum, in concilio sævas tolerare procellas?

Præterea, quæcumque manent æterna, necesse est,

Aut quia sunt solido cum corpore, respuere ictus,

Nec penetrare pati sibi quidquam, quod queat arctas

Dissociare intus parteis; ut materiai 810

Corpora sunt; quorum naturam ostendimus ante:

Aut ideo durare ætatem posse per omnem,

Plagarum quia sunt expertia; sicut inane est;

Quod manet intactum, neque ab ictu fungitur hilum:

Aut ideo, quia nulla loci sit copia circum, 815

Quo quasi res possint discedere, dissolvique:

Sicut summarum summa est æterna, neque extra

Quis locus est, quo diffugiat: neque corpora sunt, quæ

Possint incidere, & valida dissolvere plaga.

At neque (uti docui) solido cum corpore mentis 820

Natura est; quoniam admistum est in rebus inane:
 Nec tamen est ut inane: neque autem corpora desunt,
 Ex infinito quæ possint forte coorta
 Proruere hanc mentis violento turbine molem;
 Aut aliam quamvis cladem importare pericli: 825
 Nec porro natura loci, spatiumque profundi
 Deficit, exspergi quo possit vis animæ;
 Aut alia quavis possit vi pulsa perire.
 Haud igitur leti præclusa est janua menti.

Quod si forte ideo magis immortalis habenda est, 830
 Quod letalibus ab rebus munita tenetur;
 Aut quia non veniunt omnino aliena salutis;
 Aut quia quæ veniunt, aliqua ratione recedunt
 Pulsa prius, quam, quid noceant, sentire queamus:
 Scilicet a vera longe ratione remotum est. 835
 Præter enim quam quod morbis tum corporis ægrit,
 Advenit id, quod eam de rebus sæpe futuris
 Macerat, inque metu male habet, curisque fatigat:
 Præteritisque admissa annis peccata remordent. (840
 Adde furorem animi proprium, atque obliviam rerum;
 Adde quod in nigras lethargi mergitur undas.

Nil igitur mors est; ad nos neque pertinet hilum;
 Quandoquidem natura animi mortalis habetur:
 Et velut anteacto nil tempore sensimus ægri,
 Ad confligendum venientibus undique Pænis; 845
 Omnia cum belli trepido concussa tumultu
 Horrida contremuere sub altis ætheris auris:
 In dubioque fuit sub utrorum regna cadendum
 Omnibus humanis esset, terraque marique:
 Sic ubi non erimus, cum corporis, atque animæ 850
 Discidium fuerit, quibus e sumus uniter apti;
 Scilicet haud nobis quidquam, qui non erimus tum,
 Accidere omnino poterit, sensumque movere:
 Non si terra mari miscebitur, & mare cælo.

Et, si jam nostro sentit de corpore, postquam 855

Distracta est animi natura, animæque potestas;
 Nil tamen hoc ad nos, qui cœtu, conjugioque
 Corporis, atque animæ consistimus uniter apti.
 Nec, si materiam nostram conlegerit ætas
 Post obitum, rursusque redegerit, ut sita nunc est; 860
 Atque iterum nobis fuerint data lumina vitæ;
 Pertineat quidquam tamen ad nos id quoque factum,
 Interrupta semel cum sit repetentia nostra.
 Et nunc nil ad nos de nobis attinet, ante
 Qui fuimus; nec jam de illis nos afficit angor, 865
 Quos de materia nostra nova proferet ætas.
 Nam cum respicias immensi temporis omne
 Præteritum spatium; tum motus materiai
 Multimodi quam sint; facile hoc adcredere possis,
 Semina sæpe in eodem, ut nunc sunt, ordine posita: 870
 Nec memori tamen id quimus deprendere mente.
 Inter enim jecta est vitæ pausa, vageque
 Deerrarunt passim motus ab sensibus omnes.

Debet enim, misere quoi forte ægreque futurum est,
 Ipse quoque esse in eo tum tempore, cum male possit 875
 Accidere: At quoniam mors eximit im, prohibetque
 Illum, cui possint incommoda conciliari
 Hæc eadem, in quibus & nunc nos sumus, ante fuisse;
 Scire licet nobis nihil esse in morte timendum:
 Nec miserum fieri, qui non est, posse: neque hilum 880
 Differre, an nullo fuerit jam tempore natus,
 Mortalem vitam mors cui immortalis ademit.

Proinde ubi se videas hominem miserarier ipsum,
 Post mortem fore, ut aut putrescat corpore posto,
 Aut flammis interfiat, malisve ferarum: 885
 Scire licet, non sincerum sonere; atque subesse
 Cæcum aliquem cordi stimulum, quamvis neget ipse
 Credere se quemquam sibi sensum in morte futurum.
 Non (ut opinor) enim dat, quod promittit; & inde
 Nec radicitus e vita se tollit, & eicit; 890

Sed

Sed facit esse sui quiddam super inscius ipse.
 Vivus enim sibi cum proponit quisque, futurum
 Corpus uti volucres lacerent in morte, feræque;
 Ipse sui miseret: neque enim se vindicat hilum,
 Nec removet satis a projecto corpore; & illud 895
 Se fingit, sensuque suo contaminat adstans.
 Hinc indignatur se mortalem esse creatum;
 Nec videt, in vera nullum fore morte alium se;
 Qui possit vivus sibi se lugere peremtum;
 Stansque jacentem; nec lacerari, urive dolore. 900
 Nam si in morte malum est malis morsuque ferarum
 Tractari; non invenio qui non sit acerbum
 Ignibus impositum calidis torrescere flammis;
 Aut in melle situm suffocari; atque rigere
 Frigore cum in summo gelidi cubat æquore saxi: 905
 Urgerive superne obtritum pondere terræ.

At jam non domus accipiet te læta; neque uxor
 Optima, nec dulces occurrent oscula nati
 Præripere, & tacita pectus dulcedine tangent:
 Non poteris factis tibi fortibus esse, tuisque 910
 Præsidio: Miser! o miser! ajunt, omnia ademit
 Una dies infesta tibi tot præmia vitæ.
 Illud in his rebus non addunt, Nec tibi earum
 Jam desiderium rerum super infidet una.
 Quod bene si videant animo, dictisque sequantur, 915
 Dissolvant animi magno se angore, metuque.
 Tu quidem ut es leto sopitus, sic eris ævi
 Quod superest, cunctis privatus doloribus ægris:
 At nos horrifico cinectum te prope busto
 Infatiabiliter deflebimus; æternumque 920
 Nulla dies nobis mœrorem e pectore demet.
 Illud ab hoc igitur quærendum est, quid sit amari
 Tantopere, ad somnum si res redit, atque quietem,
 Cur quisquam æterno possit tabescere luctu?

Hoc etiam faciunt, ubi discubuerè, tenentque 925
 Pocu-

Pocula sæpe homines, & inumbrant ora coronis,
 Ex animo ut dicant, Brevis hic est fructus homullis:
 Jam fuerit, neque post unquam revocare licebit.

Tamquam in morte mali cum primis hoc sit eorum,
 Quod sitis exurat miseros, atque arida torreat; 930
 Aut aliæ cuius desiderium infideat rei.

Nec sibi enim quisquam tum se, vitamque requirit,
 Cum pariter mens & corpus sopita quiescunt:

(Nam licet æternum per nos sic esse soporem)

Nec desiderium nostri nos adrigit ullum: 935

Et tamen haudquaquam nostros tunc illa per artus
 Longe ab sensiferis primordia motibus errant:

Quin conreptus homo ex somno se conligit ipse.

Multo igitur mortem minus ad nos esse putandum;
 Si minus esse potest, quam quod nihil esse videmus. 940

Major enim turbæ disiectus materiai

Consequitur leto; nec quisquam expergitus exstat,
 Frigida quem semel est vitæ pausa secuta.

Denique si vocem rerum natura repente

Mittat, & hoc aliquoi nostrum sic increpet ipsa: 945

Quid tibi tantopere est, mortalis, quod nimis ægris
 Luctibus indulges? quid mortem congemis, ac fles?

Nam si grata fuit tibi vita antea, priorque;

Et non omnia, pertusum congesta quasi in vas,

Commoda perfluxere, atque ingrata interiere: 950

Cur non, ut plenus vitæ conviva, recedis?

Æquo animoque capis securam, stulte, quietem?

Sin ea, quæ fructus cumque es, periere profusa;

Vitaque in offensus est; cur amplius addere quæris,

Rursum quod pereat male, & ingratum occidat omne?

Non potius vitæ finem facis, atque laboris?

Nam tibi præterea quod machiner, inveniamque

Quod placeat, nihil est: eadem sunt omnia semper.

Si tibi non annis corpus jam marcet, & artus

Confecti languent, eadem tamen omnia restant, 960

Omnia

Omnia si pergas vivendo vincere sæcla:
 Atque etiam potius, si numquam sis moriturus.
 Quid respondeamus, nisi justam intendere litem
 Naturam? & veram verbis exponere causam?
 At qui obitum lamentetur miser amplius æquo, 965
 Non merito inclamet magis, & voce increpet acri?
 Aufer ab hinc lacrimas, barathro, & compesce querelas.
 Grandior hic vero si jam, seniorque queratur:
 Omnia perfructus vitæ præmia, marces: (970
 Sed quia semper aves, quod abest, præsentia temnis,
 Imperfecta tibi elapsa est, ingrataque vita:
 Et nec opinanti mors ad caput adstitit ante,
 Quam satur, ac plenus possis discedere rerum.
 Nunc aliena tua tamen ætate omnia mitte; (975
 Æquo animoque, agedum, jam aliis concede: necesse est.
 Jure (ut opinor) agat, jure increpet, incilietque:
 Cedit enim rerum novitate extrusa vetustas
 Semper; & ex aliis aliud reparare necesse est:
 Nec quidquam in barathrum, nec tartara decidit atra.
 Materies opus est, ut crescant postera sæcla: 980
 Quæ tamen omnia te, vita perfuncta, sequentur.
 Nec minus ergo ante hæc, quam nunc, cecidere, cadentque.
 Sic aliud ex alio numquam desistet oriri;
 Vitaque mancipio nulli datur, omnibus usu.
 Respice item quam nil ad nos antea cta vetustas 985
 Temporis æterni fuerit, quam nascimur ante.
 Hoc igitur speculum nobis natura futuri
 Temporis exponit, post mortem denique nostram.
 Numquid ibi horribile apparet? num triste videtur
 Quidquam? nonne omni somno securius exstat? 990
 Atque ea nimirum, quæcumque Acherunte profundo
 Proditæ sunt esse, in vita sunt omnia nobis.
 Nec miser impendens magnum timet aëre saxum
 Tantalus, ut fama est, cassa formidine torpens:
 Sed magis in vita divum metus urget inanis 995

Mortaleis; casumque timent, quemcumque ferat fors.

Nec Tityon volucres ineunt Acherunte jacentem;
Nec, quod sub magno scrutentur pectore, quidquam
Perpetuam ætatem poterunt reperire profecto,

Quamlibet immani projectu corporis exstet: 1000

Qui non sola novem dispensis jugera membris
Obtineat, sed qui terrarum totius orbem:

Non tamen æternum poterit perferre dolorem,

Nec præbere cibum proprio de corpore semper:

Sed Tityos nobis hic est, in amore jacentem 1005

Quem volucres lacerant, atque exest anxius angor,

Aut alia quavis scindunt cuppedine curæ.

Sisyphus in vita quoque nobis ante oculos est,

Qui petere a populo fasceis, sævasque secureis

Imbibit, & semper victus, tristisque recedit: 1010

Nam petere imperium, quod inane est, nec datur umquam;

Atque in eo semper durum sufferre laborem;

Hoc est adverso nixantem trudere monte

Saxum; quod tamen a summo jam vertice rursus

Volvitur, & plani raptim petit æquora campi. 1015

Deinde animi ingratham naturam pascere semper,

Atque explere bonis rebus, satiareque numquam:

Quod faciunt nobis annorum tempora, circum

Cum redeunt, fœtusque ferunt, variosque lepores;

Nec tamen explemur vitam fructibus umquam: 1020

Hoc (ut opinor) id est, ævo florente puellas

Quod memorant, laticem pertusum congerere in vas;

Quod tamen expleri nulla ratione potestur.

Cerberus, & Furiarum jam vero, & lucis egenus

Tartarus, horriferos eructans faucibus æstus, 1025

Hæc neque sunt usquam, neque possunt esse profecto.

Sed metus in vita pœnarum pro malefactis

Est insignibus insignis, scelerisque luela

Carcer, & horribilis de saxo jactus deorsum;

Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tædæ: 1030

Quæ

Quæ tamen etsi absunt, at mens sibi conscia facti,
 Præmetuens, adhibet stimulos, torretque flagellis;
 Nec videt interea, qui terminus esse malorum
 Possit, nec quæ sit pœnarum denique finis: (1035
 Atque eadem metuit, magis hæc ne in morte gravescant:
 Hinc Acherusia fit stultorum denique vita.

Hoc etiam tibi tute interdum dicere possis:
 Lumina sis oculis etiam bonus Ancus reliquit,
 Qui melior multis, quam tu, fuit, improbe, rebus.
 Inde alii multi reges, rerumque potentes 1040
 Occiderunt, magnis qui gentibus imperitarunt.

Ille quoque ipse, viâ qui quondam per mare magnum
 Stravit, iterque dedit legionibus ire per altum,
 Ac pedibus falsas docuit super ire lacunas,
 Et contempsit aquis insultans murmura ponti; 1045
 Lumine adempto, animam moribundo corpore fudit.

Scipiades belli fulmen, Carthaginis horror,
 Ossa dedit terræ, proinde ac famul. infimus esset.

Adde repertores doctrinarum, atque leporum; (1050
 Adde Heliconiadum comites; quorum unus Hømerus
 Sceptra potitus, eadem aliis sopitus quiete est.

Denique Democritum postquam matura vetustas
 Admonuit memorem motus languescere mentis;
 Sponte sua leto caput obvius obtulit ipse.

Ipse Epicurus obiit decurso lumine vitæ, 1055
 Qui genus humanum ingenio superavit, & omneis
 Præstinxit, stellas exortus uti ætherius sol.

Tu vero dubitabis, & indignabere obire,
 Mortua quoi vita est prope jam vivo, atque videnti?
 Qui somno partem majorem conteris ævi? 1060
 Et vigilans stertis, nec somnia cernere cessas,
 Sollicitamque geris cassa formidine mentem?

Nec reperire potes, quid sit tibi sæpe mali, cum
 Ebrius urgeris multis miser undique curis,
 Atque animo incerto fluitans errore vagaris? 1065

Si possent homines, proinde ac sentire videntur,
 Pondus inesse animo, quod se gravitate fatiget;
 Et quibus id fiat caussis cognoscere, & unde
 Tanta mali tamquam moles in pectore constet: (1070
 Haud ita vitam agerent, ut nunc plerumque videmus,
 Quid sibi quisque velit, nescire, & quærere semper;
 Commutare locum, quasi onus deponere possit.

Exit sæpe foras magnis ex ædibus ille,
 Esse domi quem pertæsum est; subitoque revertit:
 Quippe foris nihilo melius qui sentiat esse. 1075

Currit agens mannos ad villam hic præcipitanter,
 Auxilium tectis quasi ferre ardentibus instans:
 Oscitat extemplo, tetigit cum limina villæ;
 Aut abit in somnum gravis, atque obliviam quærit;
 Aut etiam properans urbem petit, atque revisit. 1080
 Hoc se quisque modo fugit: at, quem scilicet, ut sit,
 Effugere haud potis est, ingratis hæret, & angit:
 Propterea, morbi quia causam non tenet æger:
 Quam bene si videat, jam, rebus quisque relictis
 Naturam primum studeat cognoscere rerum: 1085
 Temporis æterni quoniam, non unius horæ,
 Ambigitur status; in quo sit mortalibus omnis
 Ætas post mortem, quæ restat cumque, manenda.

Denique tantopere in dubiis trepidare periclis
 Quæ mala nos subigit vitæ tanta cupido? 1090
 Certa quidem finis vitæ mortalibus adstat;
 Nec devitari letum pote, quin obeamus.

Præterea, versamur ibidem, atque infumus usque:
 Nec nova vivendo procuditur ulla voluptas.
 Sed dum abest, quod avemus, id exsuperare videtur 1095
 Cetera: post aliud, cum contigit illud avemus;
 Et sitis æqua tenet vitæ semper hiantis:
 Posteraque in dubio est fortunam quam vohat ætas;
 Quidve ferat nobis casus; quive exitus instet.

Nec prorsum, vitam ducendo, demimus hilum 1100

Tempore de mortis; nec delibrare valemus,
 Quo minus esse diu possimus morte peremti.
 Proinde licet quotvis vivendo condere sæcla;
 Mors æterna tamen nihilo minus illa manebit:
 Nec minus ille diu jam non erit, ex hodierno 1105
 Lumine qui finem vitæ fecit, & ille,
 Mensibus, atque annis qui multis occidit ante.

CREECHII CENSURA.

CUm de materia, ejusque motibus, (si modo opiniones quæ Providentiam impugnent excipias) disputet Lucretius, quis Philosophorum prudentius, aut rei ipsi accommodatius? De rebus vero a sensu remotis, de Anima, ejusque facultatibus differente nemo vanior aut ineptior. Qualem vero sibi Animam effingit? En ipsa adest. Substantia Corporea tenuis, composita e minutis & volubilibus particulis Auræ, Aëris, & Caloris, quæ ita per totum corpus sitæ sunt, ut parvis intervallis sint a se invicem disjunctæ. His tribus addas quartum Nescio quid innominatum, persubtile, & maxime mobile, quod in pectore situm sit sensus principium, & imagines ab omnibus rebus venientes percipiat, & tum perfecta & consummata erit Epicuri Anima. Breviter, concipe araneum in pyxide, qui per totam istius pyxidis cavitatem telam texat, mediamque ipse incolat: advolent deinde muscæ, & fila moveant, quo motu excitatus araneus filamenta tractet, muscas irretiat, & captas devoret. Hæc concipe, & habebis imaginem Epicuræ Animæ captantis εἰδωλα, qua nulla unquam fuerit similior. Hæc vero digna sunt Philosopho commenta!

Animam non esse corporis Harmoniam, a v. 94. ad v. 136. satis probatum. Inde usque ad v. 162. frustra Animum,

mum, dominum videlicet, vili seruo Animæ conjungit. Vehementi metu concusso Animo, laborat Anima, fatëor: sic tremente citharædo debitos sonos cithara non reddit. Pari successu usque ad v. 177. Animum corporeum esse evincere conatur; quod enim argumentis confirmare debuit, id tamquam certum sibi sumit: pertinaciter enim affirmamus Contactum posse esse sine corpore.

Dum vero Animam corpoream esse nondum probaverit, quid de illius subtilitate usque ad v. 231. inquiramus? Fatendum tamen Poëtam evidenter demonstrasse, Animæ particulas (si modo corporea foret) debere esse subtiles & volubiles. Nec de compositione Animæ usque ad v. 323. litigemus, nam ex Aëris, Auræ, & Caloris Seminibus non minus apte componat Animum quam ex alicujus alius materiæ particulis. Quod vero, v. 280. tribus hisce rebus quartum aliquod innominatum addat, ideo confitetur nullum genus Corporis concipi, aut excogitari posse, quod sensus sit principium.

Prudenter autem tenuis Animi salutem denso validoque Corpori commendat usque ad v. 350. & usque ad v. 370. Corpori etiam facultatem sentiendi largitur. Quid autem stultius? quid a communi sensu remotius? quid denique ipsius placitis minus accommodatum? Unde enim Corpus sit sensus particeps; cui nihil quartæ istius innominatæ rei immiscetur? Deinde ad v. 396. contra Democritum feliciter disputet, nec repugno; non enim inquirō ultra sententia potior sit, dum utraque est absurda. Et ut modo Animum Corpori conservandum credidit, sic ad v. 417. Corporis custodiam vicissim Animo commendet: istam tutelam non invideo. Argumenta vero quibus ipsum Animum expugnat, consideremus.

Primum a v. 425. ad v. 445. tenuem & subtilem corpoream substantiam, qualem Animum supponit esse, distrahit & dispergit. Atque id fiat per me licet: Corporeus sit Animus, & quamvis crassus, & e particulis implexis

conjunctus sit, eum tamen dissolubilem fatebor.

Secundum, a v. 445. ad v. 459. Tertium, a v. 460. ad v. 464. & Quartum, a v. 464. ad v. 473. nihil efficiunt: Animum enim una cum corpore nasci, adolescere, & senescere minime sentimus. Corpus nasci, adolescere, atque senescere sentimus: in Animo neque decrementum, neque incrementum experimur. At vero in Infante non viget Animus, in Senes deficit. Quo argumento? nempe ineptus est Puer, & Senex desipit. Similiter artificem peritissimum in machina colloces, aliæ vero partes istius machinæ nimis rigescant, aliæ sint equo flaccidiores, deterantur aliæ, aliæ autem nimis turgescant; & deinde stulte expectabis ordinatos motus, licet maxime elaboret peritissimus ille artifex. Deinde curas, luctumque suscipit Animus: ergo est dissolubilis. Quia, videlicet (alia non jam occurrit ratio) luctus penetrans, & curæ edaces alibi appellantur. Digna mortali & corporeo Animo ista ratiocinatio! Quarto autem argumento eadem responsio quæ Secundo, satisfacit.

Tribus sequentibus argumentis, a v. 475. ad v. 524. Medici respondeant; quamquam nil opus est responso. Crura vacillent, tardescat lingua, & natent oculi: quid hæc ad Animum? Jurgia denique gliscant; neque id quidem mirum: quemadmodum quantumlibet alioquin peritus fuerit citharistes, non poterit tamen non dissonantes cantilenas exprimere, si perturbate intenderit, ac distenderit chordas citharæ, quæ harmonice ante pulsabatur. Similiter in morbo Epileptico ater ille humor organa deturbat, atque inde isti motus incompositi. Cum vero organa tantum afficiat, & debilitet Morbus, quid aliud restituat Medicina? Septimum, a v. 525. ad v. 546. asserit Animam hominis membratim morientis sensim deficere atque interire: quasi frigescere non possint Artus, nisi Anima etiam frigescat. Hoc vero argumentum supponit Animam Corpoream esse, & per totum corpus diffusam; quod nondum probavit,

¶, certo scio, nemo unquam demonstrabit.

Octavum, a v. 547. ad v. 556. nihil agit. Neque enim ab alio intelligendi aut ratiocinandi vim habet Anima, quemadmodum Auris audiendi, aut Oculus videndi mutuatur; verum a seipsa id habet, ac idcirco mirum non est, si se juncta a Corpore Auris non audiat, neque se junctus Oculus videat, secreta autem a Corpore Mens intelligat ac ratiocinetur.

Nono a v. 557. ad v. 578. hoc modo respondendum: Ut dum videmus Militem gladio aliisque armis pugnantem, non dicitur tamen illum armis destitutum non posse plagam ullam inferre, cum manus adhuc suppetant quibus infligere ictus possit; sic cum Anima membris undique, ut panoplia quadam induatur, organisque adeo corporeis varias functiones obeat, dicendum tamen non est, ubi istam omnem quasi militarem apparatus exuerit, nullam ipsi neque intelligendi neque sentiendi superesse functionem.

Decimi argumenti, a v. 579. ad v. 590. vires nemo agnoscet, nisi qui senserit Animum esse quasi fundamentum totius Animalis, & Corpus Animo tamquam sale aliquo condiri, ne foeteat & putrescat.

Undecimum, a v. 591. ad v. 605. nihil aliud est quam in verbo lusum; ideo enim vim aliquam videtur habere, quia ista spirituum defectio appellatur Animi deliquium.

Duo sequentia, a v. 606. ad v. 623. negant Animam exire posse integram, nisi per fauces expiretur; nec absurde quidem, si Corporeus foret Animus. Addunt insuper Animam futuram dissolutionem metuentem ægre atque invito exire. Respondet apud Ciceronem Cato: Quid quod sapientissimus quisque æquissimo Animo moritur: stultissimus iniquissimo? Nonne vobis videtur Animus is qui plus cernat & longius, videre se ad meliora proficisci: ille autem cujus obtusior acies, non videre? Equidem efferor studio patres vestros, quos colui & dilexi, videndi: neque vero eos solum convenire a veo,

sed illos etiam de quibus audiui, & legi, & ipse conscripsi. Quo quidem me proficiscentem haud scio quis facile retraxerit. Quod si quis Deus mihi largiatur ut ex hac ætate repuerascam, & in cunis vagiam, valde recusem: nec vero velim, quasi decurso spatio, a calce ad carceres revocari. Demum affirmant Animum, quoniam in pectore hominis semper situs est (si Epicurum videlicet audiamus) extra pectus non posse integrum manere; quasi aves in nido natæ extra illum versari nequeant.

Decimum quintum, a v. 624. ad v. 633. ejusdem est cum reliquis farinæ, & vulgus sapit. Nec Decimum sextum a v. 634. ad v. 669. tam fuse explicasset Poëta, si motum animale, eaque instrumenta quæ isti perficiendo inserviunt, perspexisset. Sequenti a v. 670. ad v. 678. Plato & Pythagoras respondeant; istos enim solos premit, & alia jam ago. Decimum septimum & octavum, a v. 679. ad v. 712. supponunt Animum Corporeum per totum corpus diffundi, & cunctis illius partibus alligari; quoniam falsius aut absurdus. In capite, tamquam princeps in solio, residet, ibique dominatur.

Quam inutilis sit ista, a v. 713. ad v. 740. de Vermibus observatio, omnes sentiunt qui vermes in terra, planta, caseo, rebus profecto nunquam animatis, genitos vident.

Qui Animarum Transmigrationem defendunt, isti effugiant nodos quos neclit Poëta, a v. 741. ad v. 769. Et deinde a v. 770. ad v. 776. absurdus foret Animus, nisi cuperet Corpus vividum & viciens, fugeretque senio confectum. De sequentibus a v. 777. ad v. 784. isti videant, si qui sint, qui Pythagoricas nugæ aliquid esse putent. Quoniam vero Vigessimum quartum, a v. 785. ad v. 800. idem est cum Decimo quarto, ideo non alia hic quam illic adhibenda est responsio.

A v. 801. ad v. 866. Rem immortalem rei mortali con-

jungere præstantissimis Philosophis nondum visum fuit incongruum, aut absurdum. Deinde contra, a v. 807. ad v. 829. quartum genus rerum constituo, incorporeas videlicet substantias immortales: idque impudenter negabit Epicurus, cum Deos suos æternos & indissolubiles constituerit. Demum, a v. 830. ad v. 841. luctu penetranti affici, & curis edacibus vexari Animum, & corpore morbis quibusdam correpto, illum debitas functiones exercere non posse confitemur: at vero Animum inde fieri mortalem pertinaciter negamus.

Jam vero copiosius ostenderem, frustra hæc omnia argumenta congerere & explicare Lucretium; Mortis enim metum non tollunt. Quippe iis qui bonis prosperisque rebus utuntur, quid calamitosius ista Morte que sit σέπσις αἰσθίνεως? Et miseris talem Mortem proponere qua exstinguantur penitus, sicque miseriarum sit finis, perinde est ac si jactato tempestatum sævitia proponatur naufragium, quo submersus suffocatusque procellam deinceps sensurus non sit. Hoc est egregium quod præstant Epicuri dogmata, solatium. Quod tamen, quale quale est, Bonis omnibus & Piis invisum ac ingratum: & Impios solos, quos nulla Philosophia curare debuit, jurabit.

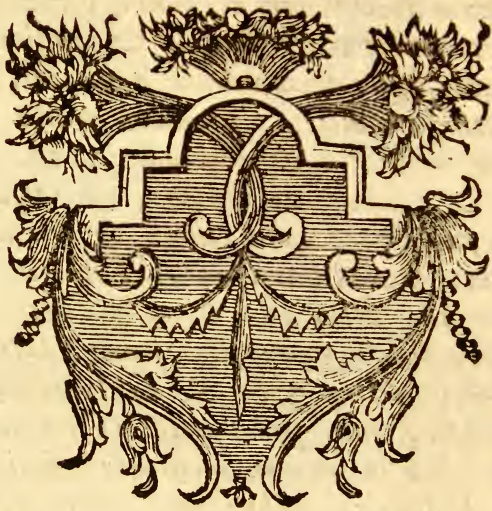
LIBRI QUARTI
ARGUMENTUM.

Qua supra libro primo usus est comparatione Lucretius, ut Memmii sui animum tantisper a contentione relaxaret, eadem hunc librum quartum a v. 1. ad v. 26. auspicatur, ut auditorem sibi docilem reddat, & attentum. II. Libri hujus proponit argumentum, quod ex industria cum superioribus connectit. Cum enim primo & secundo libro abunde docuerit, quæ & qualia sint rerum Primordia, quibus figuris distincta, quo motu ferantur, ac ceteras res procreent; libro vero tertio Animæ atque Animi naturam fusius explicaverit; merito sane a v. 26. ad v. 46. hanc aliam subnectit disputationem de sensatione tam vigilantium quam dormientium. Quam disputationem ut ex ordine absolvat, a Simulacris exorditur, quibus omnem sensationem fieri contendit. Docet itaque III. a rerum superficie tenuia quædam & subtilissima Simulacra mitti, quæ passim per aëra volitant, sigillatim tamen sub visum non cadunt, nisi a speculis aut aqua repulsa in oculos incurrant, a v. 46. ad v. 108. IV. Subtilitatem horum Simulacrorum demonstrat, & subinde exiguitatem Primordiorum confirmat, ad v. 129. V. Simulacrorum duplex distinguit genus, alterum eorum quæ sponte sua generantur in aëre, qualia nonnumquam videmus fieri in nubibus, quæ modo gigantum, modo montium, aut belluarum imagines imitantur; alterum eorum quæ a rerum superficie avolant, quasi tenues rerum exuvie: & deinde a rerum superficie has exuvias perpetuo oriri docet, & ea motus celeritate per aëra ferri, ut luminis solaris jactum facile superent, a v. 129. ad v. 217. VI. Quia Visus omnium sensuum primus habetur,

betur, ab eo exorditur; quem ex Simulacrorum seu Imaginum incurſu fieri docet. Interim autem explicat ea omnia quæ ad Viſus cauſſas ſpectant, variaque de Viſu problemata proponit, quæ rite ſolvit & explicat, a v. 217. ad v. 471. VII. Ne vero aliquis ex problematis modo explicatis ſenſus fallaciæ arguat, illorum dignitatem copioſe adſtruit, a v. 471. ad v. 524. Et ſubinde Scepticos præcipue a v. 471. ad v. 479. refutat: & demum aſſerit omnem Veritatem fidei ſenſuum inniti. VIII. His ita de Viſu diſputatis, ceteros ſenſus aggreditur, ac primum docet Vocem ac Sonum corporeas eſſe Imagines, quæ aurem pariter feriant & auditum faciant: Vocis naturam atque formaturam explicat. Cur eadem Vox percipiatur a multis, rationem reddit. Quid ſit Echo, quomodo fiat, a v. 524. ad v. 619. IX. Deinde de Sapore, & Guſtu, de Odore, & Olfactu docet; quid nempe ſit Sapor, quid Odor, & cur non ab omnibus ſentiantur. Cur Cibus idem aliis dulcis, aliis amarus fiat: cur Odor alius aliis ſit magis aptus, & Vox aliis terrorem incutiat, quæ alios juvet, ſaltem non terreat, a v. 619. ad v. 726. X. de Imaginatione atque Cogitatione agit, quas per tenuiſſima rerum Simulacra ſeu Imagines quæ in mentem incurrant, fieri pariter ait: inde varia de Cogitationibus problemata proponit & explicat. Cur, v. g. videamur in ſomnis videre illos qui jam mortui ſunt: cur Simulacra rerum ſeu Imagines videantur nobis moveri dum cogitamus ea: cur ſubito quiſque cogitat quæ lubuerit: cur in ſomnis cernimus moveri, a v. 726. ad v. 820. XI. a v. 821. ad v. 905. Docet linguam, oculos, aures, nares, omnia denique ſenſationis organa prius nata eſſe quam eorum uſum: ſecus vero in artiſcioſis rebus, quæ pendent ex præviſa indigentia. XII. De Somno, ac Inſomniis agit, inprimisque docet qua ratione fiat Somnus in nobis, & in ceteris animantibus: Somniorum varias aſſignat cauſſas: & demum

*mum ad res Venereas delapsus a v. 1050. usque ad finem
libri, de Amore, Sterilitate, Fœcunditate, &c. libe-
rius forsan & apertius quam par erat, (sed Philosophi in
hisce rebus sibi maxime indulgent) disputat.*

T I T I
L U C R E T I I C A R I
D E R E R U M N A T U R A
L I B E R Q U A R T U S .

V I A Pieridum peragro loca , nul-
lius ante
Trita solo : juvat integros accede-
re fonteis ,
Atque haurire : juvatque novos de-
cerptere flores ,
Insignemque meo capiti petere in-
de coronam ,

Unde prius nulli velarint tempora Musæ . 5
Primum , quod magnis doceo de rebus ; & arctis
Relligionum animos nodis exsolvere pergo :
Deinde , quod obscura de re tam lucida pango
Carmina , musæo contingens cuncta lepore .
Id quoque enim non ab nulla ratione videtur . 10
Nam veluti pueris absinthia tætra medentes
Cum dare conantur , prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci , flavoque liquore ,
Ut puerorum ætas improvida ludificetur
Labrorum tenuis ; interea perpotet amarum 15

Ab-

Absinthii laticem, deceptaque non capiatur;
 Sed potius tali tactu recreata valeat:
 Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerumque videtur
 Tristior esse, quibus non est tractata; retroque
 Volgi abhorret ab hac; volui tibi suaviloquenti 20
 Carmine Pierio rationem exponere nostram,
 Et quasi musæo dulci contingere melle:
 Si tibi forte animum tali ratione tenere
 Versibus in nostris possem, dum percipis omnem
 Naturam rerum; ac percipis utilitatem. 25

Sed quoniam docui, cunctarum exordia rerum
 Qualia sint; & quam variis distantia formis
 Sponte sua volitent, æterno percita motu;
 Quoque modo possint res ex his quæque creari:
 Atque animi quoniam docui natura quid esset, 30
 Et quibus e rebus cum corpore comita vigeret;
 Quove modo distracta rediret in ordia prima:
 Nunc agere incipiam tibi, quod vehementer ad has res
 Attinet, esse ea, quæ rerum simulacra vocamus:
 Quæ quasi membranæ summo de corpore rerum 35
 Dereptæ volitant ultrò citroque per auras:
 Atque eadem nobis vigilantibus obvia menteis
 Terrificant, atque in somnis, cum sæpe figuras
 Contuimur miras, simulacraque luce carentum;
 Quæ nos horrificè languentis sæpe sopore 40
 Excierunt: ne forte animas Acherunte reamur
 Effugere, aut umbras inter vivos volitare:
 Neve aliquid nostri post mortem posse relinqui,
 Cum corpus simul, atque animi natura perempta,
 In sua discessum dederunt primordia quæque: 45

Dico igitur, rerum effigias, tenuisque figuras
 Mittier ab rebus, summo de corpore earum;
 Quæ quasi membrana, vel cortex nominanda est;
 Quod speciem, ac formam similem gerit ejus imago,
 Quojuſcumque cluet de corpore fusa vagari. 50

Id licet hinc quamvis hebeti cognoscere corde.
 Principio, quoniam mittunt in rebus apertis
 Corpora res multæ; partim diffusa solute;
 Robora ceu fumum mittunt, ignesque vaporem:
 Et partim contexta magis, condensaque; ut olim 55
 Cum veteres ponunt tunicas æstate cicadæ;
 Et vituli cum membranas de corpore summo
 Nascentes mittunt; & item cum lubrica serpens
 Exiit in spinis vestem: nam sæpe videmus
 Illorum spoliis vepreis volitantibus auctas: 60
 Hæc quoniam fiunt, tenuis quoque debet imago
 Ab rebus mitti, summo de corpore earum.
 Nam, cur illa cadant magis, ab rebusque recedant,
 Quam quæ tenuia sunt, hincendi est nulla potestas.
 Præsertim cum sint in summis corpora rebus 65
 Multa minuta, jaci quæ possint ordine eodem,
 Quo fuerint, veterem & formæ servare figuram:
 Et multo citius, quanto minus endopediri
 Pauca queant, & sunt in primâ fronte locata.
 Nam certe jaci, atque emergere multa videmus 70
 Non solum ex alto, penitusque, ut diximus ante,
 Verum de summis ipsum quoque sæpe colorem:
 Et volgo faciunt id lutea, ruffaque vela,
 Et ferrugina, cum magnis intenta theatris,
 Per malos volgata, trabeisque tremantia flutant. 75
 Namque ibi confessum caveâ subter, & omnem
 Scenâ speciem, patrum, matrumque, deorumque,
 Inficiunt, coguntque suo fluitare colore:
 Et quanto circum mage sunt inclusa theatri
 Mœnia, tam magis hæc intus perfusa lepore 80
 Omnia conrident, conrepta luce diei.
 Ergo lintea de summo ceu corpore fucum
 Mittunt, effigias quoque debent mittere tenuis
 Res quæque: ex summo quoniam jaculantur utræque.
 Sunt igitur, jam formarum vestigia certa, 85
 Quæ

Quæ vulgo volitant subtili prædita filo,
Nec singillatim possunt secreta videri.

Præterea, omnis odos, fumus, vapor, atque aliæ res
Consimiles, ideo diffusæ rebus abundant,
Ex alto quia dum veniunt intrinsecus ortæ, 90
Scinduntur per iter flexum; nec recta viarum
Ostia sunt, qua contendunt exire coortæ.

At contra, tenuis summi membrana coloris
Cum jacitur, nihil est, quod eam discerpere possit;
In promptu quoniam est in prima fronte locata. 95

Postremo, in speculis, in aqua, splendoreque in omni
Quæcumque apparent nobis simulacra, necesse est,
Quandoquidem simili specie sunt prædita rerum,
Esse in imaginibus missis consistere eorum.

Nam, cur illa cadant magis, ab rebusque recedant 100
Corpora, res multæ quæ mittunt corpore aperto,
Quam quæ tenuia sunt, hiscendi est nulla potestas.

Sunt igitur tenues formarum, consimilesque
Effigiæ, singillatim quas cernere nemo
Cum possit, tamen assiduo, crebroque repulsu 105
Rejectæ, reddunt speculorum ex æquore visum:
Nec ratione alia servari posse videntur

Tantopere, ut similes reddantur quoique figuræ.

Nunc age, quam tenui natura constet imago,
Percipe: & in primis quoniam primordia tantum 110
Sunt infra nostros sensus, tantoque minora,

Quam quæ primum oculi cœptant non posse tueri:
Nunc tamen id quoque uti confirmem, exordia rerum
Cunctarum quam sint subtilia, percipe paucis.

Primum animalia sunt jam partim tantula, eorum 115
Tertia pars nulla ut possit ratione videri.

Horum intestinum quodvis quale esse putandum est?
Quid? cordis globus, aut oculi? quid? membra? quid? artus?

Quantula sunt? quid? præterea primordia quæque
Unde anima, atque animi constet natura, necessum est,

Non-

Nonne vides, quam sint subtilia, quamque minuta?

Præterea, quæcumque suo de corpore odorem
 Exspirant acrem, panaces, absinthia tætra,
 Abrotonique graves, & tristia centaurea,
 Horum unumquodvis leviter si forte ciebis, 125
 Quam primum noscas rerum simulacra vagare
 Multa, modis multis, nulla vi, cassaque sensu.
 Quorum quantula pars sit imago, dicere nemo est,
 Qui possit, neque eam rationem reddere dictis.

Sed ne forte putes ea demum sola vagare 130
 Quæcumque ab rebus rerum simulacra recedunt:
 Sunt etiam, quæ sponte sua gignuntur, & ipsa
 Constituuntur in hoc cælo, qui dicitur aër:
 Quæ multis formata modis sublime feruntur,
 Nec speciem mutare suam liquentia cessant, 135
 Et quojusque modi formarum vertere in ora.

Ut nubeis facile interdum concrefcere in alto
 Cernimus, & mundi speciem violare serenam,
 Aëra mulcenteis motu: nam sæpe gigantum
 Ora volare videntur, & umbram ducere late: 140
 Interdum magni montes, avolsaque saxa
 Montibus anteire, & solem succedere præter:
 Inde alios trahere, atque inducere bellua nimbos.

Nunc ea quam facili, & celeri ratione genantur,
 Perpetuoque fluant ab rebus, lapsaque cedant. 145
 Semper enim summum quidquid de rebus abundat,
 Quod jaculentur: & hoc alias cum pervenit in res,
 Transit; ut in primis vestem: sed in aspera saxa,
 Aut in materiem ut ligni pervenit, ibi jam
 Scinditur, ut nullum simulacrum reddere possit. 150
 At cum, splendida quæ constant, opposta fuerunt,
 Densaque; ut in primis speculum est: nihil accidit horum.
 Nam neque, uti vestem, possit transire; neque ante
 Scindi, quam meminit lævor præstare salutem.

Quapropter fit, ut hinc nobis simulacra genantur. 155

Et

Et quamvis subito, quovis in tempore, quamque
 Rem contra speculum ponas, apparet imago:
 Perpetuo fluere ut noscas e corpore summo
 Texturas rerum tenuis, tenuisque figuras.
 Ergo multa brevi spatio simulacra genantur, 160
 Ut merito celer his rebus dicatur origo.

Et quasi multa brevi spatio summittere debet
 Lumina sol, ut perpetuo sint omnia plena:
 Sic a rebus item simili ratione, necesse est,
 Temporis in puncto rerum simulacra ferantur 165
 Multa, modis multis, in cunctas undique parteis.
 Quādoquidem speculum queiscumque obvertimus oris,
 Res ibi respondent simili forma, atque colore.

Præterea, modo quom fuerit liquidissima cæli
 Tempestat, perquam subito fit turbida fœde 170
 Undique; uti tenebras omneis Acherunta reamur
 Liquisse, & magnas cæli compleffe cavernas:
 Usque adeo, tætra nimborum nocte cœorta,
 Impendent atræ formidinis ora superne.
 Quorum quantula pars sit imago, dicere nemo est, 175
 Qui possit, neque eam rationem reddere dictis.

Nunc age, quam celeri motu simulacra ferantur,
 Et quæ mobilitas ollis tranantibus auras
 Reddita sit, longo ut spatio brevis hora teratur,
 In quemcumque locum diverso numine tendunt; 180
 Suavidicis potius, quam multis versibus edam:
 Parvus ut est cycni melior canor, ille gruum quam
 Clamor, in ætheriis dispersus nubibus Austri.

Principio persæpe levis res, atque minutis
 Corporibus factas, celereis licet esse videre. 185
 In quo jam genere est solis lux, & vapor ejus;
 Propterea quia sunt e primis facta minutis:
 Quæ quasi trudentur, perque aëris intervallum
 Non dubitant transire, sequenti concita plaga.
 Suppeditatur enim confestim lumine lumen, 190
 Et

Et quasi protelo stimulatur fulgure fulgur.

Quapropter simulacra pari ratione necesse est

Immemorable per spatium transcurrere posse

Temporis in puncto: primum quod parvola causa

Est, procul a tergo quæ provehat, atque propellat: 195

Deinde quod usque adeo textura prædita rara

Mittuntur, facile ut qualvis penetrare queant res,

Et quasi permanare per aëris intervallum.

Præterea, si, quæ penitus corpuscula rerum

Ex alto in terras mittuntur, solis uti lux, 200

Ac vapor, hæc puncto cernuntur lapsa diei

Per totum cæli spatium diffundere sese;

Perque volare mare, ac terras, cælumque rigare

Quod supera est; ubi tam volucris hæc levitate feruntur:

Quid? quæ sunt igitur jam prima fronte parata, 205

Cum jaciuntur, & emissum res nulla moratur?

Nonne vides citius debere, & longius ire?

Multiplexque loci spatium transcurrere eodem

Tempore, quo solis pervolgant lumina cælum?

Hoc etiam in primis specimen verū esse videtur, 210

Quam celeri motu rerum simulacra ferantur;

Quod simul ac primum sub divo splendor aquarū

Ponitur, extemplo, cælo stellante, serena

Sidera respondent in aqua radiantia mundi.

Jamne vides igitur, quam puncto tempore imago 215

Ætheris ex oris ad terrarum accidat oras?

Quare etiam atque etiam mitti hæc fateare necesse est

Corpora, quæ feriant oculos, visumque laceffant:

Perpetuoque fluunt certis ab rebus odores:

Frigus ut a fluviiis, calor a sole, æstus abundis 220

Æquoris, exesor mærorum litora circum.

Nec variæ cessant voces volitare per auras:

Denique in os salis venit humor sæpe saporis,

Cum mare versamur propter: dilutaque contra

Cum tuimur misceri absinthia, tangit amaror. 225

Usque adeo omnibus ab rebus res quæque fluenter
 Fertur, & in cunctas dimittitur undique parteis;
 Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi:
 Perpetuo quoniam sentimus, & omnia semper
 Cernere, odorari licet, & sentire sonorem. 230

Præterea, quoniam manibus tractata figura
 In tenebris quædam, cognoscitur esse eadem, quæ
 Cernitur in luce, & claro candore; necesse est
 Consimili causa tactum, visumque moveri.

Nunc igitur, si quadratum tentamus, & id nos 235
 Commovet in tenebris; in luci quæ poterit res
 Accidere ad speciem, quadrata nisi ejus imago?

Esse in imaginibus quapropter causa videtur
 Cernendi, neque posse sine his res ulla videri.

Nunc ea, quæ dico, rerum simulacra, feruntur 240
 Undique, & in cunctas jaciuntur didita parteis:
 Verum, nos oculis quia solis cernere quimus,
 Propterea fit, uti, speciem quo vertimus, omnes
 Res ibi eam contra feriant forma, atque colore.

Et quantum quæque a nobis res absit, imago 245
 Efficit, ut videamus, & internoscere curat.

Nam cum mittitur, extemplo protrudit, agitque
 Aëra, qui inter se cumque est, oculosque locatus:
 Isque ita per nostras acies perlabitur omnis;
 Et quasi perterget pupillas, atque ita transit. 250

Propterea fit, uti videamus quam procul absit
 Res quæque; & quanto plus aëris ante agitur,
 Et nostros oculos perterget longior aura,
 Tam procul esse magis res quæque remota videtur.

Scilicet hæc summe celeri ratione geruntur, 255
 Quale fit ut videamus: & una quam procul absit.

Illud in his rebus minime mirabile habendum est,
 Cur ea, quæ feriant oculos simulacra, videri
 Singula cum nequeant, res ipsæ perspiciantur. (260

Ventus enim quoque paullatim cum verberat; & cum
 Aere

Aere ferit frigus; non privam quamque solemus
 Particulam venti sentire, & frigoris ejus;
 Sed magis unversum: fierique perinde videmus
 Corpore tum plagas in nostro; tamquam aliqua res
 Verberet, atque sui det sensum corporis extra. 265
 Præterea, lapidem digito cum tundimus, ipsum
 Tangimus extremum saxi, summumque colorem:
 Nec sentimus eum tactu, verum magis ipsam
 Duritiem penitus saxi sentimus in altò.

Nunc age, cur ultra speculum videatur imago 270
 Percipe, nam certe penitus remmota videtur.

Quod genus illa, foris quæ vere transpiciuntur,
 Janua cum per se transpectum præbet apertum,
 Multa facitque foris ex ædibus ut videantur.
 Isquoque enim duplici, geminoque fit aère visus. 275

Primus enim est, citra posteis qui cernitur aër:
 Inde fores ipsæ dextra, lævaque sequuntur:

Post extraria lux oculos perterget, & aër
 Alter, & illa, foris quæ vere transpiciuntur.

Sic ubi se primum speculi projecit imago, 280

Dum venit ad nostras acies, protrudit, agitque
 Aëra, qui inter se cumque est oculosque locatus:

Et facit, ut prius hunc omnem sentire queamus,
 Quam speculum: sed ubi speculum quoque sēsimus ipsū,
 Continuo a nobis in id hæc, quæ fertur, imago, 285
 Pervenit, & nostros oculos rejecta revisit;

Atque alium præ se propellens aëra volvit,
 Et facit, ut prius hunc, quam se, videamus: eoque
 Distare a speculo tantum remmota videtur.

Quare etiam atque etiam minime mirarier est par 290

Illis, quæ reddunt speculorum ex æquore visum,
 Aëribus binis; quoniam res confit utroque.

Nunc ea, quæ nobis membrorum dextera pars est,
 In speculis fit ut in læva videatur, eo quod
 Planitiem ad speculi veniens cum offendit imago, 295

Non convertitur incolumis; sed recta retrorsum
 Sic eliditur, ut si quis prius, arida quam sit
 Cretea persona, adlidat pilave, trabive;
 Atque ea continuo rectam si fronte figuram
 Servet, & elisam retro sese exprimat ipsa, 300
 Fiet ut, ante oculus fuerit qui dexter, hic idem
 Nunc sit laevus; & e laevo fit mutua dexter.

Fit quoque de speculo in speculū ut tradatur imago:
 Quinque etiam, sexve ut fieri simulacra sūerint.
 Nam quæcumque retro parte interiore latebunt, 305
 Inde tamen, quamvis torte, penitusque remota,
 Omnia per flexos aditus educta licebit
 Pluribus hæc speculis videantur in ædibus esse.
 Usque adeo e speculo in speculum tralucet imago:
 Et cum læva data est, fit rursus ut dextera fiat: 310
 Inde retrorsum reddit se, & convertit eodem.

Quinetiam, quæcumque latuscula sunt speculorum
 Adsimili lateris flexura prædita nostri:
 Dextera ea propter nobis simulacra remittunt;
 Aut quia de speculo in speculum trāsfertur imago; 315
 Inde ad nos elisa bis advolat: aut etiam quod
 Circumagitur, cum venit imago; propterea quod
 Flexa figura docet speculi convertier ad nos.

Endogredi porro pariter simulacra, pedemque
 Ponere nobiscum credas, gestumque imitari; 320
 Propterea, quia de speculi qua parte recedas,
 Continuo nequeunt illinc simulacra reverti:
 Omnia quandoquidem cogit natura referri,
 Ac resilire ab rebus ad æquos reddita flexus.

Splendida porro oculi fugitant, vitantque tueri: 325
 Sol etiam cæcat, contra si tendere pergas:
 Propterea, quia vis magna est ipsius; & alte
 Aëra per purum graviter simulacra feruntur,
 Et feriunt oculos, turbantia composituras.
 Præterea, splendor, quicumque est acer, adurit 330

Sæpe oculos, ideo quod femina possidet ignis
 Multa, dolorem oculis quæ gignunt insinuando.

Lurida præterea fiunt quæcumque tuentur
 Arquati: quia luroris de corpore eorum
 Semina multa fluunt simulacris obvia rerum; 335
 Multaque sunt oculis in eorum denique mista,
 Quæ contage sua palloribus omnia pingunt.

E tenebris autem, quæ sunt in luce, tuemur,
 Propterea, quia cum propior caliginis aër
 Ater init oculos prior, & possedit apertos; 340

Insequitur candens confestim lucidus aër,
 Qui quasi purgat eos, ac nigras discutit umbras
 Aëris illius: nam multis partibus hic est
 Mobilior, multisque minutior, & mage pollens.
 Qui simul atque vias oculorum luce replevit, 345

Atque patefecit, quas ante obsederat ater,
 Continuo rerum simulacra adaperita sequuntur,
 Quæ sita sunt in luce, laceffuntque ut videamus.
 Quod contra facere in tenebris a luce nequimus:
 Propterea, quia posterior caliginis aër 350
 Crassior insequitur, qui cuncta foramina complet;
 Obsiditque vias oculorum, ne simulacra
 Possint ullarum rerum conjecta moveri.

Quadratasque procul turreis cum cernimus urbis,
 Propterea fit, uti videantur sæpe rotundæ, 355
 Angulus obtusus quia longe cernitur omnis;
 Sive etiam potius non cernitur; ac perit ejus
 Plaga, nec ad nostras acies perlabitur ictus:
 Aëra per multum quia dum simulacra feruntur,
 Cogit hebescere eum crebris offensibus aër. 360

Hinc, ubi suffugit sensum simul angulus omnis,
 Fit, quasi tornata ut saxorum structa tuantur.
 Non tamen ut coram quæ sunt, vereque rotunda,
 Sed quasi adumbratim paullum simulata videntur.

Umbra videtur item nobis in sole moveri, 365.

Et vestigia nostra sequi, gestumque imitari;
 (Aëra si credas privatum lumine posse
 Endogredi, motus hominum, gestusque sequentem,
 Nam nihil esse potest aliud nisi lumine cassus
 Aër, id, quod nos umbram perhibere sūemus.) 370
 Nimiram, quia terra locis ex ordine certis
 Lumine privatur solis, quacumque meantes
 Officimus: repletur item, quod liquimus ejus.
 Propterea fit uti videatur, quæ fuit umbra
 Corporis, e regione eadem nos usque secuta. 375
 Semper enim nova se radiorum lumina fundunt,
 Primaque disperunt, quasi in ignem lana trahatur.
 Propterea facile & spoliatur lumine terra:
 Et repletur item, nigraeque sibi abluat umbras.

Nec tamen hic oculos falli concedimus hilum. 380
 Nam, quocumque loco sit lux, atque umbra, tueri
 Illorum est: eadem vero sint lumina, necne,
 Umbraque, quæ fuit hic, eadem num transeat illuc;
 An potius fiat, paullo quod diximus ante:
 Hoc animi demum ratio discernere debet: 385
 Nec possunt oculi naturam noscere rerum.
 Proinde animi vitium hoc oculis adfingere noli.

Qua vehimur navi, fertur, cum stare videtur:
 Quæ manet in statione, ea præter creditur ire:
 Et fugere ad puppim colles, campique videntur, 390
 Quos agimus præter navim, velisque volamus.

Sidera cessare ætheriis adfixa cavernis
 Cuncta videntur: at adsiduo in sunt omnia motu:
 Quandoquidem longos obitus exorta revisunt,
 Cum permensa suo sunt cælum corpore claro: 395
 Solque pari ratione manere, & luna videtur
 In statione; ea quæ ferri res indicat ipsa.

Exstantesque procul medio de gurgite montes,
 Classibus inter quos liber patet exitus, iidem
 Apparent; & longe divolsi licet, ingens 400

Insula conjunctis tamen ex his una videtur.

Atria versari, & circumcurfare columnæ

Usque adeo fit uti pueris videantur, ubi ipsi

Desierunt verti, vix ut jam credere possint,

Non supra sese ruere omnia tecta minari. 405

Jamque rubrum tremulis jubar ignibus erigere alte

Cum cœptat natura, supraque extollere monteis;

Quos tibi tum supra sol monteis esse videtur,

Cominus ipse suo contingens fervidus igni,

Vix absunt nobis missus bis mille sagittæ: 410

Vix etiam cursus quingentos sæpe veruti:

Inter eos, solemque jacent immania ponti

Æquora, substrata ætheriis ingentibus oris:

Interjectaque sunt terrarum millia multa,

Quæ variæ retinent gentes & sæcla ferarum. 415

At conlectus aquæ, digitum non altior unum,

Qui lapides inter sistit per strata viarum,

Despectum præbet sub terras impete tanto,

A terris quantum cæli patet altus hiatus:

Nubila despicere, & cælum ut videare videre, & 420

Corpora mirando sub terras abdita cælo.

Denique, ubi in medio nobis equus acer obhæsit

Flumine, & in rapidas amnis despeximus undas;

Stantis equi corpus transversum ferre videtur

Vis, & in adversum flumen contrudere raptim: 425

Et, quocumque oculos trajecimus, omnia ferri,

Et fluere adsimili nobis ratione videntur.

Porticus æquali quamvis est denique ductu,

Stansque in perpetuum paribus suffulta columnis,

Longa tamen parte ab summa cum tota videtur, 430

Paullatim trahit angusti fastigia coni;

Tecta solo jungens, atque omnia dextera lævis;

Donicum in obscurum coni conduxit acumen.

In pelago nautis ex undis ortus, in undis

Sol fit uti videatur obire, & condere lumen: 435

Quippe ubi nil aliud nisi aquam, cælumque tuentur;
Ne leviter credas labefactari undique sensus.

At maris ignaris, in portu clauda videntur
Navigia, aplustris fractis, obnitier undis.

Nam quæcumque supra rorem salis edita pars est 440
Remorum, recta est; & recta superne gubernata:

Quæ demersa liquore obeunt, refracta videntur

Omnia converti, sursumque supina reverti;

Et reflexa prope in summo fluitare liquore.

Raraque per cælum cum venti nubila portant 445

Tempore nocturno, tum splendida signa videntur

Labier adversum nubeis, atque ire superne

Longe aliam in partem, quam quo ratione feruntur.

At si forte oculo manus uni subdita, subter

Pressit eum, quodam sensu fit, uti videantur 450

Omnia quæ tuimur, fieri tum bina tuendo;

Bina lucernarum florentia lumina flammis,

Binaque per totas ædeis geminare supellex:

Et duplices hominum facies, & corpora bina.

Denique cum suavi devinxit membra sopore 455

Somnus, & in summa corpus jacet omne quiete;

Tum vigilare tamen nobis, & membra movere

Nostra videmur, & in noctis caligine cæca

Cernere censemus solem, lumenque diurnum;

Conclusoque loco cælum, mare, flumina, monteis 460

Mutare, & campos pedibus transire videmur:

Et sonitus audire, severa silentia noctis

Undique cum consent, & reddere dicta tacentes.

Cetera de genere hoc mirando multa videmus,

Quæ violare fidem quasi sensibus omnia quærunt: 465

Nequidquam: quoniam pars horum maxima fallit

Propter opinatus animi, quos addimus ipsi;

Pro visis ut sint, quæ non sunt sensibus visa.

Nam nihil egregius, quam res secernere apertas

A dubiis, animus quas ab se protinus addit. 470

Deni-

Denique nil sciri si quis putat, id quoque nescit,
An sciri possit, quom se nil scire fatetur:

Hunc igitur contra mittam contendere caussam,
Qui capite ipse suo instituit vestigia retro. (475

Et tamen hoc quoque uti concedam scire; at id ipsum
Quæram, quom in rebus veri nil viderit ante,
Unde sciat, quid sit scire, & nescire vicissim;
Notitiam veri quæ res, falsique creavit;
Et dubium certo quæ res differre probarit.

Invenies primis ab sensibus esse creatam 480
Notitiam veri, neque sensus posse refelli:

Nam majore fide debet reperiri illud;
Sponte sua veris quod possit vincere falsa.

Quid majore fide porro, quam sensus haberi
Debet? an ab sensu falso ratio orta, valebit 485

Dicere eos contra, quæ tota ab sensibus orta est?
Qui nisi sint veri, ratio quoque falsa fit omnis.

An poterunt oculos aures reprehendere? an aureis
Tactus? an hunc porro tactum sapor arguet oris?

An confutabunt nares, oculive revincent; 490

Non (ut opinor) ita est: nam seorsum quoque potestas
Divisa est: sua vis quoque est: ideoque necesse est,

Quod molle, aut durum est; gelidum, fervensve; seorsum
Id molle, aut durum; gelidum, fervensve videri:

Et seorsum varios rerum sentire colores, 495

Et quæcumque coloribus sunt conjuncta, necesse est.
Seorsus item sapor oris habet vim; seorsus odores

Nascuntur; seorsum sonitus: ideoque necesse est,
Non possint alios alii convincere sensus.

Nec porro poterunt ipsi reprehendere sese; 500

Æqua fides quoniam debet semper haberi.

Proinde, quod in quoque est his visum tempore, verū est.

Et, si non poterit ratio dissolvere caussam,

Cur ea, quæ fuerint juxtim quadrata, procul sint
Visa rotunda; tamen præstat rationis egentem 505

Red-

Reddere mendose causas utriusque figuræ,
 Quam manibus manifesta suis emittere quæquam;
 Et violare fidem primam, & convellere tota
 Fundamenta, quibus nixatur vita, salusque.

Non modo enim ratio ruat omnis; vita quoque ipsa 510
 Concidat extemplo, nisi credere sensibus ausis;
 Præcipiteisque locos vitare, & cetera, quæ sint
 In genere hoc fugienda; sequi, contraria quæ sint.
 Illa tibi est igitur verborum copia cassa

Omnis, quæ contra sensus instructa, parata est. 515

Denique ut in fabrica, si prava est regula prima,
 Norma que si fallax rectis regionibus exit,
 Et libella aliqua si ex parti claudicat hilum;
 Omnia mendose fieri, atque obstipa necessum est,
 Prava, cubantia, prona, supina, atque absona tecta; 520
 Jam ruere ut quædam videantur velle, ruantque,
 Proditæ judiciis fallacibus omnia primis.

Sic igitur ratio tibi rerum prava, necesse est,
 Falsaque sit, falsis quæcumque ab sensibus orta est.

Nunc alii sensus, quo pacto quisque suam rem 525
 Sentiat, haudquaquam ratio scruposa relicta est.

Principio, auditur sonus, & vox omnis, in aureis
 Insinuata suo pepulere ubi corpore sensum.

Corpoream quoque enim vocem constare fatendum est,
 Et sonitum; quoniam possunt impellere sensus. 530

Præterradit enim vox fauceis sæpe; facitque
 Asperiora foras gradiens arteria clamor.

Quippe, per angustum turba majore coorta

Ire foras ubi cœperunt primordia vocum,

Scilicet expletis quoque janua raditur oris 535

Rauca viis; & iter lædit, qua vox it in auras.

Haud igitur dubium est, quin voces, verbaque consent
 Corporeis e principiis, ut lædere possint.

Nec te fallit item, quid corporis auferat, & quid
 Detrahât ex hominum nervis, ac viribus ipsis 540

Per-

Perpetuus sermo, nigraï noctis ad umbram,
 Auroræ perductus ab exoriente nitore,
 Præsertim si cum summo est clamore profusus.
 Ergo corpoream vocem constare necesse est;
 Multa loquens quoniam amittit de corpore partem. 545

Asperitas autem vocis fit ab asperitate
 Principiorum; & item lævor lævore creatur.
 Nec simili penetrant aureis primordia forma,
 Quom tuba depresso graviter sub murmure mugit;
 Aut reboant raucum retrocita cornua bombum; 550
 Vallibus & cyeni gelidis orti ex Heliconis,
 Cum liquidam tollunt lugubri voce querelam.

Hæc igitur penitus voces cum corpore nostro
 Exprimimus, rectoque foras emittimus ore,
 Mobilis articulatur verborum dædala lingua; 555
 Formaturaque laborum pro parte figurat.

Atque ubi non longum spatium est, unde illa profecta
 Perveniat vox quæque, necesse est verba quoque ipsa
 Plane exaudiri, discernique articulatim:

Servat enim formaturam, servatque figuram. 560
 At si interpositum spatium sit longius æquo,
 Aëra per multum confundi verba necesse est,
 Et conturbari vocem, dum transvolat auras.
 Ergo fit, sonitum ut possis audire, neque hilum
 Internoscere verborum sententia quæ sit: 565
 Usque adeo confusa venit vox, inque pedita.

Præterea, edictum sæpe unum perciet aureis
 Omnibus in populo, emissum præconis ab ore:
 In multas igitur voces vox una repente
 Diffugit, in privas quoniam se dividit aureis, 570
 Obsignans formam verbis, clarumque sonorem.

At, quæ pars vocum non aureis accedit ipsas,
 Præterlata perit, frustra diffusa per auras:
 Pars solidis adlisa locis, rejecta sonorem
 Reddit, & interdum frustratur imagine verbi. 575

Quæ

Quæ bene cum videas, rationem reddere possis
 Tute tibi, atque aliis, quo pacto per loca sola
 Saxa pareis formas verborum ex ordine reddant,
 Palanteis comites cum monteis inter opacos
 Quærimus, & magna dispersos voce ciemus. 580

Sex etiam, aut septem loca vidi reddere voces,
 Unam cum jaceres: ita colles collibus ipsis
 Verba repulsantes iterabant dicta referre.

Hæc loca capripedes Satyros, Nymphasque tenere
 Finitimi fingunt, & Faunos esse loquuntur; 585

Quorum noctivago strepitu, ludoque jocanti

Adfirmant volgo taciturna silentia rumpi;

Chordarumque sonos fieri, dulcesque querelas,

Tibia quas fundit digitis pulsata canentum:

Et genus agricolûm late sentiscere, cum Pan 590

Pinea semiferi capitis velamina quassans,

Unco sæpe labro calamos percurrit hianteis,

Fistula silvestrem ne cesset fundere musam.

Cetera de genere hoc monstra, ac portenta loquuntur,

Ne loca deserta ab divinis quoque forte putentur 595

Sola tenere: ideo jactant miracula dictis:

Aut aliqua ratione alia ducuntur; ut omne

Humanum genus est avidum nimis auricularum.

Quod superest, non est mirandum, qua ratione

Quæ loca per nequeunt oculi res cernere apertas, 600

Hæc loca per voces veniant, aureisque laceffant:

Cum loquimur clausis foribus, quod sæpe videmus.

Nimirum, quia vox per flexa foramina rerum

Incolumis transire potest; simulacra renutant:

Perfcinduntur enim, nisi recta foramina tranant; 605

Qualia sunt vitri, species quæ transvolat omnis.

Præterea, parteis in cunctas dividitur vox:

Ex aliis aliæ quoniam gignuntur; ubi una

Dissiluit semel in multas exorta: quasi ignis

Sæpe solet scintilla suos se spargere in igneis. 610

Ergo

Ergo replentur loca vocibus, abdita retro
 Omnia quæ circum fuerint, sonituque cientur.
 At simulacra viis directis omnia tendunt,
 Ut sunt missa semel: quapropter cernere nemo
 Se supra potis est: at voces accipere extra. 615
 Et tamen ipsa quoque hæc, dum transit clausa viarum,
 Vox obtunditur, atque aureis confusa penetrat:
 Et sonitum potius, quam verba, audire videmur.

Hæc, queis sentimus succum, lingua atque palatum,
 Plusculum habent in se rationis, plusque operai. 620

Principio, succum sentimus in ore, cibum cum
 Mandendo exprimimus: ceu plenam spongiam aquam
 Siquis forte manu premere, exsiccareque cœpit.

Inde, quod exprimimus, per caulas omne palati
 Diditur, & raræ perplexa foramina linguæ. 625

Hæc ubi lævia sunt manantis corpora succi,
 Suaviter attingunt, & suaviter omnia tractant
 Humida linguai circum sudantia templa:

At contra pungunt sensum, lacerantque coorta,
 Quanto quæque magis sunt asperitate repleta, 630

Deinde voluptas est e succo in fine palati:

Cum vero deorsum per fauceis præcipitavit,

Nulla voluptas est, dum diditur omnis in artus:

Nec refert quidquam, quo victu corpus alatur;

Dummodo, quod capias, concoctum didere possis 635

Artibus, & stomachi humectum servare tenorem.

Nunc aliis alius cur sit cibus, ut videamus,

Expediam; quareve, aliis quod triste, & amarum est,

Hoc tamen esse aliis possit prædulce videri.

Tantaque in his rebus distantia, differitalque est, 640

Ut quod aliis cibus est, aliis suat acre venenum.

Est utique, ut serpens hominis contacta salivis

Disperit, ac sese mandendo conficit ipsa.

Præterea, nobis veratrum est acre venenum,

At capris adipis, & coturnicibus auget. 645

Ut

Ut quibus id fiat rebus, cognoscere possis,
 Principio meminisse decet, quæ diximus ante,
 Semina multimodis in rebus mista teneri.
 Porro omnes, quæcumque cibum capiunt animantes,
 Ut sunt dissimiles extrinsecus, & generatim 650
 Extima membrorum circumcæsuræ coërcet;
 Proinde & seminibus distant, variantque figura.
 Semina cum porro distent, differre necesse est
 Intervalla, viasque foramina quæ perhibemus,
 Omnibus in membris, & in ore, ipsoque palato. 655
 Esse minora igitur quædam, majoraque debent;
 Esse triquetra aliis, aliis quadrata necesse est:
 Multa rotunda, modis multis multangula quædam.
 Namque figurarum ut ratio, motusque reposcunt,
 Proinde foraminibus debent differre figuræ; 660
 Et variare viæ, proinde ac textura coërcet.
 Ergo ubi quod suave est aliis, aliis fit amarum:
 Illis, queis suave est, lævissima corpora debent
 Contrectabiliter caulas intrare palati:

At contra, quibus est eadem res intus acerba, 665
 Aspera nimirum penetrant, hamataque fauceis.

Nunc facile ex his est rebus cognoscere quæque.
 Quippe, ubi quoi febris, bili superante, coorta est,
 Aut alia ratione aliqua est vis excita morbi;
 Perturbatur ibi totum jam corpus, & omnes 670
 Commutantur ibi posituræ principiorum:
 Fit, prius ad sensum ut quæ corpora conveniebant,
 Nunc non convenient, & cetera sint magis apta,
 Quæ penetrata queunt sensum progignere acerbum.
 Utraque enim sunt in mellis commista sapore: 675
 Id quod jam supera tibi sæpe ostendimus ante.

Nunc age, quo pacto nareis adjectus odoris
 Tangat, agam. Primum res multas esse necesse est,
 Unde fluens volvat varius se fluctus odorum. (680
 Nam fluere, & mitti volgo, spargique putandum est.

Verum

Verum aliis alius magis est animantibus aptus,
 Diffimileis propter formas: ideoque per auras
 Mellis apes quamvis longe ducuntur odore;
 Volturiique cadaveribus; tum fissa ferarum
 Ungula quo tulerit gressum, promissa canum vis 685
 Ducit; & humanum longe præsentit odorem
 Romulidarum arcis servator, candidus anser.
 Sic aliis alius nidor datus ad sua quemque
 Pabula ducit, & a tætro resilire veneno
 Cogit; eoque modo servantur sæcla ferarum. 690

Hic odor ipse igitur, nareis quicumque laceffit,
 Est alio ut possit permitti longius alter.
 Sed tamen haud quisquam tam longe fertur eorum,
 Quam sonitus, quam vox; mitto jam dicere, quam res,
 Quæ feriunt oculorum acies visumque laceffunt. 695
 Errabundus enim tarde venit, ac perit ante
 Paullatim facilis distractus in aëris auras:
 Ex alto primum quia vix emittitur ex re.
 Nam penitus fluere, atque recedere rebus odores
 Significat, quod fracta magis redolere videntur 700
 Omnia; quod contrita; quod igni conlabefacta.
 Deinde videre licet majoribus esse creatum
 Principiis voci: quoniam per saxea septa
 Non penetrat, qua vox volgo, sonitusque feruntur.
 Quare etiam quod olet, non tam facile esse videbis 705
 Investigare, in qua sit regione locatum:
 Refrigescit enim cunctando plaga per auras;
 Nec calida ad sensum decutrit nuntia rerum.
 Errant sæpe canes itaque, & vestigia quærunt.

Nec tamen hoc solis in odoribus, atque saporum 710
 In genere est: sed item species rerum, atque colores
 Non ita conveniunt ad sensus omnibus omnes,
 Ut non sint aliis quædam magis acria visu.
 Quinetiam gallum, noctem explaudentibus alis
 Auroram clara consuetum voce vocare, 715

Nenu queunt rapidi contra constare leones,
 Inque tueri: ita continuo meminere fugai:
 Nimirum, quia sunt gallorum in corpore quædam
 Semina, quæ, cum sunt oculis immissa leonum,
 Pupillas interfodiunt, acremque dolorem 720
 Præbent, ut nequeant contra durare feroces;
 Cum tamen hæc nostras acies nil lædere possint:
 Aut quia non penetrant; aut quod penetrantibus illis
 Exitus ex oculis liber datur; in remeando
 Lædere ne possint ex ulla lumina parte. 725

Nunc age, quæ moveant animum res, accipe; & unde,
 Quæ veniunt, veniant in mentem, percipe paucis.
 Principio hoc dico, rerum simulacra vagari
 Multa modis multis in cunctas undique parteis
 Tenuia, quæ facile inter se junguntur in auris, 730
 Obvia cum veniunt, ut aranea, bracteæque auri.
 Quippe etenim multo magis hæc sunt tenuia textu,
 Quam quæ percipiunt oculos, visumque laceffunt:
 Corporis hæc quoniam penetrant per rara, cientque
 Tenuë animi naturam intus, sensumque laceffunt. 735
 Centauros itaque, & Scyllarum membra videmus,
 Cerbereasque canum facies, simulacraque eorum,
 Quorum morte obita tellus amplectitur ossa:
 Omne genus quoniam passim simulacra feruntur;
 Partim sponte sua quæ fiunt aëre in ipso; 740
 Partim quæ variis ab rebus cumque recedunt;
 Et quæ consistunt ex horum facta figuris.

Nam certe ex vivo Centauri non fit imago:
 Nulla fuit quoniam talis natura animalis. (745
 Verum ubi equi atque hominis casu convenit imago,
 Hærescit facile extemplo, quod diximus ante,
 Propter subtilem naturam, & tenuia texta.
 Cetera de genere hoc eadem ratione creantur.
 Quæ cum mobiliter summa levitate feruntur,
 Ut prius ostendi; facile uno commovet ictu 750

Quælibet una animum nobis subtilis imago:

Tenuis enim mens est, & mire mobilis ipsa.

Hæc fieri, ut memoro, facile hinc cognoscere possis:

Quatinus hoc simile est oculis, quod mente videmus,

Atque oculis simili fieri ratione necesse est: 755

Nunc igitur quoniam docui me forte leones

Cernere per simulacra, oculos quæcumque laceffunt;

Scire licet mentem simili ratione moveri

Per simulacra leonum cetera, quæ videt æque, (760

Nec minus, atque oculi: nisi quod mage tenuia cernit.

Nec ratione alia, cum somnus membra profudit,

Mens animi vigilat; nisi quod simulacra laceffunt

Hæc eadem nostros animos, quæ, quom vigilamus:

Usque adeo certe ut videamur cernere eum, quem

Reddita vitæ jam mors, & terra potita est. 765

Hoc ideo fieri cogit natura, quod omnes

Corporis effecti sensus per membra quiescunt;

Nec possunt falsum veris convincere rebus.

Præterea, meminisse jacet, languetque sopore;

Nec dissentit, eum mortis, letique potitum 770

Jampridem, quem mens vivum se cernere credit.

Quod superest, non est mirum, simulacra moveri,

Brachiaque in numerum jactare, & cetera membra:

Nam fit, ut in somnis facere hoc videatur imago.

Quippe, ubi prima perit, alioque est altera nata 775

Endo statu, prior hæc gestum mutasse videtur.

Scilicet id fieri celeri ratione putandum est.

Multaque in his rebus quæruntur, multaque nobis

Clarandum est, plane si res exponere avemus.

Quæritur in primis, quare, quod quoique libido 780

Venerit, extemplo mens cogitet ejus idipsum.

Anne voluntatem nostram simulacra tuentur?

Et simulac volumus, nobis occurrit imago?

Si mare, si terram cordi est, si denique cælum,

Conventus hominum, pompam, conviviam, pugnas, 785

Omnia sub verbóne creat natura, paratque?
 Quom præfertim aliis eadem in regione, locoque
 Longe diffimileis animus res cogitet omnis?

Quid porro, in numerum procedere quom simulacra
 Cernimus in somnis, & mollia membra movere, 790
 Mollia mobiliter quom alternis brachia mittunt?

Et repetunt oculis gestum pede convenienti?
 Scilicet arte madent simulacra, & docta vagantur,
 Nocturno facere ut possint in tempore ludos?

An magis illud erit verum, quia tempore in uno 795
 Cum sentimus id; ut cum vox emittitur una;
 Tempora multa latent, ratio quæ comperit esse:

Propterea fit, uti quovis in tempore quæque
 Præsto sint simulacra locis in queisque parata?
 Tanta est mobilitas, & eorum copia tanta. 800

Et quia tenuia sunt, nisi se contendit, acute
 Cernere non potis est animus; proinde omnia, quæ sunt
 Præterea, pereunt nisi sic sese ipse paravit.

Ipsè parat sese porro, speratque futurum, (805
 Ut videat, quod consequitur rem quamque: fit ergo.

Nonne vides, oculos etiam, quom, tenuia quæ sint,
 Cernere cœperunt, contendere se, atque parare,
 Nec sine eo fieri posse, ut cernamus acute?

Et tamen in rebus quoque apertis noscere possis,
 Si non advertas animum, proinde esse, quasi omni 810
 Tempore semotæ fuerint, longeque remotæ.

Cur igitur mirum est, animus si cetera perdit,
 Præter quam quibus est in rebus deditus ipse?
 Deinde adopinamur de signis maxima parvis;

Ac nos in fraudem induimus, frustramur & ipsi. 815

Fit quoque, ut interdum non suppeditetur imago
 Eiusdem generis, sed femina quæ fuit ante,
 In manibus vir tum factus videatur adesse:

Aut alia ex alia facies, ætasque sequatur:
 Quod ne miremur, sopor, atque oblivia curant. 820

Istud in his rebus vitium vehementer, & istum

Effugere errorem, vitareque præmeditator,

Lumina ne facias oculorum clara creata,

Prospicere ut possimus; & ut proferre viai

Proceros passus, ideo fastigia posse 825

Surarum, ac feminum pedibus fundata plicari:

Brachia tum porro validis ex apta lacertis

Esse, manusque datas utraque a parte ministras,

Ut facere ad vitam possimus, quæ foret usus.

Cetera de genere hoc, inter quæcumque pretantur, 830

Omnia perversa præpostera sunt ratione.

Nil adeo quoniam natum est in corpore, ut uti

Possimus, sed quod natum est, id procreat usum:

Nec fuit ante videre oculorum lumina nata;

Nec dictis orare prius, quam lingua creata est: 835

Sed potius longe linguæ præcessit origo

Sermonem; multoque creatæ sunt prius aures,

Quam sonus est auditus: & omnia denique membra

Ante fuere, (ut opinor) eorum quam foret usus.

Haud igitur potuere utendi crescere causa. 840

At contra conferre manu certamina pugnae,

Et lacerare artus, sædareque membra cruore,

Ante fuit multo, quam lucida tela volarent.

Et vulnus vitare prius natura coëgit,

Quam daret objectum parmae læva per artem. 845

Scilicet & fessum corpus mandare quieti,

Multo antiquius est, quam lecti mollia strata.

Et sedare sitim prius est, quam pocula, natum.

Hæc igitur possent utendi cognita causa

Credier, ex usu quæ sunt vitæque reperta. 850

Illa quidem seorsum sunt omnia, quæ prius ipsa

Nata, dedere suæ post notitiam utilitatis:

Quo genere in primis sensus, & membra videmus.

Quare etiam atque etiam procul est, ut credere possis,

Utilitatis ob officium potuisse creari. 855

Illud item non est mirandum, corporis ipsa
 Quod natura cibum quærit quojusque animantis.
 Quippe etenim fluere, atque recedere corpora rebus
 Multa modis multis docui: sed plurima debent
 Ex animalibus iis, quæ sunt exercita motu; 860
 Multaque per sudorem ex alto pressa feruntur,
 Multa per os exhalantur, quom languida anhelant.
 His igitur rebus rarefcit corpus, & omnis
 Subruitur natura; dolor quam confequitur rem:
 Propterea capitur cibus, ut suffulciat artus, 865
 Et recreet vireis interdatus, atque patentem
 Per membra ac venas ut amorem obturet edendi.
 Humor item discedit in omnia quæ loca cumque
 Poscunt humorem; glomerataque multa vaporis
 Corpora, quæ stomacho præbent incendia nostro, 870
 Dissipat adveniens liquor, ac restinguit, ut ignem,
 Urere ne possit calor amplius aridus artus.
 Sic igitur tibi anhela fitis de corpore nostro
 Abluitur, sic expletur jejuna cupido.

Nunc qui fiat, uti passus proferre queamus, 875
 Cum volumus, varieque datum sit membra movere;
 Et quæ res tantum hoc oneris protrudere nostri
 Corporis insuerit, dicam: tu percipe dicta.

Dico animo nostro primum simulacra meandi
 Accidere, atque animum pulsare, ut diximus ante. 880
 Inde voluntas fit: neque enim facere incipit ullam
 Rem quisquam, quam mens providit, quid velit, ante:
 At, quod providet, illius rei constat imago.
 Ergo animus cum sese ita commovet, ut velit ire,
 Inque gredi, ferit extemplo, quæ in corpore toto 885
 Per membra, atque artus, animæ diffusa vis est
 Et facile est factu, quoniam conjuncta tenetur.
 Inde ea proporro corpus ferit, atque ita tota
 Paullatim moles protruditur, atque movetur.
 Præterea, tum rarefcit quoque corpus, & aër 890

Scilicet ut debet qui semper mobilis exstat,
 Per patefacta venit, penetratque foramina largus;
 Et dispergitur ad parteis ita quasque minutas
 Corporis: hinc igitur rebus fit utrimque duabus,
 Corpus uti, ut navis velis, ventoque, feratur. 895
 Nec tamen illud in his rebus mirabile constat,
 Tantula quod tantum corpus corpuscula possint
 Contorquere, & onus totum convertere nostrum:

Quippe etenim ventus subtili corpore tenuis
 Trudit agens magnam magno molimine navim; 900
 Et manus una regit quantovis impete euntem,
 Atque gubernaculum contorquet quolibet unum:
 Multaque per trochleas, & tympana pondere magno
 Commovet, atque levi sustollit machina nisu. (905

Nunc quibus ille modis somnus per membra quietem
 Inriget, atque animi curas e pectore solvat;
 Suavidicis potius, quam multis versibus, edam:
 Parvus ut est cycni melior canor, ille gruam quam
 Clamor, in ætheriis dispersus nubibus Austri.

Tu mihi da tenuis aureis, animumque sagacem, 910
 Ne fieri negites, quæ dicam posse; retroque
 Vera repulsanti discedas pectore dicta:

Tutemet in culpa quom sis, ne cernere possis.

Principio somnus fit, ubi est distracta per artus
 Vis animæ, partimque foras ejecta recessit, 915
 Et partim contrusa magis concessit in altum:

Dissolvuntur enim tum demum membra, fluuntque:
 Nam dubium non est, animam quin opera sit
 Sensus hic in nobis, quem cum sopor impedit esse,
 Tum nobis animam perturbatam esse putandum est, 920

Ejectamque foras; non omnem; namque jaceret
 Æterno corpus perfusum frigore leti:

Quippe ubi nulla latens animam pars remaneret
 In membris, cinere ut multa latet obrutus ignis,
 Unde reconstari sensus per membra repente 925

Possit, ut ex igni cæco confurgere flamma.

Sed quibus hæc rebus novitas confletur, & unde
Perturbari anima, & corpus languescere possit,
Expeditam: tu fac ne ventis verba profundam.

Principio, externa corpus de parte necessum est, 930

Aëriis quoniam vicinum tangitur auris,
Tundier, atque ejus crebro pulsatiere ictu.

Proptereaque fere res omnes, aut corio sunt,
Aut seta, aut conchis, aut callo, aut cortice tectæ.

Interiorem etiam partem spirantibus aër 935

Verberat hic idem cum ducitur, atque reflatur.

Quare utrimque secus quom corpus vapulet, & quom
Perveniant plagæ per parva foramina nobis

Corporis ad primas parteis, elementaque prima;
Fit quasi paullatim nobis per membra ruina. 940

Conturbantur enim posituræ principiorum

Corporis, atque animi, sic, ut pars inde animai
Ejiciatur, & introrsum pars abdita cedat;

Pars etiam distracta per artus, non queat esse

Conjuncta inter se, nec motu mutua fungi: 945

Inter enim sepit aditus natura, viasque.

Ergo sensus abit mutatis motibus alte.

Et quoniam non est quasi quod suffulciat artus,

Debile fit corpus, languescunt omnia membra: (950

Brachia, palpebræque cadunt, poplitesque procumbunt.

Deinde cibum sequitur somnus, quia quæ facit aër,

Hæc eadem cibus, in venas dum diditur omneis,

Efficit: & multo sopor ille gravissimus exstat,

Quem satur, aut lassus capias; quia plurima tum se
Corpora conturbant magno contusa labore. 955

Fit ratione eadem conjectus porro animai

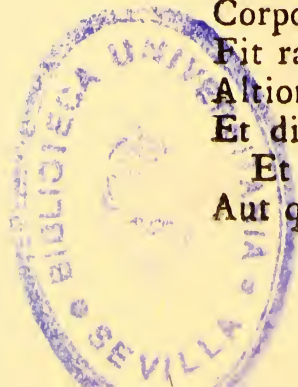
Altior, atque foras ejectus largior ejus,

Et divisor inter se, ac distractior intus.

Et quoi quisque fere studio devinctus adhæret,

Aut quibus in rebus multum sumus ante morati, 960

Atque

Atque in qua ratione fuit contenta magis mens,
 In somnis eadem plerumque videmur obire:
 Cauffidici cauffas agere, & componere leges:
 Induperatores pugnare, ac prælia obire:
 Nautæ contractum cum ventis cernere bellum: 965
 Nos agere hoc autem & naturam quærere rerum
 Semper, & inventam patriis exponere chartis.
 Cetera sic studia, atque artes plerumque videntur
 In somnis animos hominum frustrata tenere.

Et, quicumque dies multos ex ordine ludis 970

Adfiduas dederunt operas, plerumque videmus,

Quom jam defiterint ea sensibus usurpare,

Reliquias tamen esse vias in mente patentis,

Qua possint eadem rerum simulacra venire.

Per multos itaque illa dies eadem obversantur 975

Ante oculos, etiam vigilantes ut videantur

Cernere saltanteis, & mollia membra moventeis;

Et citharæ liquidum carmen, chordasque loquentis

Auribus accipere, & confessum cernere eundem,

Scenæque simul varios splendere decores. 980

Usque adeo magni refert studium, atque voluntas,

Et quibus in rebus consuerint esse operati

Non homines solum, sed vero animalia cuncta.

Quippe videbis equos forteis, cum membra jacebunt,

In somnis sudare tamen, spirareque sæpe, 985

Et quasi de palma summas contendere vireis,

Tunc quasi carceribus patefactis sæpe quiete:

Venantumque canes in molli sæpe quiete

Jactant crura tamen subito, vocesque repente

Mittunt, & crebras redducunt naribus auras, 990

Ut vestigia si teneant inventa ferarum.

Expergefæctique sequuntur inania sæpe

Cervorum simulacra, fugæ quasi dedita cernant;

Donec discussis redeant terroribus ad se.

At consueta domi catulorum blanda propago, 995

Degere, sæpe levem ex oculis, volucremque soporem
 Discutere, & corpus de terra conripere instant,
 Proinde quasi ignotas facies, atque ora tuantur.
 Et quam quæque magis sunt aspera semina eorum,
 Tam magis in somnis eadem sævire necessum est. 1000
 At variæ fugiunt volucres, pennisque repente
 Sollicitant divum nocturno tempore lucos,
 Accipitres somno in leni si prælia, pugnasque
 Edere sunt perfectantes, visæque volantes. (1005
 Porro hominum mentes magnis quæ motibus edunt?
 Magna etenim sæpe in somnis faciuntque, geruntque.
 Reges expugnant, capiuntur, prælia miscent;
 Tollunt clamores, quasi si jugulentur ibidem:
 Multi depugnant, gemitusque doloribus edunt;
 Et quasi pantheræ morfu, sævique leonis 1010
 Mandantur, magnis clamoribus omnia complent.
 Multi de magnis per somnum rebus loquuntur,
 Indicioque sui facti persæpe fuere:
 Multi mortem obeunt, multi de montibus altis
 Se quasi præcipitent ad terram corpore toto, 1015
 Exterrentur, & ex somno, quasi mentibus capti,
 Vix ad se redeunt permoti corporis æstu.
 Flumen item sitiens, aut fontem propter amœnum
 Adfidet, & totum prope faucibus occupat amnem.
 Pusi sæpe lacum propter, se, ac dolia curta, 1020
 Somno devincti credunt extollere vestem,
 Totius humorem saccatum ut corporis fundant:
 Cum Babylonica magnifico splendore rigantur.
 Tum, quibus ætatis freta primitus insinuantur,
 Semen ubi ipsa dies membris matura creavit; 1025
 Conveniunt simulacra foris e corpore quoque,
 Nuntia præclari voltus, pulcrique coloris;
 Qui ciet inritans loca turgida semine multo,
 Ut, quasi transactis sæpe omnibus rebus, profundant
 Fluminis ingenteis fluctus, vestemque cruentent. 1030

Sollicitatur id in nobis, quod diximus ante,
 Semen: adulta ætas cum primum roborat artus.
 Namque alias aliud res commovet, atque laceffit:
 Ex homine humanum semen ciet una hominis vis.
 Quod simulatque suis ejectum sedibus exit, 1035
 Per membra, atque artus decedit corpore toto
 In loca conveniens nervorum certa, cietque
 Continuo parteis genitales corporis ipsas:
 Inritata tument loca semine, fitque voluntas
 Ejicere id, quo se contendit dira libido; 1040
 Idque petit corpus mens, unde est saucia amore:
 Namque omnes plerumque cadunt in vulnus, & illam
 Emicat in partem sanguis, unde icimur ictu:
 Et si cominus est, hostem ruber occupat humor.

Sic igitur, Veneris qui telis accipit ictum, 1045
 Sive puer membris muliebribus hunc jaculatur,
 Seu mulier toto jactans e corpore amorem,
 Unde feritur, eo tendit, gestitque coire,
 Et jacere humorem in corpus de corpore ductum:
 Namque voluptatem præfagit multa cupido. 1050
 Hæc Venus est nobis, hinc autem est nomen amoris:
 Hinc illæ primum Veneris dulcedinis in cor
 Stillavit gutta, & successit fervida cura.
 Nam si abest quod ames, præsto simulacra tamen sunt
 Illius, & nomen dulce obversatur ad aureis. 1055

Sed fugitare decet simulacra, & pabula amoris
 Absterrere sibi, atque alio convertere mentem,
 Et jacere humorem collectum in corpora quæque;
 Nec retinere semel conversum unius amore,
 Et servare sibi curam, certumque dolorem. 1060
 Ulcus enim vivescit, & inveterascit alendo,
 Inque dies gliscit furor, atque ærumna gravescit,
 Si non prima novis conturbes volnera plagis,
 Volgivagaque vagus Venere ante recentia cures,
 Aut alio possis animi traducere motus. 1065

Nec

Nec Veneris fructu caret is, qui vitat amorem:
 Sed potius, quæ sunt sine pœna, commoda sumit.
 Nam certa, & pura est sanis magis inde voluptas,
 Quam miseris; etenim potiundi tempore in ipso
 Fluctuat incertis erroribus ardor amantum: 1070
 Nec constat quid primum oculis, manibusque fruuntur.
 Quod petiere premunt arcte, faciuntque dolorem
 Corporis, & denteis inlidunt sæpe labellis,
 Osculaque adfigunt, quia non est pura voluptas:
 Et stimuli subsunt, qui instigant lædere idipsum, 1075
 Quodcumque est, rabies unde illæ germina surgunt.
 Sed leviter pœnas frangit Venus inter amorem,
 Blandaque refrenat morsus admista voluptas.
 Namque in eo spes est, unde est ardoris origo,
 Restingui quoque posse ab eodem corpore flammâ; 1080
 Quod fieri contra coram natura repugnat:
 Unaque res hæc est, quojus quam pluria habemus,
 Tam magis ardescit dira cuppedine pectus.
 Nam cibus, atque humor membris adsumitur intus,
 Quæ quoniam certas possunt obsidere parteis, 1085
 Hoc facile expletur laticum, frugumque cupido:
 Ex hominis vero facie, pulcroque colore,
 Nil datur in corpus præter simulacra fruendum
 Tenuia, quæ vento spes raptat sæpe misella.
 Ut bibere in somnis sitiens quom quærit, & humor 1090
 Non datur, ardorem in membris qui stinguere possit;
 Sed laticum simulacra petit, frustra que laborat,
 In medioque sitit torrenti flumine potans.
 Sic in amore Venus simulacris ludit amanteis;
 Nec fatiare queunt spectando corpora coram, 1095
 Nec manibus quidquam teneris abradere membris
 Possunt, errantes incerti corpore toto.

Denique quom membris conlatis flore fruuntur
 Ætatis, quom jam præfagit gaudia corpus,
 Atque in eo est Venus, ut muliebria conferat arva; 1100

Adfigunt avide corpus, junguntque salivas
 Oris, & inspirant pressantes dentibus ora;
 Nequidquam: quoniam nihil inde abradere possunt,
 Nec penetrare, & abire in corpus corpore toto.
 Nam facere interdum id velle, & certare videntur. 1105
 Usque adeo cupide Veneris compagibus hærent,
 Membra voluptatis dum vi labefacta liquefcunt.
 Tandem ubi se erupit nervis conlecta cupido,
 Parva sit ardoris violenti pausa parumper;
 Inde redit rabies eadem, & furor ille revisit, 1110
 Quom sibi quod cupiant ipsi, contingere quærunt:
 Nec reperire malum id possunt quæ machina vincat:
 Usque adeo incerti tabescunt volnere cæco.

Adde quod absument vireis, pereuntque labore:
 Adde quod alterius sub nutu degitur ætas. 1115
 Labitur interea res, & vadimonia fiunt,
 Languent officia, atque ægrotat fama vacillans:
 Unguenta, & pulcra in pedibus Sicyonia rident:
 Scilicet & grandes viridi cum luce zmaragdi
 Auro includuntur, teriturque thalassina vestis 1120
 Assidue, & Veneris sudorem exercita potat:
 Et bene parta patrum fiunt anademata, mitræ:
 Interdum in pallam, ac Melitensia, Cæaque vertunt.
 Eximia veste & victu convivium, ludi,
 Pocula crebra, unguenta, coronæ, ferta parantur; 1125
 Nequidquam: quoniam medio de fonte leporum
 Surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus angat:
 Aut quod conscius ipse animus se forte remordet,
 Desidiose agere ætatem, lustrisque perire:
 Aut quod in ambiguo verbum jaculata reliquit; 1130
 Quod cupido adfixum cordi vivescit, ut ignis:
 Aut nimium jactare oculos, aliumve tueri
 Quod putat, in voltuque videt vestigia risus.

Atque in amore mala hæc proprio, summeque secundo
 Inveniuntur: in adverso vero, atque inopi sunt, 1135

Prendere quæ possis oculorum lumine aperto,
 Innumerabilia; ut melius vigilare sit ante,
 Qua docui ratione, cavereque, ne inlaqueeris.
 Nam vitare, plagas in amoris ne laciatur,
 Non ita difficile est, quam captum retibus ipsis 1140
 Exire, & validos Veneris perrumpere nodos.

Et tamen implicitus quoque possis, inque peditus
 Effugere infestum, nisi tute tibi obvius obstes;
 Et præmittas animi vitia omnia primum,
 Tum quæ corporis sunt ejus, quam percupis, ac vis. 1145
 Nam hoc faciunt homines plerumque cupidine cæci,
 Et tribuant ea, quæ non sunt his commoda vere.
 Multimodis igitur pravas, turpeisque videmus
 Esse in deliciis, summoque in honore vigere.
 Atque alios alii inrident, Veneremque sūdant, 1150
 Ut placent, quoniam fœdo affliguntur amore;
 Nec sua respiciunt miseri mala maxima sæpe.
 Nigra, *μελίχρως* est: immunda & fœtida, *ἀκοσμος*:
 Cæcia, *παλλάδιον*: nervosa, & lignea, *δορκάς*:
 Parvola, pumilio, *χαείτων ἴα*, tota merum sal: 1155
 Magna, atque immanis, *κατάπληξις*, plenaque honoris:
 Balba, loqui non quit, *τραυλίξει*: muta, pudens est:
 At flagrans, odiosa, loquacula, *λαμπάδιον* fit.
 Ἰσχὸν ἐρωμένιον tum fit, quom vivere non quit
 Præ macie: *ράδινη* vero est, jam mortua tussi: 1160
 At gemina & mammosa, Ceres est ipsa ab Iaccho:
 Simula, *σιλλυή*, ac Satyra est: labiosa, *φίλημα*.
 Cetera de genere hoc longum est si dicere coner.

Sed tamen esto jam quantovis oris honore,
 Quoi Veneris membris vis omnibus exoriatur: 1165
 Nempe aliæ quoque sunt; nempe hac sine viximus ante;
 Nempe eadem facit, & scimus facere omnia turpi:
 Et miseram tætris se suffit odoribus ipsa,
 Quam famulæ longe fugitant, furtimque cachinnant.

At lacrimans exclusus amator limina sæpe 1170

Floribus, & fertis operit, posteisque superbos
 Unguit amaracino, & foribus miser oscula figit.
 Quem si jam admissum, venientem offenderit aura
 Una modo, causas abeundi quærat honestas;
 Et meditata diu cadat alte sumpta querela; 1175
 Stultitiæque ibi se damnet, tribuisse quod illi
 Plus videat, quam mortali concedere par est.
 Nec Veneres nostras hoc fallit: quo magis ipsæ
 Omnia summopere hos vitæ postscenia celant,
 Quos retinere volunt, adstrictosque esse in amore. 1180
 Nequidquam: quoniam tu animo tamen omnia possis
 Protrahere in lucem, atque omneis anquirere nisus.
 Et si bello animo est, & non odiosa vicissim,
 Prætermittet te humanis concedere rebus.

Nec mulier semper ficto suspirat amore, 1185
 Quæ complexa viri corpus cum corpore jungit;
 Et tenet adfuctis humectans oscula labris.
 Nam facit ex animo sæpe, & communia quærens
 Gaudia, sollicitat spatium decurrere amoris.
 Nec ratione alia volucres, armenta, feræque, 1190
 Et pecudes, & equæ maribus subsidere possent,
 Si non, ipsa quod illorum subat, ardet abundans
 Natura, & venerem salientum læta retractat.
 Nonne vides etiam, quos mutua sæpe voluptas
 Vinxit, ut in vinclis communibus excrucientur? 1195
 In triviis non sæpe canes discedere aventes,
 Diversi cupide summis ex viribus tendunt,
 Cum interea validis Veneris compagibus hærent?
 Quod facerent numquam, nisi mutua gaudia nossent,
 Quæ lacere in fraudem possent, vinctosque tenere. 1200
 Quare etiam atque etiã, ut dico, est communis voluptas.

Et commiscendo cum semen forte virile
 Femina commulxit subita vi, conripuitque;
 Tum similes matrum materno semine fiunt,
 Ut patribus patrio: sed quos utriusque figuræ 1205
 Esse

Esse vides juxtim, miscenteis volta parentum,
 Corpore de patrio, & materno sanguine crescunt;
 Semina quom Veneris stimulis excita per artus
 Obvia confligit conspirans mutuus ardor,
 Et neque utrum superavit eorum, nec superatū est. 1210
 Fit quoque, ut interdum similes existere avorum
 Possint, & referant proavorum sæpe figuras,
 Propterea, quia multa modis primordia multis
 Mista suo celant in corpore sæpe parentes,
 Quæ patribus patres tradunt a stirpe profecta. 1215
 Inde Venus varia producit sorte figuras:
 Majorumque refert voltus, vocesque, comasque.
 Quandoquidem nihilo minus hæc de semine certo
 Fiunt, quam facies, & corpora, membraque nobis.
 Et muliebri oritur patrio de semine sæclum: 1220
 Maternoque mares existunt corpore creti.
 Semper enim partus duplici de semine constat:
 Atque, utri simile est magis id, quodcumque creatur,
 Ejus habet plus parte æqua; quod cernere possis,
 Sive virum suboles, sive est muliebris origo. 1225
 Nec divina satum genitalem numina quoiquam
 Absterrent, pater a natis ne dulcibus umquam
 Appelletur, & ut sterili venere exigat ævum;
 Quod plerique putant; & multo sanguine mæsti
 Conspergunt aras, adolentque altaria donis, 1230
 Ut gravidas reddant uxores semine largo:
 Nequidquam divum numen, sorteisque fatigant;
 Nam steriles nimium crasso sunt semine partim,
 Et liquido præter justum, tenuique vicissim.
 Tenæ, locis quia non potis est adfigere adhæsum, 1235
 Liquitur extemplo, & revocatum cedit ab ortu:
 Crassius hoc porro, quoniam concretius æquo
 Mittitur; aut non tam prolixo provolat ictu;
 Aut penetrare locos æque nequit; aut penetratum,
 Ægre admiscetur muliebri semine semen. 1240

Nam multum harmoniæ Veneris differre videntur:

Atque alias alii complent magis, ex aliisque
Suscipiunt aliæ pondus magis, inque gravescunt.

Et multæ steriles Hymenæis ante fuerunt
Pluribus, & nactæ post sunt tamen, unde puellos 1245
Suscipere, & partu possent ditescere dulci.

Et, quibus ante domi fœcundæ sæpe nequissent
Uxores parere, inventa est illis quoque compar
Natura, ut possent natis munire senectam.

Usque adeo magni refert, ut semina possint 1250

Seminibus commisceri genitaliter apta,
Crassaque convenient liquidis, & liquida crassis,
Quæ quoi junctæ viro sit femina per Veneris res.

Atque adeo refert, quo victu vita colatur.

Namque aliis rebus concresecunt semina membris, 1255

Atque aliis extenuantur, tabentque vicissim.

Et quibus ipsa modis tractetur blanda voluptas,

Id quoque permagni refert: nam more ferarum,
Quadrupedumque magis ritu, plerumque putantur
Concipere uxores, quia sic loca sumere possunt 1260
Pectoribus positis, sublatis semina lumbis.

Nec molles opus sunt motus uxoribus hilum.

Nam mulier prohibet se concipere, atque repugnat,

Clunibus ipsa viri venerem si læta retractet:

Atque exossato ciet omni pectore fluctus. 1265

Ejicit enim sulci recta regione, viaque

Vomerem, atque locis avertit feminis ictum.

Idque sua causa consuerunt scorta moveri,

Ne complerentur crebro, gravidæque jacerent,

Et simul ipsa viris venus ut concinnior esset: 1270

Conjugibus quod nil nostris opus esse videtur.

Nec divinitus interdum, Venerisque sagittis

Deteriore fit ut forma muliercula ametur.

Nam facit ipsa suis interdum femina factis,

Morigerisque modis, & mundo corporis cultu, 1275

Ut

Ut facile insuefcatur fecum vir degere vitam.

Quod fupereft, confuetudo concinnat amorem.
 Nam leviter quamvis, quod crebro tunditur iclu,
 Vincitur in longo fpatio tamen, atque labafcit.
 Nonne vides, etiam guttas in faxa cadenteis 1280
 Humorif, longo in fpatio pertundere faxa?

CREECHII CENSURA.

IN hoc libro admodum pauca funt quæ approbet Philofo-
 phus; nulla enim in univerfa Philofophia futillior quam
 illa de Simulacris & Imaginibus opinio. Nam credamus
 tenues exuvias & membranulas a rerum fuperficie continuo
 direptas: dum undique volitant, fe mutuo intercitant &
 dilacerent necelfe eft; ita denique mifceantur, ut nihil
 præter Centauros, Scyllas, & ejufmodi monftra videremus
 aut imaginaremur.

Dicendum tamen Lucretium de iftis Imaginibus & Si-
 mulacris ufque ad v. 471. acute & decore difputaffe, &
 bene ornaffe fabulam.

Deinde, ad v. 524. Poëta tractat Scepticos eo quo de-
 buit, faftu, & feveritate; fpernenda enim profecto &
 reprimenda ifta animalia. Neque ego iftam erga Sensus
 indulgentiam improbarem, nifi illis concefferat provinciam
 majorem quam commode administrare poffunt. Sensus mi-
 nime fallaces agnofco: ideone vero oculo meo magnitudi-
 nem Solis, Lunæ, & Aftrofum emetiatur? Ne quid acer-
 bius dicam, hæc eft nimis ruftica opinio.

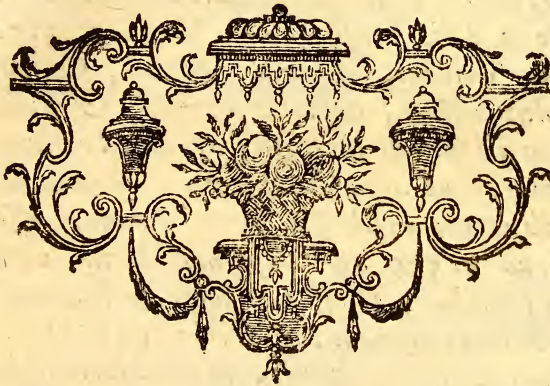
Sonum, Saporem, Odorem corporea efle, omnemque fen-
 fationem corporibus peragi, ad v. 725. agnofcent omnes
 qui qualitatibus, & aliis ægri Ariftotelis infomniis non
 detinentur.

De Imaginatione vero, ufque ad v. 820. cum nulla fint
 Simu-

*Simulacra, non est ut fufius agamus. Et ridenda pro-
fus vaniffima ifta opinio, quæ ufque ad v. 855. docet mem-
bra noftra tam artificiofe & subtiliter compofita, non ideo
fuiſſe facta ut utamur, ſed jam facta oblatum ſibi uſum
arripuiſſe.*

*De Fame & Siti, ufque ad v. 874. protulit quæ ferri
poſſunt: De motu vero Animalium, ad v. 904. inepta
omnia. Denique cum Somnus Lucretii diſperſionem Ani-
me conſequatur, quidni nos immortalis Anima donati æ-
ternum vigilemus? De Infomniis, ad v. 1031. meræ nu-
gæ: Reliqua vero nocte & tenebris tegenda.*

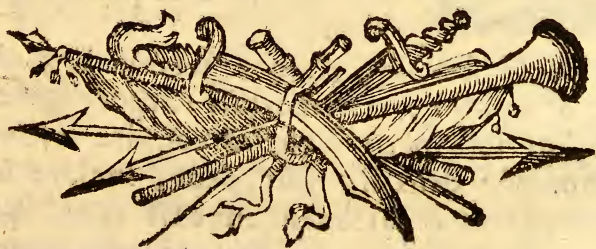

ARGUMENTUM.

L *Audes Epicuri, cui propter inventam atque explicatam Philosophiam plus debent homines, quam Cereri, Baccho, Herculi, aliisque Divis, quos grati venerantur, ad v. 56. II. Deinde, ad v. 92. proponit totius libri argumentum, cujus partes postea explicat. Et III. ad v. 157. Terram, Mare, Cælum, Solem, Sidera, mortalia docet, nec, quod Stoici putarunt, animata, Dei ipsius partes, aut sedem & domicilium Deorum esse, quod vulgus existimat, asserit. IV. Nequis Mundum a Diis fuisse factum, atque ideo immortalem credat, ad v. 236. varias rationes congerit tam a natura Deorum, quam a vitiis hujus Mundi ductas, quibus probare conatur hanc compagem non fuisse a Diis constitutam. V. ad v. 417. Quatuor Elementa, Terram, Aquam, Aërem, & Ignem, e quibus Mundus constat, nasci & interire, & proinde Mundum ipsum aliquando incepisse, aliquando etiam periturum arguit; variisque aliis argumentis confirmat hanc compagem nec ab æterno existisse, neque futuram esse immortalem. VI. ad v. 509. agit de primo Mundi exortu; & singulis ejus partibus, prout graviores aut leviores sunt, sedes suas & locos assignat. VII. ad v. 613. Multa de Celi & Siderum motibus proponit, at nihil certi decernit. Deinde docet cur Terra, cur tota compages, quod corpus grave est, nulli fundamento innixa pendeat. Solem denique, Lunam, Sidera metitur, atque illa nec majora nec minor esse, quam nobis apparent, pronuntiat. VIII. ad v. 770. Varias utriusque Solstitii, Æstivi, & Hiemalis, causas reddit, quo modo Nox fiat, cur Aurora Solem præcedat, cur Dies & Noctes vicissim sese superent, cur Luna vultum & figuram variet, cur denique Sol ac Luna*

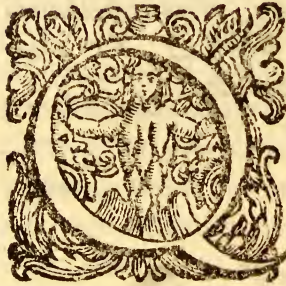
Ecli-

Eclipsin patiantur, disputat. IX. Deinde a Cælo descendens, Herbarum, Arborum, Avium, Brutorum, Hominum origines describit, ad v. 835. X. Monstra quoque, mutila quedam atque imperfecta animalia nasci concedit, sed Chimæras, Centauros, Scyllas, reliquaque Poëtarum portenta suaviter deridet, ad v. 922. XI. Demum, ad v. 1090. primorum Hominum vires, rudem vitam, cultum, victum, ingenium, mores, domicilia, matrimonia describit; & docet unde Sermo, Voces, & rerum Nomina. XII. Tandem post Ignem in terras a fulmine delatum cultior vita, & victus mollior: pacta & fœdera inierunt Homines, agros partiti sunt, & pulcherrimi aut fortissimi, Reges constituuntur; at brevi orta seditione Respublica emerfit, ad v. 1160. XIII. ad v. 1240. disputat de Deorum metu, & de ortu Religionis, quam divinæ naturæ & caussarum naturalium ignorantie acceptam refert. XIV. Quæ sequuntur, Metallorum ortum, primas bellandi artes, artis Textrine, Agriculturæ, Musices, & aliarum artium ortum atque progressum continent.

T I T I
L U C R E T I I C A R I
D E R E R U M N A T U R A
L I B E R Q U I N T U S .

UIS potis est dignum pollenti
pectore carmen
Condere , pro rerum majestate,
hisque repertis?
Quisve valet verbis tantum , qui
fundere laudes
Pro meritis ejus possit , qui talia
nobis

Pectore parta suo , quæsitæque præmia liquit? 5
Nemo , ut opinor , erit mortali corpore cretus.
Nam si , ut ipsa petit majestas cognita rerum,
Dicendum est : deus ille fuit , deus , inclute Memmi,
Qui princeps vitæ rationem invenit eam , quæ
Nunc appellatur sapientia ; quique per artem 10
Fluctibus e tantis vitam , tantisque tenebris,
In tam tranquillo , & tam clara luce locavit.

Confer enim divina aliorum antiqua reperta .
Namque Ceres fertur fruges , Liberque liquoris
Vitigeni laticem mortalibus instituisse ; 15

Cum

Cum tamen his posset sine rebus vita manere:
 Ut fama est aliquas etiam nunc vivere genteis.
 At bene non poterat sine puro pectore vivi.
 Quo magis hic merito nobis deus esse videtur;
 Ex quo nunc etiam per magnas didita genteis 20
 Dulcia permulcent animos solatia vitæ.

Herculis antistare autem si facta putabis,
 Longius a vera multo ratione ferere.
 Quid Nemeæus enim nobis nunc magnus hiatus
 Ille leonis obesset, & horrens Arcadius sus? 25
 Denique quid Cretæ taurus, Lernæaque pestis
 Hydra venenatis posset vallata colubris?
 Quidve tripectora tergemini vis Geryonai?
 Et Diomedis equi spirantes naribus ignem,
 Thracen, Bistoniasque plagas, atque Ismara propter, 30
 Tantopere officerent nobis? uncisque timendæ
 Unguibus Arcadiæ volucres Stymphala colentes?
 Aureaque Hesperidum servans fulgentia mala
 Asper, acerba tuens, immani corpore serpens,
 Arboris amplexus stirpem? quid denique obesset, 35
 Propter Atlanteum litus, pelageque severa,
 Quo neque noster adit quisquam, neque barbarus audet?
 Cetera de genere hoc quæ sunt portenta peremta,
 Si non victa forent, quid tandem viva nocerent?
 Nil, ut opinor: ita ad fatiâtem terra ferarum 40
 Nunc etiam scatit, & trepido terrore repleta est
 Per nemora ac monteis magnos, silvasque profundas:
 Quæ loca vitandi plerumque est nostra potestas.

At nisi purgatum est pectus, quæ prælia nobis,
 Atque pericula tunc ingratis insinuandum? 45
 Quantæ conscindunt hominem cuppedinis acres
 Sollicitum curæ? quantique perinde timores?
 Quidve superbia, spurcities, petulantia, quantas
 Efficiunt cladeis? quid luxus, desidiesque?

Hæc igitur qui cuncta subegerit, ex animoque 50

Expulerit dictis, non armis; nonne decebit,
 Hunc hominem numero divum dignarier esse?
 Cum bene præfertim multa, ac divinitus ipsis
 Immortalibus de divis dare dicta fuërit,
 Atque omnem rerum naturam pandere dictis.

55

Quojus ego ingressus vestigia, nunc rationes
 Persequor, ac doceo dictis, quo quæque creata
 Fœdere sint, in eo quam sit durare necessum:
 Nec validas ævi valeant rescindere leges.

Quo genere in primis animi natura reperta est, 60
 Nativo primum consistere corpore creta,
 Nec posse incolumis magnum durare per ævum:
 Sed simulacra solere in somnis fallere mentem,
 Cernere cum videamur eum, quem vita reliquit.

Quod superest, nunc me huc rationis detulit ordo, 65

Ut mihi, mortali consistere corpore mundum,
 Nativumque simul, ratio reddunda sit, esse:
 Et quibus ille modis congressus materiai
 Fundarit terram, cælum, mare, sidera, solem,
 Lunaique globum; tum quæ tellure animantes 70
 Exstiterint, & quæ nullo sint tempore natæ:

Quove modo genus humanum variante loquela
 Cœperit inter se vesci per nomina rerum:

Et quibus ille modis divum metus insinuarit

Pectora, terrarum qui in orbi sancta tuetur 75

Fana, lacus, lucos, aras, simulacraque divum.

Præterea, solis cursus, lunæque meatus

Expediam, qua vi flectat natura gubernans:

Ne forte hic inter cælum, terramque reamur

Libera sponte sua cursus lustrare perenneis, 80

Morigera ad fruges augendas, atque animanteis:

Neve aliquas divum volvi ratione putemus.

Nam, bene qui didicere deos securum agere ævum,

Si tamen interea mirantur qua ratione

Quæque geri possint, præfertim rebus in illis, 85

Quæ

Quæ supra caput ætheriis cernuntur in oris;
 Rursus in antiquas referuntur religiones,
 Et dominos acris adsciscunt, omnia posse
 Quos miseri credunt, ignari quid queat esse,
 Quid nequeat; finita potestas denique quoique 90
 Quanam sit ratione, atque alte terminus hærens.

Quod superest, ne te in promissis plura moremur,
 Principio, maria ac terras, cælumque tuere:

Horum naturam triplicem, tria corpora, Memmi,
 Treis species tam dissimileis, tria talia texta, 95
 Una dies dabit exitio; multosque per annos
 Sustentata ruet moles & machina mundi.

Nec me animi fallit, quam res nova, mira que menti
 Accidat, exitium cæli terræque futurum:

Et quam difficile id mihi sit pervincere dictis: 100

Ut sit, ubi insolitam rem adportes auribus ante,

Nec tamen hanc possis oculorum subdere visu,

Nec jacere indu manus, via qua munita fidei

Proxima fert humanum in pectus, templa que mentis.

Sed tamen effabor: dictis dabit ipsa fidem res 105

Forfitan, & graviter terrarum motibus orbis

Omnia conquassari in parvo tempore cernes:

Quod procul a nobis flectat fortuna gubernans;

Et ratio potius quam res persuadeat ipsa,

Succidere horrifono posse omnia victa fragore. 110

Qua prius aggrediar quam de re fundere fata

Sanctius, & multo certa ratione magis quam

Pythia, quæ tripode e Phœbi, lauroque profatur:

Multa tibi expediam doctis solatia dictis;

Relligione refrenatus ne forte rearis, 115

Terras, & solem, cælum, mare, sidera, lunam,

Corpore divino debere æterna manere;

Propterea que putes ritu par esse gigantum,

Pendere eos pœnas immani pro scelere omneis,

Qui ratione sua disturbent mœnia mundi, 120

Præclarumque velint cæli restinguere solem,
 Immortalia mortali sermone notantes.
 Quæ procul usque adeo divino ab numine distent,
 Inque deum numero sic sint indigna videri,
 Notitiam potius præbere ut posse putentur, 125
 Quid sit vitali motu, sensuque remotum.
 Quippe etenim non est cum quovis corpore ut esse
 Posse animi natura putetur, consiliumque.
 Sicut in æthere non arbor, nec in æquore falso
 Nubes esse queunt, neque pisces vivere in arvis, 130
 Nec cruor in lignis, nec faxis succus inesse:
 Certum, ac dispositum est, ubi quidquid crescat, & insit.
 Sic animi natura nequit sine corpore oriri
 Sola, neque a nervis, & sanguine longiter esse.
 Hoc si posset enim, multo prius ipsa animi vis 135
 In capite, aut humeris, aut imis calcibus esse
 Posset, & innasci quavis in parte soleret:
 Tandem in eodem homine, atque in eodẽ vase maneret.
 Quod quoniam nostro quoque constat corpore certum,
 Dispositumque videtur, ubi esse, & crescere possit 140
 Seorsum anima, atque animus: tanto magis inficiandum,
 Totum posse extra corpus, formamque animalem
 Putribus in glæbis terrarum, aut solis in igni,
 Aut in aqua durare, aut altis ætheris oris.
 Haud igitur constant divino prædita sensu, 145
 Quandoquidem nequeunt vitaliter esse animata.
 Illud item non est ut possis credere, sedes
 Esse deum sanctas in mundi partibus uillis.
 Tenuis enim natura deum, longæque remota
 Sensibus a nostris, animi vix mente videtur. 150
 Quæ quoniam manuum tactum suffugit, & ictum,
 Tactile nil nobis quod sit, contingere debet.
 Tangere enim non quit, quod tangi non licet ipsum.
 Quare etiam sedes quoque nostris sedibus esse
 Dissimiles debent, tenues de corpore eorum. 155

Quæ tibi posteriùs largo sermone probabo.

Dicere porro, hominum causa voluisse parare
 Præclaram mundi naturam, proptereaque
 Id laudabile opus divûm laudare decere,
 Æternumque putare, atque immortale futurum, 160
 Nec fas esse, deûm quod sit ratione vetusta
 Gentibus humanis fundatum perpetuo ævo,
 Sollicitare suis ullum de sedibus umquam,
 Nec verbis vexare, & ab imo evertere summam:
 Cetera de genere hoc adfingere, & addere, Memmi, 165
 Desipere est. quid enim immortalibus atque beatis
 Gratia nostra queat largiri emolumentum,
 Ut nostra quidquam causa gerere adgrediantur?
 Quidve novi potuit tanto post ante quietos
 Illicere, ut cuperent vitam mutare priorem? 170
 Nam gaudere novis rebus debere videtur,
 Cui veteres obsunt; sed, cui nil accidit ægri
 Tempore in anteacto, cum pulchre degeret ævum,
 Quid potuit novitatis amorem accendere tali?
 An, credo, in tenebris vita, ac mœrore jacebat, 175
 Donec diluxit rerum genitalis origo?
 Quidve mali fuerat nobis non esse creatis?
 Natus enim debet, quicumque est, velle manere
 In vita, donec retinebit blanda voluptas:
 Qui numquam vero vitæ gustavit amorem, 180
 Nec fuit in numero, quid obest non esse creatum?

Exemplum porro gignendis rebus, & ipsa
 Notities hominum, divis unde insita primum?
 Quid vellent facere ut scirent, animoque viderent?
 Quove modo est umquam vis cognita principiorum? 185
 Quidnam inter sese permutato ordine possent,
 Si non ipsa dedit specimen natura creandi?
 Namque ita multa modis multis primordia rerum
 Ex infinito jam tempore percita plagis,
 Ponderibusque suis consuerunt concita ferri, 190

Omni-

Omnimodisque coire, atque omnia pertentare,
 Quæcumque inter se possint congressa creare,
 Ut non sit mirum si in taleis disposituras
 Deciderunt quoque, & in taleis venere meatus,
 Qualibus hæc rerum genitur nunc summa novando. 195

Quod si jam rerum ignorem primordia quæ sint,
 Hoc tamen ex ipsis cæli rationibus ausim
 Confirmare, aliisque ex rebus reddere multis,
 Nequaquam nobis divinitus esse paratam
 Naturam rerum; tanta stat prædita culpa. 200

Principio, quantum cæli tegit impetus ingens,
 Inde avidam partem montes, silvæque ferarum
 Possedere, tenent rupes, vastæque paludes,
 Et mare, quod late terrarum distinet oras.
 Inde duas porro prope parteis fervidus ardor, 205
 Assiduusque geli casus mortalibus aufert.

Quod superest arvi, tamen id natura sua vi
 Sentibus obducatur, ni vis humana resistat,
 Vitæ causa valido consueta bidenti
 Ingemere, & terram pressis proscindere aratris. 210
 Si non fœcundas vertentes vomere glæbas,
 Terræque solum subigentes cimus ad ortus;
 Sponte sua nequeant liquidas existere in auras.
 Et tamen interdum magno quæsitâ labore,
 Cum jam per terras frondent, atque omnia florent; 215
 Aut nimis torret fervoribus ætherius sol,
 Aut subiti perimunt imbres, gelidæque pruinae,
 Flabraque ventorum violento turbine vexant.

Præterea genus horrifera natura ferarum,
 Humanæ genti infestum, terraque marique, 220
 Cur alit, atque auget, cur anni tempora morbos
 Apportant? quare mors immatura vagatur?

Tum porro puer, ut sævis projectus ab undis
 Navita, nudus humi jacet, infans, indigus omni
 Vitali auxilio, cum primum in luminis oras 225

Nixibus ex alvo matris natura profudit;
 Vagituque locum lugubri complet, ut æquum est,
 Cui tantum in vita restet transire malorum.
 At variæ crescunt pecudes, armenta, feræque: (230
 Nec crepitacula eis opus sunt, nec cuiquã adhibenda est
 Almæ nutricis blanda atque infracta loquela:
 Nec varias quærunt vesteis pro tempore cæli.
 Denique non armis opus est, non mœnibus altis,
 Quæis sua tutentur, quando omnibus omnia large
 Tellus ipsa parit, naturaque dædala rerum. 235

Principio, quoniam terrai corpus, & humor,
 Aurarumque leves animæ, calidique vapores,
 E quibus hæc rerum consistere summa videtur,
 Omnia nativo ac mortali corpore constant;
 Debet tota eadem mundi natura putari. 240

Quippe etenim quorum parteis, & membra videmus
 Corpore nativo & mortalibus esse figuris;
 Hæc eadem ferme mortalia cernimus esse,
 Et nativa simul. Quapropter maxima mundi
 Cum videam membra, ac parteis consumpta regigni; 245
 Scire licet, cæli quoque idem terræque fuisse
 Principiale aliquod tempus, clademque futuram.

Illud in his rebus ne me arripuisse rearis,
 Memmi, quod terram, atque ignem mortalia sumfi
 Esse; neque humorem dubitavi, aurasque perire; 250
 Atque eadem gigni, rursusque augetcere dixi.

Principio, pars terrai nonnulla perusta
 Solibus assiduis, multa pulsata pedum vi,
 Pulveris exhalat nebulam, nubæisque volanteis,
 Quas validi toto dispergunt aère venti: 255
 Pars etiam glæbarum ad diluviem revocatur
 Imbribus, & ripas radentia flumina rodunt.
 Præterea, pro parte sua quodcumque alid auget,
 Roditur: & quoniam dubio procul esse videtur
 Omniparens, eadem rerum commune sepulcrum; 260

Ergo

Ergo terra tibi limatur, & aqua recrefcit.

Quod fupereft, humore novo, mare, flumina, fonteis
Semper abundare, & latices manare perenneis,
Nil opus eft verbis, magnus decurfus aquarum
Undique declarat: fed primum quidquid aqua 265
Tollitur, in fumaque fit, ut nihil humor abundet;
Partim quod validi verrentes æquora venti
Deminuunt, radiisque retexens ætherius fol:
Partim quod fubter per terras diditur omneis.
Percolatur enim virus, retroque remanat 270
Materies humoris, & ad caput amnibus omnis
Convenit; inde fuper terras fluit agmine dulci,
Qua via fefta femel liquido pede detulit undas.

Aëra nunc igitur dicam, qui corpore toto
Innumerabiliter privas mutatur in horas. 275
Semper enim quodcumque fluit de rebus, id omne
Aëris in magnum fertur mare: qui nifi contra
Corpora retribuatur rebus, recreetque fluenteis,
Omnia jam refoluta forent, & in aëra verfa.
Haud igitur ceffat gigni de rebus, & in res 280
Recidere affidue, quoniam fluere omnia conftat.

Largus item liquidi fons luminis, ætherius fol
Inrigat affidue cælum candore recenti,
Suppeditatque novo confestim lumine lumen.
Nam primum quidquid fulgoris difperit eii, 285
Quocumque accidit: id licet hinc cognofcere poffis,
Quod fimul ac primum nubes fuccedere foli
Cœpere, & radios inter quali rumpere lucis,
Extemplo inferior pars horum difperit omnis,
Terraque inumbratur, qua nimbi cumque feruntur; 290
Ut nofcas fplendore novo res femper egere,
Et primum jaftum fulgoris quemque perire;
Nec ratione alia res poffe in fole videri,
Perpetuo ni suppeditet lucis caput ipfum.

Quin etiam nocturna tibi, terreftria quæ funt, 295
Lumi-

Lumina, pendentes lychni, clareque coruscis
 Fulguribus pingues multa caligine tædæ,
 Consimili properant ratione, ardore ministro,
 Suppeditare novum lumen, tremere ignibus instant;
 Instant, nec loca lux inter quasi rupta relinquit: 300
 Usque adeo properanter ab omnibus ignibus ejus
 Exitium celeri toleratur origine flammæ.
 Sic igitur, solem, lunam, stellasque putandum
 Ex alio atque alio lucem jactare subortu,
 Et primum quidquid flammæ perdere semper; 305
 Inviolabilia hæc ne credas forte vigere.

Denique non lapides quoque vinci cernis ab ævo?
 Non altas turreis ruere, & putrescere saxa?
 Non delubra deûm, simulacraque fessa fatisci?
 Nec sanctum numen fati protollere sineis 310
 Posse? neque adversus naturæ fœdera niti?
 Denique non monumenta virûm dilapsa videmus
 Cedere proporro, subitoque senescere casu?
 Non ruere avolfos silices a montibus altis,
 Nec validas ævi vireis perferre, patique 315
 Finiti? neque enim caderent avolsa repente,
 Ex infinito quæ tempore pertolerassent
 Omnia tormenta ætatis privata fragore.

Denique jam tuere hoc circum, supraque, quod omnē
 Continet amplexu terram; quod procreat ex se 320
 Omnia (quod quidam memorant) recipitque peremta:
 Totum nativum mortali corpore constat.
 Nam quodcumque alias ex se res auget, alitque,
 Diminui debet, recreari cum recipit res.
 Præterea, si nulla fuit genitæ origo 325
 Terræ & cæli, semperque æterna fuere:
 Cur supera bellum Thebanum, & funera Trojæ,
 Non alias alii quoque res cecinere poëtæ?
 Quo tot facta virûm toties cecidere? nec usquam
 Æternis famæ monumentis insita florent? 330

Verum, ut opinor, habet novitatem summa, recensque
 Natura est mundi, neque pridem exordia cepit.
 Quare etiam quædam nunc artes expoliuntur,
 Nunc etiam auferuntur: nunc addita navigiis sunt
 Multa: modo organici melicos peperere sonores. 335
 Denique natura hæc rerum, ratioque reperta est
 Nuper, & hanc primus cum primis ipse repertus
 Nunc ego sum, in patrias qui possim vertere voces.

Quod si forte fuisse antehac eadem omnia credis;
 Sed periisse hominum torrenti sæcla vapore, 340
 Aut cecidisse urbeis magno vexamine mundi,
 Aut ex imbribus assiduis exisse rapaceis
 Per terras amneis, atque oppida cooperuisse:
 Tanto quippe magis victus fateare necesse est,
 Exitium quoque terrarum, cælique futurum. 345
 Nam cum res tantis morbis tantisque periculis
 Tentarentur, ibi si tristior incubuisset
 Causa, darent late cladem, magnasque ruinas:
 Nec ratione alia mortales esse videmur
 Inter nos, nisi quod morbis ægriscimus iisdem, 350
 Atque illi, quos a vita natura removet.

Præterea, quæcumque manent æterna, necesse est,
 Aut quia sunt solido cum corpore, respuere ictus,
 Nec penetrare pati sibi quidquam, quod queat arctas
 Dissociare intus partes, ut materiai 355
 Corpora sunt, quorum naturam ostendimus ante:
 Aut ideo durare ætatem posse per omnem,
 Plagarum quia sunt expertia, sicut inane est,
 Quod manet intactum, neque ab ictu fungitur hilum:
 Aut etiam, quia nulla loci sit copia circum, 360
 Quo quasi res possint discedere, dissolvique:
 Sicut summarum summa est æterna, neque extra
 Quis locus est, quo dissiliant; neque corpora sunt, quæ
 Possint incidere, & valida dissolvere plaga.
 At neque, uti docui, solido cum corpore mundi 365

Natura est, quoniam admistum est in rebus inane:
Nec tamen est ut inane: neque autem corpora desunt,

Ex infinito quæ possint forte coorta

Proruere hanc rerum violento turbine summam,

Aut aliam quamvis cladem importare pericli. 370

Nec porro natura loci, spatiumque profundi

Deficit, exspergi quo possint mœnia mundi,

Aut alia quavis possint vi pulsa perire.

Haud igitur leti præclusa est janua cælo,

Nec soli, terræque, nec altis æquoris undis; 375

Sed patet immani, & vasto respectat hiatus.

Quare etiam nativa necessum est confiteare

Hæc eadem: neque enim, mortali corpore quæ sunt,

Ex infinito jam tempore adhuc potuissent

Immensi validas ævi contemnere vireis. 380

Denique tantopere inter se cum maxima mundi

Pugnent membra, pio nequaquam concita bello;

Nonne vides aliquam longi certaminis ollis

Posse dari finem? vel cum sol, & vapor omnis

Omnibus epotis humoribus exsuperarint, 385

Quod facere intendunt, neque adhuc conata patrantur:

Tantum suppeditant amnes, ultroque minantur

Omnia diluviare ex alto gurgite ponti:

Nequidquam; quoniam verrentes æquora venti

Deminuunt, radiisque retexens ætherius sol; 390

Et siccare prius confidunt omnia posse,

Quam liquor incepti possit contingere finem.

Tantum spirantes æquo certamine bellum

Magnis de rebus inter se cernere certant:

Cum semel in terra fuerit superantior ignis, 395

Et semel, ut fama est, humor regnarit in arvis.

Ignis enim superavit, & ambens multa perussit,

Avia cum Phaëthonta rapax vis Solis equorum

Ætheræ raptavit toto, terrasque per omneis.

At pater omnipotens ira tum percitus acri

Magnanimum Phaëthonta repenti fulminis ictu
 Deturbavit equis in terram; Solque cadenti
 Obvius æternam suscepit lampada mundi,
 Disiectosque redegit equos, junxitque trementeis:
 Inde suum per iter recreavit cuncta gubernans; 405
 Scilicet, ut veteres Grajùm cecinere poëtæ.

Quod procul a vera est animi ratione repulsum.
 Ignis enim superare potest, ubi materiai
 Ex infinito sunt corpora plura coorta;
 Inde cadunt vires aliqua ratione revictæ, 410
 Aut pereunt res exustæ torrentibus auris.

Humor item quondam cœpit superare coortus,
 Ut fama est hominum, multas quando obruit urbeis;
 Inde ubi vis aliqua ratione averfa recessit,
 Ex infinito fuerat quæcumque coorta, 415
 Constiterunt imbres, & flumina vim minuerunt.

Sed quibus ille modis coniectus materiai
 Fundarit cælum, ac terram, pontique profunda,
 Solisque & lunæ cursus, ex ordine ponam.
 Nam certe neque consilio primordia rerum 420
 Ordine se quæque, atque sagaci mente locarunt;
 Nec quos quæque darent motus pepigere profecto:
 Sed quia multa modis multis primordia rerum
 Ex infinito jam tempore percita plagis,
 Ponderibusque suis consuerunt concita ferri, 425
 Omnimodisque coire, atque omnia pertentare,
 Quæcumque inter se possent congressa creare;
 Propterea fit, uti magnum volgata per ævum,
 Omnigenos cœtus & motus experiundo,
 Tandem ea convenient, quæ ut convenere, repente 430
 Magnarum rerum fiant exordia sæpe,
 Terrai, maris, & cæli, generisque animantum.

Hic neque tum solis rota cerni lumine largo
 Alti volans poterat, neque magni sidera mundi,
 Nec mare, nec cælum, nec denique terra, neque aër, 435
 Nec

Nec similis nostris rebus res ulla videri:
 Sed nova tempestas quædam, molesque coorta.
 Diffugere inde loci partes cœpere, paresque
 Tum paribus jungi res, & discludere mundum,
 Membraque dividere, & magnas disponere parteis 440
 Omnigenis e principiis, discordia quorum
 Intervalla, vias, connexus, pondera, plagas,
 Concurfus, motus turbabat, prælia miscens,
 Propter dissimileis formas, variasque figuras;
 Quod non omnia sic poterant conjuncta manere, 445
 Nec motus inter sese dare convenienteis:
 Hoc est a terris altum secernere cælum,
 Et seorsum mare uti secreto humore pateret,
 Seorsus item puri, secretique ætheris ignes.

Quippe etenim primum terræ corpora quæque, 450
 Propterea quod erant gravia, & perplexa, coibant,
 In medioque imas capiebant omnia sedes:
 Quæ quanto magis inter se perplexa coibant,
 Tam magis expressere ea, quæ mare, sidera, solem,
 Lunamque efficerent, & magni mœnia mundi. 455
 Omnia enim magis hæc e lævibus atque rotundis
 Seminibus, multoque minoribus sunt elementis,
 Quam tellus: ideo per rara foramina terræ
 Partibus erumpens primus se sustulit æther
 Signifer, & multos secum levis abstulit igneis: 460
 Non alia longe ratione, ac sæpe videmus,
 Aurea cum primum gemmanteis rore per herbas
 Matutina rubent radiati lumina solis,
 Exhalantque lacus nebulam, fluviique perennes:
 Ipsa quoque interdum tellus fumare videtur: 465
 Omnia quæ sursum cum conciliantur in alto,
 Corpore concreto subtexunt nubila cælum.
 Sic igitur tum se levis, ac diffusilis æther
 Corpore concreto circumdatus undique sepsit,
 Et late diffusus in omneis undique parteis, 470

Omnia sic avido complexu cetera sepsit.
 Hunc exordia sunt solis lunæque secuta;
 Inter utrosque globi quorum vertuntur in auris:
 Quæ neque terra sibi adscivit, neque maximus æther;
 Quod nec tam fuerint gravia, ut depressa sederent; 475
 Nec levia, ut possent per summas labier oras:
 Et tamen inter utrosque ita sunt, ut corpora viva
 Versent, & partes ut mundi totius exstent.
 Quod genus in nobis quædam licet in statione
 Membra manere, tamen cum sint ea, quæ moveantur. 480
 His igitur rebus retractis, terra repente,
 Maxima qua nunc se ponti plaga cærule tendit,
 Succidit, & falso suffudit gurgite fossas:
 Inque dies quanto circum magis ætheris æstus,
 Et radii solis cogebant undique terram, 485
 Verberibus crebris extrema ad limina apertam,
 In medio ut propulsa suo condensa coiret:
 Tam magis expressus falsus de corpore sudor
 Augebat mare manando, camposque natanteis:
 Et tanto magis illa foras elapsa volabant 490
 Corpora multa vaporis, & aëris, altaque cæli
 Densebant procul a terris fulgentia templa:
 Sidebant campi, crescebant montibus altis
 Ascensus: neque enim poterant subsidere saxa,
 Nec pariter tantumdem omnes succumbere partes. 495
 Sic igitur terræ concreto corpore pondus
 Constatit, atque omnis mundi quasi limus in imum
 Confluxit gravis, & subsedit funditus, ut sæx.
 Inde mare, inde aër, inde æther ignifer ipse.
 Corporibus liquidis sunt omnia pura relicta; 500
 Et leviora aliis alia: & liquidissimus æther,
 Atque levissimus aërias super influit auras;
 Nec liquidum corpus turbantibus aëris auris
 Commiscet: sinit hæc violentis omnia verti
 Turbinibus: sinit incertis turbare procellis: 505
 Ipse

Ipsè suos igneis certo fert impete labens.
 Nam modice fluere, atque uno posse æthera nifu,
 Significat ponti mare, certo quod fluit æstu,
 Unum labendi conservans usque tenorem.

Motibus astrorum nunc quæ sit caussa, canamus. 510
 Principio, magnus cæli si vertitur orbis,
 Ex utraque polum parti premere aëra nobis
 Dicendum est, extraque tenere, & claudere utrimque;
 Inde alium supera fluere, atque intendere eodem,
 Quo volvenda micant æterni sidera mundi: 515
 Ast alium subter, contra qui subvehat orbem:
 Ut fluvios versare rotas, atque hauftra videmus.
 Est etiam quoque, uti possit cælum omne manere
 In statione, tamen cum lucida signa ferantur:
 Sive quod inclusi rapidi sunt ætheris æstus, 520
 Quærentesque viam circumversantur, & ignes
 Passim per cæli volvunt se immania templa:
 Sive aliunde fluens alicunde extrinsecus aër
 Versat agens igneis: sive ipsi serpere possunt,
 Quo cujusque cibus vocat, atque invitat eunteis, 525
 Flammea per cælum pascenteis corpora passim.
 Nam quid in hoc mundo sit eorum, ponere certum
 Difficile est: sed quid possit, fiatque per Omne
 In variis mundis varia ratione creatis,
 Id doceo; plureisque sequor disponere caussas 530
 Motibus astrorum, quæ possint esse per Omne.
 Equibus una tamen sit & hæc quoque caussa necesse est,
 Quæ vegeat motum signis: sed quæ sit earum
 Præcipere, haudquaquam est pedetentim progredientis.
 Terraque ut in media mundi regione quiescat, 535
 Evanescere paullatim, & decrefcere pondus
 Convenit; atque aliam naturam subter habere
 Ex ineunte ævo conjunctam, atque uniter aptam
 Partibus aëriis mundi, quibus insita sidit.
 Propterea non est oneri, neque deprimit auras: 540

Et sua cuique homini nullo sunt pondere membra:
Nec caput est oneri collo, nec denique totum
Corporis in pedibus pondus sentimus inesse.

At quæcumque foris veniunt, impostaque nobis
Pondera sunt, lædunt permulto sæpe minora: 545
Usque adeo magni refert, cui quæ adiaceat res.

Sic igitur tellus non est aliena repente
Adlata, atque auris aliunde objecta alienis;
Sed pariter prima concepta ab origine mundi,
Certaque pars ejus, quasi nobis membra, videtur. 550

Præterea grandi tonitru concussa repente
Terra, supra quæ se sunt concutit omnia motu:
Quod facere haud ulla posset ratione, nisi esset
Partibus aëriis mundi, cæloque revincta:

Nam communibus inter se radicibus hærent 555

Ex ineunte ævo conjuncta, atque uniter apta.
Nonne vides etiam, quam magno pondere nobis
Sustineat corpus tenuissima vis animæ,

Propterea quia tam conjuncta, atque uniter apta est?
Denique jam saltu pernici tollere corpus 560

Quis potis est, nisi vis animæ, quæ membra gubernat?

Jamne vides quantum tenuis natura valere
Possit, ubi est conjuncta gravi cum corpore, ut aër
Conjunctus terris, & nobis est animi vis?

Nec nimio solis major rota, nec minor ardor 565
Esse potest, nostris quam sensibus esse videtur.

Nam quibus e spatiis cumque ignes lumina possunt
Adjicere, & calidum membris adflare vaporem,
Illa ipsa intervalla nihil de corpore limant

Flammarum, nihilo ad speciem est contractior ignis. 570

Proinde calor quoniam solis, lumenque profusum
Perveniant nostros ad sensus, & loca tingunt:

Forma quoque hinc solis debet, filumque videri,
Nil adeo ut possis plus, aut minus addere vere.

Lunaque sive notho fertur loca lumine lustrans, 575

Sive suam proprio jactat de corpore lucem,
 Quidquid id est, nihilo fertur majore figura,
 Quam, nostris oculis quam cernimus, esse videtur.
 Nam prius omnia, quæ longe remmota tuemur
 Aëra per multum specie confusa videntur, 580
 Quam minimum filum: quapropter luna necesse est,
 Quandoquidem claram speciem, certamque figuram
 Præbet, ut est oris extremis cumque notata,
 Quanta hæc cumque fuat, tanta hinc videatur in alto.

Postremo, quoscumque vides hinc ætheris igneis, 585
 (Quandoquidem, quoscumque in terris cernimus igneis,
 Dum tremor est clarus, dum cernitur ardor eorum,
 Per parvum quiddam interdum mutare videntur.
 Alterutram in partem filum, cum longius absint,)
 Scire licet, perquam pauxillo posse minores 590
 Esse, vel exigua majores parte, brevique.

Illud item non est mirandum, qua ratione
 Tantulus ille queat tantum sol mittere lumen,
 Quod maria, ac terras omneis, cælumque rigando
 Compleat, & calido perfundat cuncta vapore. 595
 Nam licet hinc mundi patefactum totius unum
 Largifluum fontem scatere, atque erumpere flumen
 Ex omni mundo, quo sic elementa vaporis
 Undique conveniunt, & sic conjectus eorum
 Confluit, ex uno capite hic ut profluat ardor. 600
 Nonne vides etiam, quam late parvus aquai
 Prata riget fons interdum, campisque redundet?
 Est etiam quoque uti non magno solis ab igni
 Aëra percipiat calidis fervoribus ardor,
 Opportunus ita est si forte, & idoneus aër, 605
 Ut queat accendi parvis ardoribus ictus:
 Quod genus interdum segetes stipulamque videmus
 Accipere ex una scintilla incendia passim.
 Forsitan & rosea sol alte lampade lucens
 Possideat multum cæcis fervoribus ignem 610

Circum se, nullo qui sit fulgore notatus,
Æstiferum ut tantum radiorum exaugeat istum.

Nec ratio solis simplex, nec certa patescit,
Quo pacto æstivis e partibus, Ægocerotis
Brumaleis adeat flexus, atque inde revertens 615

Canceris ut vertat metas se ad solstitiales:
Lunaque mensibus id spatium videatur obire,
Annua sol in quo consumit tempora cursu:
Non, inquam, simplex his rebus reddita causa est.

Nam fieri vel cum primis id posse videtur, 620

Democriti quod sancta viri sententia ponit:
Quanto quæque magis sint terram sidera propter,
Tanto posse minus cum cæli turbine ferri.

Evanescere enim rapidas illius, & acreis
Imminui subter vireis, ideoque relinqui 625

Paullatim solem cum posterioribus signis,
Inferior multo quod sit, quam fervida signa:

Et magis hoc lunam, & quanto demissior ejus
Cursus abest procul a cælo, terrisque propinquat,
Tanto posse minus cum signis tendere cursum. 630

Flaccidiore etiam quanto jam turbine fertur
Inferior quam sol, tanto magis omnia signa
Hanc adipiscuntur, circum, præterque feruntur.

Propterea fit, ut hæc ad signum quodque reverti
Mobilius videatur, ad hanc quia signa revolvunt. 635

Fit quoque ut e mundi transversis partibus aër
Alternis certo fluere alter tempore possit,

Qui queat æstivis solem detrudere signis
Brumaleis usque ad flexus, gelidumque rigorem;
Et qui rejiciat gelidis a frigoris umbris 640

Æstiferas usque in parteis, & fervida signa.

Et ratione pari lunam, stellasque putandum est,
Quæ volvunt magnos in magnis orbibus annos,
Aëribus posse alternis a partibus ire.

Nonne vides etiam diversis nubila ventis 645

Diversas ire in parteis, inferna supernis?
 Qui minus illa queant per magnos ætheris orbeis
 Æstibus inter se diversis sidera ferri?

At nox obruit ingenti caligine terras,
 Aut ubi de longo cursu sol extima cæli 650
 Impulit, atque suos efflavit languidus igneis,
 Concussos itere, & labefactos aëre multo:
 Aut quia sub terras cursum convertere cogit
 Vis eadem, supera terras quæ pertulit orbem.

Tempore item certo roseam Matuta per oras 655
 Ætheris auroram defert, & lumina pandit,
 Aut quia sol idem sub terras ille revertens
 Anticipat cælum radiis accendere tentans:
 Aut quia conveniunt ignes, & semina multa
 Confluere ardoris consuerunt tempore certo, 660
 Quæ faciunt solis nova semper lumina gigni.
 Quod genus Idæis fama est e montibus altis
 Dispersos igneis orienti lumine cerni:

Inde coire globum quasi in unum, & conficere orbem.

Nec ramen illud in his rebus mirabile debet 665
 Esse, quod hæc ignis tam certo tempore possint
 Semina confluere, & solis reparare nitorem.
 Multa videmus enim, certo quæ tempore fiunt
 Omnibus in rebus: florescunt tempore certo
 Arbusta, & certo dimittunt tempore florem. 670

Nec minus in certo denteis cadere imperat ætas
 Tempore, & impubem molli pubescere veste,
 Et pariter mollem malis demittere barbam.
 Fulmina postremo, nix, imbres, nubila, venti,
 Non nimis incertis fiunt in partibus anni. 675

Namque ubi sic fuerunt caussarum exordia prima,
 Atque uti res mundi cecidere ab origine prima,
 Consequa natura est jam rerum ex ordine certo.

Crescere itemque dies licet, & tabescere nocteis,
 Et minui luces, cum sumant augmina noctes: 680

Aut quia sol idem sub terras, atque superne,
 Imparibus currens amfractibus ætheris oras
 Partit, & in parteis non æquas dividit orbem:
 Et quod ab alterutra detraxit parte, reponit
 Ejus in adversa tanto plus parte relatus, 685
 Donicum ad id signum cæli pervenit, ubi anni
 Nodus nocturnas exæquat lucibus umbras.
 Nam medio cursu flatus Aquilonis, & Austri,
 Distinet æquato cælum discrimine metas,
 Propter signiferi posituram totius orbis; 690
 Annua sol in quo contundit tempora serpens,
 Obliquo terras, & cælum lumine lustrans:
 Ut ratio declarat eorum, qui loca cæli
 Omnia dispositis signis ornata notarunt.
 Aut quia crassior est certis in partibus aër, 695
 Sub terris ideo tremulum jubar hæsitat ignis,
 Nec penetrare potest facile atque emergere ad ortus.
 Propterea noctes hiberno tempore longæ
 Cessant, dum veniat radiatum insigne diei.
 Aut etiam, quia sic alternis partibus anni 700
 Tardius & citius consuerunt confluere ignes,
 Qui faciant solem certa de surgere parte.
 Luna potest solis radiis percussa nitere,
 Inque dies majus lumen convertere nobis
 Ad speciem, quantum solis secedit ab orbe, 705
 Donicum eum contra pleno bene lumine fulsit,
 Atque oriens obitus ejus super edita vidit:
 Inde minutatim retro quasi condere lumen
 Debet item, quanto propius jam solis ad ignem
 Labitur ex alia signorum parte per orbem: 710
 Ut faciunt, lunam qui fingunt esse pilam
 Consimilem, cursusque viam sub sole tenere:
 Propterea fit uti videantur dicere verum.
 Est etiam quoque uti proprio cum lumine possit
 Volvier, & varias splendoris reddere formas. 715

Corpus enim licet esse aliud, quod fertur, & una
 Labitur omnimodis occursans officiensque,
 Nec potis est cerni, quia cassum lumine fertur.
 Versarique potest, globus ut, si forte, pilai
 Dimidia ex parti candenti lumine tinctus, 720
 Versandoque globum varianteis edere formas,
 Donicum eam partem, quæcumque est ignibus aucta,
 Ad speciem vertit nobis, oculosque patenteis:
 Inde minutatim retro contorquet, & aufert
 Luciferam partem glomeraminis, atque pilai: 725
 Ut Babylonica Chaldæam doctrina refutans
 Astrologorum artem contra convincere tendit:
 Proinde quasi fieri nequeat, quod pugnat uterque,
 Aut minus hoc illo sit cur amplectier ausis.

Denique, cur nequeat semper nova luna creari 730
 Ordine formarum certo, certisque figuris,
 Inque dies privos adolescere quæque creata,
 Atque alia illius reparari in parte, locoque,
 Difficile est ratione docere, & vincere verbis;
 Ordine cum videas tam certo multa creari. 735
 It Ver, & Venus, & Veneris prænuntius ante
 Pennatus graditur Zephyrus vestigia propter:
 Flora quibus mater præspersgens ante viai
 Cuncta coloribus egregiis, & odoribus opplet.
 Inde loci sequitur calor aridus, & comes una 740
 Pulverulenta Ceres, & Etesia flabra Aquilonum.
 Inde Autumnus adit: graditur simul Evius Evan:
 Inde aliæ tempestates, ventique sequuntur,
 Altitonans Vultur, & Auster fulmine pollens.
 Tandem bruma nives adfert, pigrumque rigorem 745
 Reddit: Hiems sequitur, crepitans ac dentibus alga.
 Quo minus est mirum, si certo tempore luna
 Gignitur, & certo deletur tempore rursus:
 Cum fieri possint tam certo tempore multa.

Solis item quoque defectus, lunæque latebras, 750

Pluri-

Pluribus e caussis fieri tibi posse putandum est.
 Nam cur luna queat terram secludere solis
 Lumine, & a terris altum caput obstruere eii,
 Objiciens cæcum radiis ardentibus orbem:
 Tempore eodem aliud facere id non posse putetur 755
 Corpus, quod cassum labatur lumine semper?
 Solque suos etiam dimittere languidus igneis
 Tempore cur certo nequeat recreareque lumen,
 Cum loca præterit flammis infesta per auras,
 Quæ faciunt igneis interstingui atque perire? 760
 Et cur terra queat lunam spoliare vicissim
 Lumine, & oppressum solem super ipsa tenere,
 Menstrua dum rigidas coni perlabitur umbras:
 Tempore eodem aliud nequeat succurrere lunæ
 Corpus, vel supera solis perlabier orbem, 765
 Quod radios interrumpat, lumenque profusum?
 Et tamen ipsa suo si fulgit luna nitore,
 Cur nequeat certa mundi languescere parte,
 Dum loca luminibus propriis inimica pererrat?
 Quod superest, quoniam magni per cæcula mûdi 770
 Qua fieri quidquid posset ratione, resolvi:
 Solis uti varios cursus, lunæque meatus
 Noscere possemus, quæ vis, & caussa cieret:
 Quove modo soleant offectio lumine obire,
 Et nec opinanteis tenebris obducere terras: 775
 Cum quasi connivent, & aperto lumine rursus
 Omnia convifunt clara loca candida luce.
 Nunc redeo ad mundi novitatem, & mollia terræ
 Arva, novo sætu quid primum in luminis oras
 Tollere, & incertis tentarit credere ventis. 780
 Principio, genus herbarum, viridemque nitorem
 Terra dedit circum colleis, camposque per omnes
 Florida fulserunt viridanti prata colore:
 Arboribusque datum est variis exinde per auras
 Crescendi magnum immixtis certamen habenis. 785
 Ut

Ut pluma atque pili primum setæque creantur
 Quadrupedum in membris, & corpore pennipotentum:

Sic nova tum tellus herbas virgultaque primum
 Sustulit: inde loci mortalia sæcla creavit

Multa modis multis varia ratione coorta. 790

Nam neque de cælo cecidisse animalia possunt,
 Nec terrestria de falsis exisse lacunis.

Linquntur ut merito maternum nomen adepta
 Terra sit, e terra quoniam sunt cuncta creata.

Multaque nunc etiam existunt animalia terris, 795
 Imbribus, & calido solis concreta vapore.

Quo minus est mirum, si tum sunt plura coorta,
 Et majora, nova tellure, atque æthere adulto.

Principio, genus alituum, variæque volucres
 Ova relinquebant exclusæ tempore verno: 800

Folliculos ut nunc teretes æstate cicadæ
 Linqunt, sponte sua victum vitamque petentes.

Tum tibi terra dedit primum mortalia sæcla:
 Multus enim calor, atque humor superabat in arvis.

Hinc ubi quæque loci regio opportuna dabatur, 805
 Crescebant uteri terræ radicibus apti:

Quos ubi tempore maturo patefecerat ætas
 Intantum, fugiens humorem, aurasque petissens,
 Convertibat ibi natura foramina terræ,

Et succum venis cogeabat fundere apertis 810
 Consimilem lactis: sicut nunc femina quæque

Cum peperit, dulci repletur lacte, quod omnis
 Impetus in mammas convertitur ille alimenti.

Terra cibum pueris, vestem vapor, herba cubile
 Præbebat multa & molli lanugine abundans. 815

At novitas mundi nec frigora dura ciebat,
 Nec nimios æstus, nec magnis viribus auras,
 Omnia enim pariter crescunt, & robora sumunt.

Quare etiam atque etiam maternum nomen adepta
 Terra tenet merito, quoniam genus ipsa creavit 820

Huma-

Humanum, atque animal prope certo tempore fudit
 Omne, quod in magnis bacchatur montibus passim,
 Aëriasque simul volucreis variantibus formis.
 Sed quia finem aliquam pariendi debet habere,
 Destitit, ut mulier spatio defessa vetusto; 825
 Mutat, enim mundi naturam totius ætas,
 Ex alioque alius status excipere omnia debet,
 Nec manet ulla sui similis res: omnia migrant,
 Omnia commutat natura, & vertere cogit.
 Namque aliud putrescit, & ævo debile languet: 830
 Porro aliud concrefcit, & e contemptibus exit.
 Sic igitur mundi naturam totius ætas
 Mutat, & ex alio terram status excipit alter,
 Quod potuit, nequeat; possit, quod non tulit ante.
 Multaque tum tellus etiam portenta creare 835
 Conata est, mira facie, membrisque coorta;
 „ Androgynū inter utrū, nec utrūq; & utrimq; remotū,
 Orba pedum partim, manuum viduata vicissim,
 Multa sine ore etiam, sine voltu cæca reperta,
 Vinc̄taque membrorum per totum corpus adhæsu; 840
 Nec facere ut possent quidquam, nec cedere quoquam,
 Nec vitare malum, nec sumere quod foret usus.
 Cetera de genere hoc monstra, ac portenta creabat:
 Nequidquam; quoniam natura absterruit auctum:
 Nec potuere cupitum ætatis tangere florem, 845
 Nec reperire cibum, nec jungi per Veneris res.
 Multa videmus enim rebus concurrere debere,
 Ut propagando possint producere sæcla.
 Pabula primum ut sint, genitalia deinde per artus
 Semina quæ possint membris manare remissis: 850
 Feminaque ut maribus conjungi possit, habendum
 Mutua queis nectant inter se gaudia, utrisque.
 Multaque tum interiisse animantum sæcla necesse est,
 Nec potuisse propagando procudere prolem.
 Nam quæcumque vides vesci vitalibus auris, 855
 Aut

Aut dolus, aut virtus, aut denique mobilitas est

Ex ineunte ævo genus id tutata reservans.

Multaque sunt, nobis ex utilitate sua quæ

Commendata manent tutelæ tradita nostræ.

Principio, genus acre leonum, sævaque sæcla 860

Tutata est virtus, vulpeis dolus, & fuga cervos.

At levisomna canum fido cum pectore corda,

Lanigeræque simul pecudes, & buccera sæcla,

Omnia sunt hominum tutelæ tradita, Memmi. 865

Nam cupide fugere feras, pacemque secutæ

Sunt, & larga suo sine pabula parta labore;

Quæ damus utilitatis eorum præmia causa.

At, queis nil horum tribuit natura, nec ipsa

Sponte sua possent ut vivere, nec dare nobis 870

Utilitatem aliquam, quare pateremur eorum

Præsidio nostro pasci genus, esseque tutum?

Scilicet hæc aliis prædæ, lucroque jacebant

Indupedita suis fatalibus omnia vinclis,

Donicum ad interitum genus id natura redegit. 875

Sed neque Centauri fuerunt, neque tempore in ullo

Esse queat duplici natura, & corpore bino

Ex alienigenis membris compacta potestas,

Hinc illinc par vis ut non sic esse potis sit.

Id licet hinc quamvis hebeti cognoscere corde. 880

Principio, circum tribus actis impiger annis

Floret equus: puer haudquaquam: quin sæpe etiam num

Ubera mammaram in somnis lactantia quærit.

Post ubi equum validæ vires ætate senecta,

Membraque deficiunt fugienti languida vita; 885

Tum demum pueris ævo florente juvenas

Occipit, & molli vestit lanugine malas:

Ne forte ex homine, & veterino semine equorum

Confieri credas Centauros posse, nec esse:

Aut rapidis canibus succinctas semimarinis. 890

Cor-

Corporibus Scyllas, & cetera de genere horum,
 Inter se quorum discordia membra videmus:
 Quæ neque florescunt pariter, neque robora sumunt
 Corporibus, neque projiciunt ætate senectâ:
 Nec simili Venere ardescunt, nec moribus unis 895
 Conveniunt, neque sunt eadem jucunda per artus.
 Quippe videre licet pinguescere sæpe cicuta
 Barbigeras pecudes, homini quæ est acre venenum.
 Flamma quidem vero cum corpora fulva leonum
 Tam soleat torrere, atque urere, quam genus omne 900
 Visceris, in terris quodcumque & sanguinis exstet:
 Qui fieri potuit, triplici cum corpore ut una
 Prima leo, postrema draco, media ipsa Chimæra
 Ore foras acrem efflaret de corpore flammam?
 Quare etiam tellure nova, cæloque recenti 905
 Talia qui fingit potuisse animalia gigni,
 Nixus in hoc uno novitatis nomine inani,
 Multa licet simili ratione effutiat ore:
 Aurea tum dicat per terras flumina volgo
 Fluxisse, & gemmis florere arbuſta suëſſe: 910
 Aut hominem tanto membrorum esse impete natum,
 Trans maria alta pedum nisus ut ponere posset;
 Et manibus totum circum se vertere cælum.
 Nam quod multa fuere in terris semina rerum,
 Tempore quo primum tellus animalia fudit; 915
 Nil tamen est signi, mistas potuisse creari
 Inter se pecudes, compactaque membra animantum:
 Propterea quia quæ de terris nunc quoque abundant
 Herbarum genera, ac fruges, arbuſtaque læta,
 Non tamen inter se possint complexa creari. 920
 Res sic quæque suo ritu procedit, & omnes
 Fœdere naturæ certo discrimina servant.
 Et genus humanum multo fuit illud in arvis
 Durius, ut decuit, tellus quod dura creasset;
 Et majoribus & solidis magis ossibus intus 925

Fundatum, & validis aptum per viscera nervis;
 Nec facile ex æstu, nec frigore quod caperetur,
 Nec novitate cibi, nec labi corporis ulla.
 Multaque per cælum solis volventia lustra
 Vulgivago vitam tractabant more ferarum. 930
 Nec robustus erat curvi moderator aratri
 Quisquam, nec scibat ferro molirier arva;
 Nec nova defodere in terram virgulta, nec altis
 Arboribus veteres decidere falcibus ramos.
 Quod sol, atque imbres dederant, quod terra crearat 935
 Sponte sua, satis id placabat pectora donum:
 Glandiferas inter curabant corpora quercus
 Plerumque, & quæ nunc hiberno tempore cernis
 Arbuta pœniceo fieri matura colore,
 Plurima tum tellus etiam majora ferebat: 940
 Multaque præterea novitas tum florida mundi
 Pabula dia tulit, miseris mortalibus ampla.
 At sedare sitim fluvii fontesque vocabant:
 Ut nunc montibus e magnis decursus aquarum
 Claricitat late sitientia sæcla ferarum. 945
 Denique noctivagi silvestria templa tenebant
 Nympharum, quibus exhibant humore fluenta
 Lubrica, proluvie larga lavere humida saxa,
 Humida saxa super viridi stillantia musco:
 Et partim plano scatere atque erumpere campo. 950
 Necdum res igni scibant tractare, nec uti
 Pellibus, & spoliis corpus vestire ferarum:
 Sed nemora, atque cavos monteis, silvasque colebant,
 Et frutices inter condebant squalida membra,
 Verbera ventorum vitare imbreisque coacti. 955
 Nec commune bonum poterant spectare, nec ullis
 Moribus inter se scibant, nec legibus uti.
 Quod cuique obtulerat prædæ fortuna, ferebat,
 Sponte sua sibi quisque valere & vivere doctus.
 Et Venus in silvis jungebat corpora amantum: 960

Con-

Conciliabat enim vel mutua quamque cupido,
 Vel violenta viri vis, atque impensa libido,
 Vel pretium glandes, atque arbuta, vel pyra lecta.
 Et manuum mira freti virtute, pedumque,
 Consectabantur silvestria sæcla ferarum 965
 Missilibus saxi, & magno pondere clavæ:
 Multaque vincebant, vitabant pauca latebris;
 Setigerisque pares suis silvestria membra
 Nuda dabant terræ nocturno tempore capti,
 Circum se foliis ac frondibus involventes. 970
 Nec plangore diem magno, solemque per agros
 Quærebant pavidi, palantes noctis in umbris:
 Sed taciti respectabant, somnoque sepulti,
 Dum rosea face sol inferret lumina cælo.
 A parvis quod enim consuerant cernere semper, 975
 Alternò tenebras, & lucem tempore gigni,
 Non erat, ut fieri posset, mirariè umquam,
 Nec diffidere, ne terras æterna teneret
 Nox, in perpetuum detractò lumine solis.
 Sed magis illud erat curæ, quod sæcla ferarum 980
 Infestam miseris faciebant sæpe quietem:
 Ejectique domo fugiebant saxea tecta
 Setigeri suis adventu, validique leonis,
 Atque intempesta cedebant nocte paventes
 Hospitibus sævis instrata cubilia fronde. 985
 Nec nimio tum plus, quam nunc, mortalia sæcla
 Dulcia linquebant labentis lumina vitæ.
 Unus enim tum quisque magis deprensus eorum
 Pabula viva feris præbebat dentibus haustus;
 Et nemora ac monteis gemitu, silvasque replebat, 990
 Viva videns vivo sepeliri viscera busto.
 At quos effugium servarat, corpore adeso,
 Posterius tremulas super ulcera tætra tenentes
 Palmas, horrifera accibant vocibus Orcum,
 Domicum eos vita privarunt vermina sæva, 995

Experteis opis, ignaros quid volnera vellent.

At non multa virum sub signis millia ducta

Una dies dabat exitio: nec turbida ponti

Æquora lædebant naveis ad saxa, virosque.

Sed temere, incassum mare fluctibus sæpe coortis, 1000

Sævibat, leviterque minas ponebat inaneis:

Nec poterat quemquam placidi pellacia ponti

Subdola pellicere in fraudem ridentibus undis.

Improba navigii ratio tum cæca jacebat.

Tum pænuria deinde cibi, languentia leto 1005

Membra dabat: contra nunc rerum copia merfat.

Illi imprudentes ipsi sibi sæpe venenum

Vergebant: nunc dant aliis solertius ipsi.

Inde casus postquam, ac pelleis, ignemque pararunt,

Et mulier conjuncta viro concessit in unum; 1010

Castaque privatae Veneris connubia læta

Cognita sunt, prolemque ex se videre creatam:

Tum genus humanum primum mollescere cœpit.

Ignis enim curavit, ut alia corpora frigus

Non ita jam possent cæli sub tegmine ferre: 1015

Et Venus imminuit vireis, puerique parentum

Blanditiis facile ingenium fregere superbum.

Tunc & amicitiam cœperunt jungere habentes

Finitima inter se, nec lædere, nec violare;

Et pueros commendarunt, muliebrique sæclum 1020

Vocibus, & gestu, cum balbe significarent,

Imbecillorum esse æquum misererier omnium.

Non tamen omnimodis poterat concordia gigni;

Sed bona, magnaue pars servabant fœdera casti:

Aut genus humanum jam tum foret omne peremptum, 1025

Nec potuisset adhuc perducere sæcla propago.

At varios linguæ sonitus natura subegit

Mittere, & utilitas expressit nomina rerum:

Non alia longe ratione, atque ipsa videtur

Protrahere ad gestum pueros infantia linguæ, 1030

Cum facit, ut digito, quæ sint præsentia, monstrent.
Sentit enim vim quisque suam, quam possit abuti:
Cornua nata prius vitulo quam frontibus exsunt,
Illis iratus petit, atque insensus inurget.

At catuli pantherarum, scymnique leonum 1035
Unguibus, ac pedibus jam tum, morfisque repugnant,
Vixdum cum ipsis sunt dentes, unguesque creati.
Alituum porro genus alis omne videmus

Fidere, & a pennis tremulum petere auxiliatum.
Proinde putare aliquem tum nomina distribuisse 1040
Rebus, & inde homines didicisse vocabula prima,
Desipere est: nam cur hic posset cuncta notare
Vocibus, & varios sonitus emittere linguæ,
Tempore eodem alii facere id non quisse putentur?

Præterea, si non alii quoque vocibus usi 1045
Inter se fuerant; unde insita notities est
Utilitatis, & unde data est huic prima potestas,
Quid vellet facere, ut scirent, animoque viderent?
Cogere item plureis unus, victosque domare
Non poterat, rerum ut perdiscere nomina vellent, 1050
Nec ratione docere ulla, suadereque surdis,
Quid factu esset opus; faciles neque enim paterentur,
Nec ratione ulla sibi ferrent amplius aureis
Vocis inauditos sonitus obtundere frustra.

Postremo, quid in hac mirabile tantopere est re, 1055
Si genus humanum, cui vox, & lingua vigeret,
Pro vario sensu varias res voce notaret,
Cum pecudes mutæ, cum denique sæcla ferarum
Diffimileis soleant voces variasque ciere, (1060
Cum metus, aut dolor est, & cum jam gaudia gliscunt?
Quippe etenim id licet e rebus cognoscere apertis.

Inritata canum cum primum magna Molossùm
Mollia ricta fremunt duros nudantia denteis,
Longe alio sonitu rabie distracta minantur,
Et cum jam latrant, & vocibus omnia complent. 1065

At catulos blande cum lingua lambere tentant,
 Aut ubi eos jaectant pedibus, morsequae petentes,
 Suspensis teneros imitantur dentibus haustus,
 Longe alio pacto gannitu vocis adulant,
 Et cum deserti baubantur in ædibus, aut cum 1070
 Plorantes fugiunt summis corpore plagas.

Denique non hinnitus item differre videtur,
 Inter equas ubi equus florenti ætate juvenis
 Pinnigeri sævit calcaribus ictus amoris,
 Et fremitum patulis sub naribus edit ad arma, 1075
 Ac cum sis alias concussis artibus hinnit?

Postremo, genus alituum variæque volucres,
 Accipitres, atque ossifragæ, mergique marinis
 Fluctibus in falsis victum vitamque petentes,
 Longe alias alio jaciunt in tempore voces, 1080
 Et cum de victu certant, prædaque repugnant.

Et partim mutant cum tempestatibus una
 Raucifonos cantus, cornicum ut sæcla vetusta,
 Corvorumque greges, ubi aquam dicuntur, & imbreis
 Poscere, & interdum ventos aurasque vocare. 1085
 Ergo, si varii sensus animalia cogunt,
 Muta tamen cum sint, varias emittere voces:
 Quanto mortaleis magis æquum est tum potuisse
 Dissimileis alia atque alia res voce notare?

Illud in his rebus tacitus ne forte requiras: 1090
 Fulmen detulit in terras mortalibus ignem
 Primitus: inde omnis flammaram diditur ardor.
 Multa videmus enim cælestibus incita flammis
 Fulgere, cum cæli donavit plaga vapores.
 Et ramosa tamen cum ventis pulsa vacillans 1095
 Æstuat in ramos incumbens arboris arbor,
 Exprimitur validis extritus viribus ignis:
 Et micat interdum flammam fervidus ardor,
 Mutua dum inter se rami stirpesque teruntur:
 Quorum utrumque dedisse potest mortalibus ignem. 1100

Inde cibum coquere, ac flammæ mollire vapore
 Sol docuit, quoniam mitescere multa videbant
 Verberibus radiorum, atque æstu victa per agros.
 Inque dies magis hi victum vitamque priorem
 Commutare novis monstrabant rebus, & igni, 1105
 Ingenio qui præstabant, & corde vigeant.

Condere cœperunt urbeis, arcemque locare
 Præsidium reges ipsi sibi, perfugiumque:
 Et pecudes, & agros divisere, atque dedere
 Pro facie cujusque, & viribus, ingenioque: 1110
 Nam facies multum valuit, viresque vigeant.
 Posterius res inventa est, aurumque repertum,
 Quod facile & validis, & pulcris demisit honorem;
 Divitioris enim sectam plerumque sequuntur
 Quamlibet & fortes, & pulchro corpore creti. 1115

Quod si quis vera vitam ratione gubernet,
 Divitiæ grandes homini sunt, vivere parce
 Æquo animo; neque enim est umquam pænuria parvi.
 At claros se homines voluere esse, atque potentis,
 Ut fundamento stabili fortuna maneret, 1120
 Et placidam possent opulenti degere vitam.
 Nequidquam: quoniam ad summum succedere honorem
 Certantes, iter infestum fecere viai.

Et tamen e summo quasi fulmen dejecit ictos
 Invidia interdum contemptim in Tartara tætra: 1125
 Ut satius multo jam sit parere quietum,
 Quam regere imperio res velle, & regna tenere.
 Proinde, sine incassum defessi sanguine sudent
 Angustum per iter lucentes ambitionis:
 Invidia quoniam, ceu fulmine, summa vaporant 1130
 Plerumque, & quæ sunt aliis magis edita cumque:
 Quandoquidem sapiunt alieno ex ore, petuntque
 Res ex auditis potius, quam sensibus ipsis: 1135
 Nec magis id nunc est, nec erit mox, quam fuit ante.

Ergo regibus occisis subversa jacebat 1135

Pristina majestas foliorum, & scepra superba;
 Et capitis summi præclarum insigne cruentum
 Sub pedibus volgi magnum lugebat honorem.
 Nam cupide conculcatur nimis ante metutum.
 Res itaque ad summam sæcem turbasque redibat, 1140
 Imperium sibi cum, ac summatum quisque petebat.
 Inde magistratus partim docuere creare,
 Juraque constituere, ut vellent legibus uti:
 Nam genus humanum defessum vi colere ævum,
 Ex inimicitiis languebat; quo magis ipsum 1145
 Sponte sua cecidit sub leges, arctaque jura.
 Acrius ex ira quod enim se quisque parabat
 Ulcisci, quam nunc concessum est legibus æquis;
 Hanc ob rem est homines pertæsum vi colere ævum:
 Unde metus maculat pœnarum præmia vitæ. 1150
 Circumretit enim vis, atque injuria quemque,
 Atque, unde exorta est, ad eum plerumque revertit;
 Nec facile est placidam ac pacatam degere vitam,
 Qui violat factis communia fœdera pacis.
 Etsi fallit enim divûm genus humanumque, 1155
 Perpetuo tamen id fore clam diffidere debet:
 Quippe ubi se multi per somnia sæpe loquentes,
 Aut morbo delirantes protraxe ferantur,
 Et celata diu in medium peccata dedisse. (1160
 Nunc quæ caussa deûm per magnas numina genteis
 Pervolgarit, & ararum compleverit urbeis,
 Suscipiendaque curarit sollennia sacra,
 „ Quæ nunc in magnis florent sacra rebus, locisque:
 Unde etiam nunc est mortalibus insitus horror,
 Qui delubra deûm nova toto suscitât orbi 1165
 Terrarum, & festis cogit celebrare diebus:
 Non ita difficile est rationem reddere verbis.
 Quippe etenim jam tum divûm mortalia sæcla
 Egregias animo facies vigilante videbant,
 Et magis in somnis mirando corporis auctu. 1170

His igitur sensum tribuebant, propterea quod
 Membra movere videbantur, vocesque superbas
 Mittere pro facie præclara, & viribus amplis:
 Æternamque dabant vitam, quia semper eorum
 Suppeditabatur facies, & forma manebat, 1175
 (Et manet omnino) & quod tantis viribus auctos
 Non temere ulla vi convinci posse putabant.
 Fortunisque ideo longe præstare putabant,
 Quod mortis timor haud quemquam vexaret eorum,
 Et simul in somnis quia multa, & mira videbant 1180
 Efficere, & nullum capere ipsos inde laborem.

Præterea, cæli rationes ordine certo,
 Et varia annorum cernebant tempora verti;
 Nec poterant quibus id fieret cognoscere causis:
 Ergo perfugium sibi habebant omnia divis 1185
 Tradere, & illorum nutu facere omnia flecti.
 In cæloque deûm sedes, & templa locarunt,
 Per cælum volvi quia sol, & luna videntur:
 Luna, dies, & nox, & noctis signa severa,
 Noctivagæque faces cæli, flammæque volantes, 1190
 Nubila, ros, imbres, nix, venti, fulmina, grando,
 Et rapidi fremitus, & murmura magna minarum.

O genus infelix humanum! talia divis
 Cum tribuit facta, atque iras adjunxit acerbis:
 Quantos tum gemitus ipsi sibi, quantaque nobis 1195
 Volnera; quas lacrimas peperere minoribus nostris!

Nec pietas ulla est velatum sæpe videri
 Vertier ad lapidem, atque omneis accedere ad aras;
 Nec procumbere humi prostratum, & pandere palmas
 Ante deûm delubra, nec aras sanguine multo 1200
 Spargere quadrupedum, nec votis nectere vota:
 Sed magis pacata posse omnia mente tueri.
 Nam cum suspicimus magni cælestia mundi
 Templa super, stellisque micantibus æthera fixum,
 Et venit in mentem solis, lunæque viarum, 1205

Tunc

Tunc aliis oppressa malis in pectore cura
 Illa quoque expergefactum caput erigere infit,
 Ecquæ forte deum nobis immensa potestas
 Sit, vario motu quæ candida sidera verset.
 Tentat enim dubiam mentem rationis egestas, 1210
 Ecquænam fuerit mundi genitalis origo:
 Et simul, ecquæ sit finis, quoad mœnia mundi,
 Et tanti motus hunc possint ferre laborem:
 An divinitus æterna donata salute,
 Perpetuo possint ævi labentia tractu, 1215
 Immensi validas ævi contemnere vireis.

Præterea, cui non animus formidine divum
 Contrahitur? cui non conrepunt membra pavore,
 Fulminis horribili cum plaga torrida tellus
 Contremit, & magnum percurrunt murmura cælum? 1220
 Non populi, gentesque tremunt? regesque superbi
 Conripiunt divum perculsi membra timore,
 Ne quod ob admissum fœde, dictumve superbe
 Pœnarum grave sit solvendi tempus adactum?
 Summa etiam cum vis violenti per mare venti 1225
 Induperatorem classis super æquora verrit,
 Cum validis pariter legionibus, atque elephantis;
 Non divum pacem votis adit? ac prece quæsit
 Ventorum pavidus paces, animasque secundas?
 Nequidquam: quoniam violento turbine sæpe 1230
 Conreptus nihilo fertur minus ad vada leti:
 Usque adeo res humanas vis abdita quædam
 Obterit, & pulchros fasceis, sævasque secureis
 Proculcare, ac ludibrio sibi habere videtur.
 Denique sub pedibus tellus cum tota vacillat, 1235
 Concussæque cadunt urbes, dubiæque minantur:
 Quid mirum si se temnunt mortalia sæcla?
 Atque potestates magnas, mirasque relinquunt
 In rebus vireis divum, quæ cuncta gubernent? (1240
 Quod superest, æs, atque aurum, ferrumque repertum est,

Et simul argenti pondus, plumbique potestas:
 Ignis ubi ingentis silvas ardore cremarat
 Montibus in magnis, seu cæli fulmine misso;
 Sive quod inter se bellum silvestre gerentes,
 Hostibus intulerant ignem formidinis ergo; 1245
 Sive quod inducti terræ bonitate, volebant
 Pandere agros pingueis, & pascua reddere rura;
 Sive feras interficere, & ditescere præda:
 Nam fovea, atque igni prius est venarier ortum,
 Quam sepire plagis saltum, canibusque ciere. 1250
 Quidquid id est, quacumque e causa flammeus ardor
 Horribili fonitu silvas exederat altis
 Ab radicibus, & terram percoxerat igni,
 Manabat venis ferventibus in loca terræ
 Concava conveniens argenti rivus, & auri, 1255
 Æris item, & plumbi; quæ cum concreta videbant
 Posterius claro in terris splendere colore,
 Tollebant nitido capti, lævique lepore:
 Et simili formata videbant esse figura,
 Atque lacunarum fuerant vestigia cuique. 1260
 Tum penetrabat eos, posse hæc liquefacta calore,
 Quamlibet in formam, & faciem decurrere rerum,
 Et prorsum quamvis in acuta ac tenuia posse
 Mucronum duci fastigia procudendo;
 Ut sibi tela parent, silvasque excidere possint, 1265
 Materiem lævare, dolare, ac radere tigna,
 Et terebrare etiam, ac pertundere, perque forare.
 Nec minus argento facere hæc auroque parabant,
 Quam validi primum violentis viribus æris:
 Nequidquam: quoniam cedebat victa potestas, 1270
 Nec poterat pariter durum sufferre laborem.
 Nam fuit in pretio magis æs, aurumque jacebat
 Propter inutilitatem hebeti mucrone retusum:
 Nunc jacet æs, aurum in summum successit honorem.
 Sicvolvenda ætas commutat tempora rerum: 1275
 Quod

Quod fuit in pretio, fit nullo denique honore :
 Porro aliud succedit, & e contemptibus exit,
 Inque dies magis appetitur, floretque repertum
 Laudibus, & miro est mortaleis inter honore.

Nunc tibi quo pacto ferri natura reperta 1280
 Sit, facile est ipsum per te cognoscere, Memmi.

Arma antiqua, manus, ungues, dentesque fuerunt,
 Et lapides, & item silvarum fragmina rami,
 Et flammæ, atque ignes, postquam sunt cognita primū :
 Posterius ferri vis est, ærisque reperta; 1285

Et prior æris erat quam ferri cognitus usus :
 Quo facilis magis est natura, & copia major.
 Ære solum terræ tractabant, æreque belli
 Miscebant fluctus, & volnera vasta serebant,
 Et pecus, atque agros adimebant; nam facile ollis 1290
 Omnia cedebant armatis nuda & inerma.

Inde minutatim processit ferreus ensis,
 Versaque in opprobrium species est falcis ahenæ,
 Et ferro cæpere solum proscindere terræ :
 Exæquataque sunt creperi certamina belli. 1295

Et prius est reppertum inequi conscendere costas,
 Et moderarier hunc frenis, dextraque vigere,
 Quam bijugo curru belli tentare pericla :
 Et bijugo prius est, quam bis conjungere binos,
 Et quam falciferos inventum ascendere currus. 1300

Inde boves Lucas turrato corpore tætros
 Anguimanos belli docuerunt volnera Pœni
 Sufferre, & magnas Martis turbare catervas.
 Sic alid ex alio peperit discordia tristis,
 Horribile humanis quod gentibus esset in armis : 1305
 Inque dies belli terroribus addidit augmen.

Tentarunt etiam tauros in mœnera belli,
 Expertique suos sævos sunt mittere in hosteis;
 Et validos Parthi præ se misere leones
 Cum ductoribus armatis, sævisque magistris, 1310

Qui

Qui moderatier hos possent, vinclisque tenere:
 Nequidquam: quoniam permista cæde calentes
 Turbabant sævi nullo discrimine turmas,
 Terrificas capitum quatientes undique cristas;
 Nec poterant equites fremitu perterrita equorum ¹³¹⁵
 Pectora mulcere, & frenis convertere in hosteis.
 Inritata læ jaciebant corpora saltu
 Undique, & adversum venientibus ora petebant:
 Et necopinanteis a tergo diripiebant,
 Deplexæque dabant in terram volnere vinctos, ¹³²⁰
 Moribus adfixæ validis, atque unguibus uncis.
 Jactabantque sues tauri, pedibusque terebant;
 Et latera, ac ventres hauribant subter equorum
 Cornibus, ad terramque minanti mente ruebant.
 At validis socios cædebant dentibus apri, ¹³²⁵
 „ Tela infracta suo tinguentes sanguine sævi,
 „ In se fracta suo tinguentes sanguine tela,
 Permistasque dabant equitum peditumque ruinas.
 Nam transversa feros exhibant dentis adactus
 Jumenta, aut pedibus ventos erecta petebant: ¹³³⁰
 Nequidquam: quoniam a nervis succisa videres
 Concidere, atque gravi terram consternere casu.
 Sic, quos ante domi domitos satis esse putabant,
 Efferviscere cernebant in rebus agundis,
 Volneribus, clamore, fuga, terrore, tumultu: ¹³³⁵
 Nec poterant ullam partem reducere eorum.
 Diffugiebat enim varium genus omne ferarum:
 Ut nunc sæpe boves Lucæ, ferro male mactæ ¹³⁴⁰
 Diffugiunt, fera facta suis cum multa dedere.
 Sic fuit, ut facerent: sed vix adducor, ut ante ¹³⁴⁰
 Non quierint animo præsentire, atque videre,
 Quam commune malum fuerat, foedumque futurum.
 Et magis id possis factum contendere in Omni,
 In variis mundis varia ratione creatis,
 Quam certo, atque uno terrarum quolibet orbi. ¹³⁴⁵
 Sed

Sed facere id non tam vincendi spe voluerunt,
 Quam dare quod gemerent hostes, ipsique perire,
 Qui numero diffidebant, armisque vacabant.

Nexilis ante fuit vestis, quam textile tegmen:
 Textile post ferrum est; quia ferro tela parantur. 1350
 Nec ratione alia possunt tam lævia gigni
 Infilia, ac fusi, & radii, scapique sonantes.

Et facere ante viros lanam natura coëgit,
 Quam muliebre genus; nam longe præstat in arte,
 Et solertius est multo genus omne virile: 1355
 Agricolæ donec vitio vertere severi,
 Ut muliebribus id manibus concedere vellent,
 Atque ipsi potius durum sufferre laborem;
 Atque opere in duro durarent membra, manusque.

At specimen sationis, & insitionis origo, 1360
 Ipsa fuit rerum primum natura creatrix.
 Arboribus quoniam baccæ, glandesque caducæ
 Tempestiva dabant pullorum examina subter.
 Unde etiam libitum est stirpeis committere ramis,
 Et nova defodere in terram virgulta per agros: 1365
 Inde aliam, atque aliam culturam dulcis agelli
 Tentabant, fructusque feros mansuescere terra
 Cernebant indulgendo, blandeque colendo.

Inquæ dies magis in montem succedere silvas
 Cogebant, infraque locum concedere cultis: 1370

Prata, lacus, rivos, segetes, vinetaque læta
 Collibus, & campis ut haberent, atque olearum
 Cærulea distinguens inter plaga currere posset
 Per tumulos, & convalleis, camposque profusa.
 Ut nunc esse vides vario distincta lepore 1375

Omnia, quæ pomis intersita dulcibus ornant,
 Arbustisque tenent felicibus obsita circum.

At liquidas avium voces imitarier ore
 Ante fuit multo, quam lævia carmina cantu
 Concelebrare homines possent, aureisque juvare. 1380

Et

Et Zephyri cava per calamorum sibila primum
 Agresteis docuere cavas inflare cicutas.
 Inde minutatim dulcis didicere querelas,
 Tibia quas fundit digitis pulsata canentum,
 Avia per nemora, ac silvas saltusque reperta, 1385
 Per loca pastorum deserta, atque otia dia:
 Sic unumquidquid paullatim protrahit ætas
 In medium, ratioque in luminis eruit oras.
 Hæc animos ollis mulcebant atque juvabant
 Cum satiata cibi; nam tum sunt omnia cordi. 1390
 Sæpe itaque inter se prostrati in gramine molli
 Propter aquæ rivum, sub ramis arboris altæ,
 Non magnis opibus jucunde corpora habebant:
 Præsertim cum tempestas ridebat, & anni
 Tempora pingebant viridanteis floribus herbas. 1395
 Tum joca, tum sermo, tum dulces esse cachinni
 Consuerant: agrestis enim tum Musa vigeat:
 Tum caput, atque humeros plexis redimire coronis,
 Floribus, & foliis lascivia læta monebat:
 Atque extra numerum procedere membra moventeis 1400
 Duriter, & duro terram pede pellere matrem:
 Unde oriebantur risus, dulcesque cachinni,
 Omnia quod nova tum magis hæc & mira vigeant.
 Et vigilantibus hinc aderant solatia somni
 Ducere multimodis voces, & flectere cantus; 1405
 Et supera calamos unco percurrere labro:
 Unde etiam vigiles nunc hæc accepta tuentur,
 Et numerum fervare genus didicere; neque hilo
 Majorem interea capiunt dulcedinis fructum,
 Quam silvestre genus capiebat terrigenarum. 1410
 Nam quod adest præsto, nisi quid cognovimus ante
 Suavius, in primis placet, & pollere videtur;
 Posteriorque fere melior res illa reperta
 Perdit, & immutat sensus ad pristina quæque.
 Sic odium cœpit glandis: sic illa relicta 1415

Strata cubilia sunt herbis, & frondibus aucta.
 Pellis item cecidit, vestis contempta ferina est;
 Quam reor invidia tali tunc esse repertam,
 Ut letum insidiis, qui gessit primus, obiret:
 Et tandem inter eos distractum, sanguine multo 1420
 Dispersisse, neque in fructum convertere quisse.

Tunc igitur pelles, nunc aurum, & purpura curis
 Exercent hominum vitam, belloque fatigant:
 Quo magis in nobis, ut opinor, culpa residit.
 Frigus enim nudos sine pellibus excruciat 1425
 Terrigenas: at nos nil lædit veste carere
 Purpurea, atque auro, signisque ingentibus apta;
 Dum plebeja tamen sit, quæ defendere possit.
 Ergo hominum genus incassum frustra laborat
 Semper, & in curis consumit inanibus ævum; 1430
 Nimirum, quia non cognovit, quæ sit habendi
 Finis, & omnino quoad crescat vera voluptas:
 Idque minutatim vitam provexit in altum,
 Et belli magnos commovit funditus ætus.

At vigiles mundi magnum & versatile templū 1435
 Sol & luna suo lustrantes lumine circum,
 Perdocuere homines annorum tempora verti,
 Et certa ratione geri rem, atque ordine certo.

Jam validis septi degebant turribus ævum,
 Et divisa colebatur, discretaque tellus: 1440
 Tum mare velivolum florebat navibus pandis:
 Auxilia, & socios jam pacto fœdere habebant:
 Carminibus cum res gestas cœpere poëtæ
 Tradere: nec multo prius sunt elementa reperta.
 Propterea, quid sit prius actum respicere ætas 1445
 Nostra nequit, nisi qua ratio vestigia monstrat.

Navigia, atque agri culturas, mœnia, leges,
 Arma, vias, vesteis, & cetera de genere horum,
 Præmia, delicias quoque vitæ funditus omneis,
 Carmina, picturas, & dædala signa polire, 1450
 Ufus,

Ufus, & impigræ simul experientia mentis
 Paullatim docuit pedetentim progredientes.
 Sic unumquidquid paullatim protrahit ætas
 In medium, ratioque in luminis eruit oras.
 Namque alid ex alio clarescere corde videmus
 Artibus, ad summum donec venere cacumen. 1455

CREECHII CENSURA.

Quod a v. 56. ad v. 417. Solem, Terram, Mare, totam denique Mundi compagem nec ab æterno fuisse, nec in æternum duraturam asserit, id quidem piis omnibus & sanis Philosophis commune: quod vero verissimilibus quibusdam, veris autem multis firmisque rationibus probat, illud sane Lucretio proprium videtur; nec meliora umquam (semper excipio Sacras Scripturas) argumenta invenies. Ideoque magis mirandum est, tam præclarum ingenium inseruisse futiles istos versus, a. v. 157. ad v. 236. quibus evincere conatur Mundum hunc a Deo non fuisse factum: fingit enim Deum parcum nimis, seu potius malevolum, qui nihil nostri caussa, omnia vero sui emolumentum intuitu agat. Qualem si quis pingat Epicurum, illum dicacis impudentiæ Poëta postularet. Deinde supponit omnem Dei æque ac Hominis notitiam a Simulacris dependere. At quis iste Deus? non ille quem percipit mens humana, quem omnes gentes agnoscunt, & venerantur. Demum quis ferat illum culpas, quas vocat, Mundi enumerantem, falso omnes & vanissime effictas? Hæccine vero vitia in novo & recenti Mundo? Id quidem negat ipse Lucretius, ideoque inepte facit dum labes ruinasque ædificii longa ætate debiscentis imputat artifici.

A v. 417. ad v. 509. Mundi ortum describit, qua descriptione nulla est apud Physiologos aut magis verissimilis, aut

aut magis venusta. Gravitate sua feruntur Atomi, concurrunt, inde resiliunt, & pro varia ponderis ictusque ratione in diversa loca discedunt, ibique coalescunt.

Quoniam vero a v. 510. ad v. 770. non unam certamque causam motuum caelestium, Eclipseon, Diei & Noctis, &c. ea qua alii solent, pertinacia assignat, ideo quibusdam videtur fluctuare. Ego vero contendo, istam, quam vocant, constantiam in Epicureo Physiologo ridiculam fore, quippe omnia Casu fieri pronuntiat: neque quis facile deprehendat unam certamque causam, cum eadem phenomena pluribus modis explicari possunt. Nec ego quidem illi succenserem qui multas profert causas, dum inter eas vera certaue proponatur. De Solis, Lune, &c. magnitudine nihil addam, supra enim monui, istam opinionem plebejam nimis esse & rusticam.

Lege quæ sequuntur, & admirabilis ingenii tam vehementer delirantis miserere. Ea autem est omnium qui negant Providentiam, sors, ut in Ethicis vana doceant, in Physicis absurda. At vero primorum Hominum indoles ea, quæ omnium barbararum gentium: & in Terrigenis Lucretii, Margaitas, Brasilios, plerosque Indiæ Occidentalis populos agnosces.

LIBRI SEXTI
ARGUMENTUM.

Primi 41. versus continent Epicuri Atheniensis laudes. Sequitur ad v. 95. quam ab Epicureo Philosopho expectes, argumenti hujus libri explicatio. Et de Meteoris dicturo primum occurrunt Tonitru, Fulgur, Fulmen, de quibus diligenter disputat; & demum istos deridet qui neglectis causis naturalibus ipsum Jovem fulmina jaculari existimant, ad v. 421. His subjungitur (nam Prester fulmini affinis) v. 28. Presteris brevis explicatio. Deinde a v. 450. ad v. 533. multa de Nubibus & Pluvia; pauca de Iride, de Nive, Vento, Grandine, Pruina, & Gelu. Si Terræ-motus causas velis cognoscere, a v. 534. ad v. 606. habes fuse explicatas. A. v. 606. ad v. 638. de Mari Poëta differit: ad v. 710. de Ætna. Sequentes 30. v. Nilo destinantur. Deinde, a v. 740. ad v. 840. de Avernis, aliisque terræ tractibus, Hominibus, Cervis, Corvis, Equis, &c. noxiis disputatur. Ad v. 905. de Puteis, variisque admirandis Fontibus. Et ad v. 1087. Magnes diligenter explicatur. Postremo de Morbis & Peste quædam, quibus subjungit elegantem descriptionem Pestis illius que tempore belli Peloponnesiaci Athenas vastavit, e Thucydide desumptam.

T I T I
 L U C R E T I I C A R I
 D E R E R U M N A T U R A

L I B E R S E X T U S .

RIMÆ frugiferos foetus morta-
 libus ægris

Dididerunt quondam præclaro no-
 mine Athenæ ,

Et recreaverunt vitam , legesque
 rogarunt :

Et primæ dederunt solatia dulcia
 vitæ ,

Cum genuere virum tali cum corde repertum , 5

Omnia veridico qui quondam ex ore profudit ;

Cujus & extincti propter divina reperta

Divulgata vetus jam ad cælum gloria fertur .

Nam cum vidit hic , ad victum quæ flagitat usus ,

„ Et , per quæ possent vitam consistere tutam , 10

Omnia jam ferme mortalibus esse parata :

Divitiis homines , & honore , & laude potentes

Affluere , atque bona natorum excellere fama :

Nec minus esse domi cuiquam tamen anxia corda ,

Atque animum infestis cogi servire querelis : 15

Intellexit, ibi vitium vas efficere ipsum,
 Omniaque illius vitio corrumpier intus,
 Quæ conlata foris, & commoda cumque venirent;
 Partim quod fluxum, pertusumque esse videbat,
 Ut nulla posset ratione explerier umquam; 20
 Partim quod tætro quasi conspurcare sapore
 Omnia cernebat, quæcumque receperat intus.
 Veridicis igitur purgavit pectora dictis,
 Et finem statuit cuppedinis, atque timoris,
 Exposuitque bonum summum, quo tendimus omnes, 25
 Quid foret, atque viam monstravit tramite prono,
 Qua possemus ad id recto contendere cursu:
 Quidve mali foret in rebus mortalibus passim,
 Quod flueret naturæ vi, varieque volaret,
 Seu casu, seu vi, quod sic natura parasset: 30
 Et quibus e portis occurri cuique deceret:
 Et genus humanum frustra plerumque probavit
 Volvere curarum tristeis in pectore fluctus.
 Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis
 In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus 35
 Interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quam
 Quæ pueri in tenebris pavitant, finguntque futura.
 Hunc igitur terrorem animi, tenebrasque necesse est
 Non radii solis, nec lucida tela diei
 Discussant, sed naturæ species, ratioque: 40
 Quo magis inceptum pergam pertexere dictis.

Et quoniam docui, mundi mortalia templa
 Esse, & nativo consistere corpore cælum;
 Et quæcumque in eo fiunt, fientque, necesse
 Esse ea dissolvi: quæ restant percipe porro; 45
 Quandoquidem semel insignem conscendere curram
 Vincendi spes hortata est, atque obvia cursu
 Quæ fuerant, sunt placato conversa furore.

Cetera, quæ fieri in terris, cæloque tuentur
 Mortales, pavidis cum pendent mentibus sæpe; 50

Efficiunt animos humileis formidine divum,
 Depressosque premunt ad terram; propterea quod
 Ignorantia caussarum conferre deorum
 Cogit ad imperium res, & concedere regnum: &
 Quorum operum caussas nulla ratione videre 55
 Possunt, hæc fieri divino numine rentur.
 Nam bene qui didicere deos securum agere ævum,
 Si tamen interea mirantur, qua ratione
 Quæque geri possint, præsertim rebus in illis,
 Quæ supera caput ætheriis cernuntur in oris, 60
 Rursus in antiquas referuntur relligiones,
 Et dominos acreis asciscunt, omnia posse
 Quos miseri credunt, ignari quid queat esse,
 Quid nequeat; finita potestas denique cuique
 Quanam sit ratione, atque alte terminus hærens: 65
 Quo magis errantes tota regione feruntur.
 Quæ nisi respuis ex animo, longèque remittis,
 Diis indigna putando, alienaque pacis eorum;
 Delibrata deum per te tibi numina sancta
 Sæpe aderunt: non quod violari summa deum vis 70
 Possit, ut ex ira pœnas petere imbibat acreis;
 Sed quia tute tibi placida cum pace quietos
 Constitues magnos irarum volvere fluctus;
 Nec delubra deum placido cum pectore adibis;
 Nec, de corpore quæ sancto simulacra feruntur, 75
 In menteis hominum divinæ nuntia formæ,
 Suscipere hæc animi tranquilla pace valebis.
 Inde videre licet, qualis jam vita sequatur.
 Quam quidem ut a nobis ratio verissima longe
 Rejiciat, quamquam sunt a me multa profata, 80
 Multa tamen restant, & sunt ornanda politis
 Versibus, & ratio cæli, speciesque tenenda:
 Sunt tempestates, & fulmina clara canenda,
 Quid faciant, & qua de caussa quæque ferantur,
 Ne trepides cæli divisis partibus amens, 85

Unde volans ignis pervenerit, aut in utram se
 Verterit hinc partem: quo pacto per loca septa
 Insinuarit, & hinc dominatus ut extulerit se:
 Quorum operum causas nulla ratione videre
 Possunt, ac fieri divino numine rentur.

Tu mihi supremæ præscripta ad candida calcis
 Currenti spatium præmonstra callida Musa,
 Calliope, requies hominum, divûmque voluptas;
 Te duce ut insignem capiam cum laude coronam.

Principio, tonitru quatiuntur cæcula cæli,
 Propterea, quia concurrunt sublime volantes
 Ætheriæ nubes contra pugnantis ventis.
 Nec fit enim sonitus cæli de parte serena,
 Verum ubicumque magis denso sunt agmine nubes,
 Tam magis hinc magno fremitus fit murmure sæpe.
 Præterea, neque tam condenso corpore nubes
 Esse queunt, quam sunt lapides, ac tigna: neque autem
 Tam tenues, quam sunt nebulæ, fumique volantes.
 Nam aut cadere abrupto deberent pondere pressæ,
 Ut lapides; aut, ut fumus, constare nequirent,
 Nec cohibere niveis gelidas, & grandinis imbreis.

Dant etiam sonitum patuli super æquora mundi,
 Carbasus ut quondam magnis intenta theatris
 Dat crepitum malos inter jaëtata, trabeisque:
 Interdum percussa furit petulantibus Euris,
 Et fragilibus sonitus chartarum commeditatur:
 Id quoque enim genus in tonitru cognoscere possis,
 Aut ubi suspensam vestem, chartasve volanteis
 Verberibus venti versant, planguntque per auras. (115)

Fit quoque enim interdum, ut non tã concurrere nubes
 Frontibus adversis possint, quam de latere ire
 Diverso motu radentes corporis tractum:
 Aridus unde aureis terget sonus ille, diuque
 Ducitur, exierit donec regionibus arctis.

Hoc etiam pacto tonitru concussa videntur

Omnia sæpe gravi tremere, & divolsa repente
 Maxima diffiluisse capacis mœnia mundi,
 Cum subito validi venti conlecta procella
 Nubibus intorsit sese, conclusaque ibidem
 Turbine versanti magis ac magis undique nubem 125
 Cogit, uti fiat spisso cava corpore circum.

Post ubi commovit vis ejus, & impetus acer,
 Tum perterricrepro sonitu dat missa fragorem.
 Nec mirum; cum plena animæ vesicula parva
 Sæpe ita dat pariter sonitum displosa repente. 130

Est etiam ratio, cum venti nubila perflant,
 Cur sonitus faciant: etenim ramosa videmus
 Nubila sæpe modis multis, atque aspera ferri.
 Scilicet ut crebram silvam cum flamina Cauri
 Perflant, dant sonitum frondes, ramique fragorem. 135

Fit quoque, ut interdum validi vis incita venti
 Percindat nubem perfringens impete recto.

Nam quid possit ibi flatus, manifesta docet res.

Hic, ubi lenior est, in terra cum tamen alta
 Arbusta evolvens radicibus haurit ab imis. 140

Sunt etiam fluctus per nubila, qui quasi murmur
 Dant infringendo graviter: quod item fit in altis
 Fluminibus, magnoque mari, cum frangitur æstu.

Fit quoque ubi e nube in nubem vis incidit ardens
 Fulminis; hæc multo si forte humore recepit 145

Ignem, continuo ut magno clamore trucidet:

Ut calidis candens ferrum e fornacibus olim

Stridit, ubi in gelidum propere demersimus imbrem.

Aridior porro si nubes accipit ignem,
 Uritur ingenti sonitu succensa repente: 150

Lauricomos ut si per monteis flamma vagetur,

Turbine ventorum comburens impete magno.

Nec res ulla magis, quam Phœbi Delphica laurus

Terribili sonitu flamma crepitante crematur.

Denique sæpe geli multus fragor, atque ruina 155

Grandinis, in magnis sonitum dat nubibus alte:
 Ventus enim cum confercit, franguntur in arctum
 Concreti montes nimborum, & grandine misti.

Fulgit item, nubes ignis cum semina multa
 Excussere suo concursu, ceu lapidem si 160
 Percutiat lapis, aut ferrum; nam tum quoque lumen
 Exsilit, & claras scintillas dissipat ignis.

Sed tonitrum fit uti post auribus accipiamus,
 Fulgere quam cernant oculi, quia semper ad aureis
 Tardius adveniunt, quam visum quæ moveant res. 165
 Id licet hinc etiam cognoscere: cædere siquem
 Ancipiti videas ferro procul arboris auctum,
 Ante fit ut cernas ictum, quam plaga per aureis
 Det sonitum: sic fulgorem quoque cernimus ante
 Quam tonitrum accipimus, pariter qui mittitur igni, 170
 E simili causa, & concursu natus eodem.

Hoc etiam pacto volucris loca lumine tingunt
 Nubes, & tremulo tempestas impete fulgit.
 Ventus ubi invasit nubem, & versatus ibidem
 Fecit, ut ante, cavam, docui, spissescere nubem, 175
 Mobilitate sua ferviscit; ut omnia motu
 Percalæfacta vides ardescere: plumbea vero
 Glans etiam longo cursu volvenda liquefcit.
 Ergo fervidus hic nubem cum percudit atram,
 Dissipat ardoris quasi vim expressa repente 180
 Semina, quæ faciunt nictantia fulgura flammæ:
 Inde sonus sequitur, qui tardius adlicit aureis,
 Quam quæ perveniunt oculos ad lumina nostros.
 Scilicet hoc densis fit nubibus, & simul alte
 Exstructis aliis alias super impete miro. 185

Nec tibi sit fraudi, quod nos inferne videmus
 Quam sint lata magis, quam sursum exstructa quid existit;
 Contemplator enim cum montibus adsimilata
 Nubila portabunt venti transversa per auras:
 Aut ubi per magnos monteis cumulata videbis 190

Insuper esse aliis alia, atque urgere superna
 In statione locata sepultis undique ventis:
 Tum poteris magnas moleis cognoscere eorum,
 Speluncasque velut saxi pendentibus structas
 Cernere, quas venti cum, tempestate coorta, 195
 Complerunt, magno indignantur murmure clausi
 Nubibus, in caveisque ferarum more minantur:
 Nunc hinc, nunc illinc fremitus per nubila mittunt:
 Quærentesque viam circumversantur, & ignis
 Semina convolvunt e nubibus: atque ita cogunt 200
 Multa, rotantque cavis flammam fornacibus intus,
 Donec divolsa fulserunt nube corusci.

Hac etiam fit uti de causa mobilis ille
 Devolet in terram liquidi color aureus ignis,
 Semina quod nubeis ipsas permulta necesse est 205
 Ignis habere: etenim cum sunt humore sine ullo,
 Flammeus est plerumque colos & splendidus ollis.
 Quippe etenim solis de lumine multa necesse est
 Concipere ut merito rubeant, igneisque profundant.
 Has igitur cum ventus agens contrusit in unum, 210
 Compressitque locum cogens; expressa profundunt
 Semina, quæ faciunt flammæ fulgere colores.

Fulgit item, cum rarescunt quoque nubila cæli.
 Nam cum ventus eas leviter diducit eunteis,
 Dissolvitque, cadant ingratis illa necesse est 215
 Semina, quæ faciunt fulgorem: tum sine tætro
 Terrore, & sonitu fulgit, nulloque tumultu.

Quod superest, quali natura prædita consent
 Fulmina, declarant ictus, & inusta vapore
 Signa, notæque graveis halantes sulfuris auras. 220
 Ignis enim sunt hæc, non venti signa, neque imbris.
 Præterea, per se accendunt quoque tecta domorum,
 Et celeri flamma dominantur in ædibus ipsis.
 Hunc tibi subtilem cum primis ignibus ignem.
 Constituit natura minutis, mobilibusque 225

Corporibus, cui nil omnino obsistere possit.
 Transít enim valide fulmen per septa domorum,
 Clamor uti, ac voces: transit per saxa, per æra:
 Et liquidum puncto facit æs in tempore, & aurum.
 Curat item ut vasis integris vina repente 230
 Diffugiant; quia nimirum facile omnia circum
 Conlaxat, rareque facit lateramina vasis,
 Adveniens calor, ejus ut insinuatur in ipsum, &
 Mobiliter solvens differt primordia vini:
 Quod solis vapor ætatem non posse videtur 235
 Efficere, usque adeo pollens fervore corusco:
 Tanto mobilior vis, & dominantior hæc est.

Nunc ea quo pacto gignantur, & impete tanto
 Fiant, ut possint ictu discludere turreis,
 Disturbare domos, avellere tigna, trabeisque, 240
 Et monumenta virùm demoliri, atque ciere,
 Exanimare homines, pecudes prosternere passim:
 Cetera de genere hoc qua vi facere omnia possunt,
 Expediam, neque te in promissis plura morabor.

Fulmina gignier e crassis, alteque putandum est 245
 Nubibus exstructis; nam cælo nulla sereno,
 Nec leviter densis mittuntur nubibus umquam.
 Nam dubio procul hoc fieri manifesta docet res,
 Quod tunc per totum concresecunt aëra nubes,
 Undique, uti tenebras omneis Acherunta reamur 250
 Liquisse, & magnas cæli compleesse cavernas:
 Usque adeo tætra nimborum nocte coorta
 Impendent atræ formidinis ora superne,
 Cum commoliri tempestas fulmina cœptat.

Præterea, persæpe niger quoque per mare nimbus, 255
 Ut picis e cælo demissum flumen, in undas
 Sic cadit, & fertur tenebris procul, & trahit atram
 Fulminibus gravidam tempestatem, atque procellis,
 Ignibus, ac ventis cumprimis ipse repletus:
 In terra quoque ut horrescant, ac tecta requirant. 260

Sic igitur supera nostrum caput esse putandum est
 Tempestatem altam: neque enim caligine tanta
 Obruerent terras, nisi inædificata superne
 Multa forent multis exemto nubila sole:
 Nec tanto possent hæc terras opprimere imbri, 265
 Flumina abundare ut facerent, camposque natare,
 Si non exstructis foret alte nubibus æther.

His igitur ventis, atque ignibus omnia plena
 Sunt; ideo passim fremitus, & fulgura fiunt:
 Quippe etenim supera docui, permulta vaporis 270
 Semina habere cavas nubeis; & multa necesse est
 Concipere ex solis radiis, ardoreque eorum.
 Hic ubi ventus eas idem qui cogit in unum
 Forte locum quemvis, expressit multa vaporis
 Semina, seque simul cum eo commiscuit igni: 275
 Insinuatus ibi vortex versatur in alto,
 Et calidis acuit fulmen fornacibus intus.
 Nam duplici ratione accenditur; ipse sua nam
 Mobilitate calefcit, & e contagibus ignis.
 Inde ubi percaluit vis venti, vel gravis ignis 280
 Impetus incessit; maturum tum quasi fulmen
 Percindit subito nubem, ferturque coruscis
 Omnia luminibus lustrans loca percitus ardor:
 Quem gravis insequitur sonitus, displosa repente
 Opprimere ut cæli videantur templa superne. 285
 Inde tremor terras graviter pertentat, & altum
 Murmura percurrunt cælum: nam tota fere tum
 Tempestatas concussa tremit, fremitusque moventur:
 Quo de concussu sequitur gravis imber, & uber,
 Omnis uti videatur in imbrem vertier æther, 290
 Atque ita præcipitans ad diluviem revocare:
 Tantus discidio nubis, ventique procella,
 Mittitur ardenti sonitus cum provolat ictu.

Est etiam cum vis extrinsecus incita venti
 Incidit in validam maturo fulmine nubem: 295

Quam

Quam cum percudit, extemplo cadit igneus ille
 Vortex, quod patrio vocitamus nomine fulmen.
 Hoc fit idem in parteis alias, quocumque tulit vis.
 Fit quoque ut interdum venti vis missa sine igni,
 Ignescat tamen in spatio, longoque meatu, 300
 Dum venit, amittens in cursu corpora quædam
 Grandia, quæ nequeunt pariter penetrare per auras;
 Atque alia ex ipso conradens aère portat
 Parvula, quæ faciunt ignem commista volando:
 Non alia longe ratione, ac plumbea sæpe 305
 Fervida fit glans in cursu, cum multa rigoris
 Corpora dimittens ignem concepit in auris.

Fit quoque, ut ipsius plagæ vis excitet ignem,
 Frigida cum venti pepulit vis missa sine igni:
 Nimirum quia cum vehementi perculit ictu, 310
 Confluere ex ipso possunt elementa vaporis;
 Et simul ex illa, quæ tum res excipit ictum,
 Ut lapidem ferro cum cædimus, evolat ignis:
 Nec quod frigida vis sit ferri, hoc secius illa
 Semina concurrunt calidi fulgoris ad ictum: 315
 Sic igitur quoque res accendi fulmine debet,
 Opportuna fuit si forte, & idonea flammis.
 Nec temere omnino plane vis frigida venti
 Esse potest, ex quo tanta vi immissa superne est:
 Quin prius incurfu si non accenditur igni, 320
 At tepefacta tamen veniat commista calore.

Mobilitas autem fit fulminis, & gravis ictus,
 Et celeri ferme pergunt sic fulmina lapsu:
 Nubibus ipsa quod omnino prius incita se vis
 Conligit, & magnum conamen sumit eundi. 325
 Inde, ubi non potuit nubes capere impetis auctum,
 Exprimitur vis, atque ideo volat impete miro,
 Ut validis quæ de tormentis missa feruntur.

Adde quod e parvis, ac lævibus est elementis:
 Nec facile est tali naturæ obsistere quidquam: 330

Inter enim fugit, ac penetrat per rara viarum.
 Non igitur multis offensibus in remorando
 Hæsitat: hanc ob rem celeri volat impete labens.

Deinde, quod omnino natura pondera deorsum
 Omnia nituntur: cum plaga sit addita vero, 335
 Mobilitas duplicatur, & impetus ille gravescit,
 Ut vehementius, & citius, quæcumque morantur
 Obvia, discutiat plagis, itinerque sequatur.

Denique, quod longo venit impete, sumere debet
 Mobilitatem, etiam atque etiam quæ crescit eundo, 340
 Et validas auget vireis, & røborat ictum.

Nam facit, ut, quæ sint illius semina cumque,
 E regione locum quasi in unum cuncta ferantur,
 Omnia conjiciens in eum volventia cursum.
 Forfan & ex ipso veniens trahat aère quædam 345
 Corpora, quæ plagis intendunt mobilitatem.

Incolumisq; venit per res, atque integra transit
 Multa, foraminibus liquidis quia travolat ignis.
 Multaque perfringit, cum corpora fulminis ipsa
 Corporibus rerum inciderint, qua texta tenentur. 350

Dissolvit porro facile æs, aurumque repente
 Conservefacit; e parvis quia facta minute
 Corporibus vis est, & lævibus ex elementis,
 Quæ facile insinuantur, & insinuata repente
 Dissolvunt nodos omneis, & vincla relaxant. 355

Autumnoque magis stellis fulgentibus alta
 Concutitur cæli domus undique, totaque tellus;
 Et cum tempora se veris florentia pandunt.
 Frigore enim desunt ignes, ventique calore
 Deficiunt, neque sunt tam denso corpore nubes. 360

Inter utrumque igitur cum cæli tempora constant,
 Tum variæ causæ concurrunt fulminis omnes.
 Nam fretus ipse anni permiscet frigus, & æstum:
 Quorum utrumque opus est fabricāda ad fulmina nobis,
 Ut discordia sit rerum, magnoque tumultu 365

Igni-

Ignibus, & ventis furibundus fluctuet aër.
 Prima caloris enim pars, & postrema rigoris,
 Tempus id est vernum: quare pugnare necesse est
 Dissimileis inter se res, turbareque mistas.

Et calor extremus primo cum frigore mistus 370
 Volvitur, autumnii quod fertur nomine tempus.

Hic quoque configunt hiemes æstatibus acres.
 Propterea sunt hæc bella anni nominanda:
 Nec mirum est in eo si tempore plurima fiunt
 Fulmina, tempestasque cietur turbida cælo, 375
 Ancipiti quoniam bello turbatur utrimque,
 Hinc flammis, illinc ventis, humoreque misto.

Hoc est igniferi naturam fulminis ipsam
 Perspicere, & qua vi faciat rem quamque videre:
 Non Tyrrhena retro volventem carmina frustra 380

Indicia occultæ divûm perquirere mentis,
 Unde volans ignis pervenerit, aut in utram se
 Verterit hic partem, quo pacto per loca septa
 Insinuarit, & hinc dominatus ut extulerit se,
 Quidve nocere queat de cælo fulminis ictus. 385

Quod si Juppiter, atque alii fulgentia divi
 Terrifico quatiunt sonitu cælestia templa,
 Et jaciunt igneis, quo cuique est cumque voluptas,
 Cur, quibus incautum scelus adversabile cumque est,
 Non faciunt, icti flammis ut fulguris halent 390

Pectore perfixo, documen mortalibus acre?
 Et potius nullæ sibi turpis conscius rei
 Volvitur in flammis innoxius, inque peditur,
 Turbine cælesti subito conreptus, & igni?

Cur etiam loca sola petunt, frustra que laborant? 395
 An con brachia suefaciunt, firmantque lacertos?
 In terra que patris cur telum perpetiuntur

Obtundi? cur ipse sinit, neque parcat in hosteis?

Denique, cur numquam cælo jacet undique puro
 Juppiter in terras fulmen, sonitusque profundit? 400

An simul ac nubes succedere, ipse in eas tum
Descendit, prope ut hinc teli determinet ictus?

In mare qua porro mittit ratione? quid undas
Arguit, & liquidam molem, camposque natanteis?

Præterea, si vult caveamus fulminis ictum, 405
Cur dubitat facere, ut possimus cernere missum?

Si nec opinanteis autem vult opprimere igni,
Cur tonat ex illa parte, ut vitare queamus?

Cur tenebras ante, & fremitus, & murmura concit?
Et simul in multas parteis qui credere possis 410

Mittere? an hoc ausis numquam contendere factum,
Ut fierent ictus uno sub tempore plures?

At sæpe est numero factum, fierique necesse est,
Ut pluere in multis regionibus, & cadere imbreis,

Fulgmina sic uno fieri sub tempore multa. 415

Postremo, cur sancta deum delubra, suasque
Discutit infesto præclaras fulmine sedes,

Et benefacta deum frangit simulacra? suisque
Demit imaginibus violento vulnere honorem?

Altaque cur plerumque petit loca? plurimaque hujus 420
Montibus in summis vestigia cernimus ignis?

Quod superest, facile est ex his cognoscere rebus,
Προσῆρας Graji quos ab re nominatarunt,

In mare qua missi veniant ratione superne.
Nam fit, ut interdum tamquam demissa columna 425

In mare de cælo descendat, quam freta circum
Ferviscunt graviter spirantibus incita flabris:

Et quæcumque in eo tum sunt deprensa tumultu
Navigia, in summum veniunt vexata periculum.

Hoc fit, ubi interdum non quit vis incita venti 430
Rumpere, quam cœpit, nubem; sed deprimat, ut sit

In mare de cælo tamquam demissa columna
Paullatim, quasi quid pugno, brachiique superne

Conjectu trudatur, & extendatur in undas:
Quam cum discidit, hinc prorumpitur in mare venti 435

Vis,

Vis, & fervorem mirum concinnat in undis:
 Verfabundus enim turbo descendit, & illam
 Deducit pariter lento cum corpore nubem.
 Quam simul ac gravidam detrudit ad æquora ponti,
 Ille in aquam subito totum se immittit, & omne 440
 Excitat ingenti sonitu mare fervere cogens.

Fit quoque, ut involvat venti se nubibus ipse
 Vortex, conradens ex aëre semina nubis,
 Et quasi demissum cælo prestera imitetur.
 Hic ubi se in terras demisit, dissolvitque, 445
 Turbinis immanem vim provomit, atque procellæ.
 Sed quia fit raro omnino, monteisque necesse est
 Officere in terris; apparet crebrius idem
 Prospectu maris in magno, cæloque patenti.

Nubila concresecunt, ubi corpora multa volando 450
 Hoc super in cæli spatio coiere repente
 Asperiora, modis quæ possint indupedita
 Exiguus, tamen inter se comprehensa teneri.
 Hæc faciunt primum parvas consistere nubeis;
 Inde ea comprehendunt inter se, conque gregantur, 455
 Et conjungendo crescunt, ventisque feruntur
 Usque adeo, donec tempestas sæva coorta est.

Fit quoque uti montis vicina cacumina cælo
 Quam sint quæque magis, tanto magis edita fument
 Assidue fulvæ nubis caligine crassa; 460
 Propterea, quia cum consistunt nubila primum,
 Ante videre oculi quam possint tenuia, venti
 Portantes cogunt ad summa cacumina montis.
 Hic demum fit, uti turba majore coorta
 Condensa, ac stipata simul cernantur, & udo 465
 Vertice de montis videantur surgere in æthram.
 „ Nam loca declarat sursum ventosa patere
 „ Res ipsa, & sensus, monteis cum ascendimus altos.
 Præterea, permulta mari quoque tollere toto
 Corpora naturam, declarant litore vestes 470

Suspensæ, cum concipiunt humoris adhæsum.

Quo magis ad nubeis augendas multa videntur

Posse quoque e falso consurgere momine ponti.

” Nam ratio cum sanguine abest humoribus omnis.

Præterea, fluviis ex omnibus, & simul ipsa 475

Surgere de terra nebulas, æstumque videmus:

Quæ velut halitus, hinc ita fursum expressa feruntur,

Suffunduntque sua cælum caligine, & altas

Sufficiunt nubeis paullatim conveniundo.

Urget enim quoque signiferi super ætheris æstus, 480

Et quasi densendo subtexit cærula nimbis.

Fit quoque, ut hûc veniant in cætum extrinsecus illa

Corpora, quæ faciunt nubeis, nimbosque volanteis.

Innumerabilem enim numerum, summamque profundi

Esse infinitam docui: quantaque volarent 485

Corpora mobilitate, ostendi, quamque repente

Immemorable per spatium transire solerent.

Haud igitur mirum est, si parvo tempore sæpe

Tam magnos monteis tempestas, atque tenebræ

Cooperiant maria, ac terras, impensa superne. 490

Undique quandoquidem per caulas ætheris omneis,

Et quasi per magni circum spiracula mundi

Exitus, introitusque elementis redditus exstat.

Nunc age, quo pacto pluvius concreseat in altis

Nubibus humor, & in terras demissus ut imber 495

Decidat, expediam. Primum jam semina aquarum

Multa simul vincam consurgere nubibus ipsis

Omnibus ex rebus, pariterque ita crescere utrasque,

Et nubeis, & aquam, quæcumque in nubibus exstat,

Ut pariter nobis corpus cum sanguine crescit, 500

Sudor item atque humor quicūque est denique membris.

Concipiunt etiam multum quoque sæpe marinum.

Humorem, veluti pendentia vellera lanæ,

Cum supra magnum venti mare nubila portant.

Consimili ratione ex omnibus annibus humor 505

Tollitur in nubis: quo cum bene semina aquarum
 Multa modis multis convenere undique adaucta;
 Confertæ nubes vi venti mittere certant
 Dupliciter: nam vis venti contrudit, & ipsa
 Copia nimborum, turba majore coacta, 510
 Urget, & e supero premit, ac facit effluere imbreis.

Præterea, cum rarefcunt quoque nubila ventis,
 Aut diffolvuntur solis super icta calore;
 Mittunt humorem pluvium, stillantque, quasi igni
 Cera super calido tabescens multa liquefcant. 515

Sed vehemens imber fit, ubi vehementer utroque,
 Nubila vi cumulata premuntur, & impete venti.

At retinere diu pluvix, longumque morari
 Confuerunt, ubi multa fuerunt semina aquarum;
 Atque aliis aliæ nubes, nimbique rigantes 520
 Insuper, atque omni volgo de parte feruntur;
 Terraque cum fumans humorem tota rehalat.

Hinc ubi sol radiis tempestatem inter opacam
 Adversa fulsit nimborum aspergine contra:
 Tum color in nigris existit nubibus arqui. 525

Cetera, quæ sursum crescunt, sursumque creantur,
 Et quæ concrefcunt in nubibus omnia, prorsum
 Omnia, nix, venti, grando, gelidæque pruina,
 Et vis magna geli, magnum duramen aquarum,
 Et mora, quæ fluvios passim refrenat eunteis: 530
 Perfacile est tamen hæc reperire, animoque videre,
 Omnia quo pacto fiant, quareve creentur,
 Cum bene cognoris elementis reddita quæ sint.

Nunc age, quæ ratio terrai motibus existet,
 Percipe: & in primis terram fac ut esse rearis 535
 Subter item, ut supera est; ventis, atque undique plenam
 Speluncis, multosque lacus multasque lacunas
 In gremio gerere, & rupeis, deruptaque saxa:
 Multaque sub tergo terrai flumina tecta
 Volvere vi fluctus, submersaque saxa putandum est: 540

Undi-

Undique enim similem esse sui, res postulat ipsa.

His igitur rebus subjunctis, suppositisque;
Terra superne tremit magnis concussa ruinis
Subter, ubi ingentis speluncas subruit ætas:
Quippe cadunt toti montes, magnoque repente 545
Concussu, late dissipant inde tremores.

Et merito, quoniam plaustris concussa tremiscunt
Tecta viam propter non magno pondere tota.
Nec minus exultant, ubi currus fortis equum vis
Ferratos utrimque rotarum succutit orbeis. 550

Fit quoque, ubi magnas in aquæ vastasque lacunas
Glæba vetustate e terra provolvitur ingens,
Ut jactetur aqua, & fluctu quoque terra vacillet:
Ut vas in terra non quit constare, nisi humor
Destitit in dubio fluctu jactarier intus. 555

Præterea, ventus cum per loca subcava terræ
Conlectus parti ex una procumbit, & urget
Obnixus magnis speluncas viribus altas;
Incumbit tellus, quo venti prona premit vis:
Tum, supera terram quæ sunt exstructa domorum, 560
Ad cælumque magis quanto sunt edita quæque,
Inclinata minent in eandem prodita partem,
Protractæque trabes impendent ire paratæ:

Et metuunt magni naturam credere mundi
Exitiale aliquod tempus, clademque manere, 565
Cum videant tantam terrarum incumbere molem.

Quod nisi respirent venti, non ulla refrenet
Res, neque ab exitio possit reprendre eunteis:
Nunc quia respirant alternis, inque gravescunt,
Et quasi conlecti redeunt, ceduntque repulsi; 570

Sæpius hanc ob rem minitatur terra ruinas,
Quam facit: inclinatur enim, retroque recellit,
Et recipit prolapsa suas se in pondere sedes:

Hac igitur ratione vacillant omnia tecta,
Summa magis mediis, media imis, ima perhilum. 575

Est hæc ejusdem quoque magni causa tremoris,
 Ventus ubi, atque animæ subito vis maxima quædam,
 Aut extrinsecus, aut ipsa tellure coorta

In loca se cava terræ conjecit, ibique
 Speluncas inter magnas fremit ante tumultu: 580

Versabundaque portatur, post incita cum vis
 Exagitata foras erumpitur, & simul artam

Diffidens terram magnum concinnat hiatum:
 In Tyria Sidone quod accidit, & fuit Ægis

In Peloponneso: quas exitus hic animæ 585
 Disturbât urbeis, & terræmotus obortus.

Multaque præterea ceciderunt mœnia magnis
 Motibus in terris, & multæ per mare pessum

Subsedere suis pariter cum civibus urbes.
 Quod nisi prorumpit, tamen impetus ipse animæ, 590

Et fera vis venti per crebra foramina terræ
 Dispertitur, ut horror, & incutit inde tremorem:

Frigus uti nostros penitus cum venit in artus,
 Concutit invitos cogens tremere atque moveri.

Ancipiti trepidant igitur terrore per urbeis: 595
 Tecta superne timent, metuunt inferne, cavernas

Terræ ne dissolvat natura repente:
 Neu distracta suum late dispandat hiatum;

Idque suis confusa velit complere ruinis.
 Proinde licet, quamvis cælum terramque reantur 600

Incorrupta fore æternæ mandata saluti;
 Attamen interdum præsens vis ipsa periculi

Subditat hunc stimulum quadam de parte timoris,
 Ne pedibus raptim tellus subtracta feratur

In barathrum, rerumque sequatur prodita summa 605
 Funditus, & fiat mundi confusa ruina.

Nunc ratio reddunda, augmen cur nesciat æquor.
 Principio, mare mirantur non reddere majus

Naturam, quo tantus fuit decursus aquarum,
 Omnia quo veniant ex omni flumina parte. 610

Adde vagos imbreis, tempestatelque volanteis;
 Omnia quæ maria, ac terras sparguntque rigantque.
 Adde suos fonteis: tamen ad maris omnia summam
 Guttai vix instar erunt unius ad augmen:

Quominus est mirum, mare non augescere magnū, 615

Præterea, magnam sol partem detrahit æstu.

Quippe videmus enim vesteis humore madenteis
 Exsiccare suis radiis ardentibus solem.

At pelage multa, & late substrata videmus.

Proinde licet quamvis ex unoquoque loco sol 620

Humoris parvam delibet ab æquore partem;

Largiter in tanto spatio tamen auferet undis.

Tum porro venti magnam quoque tollere partem

Humoris possunt verrentes æquora ponti:

Una nocte vias quoniam persæpe videmus. 625

Siccari, mollisque luti concrefcere crustas.

Præterea, docui multum quoque tollere nubeis

Humorem magno conceptum ex æquore ponti,

Et passim toto terrarum spargere in orbe,

Cum pluit in terris, & venti nubila portant. 630

Postremo, quoniam raro cum corpore tellus

Est, & conjunctas oras maris undique cingit;

Debet, ut in mare de terris venit humor aquai,

In terras itidem manare ex æquore salso:

Percolatur enim virus, retroque remanat 635

Materies humoris, & ad caput amnibus canis

Confluit: inde super terras redit agmine ulci,

Qua via secta semel liquido pede detulit undas.

Nunc ratio quæ sit, per fauces montis ut Ætnæ

Expirent ignes interdum turbine tanto, 640

Expediam: neque enim media de clade coorta

Flammæ tempestas Siculûm dominata per agros

Finitimis ad se convertit gentibus ora:

Fumida cum cæli scintillare omnia templa

Cernentes pavida complebant pectora cura, 645

Quid moliretur rerum natura novarum.

Hiscæ tibi rebus late est, alteque videndum,
 Et longe cunctas in parteis dispiciendum,
 Ut reminiscaris, summam rerum esse profundam,
 Et videas, cælum summæ totius unum 650
 Quam sit parvula pars, & quam multesima constet:
 Et quota pars hominæ terræ sit totius unus.
 Quod bene propositum si plane contueare,
 Ac videas plane; mirari multa relinquant.

Num quis enim nostrum miratur, si quis in artus 655
 Accipit calido febrim fervore coortam,
 Aut alium quemvis morbi per membra dolorem;
 Obturgescit enim subito pes, arripit acer
 Sæpe dolor denteis, oculos invadit in ipsos:
 Exsistit sacer ignis, & urit corpore serpens 660
 Quamcumque arripuit partem, repitque per artus;
 Nimirum, quia sunt multarum semina rerum:
 Et satis hæc tellus nobis cælumque mali fert,
 Unde queat vis immensi procreescere morbi.
 Sic igitur toti cælo, terræque putandum est 665
 Ex infinito satis omnia suppeditare,
 Unde repente queat tellus concussa moveri,
 Perque mare, & terras rapidus percurrere turbo,
 Ignis abundare Ætnæus, flammescere cælum.
 Id quoque enim fit, & ardescunt cælestia templa, 670
 Ut tempestates pluvix graviore coortu
 Sunt, ubi forte ita se tetulerunt semina aquarum.

At nimis est ingens incendii turbidus ardor.
 Scilicet, & fluvius, qui non est, maximus eii est,
 Qui non ante aliquem majorem vidit: & ingens 675
 Arbor, homoque videtur: & omnia de genere omni,
 Maxima quæ vidit quisque, hæc ingentia fingit:
 Cum tamen omnia cum cælo, terraque, marique
 Nil sint ad summam summæ totius omnem.

Nunc tamen, illa modis quibus inritata repente 680
 Flam-

Flamma foras vastis Ætnæ fornacibus efflet,
 Expediam. Primum totius subcava montis
 Est natura, fere silicum suffulta cavernis:
 Omnibus est porro in speluncis ventus & aër.
 Ventus enim fit, ubi est agitando percitus aër. 685
 Hic ubi percaluit, calefecitque omnia circum
 Saxa furens, qua contingit, terramque, & ab ollis
 Excussit calidum flammis velocibus ignem:
 Tollit se, ac rectis ita faucibus ejicit alte,
 Funditque ardorem longe, longeque favillam 690
 Differt, & crassa volvit caligine fumum:
 Extruditque simul mirando pondere saxa:
 Ne dubites, quin hæc animam turbida sit vis.

Præterea, magna ex parti mare montis ad ejus
 Radices frangit fluctus, æstumque reorbet. 695
 Ex hoc usque mari speluncæ montis ad altas
 Perveniunt subter fauceis: hac ire fatendum est,
 „ Et penetrare mari penitus res cogit aperto,
 Atque efflare foras, ideoque extollere flammæ,
 Saxaque subjectare, & arenæ tollere nimbos. 700
 In summo sunt ventigeni crateres, ut ipsi
 Nominant, nos quas fauceis perhibemus, & ora.

Sunt aliquot quoque res, quarum unam dicere causam
 Non satis est, verum plureis, unde una tamen sit.
 Corpus ut exanimum si quod procul ipse iacere 705
 Conspicias hominis; fit ut omneis dicere causas
 Conveniat leti, dicatur ut illius una.
 Nam neque eum ferro, neque frigore vincere possis
 Interiisse, neque a morbo, neque forte veneno:
 Verum aliquid genere esse ex hoc quod concio dicat, 710
 Scimus: item in multis hoc rebus dicere habemus.

Nilus in æstati crescit, campisque redundat
 Unicus in terris Ægypti totius annis.
 Is rigat Ægyptum medium per sæpe calorem,
 Aut quia sunt æstate Aquilones ostia contra, 715

Anni tempore eo, quo Etesia flabra feruntur;
 Et contra fluvium flantes remorantur, & undas
 Cogentes sursus replent, coguntque manere.
 Nam dubio procul hæc adverso flabra feruntur
 Flumine, quæ gelidis a stellis axis aguntur. 726
 Ille ex æstifera parti venit amnis ab Austro
 Inter nigra virum, percoctaque sæcla calore,
 Exoriens penitus media ab regione diei.

Est quoque, uti possit magnus congestus arena
 Fluctibus adversis oppilare ostia contra, 728
 Cum mare permotum ventis ruit intus arenam.
 Quo fit uti pacto liber minus exitus amni,
 Et proclivus item fiat minus impetus undis.

Fit quoque, uti pluvix forsan magis ad caput ejus
 Tempore eo fiant, quo Etesia flabra Aquilonum 730
 Nubila conjiciunt in eas tunc omnia parteis.
 Scilicet ad mediam regionem ejecta diei
 Cum convenerunt, ibi ad altos denique monteis
 Contrusæ nubes coguntur, vique premuntur.

Forfit & Æthiopum penitus de montibus altis 735
 Crescat, ubi in campos albas descendere ninguis
 Tabificis subigit radiis sol omnia lustrans.

Nunc age, Averna tibi quæ sint loca cūque lacusque,
 Expediam, quali natura prædita constant.
 Principio, quod Averna vocantur, nomen id ab re 740
 Inpositum est, quia sunt avibus contraria cunctis,
 E regione ea quod loca cum advenere volantes,
 Remigii oblitæ pennarum vela remittunt,
 Præcipitesque cadunt molli cervice profusæ
 In terram, si forte ita fert natura locorum; 745
 Aut in aquam, si forte lacus substratus Averno est.
 Qualis apud Cumas locus est, montemque Vesevum,
 Opleti calidis ubi fumant fontibus auctus.

Est & Athenæis in mœnibus, arcis in ipso
 Vertice, Palladis ad templum Tritonidos almæ, 750
 Quo

Quo numquam pennis appellunt corpora raucæ
 Cornices, non cum fumant altaria donis:
 Usque adeo fugitant non iras Palladis acreis
 Pervigill causa, Grajùm ut cecinere poëtæ:
 Sed natura loci hoc opus efficit ipsa sua vi. 755

In Syria quoque fertur item locus esse, videri,
 Quadrupedes quoque quo simul ac vestigia primum
 Intulerint, graviter vis cogat concidere ipsa,
 Manibus ut si sint divis mactata repente.

Omnia quæ naturali ratione geruntur, 760
 Et quibus e causis fiant, apparet origo:

Janua ne his Orci potius regionibus esse
 Credatur posta, hinc animas Acheruntis in oras
 Ducere forte deos Maneis inferne reamur:

Naribus alipedes ut cervi sæpe putantur 765
 Ducere de latebris serpentina sæcla ferarum.

Quod procul a vera quam sit ratione repulsum,
 Percipe: namque ipsa de re nunc dicere conor.

Principio hoc dico, quod dixi sæpe quoque ante,
 In terra cujusque modi rerum esse figuras: 770

Multa, homini quæ sunt vitalia, multaque, morbos
 Incutere, & mortem quæ possint accelerare:

Et magis esse aliis alias animantibus aptas

Res ad vitæ rationem, ostendimus ante,

Propter dissimilem naturam, dissimileisque 775

Texturas inter sese, primasque figuras:

Multa meant inimica per aureis, multa per ipsas

Insinuant nareis infesta atque aspera odore:

Nec sunt multa parum tactu vitanda, nec autem

Aspectu fugienda, saporeque tristia quæ sint. 780

Deinde videre licet quam multæ sint homini res:

Acriter infesto sensu, spurcæque gravesque.

Arboribus primum certis gravis umbra tributa est,

Usque adeo, capitis faciant ut sæpe dolores,

Siquis eas subter jacuit prostratus in herbis. 785

Est etiam in magnis Heliconis montibus arbor
 Floris odore hominem tætro consueta necare.
 Scilicet hæc ideo terris ex omnia surgunt
 Multa modis multis multarum semina rerum,
 Quod permista gerit tellus, discretaque tradit. 790

Nocturnumque recens extinctum lumen, ubi acri
 Nidore offendit nareis consopit ibidem,
 Dejicere ut pronos qui morbus sæpe suëvit.

Castoreoque gravi mulier sopita recumbit,
 Et manibus nitidum teneris opus effluit eii, 795
 Tempore eo si odorata est, quo menstrua solvit.

Multaque præterea languentia membra per artus
 Solvunt, atque animam labefactant sedibus intus.

Denique, si in calidis etiam cunctere lavacris,
 Plenior & solio in fueris ferventis aquaï; 800
 Quam facile in medio fit uti des sæpe ruinas?

Carbonumque gravis vis, atque odor insinuatur
 Quam facile in cerebrum, nisi aquam præcepimus ante?

At cum membra hominis percepit fervida febris,
 Tum fit odor vini plagæ mactabilis instar. 805

Nonne vides etiam terra quoque sulfur in ipsa
 Gignier, & tætro concrefcere odore bitumen?

Denique ubi argenti venas, aurique sequuntur,
 Terrai penitus scrutantes abdita ferro;
 Qualeis expirat scaptacula subter odores? 810

Quidve mali fit ut exhalent aurata metalla?
 Quas hominum reddunt facies? qualeisque colores?

Nonne vides, audisve perire in tempore parvo
 Quam soleant? & quam vitai copia desit,
 Quos opere in tali cohibet vis magna? necesse est 815

Hos igitur tellus omneis exæstuet æstus,
 Exspiretque foras in aperta, promptaque cæli.

Sic & Averna loca alitibus summittere debent
 Mortiferam vim, de terra quæ surgit in auras,
 Ut spatium cæli quadam de parte venenet; 820

Quo simul ac primum pennis delata sit ales,
 Impediatur ibi cæco conrepta veneno,
 Ut cadat e regione loci, qua dirigit æstus:
 Quo cum conruit, hæc eadem vis illius æstus,
 Reliquias vitæ membris ex omnibus aufert. 825
 Quippe etenim primo quasi quemdam conciet æstum:
 Posterius fit, uti cum jam cecidere veneni
 In fonteis ipsos, ibi fit quoque vita vomenda,
 Propterea quod magna mali sit copia circum. (830

Fit quoque ut interdum vis hæc, atque æstus Averni,
 Aëra, qui inter aveis cumque est terramque locatus,
 Discutiat, prope uti locus hinc linquatur inanis:
 Cujus ubi e regione loci venere volantes,
 Claudicat extemplo pennarum nisus inanis;
 Et conamen utrimque alarum proditur omne. 835
 Hic ubi nictari nequeunt, insistereque alis,
 Scilicet in terram delabi pondere cogit
 Natura; & vacuum prope jam per inane jacentes
 Dispergunt animas per caulas corporis omneis.

Frigidior porro in puteis æstate fit humor, 840
 Rarefcit quia terra calore, & femina siqua
 Forte vaporis habet, prope dimittit in auras.
 Quo magis est igitur tellus affecta calore,
 Hoc fit frigidior, qui in terra est abditus, humor.
 Frigore cum premitur porro omnis terra, coitque, 845
 Et quasi concrefcit; fit scilicet, ut coëundo
 Exprimat in puteos, siquem gerit ipsa, calorem.

Est apud Hammonis fanum fons luce diurna
 Frigidus, at calidus nocturno tempore fertur:
 Hunc homines fontem nimis admirantur, & acri 850
 Sole purant subter terras ferviscere raptim,
 Nox ubi terribili terras caligine textit:
 Quod nimis a vera est longe ratione remotum:
 Quippe ubi sol nudum contrectans corpus aquai,
 Non quierit calidum supera de reddere parte, 855

Cum

Cum superum lumen tanto fervore fruatur:
 Qui queat hic subter tam crasso corpore terram,
 Percoquere humorem, & calido sociare vaporibus?
 Præsertim cum vix possit per septa domorum
 Insinuare suum radiis ardentibus æstum? 860
 Quæ ratio est igitur? nimirum terra magis quod
 Rara tenet circum hunc fontem, quam cetera tellus.
 Multaque sunt ignis prope semina corpus aquæ.
 Hinc ubi roriferis terram nox obruit umbris,
 Extemplo subitus frigescit terra, coitque. 865
 Hac ratione fit, ut, tamquam compressa manu sit,
 Exprimat in fontem, quæ semina cumque habet ignis,
 Quæ calidum faciunt laticis tactum atque saporem.
 Inde ubi sol radiis terram dimovit obortis,
 Et rarefecit calido miscente vapore; 870
 Rursus in antiquas redeunt primordia sedes
 Ignis, & in terram cedit calor omnis aquæ:
 Frigidus hanc ob rem fit fons in luce diurna.

Præterea, solis radiis jactatur aquæ
 Humor, & in luci tremulo rarefcit ab æstu: 875
 Propterea fit, uti quæ semina cumque habet ignis,
 Dimittat: quasi sæpe gelum, quod continet in se,
 Mittit, & exsolvit glaciem, nodosque relaxat.

Frigidus est etiam fons, supra quem sita sæpe
 Stupa jacet flammam concepto protinus igni: 880
 Tædæque consimili ratione accensa per undas
 Conlucet, quocumque natans impellitur auris:
 Nimirum quia sunt in aqua permulta vaporis
 Semina, de terraque necesse est funditus ipsa
 Ignis corpora per totum consurgere fontem, 885
 Et simul exspirare foras, exireque in auras,
 Non tam viva tamen, calidus queat ut fieri fons.

Præterea, dispersa foras erumpere cogit
 Vis per aquam subito, sursumque ea conciliari:
 Quod genus endo mari spirat fons, dulcis aquæ 890
 Qui

Qui scatit, & salvas circum se dimovet undas.
 Et multis aliis præbet regionibus æquor
 Utilitatem opportunam sitientibus nautis,
 Quod dulcibus inter salvas intervomit undas.
 Sic igitur per eum possunt erumpere fontem, 895
 Et scaterere illa foras in stupam semina: quo cum
 Conveniunt, aut cum tædai corpori adhærent,
 Ardescunt facile extemplo; quia multa quoque in se
 Semina habent ignis stupæ tædæque tenentes.

Nonne vides etiam, nocturna ad lumina lychnū 900
 Nuper ubi extinctum admoveas, accendier ante
 Quam tetigit flammam? tædamque pari ratione?
 Multaque præterea, prius ipso tacta vapore
 Eminus ardescunt, quam cominus imbuat ignis.
 Hoc igitur fieri quoque in illo fonte putandum est. 905

Quod superest, agere incipiam, quo fœdere fiat
 Naturæ, lapis hic ut ferrum ducere possit,
 Quem magneta vocant patrio de nomine Graji,
 Magnetum quia sit patriis in finibus ortus.

Hunc homines lapidem mirantur, quippe catenā 910
 Sæpe ex annellis reddit pendentibus ex se.
 Quinque etenim licet interdum, plureisque videre
 Ordine demisso, levibus jactarier auris,
 Unus ubi ex uno dependet subter adhærens;
 Ex alioque alius lapidis vim, vinculaque noscit: 915
 Usque adeo permananter vis pervalet ejus.
 Hoc genus in rebus firmandum est multa prius, quam
 Ipsius rei rationem reddere possis;
 Et nimium longis ambagibus est adeundum:
 Quo magis attentas aureis, animumque reposco. 920

Principio, omnibus a rebus, quascumque videmus,
 Perpetuo fluere, ac mitti, spargique necesse est
 Corpora, quæ feriant oculos, visumque laceasant:
 Perpetuoque fluunt certis ab rebus odores,
 Frigus ut a fluviis, calor a sole, æstus ab undis 925

Æquo.

Æquoris exesor mœrorum litora propter:
 Nec varii cessant sonitus manare per aureis.
 Denique in os falsi venit humor sæpe saporis,
 Cum mare versamur propter; dilutaque contra
 Cum tuimur misceri absinthia, tangit amaror: 930
 Usque adeo omnibus ab rebus res quæque fluenter
 Fertur, & in cunctas dimittitur undique parteis.
 Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi,
 Perpetuo quoniam sentimus, & omnia semper
 Cernere, odorari licet, & sentire sonorem. 935

Nunc omnes repetam quam raro corpore sint res,
 Commemorare, quod in primo quoque carmine claret.
 Quippe etenim, quamquam multas hoc pertinet ad res
 Noscere, cum primis hanc ad rem protinus ipsam,
 Qua de differere aggredior, firmare necesse est, 940
 Nil esse in promptu, nisi mistum corpus inani.

Principio fit, ut in speluncis saxa superna
 Sudent humore, & guttis manantibus stillent:
 Manat item nobis e toto corpore sudor,
 Crescit barba, pilique per omnia membra, per artus: 945
 Diditus in venas cibus omneis, auget, alitque
 Corporis extremas quoque parteis, unguiculosque.
 Frigus item transire per æs, calidumque vaporem
 Sentimus: sentimus item transire per aurum,
 Atque per argentum, cum pocula plena tenemus. 950
 Denique per dissepta domorum saxea voces
 Pervolitant, permanat odos, frigusque, vaposque
 Ignis: quin ferri quoque vim penetrare suëvit,
 Undique qua circum corpus lorica coërcet,
 Morbida vis quæcumque extrinsecus insinuatur. 955
 Et tempestates terra cæloque coortæ
 E cælo emotæ terraque repente facessunt,
 Quandoquidem nihil est non raro corpore nexum.

Huc accedit, uti non omnia, quæ jaciuntur
 Corpora cumque ab rebus, eodem prædita sensu, 960
 Atque

Atque eodem pacto rebus sint omnibus apta.

Principio, terram sol excoquit, & facit are:

At glaciem dissolvit, & altis montibus alte

Exstructas ninguéis radiis tabescere cogit:

Denique cera liquefcit in ejus postea vapore; 965

Ignis item liquidum facit æs, aurumque resolvit:

At coria, & carnem trahit, & conducit in unum.

Humor aquæ porro ferrum condurat ab igni;

At coria, & carnem mollit durata calore:

Barbigeras oleaster eo juvat usque capellas, 970

Diffuat ambrosia quasi vero, & nectare tinctus:

At nihil est, homini fronde hac quod amarius exstet.

Denique amaracinum fugitat sus, & timet omne

Unguentum; nam, setigeris subus acre venenum est,

Quod nos interdum tamquam recreare videtur: 975

At contra nobis cœnum tæterrimum cum sit

Spurcicies, eadem subus hæc res munda videtur,

Insatiabiliter toti ut volvantur ibidem.

Hoc etiam superest, ipsa quam dicere de re

Aggredior, quod dicendum prius esse videtur. 980

Multa foramina cum variis sint reddita rebus,

Diffimili inter se natura prædita debent

Esse, & habere suam naturam quæque, viasque;

Quippe etenim varii sensus animantibus insunt,

Quorum quisque suam proprie rem percipit in se. 985

Nam penetrare alia sonitus, aliaque saporem

Cernimus e succis, alia nidoris odores,

Propter diffimilem naturam, textaque rerum:

Præterea manare aliud per saxa videtur;

Atque aliud per ligna, aliud transire per aurum; 990

Argentoque foras aliud, vitroque meare.

Nam fluere hac species, illac calor ire videtur,

Atque aliis aliud citius transmittere eadem.

Scilicet id fieri cogit natura viarum,

Multimodis varians, ut paullo ostendimus ante. 995

Qua-

Quapropter bene ubi hæc confirmata atque locata
 Omnia constiterint nobis præposita, parata:
 Quod superest, facile hinc ratio reddetur, & omnis
 Causa patefiet, quæ ferri pelliciat vim. (1000

Principio, fluere e lapide hoc permulta necesse est
 Semina, sive æstum, qui discutit aëra plagis,
 Inter qui lapidem, ferrumque est cumque locatus.
 Hoc ubi inanitur spatium, multusque vacet
 In medio locus: extemplo primordia ferri
 In vacuum prolapsa cadunt conjuncta, fit utque 1005
 Annulus ipse sequatur, eatque ita corpore toto.
 Nec res ulla magis primoribus ex elementis
 Indupedita suis arte connexa cohæret,
 Quam validi ferri naturæ frigidus horror.

Quo minus est mirum, quod paullo diximus ante, 1010
 Corpora si nequeunt de ferro plura coorta
 In vacuum ferri, quin annulus ipse sequatur:
 Quod facit, & sequitur donec pervenit ad ipsum
 Jam lapidem, cæcisque in eo compagibus hæsit.
 Hoc fit item cunctas in parteis, unde vacet 1015
 Cumque locus, sive ex transverso, sive superne:
 Corpora continuo in vacuum vicina feruntur.
 Quippe agitantur enim plagis aliunde, nec ipsa
 Sponte sua sursum possunt consurgere in auras.

Huc accedit item quare queat id magis esse: 1020
 „ Hæc quoque res adjumento, motuque juvatur:
 Quod simul a fronte est annelli rarior aër
 Factus, inanitusque locus magis ac vacuatus;
 Continuo fit, uti qui post est cumque locatus
 Aër, a tergo quasi provehat atque propellat. 1025
 Semper enim circum positus res verberat aër.
 Sed tali fit uti propellat tempore ferrum,
 Parte quod ex una spatium vacat, & capit in se.
 Hic, ubi, quem memoro, per crebra foramina ferri est
 Parvas ad parteis subtiliter insinuatus; 1030

Trudit & impellit, quasi navim velaque ventus.

Denique res omnes debent in corpore habere
Aëra, quandoquidem raro sunt corpore, & aër
Omnibus est rebus circumdatus appositusque.

Hic igitur, penitus qui in ferro est abditus aër, 1035
Sollicito motu semper jaçtatur, eoque
Verberat annellum dubio procul, & ciet intus
Scilicet, atque eodem fertur, quo præcipitavit
Jam semel, & quamquam in partem conamina sumsit.

Fit quoque ut a lapide hoc ferri natura recedat 1040
Interdum, fugere, atque sequi consueta vicissim.

Exultare etiam Samothracia ferrea vidi,
Et ramenta simul ferri furere intus ahenis

In scaphiis, lapis hic magnes cum subditus esset:
Usque adeo fugere a saxo gestire videtur. 1045

Ære interposito discordia tanta creatur,
Propterea, quia nimirum prius æstus ubi æris
Præcepit, ferrique vias possedit apertas;
Posterior lapidis venit æstus, & omnia plena
Invenit in ferro: neque habet qua tranet, ut ante. 1050

Cogitur offensare igitur, pulsareque fluctu
Ferreæ texta suo: quo pacto respuit ab se,
Atque per æs agitatur, sine eo quæ sæpe resorbet.

Illud in his rebus mirari mitte, quod æstus
Non valet e lapide hoc alias impellere item res: 1055
Pondere enim fretæ partim stant, quod genus aurum:
Ac partim raro quia sunt cum corpore, ut æstus
Pervolet intactus, nequeunt impellier usquam;
Lignea materies in quo genere esse videtur.

Inter utrasque igitur ferri natura locata, 1060

Æris ubi accepit quædam corpuscula; tum fit,
Impellant ut eam Magnesiæ semina saxi.

Nec tamen hæc ita sunt aliarum rerum aliena,
Ut mihi multa parum genere ex hoc suppeditentur,
Quæ memorare queam inter se singulariter apta. 1065

Saxa

Saxa vides primum sola coalescere calce:
 Glutine materies taurino ita jungitur una,
 Ut vitio venæ tabularum sæpius hiscant,
 Quam laxare queant compages taurea vincla.
 Vitigeni latices in aquai fontibus audent 1070
 Misceri, cum pix nequeat gravis, & leve olivum:
 Purpureusque colos conchyli jungitur una
 Corpore cum lanæ, dirimi qui non queat usquam:
 Non si Neptuni fluctu renovare operam des:
 Non mare si totum velit eluere omnibus undis. 1075
 Denique res auro argentum concopulat una,
 Ærique æs plumbo fit uti jungatur ab albo.
 Cetera jam quam multa licet reperire? quid ergo?
 Nec tibi tam longis opus est ambagibus usquam,
 Nec me tã multam hic operam consumere par est: 1080
 Sed breviter paucis restat comprehendere multa.

Quorum ita texturæ ceciderunt mutua contra,
 Ut cava convenient plenis hæc illius, illa
 Hujusque; inter se junctura horum optima constat.
 Est etiam, quasi ut annellis, hamisque plicata 1085
 Inter se quædam possint coplata teneri:
 Quod magis in lapide hoc fieri ferroque videtur.

Nunc, ratio quæ sit morbis, aut unde repente
 Mortiferam possit cladem conflare coorta
 Morbida vis hominum generi, pecudūque catervis, 1090
 Expediam. Primum multarum semina rerum
 Esse supra docui, quæ sint vitalia nobis:
 Et contra, quæ sint morbo, mortique, necesse est
 Multa volare; ea cum casu sunt forte coorta,
 Et perturbarunt cælum, fit morbidus aër. 1095
 Atque ea vis omnis morborum, pestilitasque,
 Aut extrinsecus, ut nubes nebulæque superne
 Per cælum veniunt, aut ipsa sæpe coorta
 De terra surgunt, ubi putrorem humida nacta est,
 Intempestivis pluviisque, & solibus iccta. 1100

Non-

Nonne vides etiam cæli novitate, & aquarum
Tentari, procul a patria quicumque domoque
Adveniunt? ideo quia longe discrepat aër.

Nam quid Britannum cælum differre putamus, (1105
Et quod in Ægypto est, qua mundi claudicat axis?
Quidve quod in Ponto est differre a Gadibus, atque
Usque ad nigra virum, percoctaque sæcla calore?
Quæ cum quatuor inter se diversa videmus
Quatuor a ventis & cæli partibus esse,
Tum color & facies hominum distare videntur 1110
Largiter, & morbi generatim sæcla tenere.

Est elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Ægypto in media, neque præterea usquam.

Atthide tentantur gressus, oculique in Achæis
Finibus: inde aliis alius locus est inimicus 1115
Partibus ac membris: varius concinnat id aër.
Proinde ubi se cælum, quod nobis forte alienum est,
Commovet, atque aër inimicus serpere cœpit;
Ut nebula ac nubes paullatim repit, & omne
Qua graditur, conturbat, & immutare coactat. 1120
Fit quoque, ut in nostrum cum venit denique cælum,
Corrumpat, reddatque sui simile atque alienum.

Hæc igitur subito clades nova, pestilitalque,
Aut in aquas cadit, aut fruges perfidit in ipsas,
Aut alios hominum pastus, pecudumque cibatus: 1125

Aut etiam suspensa manet vis aëre in ipso:
Et cum spiranteis mistas hinc ducimus auras,
Illa quoque in corpus pariter sorbere necesse est.

Consimili ratione venit bubus quoque sæpe.
Pestilital, etiam pecubus balantibus ægror. 1130

Nec refert utrum nos in loca deveniamus
Nobis adversa, & cæli mutemus amictum:

An cælum nobis ultro natura cruentum

Deferat, aut aliquid, quo non consuevimus uti,

Quod nos adventu possit tentare recenti. 1135

Q

Hæc

Hæc ratio quondam morborum, & mortifer æstus
 Finibus Cecropiis funestos reddidit agros,
 Vastavitque vias, exhaustit civibus urbem.
 Nam penitus veniens Ægypti e finibus ortus,
 Aëra permensus multum, camposque natanteis, 1140
 Incubuit tandem populo Pandionis: omnes
 Inde catervatim morbo mortique dabantur.

Principio, caput incensum fervore gerebant,
 Et duplicibus oculos suffusa luce rubenteis.
 Sudabant etiam fauces intrinsecus atro 1145
 Sanguine, & ulceribus vocis via septa coibat;
 Atque animi interpret manabat lingua cruore,
 Debilitata malis, motu gravis, aspera tactu:
 Inde, ubi per fauceis pectus complerat, & ipsum
 Morbida vis in cor mœstum confluxerat ægris; 1150
 Omnia tum vero vitæ claustra lababant.
 Spiritus ore foras tætrumolvebat odorem,
 Rancida quo perolent projecta cadavera ritu.
 Atque animi prorsum vires totius, & omne
 Languabat corpus, leti jam limine in ipso. 1155
 Intolerabilibusque malis erat anxius angor
 Assidue comes, & gemitu commista querela,
 Singultusque frequens noctem persæpe, diemque,
 Conripere assidue nervos & membra coactans,
 Dissolvebat eos, defessos ante, fatigans. 1160
 Nec nimio cuiquam posses ardore tueri
 Corporis in summo summam ferviscere partem:
 Sed potius tepidum manibus proponere tactum,
 Et simul ulceribus quasi inustis omne rubere
 Corpus, ut est per membra sacer cum diditur ignis. 1165
 Intima pars homini vero flagrabat ad ossa:
 „Flagrabat stomacho flamma, ut fornacibus, intus.“
 Nil adeo posset cuiquam leve, tenueque membris
 Vertere in utilitatem: ad ventum & frigora semper
 In fluvios partim gelidos ardentia morbo 1170

Membra dabant, nudum jacentes corpus in undas:
 Multi præcipites lymphis putealibus alte
 Inciderunt, ipso venientes ore patente.
 Insedabiliter sitis arida corpora mersans
 Equabat multum parvis humoribus imbrem. 1175
 Nec requies erat ulla mali; defessa jacebant
 Corpora; mussabat tacito medicina timore;
 Quippe patentia cum totas ardentia nocteis
 Lumina versarent oculorum expertia somno:
 Multaque præterea mortis tum signa dabantur; 1180
 Perturbata animi mens in mœrore, metuque;
 Triste supercilium; furiosus voltus, & acer;
 Sollicitæ porro, plenæque sonoribus aures;
 Creber spiritus, aut ingens, raroque coortus;
 Sudorisque madens per collum splendidus humos; 1185
 Tenuia sputa, minuta, croci continctâ colore,
 Salsaque, per fauceis raucas vix edita tussi.
 In manibus vero nervi trahier, tremere artus:
 A pedibusque minutatim succedere frigus
 Non dubitabat: item ad supremum denique tempus 1190
 Compressæ nares: nasi primoris acumen
 Tenue: cavati oculi: cava tempora: frigida pellis,
 Duraque; inhorrebat rictum; frons tenta minebat;
 Nec nimio rigida post strati morte jacebant:
 Octavoque fere candenti lumine solis, 1195
 Aut etiam nona reddebant lampade vitam.
 Quorum siquis, ut est, vitarat funera leti,
 Visceribus tætris, & nigra proluvie alvi;
 Posterius tamen hunc tabes letumque manebat:
 Aut etiam multus capitis cum sæpe dolore 1200
 Conruptus sanguis plenis ex naribus ibat:
 Huc hominis totæ vires corpusque fluebat.
 Profluvium porro qui tætri sanguinis acre
 Exierat, tamen in nervos huic morbus & artus
 Ibat, & in partibus genitales corporis ipsas. 1205

Et graviter partim metuentes limina leti
 Vivebant ferro privati parte virili:
 Et manibus sine nonnulli pedibusque manebant
 In vita tamen, & perdebant lumina partim:
 Usque adeo mortis metus his inceserat acer. 1210
 Atque etiam quosdam cepere obliviam rerum
 Cunctarum, neque se possent cognoscere ut ipsi.
 Multaque humi cum inhumata jacerent corpora supra
 Corporibus, tamen alituum genus atque ferarum
 Aut procul absiliebat, ut acrem exiret odorem: 1215
 Aut, ubi gustarat, languebat morte propinqua.
 Nec tamen omnino temere illis sedibus ulla
 Comparebat avis, nec noctibus sæcla ferarum
 Exhibant silvis, languebant pleraque morbo,
 Et moriebantur: cum primis fida canum vis 1220
 Strata viis animam ponebat in omnibus ægram;
 Extorquebat enim vitam vis morbida membris.
 Incomitata rapi certabant funera vasta:
 Nec ratio remedi communis certa dabatur.
 Nam quod alis dederat vitaleis aëris auras 1225
 Volvere in ore licere, & cæli templa tueri:
 Hoc aliis erat exitio, letumque parabat.
 Illud in his rebus miserandum & magnopere unum
 Ærumnabile erat; quod, ubi se quisque videbat
 Implicitum morbo, morti damnatus ut esset, 1230
 Deficiens animo mæsto cum corde jacebat
 Funera respectans, animam & mittebat ibidem:
 Idque vel in primis cumulabat funere funus.
 Quippe etenim nullo cessabant tempore apisci
 Ex aliis alios avidi contagia morbi: 1235
 Nam quicumque suos fugitabant visere ad ægros,
 Vitæ nimium cupidi, mortisque timentes,
 Pœnibat paullo post turpi morte, malaque
 Desertos, opis experteis, incuria mactans,
 Lanigeras tamquam pecudes, & bucera sæcla. 1240

Qui fuerant autem præsto, contagibus ibant,
 Atque labore, pudor quem tum cogebat obire,
 Blandaque lassorum vox mista voce querelæ.
 Optimus hoc leti genus ergo quisque subibat:
 Inque aliis alium populum sepelire suorum 1245
 Certantes, lacrimis lassu luctuque redibant.
 Inde bonam partem in lectum mœrore dabantur:
 Nec poterat quisquam reperiri, quem neque morbus,
 Nec mors, nec luctus tentaret tempore tali.
 Præterea, jam pastor, & armentarius omnis, 1250
 Et robustus item curvi moderator aratri,
 Languebant, penitusque casis contrusa jacebant
 Corpora, paupertate & morbo dedita morti.
 Exanimis pueris super exanimata parentum
 Corpora nonnunquam posses, retroque videre 1255
 Matribus & patribus natos super edere vitam.
 Nec minimum partim ex agris mœroris in urbem
 Confluxit, languens quem contulit agricolarum
 Copia, conveniens ex omni morbida parti.
 Omnia complebant loca tecta, quo mage eos tū 1260
 Confertos ita acervatim mors accumulabat.
 Multa siti prostrata viam per, proque voluta
 Corpora silanos ad aquarum strata jacebant,
 Interclusa anima nimia ab dulcedine aquæ.
 Multaque per populi passim loca promta, viasque 1265
 Languida semianimo tum corpore membra videres,
 Horrida pædore, & pannis cooperta, perire
 Corporis inlue: pellis super ossibus una,
 Ulceribus tætris prope jam sordique sepulta.
 Omnia denique sancta deum delubra repleat 1270
 Corporibus mors exanimis, onerataque passim
 Cuncta cadaveribus cælestum templa manebant,
 Hospitibus loca quæ complerant ædituentes.
 Nec jam religio divum, nec numina magni
 Pendebantur: enim præsens dolor exsuperabat. 1275

Nec mos ille sepulturæ remanebat in urbe,
 Ut prius hic populus semper consuerat humari.
 Perturbatus enim totus trepidabat, & unus
 Quisque suum pro re consortem mœstus humabat.
 Multaque vis subita, & paupertas horrida suasit; 1280
 Namque suos consanguineos aliena rogorum
 Insuper instructa ingenti clamore locabant,
 Subdebantque faceis, multo cum sanguine sæpe
 Rixantes potius, quam corpora defererentur.

CREECHII CENSURA.

Multa in hoc libro præclare disputavit Lucretius, at
 excidit proposito; neque enim de Providentia opi-
 nionem, quam oppugnavit totis viribus, concussit. Sit om-
 nnis Meteorôn ratio perspicue declarata: Tonitru, Ful-
 gur, Fulmen, Terræ-motus explicentur: omnia denique
 agantur naturali ratione. at nulla umquam sine Domino:
 saltem Dominum ipsa Natura non respuit; Natura enim
 est ea brutæ materiæ particularum dispositio, quæ facit ut
 isti oriantur effectus, quos vocamus naturales. Illa au-
 tem dispositio si Casu inducta sit, non refutat; si pruden-
 tia sit constituta, confirmat Providentiam. Ita singule
 explicationes Physicos delectare possunt, Atheos non ju-
 vant.

De Meteoris autem nemo accuratius collegit Veterum
 Philosophorum opiniones, nemo acutius exposuit. His pau-
 ca addiderunt recentiores Philosophi, non meliora. Et pro-
 fecto ut hæc nostra ætas, ita plures post nostram memo-
 riam nascentes (ista Vitruvius) cum Lucretio videbuntur
 velut coram de Meteoris disputare.

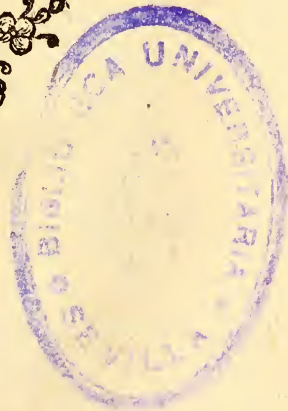
De Terræ-motu, & Mari ea docet quæ res ipsa compro-
 bat; nisi quod quidam Terræ-motus (de quibus forsan ali-

aliquando copiose) vires caussarum quas assignat, superare videantur.

Ætna nobile est argumentum, sed difficile; & in hoc deficit Poëta: at de Nili incremento, de Avernis, & de Fontibus admirandis, tamquam ipsa veritas loqueretur, differit. Id vero observandum, quod de fabuloso Jovis Ammonis Fonte minus satisfacit, quippe melius Naturam explicat Lucretius quam Fabulas.

De Magnete plura, quæ avide legeremus, scripserat, si nota fuissent Lapidis istius admirandi vires. Pestis & Morborum commoda explicatio. Thucydidem ita denique interpretatur, ut vim illius Historici exprimat, augeat majestatem. Neque ipsa Thucydidis narratio tam perspicua, aut tot ingenii luminibus distincta.

F I N I S.

CRASHED INDEX

CRASHED INDEX

CRASHED INDEX

JACOBUS TONSON

BIBLIOPOLA LONDINENSIS

LECTORI CANDIDO

S. P. D.

Equæ mei, neque hujus loci est, de Lucretii vita & laudibus, vel historicum, vel declamatorem agere: Gifanium adant, qui auctoris ævum, gentem, & familiam solliciti queritant; Gassendum, & Creechium consulant, quibus in intimos Epicuri recessus penetrare, genuinumque Poëtæ sensum rimari, & refellere curæ est. Id mihi solum negotii fuit, legitimum latinæ principem tibi nitidum offerre, Epicureumque curata bene curæ comessaturis Philosophis propinare. Textum ideo Creechii, utpote Lambino, & Fabro quammaximè consentientem, tibi fideliter, duobus, tribusve ad plurimum, locis exceptis, præbeo. Et, cum ipse minus in re Critica profecerim, parumque ingenio & sagacitate potuerim, subsidio tamen mihi diligentiam abunde comparavi, ut tu in ista arte progressus utiles possis facere; amplamque messem tuis falcibus demetendam industrius proposui. Hic enim habes, quod subtilitatem & acumen ingenii tui exercent, & acuunt; ut ex variantibus veras tandem possis lectiones eruere; & dum sedulo aliorum judicia in unum collata pensitas, melius confirmes tuum. Hic enim uno intuitu, quidquid integerrimæ latinæ custodes acerrimi

san

sanxerunt, sine notarum alienarum farragine, appareat fixum & stabilitum: hic etiam, quidquid nugatores inanissimi somniarunt, fortasse cum nausea, percipies; non tamen sine usu, certissime sine mora & tædio, modico admodum temporis & pecuniæ dispendio, recognosces. Exinde etiam facilius elucescet, ut ipsius Lucretii verbis utar, quanto

cycnorum melior canor, ille gruum quam

Clamor, in ætheriis dispersus nubibus Austri.

Et nullus dubito, quin mecum sentias, & Jove æquo iudices, simul ac Lambinum, Gifanium, Fabrum, & Creechium, cum Nardio, & Fayo, ceterisque ejusdem farinae infelicissimis editoribus contuleris. Eorum tamen numero excerptas velim Bononiensem Pium melius de Lucretii lectoribus studiosis meritum; utpote qui variis MStis Codicibus venerandæ & erudite, ut ipse loquitur, vetustatis adjutus piaculum duxit, vel minimas eorum discrepantias prætermittere, omnes accuratissime notis suis vix aliter ferendis inferciens; quas cum conjecturis ejus integras tibi in manus trado: & siquid inde beneficii acceptum retuleris, gratias Domino Doctori Pellet, Medico eruditissimo, qui editionem Pii Bononiensem, raram admodum, conferendam benignissime communicavit, ut habeas, impense rogo. Eodem etiam nomine celebranda est insignis humanitas Cl. Viri Joannis Mori Episcopi Eliensis, qui editionem Gifanii impressam Antuerpiæ A. D. 1565. cum notis marginalibus & emendationibus Jacobi Susii, & Theodori Munckeri, aliamque apud Gryphium A. D. 1540. cum duabus collationibus Nicolai Heinsii, utrosque olim libros Petri Francii Professoris Amstelodamensis, ex instructissima sua bibliotheca suppeditavit. Cui omnino adjungendus est Cl. Vir Robertus Cannon Ecclesiæ Eliensis Canonicus, pari studio de re literaria promovenda sollicitus, qui fragmentum Gottorpiæ, & tres MStos Codices Isaacii Vossii,

ipsas-

ipsasque ejusdem Vossii Emendationes, quas imprimendas se designasse sæpius in Notis suis ad Catullum declarat Vossius, amicissime commodavit; omnesque juris publici fieri perliberaliter voluit. His igitur viris optimis gratias quammaximas, uti tanto devinctum beneficio decet, agas: meque tuis commodis semper inserviturum, bonoque rei literariæ publico magnifice jam consulentem, & modo cœptis aspirent eruditi, semper consulturum foveas, & exstimules. Vale.

E X P L I C A T I O N O T A R U M.

- A. *significat Gifanii Editionem impressam Antuerpie. 1565.*
- A. marg. *alias Lectiones margini Gifanii additas.*
- a. -- -- *aliam Gifanii impressam Lugd. Bat. 1595.*
- B. -- -- *Paræi. Francfordiæ. 1631.*
- Bm. *Lectiones MSti Codicis Eo. Rejani, margini Codicis qui fuit Thomæ Creech adscriptas.*
- C. -- -- *apud Gryphum Lugduni. 1540.*
- c. *Lectiones ejusdem marginales.*
- Cr. *Conjecturas Th. Creechii notis suis infertas.*
- D. -- -- *Fayi in us. Delph. Parisiis. 1680.*
- E. -- -- *Nardii. Florentiæ. 1647.*
- F. *Fabri Emendationes.*
- G. *Fragmentum Gottorpiæ 800. vel 900. annorum.*
- H. 1. 2. *Collationes Heinsianas; quæ non nisi ad primum, & sextum librum pertinent.*
- I. -- -- *Baronis de Coutures. Paris. 1692.*
- K. *Notas MStas Domini Jacobi Susii.*
- L. -- *Lambini. Francfordiæ. 1583.*
- M. *Marulli Lectiones, margini Gifanii additas.*
- P. -- -- *Pii. Bononiæ. 1511.*
- V. *Lectiones Vossianas, quas margini libri sui imprimendi adscripserat.*
1. 2. 3. *Collationes trium MStorum Codicum Vossii a Cl. Viro Roberto Cannon factas.*

VARIÆ LECTIONES
 IN LUCRETII
 LIBRO I.

- verf. 4. **C** *Oncelebras*) ceperas 1.
 5 *Exortum*) exortu not. Pii.
Lumina) lumine G.
 7 *Adventumque tuum*) adventuque tuo C. E. Bm. ad
 ventumque Turnebus. V.
 9 *Placatumque*) pacatumque C. E.
Lumine) numine c. not. Pii.
 11 *Genitabilis*) genitalis A. B. D. I. genetabilis M.
 13 *Initum*) initium A. B. I. nutum Bm. not. Pii. un-
 de aliqui male *nuncium* pro *Zephyro* K.
Percussæ) percussam G. percussæ C. E. V. L. A.
 marg. P.
 14 Hic versus sequenti postponitur V.
 15 *Capta lepore*) quodque lepore H. 2. P.
 16 Deest. A. B. E. V. 1. 2. P. *Lambini* etiam iudicio
 exterminandus.
 17 *Quo quamque*) quocumque Bm. not. Pii. H. 1.
 24 *Fit*) sit *Faber*.
 28 *Ornatum*) ora latum G. 1. K. prælatum V. ex
Wallio. altatum *Salmasius*.
 34 *Regit in gremium*) regium in gremium G.
 35 *Rejicit*) reficit A. B. H. 1. I. B. refficit not. Pii.
Devinctus) devictus C. E. G. utramque lectionem
 agnoscit *Pius*.
 36 *Suspiciens*) suspirans C. utramque lectionem agno-
 scit *Pius*. suscipiens G. V.
 38 *Pendet*) pendent C.
 39 *Hunc tu*) nunc te Bm.

- 44 *Deesse* . Post hunc versum inferuntur 57. versus & quinque sequentes H. 1. Bm. quos tamen H. 2. non recipit.
- 45 *Memmiada* & te) Memmius & te A. B. C. E. I. P.
Decst. V. & 1. 2. 3.
- 47 *Ne mea*) nec mea D. Creech.
- 49 *Ratione*) regione c. *Pio* etiam ex vetust. exemplar. in textum recipiente , qui utramque lectionem agnoscit.
- 52 *Quove eadem rursus*) Quod eadem rursus K.
Resolvat) resolvit P.
- 61 *Suis*) sui P.
- 62 *Promeritis*) pro meritis C. utramque agnoscit *Pius*.
- 67 *Grajus*) gnarus c. utramque agnoscit *Pius*.
Mortales) immortales c. utramque habet *Pius*.
Tollere) tendere A. marg. L. ex *Nonio*.
- 68 *Obsistere*) absistere c. utramque *Pius* agnoscit.
- 71 *Virtutem irritât animi*) irritat animi virtutem G.
irritat virtutem animi C. P.
- 72 *Cupiret*) cuperet G. 1.
- 78 *Quanam*) quantum C. E. G. P.
Atque) utque A. B. I.
Alte) aliter G.
Herens) hæreat A. B.
- 80 *Obteritur*) opteritur G. Exteritur A. marg.
- 83 *Endogredi*) Indugredi C. E. G. P. 1. 2. 3.
Quod contra , sapius) quod contra sapius A. quin
contra C. E. M. P. Bm. H. 2.
Sapius olim) sapius illa c. G. H. 1. K. P.
- 86 *Iphianassai*) Iphianassæo C. Iphianassai c. Iphia-
nasseo E.
- 87 *Delecti*) dilecti G.
- 90 *Cui*) Quæ c. P. Quo L.
- 91 *Celare*) celerare c. P. celebrare A. marg.
- 93 *Muta metu*) Volta metu *Avancius*.

- 95 *Donarat*) donaret P.
 96 *Ad aram*) ad aras G.
 103 *Quovis*) quodvis G. K.
 104 *Desciscere*) desistere *Gassendus*.
Quæres?) quæres A. B. C. L. P.
 105 *Tibi jam*) tibi me A. B. I.
Possum) possunt C. E. H. 2. possum c. H. 1.
 107 *Timore?*) timore P.
 108 *Nam si*) jam si Bm.
Certam) certum C. P.
 115 *Morte diremta*) morte peremta *Creech*.
 118 *Ennius ut noster cecinit, qui primus*) *Ennius ut*
primus cecinit qui noster G.
 120 *Hominum*) omnium A. B. I.
 123 *Permanent*) permaneant G. H. 1. K. 3. perveniant
 H. 2. P.
 124 *Deest*. 3.
 125 *Exortam*) exortum H. 1. extremum c. exorto *vel*
exortam P.
 126 *Et fundere*) effundere G. V. E. 3. cui fundere P.
 130 *Genantur*) gerantur A. B. C. D. E. I. L. P. 1. 2.
 131 *Primis*) primum C. P. *Gassendus*.
 134 *Terrificet*) terrificent A. B.
Affectis) affectas 1.
Sepultis) sepultas 1.
 137 *Animi*) animus A. B. H. 1. I. Bm.
 141 *Sperata voluptas*) spectata voluntas C. E. Bm.
 142 *Perferre*) efferre A. B. G. H. 1. Bm. L.
 143 *Serenas*) severas *Creech*.
 145 *Menti*) mentis c. P.
 150 151. post 159. collocantur D. confusa admodum
 apud *Pium* omnia hæc, hoc ordine descripta:
 Quippe ita...
 Quod multa...
 Quorum operum...

Possunt hæc...

Et quo quæque...

Cujus principium hic...

Nullam rem e nihilo...

Quas ob res ubi...

De nihilo, &c.

152 *Ita*) ut Bm.

158 *Et unde*) ut unde A. marg. V. 3.

160 *Fierent*) fiant H. 1.

162 *E terra*) & terra D.

165 *Teneret*) tenerent C. G. P. V. 3.

168 *Corpora*) semina *Gassendus*.

170 *Quidque creatur*) quæque creantur A. B. C. D. E.
I. P. Bm.

174 *Certis*) cunētis *Creech*.

175 *Præterea*) propter ea G.

176 *Vites*) uvas D.

Sudante) suadente C. G. L. H. 1. V. 3. *Gassendus*.
sua dante Salmasius.

177 *Quia*) qui G. 1, quæ V. que 2. 3.

178 *Quodcumque creatur*) quodcumque ora cantu G. 3.
Orcatu 1. creatum V.

180 *Oras*) auras *Faber*.

182 *Alienis*) alicujus *Pius*. ex sinceris tamen exemplaribus inter notas reponit *alienis*.

191 *Crescendoque*) crescentefque C.

192 *Quæque*) quicque G. V. 2. 3.

196 *Possit*) possit A. C. P.

201 *Pontumper*) pontu per K. ex *Salmasio*.

206 *Nilo*) nullo *Pius* ex *Lactantio Romanæ editionis*.

207 *Creatae*) creata P.

208 *Possint*) possent G.

Proferrier) proferre per *Pius* ex *Lact.*

Auras) oras c.

209 *Quoniam*) quando *Pius* ex prob. exempl.

- 210 *Meliores reddere fœtus*) meliores reddere fœti G. reddier fœtus A. B. reddere fœtus I. D. 1. 3. reddi L. F.
- 216 *Quidque*) quæque A. B. C. D. E. P.
- 220 *Enim*) Ei A. B. C. supple *naturæ*.
- 221 *Et nexus*) at nexus A. marg.
- 222 *At nunc*) -- Quod nunc A. B. H. 1. E. I. P.
Constant) constat A. B.
- 223 *Obiit*) obeat B. C. D. E. P.
- 228 *Generatim*) generatum A. marg.
- 229 *Redducit -- aut redductum*) Reducit -- aut reductum A. B. D. G. V. Deducit -- & deductum H. 1. Educit -- reductum D. E.
- 231 *Ingenui*) ingeniti A. marg. C. P. ingentis H. 2.
Pius tamen ex vett. codd. restituit *Iagenui*.
- 236 *Consistit*) consistat 1.
- 237 *Predita*) redita 3.
- 240 *Nisi materies*) nec materies H. 1.
- 241 *Nexas*) nexus A. B. C. Gass. L. P. nexu E. *Pius in notis*.
Endopedite) endopedita A. B. Gass. L. indopedita C. E. G. 1. 2. 3. P.
- 242 *Tactus enim lethi satis esset caussa profecto*) Quidam legunt: Tactus enim lethi omnibus esset caussa profecto. Tractus enim c. H. 1. P.
- 243 *Ubi*) ibi P.
Eorum) quorum B. C. E. a. V. I. K. P. 3.
- 244 *Queque*) quenquam H. 2.
- 247 *Res corpore*) in corpore Gass.
Satis acris) satis actis c. P. *quidam codd. leg. acris*, not. P.
- 248 *Pro textura*) prætextura c. P.
Reperta) retexta P.
- 251 *Pereunt*) haud pereunt *Pius in not.*
- 256 *Pueris*) puerum Bm. H. 1.
- 258 *Fessæ*) seræ. *Quidam fœtæ*.

- 258 *Pingues*) pecudes per pingua C. E. P.
 262 *Percussa*) perculsa C. G. V. 1. 2. 3. E. L. P.
 265 *Nisi morte*) nec morte H. 1.
     Adjutam) adjuta A. B. C. D. E. Bm. P. adulta G.
 266 *Age res*) agefis A. C. D. E. I. i. e. age si vis P.
     Quoniam) quum jam H. 1. 2.
     Non posse) nil posse A. C. D. E. I. P.
 267 *Genitas ad nil*) genitum ad nihilum I. genita ad
     nihilum A. B. C. D. E. P. genitas ad nil G. H. 1. 2.
 270 *Præterea*) propterea *Faber*.
 272 *Incita*) infita *Aliqui*.
     Pontum) portus A. B. Bm. porcas *Salmasius*,
     cortus G. 1. 3. pontum M.
 275 *Sternit*) sævit c. H. 1. M. Codd. *Pii* MSS.
 277 *Murmure pontus*) murmure cõrtus *Faber*. V.
 280 *Vertunt*) verrunt *Gassendus*.
 281 *Propagant*) ministrant H. 2.
 282 *Ac cum*) quam quom L. quam cum A. B. C. D.
     E. I. ut cum c. P. e cum G.
 283 *Quod*) quem G. 2. quum H. 1.
 287 *Turbidus*) turgidus V. 1. turbio G. 2. 3.
 288 *Incurrens*) incurrit A. C. E. G. P.
 290 *Ruit qua*) ruunt quæ *Faber*.
     Qua quidquid) quam quidquam A. C. qua quic-
     quam E. P.
 292 *Flumen cum*) cum flumen E. G. H.
 294 *Vertice torto*) vertice toto G. 2. 3.
 295 *Rapidoque*) rapidique A. B. C. E. H. 1. I. P. 1. 2.
     rotantia) rotanti A. B. C. E. L. P. H. 1. 2. rotan-
     tes c. Bm. *Pius* ex codd. fidelioribus restit. *rapi-*
     doque rotantes.
 297 *Ac moribus*) ac motibus A. marg. a. C. D. & mo-
     tibus P.
 299 *Tum*) quum H. 1. quin H. 2. A. marg. P.
 301 *Calidos*) validos H. 1. Bm.

- 306 *Fluctifrago*) fluctivago *Nonius*.
- 307 *Eadem dispensæ*) eadem dispensæ *D. Nonius*. dispensæ *Gellius*. candenti c. A. marg. eadē candenti *P. Serefcunt*) rigescunt 1.
- 308 *At neque*) ac neque *H. 1.*
- 309 *Æstu*) æstus *E. P.*
- 312 *Multis*) multum *M. H. 1. P.* multis olim *Faber*.
V. 1. 2.
- 314 *Stillicidi casus*) Stillicidi & casus *H. 2.*
- 318 *Manus dextras*) manus extras *A. marg. c. &* quidam codd. *Pii*.
- 319 *Versum hunc non agnoscit* *Bm.*
- 320 *Sint*) sunt *A.*
- 322 *Præclusit*) præcludit *A. marg. præcluset* *G.*
- 327 *Deest vesco* *G.*
- 328 *Quid quoque*) quid quæque *A. marg. C. P.*
Possis) posset *A. marg. P.*
- 329 *Cæcis*) cæsis *G.*
- 332 *Cognosse in*) commune in *Bm.*
- 334 *De summa*) in summa *Bm.*
- 337 *Corporis*) corporum *A. B. C.*
Exstat) estat *G. Gassendus*. est ut *V. 1. 2.*
- 344 *Privata carerent*) privata jacerent *Turnebus*.
- 346 *Quiesset*) fuisset *Gassendus*.
- 348 *Esse licet*) esse liquet *C. E.* celiceret *G.* forte *elicier* *V.*
- 349 *In faxis*) En faxis *H. 2.*
- 350 *Flent*) fuunt *Bm.*
- 353 *Totas usque ab*) totos *C. E.* tota usque vel ab *A.*
totas usque ab *K.* *Pius* ex vett. exempl.
- 357 *Qua possent*) quæ possent *D.*
- 358 *Fieri*) qua irent *V.*
Videres) videres vel valerent *G.* valerent 2. 3.
- 362 *Pendere*) pondere *G.*
- 363 *Corporis*) corporum *P.*

- 363 *Est*) hoc verbum desideratur in D.
 364 Postponitur 365. E.
 367 *At contra*) aut contra G.
Corporis esse) corporum inesse P. c. A. E. corporis
 esse quidam codd. *Pii*.
 368 *Dedicat*) indicat C. deliquat D. L.
Vacui minus) vacuum G. H. 1. P. nimis intus *Creech*.
 369 Deest *id* E.
 372 *Fingunt*) figunt G.
Præcurrere) percurrere H. 2. 2.
 377 *Sint*) sunt H. 1.
 381 *Quo poterunt*) qui poterunt A. marg.
Cum pisces) quo pisces H. 1. P.
 383 *Admixtum dicendum est rebus*) admixtum dicendum
 est in rebus D. dicendum rebus C. dicendū est G. 2.
 384 *Initum*) initium A. B. H. 1. 2. *Creech*. P. *in notis*
tamen P. legit *initum*.
Res quæque) re quaque.
 385 *Concurfu*) Concurso A. P. V.
Corpora lata) tempora læta H. 1.
 386 *Si cita*) Si cito D. *Gassendus*.
 387 *Fuat*) fiat A. B. C. D. E. I. P. V. fiat A. marg.
 G. 3. *flabit* quidam codd. *Pii*.
 388 *Celerantibus auris*) densantibus auris c. P.
 390 *Compleri*) complere A. B. D.
Quemque) quisque G. V. 1. 2. 3.
 396 *Denferier*) densarier C. D. P. condensier G.
 398 Deest *se* C. E. P.
 400 *In* deest P.
 401 *Possum commemorando*) possunt commemorāda H. 2.
 402 *Quidem dictis*) fidem dictis c.
Conradere) contradere A. C. E. I. P.
 403 *Parva sagaci*) prima sagaci Bm.
 404 *Tute*) quidam legunt *rupte* pro *tuopte*. *Pias* tu te E.
 407 *Institierunt*) institerint C. D. E.

- 407 *Certa viai*) prima viai Bm.
- 411 *Quod si*) Quod nisi A. B. D. I. P.
Paallumve abscefferis ab re) palumve re abscefferis
 ab re G. -- recesseris - A. B. D. E. I. P.
- 412 *Promittere*) permittere G.
- 413 *De fontibus magnis*) de fontibus amnes G. 2. 3. e
 fontibus H. 1. P. amnis 1.
- 419 *Jam repetam*) ut repetam G. H. V. 1. 2. 3.
- 421 *Consistit rebus*) constitit in rebus A. marg. C. E. G. P.
- 423 *Nam corpora*) quæ corpora *Gass.*
Communis) communes P.
Deliquat) dedicat A. B. C. E. V. I. P.
- 424 *Quo nisi*) cui nisi C. E. G. 2. 3. P. quoi V. 1.
- 426 *Animi*) animos C. E. Bm. P.
- 428 *Haud usquam*) haud quaquam A. marg. P.
Sita) cita *Pius in not.*
- 429 *Quaquam*) quoquam C. E. G. M. V. A. marg. *not. Pii.*
- 431 *Possis dicere*) poscit G. dicier (vel dici) possit K.
- 433 Delet F.
Quod quasi) quo quasi H. 1. Bm. Quæ quasi tertia
 sit *Creech.*
Rerum natura) numero natura A. B. D. I. V. L. 1. 2. 3.
- 434 *Esse aliquid*) esse aliud C. P. esse quid H. 1.
- 435 *Augmine*) agmine C.
- 437 *Corporum*) corporis G. corporeum M. H. 2. *not.*
Pii. Alii Corporum adaugebit.
- 443 *Possint*) possunt G.
- 448 *Cadat*) cadet P.
- 452 *Numquam*) nusquam V. 3.
- 454 *Saxis*) saxi C. E. P.
Ignibus) ignis C. F. G. V. P. 3.
Aquai) aquarum H. 1. P.
- 462 *Porro deinde*) pars deinde D.
- 466 *Cum dicunt*) ut dicunt E. P.
- 467 *Ne forte*) ne contra A. marg. C. E.

- 467 *Esse fateri*) forte fateri A. marg. C. E. contra fa-
teri H. 1. cuncta fateri P.
- 468 *Quando ea*) quando & A. B. D.
- 470 *Aliud rebus*) aliud terris A. marg. C. E. 1. 2. 3. P.
- 473 *Geruntur*) genuntur L.
- 474 *Forme*) forma G.
- 477 *Trojai*) Trojanis A. B. C. D. E. 1. 2. I. P.
- 481 *Constat*) constet H. 1.
- 483 *Gerantur*) regantur C.
- 485 *Delet* H. 1.
Quæ) qua 1. 2.
- 487 *Vincunt*) evincunt C. P.
Corpore demum) corpore damnum c.
- 488 *Et si*) etsi B. C. D. L. P.
Credere quidquam) forsitan quicquam E. forsita
quicquam H. 1. fors ita -- P.
- 491 *Clamor ut, ac voces*) Clamor ut it vocis C. E. H. 1.
ad vocis H. 2. - it ac voces *Pius in notis.*
- 492 *Fero*) fere c. P.
Ferventia) ferventi A. B. I. *Cass.* L. ferventum H. 1.
- 493 *Collabefactatus*) Quin labefactatus A. C. E. Tum
labefactatus M. P.
- 494 *Æris flamma*) acri flamma C. E. M. P.
- 499 *Vera tamen*) rara tamen c. P.
- 500 *Cogit, ades*) Cognita de paucis c. H. 1. P. Cogni-
ta ades paucis H. 2. ex vett. *exx. Pius rest.*
- 501 *Esse ea*) esse & P.
- 512 *Inane est*) inane P.
- 518 *Rerum cohibere*) tectum cohibere C. E. H. 2. P.
- 521 *Si nil esset*) siquidem nihil est H. 1. Bm.
- 522 *Cæca*) certa A. B. D. L. H. 1. V.
- 523 *Quæcumque*) quacunque H. 1. *not. Pii.*
- 527 *Cæca*) certa A. B. D. L. H. 1. V. tota *Pius in not.*
solida nempe, & plena, nullos meatus habentia.
- 528 *Pleno*) pœna G. H. 1. V. Quæ spatium pœna pos-
sint

- sint distinguere inanis V. penitus 3. pœnitus 1.
Inane) Inani V. 3.
- 531 *Queunt*) queant H. 1.
tentata) in quibusdam codd. *Pii* scribitur *terebrata*.
- 534 *Findi*) fundi G. V. 3. scindi P.
- 537 *Et quam*) & quo A. B. C. D. E. I. P.
- 538 *Tam magis his rebus*) tam magis iestibus hæc F.
Tentata) codd. *Pii* quidam habent *temerata*.
- 543 *Nihiloque renata*) nihiloque reducta *Gass.* nihilo
 quæsitâ C. E. Bm. nihilo quoque nata A. B. D. I.
 & prisc. exempl. *Pii*. nihilo quæ tanta M.
- 552 Hiatus ad vers. 565. C. M.
- 553 *Materiai*) materiesque c. P. materieque H. 1.
- 554 *Redacta*) reducta H. 1. P. redacta *Pius in not.*
- 556 *Pervadere florem*) pervadere finem A. B. c. 2. I. *Gass.*
 L. P. finis 1. 3. H. 1. fine G. codd. fideliores *Pii*
 retinent *florem*. quam lect. ipse probat.
- 558 *Diei*) dies, & F. V.
- 559 *Infinite*) infinita F. V. 3.
Omnis) omne C. E. P.
- 561 *Id numquam reliquo*) nunquam reliquo A. B. D.
 nunquam id reliquo L. relicuo G. V. 1.
- 566 *Huc*) hûc A. B.
- 568 *Constant*) constant C. E.
- 569 *Fiant*) fiunt H. 2. P.
Cumque genantur) quæque gerantur C. G. 1. 2. 3. P.
 quæque geruntur E. H. 2. *Pius in not.* legit *fiant?*
geruntur? interrogative.
- 570 *Simul*) semel c. G. V. 1. 2. 3. P. *in not.* tamen P.
 reponit *simul*.
- 573 *Omnis*) omni *Gass.* *Creech.*
- 576 *Condensio*) condense c.
- 577 Post hunc versum collocatur versus 629. cum sex
 sequentibus G. P.
- 579 *Crescendi*) crescendis H. 1.

- 579 *Tuendi*) vitamque tenendi c. H. 1. A. marg. P. G. elegantius *tuendi*, *Pii not.*
- 582 *Quin omnia*) quando omnia C. A. B. D. E. Bm. I. quin omnia c. G.
- 584 *Corpori*) corpore C. E. P. corpori etiam esse K. *Ostendant*) ostendunt P.
- 587 *Revinctā*) revincta C. E. revincta c. H.
- 590 *Atque*) utque A. B. Cr. *Hærens*) hæreat A. B. Cr.
- 592 *Victum*) vultum *Creech.*
- 593 *Quoniam extremum cujusque*) quoniam est extremum quodque C. E. G. P. Bm. V. 3.
- 594 *Corporis est aliquod, quod*) corporis illius quod nostri C. E. G. V. P. 3.
- 597 *Secretum*) concretum c. P.
- 598 *Quoniam est ipsum pars, primaque, & ima*) quoniam ipsum primæ quoque & imæ C. quoniam ipsum sunt primaque & ima c. G. H. 1. ipsum: primæ quoque & imæ E. Bm. quoniam sunt ipsum primaque & ima P. & una 2.
- 600 *Agmine*) Augmine C. P.
- 602 *Ut nequeant ulla*) unde queant nulla A. B. C. E. K. P. unde queant ulla 1. 2. I. L.
- 605 *Ullorum*) illorum G.
- 607 *Neque deminui*) nec diminui H. 1. P. diminui quid A. marg. C. E. deminuitam G.
- 612 *Perfiniet*) præfiniet 2. 3. P.
- 613 *Minimamque*) P. *in not.*
Quid escit?) quid esset? D. E. M. 1. 2. quid esset C. P. quod escit K. quod esset P. *in not.*
- 614 *Non erit*) Nil erit B. C. E. Bm. P. Nihil erit G.
Ut distent) ut distet C. E. G. P. ut discet Bm.
- 617 *Quoi quoniam*) Quod quoniam C. E. G. 1. 2. 3. P.
- 618 *Animum*) animi C. E. H. 2.
- 620 *Constent*) constat G. constant H. 1.

- 622 *Denique ni*) Denique si B. C. a. 1. 2. 3. K. E. P.
 625 *Quæ multis*) quæ ullis B. a. I. K. quæ nullis C. E.
 G. 1. 2. P.
 628 *Per quæ*) per quas c. H. 1. P.
 629 Deest cum sex sequentibus Bm.
 630 *Tamen*) tunc, prisc. exempl. *Pii*.
Tempore quædam) corpore quædam D. tempore
 quæque C. E. G. P.
 632 *Clueant*) pereant H. 2.
 635 Inferuntur versus omissi ad versum 552. C. M.
 640 *Clarus ob obscuram linguam*) clarius obscurans lin-
 guam c. P. deest *ob* G.
 641 *Quam de graves inter Grajos*) quam gravior Grajos
 inter C. *Pius in not.* quam de Grajis inter Grajos
 E. quam de Grajis qui inter Grajos P. quam gravis
 est inter 1. quam de gravis Grajos inter H. 2.
 643 *Inversis*) immerfis *Gassen*.
 647 *Ex vero si*) exurosi G. ex uno si L.
Puroque creatæ) vereque creatæ G.
 648 Deest enim A. B.
Denserier) densarier C. H. 2.
 650 *Super ignis*) suus ignis C. D. E. M. H. 2. prisc. ex-
 empl. *Pii*. sunt qui legunt *separ ignis*. *Pius in not.*
 651 *Conductis*) conjunctis c. P.
Esset) esse, legendum velit *Pius*.
 652 *Disque supatis*) seque paratis c. P. que superatis G.
 atque supatis H. 2. disque sipatis codd. MSS. *Pii*
 C. E.
 656 *Atque hi si*) id quoque si E. C. G. P. 1. 2. 3.
Admistum inane) admisto inani E. H. 2.
 658 *Mussant*) musant H. 2. mussant G. musæ V. 3.
 amusæ V. multi C. E. inesse c. P. esse A. B. I. mu. 1. 2.
 659 *Fugitant*) fugiunt C. E. fugiant P.
Purum, &) purum A. B. C. D. E. P.
 661 *Exemto rebus inani*) inane G. exemptum rerum
 ina-

- inane P. exempto rerum inane *not.* P.
 662 *Denferi*) denfari C.
 663 *Raptim*) raptum K. H. 1. natum C. D. E. H. 2.
 raptis G. Vett. libb. V. 3.
 666 *Ulla credunt*) minus credunt 1. mia 2. 3.
Ratione) rationi A.
 667 *Cætu*) cætus C. G.
Stringui) stringi P.
Mutareque) massareque C. E. P. musareque G.
 mussareque V. 3.
 668 *Ex ulla*) Ex nulla 1. 2. 3. ex una c. P. ex ulla P.
in not.
Reparcent) reporcent A. codd. *Pii.* receptent C. D.
 E. M. H. 2. codd. *Pii.* pararent c. P. parcere por-
 cent codd. *Pii.*
 669 *Funditus*) funditur G.
 670 *Deest ex* G.
Fient) fiunt E.
 673 *Olli*) ollis A. B. C. D. E. L. P.
 675 *Virescât*) vivefcât G.
 678 *Ordine mutant*) ordine, sese E.
 679 *Corpora sese*) corpora rerum E. H. 1.
 681 *Decedere*) descedere A. discedere M. C. H. 2. de-
 scendere H. 1. P. 3.
Abire) adire C. E. H. 2.
 682 *Alia*) alio C. E. 1. 2. P.
Quedam) quodam H. 2.
 683 *Si tamen*) si tandem *Quidam.* tantum *Alii.*
 684 *Omnimodis*) omnimodus C. D. P. omni' modis L.
 unimodus c. *Pius in not.*
Crearent) crearet A. B. C. D. E. P.
 688 *Simulata*) similata D. E. H. 2. P.
 692 *Rem veram*) naturam *Faber.*
Ignem) ignis *Pius in not.*
 693 *Hic idem*) hoc idem C. P.

- 696 *Quem*) qui C. E. P.
 700 *Quo*) quid C. E. H. 2.
Quid) quod C. E. H. 2. P.
 701 *Quo*) quæ A. B. 1. 2. P.
 703 *Solam*) solem C.
 704 *Summam* deest G. 3. ignem 1.
 709 *Putarunt*) putantur G.
 710 *Ipsum per se*) ipsas per se c. *Gass.* P.
 716 *Terra atque anima*) terra, vento procreſcere Bm.
 717 *Acragantinus*) Agrigētinus A. B. D. Agragantinus G.
 719 *Amfractibus aquor*) ac fractibus longi G.
 720 *Ionium glaucis*) Ionio & Libycis H. 2. *prisc. codd.*
Pii.
Aspergit virus) adſpergit littus A. B. C. D. E. Bm.
 I. P. *aspargit virus* G. V. 3.
 723 *Italie*) Hæliæ G.
Terrai) terrarum a. B. C. E. G. I. P. 3.
 724 *Deest se* G. D.
 725 *Deest ut* B.
Eruptos) eructos *codd. antiqui pro eructatos Pius.*
Ut vis evomat) vis ut omniat ignis G. Vis ut omneat Bm. 3. Vis ut vomat L. V.
 726 *Ferat*) ferant A. B. P.
Rursum) surſum F. V.
 727 *Videtur*) videntur C. P. *in notis.* videtur P.
 729 Post hunc verſum ſequuntur 732. 733. poſtea 730.
 731. deinde hiatus uſque ad 786. G.
 731 *Carumque*) clarumque F.
 740 *Tripode ex Phæbi*) tripode a Phæbi P. *in not.*
 743 *Quod*) quo B. I.
 746 *Corpus*) corpore Cr.
 747 *Deinde quod omnino*) denique & omnino H. 1.
 748 *Faciunt*) facient H. 1.
 752 *Quod*) quæ A. C. E. I.
 753 *Minimum conſistere*) minimum in conſistere. *Gass.*
 L. Deest

- L. Deest *minimum* D.
- 754 *Quod jam*) quoniam A. B. C. E. I. P.
- 755 *Mollia*) talia constituunt Bm.
- 756 *Atqui*) at qui C. H. 2. ut qui c. H. 1. Bm. P. *in notis* tamen P. reponit *atqui*.
- 758 *Virescere*) vigescere A. B. C. E. V. *virescere* c.)
- 759 *Habebas*) habebis P. E.
- 762 *Coorta*) coacta a. B. C. D. E. Bm. Cr. P.
- 763 *Fulmina*) flumina H. 2.
- 767 *Retroque*) retræque, quidam codd. *Pii*.
- 769 *Omnia*) omnes P.
- 772 *Ut mutet*) & mutet 3.
- 774 *Non animans*) non animas H. 1. 3. non animans c. P.
Non ex animo) non ex animo E. P.
Quid corpore) cum corpore A. B. C. D. E. P. *quoque corpore* Gass.
- 775 *Quidque*) quisque V. 1. quodque P. *in not.*
Cætu) cætum C. P. *in not.* P. reponit *cætu*.
- 776 *Ostendet*) ostendit H. 1.
Videbitur aër) vocabitur aër Gass.
- 777 *Simul atque ardor cum rore manere*) simul & quodam cum C. E. P. atque ignem cum rore *Pius in notis*.
- 780 *Emineat*) demineat H. 1. De numero ne quid C. P.
- 782 *Ignibus ejus*) ignibus ipsis Gass.
- 784 *Imbrem gigni*) ignem gigni H. 1. 3.
- 785 *Ex imbri*) ex igni H. 1. 3.
A terra) in terram H. 1. 3.
- 787 *Mutare*) mutando C. E. Bm. *prisci* codd. *Pii*.
- 788 *De cælo*) a cælo G. H. 1.
Sidera mundi) sidera cæli *quidam* codd.
- 789 *Facto*) factum G. H. 1. 1. 3.
- 796 *Umquam*) usquam C. E. G. 3. P.
- 802 *Rebus mutarier*) rebus res vertier F.

- 806 *Tabe*) tabi D. E. tabes C. P.
Vacillant) vacillent B. D. E. 3. focillant c. M. P.
 totum hunc versum *Pius* ex *Prisciani* lib. 7. restituit: *Et tabe membrorum arbusta vacillent.*
- 808 *Non possunt*) ne possint A. B. c. P. non possint G. L. uti possint C. D. E.
- 810 *Adjuvat*) adjuvet C. E. P.
Jam corpore) jam tempore Bm. P. jam robore, quidam codd. *Pii*.
- 814 *Multa modis*) multimodis a. B. C. D. E. P.
- 815 *Mista*) multa G. 3.
- 818 *Contineantur*) continuentur 1.
- 834 *Principium*) principio C. E. G. P. 3.
- 836 *Sic & de*) hic & de G. 3. & sic de E. & sic de M.
- 841 *Ignibus ex ignem, humorem ex humoribus esse*) ignibus exiguis humorem humoribus esse C. ignem ex ignibus humorem ex c. P. Ignibus ex ignis humorem humoribus esse G. V. 3. Sic ignem inter se parvis coeuntibus nasci - Ignibus, exiguis humorem humoribus esse E.
- 852 *Effugiat*) efficiat G.
Sub dentibus) sub cœtibus E. P. sub moribus *Muretus*. sub dentibus, *prisci* codd. *Pii*.
- 853 *Sanguen? an ossa?*) sanguisne, anne os? A. sanguis, anne os? B. sanguis an? an ne os? C. E. sanguinis an ne os? H. 2. P. *in not.* sanguis an ossa? D. 1. 2. 3. sanguis an? os an? *Creech*. sanguinis ad nos P. sanguis ὁμοίως codex *Pii*. ὁμοίως legi velit *Pius*.
- 856 *Victa*) cuncta Bm.
- 857 *Recidere ad*) neque cedere jam ad C. E. H. 2. neque recidere jā ad c. H. 1. reccidere L. decidere *Quidam*.
- 860 *Scire licet, nobis*) seu velut in nobis C. E. H. 2.
- 861 Deest hic versus C. E. G. V. 1. 2. 3. P.
- 862 *Sive*) sine pro fin *Vossius* ex codd. suis,

- 862 *Commisto*) commistos *Pius in not.*
- 867 *Venisque*) sanieque C. E. M. G. V. 3.
Misto) mista.
- 873 *Inferas*: Ex alienigenis quæ lignis exoriuntur,
Præterea tellus quæ corpora cumque alit, auget.
C. L. P. Præterea tellus quæ corpora cumque alit,
auget Ex alienigenis quæ lignis *exoriuntur* V. o.
riuntur G. 1.
- 880 *Minutas*) minacis C. E. Bm. minace G. minaci V. 3.
- 882 *Aut aliùm*) aut aliquid A. C. B. E. P. V.
Nostro quæ corpore) nostra quo corpora A. B. I. no-
stro quo corpore G. nostro in quæ corpore E.
- 883 *Cum lapidi lapidem*) Cum lapidem in lapidem Bm.
P. codd. tamen *Pii* lapidi lapidem.
- 886 *Lanigeræ*) lanigero, corrigi *Pius in not.*
Quali sunt) quales sunt C. E. P.
Ubera) ubere C. E. G. P.
- 889 *Atque in terris*) & in terram P. in terra vi V.
- 890 *Fumumque*) summumque P. Desunt 890. 891. G.
- 894 *Immista*) immissa E. 894. 895. delendos censet
Creech.
- 895 *In rebus*) in multis *Gass.*
- 899 *Donec fulserunt flammæ fulgore coorto*) fulserint
codd. antiq. *Pii*. Donec fluxerunt c. P. Donec
flammai fulserunt igne coorto D. flammai fulse-
runt flore coorto A. B. *Gass.* - fulserunt flammai
flore coorto L. *Creech.*
- 902 *Quæ cum confluxere*) quæ tum cum fluxere P.
- 903 *Tanta*) facta c. H. 1. 2. P. G. V. 3.
- 904 *Celarier*) celerarier D.
- 908 *Contineantur*) contingantur? c. G. H. 1. 2. Bm.
3. P. conjungantur F.
- 917 *Hac*) hæc G.
- 918 *Tremulo*) in cod. reverendæ vetustatis *Pii* scri-
bitur *remulo*,

- 919 *Salsis*) falsis *Pius in not.*
 921 *Fallit*) fallunt Bm.
 931 *Animos*) animum C. E. P. soni gratia restituit
Pius in not. animos.
 934 *Oras*) horrida P. *in not.*
 937 *Dulci*) dulcis B. E.
 941 *Tali factō*) tali tactu L.
 943 *Retroque*) ideoque P.
 949 *Constet*) constant E.
Comta figura) cuncta figura C. E. P. ex prisc. exempl.
 952 *Summaī ecquænam*) summaī quænam B. D. I. V.
 summa audi quænam C. E. Bm. P. V. summa quæ-
 dam 3.
 953 *Necne sit*) nec sit A. B. nec sic C. P. hæc sic C. E.
 ita *Pius* corrigit *in not.* nec si volvas Bm.
 954 *Genantur*) gerantur G. 1. 2. 3. geratur P. gerun-
 tur D. I.
 955 *Pervideamus*) pervidea Bm.
 956 *Pateat vel ad usque*) patefiat ad usque C. E. P. pa-
 teat vasteque B. D. I. *Gass. L. Creech. V. 3.*
 958 *Namque*) nam qua V. 2. nam quam *Alii. 3.*
Debebat) debebit F. deberet I.
Habere) habere? V.
 960 *Ultra sit*) extra fit D.
Ut) & F. aut Bm.
 961 *Quo*) quod C. V. 1. P.
 962 *Summam*) summum c. P.
 964 *Assistas*) absistas D.
 965 *Possidit*) possedit C. 1. 3. P.
 968 *Procurrat*) percurrat P.
 969 *Jaciatque*) jaceatque A.
 970 *Id validis*) invalidis A. B. C. E. *Gass. P.*
 971 *Deest hic versus* Bm.
Quo) quod C. E.
 973 *Sumasque*) summasque P.

- 975 *Exemta*) exempto P.
- 976 *Quod prohibeat, officiatque*) quod probeat G. 3. efficiatque G. H. 1. 2. P. 2. 3. faciatque C. E. afficiatque *Quidam*.
- 978 *Non est ea finis profecto*) non est a fine profectum C. E. G. Bm. V. non est in fine P. a fine 3.
- 980 *Telo*) cœlo Bm.
- 981 *Fiet*) fiat G. V.
- 984 *Si inclusum certis confisteret*) conclusum certis confisteret *Gassend.*
- 986 *Confluxet*) confluit G. 1. 2.
- 987 *Geni*) geri A. B. D. E. I. 2. L. P.
- 989 *Ubi*) ibi P.
- 992 *Imum*) unum c. P.
- 993 *Possint*) possunt G. possent H. 2.
- 994 *Semper* ☉) semper in G. P. V.
Genuntur) geruntur A. B. D. E. L. P. V. 3.
- 995 *Æternaque*) infernaque Bm. 3.
- 999 *Et contra*) e contra C. E.
- 1002 *Flumina*) fulmina G. E.
- 1003 *Possint*) possunt A. P. *possent* corrigit *Pius*.
- 1004 *Ire, remeando*) in remeando A. marg. c. in remanendo P. irremeando, fidelia exemplaria *Pii*.
- 1100 *Ut sic alternis*) utque sit alterius Bm.
- 1011 Adulterinum putat a.
- 1012 Abest ☉ a B. D. a. Bm. 1. 2. I. *Creech*. P.
Tantum) tamē A. B. 1. 2. Bm. *Creech*. P. totum *Gass.*
- 1016 *Nam dispulsa*) nam dissipata I.
De cœtu) detectum Bm. de coitu P. unde *Pius* coitu de.
- 1021 *Ordine se quæque atque sagaci*) ordine quæque suo C. E. M. se ordine quæque suo L. ordine se suo quæque sagaci G. V. ordine seque suo. ordine se nec quæque P. hic versus sequenti postponitur C.
- 1022 Deest Bm.

- 1023 *Sed quia*) quæ quia *Gass.*
Multimodis) multa modis A. B. C. D. E. I. P.
Mutata) motata, quidam codd. *Pii.*
- 1027 *Hæc rebus*) hæc rerum F.
- 1028 *Servata per*) formata per I.
- 1032 *Fota novet*) forta novet G. fota movet P.
Summissaque) summa qua P. summissaque P. *in*
not.
- 1033 *Floreat*) floreat G. florent H. 2. P.
Vivant) vivunt H. 2. P.
Labentes) lambentes, quid. codd. *Pii.*
- 1036 *Reparari*) reparare G.
In tempore) in corpore C. E.
Quoque) quæque E. G. P.
- 1040 *Recta regione*) aliqua regione a. B. D. aliqua ra-
 tione 1. 2. Bm. C. E. P.
Aversa) adversa c. H. 1. 2. P.
- 1041 *Possent*) possunt A. marg. B. G. P.
Extrinfecus) intrinfecus A. B.
- 1046 *Principiis*) principium Bm. P. principio, corri-
 git *Pius.*
- 1049 *Ipsæ*) *Pius* corrigit *ipst.*
- 1057 *Et quæ*) at quæ G.
- 1058 *Nitier, in terraque retro requiescere posta*) -- in ter-
 ramque -- A. B. C. E. -- requiesce reposta C. --
 requiesse reposta P. Ni fierent terraque retro re-
 quiete reposta G.
- 1059 *Videmus*) vocamus *Gassendus.*
- 1060 *Subtus*) suapte C. D. cuncta P. suapta E. H. 2.
 suppa Cr. G. K. 2. 3. supra 1.
- 1062 *Rcidere*) decidere C. E.
- 1065 Post hunc inseratur versus 1093. G.
- 1066 *Pariles*) paribus Bm.
Diesque) diebus A. B. Bm. c. D. I. P. diesque,
 pris. codd. *Pii.* V. heic loci inseratur ver 1075. G.

- 1067 *Finxerit*) parturit C. E. P.
 1068 *Amplexi*) amplexis c. P.
Habent) hebent P. *in notis* legit, amplexi quod habent.
- 1069 *Nam*) jam *Quidam*.
 1070 *Neque omnino*) & denique in omni c. P.
 1072 *Regione*) ratione C. E. 1. 3.
 1074 *Concedat*) concedere P.
 1075 *Æquis*) æque A. B. Cr. D. E. H. 2. L.
Motus) mota a. B. motis H. 2.
 1078 *Illis*) ullis c. P. ulli G. V. 1. 2.
 1080 & 1081. collocantur proxime ante 1107. inferitur versus 1095. cum undecim sequentibus L.
 1081 *Concilio*) concilium G. P.
Cuppentine) quidam legunt *cappentine* pro *capacitate* P. *in not.*
Vinctæ) vinctæ *Creech*.
- 1082 *Quoque jam*) quoniam A. B. C. D. E. P. V. 2.
 1084 *Magnisque*) magnasque A. marg. c. G. P. Hic & sequens ordine inverso leguntur G. P.
 1085 Deest Bm.
 1090 *Ibi colligat igneis*) sibi contigat igneis G. sibi colligat P. V. colligat omnis c. H. 1. P.
 1091 Deest Bm. G.
 1093 *Cuique cibatum*) quodque cibatur A. B. H. 2. P.
 1094 Deest A. B. L. P.
 1095 *Ne volucrum*) nec volucris G. P.
 1097 *Sequantur*) ferantur C. E.
 1098 *Tonitralia*) penetralia C. E. P. penetralia Bm.
 1100 *Permistas terræ*) mixtas rerum G. permixtas rerum a. C. D. E. I. P. V. 1.
 1101 *Abeant*) aveant G. abeat Bm. D. E.
 1102 *Nihil exstet*) nihil restat Bm.
 1104 *Quacumque*) quæcunque Bm.
Corpora cæsse) corpora deesse C. E. P. corpora deesse

- desse V. 1. 2. 3. corpore desse Bm. c.
 1107 *Perfunctus*) perductus A. B. Bm. C. E. I. P. V.
 1108 *Namque*) atque c. P.
Clarescet) clarificet G.
 1109 *Quin ultima*) quando ultima Bm.
 1110 *Accendent*) accendunt A. B. D.

VARIÆ LECTIONES IN LUCRETII

LIBRO II.

- 5 & 6 **I**nverso ordine leguntur E. G.
 6 *Tua*) tui A. marg. C. E. *Gassendus*.
 7 *Dulcius*) suavius *Gass.* *Creech.* non improbat.
 12 *Præstante*) constante *Gass.*
 16 *Degitur*) degimus F. *Nonius*.
Videre) videre est B. c. D. emaculati codd. *Pii*.
 videtis Bm. C. E. M. P.
 17 *Nisi ut*) nec ut Bm.
Cum) quoi A. quo B. cui C. Cr. I. P. V. 2. 3. ut-
 que D. E. quid. codd. *Pii*.
 18 *Sejunctus*) sejunctis E.
Mente) mensque C. D. E. M. P. *in not.*
 19 *Semota*) semotus A. B. semotu' Cr. remota G.
 21 *Quemque*) cunque A. B. Bm. Cr. F.
 22 *Multas*) nullas A. B. F. L.
 25 *Lampadas igniferas*) lampadis igniferæ K.
 27 *Fulget*) fulgens C. D. E. M. P.
Renidet) renidens C. M. P.
 28 *Templa*) tecta *Quidam*.
 29 *Attamen*) *Quin* tamen A. B. I. cum tamen C. D.
 G. P. V. 1. 3.

- 36 *Jaſtavis*) Jaſteris A. B. C. D. E. P. V. 1.
- 41 *Simulacra cienteis*) ſimulacra cientes,
Subſidiis magnis Epicuri conſtabilitas
Ornataſque armis ſtatuas pariterque animantes
V. 1. 2.
Ornataſque armis ſtatuas ſtāteſque animantes C. P.
Ornataſque armis charites -- c. *Pius in not.* ſtan-
teſque animatas c. P. *in notis.*
- 42 Deeſt E. G. M. V. 2.
Clasſem, lateque vagari) claſſem lateque vagari
Ornataſque armis belli ſimulacra cientem A. B.
ſimulacra ciere D. I. *Nonius.*
- 43 *Tum rebus*) cum rebus A. B. C. D. P.
Timefactæ) tumefactæ Bm. tumefacto C. M. P.
tauc facto E. pavefactæ F.
- 44 *Effugiant*) Effugiant P. cum officiunt c.
Pavida) pavidi F.
- 45 *Peſtus*) tempus A. B. C. E. P.
- 49 *Reorumque potentes*) regumque -- quiddam codd. *Pii.*
- 52 *Omne ſit hoc*) omnis ſit hæc A. marg. V. 1. 2. 3. G.
Egeſtas) poteſtas G. V. 1. 2. 3.
- 53 *Laboret*) labores E.
- 56 *Magis, quam*) minus, quam c. P. *in not.*
- 71 *Cuique*) cunque A. B. D.
- 72 *Augmine*) agmine G. V. 1. 3. augmina A. marg. P.
- 83 *Sui*) ſua B. Cr. D. E. L.
- 84 *Fortē*) auferri c. L. codd. antiq. *Pii.*
Cita ſuperne) cita ſæpe G. 1. 2. 3. concita ſæpe
V. percita ſæpe, quid. codd. *Pii.*
- 85 *Cum fluxere*) cum fluxere E. P. cum flexere 1. 2.
conflexere G. 3. confluxere Bm.
Fit ut) ut uti Bm. fit in V. 1.
- 87 *Ponderibus*) corporibus *Gaſſ.*
A tergis obſtet) a tergibus -- A. marg. C. E. G. P.
a tergo ibus -- V. a tergoribus ſtet *Quidam.*

- 94 *Nulla*) multa Bm. G. invita V.
 97 *Conflicta*) consulta A. B. Bm. consulta C. E. F. G.
 M. P. V. 1. 3. *conflicta* c. Cr. *prisci* codd. *Pii*.
 98 *Nexantur*) vexantur A. marg. Bm. c. *Pius in not.*
 99 *Condensio*) contento A. B.
 100 *Connexa*) connecta a. B. 3. conveeta Bm. C. E. G.
 M. V. *connifa* *Pius in not.*
 105 *Et cita*) cætera A. marg. Bm. C. E. P. V.
 109 *Rejecta*) dejecta I.
 111 *Memoro*) memorabo A. marg. codd. *reverendæ* fi-
 dei *Pii*.
 114 *Infertim*) Inferti Cr. G.
Radios) radii c. Cr. G.
 120 *Conjicere*) corripere Bm.
 121 *Quale sit*) Quidve sit V. Quid sit G. Quare sic Bm.
 124 *Magis hæc*) mage ad hæc C. E. P.
 130 *Denique*) undique A. marg. G. P. V. 3. *Gass*.
 135 *Cientur*) gientur, omnes MSS. V.
 136 *Ipsaque*) Ictaque A. marg. c.
 137 *Ascendit*) ostendit Bm.
 147 *Perfundens*) profundens A. marg. P.
 151 *Quasi cum*) quos G. quod Sol A. B. Bm. C. D. E.
 I. P. *quasi dum* A. marg. *Gass*.
Diverberet) diverberat A. B. C. D. E. G. L. P.
 154 *Retrabuntur*) turbantur C. E. tardantur L.
 157 *Res remoratur*) res femor autem G. res *ceremora-*
vit 3. *res remoratum* 2. *res remoravit* V. 1. *cre-*
scere moræ Bm.
 158 *Atque ipsa*) quin ipsa F.
 159 *Connixa*) connexa C. G. M. P.
Feruntur) ferantur F.
 162 *Multiplexque*) multiplicesque G. *multiplicisque*
 A. B. D. F. I.
 164 Deest in omnibus MSS.
 165 *Persectari*) perfectari G. *perfectari* A. marg. C. V. 3.

- 168 *Rentur*) reddi c. G. P. V. 1. 3.
 169 *Ac moderatis*) admoderatam G. V. at moderate 1.
 2. ac moderate C. E. P. admoderate Cr. K.
 171 *Nec jam*) Et jam A. B. Bm. D. L. 1.
 172 *Deducit*) deducet G.
 175 *Fingunt: sed in omnibus*) confingunt; omnibus
 A. B. I. P. cum fingunt G. L. 1. 2.
 181 *Quæ tanta est*) quanquam hæc sunt C. c. P. -- sint
 Bm.
 183 Rejicit *Lambinus*.
 188 *In eo*) timeo A. marg. C. E. P.
 193 *Subigente*) subiecta A. B. C. E. I. P.
 197 *Quam*) quo Bm. C. E. G. V. 1. 2. 3.
Magis versimus) magis ursimus a. B. c. 2. codd. Pii.
 -- urgimus Bm. C. E. P. V. 1. 3.
Altum) alte A. B. I. P.
 199 *Revomit*) revomet 1. 2. removet A. marg. Bm. G. P.
 202 *Feruntur*) ferantur C. Cr. D. E. P.
 210 *Arva*) conferitarvem G. arvem 3. forte orbem V.
 212 *Vergitur*) spargitur *Quidam*.
 218 *Firme*) firme A. B. L.
 219 *Decedere*) secedere L. depellere Bm. G. M. se pel-
 lere A. B. c. D. P.
 220 *Momen*) nomen I. minimum A. marg. Bm. C. D. E. P.
Mutatam) mutatûs *Turnebus*.
 226 *Feruntur*) ferantur C. E.
 227 *Plagas*) plagis C. E. G. P.
 228 *Motus*) mores c. P.
 230 *Deorsum*) arum G. rarum V. & *Alii*. 3.
 231 *Celerare*) tolerare, quid. codd. Pii.
 234 *Exsuperata*) exsuperatæ A. B. C. P. exuperata P.
 in not.
 242 *Genat*) gerat A. B. D. E. I. L. P. 1. 2. *Gass*.
 243 *Clinare*) inclinare A. marg. C. E. G. 1. 2.
 248 *Quod*) quo c. P. ut *Gass*.

- 252 Ineras vers. 305. G.
 254 *Fati*) quid. codd. habent *nati*, i. e. innati & instituti P. in not.
 257 *Voluntas*) voluptas C. E. P.
 258 *Quemque voluptas*) quemque voluntas c. E. M. P. quæque voluntas C.
 262 *Motus*) homines c.
Rigantur) geruntur A. B. I. reguntur C. D. vagentur Gass.
 263 *Tempore*) temporis C. D. E. 3.
Puncto) primo, antiq. exempl. Pii.
 268 *Connexa*) connixa A. B. Cr. I. Gass.
 269 *Initium*) initum D. L. P. 3. Gass.
 276 *Donicum eam*) donec clausa c. quid. codd. Pii.
 277 *Extera*) extima A. C. E. L. M. P.
 278 *Pellit*) Fallat K. Pellat C. P. Cogat C. P. in not.
 286 *Nobis*) ollis A. marg. C. E. illis, prisca exempl. Pii.
 289 *Externa*) extrema D.
Mens) res A. B. C. E. P.
 294 *Fuit umquam*) fultum quam c. P.
 300 *Consuerunt*) consuerint. A. marg. C. E. P.
 312 *Infra*) illa D.
 313 *Illa*) ipsa A. B. ipsam C. E. G. ipsos c. P. ipsum 1. 2. 3.
 314 *Quoque*) ibi D. qua P.
Surpere) asurpere 1. 2. serpere c. P.
 316 *Diducta*) deducta P.
 320 *Satiati*) satiate V. 1. 2. sociati Gass.
Coniscant) chroniscant C. E. P. coruscant G. L. V. 1. 2. 3.
 325 326 amandantur ad 330. versum C. E. G.
 329 -- *Clamoreque montes*
Isti rejeſtat) -- clamor quoque montes
 Icit & ejeſtat -- quid. codd.
 332 *Videtur*) videntur E. G. & Alii.

- 343 *Læta armenta*) Ita enim legimus postulante omnino sensu, reclamitent licet omnes & impressi & scripti libri. consulatur locus. Error exinde videtur ortus quod in MSto codice scriberetur *arua* compendiose.
- 344 *Lætantia*) liquentia F.
- 347 *Horum*) quorum P. V. 1. 2. 3.
- 348 *Distare*) differre A. marg. G. K. V. 1. 2. 3.
- 351 *Nota cluere*) nocluere G. voce cluere c. P.
- 356 *Linguit*) non quit V. 3. o inquit G. 2.
- 359 *Adfistens*) adfittens V. 2. 3. adfectans 1.
- 361 *Vigentes*) virentes *Gass.* vientes V. 1. 3.
- 365 *Alio, curaque*) animum, curaque A. B. D. I. *Gass.* 2. animum, curamque C. E. 1. 3.
- 369 *Balantum pecudes*) balatum pecudis A. marg. E. P.
- 371 *Fere*) feri c. P. decurrit K.
- 376 *Pavit æquor*) lavit æquor A. marg. C. D. P. *Gass.*
- Nonius.
- 381 *Jam deest* B. C. E. P. 1. 2.
- 382 *Penetralior*) penetralius C. E. P.
- 385 *E*) & A. marg. c. Cr. F. P.
- 387 *Noster hic e*) noster de C. E.
- 388 *Corna*) cornum A. B. V. 1. 2. cornua c.
- 395 *Deducta*) diducta A. E.
- 398 *Huc*) hōc A.
- 404 *Atque*) & quæ, corrigit *Pius in not.*
- 405 *Nexa*) cunque *Gass.*
- 406 *Rescindere*) restringere C. E.
- 410 *Ne tu*) nec tu *Gass.*
- 413 *Mobilibus*) nobilibus A. marg. c. G. P.
- 421 *Tætri, turpesque*) turpes olidique M. fœdi turpesque V. 1. 2.
- 422 *Sensus*) species V. & *Alii.* 3.
- Mulcet*) multat C. E. M. *not. Pii.*
- Causa*) cunque V. & *Alii.* c. G. P. 1. 2. 3.

- 422 *Juvatque*) videntes V. & *Alii*. videntur G. 1. 2. 3.
 423 *Haud*) aut C. E. G.
Principiali) principali B. C. E.
Lævore) læviore E. levioire C.
 424 *At contra*) aut contra C. E.
 425 *Reperta est*) Inferas: At quæ lenis, & est jucundo prædita sensu; Hæc aliquo sine seminio graviore creata 'st C. E. P.
graviore) breviore P.
 428 *Angululis*) angullis V. angeliis G. 3. angellis A. B. C. D. E. I.
 430 *Inulæque*) vinique C. E. P. vitiaque c. castigatt. exemplaria *Pii*.
 432 *Dentata*) tentata C. E. P. ex codice tamen Pomponii Læti *Pius* restituit *dentata*.
 433 *Tactus*) sensus *Gass*.
 434 *Numina*) corpora *Quidam*.
 437 *Egrediens*) ingrediens P. ex codicibus tamen eruderatt. restit. *egrediens Pius in not.*
 438 *Offensu*) offensa A. marg. C. E. P. corpora D.
 439 *Confunduntque*) confundunt G. P. V. 1. 2. 3. compunguntque *Creech*.
Sensum) sensu G.
 441 *Æque*) atque c. G. P.
 443 *Edere*) lædere c. P.
 446 *Quasi ramosis*) quasi per ramos A. marg. C. P. quia sunt ramis c. *not. Pii*.
 451 *Autem*) quidem B. C. D. E. I. P.
 452 *Constant*) Inferas: Namque papaveris haustus item 'st facilis quod aquarum C. E. P.
 454 *Proculsus item in proclive*) percussus c. G. P. percursus P. *in not.* item proclive G. *Hic desinit Codex Gottorpianus*.
 456 *Diffugere* P.
 457 *Omnibus*) omnia A. B. C. D. E. I. P. V. 1. 2. *Non. Gass.*

- 460 *Et tamen*) Nec tamen A. B. C. D. E. F. I. L. M. P.
omnes etiam MSti codices. Sed sensus omnino
postulare videtur *Et*, quæ vox in MStis frequen-
tissime scribitur *Ec*. unde mihi quidem videtur
menda suam debere originem, oscitante librario,
& reponente *Nec*. *Lambinus* sagax admodum ju-
dex, delendos hos tres versus censuit; utrum hac
nostra lectione *Lucretii* principiis & loco confe-
rendo satisfecerimus, penes lectores candidos sit
judicium.
- Quod quisque*) quod cumque c. P. V. 1. 2. 3.
- 461 *Sensibus*) sentibus A. B. D. V.
- 464 *Sudor uti maris est*) sudor amarus ut est F. -- ma-
tris ut est C.
Id deest C. E. P.
Habendum) cuiquam A. B. c. D. I. M. P.
- 466 *Doloris*) volare c. P.
- 467 *Tamen*) tantum P.
Retineri) retinere C. E. P.
- 470 *Quo*) quod P. 1. 2. 3.
- 473 *Dulcit*) dulcis A. marg. C. E. P. 1. dulcet L.
- 476 *Hærescere*) horrescere c. P.
- 478 *Apta*) acta P. *in notis*.
Ducit) ducat A. B. C. D. E. P.
- 479 *Finita -- ratione*) finitas -- rationes A. marg. C.
E. P.
- 482 *Namque in eadem una cujuscujus*) *Namque eadem*
una cujusvis in C. E. *Namque quod eadem una c.*
Nam quod eadem una cujusvis in P. *Namque in*
eadem una cujusvis in A. B. C. E. 1. 2. 3.
- 484 *Fac enim*) fateor c. P.
- 489 *Formarum*) formarum A. B. C. D. E. I. P.
Ejus) augmen *Gass.*
- 490 *Voles*) vales 3. velis *Gassendus*.
- 498 *Posse*) esse, antiqu. codd. *Pii*.

- 500 *Thessalico*) thalassico P. *in not. i. e.* maritimo.
Tincta) tecta c. P.
- 501 *Ridenti*) rident C. E. P.
- 502 *Sæcla, novo rerum*) Sedulo quæ rerum C. E. codd.
Pii. Sed nova quæ rerum c. Sed nova si rerum P.
- 511 *Certa* &) certa que A. B. certa C. E. P.
- 516 *Finit*) finis C. E. omnis c. P. V. 3.
- 520 *Infessa*) infessa A. B. *Turnebus*. *infensa* c. P.
- 525 *Similes*) simili *Gass*.
- 528 *Abest* c. V.
- 533 *Minus*) magis C. E. P. 1. 2. 3.
- 535 *Genere*) genera C. P.
- 552 *Multisque*) ventisque C. E. M. P.
- 553 *Guberna*) carinas C. E. P. caverna 1. 3. cavernas 2.
- 555 *Fluitantia*) fluctantia D.
Aplustra) plaustra I.
- 561 *Omne*) omnem A. B.
- 569 *Utique*) itaque 1. 2. 3.
- 576 *Superantur item*) superant urnæ c. P.
- 583 *Tenetur*) videtur A. marg. C. E. P. 1. 3.
- 586 *Quam quidque*) quæcunque V. 1. 3. quam quisque
 E. quo quisque P. quo quodque *Pius in not.*
Et quam quidque magis multas vis) & quam multa-
 rum rerum vis *Priscianus*.
- 587 *Pluria*) plurima C. E. P. 1. 2. 3.
- 590 *Flumina*) frigora V. 3.
- 592 *Sola*) loca *Gass*.
- 593 *Eximiis*) ex imis C. E. M.
- 596 *Fluidas*) fluvios c. P. 1. 2. 3. fluviis K.
- 601 *Sublimem*) sedibus A. B. C. E. P. MSS*ti omnes* V.
- 604 *Quia*) quod A. B. C. D. E. I. P.
- 607 *Eximiis*) extremis A. ex imis a. E.
- 619 *Minantur*) citantur K.
- 626 *Omne viarum*) omnia circum C. E. P. *in notis*.
 omnia mirum c. P.

- 627 *Ninguntque*) pinguntque A. B. I. vinciuntque P.
 630 *Catenas*) catervæ C. E. P. caterva D. catervas 1.
 2. 3. *forte* caterva cludunt V.
 631 *Leti*) pleti D. V. fleti A. B. 2. P. *in not.* freti c. P.
 Et deest A. B. C. D. E. L.
 635 *Pernice chorea*) Inferas: Armati in numerum sta-
 rent: pernice chorea Armati &c. C. E. P. L. qui
 delendum censet.
 639 *Propterea*) præterea c. ita legendum censet *Pius*.
 652 *Sed*) Et A. B. C. D. E. 1. 2.
 654 *Hic*) huc A. marg. c. P. hinc *Alii*.
 655 *Nomine*) numine 1. 3.
 657 *Dictitet*) dicitet V. 1. 3. dicat & A. B. I.
 658 *Dum re non sit tamen apse*) dum vera re tamen haud
 sit A. marg. C. E. P. id sit, codd. *Pii*. dum revera
 sit ipse *Non*. dum vera re tamen ipse V.
 668 *Jam*) Hinc A. B. C. D. E. I. P.
Jam vero) hinc porro 1. 2.
Quamvis unam) quemvis unum C. P.
Animantem) animantum P.
 672 *Ea* deest D.
Ex se ea corpora trudent) hæc in corpora tradunt
 A. B. C. hæc in corpore tradunt P. hæc in corpore
 aluntur V. traduntur 1. 2. 3.
Trudent) tradunt A. a. B. C. D. E. F. I. L. M.
 P.
 676 *Intus*) igitur a. B. C. E. P. 1. 3.
 677 *Corpore*) corpora C. D. E. P.
 678 *Est odor*) est color A. B. quid. codices *Pii*. & co-
 lor I. 1. 2. & calor c.
 679 Deest c. delent E. F. L.
Cum odore) cum adoles D. L. cum adolent C. E. P.
 680 & 679. inverso ordine leguntur C. E. P.
Cum tangere parto) contingere porro c. P. quoquo
 contingere pacto, codd. *Pii*. Et tantum cupido
 con-

contingere dente parato C. E. contingere parato
MSS. V.

- 683 *Seorsum*) rursus c. P. sursum 1. 3.
Et rerum) deest 1. 2. 3. & seorsum V. qua non P.
- 691 *Quod*) quo A. B. C. E. P.
- 692 *Nulla*) multa c. P.
- Isdem*) iidem c. eadem C. E.
- 695 *Rerum*) vero P.
Longe) rerum P. 1. 2. 3. verum V. alii codd.
- 711 *Discedunt*) descendunt C. E. P.
- 715 *Cuiquam*) quoquam P. V. 3.
Intra) inter A. marg. inte 1. 2. 3. indu, conject.
Cr. V. apte V. *Alii*.
- 716 *Animari*) imitari D. E. P. micare *Turnebus*. agitari *Alii*.
- 718 *Eadem*) quædam C. E. 1. 3.
Res terminat) discriminat C. E. P. disternat A.
B. Cr. D.
Omnes) omnia A. B. C. Cr. D. E.
- 726 *Motus: quæ non*) motusque & non c. P. aliter
P. in not.
- 733 *Neve*) nive A. B.
Quæ) quem *Gass*.
Induta) imbuta A. B. D. E. I. P.
- 735 *Tincta*) tacta L.
- 735 & 736. desunt E.
- 739 *Fieri*) ferri D.
- 740 *Lumina*) numina 3.
- 741 *Aspexere*) dispexere A. marg. P.
- 742 *Contincta*) conjuncta 3. c. P. contacta L.
- 746 *Tincta*) tacta L.
- 748 *Omneis*) omni C. P.
- 759 *Præterea*) propterea A. B. C. Cr. D. E. I.
- 762 *Extemplo*) exemplo C. E.
- 766 *Candenti*) candenti e -- P.

- 778 *Unæque figure*) unaque figura a. B. C. D. E. I. P.
 784 *Quo*) quod P.
Omne sit extra) effert in illis E. M. sincera exempl.
Pii in not.
 785 *Varii*) varios *Gassend.*
 787 *Quæ ducit & inlicit ut tribuamus*) quod dicunt il-
 licitum, hoc tribuamus C. quod ducit ut illicitum
 hoc E. quod dicunt in licitum tribuamus P.
 790 *Variis de*) variantur C. E. variant se P.
 792 *Nullo*) villo C. pullo P.
De nigrante) nigro nata E. P. V. 3.
Videatur) videantur E.
 795 *Qui mutatur in ipso*) quin ipso mutatur 3.
 803 *Quodam*) quoddam P.
 804 *Cæruleum*) cæruleos *Gassen.*
 808 *Scilicet id sine*) Scire licet sine A. B. C. E. P.
Est deest B. C. E. P.
 812 *Tangas*) tangis B. C. D. E. tangit c. P.
 814 *Colores*) colore C. E. P. 2. 3.
 822 *Pennis*) pinnis P. pariter *Gass.*
 827 *Stinguique*) strictimque *Gass.*
 829 *Multo*) omni c. P.
 830 *Distrahtus*) distrahitur c. P.
 832 *Discedant*) descendant c. P.
 844 *Sterila*) sterilia C. P.
Jejuna) ac jejuna P. delendum tamen censet *ac,*
in notis.
 847 *Florem*) florum A. C. Cr. D. E. M.
Halant) halat A. B. P. 1. 2.
 849 *Quoad*) quod C. E. P.
Potis es) possis C. E. P. 3.
 850 *Quæ*) quod D.
 852 *Concoctosque*) contractansque P.
Contactos perdere) servare & perdere *Nonius.* con-
 tractus P. contactus P. *in not.*

- 857 *Et deest a. B. C. E. P.*
Vaporem) calorem D.
- 858 *Quæ cum ita sunt*) quæque ita sunt P. quæ cum ita
sunt, prisca codd. *Pii*.
Tandem) tamen C. E. P.
- 859 *Molli*) *Mollia* A. B. C. D. E. P.
Putri, cava) putricava A. B. C. D. E. P.
Raro) rara A. B. c. D. P.
- 869 *Dico*) duco P.
- 874 *Fluvii frondes*) fluvii & frondes B. I. fluvii in
frondes C. E. P.
- 877 *Et corpora*) in corpore P.
- 887 *Ex insensilibus*) Ex insensibili *Priscianus*.
Ne) ni a. B. I. nisi E.
Gigni) nasci P. *Priscianus* l. 4.
- 889 *Vitalem reddere sensum*) virtutē reddere sensus *Gass.*
- 890 *Fædus*) rebus C. E. F. P.
- 892 *Sensilia extemplo, & sensus me dicere gigni*) Sensibile
progigni extemplo, & producere sensus *Codd. Flo-*
rentini. Sensibile & extemplo me gigni dicere sen-
sus C. E. P.
- 895 *Quæ*) quis Cr. F. cum sunt P.
- 901 *Deinde ex sensilibus cum sensibile*) Denique principii
qui sensibile *Creech*.
Cum) qui A. B. C. D. E. I. 1. 2.
- 902 *Süetis*) süeti C. E. P. 1. 2. 3.
- 903 *Tum*) cum A. B. P. quæ C. E. M.
Jungitur) gignitur *Gass.*
- 908 *Similia*) similes C. P. V. similis 3.
Putari) putarim C. P.
- 909 *Nec esse*) necesset C. necesset E. P. V. 3.
- 910 *Alium*) alios A. B. C. D. E. I. P. *Gass.*
Respuit) res petit A. B. Cr. D. I. *Gass.*
Omnium) omnes C. Cr. E. P.
- 922 *Deest* A. B. C. E. I. P. -- hujus tamen loco substi-
tui-

- tuitur: Sic itidem quæ sunt minimis sentire necesse 'st C. E. antiq. codd. *Pii*. Sic itidem quæ sentimus sentire necesse 'st c. V. 1. 3.
- 926 *Tum*) dum P.
Præterea) præterea 'st C. P.
Fugimus) figimus *Creech*.
- 930 *Non sensibus*) non sensibile C. E. M. P.
- 932 *Ex*) ea A. B. C. E. P.
Sensus, sed mobilitate) deest *sed* B. sed sensus mobilitate C. E. codd. *Pii*. sensus mutabilitate A. Cr. D. P. *Gass*.
- 933 *Quam*) quod A. B. D. L. P. *Gass*.
Ante aliqua tamquam partum) Aut aliquo tanquam partu A. B. *Gass*. Ante aliqua tangi partum P. *in not*.
Tamquam) tangi C. E. totum Cr.
- 936 *Commutari*) coagmentari, *vel* coamentari -- *Muretus*.
- 937 *Primorum*) principiùm A. B. D. I. L. *Gass*. Cr. principio C. E. P. V. 1. 3.
Ut deest C. E. P. V. 3.
- 941 *Convenienti*) Convenientes C. E. P.
- 942 *Omnituentes*) omne tuentes E. P. convenienter D.
- 943 *Accensi*) Accensu P.
Animantem quamque) animantum quemque P.
- 948 *Impediuntur*) Ingrediuntur D.
- 955 *Reliquiæ*) reliquii a. B. I. V. 1. 3.
Sæpe) posse D.
- 960 *Ab ipso*) in ipso D.
- 961 *Conlecta*) coniecta A. B. C. E. I. P. V. 2. 3.
- 962 *Siet*) sit, & D.
- 969 *Ex ullis*) ex illis A. B. P.
- 974 *Etiam*) jam C. E. P. V. 1. 3.
- 975 *Factum est*) auctum 'st A. B. C. D. E. I. P. actum *Nonius*.
- 978 *Mistura*) natura *Gass*.

- 980 *Mortalibus*) animalibus *Gass.*
 983 *Dices*) duces A. marg. c. P.
 986 *Factus*) auctus A. B. C. D. E. P. *auctum* reponi
 velit P. *in not.*
 991 *Semine*) stirpe *Quidam.*
 995 *Et deest* A. B. C. P.
 1004 *Conjungit*) contingit c. P.
 1006 *Tempore*) temporis/D. E. P. *in not.*
 1010 1011. 1012. rejiciendos censet L. subjungendos
 958. pronuntiat Cr.
 1010 *Æterna penes*) interna minus *vel* parum Cr.
Penes) parum C. D. E. M. *prisci* codd. *Pii.*
 1018 *Hec*) res A. B. C. D. E. I. P. V.
 1025 *Accidere*) Accedere 1. 2. 3.
 1028 *Quidquam*) quoiquam L.
 1029 *Principio, quod non*) quod non paullatim C. E.
 P. V. 1. 3.
Minuant mirarier omnes) minus fiat mirabile cun-
 ctis A. B. I.
 1030 *Paullatim: ut cæli*) principio cæli C. E. P. V. 3.
 1033 *Adsint*) essent c. P.
 1935 *Poterat*) poterit E.
 1036 *Quod*) quid L.
Auderent) audirent A. marg.
 1037 *Nil*) nulli C. P.
 1038 *Quom*) Quam A. B. C. D. E. L. P.
 1039 *In*) hinc V 2.
 1041 *Exspu re*) Respuere L.
 1044 *Ratione*) rationem P.
Animus) animi D.
 1045 *Foras*) foris A. B. C. Cr. D. E. L.
Extra) extera P.
 1046 *Ibi*) ubi P.
 1047 *Jactus*) tractus C. F. L. P. tactus A. B. I. V. 1.
 2. injectus E. P. *in not.*

- 1047 *Quo pervolet ipse*) fit quo velit ipse P. *in not.* quo-
quo volet ipse E. quoquo velit ire C. P. quo per-
volit ire B. I. quo pervolitare K. *Gronovius.*
- 1053 *Undique cum*) Cum quoquo D.
Vorsus) vorsum A. B. C. E. K. P.
- 1060 *Frustraque coacta*) frustra quoque jaeta P. jaeta-
taque frustra C. E. M. P. *in not.*
- 1061 *Cooluerint*) coierint A. B. D. I. P. *in not.* V. 1.
coierunt C. E. M. V. 3. concrerint K. coarcta-
rint c. P. colarunt, quid. codd. *Pii.*
Conlecta) coniecta A. B. V. 1. 2.
- 1062 *Semper*) nempe Cr. F.
- 1069 *Geni*) geri A. B. C. D. E. P. V.
- 1072 *Manet*) movet c. P.
- 1079 *Cujusque fient sæcli*) aliquojus fiet sæcli K. alio
quovis fit sæclo E. aliquojus sint sæcli V. 1. ali-
quoivis fient 2. aliquoivis fiet 3. cujuscunque fiet
sæcli Cr. sine *Quintilianus.*
- 1079 1080. spurios asserit esse L.
- 1080 *Indice mente*) inclyte Memmi K. injice mentem
Cr. K. *Lipsius.*
- 1082 *Genitam*) geminam K. V. 3.
- 1086 *Unica*) una *Nonius.* unum *Alii.*
- 1088 *His, & tam*) hæc etiam A. B. C. E. I. P.
Hæc) & A. B. E. I. deest C. P.
- 1092 *Omnia diis agere*) omne a diis regere P.
- 1094 *Placidum*) placitum L.
Serenam) serenant E. multumque serenum *Pii*
codd. *in not.*
- 1100 *Ut*) & P.
- 1102 *Deserta*) diversa *Gass.*
- 1103 *Quod*) quo A. marg. P.
- 1104 *Præterit*) perterit P.
- 1108 *Delendum censet* L.
Contulit) contudit P.

- 1110 *Adpareret*) aptaret D. E. P.
- 1113 *Ad sua secla recedunt*) ad sua semina cedunt *Pii*
codd. ad sua fœdera *Alii*. recellunt K. Gronov.
- 1115 *Procudunt*) producunt C. P.
- 1116 *Donicum*) denique P. 2.
Perfica) perfice a. B. P. perspice C. E.
- 1117 *Perduxit*) produxit P.
- 1120 *His*) hic D.
- 1121 *His*) hic A. B. D. P. sic C. E.
- 1122 *Hilaro*) hilari B. D. hilum, prisc. codd. *Pii*,
hilarem -- adauctum C. E.
- 1125 *Diditur*) inditur i. 2. 3.
- 1127 *Vescitur*) pascitur *Quidam*. nancitur F.
- 1128 *Ac decedere*) atque recedere B. C. D. E. I. L. P.
- 1129 *Multa, manus*) Multimodis A. B. D. I.
- 1130 *Olescendi*) alêscendi A. B. C. D. E. P. i. 2.
- 1133 *Quippe etenim*) Quippe etiam D. I.
Amplior) amplius *Quidam*.
Demto) adempto C. E. P. V. 1. 2. 3. adepto *Qui-*
dam. V.
- 1135 *Pluria eo*) plura modo A. marg. C. E. P. V. 3.
- 1137 *Proquam largos*) quæ per largos F. L. præquam
largos F. cum prælatos P.
Æstus) auctus F. artus A. Nec fitis est quæ per
latos exæstuat artus P. *in not.* Nec potus pro-
quam fitis artus arida torret L. *in not.*
- 1139 *Quantum opus est: & quod satis est*) Quod satis
est, & quantum opus est -- C. E. I. P.
- 1146 *Putreisque*) turpesque Gass.
- 1147 *Novando*) Inferas: Et fulcire cibus ac omnia sus-
tentare A. B. C. D. I. L. P. *Non*. Et fulcire; ci-
bus, cibus omnia sustentare V. 3.
Cibus) cibus E.
- 1150 *Affecta est*) effœta 'st C. E. prisc. codd. *Pii*. fra-
cta 'st D. I. L. P. Gass.

- 1153 *Enim mortalia*) & immortalia P.
 1161 *Vires*) viribus C. E.
 1162 *Conficimus ferrum*:) Conficimus. feris A. B. P.
Suppeditati) suppeditârit D. suppetiati P. *in not.*
 1163 *Pereunt*) parcut V. 1. 2. 3. pariunt P. ex codd.
antiquioribus tamen in not. reponit *percut.*
Labores) labore P. laborem P. *in not.*
 1165 *Magnum*) manuum V.
Laborem) labores V. 1. 2. 3.
 1167 *Parentis*) Inſeras: Triftis item vetulæ vitisſa-
 tor *atque* fatigat. Temporis incuſat *nomen* ſæ-
 clumque *fatigat* C. E. L. M. P. omnes MSS. V.
Atque) æqua E. P.
nomen) momen P. *in not.*
Sæclumque fatigat) ſæclumque fatiſcens, corrigit
 P. *in not.*
 1169 *Tolerarit*) toleraret P. aliter *in notis.*
 1170 *Multo modus*) multimodus C. P. multis modus,
 corrigit P.
 1171 *Et ire*) ut ire D.
 1172 *Ad ſcopulum*) ad copulum 1. 2. ad capulum V.

VARIÆ LECTIONES

IN LUCRETII

LIBRO III.

- 3 **D** *Fcus*) dux *Gaff.*
 4 *Fixa*) fiſta a. B. P. V. 3.
 9 *Et*) es E. P.
 11 *Limant*) libant A. B. C. Cr. D. E. I. P. *Gaffen.* li-
mant c. priſci codd. *Pii.*
 15 *Haud deeft* E. P. 3. *inde* L. divûm ſine mente.

- 15 *Coortam*) coactam, creatam *Alii*.
 20 *Acri*) acre V. 3. acrè 2.
 24 *Delibrat*) delibat A. B. P. MSS. V.
 26 *Dispiciantur*) despiciantur P.
 28 *Tibi*) ubi a. B. D. I. P. V. 3.
 29 *Percipit*) perciit A. C. D.
 30 *Patet*) patens A. B. C. D. E. I. P. 1. 2.
Retecta) relecta es C. P. relecta est A. 1. 2. retor-
 ta est a. B. D.
 33 *Æterno*) alterno L. P. aïterno A. B.
 43 44. delendos censet *Faber*.
 46 *Venti*) vetiti A. B. I. P. prisca codd. *Pii venti*.
Forte) fera A. B. I. dira F. corde *Quid*.
Voluntas) voluptas P.
 52 *Et*) quas A. marg. E.
 55 *Hominem*) homines A. C. D. E. P.
 56 *Qui sit*) qui sint A. C. D. P. quid sit a. B. I. qui-
 dam codd. *Pii*.
 58 *Ejiciuntur*) Eliciuntur E. P. V. 3.
 62 *Prestante*) perstante, quid. codd. P.
 65 *Fama*, &) ferme A. B. I. formæ D. famæ E. P.
 66 *Videntur*) videtur C. E. P.
 69 *Refugisse*) Refugisse F. Effugisse C. E. K. P. V.
 1. 3.
Recessit) remasse A. B. D. I. remanse *Alii*. remof-
 se K. P. V. 1. 3. remossi E.
 71 *Cædi*) cæde P.
 72 *Fratris*) fratres P.
 75 *Potentem*) potentum, quid. codd. P.
 76 *Claroque incedere*) claro qui incedit A. B. E. P.
 clarus qui incedit L.
 78 *Intereunt partim statuarum*) statuas A. B. status
 C. K. P. statum 3. statuarum, prisca codd. P. In-
 tereuntes fastus tantum, *vel* Intereuntque poten-
 tatus V.

- 80 *Humanos*) ingratos *Gass.*
 84 *Pietatem*) pietate *K.*
Fundo) funditus *A. B.* suadet *C. E. K. P. 1. 3.* sua-
 pte *V.*
 91 *Hunc*) Nunc *K.*
 94 *Quem*) quam *C. E. M.*
 95 *Locatum est*) vocatum est *K. V. 3.*
 98 *Putarunt*) putaret *c. P.* putârît *A. B.*
 100 *Vitalem*) totius *Gass.*
 102 *Cum sensu*) concëntu *Cr.*
 107 *Utique*) iraque *B. I. P.*
Ægrit) ægrum *C. E. P. 1. 2. 3.* ægrum est *A. B. D. I.*
 109 *Uti*) ubi *A. marg. E. K. P.*
 112 *Dolore*) labore *D.*
 114 *Onustum*) honestum *1. 2. 3.*
 115 *Aliud*) aliquid *D.*
 130 *Moribundos*) moribundus *D.* moribundis *F.*
 132 *Redde*) redit *P.*
 133 *Ab organico saltu delatum Heliconis*) ab organico
 cantu ductum citharai *Cr.* ad organicos alto dela-
 tum Helicone *V.*
 145 *Momenque*) numenque *K.* nomenque *c. P.*
 147 *Ulla*) una *c. K. P. V.*
 161 *Exin corpus propellit*) exinde propellit corpus *Non.*
 170 *Nobis in corpore*) morbis in corporis *E.*
 171 *Teli*) leti *A. C. E. P.* prisc. exx. *P. reli.*
 171. 172. 173. 174. 175. delendos putant *Cr. Gass. L.*
 174 *In terra mentis qui*) mentes *1. 2.*
 inter mœrentes qui)
 inter lamentas) *V.*
 in cessamentis)
 interdum moriendi *F.* in terra mitis qui *A. marg.*
 prisc. codd. *Pii.*
 180 *Aio*) animum, quid. codd. *P.*
 190 *Flutat*) fluctuat *A. B. D. I.* fluctat *C. E.*

- 193 *Actus*) iustus c. P.
 197 *Papaverum*) papaveris D. K. P. 1. 2. corrigit *Pius*:
 Nam pappos minima aura potest --
 199 *Conjectum*) conlectum A. B.
Spiclorumque) spicarumque c. K. P. V.
 200 *Quanto*) proquam A. B. V. perquā K. I. quæque c. P.
 201 *Et*) ut P.
Mobilitata) mobilitate C. D. E. P. V.
Feruntur) fruuntur C. E. P. V. feruntur P. *in not.*
 202 *Quo quæque*) quæcunque C. E. P.
Pondere) corpore Cr.
 207 *O bone*) & bone P.
 209 *Deliquat*) dedicat A. B. C. E. I. P. 1. 2.
 211 *Si possit*) si possit A. B. L. se possit K. prisc. codd. P.
 214 *Ibi limatum*) ibi libatum A. B. D. P. 2. delibratū L.
 226 *Propterea*) præterea C. P.
Pondere) corpore *Gass.*
 232 *Putanda est*) putandum est A.
 237 *Aëris inter eum*) aëris in cœtum c. P.
Cieri) moveri A. B. C. D. E. I. P. 1. anquiri V. 2.
 241 *Quædam qui mente volutent*) qui dant quæ mente
 volutes V. quædam quæ A. B. C. E. I. P. 1. 2. vo-
 lutat C. E. P. 1. volutet A. B. I. queis omnia mo-
 bilitantur F.
 250 *Tum quatitur sanguis ; tum viscera persentiscunt Omnia*)
 Concutitur sanguis per venas, viscera vivunt
 Omnia c. P. Concutitur tum sanguis, viscera per-
 sentiscunt Omnia A. B. C. D. E. In reverendæ fi-
 dei exempll. P. scriptum erat: Concutitur san-
 guis, tum viscera persentiscunt Omnia; -- quod
 probat P. *in notis.*
 251 *Postremo*) postremis A. B. L. P.
 260 *Comta*) coapta, seu cõpta Cr. F.
 265 *Divisa*) diversa c. P.
 266 *Multa vis*) multa ejus C. E. K. P.

- 267 *Animantū viscere*) animantū est visere c. K. P. *in not.*
 268 *Calor*) color A. B.
 272 *Initium*) initum C. D. E. K. L. P. 1. 2.
Ollis) illos C. P.
 275 *Quidquam*) cuiquam P. quiddam, *quidam* codd. P.
 281 *Animaī*) animæ quasi A. B. c. P. animus quasi C. E.
 282 *Anima*) animi C. E.
 286 *De*) ab A. marg. E. P. V.
 288 *Sensum*) seorsum c. P.
 290 *Acribus*) acrius C. D. E. I. P. 1. 2.
 292 *In deest* C. K. P.
 305 *Fumida, suffundens --*) *Fumidas effundens* 1. 2.
 310 *Naturæ*) natura P.
Animæ) animus, prisc. codd. P. animi A. B. L. P.
 320 *Videor*) video A. B. C. D. L.
 322 *Quæ*) quis V.
Doctis) doctis a. B. F. noctes K. V. noctis M.
 333 *Conforti*) confortia P. prisc. codd. P. conforti.
Vita) vitæ P.
 334 *Nec sine vi quidquam alterius sibi posse*) *Nec sibi quidque sine alterius vi posse* A. B. I. quæque L. P. 1. 2. *Nec quidquam sine vi alterius sibi posse*, prisc. codd. P.
 335 *Sentire*) constare A. marg. c. P.
 336 *Conflatur*) *Conflatur* A. B.
 340 *Vaporem*) saporem A. marg. c. P.
 341 *Neque ab hac*) neque ea K. P.
 347 *In deest* A. B. E. P.
Reposta) reposti E.
 348 *Ut deest* P.
 351 *Renutat*) refutat A. B. C. E. P. V.
 355 *Quid sit*) Qui sit E.
Quis efferet) quod adferat F. afferet A. B. C. D. E. L. P. quid sit enim corpus? sentire quis afferet unquam? P. *in notis.*

- 358 Rejicit L. delet F. condemnat Cr.
Ejus in ævo) ejus in quo 3. inquam V.
- 362 *Desipere est*) difficile est C. E. P. V.
- 363 Rejicit A. Cr. L.
- 366 *Ipsi*) esse Gass.
- 372 *Viri*) sibi F.
- 374 *Nectere*) vertere D.
- 376 E) & A. B. C. D. E. P.
- 378 *Promittere*) permittere c. P.
- 383 *Insidere*) fidere A. B. D. E. I. P.
- 388 *Gravatim*) gravati, codd. P.
- 390 *Priva*) prima c. P.
- 392 *Est in nobis multa ciendum*) in nobis sunt multa
 cienda C. E.
- 393 *Immista*) immissa Gass.
- 395 *Et quam intervallis tantis*) Et quantis intervallis
 a. B. 1. 2. Et quam sis intervallis L.
- 400 *Exiguam*) exigui P.
- 405 *Remotis*) remotus V. remota 2.
- 410 *Vivata*) vitata K.
- 412 *Sed*) a. B. c. K. M. P.
- 413 *Confiet*) non fiet a. B. C. E. I. P. 1. 2. non fiet?
 P. in notis.
- 415 416. inverso ordine leguntur K. P.
- 417 *Vincti*) juncti A. marg. E. P.
- 422 *Fac*) face C. E. M. P.
- 430 *Ista*) ista Gass.
- 431 *Movetur*) moventur c. P.
- 434 *Genuntur*) geruntur A. B. C. D. E. I. P. feruntur Cr.
- 436 *Diffluere*) diffugere, prisc. codd. P.
- 440 *Omnibus e membris*) ex omnibus membris A. B. ex
 hominis membris K. L. V. 1. 2. 3. Gassend.
- 444 *Credas*) credis K.
- 445 *Am cohibessit?*) an A. hanc D. incohibessit C. E.
 P. 1. 2.

- 449 *Tenuis*) tempus c. P.
 454 *Linguaque, mensque*) lingua, madet mens V. 2.
 lingua, animusque A. marg.
 456 *Quoque*) sic P.
 457 *Ceu fumus*) ceu fumum a. B. I. cum corpore Cr.
 459 *Fatiscit*) fatisci A. marg. P.
 461 *Dolorem*) laborem Cr. P. pavorem *Alii*.
 465 *Dementit*) dementia A. marg. c. P. dementit P.
 not. dementat Cr.
 467 *Nutuque*) vultuque A. B. c. D. I. P.
 474 *Quod sumus ante*) Inferas: Præterea mentem sanari, corpus ut ægrum, Et pariter flecti medicina posse videmus A. B. I. Et quoniam mentem sanari corpus ut ægrum. Et pariter *mente* sanari corpus inani V.
mente) mentem 1. 2.
 475 *Cur, hominem*) cor hominum K. P.
Vini) viri P. vini P. *in notis*.
 476 *Diditus*) deditus K.
 478 *Madet*) manet K.
 481 *Vini*) viri P.
 486 *Quinetiam*) Quando etiam K.
Subita) subito K. L. P.
 489 *Desipit*) dissipit K.
 490 *Inconstanter*) Incunctanter D.
 491 *Quia*) qua K.
 492 *Spumans ut*) spumant ut D. spumantes ut in A. B. spumans in K. spumanti ut in c. K. P. spumantes æquore C. E. I. L. Gass.
 493 *Validis*) ac validis D. ut L. Gass.
Ferviscit) fervescunt A. B. L. fervescunt C. D. E. I. K. P. V. Gass.
Unda) undæ A. B. C. D. E. I. L. P. V. Gass.
 496 *Ejiciuntur*) Eliciuntur C. E. P. 1. 2.
 497 *Deest* I. delendum censent Cr. L.

- 498 *Quia*) cum A. marg. c. P.
 500 *Distracta*) districta K.
 501 *Se flexit*) reflexit C. E. K. P. 1. 2. deflexit K.
 502 *Ater*) acer K. 1. 2.
 503 *Talipedans*) vacillans A. B. C. E. P. V. 1. 2.
 Tumque vacillans id quasi vas quoddam esse videtur P. *in not.*
 506 *Jactetur -- labore*) Jactentur -- laborent A. B. C. E. P. 1. 2.
 507 *Eandem*) eadem A. B. C. E. P. 1. 2.
 511 *Mentem*) vitam *Quidam*.
 513 *Aliud*) aliquid A. B. C. E. L.
Illum) hilum c. K. P. 1. 2.
 514 *Et infit*) & ipsum C. E. is ipsum P.
 516 *Tribui*) metui K. minui P. *in not.*
 517 *Defluere*) diffluere E. P.
 524 *Refutatu*) refutatur P. 1. 2.
 525 *Cernimus ire*) cernis obire C. E.
 526 *Deperdere*) dispergere. disperdere A. marg.
 530 *Atqui*) atque A. B. c. D. E. K. P.
Anime) animi A. marg. animi hæc E. animo c. K. animo hæc P.
 534 *Ideo*) adeo A. B. c. I. P.
 544 *An contractis in se partibus*) An contracta suis e partibus A. B. C. E. I. P. 1. 2. *Nonius*.
Obbrutescat) quædam exempll. *obputrescat*, *not.* P.
 551 *Nequeant*) nequeunt A. B. C. E. P. 1. 2.
 552 *Sed tamen in parvo linquntur tempore tali*) hunc spurium esse ajunt L. *Creech*, *Gass*. Secta etenim parvo *vincuntur* tempore tabi V. linquntur 1. 2. linquntur A. marg. V. *Creech*. tabi Cr.
 555 *Potises*) potius C. P. 1. 2.
Conjunctius) connexius A. B. connectius a. I.
 556 *Connexus*) connexu C. E. P. V.
Corpori) corpus B. C. E. P. V.

- 557 *Vivata*) vasta potestas K. animo innata, quodam exemplar *Pii*.
- 562 *Avolsus*) avolsis A. B. C. P.
Radicitus) radicibus A. B. C. D. E. I. P.
- 564 *Videntur*) videtur E. P.
- 565 *Mistim*) mixti K. 1. 2.
- 568 *Moventur*) movebunt C. E. P.
- 570 *Haud*) haut 3. at 1. ut V. 2.
Moveri) movere E. P. 1. 2.
- 572 *Animans erit*) atque animum ferit aër K. animum ferat aer c. P. animam ferit 1. 2. animiserit C. animus B.
Si) sic P. 1. 2. se K.
In eo) in eos A. B. C. F. P.
- 574 *In nervis*) in venis A. B. c. I. P.
- 578 *Animam*) animæ A. marg.
- 581 *Ex imo*) ea imo K.
- 583 *Putre*) pute ruina A. marg. c. P.
- 585 *Manantque per artus*) manant animæque K.
- 589 *Esse sibi*) isse sibi A.
- 593 *Deest* C. E.
- 594 Hunc spurium esse ajunt A. L. & *Creech*.
- 595 *Delet* B. rejiciunt A. L.
Corpore deest V. 2.
- 596 *Est, animo*) aut animo A. marg. c. P.
Perhibetur) perhibere K. perhiberet c. P. sincerior lectio *cum perhibetur* P. *in not.*
- 598 *Vires*) vitæ, ut *Quidam*.
- 600 *Collabefiunt*) conlabascunt A. B. I. conlabescunt P.
- 602 *Proditā*) perdita P.
- 604 *Omnem possit*) omne incolumis durare D. L. omne possit P. omne ut possit C. K. M. P. *in not.* xvum omne *Gass*.
- 608 *Succedere*) accedere A. marg. P.
- 612 *Non jam*) non tam E. P. 1. non tamen 2.

- 614 Deest 1. 2.
 615 Deest 2.
 616 *Sed unis*) sed imis c. P.
 617 *Omnis inheret*) omnibus hæret A. C. E. P. 1. 2.
 omnis hæret a. B. omne ibus hæret V.
 619 *Quidquid*) quicquam C. E. P.
 620 Hunc & sequentem delent L. Gass.
Prototus artubus) de totis c. P. per totis 1. 2. mul-
 timodis dispartitum artubus esse V.
 622 Deest in A. B. C. E. P.
 623 *Gignier*) gignitur K.
 626 *Quinque* (*ut opinor*) certe, ut opinor A. B. I.
 quando ut c. P.
 628 *Vagare*) vagari A. B. D. vocari C. E. K. vocare c. P. 1.
 631 *Ipsa*) ipsi P.
Anima) animæ Cr. P. in not.
Nec aures) neque auris *Salmasius*.
 633 *Absque anima per se*) Auditum per se A. B. C. E. I.
 P. V. *Salmas.* Hunc delet *Creech*. Hujus explican-
 di gratia tres sequentes subjungunt F. L.
 Nec sensus ipsi seorsum consistere possunt
 Naribus, atque manu, atque oculis, atque auri-
 bus, atque
 Lingua: nec per se possunt sentire nec esse.
 635 *Totum*) toto 1. 2.
 639 *Discissa*) discisa 2.
 640 *Partes in ulla*) partem in ullam P.
 643 *Calenteis*) cadenteis c. P. quidam codd. *cadentum*.
 quidam *calentes* P. in not.
 645 *Abscissum*) abscisum K. 1. 2.
Cum mens tamen, atque) quando mens atque P.
 646 *Mobilitate*) scribendum *nobilitate* P. in not.
 647 *Simul, in pugna*) similis pugnae P.
Quod) cui P.
 648 *Cum*) nam reliquo K.

- 648 *Petissit*) capeffit K. peteffit D. E. petefcat P.
 653 *Propter*) prope jam P. quid. codd. *propere* P. *in not.*
 654 *Abscissum*) abscifum 1. 2.
 657 *Minantis*) minanti K. minacem C. E.
 658 *Serpentis caudam*) serpentē & caudæ C. E. cauda K.
Utrimque) utrunque C. P.
 660 *Cernes amcisa*) cernas ancifa A. B. prisci codd. *an-*
cisa P. *in not.* cernes incifa A. marg. C. P.
 661 *Tortari*) quidam codd. *tornari* P. *in not.*
 672 Post hunc versum legitur 678. E.
 674 *Mutata*) vitiata A. B. c. D. I. P.
 675 *Omnis ut*) Omnium A. B. c. P.
 676 *Id ab leto*) opinor, ab ea, leto B. ea ab A. I. L.
 679 *Perfecto*) jam imperfecto I.
Corpore) tempore nobis *Gass.*
 681 *Inimus*) lumen adimus A. B. D. I.
 682 *Haud*) aut P.
Uti cum) ut hic cum *Quidam.*
 685 Hunc nothum censent L. *Gass.* nec adamat *Greech.*
Affluat) affluit K.
 691 *Connexa est*) connexæ P.
 694 *Oppressus sub dente e frugibus*) expressus subito de
 frugibus Cr. subitis e frugibus A. B. C. E. I. P. su-
 bitis affraetibus F. subito de D. *Gass.*
 696 *Et salvas*) & solas A. marg. c. P. quiddam codd.
salvas P. *in not.*
 698 *Extrinfecus*) intrinfecus B. I.
 700 *Queque*) quique magis K. 1. 2. cuique V. nempe F.
 705 *Quamvis integra recens in*) quamvis est integra re-
 te'ft K.
 706 *In manando*) emanando K.
 707 *Diduntur*) duiduntur K.
 708 *Hæc animi natura creatur*) hæc animantur atque
 creantur K.
 710 *Peritat*) periit C. D. E. 1. 2. parita B.

- 717 *Sinceris membris*) sincera ex membris F.
 719 *Cadavera*) cadavere A. B. P.
Rancenti) renuenti *Gass.*
Viscere) vicere K. vivere c. P. Sunt qui scribunt:
 Unde cadavere jamque recenti vivere vermes Spi-
 rantes P. *in not.*
- 720 *Animantum*) animarum *Gass.*
Copia) corpora tanta c.
- 723 *Privas in corpora*) privas si corpore P.
- 728 *Ubi sunt*) ubi sint A. B. C. D. L. P.
- 729 *An jam*) an quasi corporibus C. E. P. V.
- 731 *Suppeditat*) suppeditant P.
- 732 *Volitant*) evolitant P.
- 733 *Ad fine*) & fine A. C. E. P.
- 734 *Contage*) contagi D. L. contagia E. M. P.
- 736 *Quod*) quom subeant L. cum A. B. C. E. P.
- 738 *Tamen est ut jam*) tamen ut qui jam A. tamen est
 qui jam a. B. I. tamen ut qui cum perfectis C. P. V.
 tamen est, quasi cur perfectis E. *prisc. exempll. Pii.*
- 740 *Neque consensu*) ne cum sensu contagia fiant E.
- 742 *Dolus volpibus*) vulpes dolus? C. E. P.
- 743 *Patrius*) patruus, *i. e.* magnus & gravis, qualis
 nepotibus a patruis oritur K.
- 745 *Ingenerascunt, inque genuntur*) generascunt, inge-
 nioque A. B. C. E. P. ingenioque D.
- 747 *Toto*) corpore quoque? C. E. P. I. *Creech.*
- 758 & 759. delet *Creech.*
- 761 *Queram*) quæres? A. marg. C. E. quæ res P.
- 763 *Quam fortis equi vis*) quam doctus equus sit c. P.
- 765 *Toto*) corpore. quoque A. B. C. Cr. D. E. I. P.
- 767 *Confugient*) confingent A. B. c. I. P. non fugient
 D. L. *Creech. Gass.*
Fit) sit P.
- 772 Hunc quidam codd. non agnoscunt.
- 773 *Senectis*) senectæ? A. marg. senectus? c. P. Non
 defunt

- defunt qui *senectis* adjective scribunt P. *not.*
- 775 *Et domus*) an domus P.
- 776 *Sunt immortali*) sunt jam immortali a. B. P. sunt jam mortali A. marg. K.
- 779 *Et spectare*) Expectare K.
- 780 *Præpropevanter*) certareque eas properanter c. P.
- 788 *Quidquid*) quicquam C. P.
- 791 *Hoc si*) quod si K.
- 793 *Possset ; & innasci*) possset enim nasci K.
- 794 *In eodem homine , atque in eodem vase*) in toto homine , aqua ut in toto vase F.
Maneret) manere P. V. 1. maneri 2.
- 799 *Periisse*) periitve P. *in not.*
- 801 *Mortale*) mortalem P.
Una) unam P.
- 803 *Desipere est*) dispar est K. disipere est P.
- 806 *Rubrica notatur* 1. deest 2.
Servas) salvas tolerare c. P. prisca exempll. *sevas* P. *in not.*
- 809 *Arctas*) artus K. P.
- 810 *Parteis ; ut materiai*) partus P. partes *in not.* P. partus; aut materiæ cum K. -- sed materiæ cum *Vet. cod.* -- aut materiai C. materiæ ceu, prisca. exempll. P.
- 814 *Fungitur*) frangitur C. E. figitur c. P.
- 818 *Diffugiat*) diffugiant A. B. D. P.
- 821 *Quoniam admistum est in rebus*) quoniam est admistum rebus P.
- 822 *Nec tamen*) re tamen P.
- 824 *Proruere*) corruere A. B. C. E. I. P.
- 828 *Perire*) teneri A. marg. c. P.
- 831 *Post hunc collocant versum 835. C. E. Letalibus*) vitalibus C. E. K. P. V.
- 832 *Hunc versum sequenti postponit* K.
Aliena salutis) aliena salute K. plena salutis M. P. ablata *Gass.*

- 834 *Quid noceant*) quî noceat C. qui noceant P. quid noceat E.
- 836 *Præter enim quam quod*) præter enim quod tum D. *Morbis tum corporis ægri*) morbi est, cum corpori ægre est A. B. D. morbis cum corporis ægri K. cum corpus ægrotat P. morbi est, cum corpus ægrotat C. E. I.
- 838 *Meru*) metum K.
- 839 *Admissa annis*) male admissis peccata K. V. anis peccata B. malis E. P.
- 847 *Altis auris*) altas oras K. oris A. B.
- 848 *Fuit sub utrorum regna*) fueret. utrorum ad regna A. B. fuere, utrorum ad regna C. E. P. V. 1. 2. cadenda K.
- 851 *Discidium*) Distigium K. *Quibus esumus*) quibus hæsimus C. E. P. Hunc versum adulterinum appellat A. marg. Post hunc inseritur: Nam si materiam nostram conlegerit ætas C.
- 853 *Movere*) monere B.
- 856 *Distrahta*) detracta K.
- 857 *Hoc ad nos*) est ad K. P. *Cætu*) coitu A. B. C. E. comptu c. K. P.
- 861 *Lumina*) lumine K.
- 862 *Quoque*) quod factum V. 1. 2.
- 863 *Repetentia*) retinētia A. B. C. I. P. repentia C. E. K. I. *Nostra*) nostri A. B. I. nostris K. 1. 2. nobis c. P.
- 864 *Et nunc*) te nunc 1. 2. Enunc V.
- 865 *Afficit*) adfigit K. effugit *Alius*. affligit *Alter*.
- 871 *Deprendere*) reprehendere A. B. L. P.
- 872 *Vagæque*) vagæque C. P.
- 874 *Misere quoi forte ægreque futurum est*) cum forte C. D. E. miser & qui est forte. ægreque futurus P. quidam scribunt ægerque in not. P. misere est 1. 2. si forte V.

- 875 *Cum male*) cui male C. E. P. V. 1. 2.
- 876 *At quoniam*) id quoniam C. P. V. 1. 2.
Im, prohibetque) id prohibetque C. D. E. M. esseque
 prohibet V. *Salm.* esse probatum K. esse perinde c. P.
- 878 *Eadem, in quibus & nunc nos sumus*) eadem quibus e
 nunc A. B. I. 1. 2. eadem quibus ægri nos sumus M.
 eadem quibus ægri nunc sumus C. D. E. eadem
 quibus & nunc nos sumus c. P.
- 881 *An nullo fuerit jam*) a nullo fuerit qui tempore K.
 ullo 1. 2.
- 882 *Cui*) cum immortalis C. E. P. V. 1. 2. 3.
- 883 *Miserarier*) indignarier ipsum C. D. E. I. L. *Gaff.*
- 884 *Ut aut putrescat*) aut ut puti corpore V. 1. 2. putre-
 scat A. B. C. D. E. L. putrescas K.
- 885 *Aut flammis interfiat, malifve*) Aut interfiat morfu
 malifve *Creech.* prisca exempl. P. Aut malis in-
 terfiat is malifve ferarum P. *in not.*
- 886 *Non sincerum*) nos incertum sonere K.
- 889 *Et inde*) & unde K. abunde C. E. L. quid. codd.
 P. & inde c.
- 890 *Eicit*) icit C. E. P.
- 891 *Inscius*) ipsius ipse A. marg. C. P.
- 892 *Vivus enim*) Unus enim C. P.
- 894 *Vindicat*) vindicit A. B. dividit C. E. P. V. *Creech.*
 vidit illum 2. illum 1.
- 895 *Et illud*) & illum C. E. & hilum c. P.
- 899 *Qui*) cui K.
- 900 *Jacentem; nec*) jacenter, se K. se lacerari c. P.
- 904 *Melle*) molle situm c. mole P.
- 906 *Obrutum pondere terræ*) obrutum K. 1. 2. *fidelissimi*
 codd. obrutum pondere cratis P. *in not.* vid. *Plaut.*
in Pæn. *Tacit. Hist. lib. 2. cap. 21.* *Livium lib. 4.*
- 907 *At jam*) Am jam V. 1. vam jam 2. at. tua, quid.
 codd. P.
- 910 *Factis tibi fortibus esse*) tuisque. factis florentibus
 esse

- esse B. C. E. I. fatis c. P. factis tis fortibus esse
cuiquam V. facti florentibus esse tuisque 1. 2. esse
tuis A. B. tuisque K.
- 911 *Præsidio*) Præsidium C. E. K. P. 1. 2.
Miser! o miser!) misero misere ajunt A. B. C. E. I.
1. 2. misero miser, ajunt A. marg. miser! o miser c.
- 914 *Rerum super infidet*) desiderium rerum superinfidet una
A. B. C. D. E. I. P. 1. 2. Gass. infidet rerum insuper Creech.
- 915 *Quod*) quo K.
- 917 *Leto*) lecto sopitus C. scribe *lecto*, i. e. insomnis
P. in not. leto c. lætu K.
- 918 *Rubrica notatur V. 1. deest 2.*
Privatus) privatque K.
- 820 *Deflebitur*) deflevimus K.
- 922 *Ab hoc*) ob hoc A. marg. Cr. P.
- 925 *Hoc*) hæc P.
- 927 *Fructus*) fluctus K.
Homullis) homulli F.
- 928 *Jam fuerit*) Jam fuerint Cr.
- 930 *Torreat*) torrat C. E. P. terra L. Gass. codd. P. in not.
- 931 *Aliæ*) alia C. E.
Rei) res C. E. L.
- 932 *Requirat*) requireret C. P. 1. 2.
- 934 Hunc versum sequenti subjicit *Salmasius*.
Esse soporem) esse suprema Salm.
Per nos) nobis P. in not.
- 935 *Adtigit*) attingit E. M. adigit A. B. adficit D. ad-
licit Turnebus.
- 936 *Illæ*) ulla P.
- 938 *Quin*) Quam K. P.
Conligit) contigit ipse D.
- 939 *Putandum*) Putandumst P.
- 941 *Disjectus*) dislectus K.
- 942 *Leto*) lecto *Quidam*.
- 943 *Quem semel*) quam simul K. i. e. simul ac.

- 946 *Tantopere est*) tantopere mortalis D.
 948 *Nam si grata fuit*) Nam grata fluxit tibi P. Num
 gratis fluxit P. not.
 953 *Fructus*) functus E. P.
 954 *Offensu est*) offensoft C. E. P.
 955 *Ingratum occidat*) & integratum E. accidat P.
 956 *Non*) Nec Creech. Nunc P. Non D. E.
Facis) jaxis E. K.
 961 *Pergas*) perges E. P.
 962 *Rubrica notatur* V. 1. deest 2. sed injuste inquit
 Creech.
 963 *Respondeamus*) respondemus A. B. C. D. E. P. 2.
Nisi) si K. P.
 964 *Naturam*) Natura P. Naturæ P. not.
 966 *Non*) Num P.
 967 *Barathro*) barde, & A. B. D. P. bande c. barathre V.
 969 *Perfructus*) perfunctus P.
Marcas) merces K. mæres *Alter*. martes *Vet. Code*
 974 *Mitte*) amitte K.
 979 *Quidquam*) quisquam C. E. 2.
Decidit) deditur A. B. C. D. E. P.
 982 *Ante hæc*) antehac L.
Quam nunc) quam tunc C. quam tum P. tu D. E.
 K. te M.
 983 *Desister*) desistat K. decessit D.
 991 *Atque*) Atqui E. M.
Ea nimirum, quæcumque) animarum etiam quæcumque
 Acheronte E. P. Atque ea nimirum P. in note
 996 *Quemcumque*) quem cuique E. P. V.
 998 *Nec, quod*) Nec quoi A. B. Nec qui C. P.
 999 *Poterunt*) possent A. B. D. I. possunt K. M. 1. 2.
 1001 *Dispensis*) dispersis A. B. C. D. E. I. P. 1. 2. dis-
 tentis *Alii*.
 1007 *Cuppentine*) torpedine A. B. C. P. turpedine E.

- 1010 *Tristisque*) tristique K.
 1011 *Quod*) quid K.
 1012 *In eo*) atque adeo A. marg.
Sufferre) perferre *Alii*.
 1014 *A summo*) e summo A. marg. P.
 1016 *Deinde*) deinceps P.
 1024 *Egenus*) lucis egestas V.
 1026 *Hec neque*) Qui neque A. marg. P.
 1028 *Luella*) numella c. numela P. vide Varron. l. 2.
 de re rustica, Columellæ l. 7. Plaut. in *Asinaria*.
 1029 *Jactus deorsum*) jactus eorum C. E. P. 1. 2. deo-
 sum K.
 1031 *Absunt, at*) absumat V. 2.
Facti) factis K.
 1034 *Quæ sit*) qui sit P.
 1036 *Hinc*) Hic P. 2.
 1038 *Sis*) suis oculis D. sic E. M. P. sis *pro* suis P. *in*
not. sic etiam solis bonus Ancus E.
 1044 *Super ire*) superire A. B. V. superare C. E. P.
 1045 *Aquis insultans*) equis insultans A. B. E. P.
 1048 *Inferus*) improbus P.
 1050 *Unus*) avus Homerus. D.
 1053 *Memorem*) memores A. B. C. E. P.
 1054 *Obtulit ipse*) obtulit. Ipse *Wall.* bene V.
 1057 *Præstinxit*) Præstrinxit I. Gass. Restrinxit C. E.
 P. Restinxit K.
Ætherius) aërius sol c. P.
 1065 *Animo*) animi Creech. animo C. E. P.
 1066 *Videntur*) videre c. P.
 1068 *Et quibus*) E quibus D. E.
Cognoscere) quoque noscere E.
 1074 *Revertit*) quid. codd. reventat P. *in notis*.
 1076 *Deest* D. I. deest *hic* P.
 1081 *At, quem*) quod scilicet C. D. E. M. P. ad quod?
Quidam legunt P. *in not.*

- 1082 *Ingratis*) ingratus C. E.
Angit) hæret & odit K. 1. 2. *invitus* adhæret &
odit P.
- 1084 *Bene*) bone P.
- 1086 *Non unius*) velut unius c. P.
- 1088 *Manenda*) manendo C. E. P.
- 1091 *Certa quidem*) Certe equidem B. C.
- 1098 *Vebat*) ferat ætas *Quidam*.
Posteraque) posteaque P. legendum *postera* P. not.
- 1101 *Delibrare*) delibare A. B. C. E. *Creech.* delibrare
c. deliberare 2. sunt qui *delibrare* pro *deliberare*
positum contendunt P. not.
- 1102 *Quo -- morte*) Quid -- sorte perempti C. E. P.
- 1103 *Quorvis*) quodvis D. ducere K. 2.

VARIÆ LECTIONES IN LUCRETII

LIBRO IV.

- 8 **P** *Ango*) pando P.
- 9 **P** *Contingens*) continguens A.
Lepore) liquore A. marg.
- 11 *Nam veluti*) Sed veluti D.
- 17 *Tali tactu*) tali a tactu E. P. factio recreata A. B.
D. I. tactu A. marg.
- 19 *Retroque*) tractata, ideoque c. P.
- 24 *Percipis*) perspicias *Creech.* percipis C.
- 25 *Persentis*) præsentis A. B. C. L. P. persentis c. al.
codd. *Pii.*
- 26 27. 28. 29. desunt P. inseruntur tamen ad 51. ver-
sum P.
- 28 *Æterno*) alterno P.

- 29 *Possint*) possit P.
 31 *Comta*) cōpta F.
 36 *Dereptæ*) Direptæ P.
Ultero citroque) ultroque citroque A. B.
 45 *Dederunt*) dederint L. P.
 46 *Effigias*) effigies E. P.
 47 *Corpore*) cortice A. B. E. I. P. *Gass.*
 48 *Membrana*) membranæ C. E. P.
 51 *Corde*) cordi D.
 Inferendi 26. 27. 28. 29. 33. 34. 35. 48. 49. 50. P.
 53 *Solute*) solutæ c. E. P.
 56 *Veteres*) cum teretes. A. marg. c. P. V. 1.
Æstate) ætate V. 1.
 61 *Hæc quoniam*) Quæ quoniam C. E. L. V.
 62 *Earum*) corpore rerum C. E. P.
 64 *Hiscendi est*) ostendi est A. B. E.
 Ita vers. 102.
 Iscendi 1. 2.
 Ostendit nulla C. ita vers. 102. P.
 66 *Ordine eodem*) ordine rerum A. marg. c. P. prisci
 codd. eodem P. *in not.* eorum V.
 67 *Veterem & formæ*) fuerint, & con formæ A. B. so-
 litam & formæ servare E. P. & formæ servare V.
 69 *Et sunt*) ut sunt P. ut sunt prima sub -- quid.
 codd. Pii.
 70 *Nam certe jaci, atque emergere*) Nam jacier certe
Gass. certe jacier ac tergeri multa A. B. I. jacere ac
 invergi multa K. jacere ac jaculari C. E. P. jacere
 atque esciri V. jacere ac vergiri 2.
 71 *Penitusque*) penitus ceu diximus C.
 73 *Russaque*) rufaque C. E. P.
 74 *Ferrugina*) ferruginea A. B.
 75 *Flutant*) fluitant A. B. pendent D. E. P.
Trementia flutant) tenentia circum, quid. codd. P.
 76 *Consessum*) concessum *Gass.*

- 77 *Scenai*) Scenalem P.
- 79 *Inclusa*) in claustra P. V. 1. potes cum prisc. exempl. legere *inclusa* P. not.
- 80 *Hec*) hic P.
- 81 *Conrepta*) concepta luce A. marg. C. E. P.
- 82 *Ceu corpore*) cum corpore Creech. ceu corpore E. P.
- 85 *Certa*) vestigia cæca c. P.
- 89 *Diffusæ rebus*) a rebus D. e rebus *Quidam*. e deest P.
- 90 *Intrinfecus*) extrinfecus E. P.
- 92 *Coortæ*) coorta C. E. P.
- 99 *Esse in imaginibus*) ex imaginibus A. 1. 2. *Esse imaginibus* a. *Esse & imaginibus* M.
Missis) mistis D.
Eorum) earum Gass.
- 101 *Deest* A. B.
Multæ) multas c. P.
- 102 *Hiscendi est*) ostendi est A. B. *iscendi est* 1. 2. ostendit P.
- 103 *Consimilesque*) dissimilesque C. E. P. 2.
- 104 *Effigiæ*) Effigies C. E.
- 106 *Rejectæ*) Rejecta B. E.
- 115 *Tantula, eorum*) tantula, ut horum C. E.
- 116 *Nulla ut possit*) nulla possit E. possit ut C.
- 117 *Horum*) Harum a. B.
- 120 *Anima*) animæ Gass.
- 123 *Acrem, panaces*) acris panace P. sunt qui *panacea* scribunt, sed scribendum *acrem, panaces*, P. in not.
- 125 *Horum*) Quorum C. P. V.
Ciebis) forte duobus A. marg. 1. 2. *movebis* C. E. M. P. *revolvās* V.
- 126 *Quam primum noscas*) *Quin* potis es noscas 1. *Quin* potius 2. *Jam pote sis noscas* I. V.
Vagare) *vagari* A. B. C. Ita vers. 130. P.
- 128 *Nemo est*) non est A. marg. P.
- 129 *Neque eam*) neque enim P.

- 133 Inferre 137. 138. P.
- 134 Inferre 139. 140. 141. 142. 143. P. hic post versum
138. inferitur C.
- 135 Hic & sequens collocantur post 143. C. E.
- 136 Ora) oras c. P. malit legere ora P. *in not.*
- 137 In alto) in altum P.
Duo versus defunt E.
- 138 Post hunc inferitur vers. 134. C. huic versui 143.
subjungit *Gass. Creech.*
Violare) violasse P.
- 139 *Mulcenteis*) mulgentes A. B. D. I. mulgentes mo-
tum A. B. mulcentes : magnorum sæpe C. E. P.
mulcantes *Quidam* . i. e. verberantes.
- 141 *Magni montes*) montes magnos P.
- 143 Post hunc inferuntur versus 135. 136. C. P. hunc
versui 138. subjungunt *Creech. Gass.*
Bellua nimbos) nubila nimbos *Gass.*
- 144 *Genantur*) gerantur C. item vers. 155. A. B. D. I.
P. 1. 2.
- 146 *Quidquid*) quicquam P. *prisc. cod. quidquid P. in not.*
- 147 *Jaculentur*) jaculetur C. P.
- 148 *Sed in aspera*) ubi aspera B. C. D. E. I. P. 1. 2.
- 149 *Materiem ut ligni*) materiam ligni D. E. I. 1. 2.
- 152 *Accidit*) occidit A. B. c. P. accidit M. accidet D. E.
- 153 *Possit*) possunt C. P.
- 154 *Lævor*) levior P.
- 155 *Genantur*) gerantur c. A. B. D. I. P. redundant C.
E. V. 1. 2.
- 159 *Texturas*) Exturas *Meursius* . deest *tenuis* E.
- 160 *Genuntur*) geruntur A. B. D. E. I. P. V.
- 161 *Celer his*) celeris rebus c. P. *Quidam* legunt *celer*
his P. *in notis* .
- 162 *Et quasi*) Et ceu C. E.
- 164 *Item*) idem P.
- 167 *Queiscumque obvertimus oris*) quocumque obverti-
mus

- mus oræ, *vel* quamcunque obvertimus oram L.
 quodcunque A. B. K. quocunque c. E. P. V. 1. ob-
 vertimus, illuc A. obvertimus oris a. K. 1. illud
 C. E. P. omnis V.
- 168 *Res ibi*) res tibi A. I.
- 170 *Fœde*) sæpe Gassen.
- 171 *Uti tenebras*) uti in tenebras I.
Acheronta rearis) Acheronte relecto c. P. reamur
 C. E. M.
- 179 *Ut spatium brevis hora*) spatium ut brevis ora C. P. *prisci*
codd. brevis aura P. *in not.*
Teratar) feratur P. 1. 2.
- 180 *In quemcumque locum*) quem quæque locum A. B.
 C. D. E. I. M. Creech.
- Numine tendunt*) momine tendit C. E. numine c.
 tendit P. scribit *momine* P. *in not.*
- 183 *Dispersus*) dispersis C.
- 185 *Factas*) stanteis, celeres c. P.
- 188 *Truduntur*) cuduntur A. B. C. E. I. P. 1. 2.
- 193 *Immemorable*) *prisci codd.* innumerabile P. *in not.*
- 194 *Parvola caussa*) plurima causa F.
- 195 *Atque propellat*) & propellat P. *in not.*
Est, procul) Et satis C. E. *codd.* P. Quod superest,
 ubi tam volucris levitate ferantur P. procul c.
- 200 *Ex alto in terras*) Altoque foras mittuntur c. P. V.
 Creech. ex alto in terras, *prisci codd.* Pii.
- 204 *Supera est*) superest C. E. P.
- 205 *Jam prima fronte*) igitur in prima fronte I. jam
 prima fronte C. E. P.
- 208 *Multiplexque*) Multiplicisque A. B. I. P. multi-
 plexque M.
- 209 *Pervolgant*) promulgant I.
- 210 *Specimen verum*) Speciem veri P. corrige *specimen*
veri P. *in not.*
- 212 *Sub divo*) sub dio c.

- 215 *Tempore*) temporis C. E. nonnulla exempll. *Pii*.
 216 *Ad terrarum accidat*) in terrarum incidat C. E. accidit P.
 217 *Mitti hæc*) minima hæc A. B. C. E. I. prisca exempll. *Pii*. mira hæc c. P.
 219 *Fluunt*) fluant D. E. P.
Odores) rebus abortu L. M. *abortu* sunt qui scribunt P. *in not.*
 222 *Auras*) aures A. B. D. *Creech*.
 230 *Et sentire sonorem*) exaudire sonorem L. vetus *sonare* A. B. c. P.
 247 *Protrudit*) procutit A. B. E. item vers. 281. P.
 249 *Omnis*) omneis L.
 250 *Perterget*) præterget c. P.
 255 *Summe celeri*) summa & celeri c. P.
 256 *Quale sit*) Quale fit. I. Quali? fit *Creech*.
 259 *Perspiciantur*) percipiantur I.
 261 *Privam*) primam E. L. P.
 263 *Unversum*) univorsum A. B. univorsum D. E. in-
 vorsum c. P. sunt qui scribunt *unversum* P. *in not.*
 264 *Alique*) aliqua A. B. C. D. E. K. *Gass*. aliquas P.
 sunt qui scribunt *aliqua* P. *in not.*
 271 *Remmota*) remota A. B. D. ita vers. 289. femota
 C. E. ita vers. 289.
 274 *Foris*) foras P.
 275 *Is quoque enim*) Ipse etenim A. B. P. Ipso etenim I.
Sit) fit A. B. C. E. F. L. P. *Creech*.
 276 *Enim est, citra*) enim citra E. P. V.
Postes) positus *Gass*.
Qui cernitur) quam cernitur A. concernitur P. cum
 c. I. tum V.
 278 *Perterget*) pertinget & C. E. P. 1. pteget 2. 3.
 281 *Protrudit*) pertrudit D. procutit P.
 284 *Ubi speculum*) in speculum P.
 285 *Continuo a nobis in id hæc*) Continuo, hæc in id,
 a no-

- a nobis quæ A. B. D. in eum quæ C. E. P. V.
- 289 *Remota*) *femota* P. 3.
- 290 Hos tres delendos censent L. *Creech*.
Mirari est par) mirari par est B. C. D. E. P. *pri-*
sca exempll. mirari est par P. *not.*
- 291 *Quæ*) qui C. P.
- 292 *Aëribus*) *Aciebus* A. marg. c. P. corrigit *Aëribus*
P. *in not.*
Utroque) utrimque A. utrâque a. B. utrinque c. M. P.
- 294 *Fit ut in*) fit uti læva *Muretus*.
- 298 *Cretea persona*) *Cerea persona* C. *Cretæ personam* c.
P. *Creteam personam*, *Cressam personam* L. *probat.*
Pileve, trabive) quidã legunt *palove. trabive* P. *in not.*
- 299 *Rectam si fronte*) *Quidam* legunt -- *forte* Cr.
- 300 *Ipsa*) ipsam D.
- 301 *Oculus*) oculos *Quidam*.
- 302 *Sit*) fit P.
- 303 Desunt usque ad 325. P. omittuntur hoc loco 22.
versus, quorum 16. post 353. inferuntur; reliqui
sex post 364. C. E.
- 304 *Sexve*) sex ut A. B. P.
- 305 *Latebunt*) latebit 1. 2.
- 306 *Torte*) forte D.
- 311 *Inde retrorsum reddit se*) *Indeque retrorsum redit*,
& C. P. *retroversum redit*, & V. *retrorsum redit*,
& E. K. 2. *retrorsum reddit*, & A. B. *Inde retro-*
rursum redit 1.
- 322 *Nequeunt*) nequeant P.
Illinc) illuc simulacra L. emendat.
Reverti) remitti *Gassend.*
- 426 *Tendere*) cernere A. B.
- 333 *Lurida*) *Lutea* ex *Varrone* P. *in notis.*
- 334 *Luroris*) *lutoris* P. *in not.*
- 337 *Pingunt*) *tingunt* *Gass.*
- 340 *Init*) *iniit* P.

- 340 *Possedit*) possidit A. B. I.
 346 *Obsederat*) obsiderat D.
 347 *Simulacra adaperta*) quidam simulacra c. quædam simulacra P.
 348 *Videamus*) Inferas a vers. 303. ad vers. 325. P.
 349 *In tenebris a luce*) e luce A. B. L. e tenebris in luce P.
 353 *Conjecta*) conlecta A. contecta B. L.
 Post hunc inferitur v. 303. cum 15. sequentibus C. E.
 358 *Per labitur*) allabitur A. illabitur C. E. P. *in not.*
 adlabitur D. delabitur P.
 260 *Eum*) cum P.
 361 *Hinc*) Hæc P.
 362 *Quasi tornata ut*) quasi ut ad tornum A. B. C. E. I. turrim c. P.
 364 Post hunc inferitur v. 319. cum 5. sequentibus C. E.
 366 *Gestumque*) gressumque E. corrigit.
 367 *Credas*) credis P. recte *in not.* P. reponit *credas.*
 368 *Gestusque sequentem*) gestumque frequentem c. gressumque frequentem P.
 372 *Quacumque*) quæcumque I. P.
 374 *Videatur*) videantur I.
 377 *In ignem lana*) carmine lana B. agmine V. in agmine P. *in not.* margine E. P.
 378 *Et spoliatur*) expoliatur P.
 379 *Abluit*) adluit 1. 2.
 380 *Hic*) hoc P.
 382 *Lumina*) lumine P.
 383 *Num transeat*) unum transeat I.
 387 *Adfingere*) effingere P. affingere P. *in not.*
 389 *Quæ*) Hæc P. Quæ *not.* P.
 393 *At adsiduo in sunt*) & assiduo sunt D. E. P. assiduo sunt A. B. 1. 2.
 397 *Indicat*) judicat P.
 399 *Inter quos*) inter aquas c. P.

- 400 *Idem Apparent* ; & *longe divolsi licet*) deest E. P. 1. 2.
- 404 *Desierunt*) Desierint P.
- 408 *Tibi tum*) ubi cum P.
- 413 *Ætheriis*) æternis ingentibus c.
- 416 *Conlectus*) conjectus C. E. 2. prisc. cod. P. com-
mistus c. commictus P.
- 417 *Inter sistit*) interfisit E. P.
- 420 *Ut* deest 1. 2.
- Videre* &) videre C. E. L. P.
- 421 *Spurium* censet L. rubrica notatur V. 1. 2.
Mirando) mirande A. B. 1. mirādæ 2. mirandi *Quid*.
Cælo) cæli *Quidam*. pacto F.
- 422 *Ubi in medio*) ubi medio C. E.
Obhæsit) adhæsit C. E. P.
- 426 *Quocumque*) quacunque D.
- 427 *Adsimili*) hac simili c. P.
- 429 *In perpetuum*) imperpetuum P.
- 430 *Longa*) Longe a. B. D. I.
- 435 *Condere*) tendere P.
- 436 *Ubi*) ibi P.
- 437 *Ne*) Nec P.
- 438 *Clauda*) clausa c. P. ponto clauda *Cresch.*
- 439 *Aplustris*) plaustris I.
- 441 *Superne gubernæ*) superne gubernacula C. E. superna
gubernat c. P.
- 442 *Quæ*) Qua A. marg.
- 444 *Reflexa prope in*) Et flexa prope jam P.
Fluitare) volitare D.
- 447 *Nubeis*) nimbos, atque A. B. E. I. P.
- 448 *Quam quo*) ac vera ratione V. 1. atque vera 2.
- 450 *Pressit eum*) Pressit, cum quodam A. B. P.
Uti) ut P.
- 452 *Florentia*) flagrantia C. E.
- 458 *Et*) ut P.
- 460 *Conclusoque*) Conclusique A. marg.

- 461 *Mutare*) *Nutare* *Quidam*. *mutare* c. P.
- 466 *Nequidquam*) *Ne quidquam* B.
- 469 *Hos duos* ὁβελιζει L.
- Egregius*) *egregius* est D. *ægrius* est Cr. V.
- Secernere*) *discernere* A. est *cernere* c. P.
- 470 *Addit*) *abdit* A. c. D. P. 2. *addit* A. marg. Creech. V. 1.
- 472 *Quom se*) *qui se* D. Creech. *quo* L. P. *cum* I. *quod* *Quidam*.
- 473 *Hunc*) *Nunc* c. P. *hos duos* versus suspectos habet L.
- Mittam contendere caussam*) *quidnam* *contendere* *curem?* L.
- 474 *Instituit vestigia retro*) *instatuit* K. 1. 2. *infitit* Gass. *fese* K. V. 1. *esse* 2. *suso* V. 2. e. *fursum*.
- 475 *Hoc quoque uti concedam*) *hunc quoque* *ubi* Gass.
- At id*) *ad id* E.
- 481 *Neque sensus*) *sensibus* *posse* A. B. I. *sensu* *posse* P.
- 486 *Eos contra*) *nos contra* c. P.
- 490 *Oculive*) *oculique* D. *oculi* atque P.
- 493 *Deest* P.
- 494 *Id molle, aut durum; gelidum*) *Id*, *quod molle* *fit*, & *gelidum* C. E. *eglidum* c. *Et quod molle* *fit* *eglidum* P.
- 496 *Sunt*) *sint* E.
- 498 *Nascuntur*) *Nascantur* 1. 2.
- 506 *Mendose*) *mendosæ* P.
- 507 *Quæquam*) *quæque* A. B. Gass. *quoquam* C. D. E. 1. 2.
- 515 *Deest* A. B. P.
- 519 *Obstipa*) *obstita* Festus.
- 520 *Obsona*) *obsona* c. P.
- 523 *Sic igitur*) *Sic etiam* *Quidam*.
- 524 *Sit*) *fit* *ita* *Quidam*.
- 530 *Possunt*) *possint* E. P.
- 531 *Præterradit enim*) *Præterea radit* *vox* c. K. P. V. 1.

Propterea radit V. 2.

- 532 *Foras*) foris A.
- 533 *Coorta*) coarcta c. P. ita vers. 629.
- 535 *Expletis -- oris*) expletis -- auris V.
Raditur) redditur E. P.
- 536 *Deest* A. B. I. *spurium censet* L.
Viis) suis & L. P.
Iter lædit, qua) lædit iter K. radit, qua c. reddit
P. radit P. *in not.* quo D.
- 539 *Fallit*) fallat P. fallit P. *in not.*
- 546 547. hi duo leguntur post versum 556. A. B. C.
D. E. I. P. V. 1. 2.
- 547 *Lævor lævore*) lævis lævore E. P. levo levore V. 1. 2.
- 550 *Aut reboant raucum retrocita cornua bombum*) de-
lendum censet L. abest I. Et reboat A. B. D. Et
revocat C. E. P. *in not.* Et reflexa retro dant cornua
barbita c. barbara P. & *codd.* P. retro cita C. E.
L. cita barbara bombum A. B. C. D. E. P. *not.*
Berecynthia barbara bombum V.
- 551 *Vallibus & cycni gelidis orti ex Heliconis*) Et geli-
da cycni nece torti ex antro Heliconis C. E. antro
ex P. *in not.* Vallibus & cycni nece torti ex antro
Heliconis c. P. Et validis cycni torrentibus ex
Heliconis V. 1. Et validis nece tortis orti 2. Et
validis cygni nece torti ex A. B. I. M. Et validis
cygni nece detorti D. P. Vallibus & cycni detorti
ex Heliconis P. *in not.*
- 554 *Rectoque*) retroque P.
Ore) emittimus ictu *Gass.*
- 555 *Verborum*) nervorum C. E. V. 1. 2. verborum c.
- 556 Post hunc versum inseruntur 546. & 547. A. B. C.
D. E. I. P. 1. 2.
- 557 *Atque ubi*) Ac ubi A. B. C. D. E. Hoc ubi P. 1. 2.
- 561 *Sit longius*) fit longius A. marg. P.
- 564 *Audire, neque hilum*) sentire: neque illam C. E. 1. 2.
illa

- illa a. B. I. sentire: neque illa P. illum V.
- 567 *Edictum*) verbum sæpe V. peditum, quid. codd. *Pii*.
Perciet) prociet c. P.
- 568 *Emissum*) missum E. L. P.
Praconis) prædonis, quid. codd. *Pii*.
- 572 *At, quæ*) atqui P.
Accidit) incidit A. B. C. D. E. I. P.
- 574 *Pars solidis*) Pars solis A. marg. P.
- 581 *Etiam*) & jam septem A. B.
- 583 *Repulsantes*) propulsantes P.
Iterabant) tradebant F.
Referre) referri A. marg. C. P. V. 1. 2. referti,
quid. codd. P.
- 591 *Velamina*) ullamina 1. 2. vallamina V.
- 600 *Quæ loca per nequeunt*) Per loca quas c. P.
- 602 *Cum loquimur -- quod sæpe videmus*) Spurium censent F. L. Conloquium A. B. P. quoque sæpe tenemus A. B. I. quoque sæpe videmus P. Cum loquimur D. E. F. *Gass. Creech.* codd. P.
- 604 *Renutant*) remutant C. remittant c. P. recte corrigit *in not.* renutant P.
- 606 *Transvolat*) trameat A. B. D. I. traviat c. P.
- 608 *Ubi una*) ubi jam C. E. P.
- 609 *Dissiluit*) Dissolvit P.
Multas) multis P. recte corrigit *in not.* multas.
- 616 *Clausula*) claustra C. P.
- 619 *Hæc, quæis*) Nec, quæis C. B. F. *Creech.*
Lingua) linguam P.
- 620 *Plusque operari*) plus operari C. codd. P. plus operæque P.
- 623 *Exsiccareque*) ac siccare recepit C. E. exsiccareque cæpit c.
- 626 *Manantis*) manantes P.
- 629 *Coorta*) coarcta P.
Pungunt) pingunt P. recte tamen *in not.* corrigit

- pungunt P.
- 631 *Succo in fine*) succo fine E. P. *Palmerius*.
- 636 *Humectum*) humidum V. 1. 2.
- 637 *Cur*) qui P.
- 639 *Prædulce*) perdulce P. 1. 2.
- 641 *Fuat*) fiat E.
- 642 *Est utique, ut serpens -- salivis*) Sæpe etenim serpens -- salivâ D. Est itaque ut P.
Contacta) quæ tacta A. B. C. E. I. P.
- 648 *Teneri*) tenere A. B.
- 650 *Generatim*) variatim F. generatim *Creech*.
- 651 *Circumcaesura*) circumtextura A. B. c. I. P.
- 652 *Et seminibus distant*) ex seminibus constant C. D. E. P. constant variaque V. variantque 1. 2. figuris A. B.
- 660 *Differre*) distare figura *Gass*.
- 661 *Via*) vias c. P.
- 662 *Ergo ubi*) Hinc, ubi A. B. I. Hoc, ubi C. P.
- 663 *Illis, queis*) Illi cui suavest C. E. Illi, qui P.
Corpora) corpore P. recte tamen *in not.* P.
- 664 *Contrectabiliter*) Contrectabilis in caulas c.
- 666 *Hamataque fauceis*) hamataque formis *Gass*.
- 669 *Aliqua est*) aliqua P.
- 674 *Progignere*) propingere c. P.
- 677 *Odoris*) odore P.
- 679 *Volvat*) solvat A. marg.
- 685 *Promissa*) permissa K. V.
- 686 *Præsentit*) præsentit A. marg. P. præsentit, *codd. antiq. Pii.*
- 687 *Romulidarum*) Romanorum *Gass*.
- 692 *Est alio -- alter*) Est illo -- longius ille F.
Permitti) promitti A. permitti a. K.
- 693 *Quisquam*) quicquam P.
- 698 *Emittitur*) amittitur D.
Ex re) ex se c. P.

- 699 *Atque recedere*) ac procedere C. E. ac præcedere
P. ac decedere, *vel* atque excedere L.
- 701 *Conlabefacta*) non labefacta P. concalesfacta A. B.
c. prisc. codd. P.
- 702 *Creatum*) creatam P.
- 703 *Principiis voci*) Principiis quam vox a. B. D. E.
I. P. 1. 2.
- Quoniam*) quanquam P. quoniam *in not.*
- 704 *Qua*) quo P.
- 708 *Decurrit*) decurrunt E. P. *Creech.*
- 711 *Colores*) colorum *Gass.*
- 714 *Noctem*) nocte E. P.
- Explaudentibus*) expandentibus *Quidam.*
- 716 *Nenu queunt*) Hunc nequeunt C. E. V. quem ne-
queunt P.
- 723 *Penetrantibus illis*) penetrantibus ibus V. 1.
- 724 *Remeando*) remorando V. 1.
- 725 *Ex ulla lumina*) ex illa lumina V. 1.
- 726 *Accipe; &*) percipe, & *Gass.*
- 727 *Veniunt, veniant*) veniant, veniunt D.
- 733 *Percipiunt*) percutiunt oculos A. B. I.
Oculos) oculi P.
- 735 *Sensumque laceffunt*) mētemque laceffunt F. *Creech.*
- 737 *Facies*) fauces *not.* P.
- 739 *Omne genus*) Omnigenum A. marg. C. E. P.
- 740 *Quæ fiunt*) quæ fluunt *Quidam.* fluant P. *in not.*
- 742 *Consistunt*) confiunt ex A. B. C. conficiunt ex E. P.
- 744 *Animalis*) animantis A. B. animantum, quid. codd.
P. animai C. E. P.
- 745 *Convenit imago*) concurrat A. B. I. imago: & E.
- 754 *Oculis; quod*) illi, quod A. marg. C. E. P. 1. 2.
- 755 *Simili*) similis C.
- 756 *Quoniam docui me*) docui quod jam me, corrigit P.
- 759 *Leonum cetera*) leonum, & cætera E. P. leones
leonum V. 1. 2.

- 761 *Profudit*) membra fatigat *Gass.* profundit *Alii.*
 763 *Quæ, quom*) quæ tum c. tum cum P.
 765 *Reddita vitæ*) Reddita vita V. 1. 2. *Salm.*
Jam mors) jam pausa, & F.
 767 *Offecti*) affecti A. C. E. L. effecti P. *offecti*, non-
 nulli codd. P.
 768 *Possunt*) possint P.
 769 *Præterea*) Propterea *Quidam.*
Meminiſſe) mens ipsa jacet c. P.
 770 *Dissentit*) discernit *Creech.*
 771 *Vivum se*) verum se *Gass.*
 776 *Hæc gestum*) hic gestum C. E. P.
 777 Post hunc versum inferuntur tres sequentes: Tan-
 ta est mobilitas, & rerum copia tanta, Tantaque
 sensibili quovis est tempore in uno Copia particu-
 larum ut possit suppeditare A. B. C. E. F. L. qui
 tamen spurios censet.
 778 *Queruntur*) quærendum P.
 779 *Exponere*) expandere avemus D. *Creech.* non im-
 probat.
 784 *Si terræ cordi est*) si terra est cordi P. *in not.* corrigat.
 792 *Oculis*) ollis gestum *Creech.*
 793 *Madent*) valent A. D. M. P. madet a.
 795 *Tempore in uno*) tempore in illo, *antiqui & fidei*
ſpectata codd. P.
 796 *Cum ſentimus id; ut*) Consentimus, id est cum
 A. B. c. P. idest 1. 2. Hunc versum rejicit L. nec
 revocat *Creech.*
 799 *Locis in queisque*) locos in quosque C. E. P. loco si-
 bi quisque parato V. loco sin quisque parato 1. 2.
 800 *Tanta est mobilitas, & eorum copia tanta*) Tanta
 mobilitas est V. Tanta his P. & rerum copia A. B.
 C. E. P. V. 1. 2. Post hunc inferuntur duo sequen-
 tes: *Hæc*, ubi *tanta* perit, alioque est altera na-
 ta, Inde statu prior hic gestum mutasse videtur
 C. E.

- C. E. P. hæc P. prima E. P.
- 801 *Se contendit*) quæ contendit A. B. C. E. P.
- 803 *Nisi sic sese*) nisi quæ ex sese ipse C. E. P. nisi quæ ex se ipse V.
- 804 *Futurum*) futuram P. 1. 2.
- 805 *Videat*) videas *Quidam*.
- 806 *Sint*) sunt D. E.
- 811 *Semotæ -- remotæ*) semotum fuerit -- remotum A. B. C. E. I. P.
- 813 *Præterquam*) Præterquam A. B. Præterea, quam quis est rebus C. E. Præterquam, quibus est in c.
- 815 *Ac nos*) At nos D.
Frustramur & ipsi) frustra nimis. ipsi C. E. frustramur id ipsi A. B. c. P. frustraminis ipsi 1. frustra nimis V. frustraminipis 2.
- 821 *Istud*) Illud A. B. C. D. E. L. P.
Vitium vehementer, & istum) vitium vitare in-
mento F. vehementer inesto A. B. C. E. I. & P. V.
ineste 1. 2. subaudi, *scito* V. nosse *Quidam*. sub-
audit χρῆ. & illum D.
- 822 *Effugere errorem, vitareque præmeditator*) Et fugere -- præmetuenter *Quidam*. illorumque errorem præmetuenter F. illorumque errorem præmeditemur A. B. I. K. errorem illorum, qui hæc præmeditantur C. E. præmeditemur c. P. præmetuenti ut V. præmetuentur 1. præmetuenter 2.
- 823 *Ne facias*) qui faciunt A. B.
- 825 *Fastigia*) vestigia posse c. P. prisci codd. P. *fastigia*.
- 827 *Tum*) cum P. corrigit P. *nec*, ex codd. eruderat.
Ex apta) exapta P.
- 830 *Pretantur*) precantur P. recte corrigit P. *in nos*.
- 832 *Nil adeo*) Nihil ideo A. B.
- 834 *Oculorum*) oculi quam, prisci codd. P.
- 836 *Præcessit*) præcedit C.
- 839 *Deest eorum* E.

- 849 *Possent*) possunt E. L. P.
 850 *Vitaque*) utraque reperta P. *in not.*
 859 *Multa modis multis*) Multa modis docui A. Multis modis docui a. B
Plurima) pluria debent F. Creech. non probat.
 860 *Iis, quæ*) his, quæ A. B. C. P. *in not.* corrigi
qualia sunt V. quia sunt 1. 2. his quia P.
 862 *Exhalantur*) exantlantur *Quidam.*
 866 *Vireis*) nervos interdatus V. vobres 2.
 867 *Obturet*) obduret C. E. ob divertendi P. ut amore obduret edendi P. ex codd. quibusdam.
 876 *Varieque*) vareque *Quidam.*
 877 *Protrudere*) protendere nostri c. P.
 882 *Quam*) nisi P.
 883 *At, quod*) Id, quod E. P. V.
 887 *Factu*) factis E.
 888 *Ferit*) perit: atque *Quidam.*
 890 *Tum*) cum P.
 893 *Dispergitur*) dispargitur V. 1. 2.
 894 *Corporis: hinc*) Corporis hinc V. his igitur F. Creech.
 895 *Corpus uti, ut navis*) Corporis ut hæc navis A. B. Corpus ut; ac navis C. E. M. P.
Velis) remis, ventoque Gass. Creech.
 897 *Possint*) possunt A. B. P.
 902 *Unum*) una A. B. unus c. quolibet unus P.
 912 *Discedas*) discedant C. fidelia exemplaria P. *in not.*
 924 *Multa*) multo A. marg. C.
 926 *Cæco*) tecto consurgere E. P. quid. codd. *cæco* P. *not.*
 927 *Conflatur*) conflatur E. P.
 932 *Tundier*) Trudier D.
 934 *Aut seta, aut conchis*) Aut etiam conchis A. B. Aut etiam conclusæ in callo P. Aut ante conclusæ C. E. P. *in not.*
 936 *Reflatur*) inflatur *Quidam.*
 943 *Ejiciatur*) Eliciatu E. P. 1. 2.

- 946 *Aditus*) coitus natura A. B. sæptus M. septus C. E. & cætus c. P.
- 947 *Abit*) adit, corrigit P. *in not.*
Mutatis motibus) mutatus motibus, corrigit P. *in not.*
- 949 *Languescunt*) languescuntque omnia *Quidam.*
- 950 *Procumbunt*) procubant A. B. cubanti C. E. P. V. 1. 2. *Non.* Post hunc inseritur in C. E. F. P. item L. sed delendum censet L. Sæpe *etiam* summittuntur, viresque resolvunt. tama V. tamen 1. 2.
- 955 *Contusa*) concusa A. B. P. concussa I.
- 956 *Porro animai*) parte animai *Quidam.*
- 957 *Altior*) Artior V.
- 958 *Divisior*) divitior C. clivosior c. P. divisior P. *in not.*
- 959 *Et quoi*) Et quo C. E. P.
Devinctus adheret) defunctus adhæret E. P. devinctus P. *in not.*
- 661 *Atque in qua*) Atque in ea P. recte tamen corrigit P. *in not.*
- 963 *Componere leges*) componere lites *Alter.*
- 965 *Cernere bellum*) degerere bellum A. B. E. degere D. I. P. V. degerere vellum 1. 2. duellum *Quidam.*
- 970 *Multos*) multas P.
- 971 *Dederunt*) dederint P.
- 972 *Destiterint*) destiterunt A. B.
- 973 *Reliquias tamen*) At reliquias tamen A. B. At reliquas C. D. E.
- 975 *Obversantur*) observantur P. recte tamen corrigit *in not.* P.
- 979 *Confessum*) consensum c. P. concentum V. quid. codd. P.
- 986 *Palma*) palmis A. marg. P.
- 987 *Tunc quasi*) Aut quasi K. P. V. Hunc nothum censet A. B. L.
- 988 *Venantumque*) Venatumque P. recte tamen corrigit

- in not.* P. Abest versus totus V. 1. 2.
- 989 *Tamen subito*) canes subito V.
- 990 *Crebras*) crebro A. marg. P. V.
- 992 *Sequuntur*) sequantur P.
- 994 *Terroribus*) erroribus *Creech.* terroribus A. B. C.
E. P. V. 1. 2.
- 996 An hic vers. fit legitimus dubitat A. deest C. E. P.
- 999 *Et quam*) & quo A. B. C. E. I. P.
Semina eorum) seminiorum A. B. c. P. 2. *Creech.*
semina rerum *Creech.*
- 1001 *Pennisque*) pinnisque A. B. P.
- 1003 *Leni si*) levi si C. E. leni sic c. P.
- 1004 *Edere sunt perfectantes*) Adere sunt perfectantes E.
Viseque) visæ atque P.
- 1006 *Etenim*) itidem sæpe K. V. 1. 2.
- 1012 Deest P.
- 1013 *Sui facti*) sui fati c.
- 1015 *Se quasi*) Ut quasi K. Ut qui V.
- 1016 *Exterrentur*) Exterruntur K.
Mentibus) montibus P.
- 1017 *Æstu*) æstus A. B.
Permoti) promoti P.
- 1020 *Pusi sape*) Pueri sæpe A. B. C. E. I. Multi c. P.
Poiri V. Puri 1. 2.
- 1021 *Devincti*) devicti P.
Credunt extollere) credunt se extollere P. V. 1.
- 1022 *Saccatum*) ficcatum C. E. quid. codd. P. sacra-
tum c. ut sacratum P.
- 1023 *Cum*) Ceu c. P.
- 1025 *Creavit*) Inferas: Quæ ciet irritans loca turgida
semine multo P.
- 1026 *E corpore*) de corpore P.
Quoque) quoique A. B. quæque C. E. cuique I.
- 1027 *Coloris*) Inferas versus 1033. 1034. P.
- 1028 *Qui*) quæ K. Deest totus versus P.

- 1029 *Ut, quasi*) Et quasi K. P.
 1030 *Fluminis*) Seminis, & Fleminis A. marg.
Cruentent) cruentet P.
 1031 *Id in*) idem nobis c. P.
 1033 1034. inferuntur inter 1027. & 1028. P.
 1040 Post hunc inferunt C. L. & P. Incitat inritans loca
 turgida semine multo. deleri tamen eū mavult L.
 1042 *Namque omnes*) Namque homines, prisc. exempl. P.
 Hos tres versus eradit L.
 1044 *Hostem*) os tum ruber C. hostem c.
 1045 *Ictum*) ictus P.
 1051 *Nomen*) numen Creech.
 1052 *Illæ primum*) illa a. B. illata prius E. P.
 1053 *Fervida*) frigida A. B. D. E. P. in codd. tamen
 antiq. P. scribitur *fervida*.
 1054 *Nam si*) Namque si P.
 1055 *Obversatur*) observatur P. recte tamē corrig. *in not.*
 1057 *Absterrere*) Abstergere A. B. I.
 1058 *Conlectum*) conjectum C. P. prisc. cod. collectū P.
 1059 *Conversum*) conceptum unius Cr. F. M. conge-
 stum, *vel* conceptum P. *not.*
Amore) amorem C. Cr. F. P.
 1060 *Et*) Nec P.
 1061 Post hunc inferit *Gassendus*: Quod cupido affixum
 cordi viviscit, ut ignis.
 1068 *Certa, & pura est*) certe pura A. certe puta A. B. D.
 1070 *Incertis*) in certis E.
 1074 *Adfigunt*) affligunt P.
 1076 *Rabies*) rabiei *Quidam*.
Illæ germina) illæ hæc germina surgunt A. B. c.
 illa hæc C. E. K. i. illi; hæc P. germinat ur-
 gens C. E. codd. reverendæ antiquit. *Pii*.
 1081 *Coram*) totum natura c. K. V. MSS. omnes P.
 1082 *Quojus quam pluria*) cujus quam plurima E. quo
 pluria P.

- 1089 Rejeit L. Creech.
Spes raptat) spes captat sæpe A. B. I. venti sue-
 vit raptare procella F.
- 1090 *Quom*) qui c. P.
- 1091 *Ardorem in membris qui*) qui membris stinguere
 C. E. P. V.
- 1098 *Flore fruuntur*) flore utuntur A. B. luuntur *Pal-*
merius. juvantur L. *in notis*.
- 1099 *Quom jam præfagit*) dum jam præfagit A. B. I. jam
 tum C. P. jam dum E. jam cum 1. 2. jam ut V.
 jam jam ut V.
- 1105 *Interdum id velle*) interdum velle E. P. V. 1. 2.
- 1106 *Cupide Veneris*) cupide in Veneris *Quidam*.
- 1107 *Liqueſcunt*) liqueſcant A. marg. P.
- 1108 *Erupit*) rupit Creech. eripuit K. erupit A. B. C.
 E. L. P.
Cõlecta) conjũcta P. cõlecta, & cõjecta C. E. K. V. 1.
Nervis) venis, quid. codd. P.
- 1114 *Viveis*) nervos c. P.
Absumunt) adſumũt c. P. recte tamen corrig. *not.* P.
- 1116 *Interea*) interna D.
Vadimonia) Babylonia fiunt c. P. V. 1. 2. vadimo-
 nia, quid. codd. P.
- 1117 *Vacillans*) fama vigillans V. 1. 2.
- 1118 *Unguenta, &*) Unioque, &. *vel* Fibulaque, &.
vel Tyrrena, & F.
- 1123 *Pallam, ac Melitenſia, Ceaque*) pallam, Meli-
 tenſia A. B. D. pallam, & qualos, & Iachia ver-
 tunt C. E. quid. codd. P. pallam, atque aliden-
 tia, chiaque K. atque allidens Jachiaque P. ac
 Æolidentia, Chiaque V. Melitenſia Chiaque B.
 D. I. & ſtlitas & ianthina c. in ſtlitas & ianthina
 vertunt, quæd. exempll. P. Interdum in pallas
 aclides & jatria vertunt P. *in not.* nempe quæ ſibi
 tutamini & ſaluti erant.

- 1128 *Aut quod*) Aut cum E.
- 1130 *Jaculata*) jactata Gass.
- 1134 *Atque*) Atqui P.
- 1136 *Aperto*) aperto V.
- 1138 *Ne inlaqueeris*) ne inliciaris A. B. D. I. P. ne il-
liniaris P. *in not.* illiciaris C. E.
- 1139 *Ne laciamur*) ne jaciamur C. E. P. 1. 2. inlicia-
mur V.
- 1143 *Obstes*) obstet D.
- 1144 *Et*) Ut E.
- Primum*) pravi C. P.
- 1145 *Tum quæ*) Ut quæ 1. 2.
Percupis) præpetis, ac A. B. C. D. E. perpetis c. P. 1.
- 1146 *Nam hoc faciunt*) Nam faciunt E. P.
- 1147 *His*) sibi P.
- 1150 Hos tres versus delet L.
- 1151 *Placent*) placeant P. recte tamen corrig. *in not.* P.
- 1153 *μελίχρους*) melichrōus A. melichrus a. B. D.
μελίχλωρος c. codd. prisca P. *μελάγλωρος* P:
Est deest P.
- 1154 *Nervosa*) nāvosa M. V. nevosa C. E. nervosa c.
- 1155 *Χαρίτων ἴα* chariton mia A. B. D. *μία* E. V.
1. 2. charitonia C. P.
- 1158 *Fit*) sit C.
- 1159 *Ἴσχνόν ἐρωμένιον*) Ischnon eromenion A. B. D.
Ἴσχνός, ἐρωμένιον C. K. P.
Fit) tum sit C. P.
- 1160 *ῥαδινὴ*) rhadine A. B. D. *ῥοδάνη*. c. codd. pri-
sca P.
Tussi) tussit C. P. tussi c. P. *in not.* *ῥαδινὴ* vero
est. *ῥαδινὴ*: • *βύττω* est jam mortua tussi P. *in not.*
- 1161 *At gemina* ☉) At Lamia, & A. V. At lamina
1. At jamina 2. At *λάβρα*, immanis; actisque est
icta ab Iaccho C. E. At lamia 'st maniosa deo 'st
certe ipsa ab c. P.

- 1162 *Labiosa*) labrosa C. E. λελῶσα φιλοῖν c. λαλῶσα φιλοῖν P. φίλημα codd. P.
- 1164 *Esto jam*) extollam quanto vis *Quidam*.
- 1166 *Sunt*) sint P.
- 1167 *Omnia turpi*) omnia turpis C. P. V. 1.
- 1168 *Et miseram*) Et misera in P. *in not.*
- 1173 *Admissum*) missum K. 1. 2. immissum E. P. visum V.
Venientem) veniens C. E. F. P. & Creech. vel ventii offenderit F.
- 1175 *Cadat*) cadet C. E. P.
- 1177 *Concedere*) contendere K.
- 1178 *Magis ipse*) magis ipsa E.
- 1179 *Postscenia*) proscenia C. E. proscænia M. corrig. P. *in not.* post tenia c. P. postscænia A. D. postscænia V.
- 1180 *Adstrictosque*) adscriptosque P.
- 1181 *Possis*) posses P.
- 1182 *Anquirere nisus*) inquirere in usus E. P. *in not.* inquirens usus C. inquirere risus c. P. V. 1. 2. usus A. C. nisus a. K.
- 1184 *Prætermittet te*) Prætermittere humanis V. Prætermittite P. corrig. *Prætermittit te*.
- 1187 *Adsuctis*) assuetis C. E. P.
- 1192 *Subat*) subito ardet E. M. P.
- 1193 *Retraçtat*) læta retractant A. B. C. D. E. Gass. necere tractat c. P.
- 1194 *Etiam, quos*) subito quos C. E. etiam c.
- 1195 *Vinçlis*) vitiis communibus K.
- 1196 *Non sæpe*) quum sæpe A. B. P. Creech. quin sæpe E.
- 1197 *Deest* P.
- 1198 *Cum deest* P.
- 1200 *Lacere*) jacere C. E. P.
- 1202 *Semen forte virile*) semina, forte virilem V. femine forte virili 1. 2. semine K. *Salm. Wall.* virilis

lis *Salm.* vir illi *Wall.* virili P. *in not.* tamen P.
 corrigit *virile*.

- 1203 *Femina commulxit*) Fœmineum mulsit C.E.P.
 fœmina immulfit A. B. vi mulcet K. vim vicit V.
Salm. Inferas 1197. P.
- 1206 *Juxtim*) mistim, miscentes E. P.
Volta) multa P.
- 1210 *Neque utrum*) nequutrum . nec utrum K. *pro*
 neutrum .
- 1213 *Multa modis*) multimodis C. D. E. P.
- 1218 *Minus hæc*) magis hæc A. B. C. E. P.
- 1220 *Semine seclum*) semine semen *Gass.*
- 1223 *Utri simile est*) verisimile³st P.
- 1224 *Quod*) quæ C.
- 1226 *Quoiquam*) quenquam P.
- 1227 *Absterrent*) Abstergent A. B. D.
Ne dulcibus) & dulcibus *Gass.*
- 1229 *Plerique*) plerumque P. V.
Multo) multas c. P. prisca tamen exempll. *Pii*.
 multo .
- 1236 *Cedit*) credit ab 1. 2. redit V.
- 1238 *Provolat*) pervolat *Gass.*
- 1239 *Penetratum*) penetratis L. in vet. ed.
- 1245 *Nactæ*) natæ c. P.
Post sunt) possunt tamen C. E. P.
Unde) inde P.
- 1246 *Possent*) possunt P.
- 1250 *Refert*) id refert A. B.
- 1253 *Deest* A. B. E. P.
- 1254 *Atque adeo*) Atque in eo C. E. P. V. 1. 2.
- 1262 *Molles opus sunt*) molles profunt c. moles profunt
 P. obsunt *Quidam* .
- 1264 *Clunibus*) Crissans ipsa F.
- 1265 *Exossato*) ex ossatim, prisc. codd. P.
- 1266 *Ejicit enim sulci*) ejicit enim sulcum C. E. icit
 enim

- enim fultum c. escit V. *Wall.* sulcum V. 1. 2. fultum P. *Quidam* legunt fultu, *Quid.* sulcū P. *in not.*
- 1267 *Vomerem*) Vomeris: atque C. E. V. 1. 2. Volneris c. P.
Seminis ictum) semini' jactum F. *Creech.*
- 1268 *Idque sua caussa*) Hacque ipsa causa F. Sicque sua, *vel* Atque sua L. *in notis.*
- 1269 *Gravidæque*) grvida atque V.
- 1272 *Nec*) Nam P.
- 1275 *Modis*) moris. & c. P. modis, prisci codd. P. *Corporis*) corpore C. E. P.
Cultu) culta E. P. culto a.
- 1276 *Ut facile infuescat secum vir degere vitam*) Ut facile vir fuescat secum degere V. 2.
- 1279 *In longo*) id longo A. marg.

VARIÆ LECTIONES

IN LUCRETII

LIBRO V.

- 1 **P** *Ollenti*) palanti c. P. polenti A. B.
- 2 **P** *Majestate, hisque repertis?*) majestatisque repertis C. E. P. majesta satque V. 1. majestatis atque 2. majestate atque K.
- 3 *Valet verbis tantum, qui fundere*) valet tantum verbis, ut fingere D. queis pingere laudes A. B. quīs F. qui fingere C. E. F. K. V. 1. quis fingere P.
- 7 *Nam si*) Nemo si C. P. Nemo ceu P. *in not.*
- 8 *Ille fuit*) ipse fuit A. B. D. I.
- 10 *Quique*) quippe per I.
- 12 *Locavit*) luce vocavit K. V. 1.
- 18 *At bene*) Ut bene K.

- 20 *Didita*) *dedita* P. recte *in not.* corrig. *didita* P.
- 28 *Vis Geryonai?*) *tergemini quoque Geryonæ vis?* c. P.
- 35 *Stirpem?*) *stipites?* quid? c. P.
- 36 *Propter Atlanteum litus*) *Oceani propter litus* C. E. P. *in not.* *Oceanum propter littus* P. *Oceanū propter latum,* *prisici codd.* P. *in not.* *Propter Atlantarum* D. *Pelageque severa*) *pelagique sonora* C. E. P. *pelagique severa* V. 1.
- 39 *Quid*) *qui* P.
- 41 *Scatit*) *scatet,* & C. *fenet,* & c. P.
- 44 *At*) *Ac* P.
- 45 *Tunc ingratiss*) *est ingratis a. sunt ingratis* C. E. P. V. *Gass.* *se insinuant dum* V.
- 46 *Conscindunt*) *cum scindunt* *Quidam.* *tū scindunt* P.
- 48 *Spurcitiæ, petulantia*) *spurcitiæ, ac petulantia* A. B. C. D. E. P.
- 49 *Desidiesque*) *desidiæque* C. P.
- 51 *Decebit*) *decebat* K.
- 53 *Divinitus ipsi*) *divinitus ipsa* D.
- 54 *Immortalibus*) *Jam mortalibus* P.
- De divis*) *e divis* C. E. P. V.
- 56 *Nunc*) *dum rationes* D. E. Creech.
- 59 *Ævi valeant*) *valeant ævi* K.
- 62 *Incolumis*) *incolumem* C. P. 1.
- 65 *Nunc me huc*) *nunc huc* A. B. C. D. E. P.
- 73 *Vesci*) *nosci per* C. E. P.
- 78 *Vi flectat*) *vis flectat* K.
- 79 *Hic inter*) *hæc inter* D. 1. 2.
- 91 *Atque alte*) *utque alte* A. B. *Herens*) *hæreat* A. B. D.
- 92 *Moremur*) *moremus* E.
- 94 *Horum*) *Quorum* C. E. P. V. 1. 2.
- 99 *Accidat*) *Accidit* C. E. P.
- 100 *Pervincere*) *permittere dictis* c. P.
- 103 *Indu manus*) *indumanus* C. E. P.

- 106 *Motibus orbis*) motibus ortis C. E. P. V.
- 111 *Qua*) Quæ c. P.
- 113 *E Phœbi*) a Phœbi E.
- 116 *Solem, celum*) & cœlum A. B. C. D. E. L. P.
- 117 *Æterna manere*) æterna meare C. 1. 2.
- 118 *Par*) pars P. par *not.* P.
- 121 *Restinguere*) restringere P.
- 124 *Sic sint indigna*) quæ sint indigna C. D. E. I. P. sic sint L.
- 128 *Consiliumque*) conciliumque legi velit P. *in not.*
- 129 *Nec in æquore*) non æquore C. D. E. I. P.
- 134 *Longiter*) longius esse C. P. V.
- 135 Hos quatuor versus rejicit F.
- 137 *Innasci*) innosci D. deest hic versus V.
- 151 *Tactum suffugit*) contactum fugit D.
- 153 *Quod tangi*) si tangi P.
- 155 *De corpore*) pro corpore L.
- 158 *Proptereaque*) prætereaque P.
- 159 *Id*) Ad P. *Id* reponit *in not.* P.
- 163 *Ullum de sedibus*) ulla vi ex sedibus V. 1. 2. ulla vi ex sensibus unquam C. P. ex sedibus 2. B.
- 164 *Summam*) summa a. B. C. E. P. 1. 2. fundo L.
- 173 *In anteaçto*) inante açto a. B.
- 174 *Quid*) Qui P.
Amorem accendere) amore accedere. amore accendere E. Post hunc inferitur 177. C. E.
- 176 *Diluxit*) diduxit rerum c.
- 177 Deest P.
Fuerat) fueret A. B.
- 181 *Creatum?*) creato? *Quid. Cod.*
- 183 *Divis unde insita*) dis unde est insita V.
- 185 *Umquam vis*) inquam vis E.
- 186 *Quidnam*) Quidque C. E. P. Quidquid. V.
- 187 *Specimen natura*) speciem natura C. P.
Creandi) creando Cr. D. L.

- 188 *Namque ita multa*) Sed quia multo *Gass.* multimodis A. B. C. L. P.
- 191 *Omnimodisque*) Omni' modisque L. ita vers. 426. 717. & 1023.
- 194 *Deciderunt*) *Deciderint* P.
Meatus) novatus, codd. *Pii.*
- 195 *Genitur*) geritur A. B. C. D. E. P.
- 201 *Quantum cæli*) quam tum cæli c. P.
Tegit) tegat P. *in notis.*
- 202 *Avidam*) aliam partem M.
- 204 *Distinet*) destinat P. *prisci* codd. P. *distinet.*
- 211 *Vertentes vomere*) iterantes vomere V. 1.
- 213 *Exsistere*) exurgere, *prisc.* codd. P.
- 214 *Et tamen*) Sed tamen *Quidam.*
- 222 *Apportant*) Important L.
- 225 *Vitali*) vitai A. B.
- 226 *Profudit*) profundit D. P.
- 230 *Crepitacula eis opus sunt*) crepitacillis opus est C. E. V. 1. 2. quid. codd. P. *crepitacula eis c. Creech.* opus est *Creech.* P.
- 234 *Queis sua*) Qui sua P. *in not.* Quæ sua P.
- 239 *Omnia nativo & mortali corpore constant*) Corpore nativo ac mortalibus omnia constant P. *in not.*
- 240 *Debet tota eadem*) Debet eodem omnis mundi A. B. eadem. omnis C. E. I. P.
- 241 *Quorum*) quoniam parteis *Gass.*
- 242 *Et mortalibus*) nativo mortalibus E. immortalibus P.
- 248 *Ne me arripuisse*) ne arripuisse A. B. ne corripuisse C. E. P.
- 255 *Quas*) Qua validi I.
- 258 *Alid auget*) alit, auget A. B. C. E. I. L. P. V. *Gass.*
- 259 *Roditur*) Redditur C. E. P. 1. 2.
- 261 *Limatur*) libatur, & A. B. C. D. E. I. P. 1. 2. *Creech. Gass.*

- 261 *Recrescit*) aucta senescit *Gass.*
- 268 *Deminuunt*) diminuunt A. C. E. P. ita etiam v. 390. hujus libri. dimminuunt a. B. K.
- 273 *Detulit*) rettulit P.
- 274 *Qui corpore*) quid corpore P. scribendum tamen jubet *qui* P. *in not.*
- 275 *In horas*) in oras C. E.
- 276 *Quodcumque*) quocumque P. cuicumque, corrig. P. *not.*
- 281 *Recidere*) Decidere M. Reccidere L. P. *in not.*
- 302 *Toleratur*) celeratur origine V.
- 304 *Subortu*) sub ortu C. P.
- 305 *Flammai*) flammarum M.
- 309 *Fessa fatisci*) fissa fatisci F.
- 310 *Protollere*) procellere fineis C. E. P.
- 312 Delendum censet F. monumenta *Creech.* monumenta D. E.
- 213 *Cedere porporro, subitoque senescere casu*) Spurtium censet L. Quærere porporro sibi cumque senescere credas A. B. c. F. I. 1. 2. Quæ ruere porporro ibi conque senescere credas V. Omniaque ut porro F. Quærere porporro, subitoque senescere credas L. *casu*) credas P.
- 319 *Tuere*) ruere hoc C. P. *Omnem*) omne P.
- 320 *Terram; quod procreat*) terrai; procreat P.
- 323 *Quodcumque*) quocumque P. recte tamen *in not.* P.
- 324 *Diminui*) deminui *Creech.* diminui M.
- 326 *Terrai*) terrarum A. B. C. D. E. P.
- 329 *Toties*) tot res cecidere K.
- 344 *Quippe*) quique magis V. 1. 2.
- 345 *Terrai*) Terrarum C. D. I. P.
- 348 *Magnasque*) tristesque ruinas *Gass.*
- 350 *Ægriscimus*) ægrescimus A. B. C. E. *isdem*) idem C. E. *isdem Creech.* iidem P. *in not.* tamen reponit *isdem* P.

- 359 *Fungitur*) frangitur hilum C. D. E. figitur c. P.
 362 *Summarum*) sicut summaⁱ Gass.
 369 *Proruere*) Conruere A. B. C. E. P. I. 2.
 372 *Exspergi*) expargi C. E. I.
 378 *Quæ sunt*) quo sunt D.
 387 *Ultroque*) ultraque P. *in not.*
 396 *Humor regnarit*) superarit in Gass.
 397 *Ambens*) ambiens E. P. quid. codd. P. ambens pro
 ambedens.
 399 *Terrasque per omneis*) terrasque perussit Gass.
 402 *Cadenti*) cadentis P.
 407 *Vera est animiratione*) vera nimis est ratione a. B.
 D. Creech.
 410 *Revinctæ*) revinctæ P.
 413 *Ut fama est hominum, multas quando obruit urbeis*)
 Ut fama est, hominum multos quando obruit undis
 A. B. C. E. I. P. Gass. multas quando obruit undis V.
 414 *Inde*) Unde P.
 416 *Imbres*) nubes, & Gass.
 417 *Conjectus*) conlectus A. conjectus a.
 419 *Solisque & lunæ cursus*) solis, lunæ cursus A. B.
 D. I. Gass.
 421 *Ordine se quæque, atque*) Ordine quæque suo, atque
 C. P. quid. codd. P. Se ordine quæque suo E. L.
 Gass. Ordine se nec quæque, emendati codd. P.
 Ordine se suo quæque V.
 430 *Tandem ea convenient, quæ ut convenere*) Tandem
 convenient; ea A. B. convenient ea D. V. conve-
 niunt, ea Creech. quæ conjuncta, repente A. B. D.
 I. Creech. quæ conventa repente C. E. V. Tandem
 convenient ea, quæ convenient P. quæ convene-
 re P. *in not.* corrigit.
 431 *Sæpe*) exordia; nempe F.
 434 *Altivolans -- neque magni*) Alta volans -- nec ma-
 gnis G. Altevolans V.

- 438 *Inde loci*) indu loci P. *in not.* V.
- 447 *Altum secernere*) magnum secernere D.
- 448 *Secreto humore*) secretum, humorque P.
- 452 *In medioque imas*) In medio, atque imas L. V.
Gass. Turneb.
- 456 *Hæc e*) hæc sunt c. P.
- 460 *Signifer*) Ignifer 1. 2. quid. codd. P.
- 465 *Ipsa quoque interdum*) Ipsaque ut interdum A.
marg. C. E. V. 1. 2.
- 468 *Tum se*) cum se C. P.
- 472 *Hunc*) Nunc P. Hinc, quid. codd. P.
Secuta) secuta, & V. 1.
- 473 Hunc versum delet L. parenthesis includunt A. B.
D. delet item Creech.
Utrosque) utrasque E. P. Astrorumque globi F.
In auris) in oras P. *in not.* corrigit.
- 477 *Utrosque*) utrasque E. P.
Corpora viva) corpora bina D.
- 480 *Moveantur*) quæ moveat nos C. E. P.
- 483 *Suffudit*) suffodit D. E. I. P.
Fossas) fossa Gass.
- 484 *Circum*) curvam P.
- 486 *Limina apertam*) limina partem C. E. P.
- 489 *Manando*) mandando c. P. malit *in not.* man-
dendo.
- 492 *Densebant*) Densabant E. P. 1. 2.
- 495 *Succumbere partes*) subsidere partes Gass.
- 503 *Aëris auris*) aëris auras V. 2.
- 504 *Commiscet*) Commiscit 1. Committit : finit P.
Committi finit, ac C.
Hæc) ac P.
- 508 *Ponti mare*) tantum mare D. ponto a. B. C. E. P.
in not. tamen P. corrigit & reponit *puncto*.
- 512 *Parti*) parte C. P. partim I.
- 513 *Dicendum est, extraque tenere*) Dicendum ex utraque
tene.

- tenere P. Dicendum'ft, & utraque tenere a. B. C. E.
- 515 *Æterni sidera*) alterni sidera F. alternis V.
- 516 *Ast*) Aut P.
- Subter, contra*) super contra E.
- Qui*) quis P.
- 517 *Fluvios*) fluviis *Gaff. Non.*
- 522 *Volvunt se immania*) volvunt immania *Creech.* sub
inania c. P. se inania A. B. C. E. summania V.
sumania 2.
- 529 *Mundis -- creatis*) mundi creati P.
- 533 *Quæ vegeat motum signis*) Qua vigeat motus M. vi-
geat D. E. P. 1. 2. multum P. motu insignis D.
codd. P.
- 534 *Progredientis*) progredientes P.
- 537 *Subter*) super habere 1. 2.
- 539 *Infita fedit*) infita fedit *Gaff.* vivit A. B. C. D. E.
P. 1. 2.
- 541 *Et*) Ut P.
- 446 *Cui quæ adjaceat*) quid quæ adjaciat A. B. quid
quæque vehat res K. V. aut quid quæque queat
res C. E. P. V.
- 550 *Videtur*) videntur A. B. C. D. E. I. P.
- 554 *Cæloque revincta*) cæloque rejuncta E.
- 556 *Uniter apta*) uniter aucta c. P. V. 1. 2.
- 561 *Quis*) Quid F. V. *Creech.*
- Nisi vis animæ, quæ*) est nobis nisi vis, quæ V. 1.
- 568 *Adjicere*) Allicere C. E. P. V. 1. 2.
- 569 *Illa ipsa intervalla nihil de corpore limant*) nihil vi-
sus intervalla de a. B. I. nil ipsis ex intervallis de
C. E. nilque nisi ex intervallis P. nihil nisi in-
tervallis de 1. 2. nihil visus intervallis V. nihil
iis intervallis V. libant C. D. E. I. V. *Gaff.* librant
c. P. 1. 2. vibrant P. corrig. in not.
- 570 *Nihilo ad*) nihil ad A. C. D. E. 1. 2.
- 572 *Loca tingunt*) loca fulgent a. B. C. D. E. I. P. V.

- 573 *Filumque videri*) sublime videri A. D. nec ad-
satur Creech. illumque videri a. B. ilumque V. 1.
illumque 2. lumenque C. E. V. flumenque V. Lu-
næque c. P.
- 577 *Nihilofertur*) nihil offertur P.
- 578 *Quam cernimus*) qua cernimus c. P. V.
- 579 *Remmota*) semota C. E. P. V. 1. 2.
- 581 *Quam minimum filum*) Qua minii filum V. *Quam*)
Qua P. Quam not. P. Quæ minii 1. 2.
- 584 *Quanta hæc cumque fuat, tanta hinc videatur in alto*)
Quantaque sit nobis, tanta hic videatur ab alto P.
Quanta quoque est, tanta hinc nobis videatur C.
E. Quanta quoque quanta' sit hinc nobis videatur 1.
2. Quin quoque quanta' sit tanta hinc videatur in
alto V. quæque fuat A. B. fluat, tanta Gass.
- 588 *Perparvum*) Perpetuum L. Gass.
Videntur) videtur *Quidam*. videntur P.
- 589 *Cum longius*) quo longius A. B. C. I. P. 1. 2. absit C.
E. P. V. partem: filum quo longius absit P. cum V.
- 591 *Brevique*) Inferas: Quanta quoque est nobis hic
tanta videtur in alto P.
- 596 *Hinc mundi*) hunc mundi I.
- 597 *Erumpere flumen*) erumpere lumen A. marg. E. Creech.
- 598 *Quo sic*) qua sic C. E. P. quia *Quidam*.
Vaporis) vapora E. vapore P. vapores reponit in
not. P.
- 599 *Conveniunt*) convenient A. B. I.
Conjectus) conlectus A. conjectus a.
- 600 *Confluit*) Confluat A. B. I.
- 602 *Campisque*) camposque P.
- 604 *Aëra percipiat*) Aëra præripiat c. P. percipitat 2.
præcipitat V. 1.
- 607 *Quod genus*) Quo genus E.
- 608 *Accipere*) Accendere ex A. B. Accendi ex C. E. I.
P. Accendere 1. Accidere V. 2.

- 612 *Æstiferum ut tantum*) Æstiferus tantum 2. Æstiferi utantur radorum 1. Æstifer ut tractus. Æstifero ut cinctu V.
- Exaugeat*) exaudiat ictum C. E.
- 613 *Nec certa*) nec recta 1. 2. ac recta A. marg. C. E. P.
- 616 *Canceris ut vertat metas se ad solstitialis*) Deest se A. B. C. P. Cancrī iter uti vertat metas ad P. Canceris ut vertat, &c. boni codd. P. solstitialis A. B. C.
- 617 *Id spatium*) ad spatium P. Lunaque mensis ut id spatium, codd. P.
- 619 *Non, inquam, simplex*) Non nunquam simplex c. P. *His*) hic P.
- 626 *Posterioribus signis*) posterioribus ignis c. P.
- 628 *Lunam, & quanto*) lunam, quanto A. B. C. E.
- 644 *Aëribus*) Aëreis P. reponit *in not.* P. Aëribus. *A partibus*) e partibus D. E. 1. 2.
- 650 *Extima cæli*) ultima cæli a. B. L. V. 1.
- 655 *Matuta per*) matura per. 1. 2.
- 656 *Defert*) differt V. 1. 2. *i. e.* late spargit, quid. codd. P.
- 659 *Conveniunt*) cum veniunt P. *in not.*
- 670 *Dimittunt*) dein mittunt V. demittunt A. B. M.
- 673 *Demittere*) dimittere P.
- 675 *Non nimis incertis*) minus hæc certis F. minus incertis C.
- 676 *Hunc rejiciunt F. L.*
Namque ubi sic fuerunt) Namque uti sanxerunt Creech. fuerint c. P.
- 677 *Atque uti*) Namque uti F. L. Gass. Atque ita res E. P. V. 1. 2.
- 678 *Consequa natura est*) Consequiæ quoque jam V. Consequitur quodque est jam c. P. Consequa natura est, codd. castig. P.
- 682 *Imparibus*) In paribus P. reponit tamen *in not.* Imparibus P.

- 682 *Currens*) peragens anfractibus *Quidam*.
 687 *Nodus nocturnas*) Almis nocturnas c. P.
Exæquat) exæquant c. P.
 689 *Distinet*) Destinet D.
Metas) mythram P. *in not.*
 696 *Ignis*) igni P.
 702 *De surgere*) desurgere C. E. P. huic postponit *Vetus Codex*, & P. Propterea fit *ut videantur dicere veni.* ut ii -- verum P.
 703 *Percussa*) perculsa E. P. V.
 704 *Majus lumen*) magis & lumen C. E. majus c.
 706 *Eum*) cum P.
 707 *Super edita*) superedita A. B.
 709 *Debet item, quanto*) Debeat it quanto, codd. P.
 710 *Orbem*) Inferas 714. 715. P.
 713 *Deest* P.
 714 *Quoque uti*) quare uti E. V.
 720 *Ex parti*) ex parte it, prisc. codd. P.
 722 *Donicum eam*) Denique eam A. B. D. E. I. P. 1. 2.
 726 *Chaldeam*) Chaldeum A. B. D. P. Chaldæum C. I. *Gass.*
 728 *Quasi fieri*) quasi id fieri P. 1. 2.
Pugnat uterque) pugnat utrinque c. P.
 729 *Amplectier ausis*) amplectier usus, corrig. P. *in not.*
 732 *Adolescere quæque*) aboriri quæque A. c. P. *Gass.*
 aborisci a. B. V. abolesci C. E. M. quid. codd. P.
 abolescere D.
 734 *Difficile est*) Id facile est F.
 736 *It*) Sic P. It P. *in not.*
 737 *Pennatus*) Pinnatus *Creech.* Pennatus P. 1. 2.
 738 *Præspargens*) præspargens C. P. 1. 2.
 742 *Evius Evan*) Euhyus C. P. Euchyus E.
 744 *Fulmine*) flamine, conject. P. *in not.*
 746 *Ac dentibus algus*) accentibus algi C. D. E. ac dentibus algit c. P. algor A. B. *algu* V. algi 1. 2.

- 749 *Cum fieri possint*) Cum florere queant, quid. codd. P.
 751 *Tibi*) tum P.
 752 *Secludere solis*) secludere posces C. E. P.
 755 *Putetur*) putemus c. P.
 762 *Oppressum solem super*) oppressum subter solē ipsa L.
 768 *Certa mundi*) tetra mundi C. E.
 769 *Pererrat*) peragrat A. B. D. I. perexit C. per exit
 E. P. V. post hunc versus sequens inseritur per C.
 E. L. P. *Menstrua cum rigidis* coni perlabitur um-
 bras. dum rigidas E. L. P. sed delendum censet L.
 774 *Offecto lumine*) effœcto lumine C. E. P. quid. codd.
 P. *offecto*.
 777 *Candida luce*) condita luce c. P.
 780 *Tollere, & incertis tentarit credere ventis*) Tolle-
 ret, incertis credunt committere ventis V. Tolle-
 re & incertis credunt committere P. 1. 2. ceperunt
 credere V. tendat committere E. antiqui codd. *Pii*.
 787 *Deest in* C. E. P.
 790 *Coorta*) ratione creata c. P. cohorta, codd. antiq. P.
 794 *Sunt*) sint P.
 798 *Majora*) majore P. 1. 2. corrigi tamen *in not.* P.
Adulto) adulta A. B. C. D. E. I. L. P. 1. 2. *Gass*.
 801 *Æstate*) ætate V. 1.
 803 *Tum tibi*) Tunc ibi terra c. P.
 805 *Hinc ubi*) Ecce ubi C. E. Hinc ubi c. Atque, ubi
 D. Hoc V. 1. 2. Hoc ubique quæ loci V.
 806 *Terræ*) terram 1. 2.
 807 *Ætas*) æstas 1. 2.
 808 *Humorem*) humore, codd. P.
Petissens) petescens E. V. petiscens P.
 809 *Ibi natura*) ibus natura L.
 810 *Et succum*) Ut succum P. corrigi tamen jubet *Es*
succum P. *in not.*
 828 *Ulla*) illa P.
Migrant) migrat A. marg.

- 831 *Contemtibus*) contentibus C. ita corrigi jubet P.
in not.
- 833 *Terram status excipit alter*) terræ status existit al-
ter D.
- 837 „*Androgynum inter utrū, nec utrumque, & utrimque
remotum* „) Androgynum inter utras A. B. C. E. P.
Androgynem inter utras 1. 2. Androgynum, neu-
trum L. Androgynem inter neutra, atque ab utro-
que remotum *Heinsius*. nec utraque utrimque re-
motum A. B. nec utranque utrinque remotum C. E.
nec utrunque, & utrunque c. P. V. inter utrum-
que ab utroque remotum L. nec utramque utrum-
que 1. remoti 2. spurium censent hunc versum A.
B. L. *Creech*.
- 839 *Multa sine*) Muta sine E. *Creech*.
- 842 *Foret usus*) volet usus C. E. P. 1. 2.
- 844 *Absterruit*) absterguit A. B. I. abs se ruit V. 1. ab-
seruit 2.
- 848 *Producere*) procludere D. E. L. P. procludere 1. 2.
- 850 *Quæ possint*) qua possint D. E. *Gass*.
- 851 *Habendum*) habere a. B. C. D. E. I. L. P. *Gass*.
- 852 *Queis nectant*) qui metuent inter V. quis nectent P.
Utrisque) uterque a. B. C. D. E. I. P. utrique L.
utrumque *Gass*.
- 862 *At*) Et P.
- 866 *Secutæ*) secuta L.
- 869 *At, queis*) At quis P. *Atqui* corrig. *in not.* P.
- 876 *Fuerunt*) fuerant, nec C. P. fuerat: nec E.
- 877 *Queat*) queunt C. E. corpore uno 2.
- 879 *Par vis*) paribus ut c. P. parvis ut 1. 2.
Ut non sic esse) non sit pars, esse A. 1. 2. non sic
esse a. ut non par esse P. partibus esse F. non sic
par esse C. E. pari esse D. potessit V. Hinc illinc
(pars ut non sit) pars esse potis sit V.
- 882 *Quin deest* 1. nam V. 2.

- 882 *Etiam num*) etiam tunc A. B. P. nunc C. D. E.
V. 1. 2.
- 883 *Lactantia*) lactantia V.
- 886 *Pueris*) puerili C. E. V. pueris c.
- 887 *Occipit*) Officit. & V. 1. 2.
- 888 *Ne forte ex*) Ne torto ex *Nomius*.
- 889 *Credas*) credis a. B.
- 890 *Rapidis*) rabidis *Heinsius*.
- 892 *Discordia membra*) dissortia membra *Creech*.
- 894 *Projiciunt*) proficiunt A. B. C. D. E. I. P. 1. 2.
- 899 *Flamma quidem vero cum*) Ignea flamma quidem cum c. P.
- 904 *Foras acrem*) feras acrem, c. P. *Quidam* scribunt
Ore ferens P. *in not.*
Efflaret de) flaret de C. P.
- 909 *Tum*) cum P.
- 912 *Ponere posset*) pandere posset c. P. V. 1. pondere 2.
- 920 *Possint*) possunt A. B. C. D. E. P.
- 921 *Res sic*) Sed sic a. B. E. M. P.
Quaeque --, & omnes) quicque -- & omnia a. B.
- 925 *Et*) E legit P.
- 926 *Fundatum, & validis*) Fundatum, validis E.
- 932 *Molirier*) mollirier P. *in not.* tamen *molirier*.
- 936 *Placabat*) placarat P.
- 937 *Corpora quercus*) pectora quercus *Quidam*.
- 939 *Pœniceo*) puniceo C. E. P.
- 942 *Dia*) dira tulit D. V. 1. 2. dura E.
- 943 *At sedare*) Scribe *Ad sedare* auctore *Macrobio* P. *in notis*.
- 945 *Claricitat late*) Clare citat ad se sitientia A. B. I.
Clarior accitat sitientia C. D. E. P. Clare cit &
late V. Claricitati &, quid. codd. P.
- 946 *Denique noctivagi*) denique nota vagis c. P. V.
- 947 *Nympharum*) Lympharum P.
Exibant) escibant humore V. 1. 2.

- 958 *Quod cuique*) Quodcunque c. P.
 959 *Inferas versum* 966. P.
 960 *Jungebat*) inciebat corpora a. B.
 965 *Consectabantur*) Conspectabantur *Quidam*.
 968 *Silvestria membra*) silvestribus membra a. B.
 969 *Nuda dabant*) Nudabant A. C. E. M. P. Nuda
 dabant a.
 973 *Respectabant*) expectabant F. resupinabant Creech.
 res spectabant V.
 975 *Quod enim*) quoniam consuerant c. P.
 980 *Quod*) quæ P.
 983 *Setigeri suis*) Spumigeri suis C. E. L. P.
 984 *Paventis*) parentes D.
 987 *Labentis lumina*) lamentis lumina C. E. P. 1. 2.
 995 *Donicum*) Denique P. 2.
Privarunt) privarant P. alii codd. privabant P.
in not.
 1000 *Sed temere, incassum mare fluctibus sæpe coortis*)
 Nec temere incurfu fluctus mare sæpe coortum C.
 castigati & eruderati codices P. Nec temere in
 cassum, frustra mare sæpe coortum E. P. cassum,
 flustris mare sæpe V. frustra mare sæpe coortum 1. 2.
 1001 *Ponebat*) miscebat inanes D. I. fondebat *Quidam*.
 1007 *Ipsi sibi*) ipsis sibi C. P.
 1008 *Aliis solertius*) letum solertius c. P.
 1009 *Pellis*) quid. codd. P. *pelves*.
 1012 *Videre creatam*) videre coortam D.
 1014 *Alsia corpora*) algida corpora C. E. P. *alsia* P. *not.*
 1015 *Possent*) posset P. recte tamen jubet legi *possent*
P. in not.
Ferre) ferri P.
 1018 *Habentes*) jungere aventes M. V. P. *in not.* ex
 codd. suis purgatoribus.
 1019 *Finitima*) Finitimi M. V.
 1022 *Omnium*) omnis A. M. V. omni P. *in not.* omnium a.

- 1024 *Servabant*) servabat P.
- 1025 *Aut genus*) Haud genus *Quidam*. At P.
Tum foret) cum foret I.
- 1032 *Quam possit*) quod possit C. E.
- 1034 *Infensus*) infestus V.
- 1037 *Vixdum cum ipsis sunt*) Vix etiam cum sunt A. B.
 Vix jam etiam cum sunt P. Vix jam cum sunt E.
 M. Vix dum etiam cum sunt: *vel* Vix dum eis,
 cum sunt L.
- 1039 *Pennis*) pinnis V. 2.
- 1042 *Desipere est*) Desuper est V. 1.
- 1046 *Fuerant*) fuerent A. marg.
- 1047 *Huic prima*) hinc prima D.
- 1048 *Quid*) Quod P.
Scirent -- viderent) sciret -- videret E. 1. 2.
- 1052 *Quid factio esset opus*) Quid sit opus factio C. E. I. P.
Facile neque enim paterentur) facile neque E.
 opus, neque enim faciles paterentur L.
- 1056 *Vigeret*) vigeretur c. P. vigeret etiam *in nor.* P.
- 1061 *Etenim id licet e rebus*) etenim licet in rebus E.
 P. V.
- 1063 *Fremunt*) premunt A. B. C. E. I. fremunt c. tremunt Nonius.
- 1064 *Rabie distracta minantur*) rabies distracta minantur P.
- 1066 *At catulos*) aut catulos E.
- 1067 *Aut ubi*) At ubi E.
Jactant) lactant pedibus A. B. C. D. I. P.
Petentes) patente V. potentes 1. 2.
- 1068 *Teneros imitantur*) veros imitantur F.
- 1070 *Et cum*) At quom L.
Deserti) desertis, quid. codd. P.
- 1074 *Pinnigeri sevit*) Pinnigeris acuit calcaribus *Quid*.
- 1075 Hic sequenti postponitur E.
- 1076 *Sis alias*) sic alias A. C. D. E. I. 1. 2.

- 1079 *In falsis*) in falso C.E.P.V.
- 1081 *Certant, prædaque repugnant*) cernant, prædataque 2. certant, prædataque 1. certant, præda atque V. prædæque P.
- 1083 *Deest ut* P.
- 1092 *Diditur*) diditus A. B. deditur P.
- 1093 *Incita*) insita c. P.
- 1096 *Æstuat in ramos*) Æstiva in *Quidam*.
- 1098 *Et micat*) Emicat A. B. L. 1. 2.
- 1101 *Vapores*) vaporem P.
- 1104 *Hi*) & P.
- 1105 *Et igni*) & acri c. P.
- 1107 *Cœperunt urbeis*) cœperunt tum urbes A. B.
- 1109 *Divisere, atque dedere*) diversim ut quisquis haberet, prisca codices P.
- 1111 *Viresque vigeant*) viresque vigentes F.
- 1116 *Gubernet*) Gubernat C. E. P.
- 1118 *Neque enim est unquam penuria parvi*) neque æs tanquam penuria c. neque enim æs tanquam P. neque enim est unquam penuria parvi, codd. P. neque enim æs tanquam penuria parvo P. *in not.* penuria. Parvi at - V.
- 1119 *At claros se homines voluere esse, atque potentes*) At claros, homines voluerunt se, atque potentes C. E. V. Ad claros homines voluerunt atque potentes P.
- 1121 *Degere vitam*) ducere vitam A. marg.
- 1127 *Imperio res*) inferiores velle V. 1. 2.
- 1128 *Sine incassum*) fide incassum MSS. V.
- 1130 *Vaporant*) vaporat c. P. *in not.* ita corrigi jubet. hunc & sequentem deleri vult Creech.
- 1131 *Aliis magis*) altis magis C. E. P.
- 1140 *Turbasque redibat*) turbasque recidit r. recidat 2.
- 1141 *Sibi cum, ac*) siccum ac 2. Lege *siccum i. e.* non cruentum, ut *sicca morte* apud Juven. V. sibi eum hac

hac summa tum quisque I.

- 1142 *Docuere creare*) didicere creare Creech. conjicit.
 1144 *Vicolere*) defessum vicere ævum I. vigere ævum
 2. vi gerere IV.
 1146 *Arctaque jura*) arctaque iussa V.
 1148 *Quam nunc concessum*) quam non concessum P.
 corrig. in not.
 1150 *Unde*) Inde M. P. V. hunc versum post 1152.
 ponendum censet Creech.
 1158 *Protraxe ferantur*) prograxe A. B. c. protraxe C.
 E. MSS. V. Gass. prograsse D. procraxe Creech.
 prograxe feruntur c. P. prodasse pro prodiisse V.
 1163 *Sacra rebus, locisque*) florent rebusque locisque
 c. P. V. florent rebus locisque 2. Hunc vel reji-
 ciendum, vel sic legendum censet F. *Quæ nunc
 in cunctis fument arisque focisque* F.
 1170 *Auctu*) auctus c. ita legi jubet P. in not.
 1176 (*Et manet omnino*) & quod) Et tamen omnino,
 quos tantis A. B. Et tamen omnino, quod C.
 E. P. Et manet omnino, quos tantis D.
 1186 *Illorum nutu*) ipsorum nutu Gass.
 1188 *Sol, & luna*) nox, & luna C. E. P. V.
Videntur) videtur C. E. L. P.
 1189 *Signa severa*) signa serena c. Gass.
 1191 *Ros*) sol C. E. P.
Imbres) imber c. P.
 1197 *Velatum*) cælatum sæpe c.
Videri) videre P.
 1202 *Pacata*) placata C. D. E. I. P.
 1208 *Ecquæ*) Ne quæ *Quid*. Et quæ P. *Ecquæ*, codd. P.
Deum nobis) deum endo polis immensa F.
 1211 *Ecquenam*) Et quænam P.
 1213 *Et tanti motus hunc possint ferre laborem*) Hunc
 tanti motus possint sufferre laborem F. Et taciti
 A. B. C. D. E. item Creech. vel tanti c. Creech.

- 1222 *Conripiunt*) Conrepunt, codd. *Pii*.
Perculsi) percussi P.
- 1224 *Sit solvendi tempus adauctum?*) sint solvendi tempus adaucti *Quidam*. adauctum? *Alii*.
- 1226 *Æquora*) æthera verrit c. P.
- 1231 *Ad vada leti*) ad vada lethes, codd. *Pii*.
- 1238 *Potestates*) potestatis E. P.
- 1252 *Altis*) altas A. B. D. L. P. *Gass.* altis A. marg.
- 1257 *Terris*) terras C. E. P. V.
- 1261 *Calore*) liquefacta favore c. P. vapore P. *in not.*
- 1265 *Silvasque excidere*) parent, quibus sylvas cædere *Creech.* sylvas & cædere *Quidam*.
- 1266 *Materiem levare, dolare, ac radere*) Materiemque dolare: & levia radere E. P. Materiemque dolare, lævare, & radere A. B. Materiem lævare, dolare, ac radere: *vel* Materiamque dolare, & lævia reddere *Creech.* priorem lectionem habent prisca codd. *Pii*.
- 1271 *Nec poterat*) Nec poterant C. E. P.
- 1275 *Volvenda*) volvendo P. recte tamen corrig. *in not.* P.
- 1279 *Deest* E.
- 1281 *Ipsum per*) ipsi per C. D. E. I. L. *Gass.* ipsum per c.
- 1289 *Serebant*) ferebant E.
- 1293 *Opprobrium*) obscurum *Pius* ex *Macrobio*.
- 1296 *Reppertum*) armatum in A. B. C. D. E. I. P. V. 1. 2. nec rejicit *Creech.*
- 1297 *Dextraque vigere*) frænis, virgave viere F. dextraque viere, prisca codd. P. vegere D.
- 1299 *Et bijugo*) Et bijugos F. *Creech.*
- 1300 *Inventum*) armatum ascendere c. P. V. 1. 2. prisca codd. P. *inventum*.
- 1301 *Turrito*) aurito corpore c. P. prisca codd. P. *turrito*.
- 1302 *Anguimanos*) Anguimanes C. Anguimanus P.
- 1307 *In mœnera*) munera A. marg. E. munete A. B.

- 1309 *Parthi præ se*) partim præ C. E. P. V. *Parthi*,
prisc. codd. P. *in not.*
- 1311 *Hos possent*) his possent C. D. E. I. P.
- 1314 Hunc rejicit Creech
- 1318 *Petebant*) patebant A. B. c. P. V. 2.
- 1320 *Volnere victos*) volnere victos a. B. P.
- 1322 *Sues tauri*) suos tauri E. V. 1. 2.
Terebant) tenebant D.
- 1324 *Cornibus, ad terramque minanti*) Cornibus & ter-
ram minitanti mente P. V. 1. 2.
- 1325 *At validis*) Et validis P. V.
- 1326 Hunc veruto conficit L. nec illum crudelem cen-
set Creech.
Suo) alio tingentes V.
- 1327 Hunc eradi volunt A. L. M. Creech. deest E.
- 1329 *Dentis adactus*) dentis ad ictus C. ad auctus P.
in not. tamen corrig. *ad ictus*.
- 1333 *Sic, quos*) Siquos ante E. P.
- 1338 *Lucæ, ferro male mactæ*) templis, ferro male cæ-
sæ A. B. D. I. male mactatæ C. E. mactæ c.
- 1339 *Fera facta*) fera fata Pius corrig.
- 1340 *Sic fuit*) Si fuit V. 1. 2.
- 1342 *Fuerat*) fueret A. B. D. P. fieret E. V. fuerit P.
in not.
- 1347 *Perire*) perirent c. P.
- 1348 *Vocabant*) vocabant P.
- 1350 *Textile post ferrum est*) Textile post fartum est P.
conject. *in not.*
Parantur) paratur A. B. D. P.
- 1351 *Tam lævia*) jam lævia P.
- 1352 *Fusi, & radii*) fusi, radii E. P.
- 1358 *Potius durum*) pariter durum E. P. V. 1. 2.
- 1359 *Durarent*) durarunt E. P. spurium hunc esse ait F.
- 1364 *Unde*) inde A. B.
- 1367 *Terra*) terræ Gass.

- 1370 *Locum concedere*) situm concedere c. P.
 1373 *Currere posset*) cernere posset *Gass.*
 1374 *Profusa*) protufa D.
 1379 *Lævia carmina*) lenia carmina c.
 1387 *Unumquidquid*) unum quidvis paulatim C. P.
 1388 *Ratioque*) ratio quæ P.
 1390 *Omnia cordi*) sunt omnia chordæ V. otia cordi F.
Creech.
 1397 *Consuerant*) Consuerunt A. B. D. L.
 1398 *Coronis*) corollis A. B. D. I.
 1399 *Monebat*) movebat P. 2. posses legere *monebat* P.
in not.
 1404 *Et vigilantibus*) Evigilantibus V.
Somni) Somno C. E. P. V.
 1405 *Multimodis*) multimodas P. corrig. *in not.*
 1406 *Unco*) rauco, codd. P.
 1409 *Majorem*) Majore *Quidam.*
Dulcedinis) dulcedine C. D. E. P.
 1417 *Ferina est*) ferina A. B. P. V. 2.
 1420 *Et tandem*) Et tamen *Quidam.*
Distraetum) distraetam P. V. 1. 2.
 1421 *Dispersisse*) Disperiisse C. E. P. V. 1. 2.
 1424 *Residit*) refedit C. E. P.
 1427 *Signisque ingentibus*) gemmisque insigniter apta
Gass. signisque vigentibus c. P.
 1435 *Et deest* V. 1. 2.
 1439 *Degebant*) degebat V. 1. 2.
 1440 *Discretaque*) descriptaque a. B. D. I. discerpta-
 que V. disceretaque MSS. V.
 1441 *Velivolum*) velivolis a. B. c. D. I. P. V. legi ju-
 bet *velivolum* P. *in not.*
Navibus pandis) navibus ponti a. B. Protei ad
 oras V. propter honores V. florebat propter odo-
 res c. P. 1. 2.
 1445 *Prius actum*) prius auctum P. prius actum, codd. P.

- 1447 *Agri culturas*) agriculturas D. L.
 1450 *Pòlire*) polita V. 1. 2.
 1452 *Progredientes*) progredientis P.
 1454 *Eruit oras*) erigit oras c. P. V. 1. 2.
 1455 *Alid*) aliud A. B.
Videmus) videbant C. E. L. P.

VARIÆ LECTIONES IN LUCRETII

LIBRO VI.

- 1 **F** *Rugiferos*) frugiparos foetus V. 1. 2.
 7 **E** *Exstincti*) exstincta V.
 10 Hunc versum delendum censet L. deest P. sequenti postponit C. E. V. 1.
 „ *Et, per quæ*) & pro quam possent V.
 11 *Ferme mortalibus*) ferme a corticalibus V.
 14 *Cuiquam*) quidquam tamen C. quicquam *Gass.*
 15 *Atque animum infestis cogi servire querelis*) *Pausa*
 atque infestis coget servire querellis K. *Atque*
 animi ingratis vitam vexare querelis C. E. P. 1. 2.
 vexari curis V. Post hunc inferitur: *Causam,*
 quæ infestis cogit servire querelis C. E. P. V. *Pausa*
 atque infestis &c. 1. 2. *Plurima,* quæ infestis
 cogant &c. H. 2.
 16 *Intellexit*) Intellegit K. 1. 2.
Vas efficere) fas efficere K.
 20 *Ur*) In P.
 22 *Cernebat*) cernebant K.
 24 *Cuppedinis*) cupidinis K. torpedinis H. 2.
 26 *Tramite prono*) tramite parvo E. P. 1. 2. pravo K.
 limite prono H. 2.

- 27 *Contendere*) concedere cursu C. E. contendere c. H. 1. 2.
- 29 *Quod flueret natura vi*) Quod fieret K. Quod fuerit fortunai V. Quod fuerit naturali MSS. V. naturali viro atque veniret C. D. E. P. naturali, varieque A. B. Totam versum deleri vult *Creech*. flueret permananter, *vel* permutatim F.
- 31 *Et quibus e portis*) E quibus & portis.
- 38 *Hunc igitur*) Nunc igitur K.
- 43 *Esse, & nativo consistere corpore cælum*) E se nativo consistere corpore, cælum Et V.
- 44 *Fiunt, fientque, necesse*) fiunt, fierique necesse est A. B. C. D. E. P. 1. 2. fientque necesse est I.
- 45 *Esse ea dissolvi*) Pleraque dissolvi A. B. C. D. E. I. P. 1. 2.
- 47 *Vincendi spes hortata est, atque obvia cursu*) Hunc & duos sequentes supposititios putat L. Votorum exhortantur spes; atque obvia rursus C. E. H. 2. Ventorum exhortantur A. B. c. H. 1. P. Ventorum circant placentur omnia rursus K. Ventorum exhortat pellacia, & omnia rursus V. vide *Notium* in *rursus*. Exultant votorum spes P. *in not.* Ventorum exirtant placentur omnia *rurum* 1. rursus 2. obvia rursus D. P.
- 48 *Sunt placato*) sint placato C. E. K. P. *Fuerant*) fuerint P. *Furore*) conversa favore A. B. C. D. E. P. V.
- 51 *Efficiunt*) Et faciunt K. P. V. 1. 2. antiqua exempli. P. *in not.* Efficiunt.
- 54 *Regnum: &*) regnum A. B. C. D. E. P. 1. 2.
- 56 *Hac fieri*) possunt, ac fieri A. B. D. E. has fieri P.
- 65 *Atque alte terminus hærens*) utque alte terminus hereat A. B. hæreat I.
- 66 *Tota regione*) cæca ratione feruntur A. B. c. D. I. H. 1. I. P. 1. 2. tota ratione C. E. H. 2. hunc versum

sum parenthesi includit K.

- 68 *Putando*) putare, alienaque C. E. P. MSS. V.
 69 *Delibrata*) Delibata A. B. C. D. E. P. V. 1. De
 liberata 2. Deirata Creech. i. e. valde irata.
 70 *Sæpe aderunt*) Sæpe oderunt MSS. V.
Quod violari) quo violari A. B. C. E. L. 1. 2.
 72 *Quietos*) quietus c. H. 1. K. P. 1. 2.
 73 *Fluctus*) volvere fletus V. MSS.
 75 *Feruntur*) simulacra fuerunt V. 1. 2.
 80 *Profata*) multa profecta A. B. C. D. E. P. 1. 2.
 81 *Ornanda*) ornata politis K. tornanda, quid. codd. P.
 82 *Ratio cæli, speciesque*) ratio superùm cœlique te-
 nenda A. B. D. H. 2. L. V. ratio superùm cœlif-
 que tenenda 1. 2.
 84 *Quæque ferantur*) cunque ferantur A. B. C. E.
 L. P.
 91 *Præscripta ad candida calcis*) præscribito ad candi-
 da callis V. 1. præscribita ac 2. suprema præscri-
 pta, & candida callis P. ac candida callis C. E.
 94 *Insignem*) insigni capiam A. B. C. D. E. I. P. 1. 2.
 100 *Hinc magno*) hic magno H. 2.
 101 *Nubes*) corpore in aere V. corpore nure 1. 2.
 102 *Ac tigna*) ac ligna c.
 104 *Nam aut cadere abrupto -- pressæ*) Nam cadere aut
 bruto deberent C. E. F. Creech. Nam cadere abru-
 pto -- pressi c. P.
 105 *Aut, ut fumus*) haud ut fumus P. in not. corrigit.
 108 *Magnis intenta theatris*) magnis intenta trachelis,
 quid. codd. P.
 109 *Malos*) muros inter c. P. Gass malos, quid. codd. P.
 110 *Petulantibus Euris*) petulantibus auris C. E. 1. 2.
 A. marg. P. perviantibus auris K.
 112 Hunc versum parenthesi includit L.
 114 *Planguntque*) planguntque P. utramque lectionem
 agnoscit in not. P.

- 115 *Ut non*) interdum, non C. E. P. ut non, prisci codd. P.
- 117 *Corporis tractum*) corpora tractim K. corpore tractum P.
- 119 *Exierit*) exierint K. exierunt V. 1. 2. Creech.
- 122 *Dissiluisse*) maxima dissolvisse C. P. dissiluisse H. 1. 2.
- 124 *Intorsit*) nubibus infercit V. interfit 2.
Conclusaque) contusaque K. contrusaque Alter.
- 127 *Commovit*) contumuit vis V.
- 130 *Pariter sonitum*) parvum sonitum K. V. 1. 2. magnum V.
- 132 *Cur sonitus*) Ut sonitus C. D. E. P.
- 137 *Perfringens*) perfringens impete V. 1.
- 138 *Docet res*) doce res V. 1.
- 141 *Qui quasi*) quæ quasi K.
- 142 *Infringendo*) infrangendo K. V. in frangendo P.
- 144 *Ubi e nube*) uti e nube A. B.
- 146 *Continuo ut*) ut continuo magno D. deest ut A. B. C. E. P.
Trucidet) trucidat K. V.
- 148 *Propere*) propter demersimus K. V. 1. 2.
- 149 *Si nubes*) sin nubes K.
- 150 *Repente*) succensa recente 1. 2.
- 152 *Turbine ventorum*) Turmæ ventorum K.
- 153 *Nec res ulla*) Nec resina, castigat. exempll. P.
- 154 *Sonitu flamma*) sonitu in flamma V.
- 157 *Confercit, franguntur in arctum*) convertit, franguntur in altum c. P. quid. codd. P. *confercit*. prisci codd. P. *in arctum*.
- 158 *Misti*) mista P.
- 164 *Fulgere*) Fulgura K.
- 167 *Videas*) videat c. H. 1. K. P. alii codd. P. *in not.* *videas*.
Arboris auctum) arboris ictum c. ita corrig. P. *in not.*

- 168 *Quam*) quem P.
Aureis) auris A. B. ita vers. 282. auras c. P.
- 170 *Tonitrum*) tonitum accipimus K.
- 171 *E simili*) Et simili c. H. 1. K. P.
Et deest P.
- 175 *Spiffescere*) spiffassere K.
- 176 *Ferviscit*) fervescit V. 1. 2.
- 181 *Nictantia*) nutantia fulgura K. minitantia V.
- 182 *Adlicit*) adfcit aureis *Quidam*.
- 183 *Oculos ad lumina nostros*) oculorum ad limina nostra 1. oculorum ad lumina nostra C. E. P. 2.
- 184 *Alta*) alti K.
- 185 *Impete miro*) agmine miro *Creech*.
- 186 *Nec tibi*) Ne tibi K.
Inferne) inferre P. inferna, prisci codd. P.
- 187 *Quam sint*) Quam sit K.
Quid extent) quod extent c. P.
- 189 *Portabunt*) portabant K. 1.
- 190 *Cumulata*) collata videbis c. P.
- 191 *Superna*) superno K.
- 196 *Clausi*) clausæ K.
- 197 *Minantur*) minantes H. 2.
- 198 *Nunc hinc, nunc illinc*) Nunc huc, nunc illuc *Gass*.
- 200 *E nubibus*) in nubibus *Creech*.
- 206 *Etenim*) sed enim P. recte tamen corrigit P. *in not.*
- 210 *Has*) Hasce *Creech*. *Alii*. Has C. E. K.
- 212 *Fulgere colores*) fulgore colores c. K. P. scribi jubet
fulgere P. *in not.*
- 215 *Ingratis illa*) ingratus. illa C. E. P. V. *ingratis*
 corrigi jubet P. *in not.* ingratiis L.
- 218 *Quali natura*) quod sic natura C. E. P. ignis natura,
 nonnulla exempll. P. *in not.* quod sit natura
 P. *in not.*
- 219 *Et inusta*) & mixta vapore H. 2. codd. antiq. P.
in not.

- 220 *Halantes*) halantis C. E.
Auras) fulfuris aureis c. P. *auras* legi jubet in *notis* P.
- 222 *Per se accendant*) sæpe accendunt V. *fese*, codd. P. in *not.* 1. 2.
- 224 *Hunc*) Nunc P. recte tamen corrigit in *not.* P.
- 225 *Mobilibusque*) motibus, atque H. 2.
- 226 *Obsistere possit*) absistere possit c. P.
- 228 *Uti, ac voces, uti vocis* C. E. *Abesse* potest hic versus *Creech.*
- 230 *Ut deest* P.
Curat item) Cur autem, scribendum censet explicata lectione P. in *not.*
- 232 *Lateramina vasis*) latera omnia vasis C. E. P. lateramina vasi A. B. L. lateramina P. in *not.*
- 233 *In ipsum, &*) in ipsum C. E. P. 1. 2.
- 236 *Usque adeo pollens*) exque adeo cellens V. 1. usque adeo tellens 2. tollens fervore A. B. candens C. E. P.
- 239 *Discludere*) discindere turreis *Quidam.*
- 240 *Tigna, trabeisque*) ligna, trabeisque C. E. P.
- 241 *Demoliri*) commoliri atque A. B. D.
- 242 *Possunt*) possint *Creech. Alii.* possunt C. E. K. P.
- 244 *Neque te in*) neque in C. E. 1. neque quamin 2. neque quem in V.
- 246 *Nubibus exstructis*) Nubibus extractis C. P. extractis H. 2. quid. codd. P. in *not.* extrusis, alii codd. P. in *not.*
- 248 *Hoc fieri*) hæc fieri *Gass.*
- 253 *Impendent*) Impendunt P.
- 256 *Flumen*) fulmen P.
- 257 *Fertur tenebris procul*) fertur terris procul F. fertus V.
- 259 *Repletus*) repletur C. P.
- 264 *Nubila sole*) lumina sole *Gass.*
- 265 *Nec tanto possent hæc terras opprimere imbri*) Nec
 tanti

- tanti possent venientes opprimere imbres *Gass.*
 tantos possent venientes opprimere imbres *H. 2.*
 tantos imbres *M.* possent terras *C. E.* nec tanto
 possent venientis opprimere *A. B. c. I. P.* nec tan-
 tos *P. in not.*
- 266 *Flumina*) Fulmina *c. P.*
 268 *His igitur*) Hic igitur *P.*
 271 *Semina habere cavas*) Semina hæc de re cavas *MSS.*
V. fac femina ciere cavas V.
 273 *Hic ubi*) Hoc, ubi *E. Hac H. 2.*
 275 *Cum eo*) cum in eo *C. P.*
 276 *Vortex*) vertex *V.*
 278 *Ipse sua nam*) accenditur, ipse suapte *L. Creech.*
Gass. sua cum C. E. P. 2.
 280 *Vis venti, vel gravis ignis*) percaluit gravius jam
 ventus in ignis *c. P.* recte tamen ex *prisc. codd.*
 emendat *in not. P.*
- 281 *Tum quasi*) cum quasi *P.* ○
 291 *Atque ita præcipitans*) Atque ita *Pyrrhæ* nos ad *F.*
 293 *Provolat ictu*) pervolat ictu *D.*
 297 *Vortex, quod*) Vortex, quem *c. V.*
 298 *Idem in*) item in *A. B. C. D. E.* idem in *c. H. 1. 2.*
 307 *Concepit*) concipit *MSS. V.*
 310 *Perculit ictu*) percutit ictu *D.*
 311 *Vaporis*) vapores *P.*
 312 *Excipit ictum*) excipit illum *c. P.*
 314 *Vis sit ferri, hoc secius illa*) vis ferri 'st hoc secius
 illec *V. 1. secius ille 2.*
- 318 *Nec temere omnino*) Nec tamen omnino *Gass.*
 319 *Ex quo ex qua* *P.*
 320 *In cursu*) in cursus *P.*
 323 *Sic*) ubi *P.*
 324 *Incita*) insita *C.*
 331 *Per rara viarum*) per operta viarum *H. 2.*
 334 *Natura*) naturæ *P.*

- 334 *Deorsum*) pondera deorsum V. deorum 1. 2.
- 338 *Plagis*) gladiis itinerque *Nonius*.
- 346 *Intendunt*) intendant A. B. D. incedunt *Quidam*.
incendunt *Alii*.
- 348 *Liquidis quia*) liquidus quia E. H. 2. *Creech*.
Travolat ignis) trameat ignis A. B. D. transvolat
C. E. L. traviat c. P. transviat MSS. V.
- 349 *Perfringit*) perfigit V. 1. perfrigit 2.
- 350 *Qua texta*) quæ tecta c. quæ texta P.
- 356 *Stellis fulgentibus alta*) telis fulgentibus alta F. K.
Creech. vel *stellis fulgentibus apta Creech*.
- 359 *Ventique calore*) ventique calores *Quidam*.
- 361 *Inter utrumque igitur*) Inter utrasque igitur E.
- 362 *Tum variæ*) Cum variæ *Quidam*.
- 363 *Nam fretus ipse*) Namque frit ipse H. 2.
Frigus, & æstum) frigidus æstum c. H. 1. P. fri-
gus ad æstum *Nonius*.
- 366 *Fluctuet aër*) fluctuet æther *Gass*.
- 367 *Et*) est P.
Rigoris) postrema liquoris H. 1. P.
- 368 *Tempus id est vernum*) Tempus adest vernum c. E.
H. 2.
- 396 *Se res, turbareque*) sese, turbareque V. 1. inter
se, turbareque 2.
- 370 *Extremus*) extremis A. B.
- 371 *Quod fertur*) cum fertur H. 2.
- 374 *Mirum est in eo si*) mirum si in eo jam tempore C.
E. mirum si in eo tum P. si in eo sic H. 2.
- 281 *Indicia occultæ*) Judicia occultæ A. B. c. D. H.
1. 2. 1. P.
- 388 *Quo cuique est cumque voluptas*) quo ducit quemque
voluptas A. B. quo inducit cumque P. at qua ejus
est cumque voluntas V. 1. quoque est cumque 2.
voluntas H. 2. P. V. 1. *Gass*.
- 389 *Adversabile cumque est*) adversabile cūque est C. E. P.
aver

aversabile P. *in not.*

390 *Isti*) *icſu* C. E. P.

Fulguris halent) fulguris edant D.

392 *Nullæ ſibi turpis conſcius rei*) conſciu' rei Creech.
nulla ſibi turpi conſcius in re C. E. P. V.

396 *An con brachia ſuefaciunt*) An tum brachia conſue-
ſcunt A. B. C. D. E. P. V.

397 *In terraque patris*) Et terræ matris P. *in not.*

401 *Ipſe in eas tum*) ſucceſſere, ipſus in æſtum C. P.
ipſe in æſtum E.

402 *Teli*) cæli P. priſca lectio *teli* P. *in not.*

404 Poſt hunc verſ. 474. ſi modo Lucretianus eſt, vi-
detur locandus L.

405 *Si vult caveamus*) Præterea ſævi ut caveamus H. 2.

407 *Vult opprimere*) autem vel opprimere 2.

411 *Mittere*) mittier, quidam codd. P. *in not.*

420 *Plurimaque hujus*) plurimaque plus A. B. E. plu-
rima quo plus C. P.

428 *Tum ſunt*) tum ſint C. E. cum ſint P.

431 *Quam cœpit*) qua cœpit Gaſſ.

439 *Detrudit ad*) detrufit Creech. Al. detrudit ad C. E. P.

442 *Ventis e nubibus*) venti ſe nubibus Creech. Alii.
venti ſe e nubibus, priſci codd. P. *in not.* venti ſe
nubilus P. *in not.* ventis e nubibus C. E. P.

446 *Procellæ*) procellat V.

452 *Poſſint*) poſſent A. B.

453 *Comprenſa teneri*) compreſſa teneri C. E. P. V. 1. 2.

459 *Quam ſint queque*) Quam ſint quoque V. 1. 2. Qua
ſint conque V.

461 *Cum conſiſtunt*) tum conſiſtunt C. P. recte tamen
corrigit cum P. *in not.*

464 *Hic demum*) Hinc demum H. 2. Gaſſ.

465 *Condensa, ac ſtipata ſimul cernantur, & udo*) Et
condenſa, atque arêta, apparere, & ſimul ipſo
A. B. C. E. I. V. hunc verſum delet L. Et con-

den-

- denſa, atque arcta patere: & ſimul ipſo P.
 466 *Videantur*) videatur C. E. P.
 467 Delet L.
 „ *Nam loca declarat*) Nam ſe declarat C. E. Nam
 ſi P. nam loca, emaculati codd. P. *in not.*
 468 Delet L.
 „ *Res ipſa, & ſenſus*) Res ipſa ad ſenſum C. E. V.
 472 *Quo magis*) Quod magis *Quidam.*
 473 *Momine ponti*) momina ponto V.
 474 *Ratio cum ſanguine abeſt*) ratio conſanguinea eſt
 humoribus V. ratio tum ſegnſ abeſt M. & H. 2.
vel cum ſanguine adeſt c. H. 2. P. Delendum ver-
 ſum cenſent L. P. *Creech.*
 480 *Urget enim*) Surgit enim c.
 481 *Nimbiſ*) nimbus P.
 482 *Hunc veniant*) huc veniant c. P.
In cœtum) in cœlum P.
 485 *Quantaque volarent*) cunctaque volarent *Quidam.*
 495 *Demiffus*) dimiffus P.
 498 *Creſcere utraſque*) creſcere utrumque A. B. C. D. E.
 I. L. P. *Gaſſ.*
 500 *Corpus cum ſanguine*) ſanguis cum corpore creſcit L.
 501 Delet L. recte forſan *Creech.*
 502 *Concipiunt*) Conſuggunt, codd. P. *in not.*
 508 *Nubes vi venti*) nubes imbres tum mittere *Creech.*
 510 *Coacta*) coorta *Creech. Alii.* coacta C. E. V. MSS.
 511. *Urget, & e ſupero premit*) Urget & inſuper oppri-
 mit V. Urget & ſuper V. Urgens & ſuper 1. 2.
 514 *Stillantque*) ſtillantia, quaſi A. B. I. ſtillante C.
 E. P. MSS. V. ſtillando H. 2. M.
 515 *Cera*) Tela ſuper MSS. V. Teda V.
 516 *Vehementer utroque*) vehementer utrinque c. H. 2. P.
 519 *Multa fuerunt*) multa ſentur ſemina V. aſſentur
 V. ſientur 1. 2.
 521 *Inſuper, atque omni*) Inſuperaque omni *Quidam.*

- 522 *Terraque cum fumans*) Terraque consumens humorem c. P.
Rehalat) tota relatratur V. redralat MSS. V. redhalat V.
- 523 *Hinc ubi*) Hic ubi C. E. P.
- 525 *Nubibus arqui*) nubibus arci C. E. arquis c. P. nubilus arquis, codices P. *in not.*
- 528 *Omnia, nix*) Sicuti nix H. 2.
- 530 *Refrenat eunteis*) refranat aquantis A. marg. H. 2. refranat aventes Perfacile & V. 1. 2.
- 531 *Tamen hæc*) cuncta hæc H. 2.
Reperire) te per te P. reperire P. *in not.*
- 533 *Sint*) sunt P.
- 535 *Fac ut esse*) fac esse D. face ut esse P.
- 536 *Item, ut supera est*) item & supera P.
- 538 *Gerere, &*) gemere, & H. 1.
- 540 *Vi*) jam P.
Submersaque saxa) submerso capte V. submersaque solca 1. 2.
- 541 *Similem esse sui, res*) simile esse & par res H. 2. simile esse sui res P. recte corrigit *in not.* similem P.
- 542 *Rebus subjunctis*) rebus sejunctis D.
- 546 *Differpunt*) discerpunt P.
- 549 *Exsultant, ubi currus fortis equum vis*) exultantia sunt, fortis quam *ubi* equum vis c. tibi P. exultant sola Pisæumque flumen V. exultantes quam *ubi* fortis equum vis a. B. exultant *ubi* currus cunque equitum vi A. C. E. M.
- 550 *Ferratos utrimque* Ferratos cum utrinque V.
- 551 *Ubi magnas in aquæ*) *ubi* in magnas aquæ A. B. in magnas æque C. E. magnas in aquas c. P.
- 553 *Aqua, & fluctu*) aquæ fluctu A. B. C. D. E. P.
Vacillet) vacillans D. P. 2.
- 554 *Ut vas in terra*) Ut vas inter non MSS. V. Ut vas
 infe-

inferii non V. Et vis in c. P. Ut vas, quid. codd.
P. in not.

557 *Parti ex*) parte ex P. 1. 2.

562 *Minent*) minant in C. E. P. in not. (micant c. P.
manent, alii codd. P. in not.

Prodita) percita P. in not.

566 *Tantam*) tandem terrarum E.

567 *Non ulla refrenet*) si nulla refrænet C. E. P.

568 *Reprehendere eunteis*) deprehendere eunteis C. E. P.
reprehendere cunque? D. euntem: A. B. L. Creech.

571 *Ruinas*) ruinam P.

573 *Suas se in*) suas in C. E. P.

578 *Aut ipsa tellure*) ut ipsa I. ipsa tellure C. E. P. ipsa
ab tellure A. B. H. 1. aut ipsa a tellure Creech. Al.

580 *Magnas*) magno F.

Fremit ante) fremitante E.

582 *Simul artam*) simul altam A. C. D. E. L. P. simu-
latam a. B.

584 *In Tyria*) In Syria C. E. P. V.

Fuit Ægis) fuit Argis H. 2. Ægi P. recte tamen
corrigit Ægis P. in not.

586 *Disturbat*) Disturbans C. E. Disturbatque P.
Obortus) abortus P.

587 *Ceciderunt*) cecider' & V.

Multaque) Multa V.

588 *Multæ per*) multis per A. B. I.

589 *Subsedere*) Subsidere P.

592 *Inde*) unde P.

594 *Moveri*) atque movere C. E. P. 2.

596 *Superne*) superna C. P.

Inferne, cavernas) inferne caverna C. E. inferna
cavernas c. P.

597 *Terraï ne dissolvat*) Terrarum ne H. 2. Terræ ne
dissolvatur P. Terrarum ne diffiliat natura c.

598 *Neu distracta*) Nec distracta D.

- 602 *Attamen*) Et tamen P. prisci codd. Attamē P. *in not.*
- 603 *Subditat*) Subdit & hunc c. P.
- 604 *Subtracta*) substructa feratur V. 1. 2.
- 607 Deest P. V.
- 609 *Quo tantus fuat*) quo fit tantus decursus C. E. 1. 2. quo fit tantus D. quo fiat tantus A. B. fluat tantus Gass.
- 610 *Veniant*) veniunt D.
- 611 *Tempestatesque volanteis*) tempestatesque valenteis H. 2.
- 619 *At pelage*) At pelago C. ita legi jubet ex antiquis exemplaribus P. *in not.* pelagi A. B. I. P. pelagus E. *Substrata*) Scribi jubet ex prisca lectione *subtracta* P. *in not.*
- 622 *Largiter in*) Largius in c. P. Largitus in H. 1.
- 628 *Æquora ponti*) æquore venti *Quidam.*
- 629 *In orbe*) in orbi E. H. 2.
- 632 *Conjunctas -- cingit*) conjuncta est -- cingens A. B. C. D. E. P. *Maris undique*) magis undique *Quidam.*
- 638 *Liquido pede*) recto pede Gass.
- 641 *Media de clade*) enim dia de clade F. K. enim mediocri clade F. *Creech.* mediocre clade V. media Græcia de coorta 1. 2. de glande coorta H. 2. media quæ clade P. scribit tamen *in not.* ex antiqua lectione P. *media de clade.*
- 645 *Cernentes pavida*) Cernentes pando c. H. 1. panda P. corrigi *in not.* P. pavida.
- 647 *Tibi rebus*) tibi in rebus C. E. D. I. P. Gass.
- 650 *Et videas*) Ut videas P.
- 651 *Constet*) constent H. 2.
- 652 *Et quota pars homo terrai sit totius unus*) Nec sit pars homo terrai quota totius unus C. E. H. 2. Nec quota pars homo &c. c. M. P. unum c. Nec tota pars homo &c. H. 2. P. *in not.* sed textus lectionem magis

- magis probat P. *in not.* V. 1. 2.
- 655 *Miratur*) miratus P. quid. codd. miratur P. *not.*
- 658 *Obturgescit*) Quidam legunt *obbrutescit* P. *in not.*
- 659 *Oculos*) oculosque P.
- 660 *Exsistit sacer*) Exurit sacer c. P.
Corpore) corpora P.
- 663 *Nobis calumque*) morbi, calumque A. C. E.
Mali fert) male fert P. scribi jubet *in not.* P. Et
satis hæc tellus orbem calumque malum fert.
- 666 *Suppeditare*) suppeditari C. D. E.
- 671 *Ut tempestates*) Et tempestates C. E. 1. 2.
- 672 *Tetulerunt*) retulerunt D. P. tetulerunt *not.* P.
- 674 *Fluvius, qui non est, maximus eii est*) fluvius, qui
visus maximus eii A. B. C. E. P. 1. 2. quivis ut
maximus V.
- 686 *Percaluit, calefecitque*) percellit, calefecitque K.
- 687 *Saxa furens*) Saxa ferens K.
- 689 *Deest* P.
- 690 *Funditque ardorem*) Vertitque ardorem V. Fecit-
que ardorem P. Fertitque P. *in not.*
- 991 *Differt*) Differre P. Differt, alii codd. P. *not.*
Fumum. inferas vers. 689. P.
- 693 *Ne*) Nec P.
- 694 *Magna ex parti*) magni ex D. parte C. P.
- 696 *Mari*) mare A. B. P.
- 697 *Hac ire*) hæc ire G.
- 998 *Mari penitus res cogit aperto*) mare: & penitus se
cogier arcto C. E. H. 2. animam penitus Creech.
mare A. B. res cogit aperto c. H. 1. hunc versum
spurium censet L. post hunc inserit L. quem spu-
rium quoque censet. 'Et penetrare mare, & pe-
nitus se cogier arcto L.
- 699 *Flammas*) flammam H. 1. 2. P.
- 701 *Ventigeni crateres*) vertice ite crateres A. B. C. E. M.
P. v̄etigeni crateres a. vertigini 2. vertice enim V. 1.

- 702 *Nos quas*) quos nos P.
- 708 *Eum ferro, neque*) eum ferro nec A. B. C. D. E. P.
- 710 *Verum aliquid genere esse ex hoc quod concio dicat*) Verum esse ex genere hoc aliquid, quod C. E. Utrum -quod contigit eii V. contio dicat A. B. contio credat E. P. *in not.* concio credat C. contio itel 1. 2.
- 711 *Dicere habemus*) dicere avemus H. 2.
- 712 *Æstati*) æstate A. B. C. E. P. æstatem H. 1. 2.
- 716 *Quo Etesia flabra feruntur*) qui Etesia esse feruntur C. E. qui Etesii esse feruntur V. efflare feruntur c. quo Etesia efflare feruntur P. scribi jubet *quo Etesia flabra feruntur* P. *in nat.*
- 718 *Sursum replent*) rursus replent c. H. 1. P.
- 720 *Flumine, quæ*) Flamine, quæ H. 1. 2.
- 722 *Nigra virum*) nigra nigram c.
Percottaque sæcla) percotto sæcla C. E. P. V.
- 727 *Amni*) amnis P.
- 728 *Proclivus*) proclivis C. E. P.
- 730 *Quo Etesia*) quod Etesia H. 2.
- 735 *Forsit & Æthiopum*) Forsitan Æthiopum C. E. P. 2.
- 736 *Crescat*) Crescit P.
Albas descendere ninguis) albas decedere ningues C. E. I. albos decedere in igneis c. P. *albas decedere ningues* scribi jubet P. *in not.* albas deffundere ningues H. 2.
- 738 *Sint*) sunt P.
Deest loca C.
- 742 *Cum advenere*) cum venere A. B. C. E. P.
- 743 *Remigii*) Remigio P.
- 746 *Substratus*) lacus subjectus H. 2.
Averno est) Aveni C. E. H. 2. P. 1. 2.
- 747 *Qualis apud Cumas locus est, montemque Vesevum*) Hic locus est Cumas apud, Ætruscos per montes, Oppleri validis ubi fumant montibus auctus Pius ex *Jano Parrhasio*. Is lacus est, Cumas apud, &

- Vesuvi per montis A. B. Is locus est Cumas apud
 Hetruscos & monteis C. Is locus est Cumas apud
 Hetruscos, & monteis E. Is locus est Cumas apud,
 acri sulphore montis V. His locus &c. 1. montes 2.
 Ut locus &c. Euboico sub monte F. Qualis apud
 Cumas est ocris vipera montis L. Miseni sub pede
 montis *Gass.* Is lacus est Cumas apud acri sulphore
 montis K. Qualis apud Cumas lacus est D. Hic
 locus est Cumas apud, ejus sub pede montis P. Is
 locus &c. apud, ejus sub pede montis c.
- 748 *Oppleti*) Pompeji calidis L.
Auctus) aucti C. E. L. V.
- 749 *In mœnibus*) in montibus c. P.
- 752 *Non cum*) non, cum A. B.
- 755 *Loci hoc opus*) loci opus C. E. locis opus H. 2.
Ipsa sua vi) ipsa suapte C. E. I. P. V.
- 756 *Item locus esse, videri*) item spelunca videri F. lo-
 cus (lacus) sulphoris esse V. esse, vigentes *Creech.*
 esse volantes H. 2. M.
- 757 *Quadrupedes quoque quo simul ac vestigia primum*)
 Quadrupedum quo secla simul vestigia prima F.
- 762 *Janua ne bis Orci potius regionibus esse*) Janua neu
 poteis Orci regionibus esse MS. neu postes V. ne
 potius orci regionibus C. E. ne portis orci c. ne
 portis orci & P. ne potius his orci A. B.
- 763 *Credatur posta, hinc animas*) Credatur post hinc
 animas Acherontis E. V. 1. 2. Credatur, posthinc
 animas Acherontis C. P. posita hinc H. 2. M.
- 764 *Inferne*) inferna P.
- 768 *Namque ipsa de re nunc dicere*) nam de re nunc ipsa
 dicere *Quidam.* de re tibi P.
- 771 *Multa, homini quæ*) Multa cibos, quæ C. E. P.
 cibo æque sunt V.
- 772 *Possint*) possunt D.
- 776 *Texturas*) Exuvias inter *Quidam.*

- 778 *Aspera odore*) aspera tactu A. B. C. E. P. 1. 2.
 782 *Infesto sensu*) infestæ sensu L. corrigi*t in not.*
 783 *Tributa est*) tributa E. H. 2.
 786 *In deest* P.
 791 *Ubi acris*) ubi acris A. B. acris C. E. P.
 792 *Consopit*) cum sopit V. 1. 2. Post hunc inserit L.
 Quin gravidis hinc nidor abortum immittere suevit.
 793 *Deicere ut pronos qui morbus sepe suevit*) Deicere
 ut privos A. B. Concidere ut pronos qui morbos
 mittere suevit C. E. item L. sed deleri eum mavult
 L. Nidore ut somnos qui morbus mittere suevit F.
 Concidere & fumus qui morbum mittere suevit V.
 Cum cinere & fumus qui morbum mittere suevit
 V. 1. Concipere & fumum qui &c. V. Concidere
 & pumos qui morbo mittere suevit V. 2. Cum ci-
 nere & fumo qui morbum mittere V. Concidere &
 fumus V. 1. Concidere & primos qui morbos mit-
 tere suevit c. P. morbo M.
 796 *Odorata est*) odora est P. neque corrigi*t in not.*
 798 *Atque*) utque P.
Sedibus. intus) sedibus ipsis D. Gass.
 799 *Etiam cunctere lavacris*) etiam cum te relavaris c.
 P. cunctere lavabris V. 1. 2. lavari C. E.
 800 *Plenior & folio in fueris ferventis aqua*) & fueris
 folio ferventis C. E. Plenior efflueris folio ferven-
 tis c. P. Plenior afflueris dolio ferventis H. 2. &
 fueris folio in ferventis A. D. I. & superis folio
 in B.
 804 *At cum membra hominis percepit fervida febris*) Aut
 nisi membra prius pertexit frigida servus A. B.
 Aut nisi membra domus percepit fervida mustum
 K. At cum membra minus pertexit fervida servus
 C. P. membra domus percepit fervidus ignis c. P.
 domans percepit fervida servis H. 2. dominus per-

- textit fervida servis E. dominus percepit 1. 2. do-
mans perreperit V.
- 805 *Tum fit odor vini plagæ manabilis instar*) Aut fit
odos, plagæ manabilis mora A. B. viri plagæ ma-
nabilis c. P. *in not.* manabilis D. P.
- 810 *Exspirat*) expiret A. B. C. D. E. P.
Scaptensula) scaptensula A. B. C. E. P.
- 814 *Copia desit*) copia defiat A. B. desit C. E. P.
- 815 *Magna? necesse est*) magna vacare C. E. H. 2. ne-
cesse est c. H. 1. P.
- 816 *Exæstuet*) exæstuat C. E. P.
- 817 *Exspiretque*) Expiratque C. E. P.
Aperta) apertum 2.
- 820 *Venenet*) veneni V. P. legi jubet *in not.* Et spatium
cæli quadam de parte venenat P. *in not.*
- 823 *Ut cadat*) Et cadat D. *Gass.*
Qua dirigit æstus) qua se erigit æstus F. derigit
A. B.
- 824 *Hæc eadem*) hic eadem C. E.
- 827 *Veneni*) venena C. P.
- 829 *Sit*) fit P.
- 834 *Pennarum*) pinnarum P.
- 835 *Proditur omne*) perditur omne C. P.
- 836 *Nixari*) nixari A. B. D. E. I. P. vexari nequeunt C.
- 837 *In terram*) in terris a. B. P.
- 838 *Natura*) Naturam P.
- 841 *Rarescit*) Arescit A. C. E. P. V. 1. 2.
- 843 *Affecta calore*) effœta calore C. E. *Gass.* effœta va-
pore H. 1. 2. P.
- 844 *Hoc fit frigidior*) Fit quoque frigidior C. E. P. Hoc
quoque *Quidam*.
Qui in terra est) qui terra est D.
- 846 *Scilicet, ut coeundo*) scilicet in coeundo C. E. P.
- 848 *Est apud*) Esse apud D. I.
- 849 *At*) & P.

- 851 *Fervescere raptim*) fervescere partim C. E. P.
 854 *Sol nudum*) sol udum C. E.
Contractans) contractans C. P. V. 1. 2.
 857 *Hic*) hunc P.
Crasso corpore) crassi corporis C. E.
Terram) terra, legendum censet P. *in not.*
 858 *Vapori*) vapore C. D. E. vaporem P. calido satiare vapore, legendum pronuntiat P. *in not.*
 862 *Rara tenet circum hunc fontem*) Pura tenet circum fontem C. E. Parthenice circum fontem V. Para tenet circum fontem 1. Partene circum fontem 2. Parva tenet certum fontem P.
 864 *Hinc ubi*) Hinc ubi c. P. 2.
Obruit umbris) obruit undis c. H. 1. 2. P. recte tamen corrigi jubet *umbris* P. *in not.*
 865 *Subtus frigescit*) solito frigescit H. 2.
 868 *Faciunt laticis tactum*) faciunt aquæ tactum A. Ita legendum ex *Beda* censet P. *in not.* laticis tactum a. *Atque saporem*) atque vaporem C. E. P. V. 1. 2. usque vapore H. 2.
 869 *Radiis terram dimovit*) radiis umbram dimovit *Creech.*
Obortis) obortus A. E. obortis a. C.
 875 *In luci*) in lucem C. E. P. in luce A. B. D.
 877 *Dimittat : quasi sæpe*) demittat cum sæpe C. E. H. 2. demittat P. quasi sæpe c. H. 1.
 878 *Mittit*) mutat, & C. E. nutat c.
Nodosque relaxat) nervosque relaxat a. B. V. venasque relaxat H. 2.
 887 *Non tam viva tamen*) Non ita multa tamen V.
 889 *Conciliari*) conciliare C. E. P. V. 1. 2.
 890 *Genus endo mari spirat*) genus Aradius spirat *Creech.* inde mari spirat C. E. P. sparat fons 1. 2. endo mari Aradio fons V.
 891 *Qui*) Quod P.

- 892 *Præbet regionibus*) pariter regionibus c. P. sed ex
prisca lectione *præbet* emendari jubet P. *in not.* præ-
ter regionibus V. 1. 2.
- 896 *Quo cum*) quæ cum C. E. P.
- 897 *Aut cum tedarî corpori*) aut in tedarî cum corpora C.
E. P. indu tedarî corpore V. aut in tedarî corpore
V. corpora *Alii*.
- 898 *Quia*) quod 1. 2.
- 900 *Lumina lychnum*) lumina linum C. E. lychnum c.
- 905 *Putandum est*) fatendum 'st *Gass.*
- 913 *Demisso*) demissos *Creech.* demisso C. E. P.
Jactarier auris) jactarier hamis C. E. P. auris H. 2.
- 916 *Permananter vis*) permanant; & vis P. aliam etiam
lectionem agnoscit P. *in not.*
- 921 *A rebus*) ab rebus E.
Quascumque) quæcumque P.
- 922 *Mitti, spargique necesse est*) mitti fateare necesse 'st
A. D. I. L. P. *Gass.*
- 923 *Fluunt*) fluant P.
Rebus odores) rebus obortu M.
- 925 *A fluviis*) e fluviis P.
- 927 *Per aureis*) per auras C. E. P.
- 935 *Sentire sonorem*) sentire sonare A. B. C. H. 1. 2. P. 1. 2.
- 941 *Mistum corpus inani*) nisi corpus mixtum inani A.
B. D.
- 946 *Diditus in*) Diditur in A. B. C. D. E. P.
- 947 *Unguiculosque*) unguiculasque P. utramvis lectio-
nem probat P. *in not.*
- 953 *Quin ferri*) qui ferri K. P.
Suëvit) fuerit P.
- 954 *Undique qua circum corpus lorica coërcet*) Denique
qua C. E. K. P. V. quam circum corii F. corii L.
coli A. B. colli C. E. cæli V. colli lorica cohæret
c. P.
- 955 *Morbida vis quæcumque extrinsecus insinuatur*) Fer-
vida

- vida vis *Creech.* vi quacunq̄ue K. visque simul cum extrinsecus C. E. P. vis simulacrūm extrinsecus V. 1. vis simul cum extrinsecus 2. visque simul cum excusseris H. 2.
- 956 *Et tempestates terra caeloque coortæ*) Nam -- F. tempestatem coortam F. H. 2. tempestate in terra coorta V. 1. tempestatem 2.
- 957 *E caelo emotæ terraque repente faceffunt*) In cælum terrasque remotæ jure faceffunt A. B. C. E. I. P. In cælum terrasque remota e jure faceffunt V. 1. 2. Vel ferri natura timet circumque fatiscit F. In cælum terrasque timet arcumque fatiscit H. 2.
- 958 *Non raro*) nisi raro C. E. P. V. 1. 2.
- 963 *Montibus alte*) montibus altas H. 2. P.
- 964 *Exstructas ningueis*) Exstructasque niveis radiis c. H. 2. P. exstructas ningues, alii codd. P. *in not.*
- 965 *Liquefcit in*) liquefit in V. 1. 2.
In ejus posta) in ignis posta c. P.
- 966 *Liquidum facit æs*) liquidum facile æs P. *in not.*
- 970 *Oleaster eo*) celaster eo V.
- 971 *Diffluat ambrosia*) Effluat C. E. Effluat ambrosiam P. Effluat ambrosias V. 1.
- 972 *At nihil est, homini fronde hac quod amarius exstet*) Qua nihil est homini, quod amarum frondeat æque C. E. ex se H. 2. Qua nihil &c. quod amarius fronde existat V. Qua &c. amarius fronde hac extet 1. 2. At nihil est homini fronde hac quod amarius extet c. At nihil est homini, quod amarius fronde hac extet A. B. D.
- 977 *Subus hæc res munda*) suibus hæc munda C. E. subus hæc jucunda D. H. 2. I. P.
- 978 *Toti ut*) tuti ut c. P.
- 979 *Quam dicere*) quia dicere c. P.
- 984 *Varii*) variis P.
- 986 *Alia-- , aliaque*) alio -- alioque A. B. C. D. E. I. P.

- 987 Post hunc leguntur vers. 994. 995. C. E. P.
Alia) aliò A. B. C. D. E. I. P.
- 988 Hic post vers. 995. collocatur A. B. D. I. L. *Gass.*
- 989 *Præterea*) propterea P.
- 990 *Aliud per ligna*) aliud tignis, aliud C. E. P.
- 992 *Ire videtur*) ille videtur *Gass.*
- 993 *Eadem*) eandem C. P.
- 995 Post hunc ponitur 998. A. B. D. I. L. *Gass.*
- 998 *Hinc*) huic P.
- 999 *Patefiet*) palam fiet P. *in not.*
Pelliciat vim) pellicit arcum, codd. P. *in not.*
- 1003 *Multusque*) multisque P.
- 1005 *In vacuum*) In vanum D.
Cadunt) cadant A. B. H. 2. M.
Utque) ut qui P. *ut quin* legendum censet *in not.* P.
- 1010 *Quod paullo diximus ante*) quod dicitur, ex elementis C. E. P. V.
- 1011 *De ferro*) e ferro P. V.
- 1014 *Cæcisque in eo*) cæcis in eo H. 2. cæcisque in eis P. cæcisque in eo, prisca codd. P. *in not.*
Hæsit) hæret *Gass.*
- 1016 *Ex transverso*) e transverso H. 2.
- 1020 *Huc accedit*) Hoc accedit E.
- 1021 Hic versus est suspectus ab L.
- 1022 *Simul a fronte*) simul ac fronte C. E.
- 1024 Abest hic versus a MSS. V.
- 1025 *Provehat atque propellat*) provehit atque propellit H. 2.
- 1029 *Hic, ubi*) Hic tibi c. P.
Ferri est) ferri C. E. P. V. 1. 2.
- 1030 *Parvas ad parteis*) Pronas ad C. E. M. P. Privas ad partis A. B. D. Primas ad L. *Gass.*
- 1031 *Ventus*) ventis C. E.
- 1033 *Raro sunt corpore, & aër*) quandoquidem rarefcunt corpora; ut aer c. P.

- 1038 *Atque deest* P.
- 1039 *Et quamquam in partem conamina)* & *vacuam in C.*
E. & *partē in vacuam conamina A. B. D. I. P. Gass.*
- 1046 *Interposito discordia)* *interposito; & discordia D.*
Gass.
- 1048 *Præcepit)* *Percepit C. E. P.*
- 1051 *Fluctu)* *fluctus E.*
- 1052 *Ferrea texta)* *Terrea testa P. scribi tamen jubet*
ex antiqua lectione Terrea texta P. in not.
- 1053 *Eo que)* *eo quod sæpe A. B. C. D. E. I. P.*
- 1055 *E lapide)* *a lapide D.*
- 1061 *Corpuscula; tum fit)* *corpuscula, cum sic c. P.*
- 1062 *Impellant ut eam Magnesi semina saxi)* *Impellātur*
eo magnesia saxa Quidam. magnesia flamine sa-
xa C. E. magnetis semina saxi c. P. in not. ma-
gnetis semina saxit P. flumina A. B. D.
- 1066 *Sola -- calce)* *solo -- calcis H. 2.*
Coalescere) *coalescere A. B. C. D. E. P.*
- 1067 *Taurino ita jungitur)* *taurino jungitur A. B. C. E.*
P. materies si arenæ jungitur H. 2.
- 1069 *Quam)* *Quas scribi jubet P. in not.*
- 1072 *Colos)* *colus H. 2.*
Jungitur una) *mergitur c. mergitur uno P. jun-*
gitur una C. quædam exempl. P.
- 1073 *Queat usquam.)* *queat unquam D.*
- 1074 *Fluctu renovare operam des)* *fluctus renovare E.*
operam det H. 2.
- 1075 *Eluere omnibus)* *ebibere omnibus Quidam.*
- 1076 *Denique res auro argentum concopulat una)* *Deni-*
que auro res aurum copulat F. Denique res auro
aurum copulat Quidam. auro fit uti aurum copu-
lat c. auro fit uti aurum copulet P. argentum co-
pulat A. B. C. E.
- 1077 *Ærique æs plumbo fit uti jungatur)* *Æraque,*
nec plumbo fit C. E. Æs æque nec plumbo E.
Æs

- Æs æque plumbo P. Aureaque res plumbo A. B.
 Æreaque plumbo fit uti jungantur V. Æreaque
 res plumbo I. Ærea res P. *in not.* tangatur ab E.
- 1081 *Restat*) præstat P.
 1082 *Mutua contra*) mutua cuncta H. 2.
 1083 *Convenient*) conveniunt H. 2.
 1084 *Horum optima*) hæc optima C. E. P. peroptima H. 2.
 1086 *Coplata teneri*) compacta teneri C. E. coplata c.
 1087 *Quod magis*) Quo magis 2.
 1096 *Omnis morborum*) omnium morborum *Quidam.*
 1097 *Aut extrinsecus*) Aut intrinsecus H. 2.
 1099 *Putrorem*) putorem A. B. I. P. V. 1. 2.
 1103 *Longe discrepat aër*) longe discrepant res C. E.
 1. 2. discrepat res A. B. discrepat aer c.
 1104 *Nam quid Britannum cælum*) Britanis A. B. E.
 Britannis C. D. P. Brittanidis F. Britanno cæ-
 lo L. Namque Britannis quid cælum H. 2.
 1105 *Et quod*) Id quod L.
 1106 *A Gadibus*) & Gadibus E. H. 1. 2.
 1107 *Percoctaque sæcla calore*) percocto sæcla H. 2. II
 V. sæcla colore c. H. 2. P. calore P. *in not.*
 1108 *Quæ cum*) Quæ quæ P. antiq. codd. *Quæ cum* P. *not.*
 1110 *Videntur*) videtur C. E. P.
 1111 *Deest hic versus* E.
 1113 *Ægypto in media*) Ægypti in medio C. E. P.
 1114 *Attide tentantur gressus, oculique in Achæis*) Hac
 lue tentantur gressus, oculique micantes H. 2.
 1115 *Alius locus est inimicus*) aliis est morbus iniquus
 H. 2.
 1116 *Varius*) variis P.
Id aër) ad aer E.
 1117 *Alienum est*) Alienum A. C. E. P.
 1123 *Subito*) subita P.
 1124 *Persidit*) perfedit E.
 1130 *Pestilitas, etiam pecubus balantibus agror*) Pestili-
 tas

tas & jam pigris calantibus ægor 1. 2. & lanigeris balantibus V. etiam pecudum balantibus ægris C. E. M. pigris talaribus ægre c. P. halantibus, nonnulla exempl. P. *in not.*

1132 *Nobis aduersa*) Nobis diuersa C. E. Nobis ab diuersa P.

1133 *Nobis ultro natura cruentum*) nobis intro natura corruptum C. E. natura ultro C. P. V. naturam intro H. 2. corruptum C. D. E. I. P. V. corruptum 1. 2.

1134 *Quo non*) quod non A. B. D. P.

1136 *Mortifer æstus*) mortifier aër V.

1137 *Finibus Cecropiis*) Finibus in Cecropis C. E. P.

1139 *Ægypti e finibus*) Ægypti finibus C. E. P. Ægypti e finibus P. *in not.* finibus Orcus c.

1141 *Omnes*) omni c. P. omnes, codd. P. *in not.*

1145 *Intrinfecus atro*) intrinfecus atræ C. E. 1. 2. atro c.

1149 Huic subiungi versus 1152. & 1153. vult Creech.

1156 *Angor*) anguor Creech. angor A. B. C. D. E. L. V. 2.

1166 *Homini*) hominum E. H. 2.

Flagrabat ad ossa) flagrabat ad ossa A. B. c. D. P.

1167 Rejicit L.

1168 *Posset*) posses C. E. P. V. 1. 2. positis cuiquam H. 2.

1169 *Vertere in utilitatem*) Verteret utilitatem C. E.

Vertere in-utilitatem c. Vertere ad utilitatem V.

Vertere & utilitatem ad 2. Huic subiungit versum 1172. H. 2.

1172 Deest P.

Lymphis) nymphis putealibus V. 1. 2.

1174 *Corpora mersans*) corpora vexans F. inerrans V. 1. 2.

1175 *Parvis humoribus*) pernix humoribus P. *in not.* parvis, codd. P. *in not.* pravis humoribus E.

1176 *Jacebant*) jaciebant Multi præcipites lymphis putealibus alte Corpora P. *in not.* tamen P. hunc versum inferi iubet post 1170.

- 1178 *Totas ardentia nocteis*) toties ardentia morbis C.
E. totiens ardentia morbis P. V. 1. 2.
- 1184 *Aut ingens*) ac ingens A. B. D. haud ingens C. E.
- 1186 *Contracta colore*) contracta colore A. B. C. E. 1. 2.
contracta P.
- 1187 *Rauca vix edita tussi*) rauca vix edita tusse V.
vix edita tussis P.
- 1188 *In manibus vero nervi trahier, tremere*) trahere &
tremere C. P. 1. 2. vero trahier nervi, & tremere
A. B. D. L. trahere nervi & tremere E.
- 1193 *Duraque; inhorrebat rictum; frons tenta minebat*)
Duraque, in ore jacens rictum frons tenta meabat
C. E. Duraque, &c. -- rictum -- manebat H. 2.
Duraque inhorrebat facies frons tecta meabat
c. P. Duraque in ore jacens, rictu, (rictu)
frons tenta meabat. Duraque inhorrescens rictum,
frons tenta minebat K. inhorrescens, in ore jacens,
inhorrificans, in horrefacens, rictu -- minabat V.
Duraque in ore jacet rictum frons V. Duraque in ore
jacens rictu frons tenta manebat, prisci codd. P. *in not.*
micabat. minabat. manebat Creech. mebat 1. meabat D. I.
- 1194 *Post strati morte*) prostrati morte C. E. post artus
c. H. 1. 2. P.
- 1195 *Candenti*) candente E. candentis H. 2.
- 1198 *Visceribus*) Ulceribus Creech. Visceribus C. E. Al.
- 1201 *Plenis ex*) pletis ex A. B. expletis naribus C. E. P.
- 1202 *Huc hominis*) Hac hominis F.
Fluebat) fluebant H. 2.
- 1203 *Qui tetri*) cui tetri C. E. P.
- 1206 *Partim*) spartim P.
- 1210 *His inceserat*) invaserat acer a. B. D. incusserat
A. C. E. K. iis incusserat P.
- 1215 *Exiret odorem*) exciret C. P. *ut acrem excisset* corrigi
P. *in not.*

- 1217 *Sedibus ulla*) solibus c. H. 1. *Creech.* sedibus ulla
C. E. H. 2. M. P. *in not.* ex *Macrobio.*
- 1218 *Noctibus sæcla*) nocti sæcla a. D. tristia sæcla C.
E. M. P. nec fortia, quid. codd. P. *in not.* noxia
K. V. noctia *Vet. L.*
- 1219 *Exibant*) Exuperant sylvis H. 2.
- 1221 *Omnibus ægram*) omnibus ægre P. V. 1. 2.
- 1225 *Aliis dederat*) ali dederat C. E. alii P. aliis c.
- 1228 *Miserandum & magnopere*) miserandum magno-
pere C. E. P.
- 1230 *Morbo, morti*) morbi; morti E.
- 1232 *Et deest* P.
Mittebat) immittebat V. 1. amittebat 2.
- 1233 *Idque vel*) Atque vel c. P. Idque vel, quid. codd.
P. *in not.*
Cumulabat) cumulabant E. Hunc versum post
1235. collocant E. V. 1. 2.
- 1235 *Ex aliis alios avidi*) Ex aliis alii pavidi P. *in not.*
- 1236 *Suos fugitabant visere ad ægros*) suis fugitabant,
ut fit, ab ægris C. E. V. suos ad ægros c. P. ex
antiquis tamen codd. reponi jubet *in not.* P. *ad*
agros.
- 1237 *Cupidi*) cupidos C. P. V. cupidis E.
- 1238 *Pœnibat paullo*) pœnitet, & paullo C. E. M. Pœ-
nas & paulo c. P. pœnis P. *in not.* pœna ibus at V.
Pœnibus & 1. Pœnibus at 2.
- 1239 *Maectans*) maectat C. E. maectans c. Inferas 1242.
1243. P.
- 1242 *Pudor quæ tū cogebat*) pudoreque omni cogebat c. P.
- 1244 Inferitur post 1247. P.
- 1245 *Aliis alium*) aliis alius F.
- 1247 *Bonam partem in lectum*) bona ex parte C. E.
bona ex parti H. 2. bonam partē c. in letum C. E.
- 1252 *Casis contrusa*) casa contrusa C. E. P. V.
- 1253 *Dedita morti*) tradita morti c. P.

- 1257 *Nec minimum partim*) Nec minimam partem cæ
A. B. C. E. P. V. *Creech.* Nec minima pars ex H. 2.
Mæroris) ægroris in V. *Creech.* mæroris in C. E.
P. 1. 2.
- 1259 *Parti*) parte C. D. E. P. 1. 2.
- 1260 *Omnia complebant*) omnia condebant A. B. C. E.
P. condebant 2.
Tectaue) tectis, quo c. P.
Quo mage eos tum) quo magis æstus C. E. M. P.
æstu D. K.
- 1261 *Confertos*) Confectos ita D. K. Infertos c. P.
- 1263 *Silanos ad aquarum*) sola amneis ad c. P. sic am-
nis ad H. 2.
- 1264 *Aquai*) aquarum C. E. P. V.
- 1266 *Tum corpore*) cum corpore E.
- 1269 *Ulceribus tætris*) Visceribus tætris C. E. P. cæcis
propè A. B.
Sordique sepulta) fordeque sepultis A. B. C. E.
fordetque sepultis H. 2. sordique sepulta c. cor-
dique sepulta D. fordeque sepulta 2.
- 1275 *Pendebantur: enim*) Pendebantur enim E. Pen-
debant etenim H. 2.
- 1277 *Ut prius hic*) Ut pius hic A. B. C. E. P. Quo prius
D. 2. Quo pius V. Huc pius 1.
- 1278 *Totus trepidabat*) totus repedabat C. E. P.
- 1279 *Consortem mæstus*) cognatum mæstus c. P.
- 1282 *Insuper instructa*) Insuper extracta D. P.
- 1284 *Corpora defererentur*) corpora deferrentur c. P. de-
fererentur, prisca codd. P.

F I N I S.

I N D E X

LOCUPLETISSIMUS,

In quo abstrusa omnia, & obsoleta verba,
item loquendi genera insignia, quæ

T. LUCRETII legentibus ne-
gotium faceßere possunt, diluci-
de ac breviter explicantur,
opera & studio J. A. V.

Prior numerus librum, alter versum denotat.

- A** B auro fulgorem pro
auri fulgorem 2. 50.
Ab Iaccho Ceres. 4. 1161.
quam scilicet Iacchus a-
mat.
Abire pro mori 2. 962
Ablativus duplex. ut Con-
terrere metu quæ possint
numine divæ. 2. 623
& multa similia.
Ab nulla ratione. 1. 934.
& alibi. i. e. temere, nul-
lo consilio, de nihilo.
Aboriri pro intercludi, in-
termori. 3. 156
Abrotonum. 4. 124. genus
herbæ graveolentis.
Absonus. 4. 520. dissonus,
minus conveniens.
Absterrere sibi pabula a-
moris. 4. 1057. i. e. a se
arcere.
Abstraxe. 3. 650. abstra-
xisse.
Abuti cum quarto casu. 5.
1032
Accidere ad aures. 2. 1025
Acerba tuens pro acerbe.
5. 34.
Acervatim. 6. 1261. per
acervos.
Acherusia templa. 1. 121.
infernæ regiones apud A-
cherontem fluvium.
ἀχρόμος puella. 4. 1153.
inornata.
Acragātinus Empedocles.
1. 717. ex Agrigento Si-
ciliæ

- cilie urbe, quæ & Acragas dicta.*
- Actus, us pro cursus, fluxus. 3. 193
- Adactus, us. 5. 1329. ab adigo. adactus dentis pro morfu. ib.
- Adauctus, us. 2. 1122. incrementum.
- Adaugescere. 2. 296
- Adcredere. 3. 869. idem quod credere.
- Adesse pro esse. 6. 70
- Adfigere adhæsum pro adherere. 4. 1235
- Adhæsus, us. 3. 382. & 4. 1235. adhesio.
- Adiectus, us. 1. 690. pro adpulsus. l' accostarsi. pro attactus. 4. 677
- Adigere pro admovere. 5. 1224
- Adjutare. 1. 812. adjuvare.
- Adlicere pro attingere. 6. 182
- Adolere pro cumulare. 4. 1230
- Adopinari pro conjicere. 4. 814
- Adparere tertia brevi ab adpario 2. 1110. comparare, adipisci.
- Adportare ante auribus. 5. 101
- Adsimulatus. 2. 980. similis.
- Adfectus ab adfugo. 4. 1187
- Adversabile. 6. 389. odio dignum.
- Adulare. 5. 1069. caudæ motu blandiri, quod canum est.
- Adumbratim. 4. 364. subobscurè.
- Advorsum pro adversum. 5. 1318
- Ædituentes pro æditui, sacrarum ædium custodes. 6. 1273.
- Ægoceros. 5. 614. Capricornus sidus celeste, αἰγόκερας.
- Ægrescere. 3. 520. in morbum incidere.
- Ægrire pro ægrotare. 3. 107
- Ægriscere pro ægrotare. 5. 350
- Ægor. 6. 1130. morbus.
- Ær secunda producta. 4. 370. a Græco ἀήρ.
- Æribus binis. 4. 292. gemino aëre.
- Æris magnum mare. 5. 277
- Ærumnabile. 6. 1229. ærumnosum, triste, miserabile.
- Æstati pro æstate. 6. 712
- Æta-

- Ætatem pro ætatis spatio. 6. 235
 Ether ultima producta. 5. 499. a. Græco αἰθήρ.
 Æthera pro æther. 6. 466
 Ævus dicebant veteres pro ævum. 3. 604
 Agricultum pro agriculturalum. 4. 590
 Agundis pro agēdis. 5. 1334
 Al per diæresin pro Æ. genus archaismi. militiai pro militia. 1. 30. sic animai, aquai, naturai, linguai, & alia innumerat.
 Alexander, Helenæ raptor, alio nomine Paris. 1. 475
 Algo in sexto casu pro algore. 3. 732
 Algor. 3. 623. frigus.
 Algus, i. 5. 746. frigus.
 Alia; subaudi via. 6. 986. & 987
 Alia pro alius. 3. 931
 Alicunde. 5. 523. ex aliquo loco.
 Alid pro aliud. 1. 264. & alibi non semel.
 Aliena pacis. 6. 68. paci contraria.
 Aliena rerum aliarum. 6. 1063
 Aliena salutis. 3. 832. res noxiæ.
 Aliis dissyllabum per synæresin. 4. 641. & 6. 1225. V. Synæresis.
 Alipes cervus. 6. 765. i. e. velocissimus.
 Aliquæ res pro aliqua res. 4. 264
 Alsius. 5. 1014. qui frigus egre fert.
 Alituum pro alitum. 2. 928
 Alium pro aliorum per synopen. 1. 882. & 2. 910
 Alternis. 3. 374. subaudi vicibus.
 Altitonans. 5. 744
 Altivolans. 5. 434. sublimé volans.
 Am pro eam. 3. 445. ἀρχαίων.
 Amaracinum. 2. 846. & 4. 1172. unguentum ex amaraco, seu sampsucho, herba odorata, quod veteres in deliciis habebant.
 Amaror. 4. 225. amarities.
 Ambens pro ambiens, vel ambedens. 5. 397
 Amcifus. 3. 660. circumcissus.
 Amfractus. 1. 719. circuitus hic illic fractus.
 Anademata. 4. 1122. ἀναδηματα, fasciæ, redimicula.
 Anapestus in fine versus pro
 B b spon-

- spondeo.* 4. 83
Anaxagoræ philosophi sententia de rerum principiis. 1. 830
Androgynos. 5. 837. *monstrum sexus utriusque particeps, alio nomine hermaproditus.* ἀνδρόγυνος.
Anguimani elephanti. 2. 537. & 5. 1302. *quibus manus, sive proboscis flexilis volubilisque est serpentis in morem.*
Angululus. 2. 428. *parvus angulus.*
Anima pro aëre. 1. 716
Animale adjectivum; ut animalia corpora. 2. 726
Animale genus. 1. 228
Annellus. 6. 911. *annulus, orbiculus.*
Anquirere. 4. 1182. *inquirere.*
Anteacta trisyllabum per synæresin. 3. 985
Anteacto trisyllabum per synæresin. 5. 173
Antehac dissyllabum per synæresin. 5. 339
Anteire trisyllabum per synæresin. 4. 142
Anticipare. 5. 658
Antistare. 5. 22. *præcellere.*
Aperta ultima producta obsequentem positionem. 6. 817
Apertum corpus. 1. 298. *patens, quod sensibus attingi potest.* V. *cæcus.*
Apisci. 1. 449. *adipisci, consequi.* *Utitur hoc verbo Catullus de Nuptiis Pelei ac Thetidos.*
Apisci pro invadere. 6. 1224
Aplustra. 2. 555. *ornamenta navium.*
Aplustrum. 4. 439
Aptus pro connexus. 2. 478. & *alibi.*
Aranei trisyllabum per synæresin. 3. 384
Arbutum. 5. 939. *fructus arbuti arboris.*
Armentarius. 6. 1250. *bulbus, vel qui armenta pascit.*
Armipotens. 1. 34. *armorum potens, domiaus. Martis epitheton.*
Arquatus. 4. 334. *qui morbo regio laborat, ἰστεινός.*
Arquus, arqui dicebant veteres pro Iride. 6. 525
Arteria, orum. 4. 532. *ductus a pulmone ad fauces, unde vox fertur.*
Articulare voces. 4. 555. *distinguere, & quasi artubus*

tubus formare.
 Articulatum. 4. 559. *per articulos.*
 Aspergo, inis. 6. 524. *imber, ros.*
 Aspectare pro *aspicere.* 3. 76
 Athenæa mœnia, *i. e. Athenarum.* 6. 749
 Atthis. 6. 1114. *Attica, Græciæ regio.*
 Auctare. 1. 51. *augere. frequentativum est.*
 Auctifici motus. 2. 571. *per quos augentur corpora.*
 Auctus, us. 2. 481. *augmen, magnitudo, moles.*
 Auctus, us. 2. 1121. *incrementum.*
 Auctus, us pro *scaturigine.* 6. 748. *Gifanius.*
 Averna loca. 6. 738. *pestiferos halitus exhalantia, qui avibus supervolantibus spiritum intercludunt. quasi ἀορρα, i. e. sine avibus.*
 Augent pro *augentur.* 2. 1163
 Augmen pro *mole corporis.* 1. 435
 Avida pars *dictum videtur pro ingenti, vasta. sed Creechius improbat.* 5. 202

Avidum auricularum. 4. 598. *avidarum aurium, mira audiendi cupidum.*
 Aurata metalla. 6. 811. *aurifodine.*
 Auxiliatus, us. 5. 1039. *auxilium.*

B

B Abylonica. 4. 1023. *subaudi stragula, peristromata.*
 Barathro, onis. 3. 967. *stultus, barathro dignus. Alii legunt balatro.*
 Barbigeræ pecudes. 5. 898. *caprinum genus.*
 Baubari. 5. 1070. *latrare.*
 Bella anni *ver & autumnus.* 6. 373
 Blanditum. 2. 173. *blandiendo.*
 Bombus. 4. 550. *cornuum, aut tubæ mugitus.*
 Brachii *dissyllabum per synæresin.* 6. 433
 Bractea auri. 4. 731. *tenuissima auri lamina.*
 Britannum *prima longa.* 6. 1104
 Bucera sæcla. 5. 864. *bovm genus.*
 Buceriæ greges. 2. 661. *bovm genus.*

- C
- C**Achinnare. 1. 918. & 4.
1169. *cachinnā tollere.*
- C**acumen extremum corporis. 1. 593. *minima pars atomi, quæ tamen ab atomo divelli nequit, ob ipsius soliditatem.*
- C**adere pro minore in pretio haberi. 5. 1417
- C**æcare. 4. 326. *excæcare.*
- C**æcigenus. 2. 740. *qui ab ortu oculis captus est.*
- C**æcus pro eo qui videri non potest. ἀόρατος. 1. 278. & passim.
- C**æcus pro incognito. 5. 1004
- C**ælestium pro cælestium, i. e. deorum. 6. 1272
- C**ælos in quarto casu numeri multitudinis. 2. 1097
- C**æsura in carmine est syllaba illa quæ ex voce aliqua cæditur, ac post quemvis pedem relinquitur. V. fulget.
- C**alor pro æstate. 1. 175
- C**alor pro igni. 1. 786
- C**alx pro linea quæ in Circo alba creta ducebatur, ubi cursus finis erat. 6. 91
- C**ampi natantes pro mari. 6. 1140
- C**anceris. 5. 616. *vetus genitivus a Cancer.*
- C**anor. 4. 182. *cantus.*
- C**aput lucis Sol. 5. 294. i. e. fons, & origo.
- C**astus pro innocens. 5. 1024 κατέπληξίς. 4. 1156. *stupor, terror, res admiranda.*
- C**atervatim. 6. 1142. *in frotta.*
- C**avea theatri. 4. 76
- C**aulæ pro poris & meatibus corporis. 2. 951
- C**aurus. 6. 134. *ventus ab occasu æstivo spirans.*
- C**onamen pro conatus. 6. 325
- C**ea. 4. 1123. *elegantia vestimenta quæ ex insula Cea apportabantur.*
- C**edere pro incedere. 5. 841
- C**entaurium. 2. 401. *triflissimi saporis herba.*
- C**eres ab Iaccho. 4. 1161. *quam scilicet Iacchus amat.*
- C**ernere pro certare, pugnare. 4. 965
- C**esse pro cessisse, per syncope. 1. 1104
- Χ**αιτων'ια. 4. 1155. *Gratiarum una.*
- C**ibatus, us. 1. 1093. & 6. 1125. *cibus, alimentum.*

- Cibus in totas diffunditur.
subaudi arbores, quamvis præcesserit arbusta. 1.
 353
- Cicuta *pro calamo pastorali.*
 5. 1382
- Cinefactus. 3. 919. *in cinerem versus.*
- Circum *pro circiter.* 5. 881
- Circum-cæsuræ. 3. 220.
περικτομή, summus cortex, superficies.
- Circum-cæsus. 3. 404
- Circumcurfare. 4. 402
- Circumretire. 5. 1151
- Circumtremere. 1. 1088
- Citus. 1. 996. *i. e. concitatus, celeriter motus.*
- Citus *prima producta a cieo, is.* 2. 84. *citus vero prima correpta a cieo, es.*
- Clam esse *pro latere.* 5.
 1156
- Clandestinus. 1. 779. *occultus, latens.*
- Clarare *pro declarare.* 3. 36
- Clarere. 6. 937. *clarum, & manifestum esse.*
- Clarefcere. 5. 1455. *clarum fieri.*
- Claricitare. 5. 945. *advocare, invitare.*
- Claudicat *pro deficit, sive minus apparet.* 6. 1105.
 Creech.
- Claustra vitæ. 6. 1151.
præcordia, & intima viscera.
- Clinamen. 2. 292. *declinatio.*
- Clinare *pro declinare.* 2.
 243
- Cluere. 1. 120. *& passim esse, fama ferri, celebrari, audire.*
- Coactare *pro cogere.* 6. 1120
- Coactus, us. 2. 273. *impulsus violentus.*
- Cœptare. 1. 268. & 4. 112.
incipere.
- Cognosse *per syncopen pro cognovisse.* 1. 332
- Cohibessit *pro cohibuerit.*
 3. 445
- Colere avum *pro vitam ducere.* 5. 1144
- Collabesceri. 3. 600. *conquassari, convelli.*
- Colli *pro colle.* 2. 317
- Colos *pro color.* 6. 207
- Colum. 2. 391. *vas per quod vina transmittuntur, ut puriora fiant.*
- Comitari. 1. 98. *παδουτικῶς, pro deduci, a comito, as.*
- Commèditari *pro imitari.*
 6. 111.
- Commorunt *pro commoverunt, per syncopen.* 2. 765
- Commutatatus, us. 1. 795

- Compositura . 4. 329. *compositia*. ἀρμολυή.
- Comtus, us. 1. 88. *ornatus, ornamentum*.
- Conata, παρρητικῶς . 5. 386
- Con brachia suefaciunt. 6. 396. *consuefaciunt brachia*. V. *Tmesis*.
- Concedere pro cedere, & locum dare. 1. 1074. & alibi *sepius*.
- Concelebrare. 1. 4. *reple-re, populosum & frequentem efficere; celebris enim antiquis frequens*.
- Conciere pro excitare . 6. 826
- Conciliatus, us. 1. 576. & 2. 99. *coitus, concursus, concilium*.
- Concilium genitale. 1. 184. *concurfus atomorum ad gignendas res*.
- Concinnare pro efficere . 4. 1277
- Concio pro turba confluenta. 6. 710
- Conciare. 6. 409. *convocare*.
- Concopulare. 6. 1076. *conjungere*.
- Concretius. 4. 1237. *magis concretum*.
- Concruciare . 3. 149. *simul cruciare*.
- Conductæ partes. 1. 651. *collectæ, ac stipatæ*.
- Condurare. 6. 968. *durum efficere*.
- Confercire . 6. 157. *con-stipare*.
- Conferre membra. 4. 1098. *rem veneream exercere*.
- Conferrefacere . 6. 352. *vehementer calefacere*.
- Confieri pro fieri . 2. 1069. & 3. 413. & 4. 292
- Confluxet pro confluxisset. 1. 986
- Confugiēt tenerascere mētem, i. e. ad eam ratio-nem confugient &c. 3. 767
- Congemere. 3. 947
- Congestus, us. 6. 724
- Coniectus, us. 3. 199. & 4. 956. *conjectio*.
- Coniscare. 2. 320. *arieta-re, capita opponere*.
- Conlabefactare . 1. 493. *ledere, corrumpere*.
- Conlabefactus . 4. 701. *quassatus, agitatus*.
- Conlaxare. 6. 232. *simul laxare*.
- Conlectus, us . 4. 416. *conlectio*.
- Conque globata. 2. 153. & *conglobata*. V. *Tmesis*.
- Con-

- Conque gregantur. 6. 455.
 & congregatur. V. Tmesis.
- Conque putrescunt. 3. 344.
 & computrescunt. V. Tmesis.
- Conradere fidem, i. e. paulatim conciliare. 1. 402
- Conreperere pro contrahi. audaci translatione. 5. 1218
- Conridere. 4. 81. simul ridere.
- Confanguineum pro confanguineorum. 3. 73
- Consequa pro consequens. 5. 678
- Consistere pro constituere. 6. 10. Gifanius.
- Consopire. 6. 792. simul sapire.
- Consors pro consanguineo, vel alio necessario. 6. 1279
- Conspurare. 6. 21
- Constare pro esse. 1. 505. & passim.
- Constiterunt tertia per systolem correpta. 5. 416
- Consumse pro consumsisse per syncopen. 1. 234
- Contage in sexto casu a contagis, ultima producta. 3. 734. contagi fortasse legendum est.
- Contemplator pro contemplare, imperativ. 6. 188
- Contemptim. 5. 1125. per contemptum.
- Continctus a continguo. 2. 742
- Contractior. 5. 570. magis contractus.
- Contrectabiliter. 4. 664. ut contrectari innoxie possit.
- Contremere. 5. 1220
- Contrudere. 6. 1252
- Contuimur a contuor. 4. 39
- Convellere pro corrumpere. 3. 341
- Convifere. 1. 146. simul visere.
- Convestire luce. 2. 147
- Conus. 4. 431. figura nuci pineae similis.
- Coalescere pro coalescere. 2. 1061
- Coaluerint quadrissyllabi, duabus primis in unam longam contractis. 2. 1061
- Cooperuisse pentasyllabum, duabus primis per syneresin in unam longam contractis. 5. 343
- Coortus, us a coorior. 6. 671
- Coortus solis. 2. 1106. ortus.
- Copia fugæ. 1. 982. i. e. potestas fugiendi.
- Coplata pro copulata. 6. 1086
- Corpus amittere. 1. 810.

- & *alibi. macrescere.*
 Corniger cervus. 3. 751
 Crateres Ætnæ. 6. 701.
   fauces nimirum.
 Crebra revisit pro crebro.
   2. 359. *Hellenismus est.*
 Crepare pro in ore semper
   habere, inculcare. 2. 1168
 Creperum. 5. 1295. *quod*
   crepitat & strepit.
 Crepitacula. 5. 230. *ænea*
   vascula, quorum tinnitu
   infantium vagitus, &
   æterus supprimebatur.
 Cresse pro crevisse per synco-
   pen. 3. 683
 Creteus. 4. 298. *ex argil-*
   la, ex creta.
 Cretus pro creatus. 2. 905
 Cruentare pro maculare,
   inficere. 4. 1030
 Cruentum pro infectum. 6.
   1133
 Cujus pro cujusquam. 3.
   931
 Cujuscujus pro cujusque. 2.
   482
 Cujusviscumque. 3. 389.
   cujuscumque.
 Culturæ agri. 5. 1447
 Cumque particula expleti-
   va. 2. 113. & *alibi.*
 Cunctantior pro lentior. 3.
   193
 Cuppedo pro cupido. 1.

1081. & *passim. vox ob-*
soleta.

Curetes. 2. 629. *ita disti-*
Berecynthiæ sacerdotes.

Cursu pro cursui. 6. 47

D

Dædala tellus. 1. 7.
i. e. ingeniosa, varia.

Dare pro concedere. 3. 540

Dare discessum pro disceda-
 re. 4. 45

Dari in lectum pro morbo
 decumbere. 6. 1247

Deciderunt tertia per systo-
 len correpta. 5. 194. V.
 Systole.

Dederunt secunda correpta
 per systolen. 4. 971. &
 6. 4.

Dedicare pro indicare, o-
 stendere. 1. 368

Deerrarunt trisyllabum per
 synæresin. 3. 873

Deesse dissyllabum. 1. 44.
 V. *Synæresis.*

Defit pro deficit. 2. 1142

Deinceps dissyllabum per
 synæresin. 2. 333

Delibrare. 3. 24. *decori-*
care, extenuare, demi-
nuere.

Deliquare. 1. 423. *aperte*
ostendere, declarare.

De-

- Dementire. 3. 465. *insanire.*
 Denſere & condensere pro
denſare & condensare. 1.
 393. & 396
 Denſerier pro denſeri. 1.
 648. V. *Paragoge.*
 Deorſum diſſyllabum. 1.
 363. & 4. 632. V. *Syn-*
ereſis.
 Depaſtus pro defixus. 2.
 1087
 De plano. 1. 412. *exigua*
opera, non magno conatu.
Metaphora ſumta eſt ab
illis qui de plano loco,
tamquam arbitri; non ex
tribunali, tamquam ju-
dices, ſententiam ferunt.
 Deplexus. 5. 1320. *vinclis*
ſolutus.
 Depugnare. 4. 1009
 De quavis una re. 1. 417.
de quibusvis ſingulis re-
bus.
 Deridiculum. 3. 778. *riſu*
maxime dignum.
 Derivare pro deſlectere. 2.
 365
 Deruptus pro abruptus, *di-*
vulſus. 6. 538
 Deſidies pro deſidia. 5. 49
 Deſerunt tertia correpta
per ſyſtolen. 4. 404
 Deſipientia. 3. 498. *de-*
mentia.
- Deſubito. 2. 265. & 3.
 643. *ſtatim.*
 Diereſis figura eſt reſolutio
vocalium conjunctarū, aut
diphthongorum, qua ſæ-
pius utitur veteres poëtae.
 Diaſtole figura ſyllabas bre-
ves producit. Vide exem-
pla ſuo loco.
 Dictæi Curetes. 2. 633.
ita dicti a Dictæo, Cre-
tæ monte.
 Dicunt ſine recto caſu a quo
verbum pendeat. 1. 466.
Has ellipſes frequentiffime
adhibet Lucretius.
 Didere. 3. 246. & alibi.
distribuere.
 Dididerunt tertia per ſyſto-
len correpta. 6. 2
 Diditur pro dividitur. 2.
 1125
 Differitas. 4. 640. *diffe-*
rentia.
 Diffuſilis æther. 5. 468.
qui facile diffunditur.
 Diis monosyllabum per ſyn-
ereſin. 2. 1092. & paſſim.
 Diluviare. 5. 388. *dilu-*
vione obruere.
 Diſjectus, us. 3. 941.
diſſipatio.
 Diſpandere. 6. 598
 Diſpanſæ in ſole veſtes.
 1. 307

- Dispendii *trisyllabum per synæresin*. 2. 1127. *sic alia sexcenta*.
 Dispensus *pro dispansus, porrectus*. 3. 1001
 Displodere. 6. 130. *cum sonitu rumpere*.
 Dispositura. 1. 1026. *dispositio, ordo*.
 Disposta. 2. 643. *disposita*.
 Disque supatis. 1. 652. & *dissupatis*. V. *Tmesis*.
 Dissepere. 1. 998. *quasi sepe, ac termino disjungere*.
 Dissepta saxea. 6. 951. *domorum parietes*.
 Disserpere. 6. 546. *huc illuc serpere*.
 Dissoluat *quadrisyllabū pro dissolvat*. 1. 224. V. *Dieresis*.
 Dissupat *pro dissipat*. 1. 351
 Distantia *pro discrimen*. 2. 373
 Distare *pro differre*. 1. 614. & *alibi*.
 Distractior. 4. 958
 Disturbât *pro disturbavit, ultima producta*. 6. 586
 Diversus. 3. 803
 Divisior. 4. 958
 Divitior *pro ditior*. 5. 1114
 Dius. 2. 172. *almus, divinus*.
 Dius *pro aëreo, seu diurno*. 1. 23. & *alibi*.
 Documen *pro documentum*. 6. 391
 Dolia curta. 4. 1020. *vasa fictilia fracta, in angulis viarum posita, in quo Romani mejere soliti erāt*.
 Doloris corpora. 2. 466. *i. e. acuta, quæ sensum pungunt & vellicant*.
 Dominantior. 3. 398. & 6. 237. *potentia majore*.
 Donicum *pro donec*. 2. 276. & *passim*. *vox obsoleta*.
 Dpnâs. 4. 1154. *caprea*.
 Duellica *trisyllabum per synæresin*. 2. 660. *bellica*.
 Dulcire *pro dulcescere*. 2. 473
 Dumtaxat *pro scilicet*. 2. 122
 Duramen aquarum. *glacies*. 6. 529
 Durateus equus. 1. 477. *ligneus*. *ἄρον enim veteres Græci pro ξύλον lignum dicebant*. Gifanius.
 Duriter. 5. 1401

E

E Contemptibus exire .
5. 831. *grandem, &*

infignem fieri.

E supero. 2. 227. *subaudi loco.*

Ea propter . 4. 314. *propretea.*

Eadem sexto casu numeri singularis, *dissyllabum per syneresin.* 4. 748

Eadem sexto casu; *subaudi via.* 6. 993

Eadem aliis quiete sopitus. 3. 1051. *i. e. eadem ac alii.*

Eadem turpi facere . 4. 1167. *i. e. eadem que turpis facit.*

Eadem *dissyllabū per syneresin.* 3. 507

Ecquænam sit finis. 1. 952. *num aliqua sit finis.*

Echblipsis figura est quoties *m cum vocali adjuncta, absorbetur a proxima dictione a vocali incipiente.*

Hanc veteres poëte sæpius negligebant. Ita noster :

Corporum augebit numerum. 1. 437. & alibi sæpius.

Echblipsis neglectæ exempla. 2. 679. 3. 197. & 1095.

& 4. 1267. & 6. 275

Effervere *tertia brevi ab effervo, is.* 2. 928

Effervescere *pro effervescente.* 3. 296

Effigias *quarto casu pluralis numeri, ab effigia, æ.*

4. 46

Efflare. 6. 681. *foras flare.*

Efflare *colorem pro amittere, καταχρηστικῶς.* 2. 831

Egigni *corpore pro gigni e corpore.* 2. 702

Egregie *pro valde.* 1. 736

Egregius *comparativū neutrius generis.* 4. 469. *magis egregium.*

El *pro I in quarto casu numeri multitudinis, in plerisque nominibus tertie declinationis. Ita frugiferenteis, suaveis, amneis, monteis, rapaceis, & alia infinita. quam tamen scribendi rationem improbat Gifanius.*

Eicit *dissyllabum per syneresin.* 3. 890. & 4. 1266

Ejectus, us. 4. 957. *ejectio.*

Elephas *morbis.* 6. 1112. *lepre genus.*

Emissus, us. 4. 206. *emissio.*

Em-

- Empedoclis Acragantini
*philosophi sententia de re-
 rum principiis.* 1. 717
 Enare pro emergere. 3. 590
 Endo pro in, ἀρχαῖνῶς. 2.
 1096
 Endogredi pro ingredi. 1.
 83. endo enim pro in di-
 cebant veteres.
 Endopedita. 1. 241. arte,
 implicite, perplexe.
 Ergo statuarum, & nomi-
 nis. 3. 78. i. e. caussa.
 Erumpere se. 4. 1108. ef-
 ferre.
 Escit pro erit. 1. 613.
 ἀρχαῖνῶς.
 Esse eorum. 4. 99. natura
 eorum.
 Esse morbo, & morti. 6.
 1093. i. e. morbum, &
 mortem asserre.
 Est pro accidit, contingit.
 6. 1197. & alibi.
 Est coercens pro coercet. 3.
 397
 Etesia flabra Aquilonum.
 5. 741. & 6. 716. certo
 anni tempore spirantia,
 quibus Nilus tumefactus
 in agros exundat.
 Eventa Lucretius vocat que
 rerum accidentia recen-
 tiores philosophi appel-
 lant. 1. 451
- Evius Evan. 5. 742. Bac-
 chus.
 Ex omnia surgunt. 6. 788.
 omnia exsurgūt V. Tmesis.
 Exæstuare æstus. 6. 816
 Exanimum pro exanime. 1.
 774. & 6. 705
 Exaugere. 5. 612
 Excierunt tertia per systo-
 len correpta. 4. 41
 Exēplare pro exēplar. 2. 123
 Exesor. 4. 221. qui exedit.
 Exest pro exedit. 3. 1006
 Exire pro effugere, evadere.
 6. 1204. & 1215
 Exitialis. 2. 569. & 6. 565.
 exitium asserens.
 Exoreretur pro exoriretur.
 2. 506.
 Exos, exossis. 3. 721. si-
 ne ossibus.
 Exossatus. 4. 1265. ossibus
 quasi loco motis.
 Exspergi. 3. 827. spargi
 foras.
 Expergitus. 3. 942. exper-
 gefactus.
 Explaudere. 4. 714
 Exspuere rationem ex ani-
 mo. 2. 1041
 Exstare pro esse. 1. 337.
 & 619. item passim.
 Exsuperare pro superabun-
 dare. 5. 385
 Extentare. 3. 489. extendere.
 Exte-

Extenuantur tetrasyllabum
per synæresin ; secunda
producta. 4. 1256
Extrarius. 4. 278. qui ex-
tra est.

F

Fabrica. 4. 516. edi-
ficatio.
Fabricator. 3. 473
Fac monosyllabum breve. 2.
484
Faceffere. 6. 957. abire,
discedere.
Facit are pro arefacit, mi-
ro loquendi genere. 6. 962
Facula. 2. 430. condi-
menti genus.
Falciferi currus. 3. 642.
quibus falces adligatæ ad
obvios in præliis dissecan-
dos.
Famul pro famulus. 3. 1048
Fatisci pro fatiscere, rimas
agere. 5. 309
Femen, inis. 4. 826. fe-
mur.
Ferruginus. 4. 74. ferru-
ginei coloris.
Fervere secunda correpta a
fervo, is. 2. 41. & ali-
bi.
Ferviscere pro fervescere. 3.
290

Fidèi secunda producta. 5.
103
Filatim distractus color.
2. 830. in tenuja fila.
Filum pro corporum extre-
mitate, & circumcæsura.
5. 573. & alibi. il contor-
no, ut pictores loquuntur.
Flammare. 2. 671. inflam-
mare, incendere.
Flammescere. 6. 669. in-
flammari.
Flexura. 4. 313. flexus.
Flixere pro conflixere. 2.
85. Id moris habet Lu-
cretius, ut verbis simpli-
cibus utatur pro composi-
tis, & rursus compositis
pro simplicibus.
Fluctifragum litus. 1. 306.
quod fluctus frangit.
Fluenter. 4. 226. fluxu
quodam.
Flutare pro fluitare. 3. 190
Fluvidum trisyllabum ne-
glecta ecclipsi r̄ m. 2.
465
Fluvidus pro fluidus. 2.
463
Fluxum pro rimosum. 6. 19
Formamentum. 2. 818.
forma, figura.
Formatura. 4. 556. forma.
Forlit pro forsitan. 6. 735
Fragor pro divisione, qua
res

res franguntur. 1. 748.
 Fragosus. 2. 859. *asper, exesus.*
 Freta ætatis. 4. 1024. *primæ adolescentiæ fervor.*
 Fretu pro freto, *ablat.* 1. 721
 Fretus anni *vocantur a Lucretio ver & autumnus; quod hæ tempestates inter frigus, & calorem, quasi fretum, sitæ sint.* 6. 353
 Friare. 1. 887. *minutatim concidero, exterere.*
 Frõtibus pro fronte. 5. 1033
 Fructus *participium a frutor.* 3. 953
 Fuat pro fuerit. 4. 641
 Fuerunt *secunda per systolen correpta.* 5. 676
 Fugitare. 4. 325. *fugere.*
 Fulgere *secunda brevi.* 5. 1094
 Fulget *secunda producta, licet vocalis sequatur; ope scilicet diastoles, vel ob morulam cæsura. etenim inter ultimam syllabam vocis antecedentis, & priorem subsequentiæ minima quædam pausa fit a pronuntiante, qua cæsura brevis tempus produci-*
tur. 2. 27. *Sexcenta exemplis similia cum apud*

Lucretium, tum apud reliquos poetas invenire est.
 Fulgit pro fulget. 5. 767
 Fungi pro pati. 1. 442. & 3. 169
 Fuvat pro fuerit. 1. 387. *Archaismus.*

G

G Alli. 2. 614. *Matris deorum sacerdotes abscissa virilitate, ita dicti a Gallo Phrygiæ fluvio, cujus aqua epota in furorem agebantur.*
 Geli pro gelu. 5. 206. *a gelus masculino.*
 Gelum, i. 6. 877
 Gemmare. 2. 319. *rore, quasi gemmulis, madere.*
 Generales maculæ. 1. 584. *cujusque generis propria.*
 Generatim. 1. 21. *per sua quæque genera.*
 Genitabilis. 1. 11. *vi gignendi præditus.*
 Genitaliter. 4. 1251. *generationi convenienter.*
 Geno. 1. 130. & *passim. veteribus idem ac gigno.*
 Gerere pro edere, *producere.* 1. 718
 Glacies æris. 1. 494. *elegantè dictum pro aris*
 ri-

rigore, ac duritie.
 Glandiferæ quercus. 5. 937
 Glomer lanæ. 1. 361
 Glomeramen. 2. 453. &
 5. 725. *globus convolu-*
tus.
 Grandescere. 1. 192. *augeri.*
 Gravatum. 3. 388. *ægre,*
difficile.
 Gravidæ; *subaudi mere-*
trices, quamvis præcesse-
rit scorta. 4. 1269
 Gubernæ. 2. 553. & 4. 441.
gubernacula navium.
 Gubernaculum. 4. 902. *gn-*
bernaculum.

H

H Abent *pro sunt.* 1.
 1068
 Habere *pro debere.* 6. 711
 Hacre *pro idcirco.* 1. 173
 Harmonia *Grajis est habi-*
tus vitalis corporis. 3.
 101
 Harmoniæ Veneris. 4.
 1241
 Haustra. 5. 517. *modioli ro-*
tæ additi, qua utebantur
ad hauriendam aquam.
 Heliconiadum comites. 3.
 1050. *poëtæ Musarum*
assectæ.
 Heracliti *Philosophi senten-*

tia de rerum principiis.
 1. 639
 Hiatus *fit in carmine, quan-*
do vocalis in fine dictio-
nis, insequente vocali al-
terius dictionis, non eli-
ditur, & synalœphe ne-
gligitur; ut 2. 617. *Vi-*
vam progeniem QUI
in oras luminis edant.
 Hiatus *ope longa syllaba*
correpta. 4. 70. *Nam*
certe jaCI, atque emer-
gere multa videmus.
 Hilarus *pro hilaris, & ve-*
getus. 2. 1122
 Hilum *pro aliquid.* 3. 221.
 & *alibi.*
 Hiscere. 4. 64. *os ad lo-*
quendum aperire.
 Hiscere *rebus pro has ob res.*
 6. 647
 Homerus *semperflorens.*
 1. 125
 Homœomeria. 1. 830. &
 834. *ὁμοιομέτεια par-*
tium similitudo; vox ab
Anaxagora usurpata in
explicanda sententia sua
de rerum principiis.
 Homulli. 3. 927. *homun-*
ciones, homunculi.
 Horriferum. 5. 219. *hor-*
rorem incutiens.
 Horrifice. 2. 609. *cum*
hor-

- horrore, ac formidine.*
 Humani *pro homines.* 3. 80
 Humeētus stomachi tenor.
 4. 536. *vis illa cibos concoquendi, & in liquorem solvendi, quæ in stomacho est.*
 Humos *pro humor.* 6. 1185
 Hypermeter *versus est, cum syllaba in fine redundat, quæ absorbetur a vocali sequentis versus; ut* 4. 1003. *Accipitres somno in leni si prælia, pugnaeque Edere &c. &* 5. 847

I

- J** Acère *pro contemni.* 5. 1272
 Ignescere . 6. 300. *ignis naturam contrahere.*
 Idem *dissyllabum per synæresin.* 1. 166. & 4. 399
 Illæ *pro illius.* 4. 1052. & 1076
 Illi *pro illic.* 1. 1064
 Illūm *pro illorum per syncope.* 3. 513
 Illuvies . 6. 1268. *sordes.*
 Im *pro eum.* 3. 876. ἀπὸ χαινωῶς.
 Imbibere *pro inducere in animum.* 3. 1010
 Imbri *pro imbre.* 6. 265
 Immemorable . 4. 193. *quod verbis explicari non potest.*
 Impetus cæli . 5. 201. *amplitudo, vastitas.*
 Impigræ *secunda longa.* 5. 1451
 In manibus *pro repente.* 4. 818
 In morte *gravescant.* 3. 1035. *ingravescant morte.* V. Tmesis.
 In offensu esse 3. 954. *offendere.*
 In summa *pro denique.* 3. 84
 Inanire . 6. 1003. *inanem reddere.*
 Inædificare . 6. 263. *superstruere.*
 Incautum scelus . 6. 389. *a quo sibi non cavent homines.*
 Incēdii *trissyllabum per synæresin.* 6. 673. *ita conchylii, absinthii, & alia multa.*
 Inceste . 1. 99. *turpiter, impure, impie.*
 Inciderunt *tertia per systolen correpta.* 6. 1173
 Inciliare . 3. 976. *increpare. verbum obsoletum.*
 Incomitatus , παθνωῶς . 6. 1223. *sine comitibus.*

- Indeloci. 5. 438. & *alibi.*
rò loci abundat.
- Indeptus pro eo qui occupavit, ab indipiscor. 3. 213
- Indu jacere pro injicere. 5. 103
- Induperator. 4. 964. *imperator, per epenthesin.*
- Inermus pro incermis. 5. 1291
- Inferne ultima brevi. 6. 186
- Infit pro incipit. 3. 514
- Ingenerascere. 3. 745. *intus gigni.*
- Ingratis adverbii. 3. 1082. *contra voluntatem.*
- Init secunda producta ob cæsuras. 4. 340
- Initium trisyllabum, ultimis duabus per syneresin contractis. 2. 269. & 3. 272
- Initus pro initium. 1. 384
- Initus. 1. 13. *ingressus, ἵσσοδος.*
- Inlaqueare. 4. 1138. *laqueo constringere.*
- Innumerabiliter. 5. 275
- Innumeralis pro innumerabilis. 2. 1086
- Inolens olivum. 2. 849. *oleum nullo preditum odore.*
- Inops amos. 4. 1135. *qui voto non potitur.*
- Inque genuntur. 3. 745. & *ingenuntur.* V. *Tmesis.*
- Inque gredi. 4. 885. & *ingredi.* V. *Tmesis.*
- Inque merenteis. 2. 1104. & *immerenteis.* V. *Tmesis.*
- Inque pediri. 3. 483. & *impediri.* V. *Tmesis.*
- Inque tueri. 4. 717. & *intueri.* V. *Tmesis.*
- Inque valebunt. 2. 301. & *invalebunt, i.e. invalescent.* V. *Tmesis.*
- Infatiabiliter. 6. 978
- Infedabiliter. 6. 1174. *infatiabili aviditate.*
- Insensibile. 2. 865. & *passim. quod sentiri nequit, vel quod sensibus caret.*
- Insertim. 2. 114. *se inferendo.*
- Inseffus pro obsessus. 2. 520
- Infilia. 5. 1352. *textorum tela quedam.*
- Insinuare omnes latebras. 1. 410. *subaudi te.*
- Insinuarit. 3. 484. *subaudi se.*
- Instinctus. 1. 924. *instigatus.*

- Institerunt , *tertia per sy-*
stolen correpta. 1. 407
 Instructa aliena rogorum ,
i. e. strues alienorum ro-
gorum. 6. 1282
 Infuerit pro insueverit . 4.
 878
 Intactile . 1. 438. *quod*
tangi nequit.
 Intactus , us . 1. 455. *qua-*
litas tactui contraria.
 Integere . 3. 22
 Integra , *secunda producta.*
 3. 705
 Integros , *secunda produ-*
cta. 4. 2
 Inter enim cussant . 3. 263.
intercussant enim . V.
Tmesis.
 Inter enim jecta est . 3.
 872. *interjecta est enim.*
V. Tmesis.
 Inter enim sepit . 4. 946.
intersepit enim. V. Tmesis.
 Inter quæcumque pretan-
 tur . 4. 830. *quæcumque*
interpretantur. V. Tmesis.
 Inter quasi rumpere . 5. 288.
quasi interrumpere . V.
Tmesis.
 Intercludere animam . 6.
 1264. *suffocare.*
 Interdatus . 4. 866. *immis-*
sus, injectus.
 Interfici . 3. 885. *interfici.*
 Interfodere . 4. 720
 Internoscere . 4. 246. *di-*
gnosceres.
 Intersepire . 4. 946. *inter-*
cludere.
 Interfitus . 5. 1376. *infi-*
tus.
 Interstinguere . 5. 760. *suf-*
focare.
 Intervomere . 6. 894
 Inula . 2. 430. *genus herbe*
amare.
 Inurgere . 5. 1034
 Inutilitas . 5. 1273
 Iphianassa . 1. 86. *Agame-*
mnonis regis filia , alio
nomine Iphigenia , quam
pater Dianæ immolavit.
vide fabulas.
 Ire pro mori . 3. 525
 Irritât pro irritavit ; *ulti-*
ma longa , licet sequatur
vox incipiens a vocali. 1.
 71. *idem observatur in a-*
liis verbis ita contractis.
 Ἰσχνὸν ἐρωμένιον . 4. 1159.
gracilis amicula.
 Italia terra . 1. 722
 Itere pro itinere . 5. 652
 Itiner pro iter . 6. 338.
 ἀρχαίνως .
 Itus , us . 3. 389. *gressus.*
 Juvencus equus . 5. 1073.
i. e. florenti ætate. pul-
lus equinus.

Juventas *pro* *juventus*. 5.
886

Juxtim *pro* *juxta*. 4. 504

L

L Abascere. 1. 538. ☉
L 4. 1279. *labare*, *de-*
ficere.

Labi *pro* *labe*. 5. 928

Labiosus. 4. 1162. *crassus*
labiis.

Labrorum *tenuis*. 1. 939.
☉ *alibi*. *usque ad labia*
tantum.

Lacere *pro* *illicere*. 4. 1200

--- *pro* *vincire*. 4. 1139

Lacrumæ *pro* *lacrimæ*. 1.
126

Lædere *pro* *illidere*. 5. 999

Lætificus. 1. 194. *letus*,
vigens, *letum faciens*.

Lævare. 5. 1266. *læviga-*
re, *polire*.

Lævor. 2. 423. ☉ 4. 154.
qualitas asperitati oppo-
sita.

Lampada vitæ tradunt,
quasi cursores. 2. 78.
Athenienses in quibusdam
festis curriebant accensam
facem gestantes; qui cur-
susum perfecerat, cursuro
alteri facem tradebat.
Hoc Lucretius eleganter

ad generationem transita-
lit.

λαμπάδιον. 4. 1158. *fa-*
cula, *parva lampas*.

Lampas *pro* *sole*, *ac die*.
6. 1196

Lanam *facere*. 5. 1353.
lanificium exercere.

Lapidi *pro* *lapide*. 1. 883

Laqueata templa. 2. 28.
laquearibus ornata. Sunt
autem laquearia tigno-
rum interstitia, item for-
nicum partes concavæ.

Largificus. 2. 627. *largus*,
abundans.

Largifluus. 5. 597. *large*
fluens.

Largiter auferre. 6. 622.
multum detrahere.

Lateramen *pro* *latus*. 6.
232

Latusculum. 4. 312. *par-*
vum latus.

Lauricomi montes. 6. 151.
lauretis confiti.

Læx. 5. 1317. *leæne*.

Levisomnus. 5. 862. *vigil*.

Libella, *prima producta*. 4.
518. *instrumentum quo*
fabri utuntur ad parietes
dirigendos.

Licet, *quamvis*. 6. 600.
☉ 620. *τὸ licet abunda-*
re videtur.

- Limare pro decerpere, de-
radere. 3. 11
- Liquentia, prima longa. 4.
135
- Liquidus prima producta,
quæ alioquin brevis est.
1. 350. & 3. 428
- Liquitur prima longa, pro
diffluit, liquefcit. 2. 1132
- Liquor prima producta. 1.
454
- Loca pro utero mulieris. 4.
1260
- Loco prompta. 6. 1265.
publica, omnibus. paten-
tia.
- Loci pro utero mulieris. 4.
1239
- Longiter. 3. 676. longe.
- Loquaculus diminutivum a
loquax. 4. 1158
- Lucas boves appellarunt ve-
teres Romani elephantos,
quod primum eos in Lu-
canis vidiffent. 5. 1301.
& 1338
- Luci pro luce. 4. 236. &
6. 875
- Lucifer, a, um. 5. 725.
lucem afferens.
- Ludificare pro decipere. 1.
938. & alibi.
- Luella. 3. 1028. pœna qua
luitur sceleris macula.
- Luror. 4. 334. color te-
ter, ex viridi & luteo
mistus.

M

- M**Achina pro inventum,
ratio. 4. 1112
- Maetabilis plaga. 6. 805.
graviffimus, & mortifer
ictus.
- Maetatus, us. 1. 100. oc-
cifo, cedes.
- Maetus pro caesus. 5. 1338
- Madere pro ebrium esse. 4.
793
- Magnesium trisyllabum per
synæresin. 6. 1062
- Magnesium saxu. 6. 1062.
magnes, qui ferrum tra-
bit.
- Male factum cum est ani-
mo. 3. 596. cum animus
deficit.
- Malis mandare. 2. 637.
comedere, dentibus conte-
rere.
- Manabile frigus. 1. 535.
quod usque ad viscera pe-
netrat.
- Mancupio aliquid dare. 3.
984. proprium efficere.
- Mancupium pro mancipiu.
3. 984
- Manenda fit ætas pro ma-
nendum fit ætate. 3. 1088
- Man-

- Mannus. 3. 1076. *parvus equus, gradarius.*
- Manus dare pro concedere. 2. 1129
- Mare pro mari. 1. 162. *Ita Catullus carm. 4. cum veniret a mare novissimo.*
- Matuta. 5. 655. *Aurora dea, ita Romanis vocitata.*
- Maximitas. 2. 497. *enormis magnitudo.*
- Meditatus, *παθητικῶς*. 4. 1175
- Mele. 2. 412. *μέλη, carmina.*
- Melibœa purpura. 2. 499. *a quodam Thessalie oppido cognomine ita dicta.*
- Melicus. 5. 335. *lyricus, qui ad carmina pertinet.*
- Melitenſia. 4. 1123. *elegantia vestimenta, quæ ex insula Melita apportantur.*
- μελίχρους*. 4. 1153. *mellei coloris.*
- Membrana, *ultima producta ope cæsura.* 4. 48
- Membratim. 3. 526. *per membra singula.*
- Meminiſſe jacet. *i. e. memoria.* 4. 769. *verbum loco nominis.*
- Memmiades pro Memmius. 1. 27. *& alibi.*
- Mendose. 4. 506. *perperam.*
- Metus. 1. 93. *dictum videtur pro superstitione.*
- Metutum. 5. 1130. *participium obsoletum a metuo.*
- Minere pro imminere. 6. 562. *& 1193*
- Minitari. 1. 69. *minari.*
- Minores pro posteris. 5. 1196
- Minutatim. 2. 1131. *paullatim.*
- Minute. 6. 352
- Misere alicui esse. 3. 874
- Missus, us. 4. 410. *jaſus.*
- Mistim. 3. 565. *conjunctim.*
- Mobilitare. 3. 201. *mobillem efficere.*
- Moderanter. 2. 1096. *quadam certa ratione, ac modo.*
- Moderatim. 1. 324. *modo & ratione, paullatim.*
- Modus pro finis. 1. 1007. *& alibi.*
- Mœnia mundi appellare videtur Lucretius ultimum celi ambitum, qui omnia interiora quasi circumvallat. 1. 74. *& passim.*

- Mæri pro miri . 4. 221. ἀρχαῖκως.
 Molossūm pro molossorum . 5. 1062
 Momen . 2. 220. & alibi . momentum , motus , impulsus .
 Momen ponti . 6. 473. pontus ipse mobilis .
 Montivaga fera . 1. 405. quæ per montes vagatur .
 Movendi initum unde res quæque capiat . 1. 384. subaudi se .
 Movētur sensiferos motus . 3. 568. Hellenismus . Ita Horatius Ep. 2. l. 2. agrestem Cyclopa movetur .
 Multangulus . 4. 658. plures habens angulos . πολύγωνος .
 Multesima pars . 6. 651. πολλοσὸν μέρος . cui multæ debent esse pares aut similes ad constituendum totum . Nonius , Gifanius .
 Multigenus . 2. 335. multorum generum .
 Multimodis . 1. 894. multis modis .
 Multimodus . 3. 869. multiplex , varius .
 Multiplex , secunda producta . 2. 162. & 4. 208.
 Munificare . 2. 625. muneribus afficere .
 Munita via . 3. 497. i. e. via munita .
 Musæus lepor . 1. 933. & 4. 9. i. e. poetica venustas .
 Mussare pro dubitare . 1. 658. pro submissa voce murmurare . 6. 1177
 Mutua pro vicissim . 4. 302

N

- N** Asi primoris acumen . 6. 1191. extremus nasi apex .
 Naviter . 1. 526. omnino , πάντως ἀκριβῶς .
 Nec me animi fallit . 1. 137. & 921. subaudi ratio .
 Necessum pro necessitatem . 2. 289
 Necessum est . 4. 120. necesse est .
 Negitare . 4. 911. negare .
 Nenu pro non . 3. 200. & 4. 716. ἀρχαῖκως .
 Neptuni corpus acerbum . 2. 471. maris aqua salsa .
 Nequa . 1. 268. subaudi ratione .
 Nexare . 2. 98. neſtere .
 Nexilis vestis . 5. 1349. ne-

nectendo facta. aggrup-
 pata.
 Nictantia fulgura. 6. 181.
micantia.
 Nictari pro niti. 6. 836
 Nigrare. 2. 732. atro co-
 lore esse.
 Nigror. 3. 39. nigredo.
 Nilum pro nihilum, per
 contractionem. 1. 206. &
alibi passim.
 Ningues pro nives. 6. 736
 Nisus. 4. 904. conatus.
 Nisus pedum. 5. 912. gres-
 sus pedum, quibus tota
 corporis moles innititur.
 Nixare pro conniti. 3. 1013
 Nixari pro niti. 4. 509
 Noctivagus. 4. 586. qui
 vagatur noctu.
 Nodum anni appellat æ-
 quinoctiale punctum Lu-
 cretius. 5. 687
 Nominitare. 3. 353. & 4.
 48. nominare, appellare.
 Non sensus pro eo quod sen-
 sus non habet. 2. 930
 Nonne videre. 2. 16. sub-
 audi est, vel licet.
 Nothum Lunæ lumen. 5.
 575. non proprium, sed a
 Sole acceptum.
 Notities pro notitia. 5. 183
 Nulla una pro nulla omni-
 no. 2. 1077. & alibi.

Nullius *secunda correpta per*
systolen. 1. 225. & 925.
sic illius, totius, ullius,
V. Systole.
 Numen pro nutu. 3. 145.
 --- pro motu. 4. 180
 Numerum pro numerorum.
 5. 1408

O

O pro I *usurpabant vete-*
res. sic olli pro illi.
 1. 673
 O pro V *Archaismi genus.*
vulnere pro vulnere. 1. 35.
 & alia multa.
 Obbrutescere. 3. 544. stu-
 pidum, & inertem fieri.
 Obsidit ab obsido, *secunda*
longa. 4. 352
 Obstipus. 4. 519. in al-
 teram partem flexus.
 Obturare amorem edendi.
 4. 867. saturare.
 Obturgescere. 6. 658. cir-
 cum turgescere.
 Occiderunt *tertia per systo-*
len correpta. 3. 1041
 Occipere. 5. 887. incipere.
 Odos pro odor. 4. 88
 OE pro V *genus Archai-*
smi. mœnera pro mune-
ra. 1. 30. & alibi. *sic*
pœnire pro panire; &
 C c 4 mœ-

- mœrorum pro murorum
apud Virgil. Æneid. 10.
 24.
- Offectus pro obstructus, so-
 pitus. 4. 767
- Offensare. 6. 1051. *impin-*
gere.
- Offensus, us. 2. 223. &
alibi. occurfatio. --- pro
offensione, ac tædio. 3.
 954
- Olescere pro augeri, adole-
 scere. 2. 1130
- Olivum pro oleum. 2. 392
- Olli pro illi. 1. 673. & *alibi.*
- Omne, Lucretio est spatium
illud infinitum, extra
hunc orbem, in quo mun-
dos innumerabiles ex ato-
mis fortuito concurrenti-
bus quotidie nasci, ac
quotidie interire, ipse ac
ceteri Epicurei ridicule
contendunt. Græcis τὸ
πᾶν. 1. 75. & sæpius.
Hoc alibi poëta rerum
summam, & summam
summarum appellat.
- Omne genus simulacra. 4.
 739. *omnis generis. Ita*
Catullus: Aucupia om-
ne genus.
- Omnigenus. 2. 758. &
alibi. omnis generis.
- Omnimodis. 1. 684. & 2.
488. *modis omnibus, &*
mnino.
- Omniparens terra. 5. 260.
unde oriuntur omnia.
- Omniparentes terræ. 2. 705
- Omnituentes sensus. 2.
 942. *qui omnia tuentur,*
& percipiunt, juxta Lu-
cretium.
- Omnium dissyllabum per
synæresin. 2. 910. & 5.
 1022
- Opella. 1. 1107. *parva o-*
pera, parvus labor. Sic
opella forensis apud Ho-
ratium in Epistolis.
- Opinatus, us. 4. 467.
opinatio.
- Oppilare. 6. 725. *obstruere.*
- Opplere. 2. 145. *replere.*
- Opposta. 4. 151. *opposita.*
- Oppressus, us, 1. 851. *op-*
pressio.
- Orbi pro orbe. 5. 75. & 1345
- Orbus pedum. 5. 838. *pe-*
dibus carens.
- Ordia. 4. 32. *primordia,*
rerum principia.
- Organici. 2. 412. *qui or-*
gana pulsant, vel citharas.
- Organicus saltus Helico-
 nis. 3. 133. *citharis reso-*
nans.
- Offifraga. 5. 1078. *avis*
quæ ossa frangit.

P

- P**ædor. 6. 1267. *squalor, immundities.*
 Palantes. 2. 10. *errabundi, vagi, dispersi.*
 Παλλάδιον. 4. 1154. *parva Pallas.*
 Palpebræ, *secunda longa.* 4. 950
 Panaces. 4. 123. *panacea, genus herbæ odoratæ.*
 Panchæi odores. 2. 417. *Arabici; Panchaia enim Arabiæ Felicis pars.*
 Pandæ naves. 5. 1441. *curve, cave.*
 Pandionis populus. 6. 1141. *Athenarum, ubi Pandion rex imperavit.*
 Pangere. 1. 26. *scribere; quod stilum in cera pangere, seu figere scribentes solerent.* Gifanius.
 Pappi. 3. 387. *flores carduorum levissimi.*
 Paragoge *figura est additio syllabæ in fine vocis, ut proferrier.* 1. 208. & *passim non tantum apud Lucretium, sed etiam apud alios veteres poetas.*
 Parti pro parte. 5. 512. & 6. 557
 Participari. 3. 692. *participem fieri.*
 Particulatim. 3. 541. *per singulas particulas.*
 Partire. 5. 683. *partiri, dividere.*
 Parum multa pro pauca. 6. 779. & *alibi.*
 Pascua rura. 5. 1247. *pastionibus apta.*
 Partum turpe. 2. 680. *malus & illicitus questus.*
 Pavire pro tundere. 2. 376
 Pausa pro finis. 1. 748
 Pauxilli. 1. 835. *diminutivum a pauci.*
 Pauxillus a paullus, *quod veteribus est parvus.* 3. 230. Gifanius.
 Pecubus. 6. 1130. *pecoribus.*
 Pelage quarto casu numeri multitudinis. 5. 36. *τὸ πέλαιν.*
 Pellacia. 2. 559. & *alibi. fallacia, a pelliciendo, siue in fraudem trahendo.*
 Pellacia ponti. 5. 1002. *maris tranquillitas.*
 Pellicere. 5. 1003. *in fraudem trahere.*
 Penetrabile. 1. 495. *quod penetrare potest.*
 Penetralior. 2. 382. *magis penetrans.*
 Penetrare pro in mentem veni-

- nire.* 5. 1261
 Penetrat *secunda producta.*
 4. 617
 Penetratum *pro eo quod pe-*
netravit. 4. 674. &
 1239
 Pennipotentis *pro avibus.*
 2. 877. & 5. 787
 Percallescere. 6. 177
 Perciere. 3. 185. *permo-*
vere.
 Percire. 3. 304. *commo-*
vere.
 Percoquere. 6. 722
 Percupere. 4. 1145
 Perdelirium. 1. 693. *ma-*
xime insanum.
 Perfica natura. 2. 1116.
quæ perficit res.
 Perfingere. 3. 306. *penitus*
figere.
 Perfinire. 1. 612. *prorsus*
terminare.
 Perfluctuare artus. 3. 721.
fluctuare per artus.
 Perfructus *participium a*
perfruo. 3. 969
 Perfurere. 1. 276. *vehe-*
menter furere.
 Perhilum. 6. 575. *perpaul-*
lulum.
 Peritare *pro perire.* 3.
 716
 Permananter. 6. 916. *vi*
quadam permanandi.
 Permittere *pro emittere.* 4.
 692
 Perniciale. 1. 452. *perni-*
ciem afferens.
 Pernoscere. 3. 182
 Perolere. 6. 1153. *gra-*
viter olere.
 Perparvus. 5. 588
 Perpotare laticem. 1. 939.
 & *alibi. i. e. totum ebi-*
bere.
 Perquam *pro valde.* 3. 188
 Perque forare. 5. 1267. &
perforare. V. Tmesis.
 Perque plicatis. 2. 394.
 & *perplicatis. V. Tmesis.*
 Persentire. 4. 25
 Persentiscere. 3. 250. *sen-*
su affici.
 Persidit *a persido; quod est*
decumbo; deorsum feror.
 6. 1124
 Per subtilis. 3. 180
 Pertæsum est *a pertædet.* 3.
 1074. & 5. 1149
 Perterget *a pertergeo.* 4.
 250
 Perterricrepus. 6. 128.
crepitu perterrens.
 Pertolerare. 5. 317
 Pervadere *pro contingere.*
 1. 556
 Pervalere. 6. 916
 Pervigilium. 6. 754. *diu-*
turna, & pernox vigilia.
 Per-

- Pervigilii , *tetrasyllabum*
per synæresin. 6. 754
 Pervolgare. 2. 163. & 4.
 209. *celebrare, complere.*
 Pessum *pro deorsum.* 6. 588
 Pestilitas. 6. 1096. *pesti-*
lencia.
 Petere terram genibus. 1.
 93. *i. e. molliter genua*
flexere.
 Petessere *pro petere.* 3. 648.
 & 5. 808
 Petitus terræ suavis. 3. 173.
lapsus in terram remissus,
 & *languidus, qualis est*
eorum qui animo deficiunt.
 Πίλιμα. 4. 1162. *osculum.*
 Phrygius numerus. 2. 620.
acerrimus erat, atque im-
petu plenus.
 Pinniger. 5. 1074. *aliger.*
 Plaga *pro ictu, atque im-*
pulsu. 1. 627. & *passim.*
 Plangere *pro verberare.* 6.
 114
 Plura *pro amplius.* 6. 244
 Pluria *pro plura.* 1. 877. &
 4. 1082
 Plusculum. 4. 620. *plus*
aliquanto.
 Pœniceus color. 2. 829.
puniceus, Tyrius, Vide
OE. pro V.
 Pœnire *pro punire.* 6. 1238
 Positura. 1. 686. Πέσις,

situs.

Possidat *pro possideat.* 1. 387

Possido *pro possideo.* 1. 965

Posta *pro posita.* 1. 1058.

& 6. 763

Postscænium. 4. 1179. *quod*
post scenam latet.

Potesse *pro posse.* 1. 666.

& *alibi.*

Potestur *pro potest.* 3. 1023.

ἀρχαῖως.

Potis est. 1. 453. & *alibi.*

potest.

Potitur *secunda brevi.* 2.

652

Potitur *primordia.* 2. 652.

principia in se continet.

Præcipitanter. 3. 1076

Præditus culpa. 5. 200

Prædulce. 4. 639. *dulcis-*

simum.

Prælongus. 3. 614

Præmeditator, *secunda per-*

sona presentis imperativi

numeri singularis, a præ-

meditor. 4. 822

Præmetuere. 3. 1032. *an-*

te metuere.

Præmonstrare. 6. 92

Prænuntius. 5. 736. *qui*

prænuntiat.

Præpandere lumina men-

ti. 1. 145

Præpedire. 3. 365. *impe-*

dire.

Præ-

- Præportare. 2. 621. *præferre.*
- Præposta *i. e. præposita.* 6. 997
- Præproperanter. 3. 780. *celerrime.*
- Prælagire *pro ante significare.* 3. 511
- Præspargere. 5. 738. *ante spargere.*
- Præstare *pro exhibere.* 3. 215
- Præstinguere. 3. 1057. *extinguere.*
- Præterferre. 4. 573. *ulterius ferre.*
- Prætermittere *pro sinere.* 4. 1184
- Præterradere. 4. 531. *transfundo deterere.*
- πρῆσις. 6. 423. *præster, igneus turbo.*
- Prima viai. 1. 1068. *vie principium.*
- Prima virorum. 1. 87. *vir principes. Hellenismus est. τὸ πρῶτον ἴψ' ἀνδρῶν.*
- Primigenus. 2. 1106
- Primitus. 5. 1092. *primum.*
- Primoribus ex elementis. 6. 1007. *primis nempe principiis.*
- Princeps. 1. 95. *pro primus, prima.*
- Principiale. 2. 423. *quod pertinet ad principia.*
- Principiale tempus. 5. 247. *quo res cæperunt esse.*
- Principiorum corpora. 1. 991. *ipsa principia, seu prima corpora.*
- Privus. 3. 390. & 723. *singulus.*
- Pro quam particula est *comparativa.* 2. 1137
- Pro re. 6. 1279. *pro facultatibus.*
- Probare *pro ostendere.* 6. 32
- Proceleusmaticus pes *constat e quatuor syllabis brevibus. Hunc veteres poëta aliquando adhibuerunt loco dactyli, aut spondæi, præcipue initio versus. Vide 3. 233*
- Proclivus, *i. e. proclivis.* 6. 728
- Procrefcere. 1. 716. & 2. 546. & 6. 664
- Procludere. 3. 1094. *de novo efficere.*
- Prodiderunt *tertia correpta per systolen.* 3. 86. V. *Systole.*
- Profatus, *παθητικός.* 6. 80
- Proferrier. 1. 208. V. *Paragoge.*
- Prohibeat *trisyllabum per syn-*

- syneresin* . 1. 276. V.
Syneresis .
 Projectus , us . 3. 1000.
projectio .
 Proinde *trisyllabum* per
syneresin . 4. 810
 Prolatare , *i. e.* proferre .
 1. 982
 Proluvies . 5. 948. *aqua-*
rum ingens fluxus .
 Proluvies alvi . 6. 1198.
diarrhœa .
 Promittere *pro affirmare* . 3.
 378
 Promissus , *i. e.* *procul mis-*
sus . 4. 685
 Properanter . 5. 301
 Proponere *pro offerre* . 6.
 1163
 Proporro . 2. 979. & *alibi* .
i. e. *deinceps* , porro .
 Propritim . 2. 975. *singil-*
latim , *proprie* .
 Proque voluta . 6. 1262.
 & *provoluta* . V. *Tmesis* .
 Prorsum meare . 1. 1004.
i. e. *cursum continuare* ,
numquam sistendo , *vel re-*
grediendo . *prorsum enim*
est ante .
 Prostare *pro eminere* . 2.
 428
Prosthesis figura est *additio*
literæ , *vel syllabæ initio*
ditionis . ut 6. 672. *te-*
tulerunt pro tulerunt .
 Protelum . 2. 531. *tenor*
trahendi jugum , *impul-*
sus non interruptus .
 Protollere . 5. 310. *profer-*
re .
 Protraxe . 5. 1158. *protra-*
xisse .
 Provolare . 4. 1238. *procul*
volare .
 Provomere . 6. 446. *pro-*
fundere .
 Puelli . 4. 1245. *infantes* ,
parvi pueri .
 Pulli *pro novellæ arbores* .
 5. 1363
 Pumilio . 4. 1155. *nanus* .
 Puncto in tempore . 6. 229.
in puncto temporis .
 Puncto tempore . 2. 263.
 & 1006. *momento* , *arti-*
culo temporis .
 Pupula . 2. 810. & *alibi* .
pupilla , *oculi acies* .
 Pusi *pro pueri* , *pusiones* . 4.
 1020
 Puteales lymphæ . 6. 1172.
puteorum aquæ .
 Putror . 2. 871. & 6. 1099.
putredo .
 Pythia . 1. 740. *sacerdos*
templi Delphici .

Q

- Q**ua porro cumque . 1.
 509. porro *quacumque*.
 V. *Tmesis*.
 Qua vi cumque . 1. 569. *i. e.*
quacumque vi. V. *Tmesis*.
 Quæ , *diphthongo correpta*
propter insequentem in a-
lia dictione vocalem. At
 contra quæ amara. 2. 404
 Quæ amara cumque . 2.
 404. *quæcumque amara*.
 V. *Tmesis*.
 Quæsit pro *querit*. 5. 1228
 Quam ante pro *antequam*.
 3. 986
 Quamde pro *quam*. 1. 641.
vox obsoleta.
 Quas ob res pro *quamobrem*.
 1. 156
 Quantula . 2. 893. *quam*
parva.
 Quatinus pro *quatenus*. 2.
 927. & 3. 219
 Qui *correptum ope hiatus*.
 5. 75. V. *Hiatus*.
 Qui pro *quomodo*. 1. 169
 Quibat . 1. 94. *poterat*.
 Quiete, *i. e. per somnum*.
 4. 987
 Quietès pro *cubilibus*. 1. 406
 Quisse pro *quivisse, potuis-*
se. 5. 1421
 Quo *correptum ope hiatus*.

6. 716. & 730
 Quo quamque inducere
 pergis . 1. 17. *subaudi*
animantem.
 Quoad *monosyllabum per*
syneresin. 2. 849. & 5.
 1212
 Quod pro *at*. 1. 83. & 2.
 350
 Quoique pro *cuique*. 1. 77.
 & *alibi*.
 Quom pro *cum*. 2. 1038.
 & 4. 472

R

- R**abies pro *rabiei*. 4.
 1076. ἀρχαϊκῶς.
 Radiatum insigne diei. 5.
 699. *Sol*.
 Radiatus *Sol*. 5. 463
 Ramenta ferri. 6. 1043.
i. e. scobs. la limatura.
 Rancens. 3. 719. *rancidum*.
 Raptim. 1. 663. *celeriter*.
 Rareque facit. 6. 232. &
rarefacit. V. *Tmesis*.
 Raucifonus. 5. 1083. *rau-*
cum sonum edens.
 Re tamen *apse*. 2. 658.
reapse, reipsa tamen. V.
Tmesis.
 Recellere pro *removere*. 6.
 572
 Recens pro *recenter*. 2. 416
 Re-

- Receptare. 3. 504. *recipere*.
 Recesse pro recessisse per
synopen. 3. 69
 Reconflari. 4. 925. *reparari*.
 Recrescere. 5. 261. *ite-
rum crescere*.
 Reddere pro dare, tribue-
 re, Lucretio frequens. 1.
 204. & alibi sepius.
 Redducere pro reducere; ut
lex carminis servetur. 1.
 229. & 4. 990. & 5. 1336.
 quamquã syllaba re som-
 muniis est Lucretio.
 Referre pro deliberare, &
consultare. 1. 700. ut re-
 ferre ad senatum, ad po-
 pulum.
 Refutatus, us. 3. 524.
refutatio.
 Regnare. 5. 245. *ite-
rum gignere*.
 Rehalare. 6. 522. *exhala-
re, remittere*.
 Rei monosyllabum per syn-
eresin. 4. 883
 Reij pro rei. 1. 689. &
*sic prima per diphthongum
producitur, alioqui brevis
futura*.
 Reliquas tetrasyllabum per
dieresin. 4. 973
 Rellatum pro relatum. 2.
 1001
 Remedii trisyllabum per
syneresin. 6. 1224
 Remota pro remota. 4. 271.
 Renidescere. 2. 328. *reni-
dere, splendere*.
 Renutare. 3. 351. &
 4. 604. *rennere, abne-
gare, recusare*.
 Reparcent facere. 1. 668.
*i. e. facient, non parcent
facere. re enim particula
simplicibus verbis adjun-
cta, contrariam illis si-
gnificationem plerumque
induit. Gifanius.*
 Repentia pro memoria. 3.
 863
 Reppertum pro repertum.
 5. 1296
 Repulsare. 4. 583
 Repulsus, us. 4. 105
 Residit a residuo. 5. 1424
 Respectare pro respicere. 5.
 376. & 973
 Respondeamus tetrasylla-
 bum per *syneresin*. 3. 963
 Restare pro obsistere, repu-
 gnare. 1. 111
 Retentare. 2. 728. *reti-
nere, prohibere, arcere*.
 Retinentia pro memoria.
 3. 675
 Retractare. 4. 1193. *vi-
cissim, & contra tracta-
re, recellere, crissare*.
 Gifanius.

- Retro pro contra, vicissim. 1. 767. & alibi.
- Retrocita cornua. 4. 550. ultro citroque ducta, ait Gifanius.
- Revicta pro victa. 1. 587
- Revincere. 4. 490
- ρᾶδιν. 4. 1160. subtilis, tenuis, gracilis.
- Rictum. 5. 1063. rictus, hiatus oris.
- Rigari pro manare ac diffundi. 2. 262
- Rixare pro rixari. 6. 1284
- Roborare. 4. 1032. robur addere.
- Rorifer. 6. 864. rorem ferens.
- Ros salis. 4. 440. maris humor salisus.
- Rota solis pro ipso solis orbe. 5. 433
- Ruere pro impellere, ac raperere. 1. 273. & alibi.
- Rursum, & rursus pro contra, aut vicissim. 1. 52. & 661. & alibi.
- Rufus color rubro finitimus. 4. 73
- S
- S** in carmine elidebatur apud antiquos non secus ac M, & vocales omnes. ut Nam si de nihilo fierent, ex omnibus rebus. 1. 160. & similia sexcenta.
- S pro R antiqui usurpabant, ut quæsit pro quærit. 5. 1228. & alia multa.
- Saccatus humor corporis. 4. 1022. lotium, sive urina, quæ quasi per saccum in vesicam percolatur.
- Sæclum. 1. 21. & alibi passim utitur hac voce poëta pro genere, subole, multitudine: sic hominum sæcla, mortalia sæcla, scriptorum, ferarum. sic γεγενᾶ apud Græcos & spatium XXX. annorum, & genus significat. Gifanius.
- Sæpe est numero factum. 6. 413. factum est sepe numero V. Tmesis.
- Samothracia ferrea. 6. 1042 annuli ferrei in Samothracia primum facti.
- Sanguen neutro genere pro sanguis. 1. 837. & alibi. vox obsoleta.
- Satias, satiatis pro satietas. 2. 1038. & 5. 40. & 1390
- Satus, us. 4. 1226. satio, σπορά.

- Scaphium. 6. 1044. *vasis
genus.*
- Scaptefula. 6. 810. *locus in
Macedonia, ubi argentum
effoditur, α σπάρτην,
fodere. sumitur pro qua-
cumque argentifodina.*
- Scapus. 5. 1352. *textorum
instrumentum, cujus pul-
su tela densetur, seu potius
jugum circa quod stamina
volvuntur.*
- Scatere *secunda brevi.* 5. 950
- Scatit *pro scatet.* 5. 41
- Scelerofus. 1. 84. *scele-
stus.*
- Scibat *pro sciebat.* 5. 932
- Scilicet. 1. 809. *& alibi.
adverbium affirmantis,
probantis, & concedentis.*
- Scruposus. 4. 526. *scrupis
impeditus, asper. sunt
autem scrupi minuti la-
pilli.*
- Scymni leonum. 5. 1035.
σχύμνοι, catuli leonum.
- Secius. 6. 314. *minus.*
- Secreta facultas. 1. 174.
i. e. cujusque rei propria.
- Secreta teporis. 2. 842. *i.
e. teporis expertia.*
- Secretus cibo. 1. 195. *cibi
expers, jejunos.*
- Secundum *pro statim post.*
3. 35
- Semianimo *tetrasyllabum
per syneresin.* 6. 1266
- Semimarinus. 5. 890
- Seminium. 3. 742. *semen.*
- Semperflorens Homerus.
1. 125
- Senecta ætate. 5. 884
- Senectus, a, um. 3. 773.
senio confectus.
- Sensiferi motus. 3. 241.
*& alibi; unde scilicet
creantur sensus.*
- Sensile. 2. 887. *sensu præ-
ditum.*
- Sentiscere. 3. 394. *& 4.
590. sentire.*
- Seorsum *dissyllabū per syn-
eresin.* 2. 472. *& 683*
- Seorsus *pro seorsum.* 4. 497
- Sepit *ultima producta ope
cæsura.* 4. 946
- Serescere. 1. 307. *exsicca-
ri.*
- Serpentia sæcla ferarum.
6. 766. *serpentes, angues.*
- Severa silentia noctis. 4.
462. *tristia scilicet.*
- Si correptum *ob hiatum.* 4.
1054. *& 6. 796. V.
Hiatus.*
- Sibi *elegantiae tantum caus-
sa positum.* 2. 871. *& 3-
334*
- Siculū *pro Siculorum.* 6.
642

- Sicyonia . 4. 1118. *calcei Sicyonii, ob nimiam elegantiam mulierculis tantum & amatoribus convenientes.*
- Sidere pro deorsum ferri, sedere. 5. 493
- Siet pro sit. 2. 962. & 3. 102. & alibi. ἀρχαῖως.
- Silani. 6. 1263. *fistulae, e quibus erumpit aqua.*
- σιλννί. 4. 1162. *puella simis naribus, quales Sileni & Satyri.*
- Silvifraga flabra. 1. 276. *quae silvas frangunt.*
- Similia trisyllabum, duabus ultimis in unam longam contractis per syneresin. 2. 908
- Simul pro simul ac, statim ac. 1. 88. & alibi.
- Simulata igni pro similia. 1. 688
- Simulus. 4. 1162. *diminutivum a simus. pressis naribus.*
- Singulariter pro singulariter. 6. 1065
- Sis pro suis. 3. 1038. & 5. 1076
- Sola terræ. 2. 592
- Solatia somni. 5. 1404. *videtur positum pro eo quod vice somni vigilantes oblectat.*
- Solstitialis. 5. 616. *ad solstitium pertinens.*
- Solum pro ima pedis parte. 1. 926. & 4. 2
- Solute adverbium. 4. 53
- Sonere pro sonare. 3. 157
- Sonor pro sonus. 1. 645
- Sordi pro sorde. 6. 1269
- Species pro intuitu, vel aspectu. 1. 322. & 4. 243
- Species verna diei. 1. 10. *i. e. vernæ diei. Multus est in hoc loquendi genere Lucretius. sic infra v. 82. impia rationis elementa, i. e. impie rationis. & v. 120. per gentes Italas hominum, i. e. hominum Italorum. quamquam ibi nonnulli legunt omnium per syneresin. Lib. 2. v. 500. Purpura, Thessalico concharum tincta colore, i. e. concharum Thessalicarum. Lib. 4. v. 598. Humanum genus est avidum nimis auricularum, i. e. avidarum auricularum; nisi forte τὸ avidum per synopen dicitur pro avidarū. Lib. 5. 24. Quid Nemeæus enim nobis nūc magnus*

- gnus hiatus Ille leonis obesset? *i. e. Nemeæi leonis. Lib. 6. 1281. aliena rogorum insuper instructa, i. e. rogorum alienorum. & alibi. Apud alios quoque poetas hujusmodi exempla invenire est. Virgil. 8. Æneid. v. 526. Tyrrenusque tubæ mugire per æthera clangor, tubæ scilicet Tyrrenæ. Horatius Epod. 10. Graja victorum manus, i. e. Grajorum victorum. Propertius Eleg. 7. l. 3. Mæcenæ eques Etrusco de sanguine regum, i. e. regum Etruscorum. Idem Eleg. 19. l. 3. Librorumque tuos, docte Menandre, sales, i. e. librorum tuorum. Ovidius Artis Amat. lib. 1. v. 114. Rex populo prædæ signa petenda dedit, i. e. prædæ petendæ. Vetus Poëta apud Ciceronem de Nat. Deor. l. 1. c. 42. ubi iniantur gentes orarum ultimæ, i. e. orarum ultimarum.*
- Spiclorum æquor. 4. 106. Speculorum plana, vel æqualis superficies.
- Spiclorum pro spiculatorum. 3. 199
- Spiracula mundi. 6. 492
- Spirare pro manare. 6. 890
- Spiffescere. 6. 175
- Spödaicus versus appellatur Hexameter, qui spondæum in quinta sede recipit loco dactyli. Talis est ille: Quæ caput a cæli regionibus ostendebat. 1. 65. & plerique alii Lucretiani.
- Squamigeri pro piscibus. 1. 373
- Stacte, es, & æ. 2. 846. succus odoratus, ex variis aromatibus confectus.
- Stare pro esse. 1. 748
- Sterila pro sterilia. 2. 844
- Stinguere. 1. 667. & 2. 827. & 4. 1091. pro extinguere.
- Stridit a strido, is. 6. 148
- Stringere pro deterere. 1. 487
- Stringor. 3. 693. rigor, gelu.
- Structum. 4. 362. constructio, fabrica.
- Süadēt trisyllabum per diæresin. 4. 1150
- Suaviloquens carmen. 1. 944. & 4. 20
- Suaviloqui versus. 2. 528

- Sub divo . 4. 212. *sub aperto celo.*
- Sub verbo . 4. 786. *ad nutum, ad jussum.*
- Subare . 4. 1192. *complexum maris, aut feminae appetere.*
- Subcavus . 6. 556. *cavatus subter.*
- Subditare . 6. 603. *idemtidem subdere.*
- Subiectare . 6. 700. *subjicere.*
- Sublima cæli . 1. 341. *pro sublimia, a sublimus. Archaismus est.*
- Suboles *pro soboles.* 4. 1225
- Subortus, us . 5. 304. *novus ortus.*
- Subtertenuatur annulus in digito . 1. 313. *qua parte scilicet digiti attingit.*
- Subus *pro suis.* 6. 974
- Süemus *trisyllabum.* 1. 55.
V. *Diæresis.*
- Süerint *trisyllabum per diæresin.* 4. 304. *consueverint.*
- Süesse *pro sueviffe, trisyllabum per diæresin.* 5. 910
- Suffire . 2. 1098. & 4. 1168. *vaporare, suffumigare.*
- Suffugere . 4. 361. *clam fugere.*
- Suffulcire . 4. 865. *sustinere.*
- Summatim . 3. 262. *per summam, & compendium.*
- Summatus, us . 5. 1141. *summa potestas, principatus.*
- Super ignis . 1. 650. *ignis superus, qui sursum fertur. Vide Gifanium.*
- Supera *pro supra.* 1. 430. & *passim.*
- Superantior . 5. 395. *magis abundans.*
- Superare *pro superesse.* 1. 631. & *alibi.*
- Superne *ultima brevis.* 6. 543
- Surpere *pro surripere.* *per syncopen.* 2. 314
- Sursus *pro sursum.* 6. 718
- Synæresis *figura, i. e. contractio duarum vocalium in unam syllabam, que Crasis etiam, Diphthongus impropria, Episyналаëpha, Synizesis, & Synecphonesis appellatur, veteribus poetis familiarissima fuit, Comicis presertim. Lucretius quoque ea sæpissime utitur. Quam si quis ignoraverit, vel minus animadverterit, multorum versuum mensuram*

*ram minime assequetur .
Ita suaveis dissyllabū est
Lucretio 1. 7. deesse pa-
riter 1. 44. & alia pas-
sim , quæ suis locis in-
venies .
Systole figura est quæ sylla-
bas longas corripit . ita
nullius secunda brevi. 1.
225*

T

TAbē , ultima produ-
cta ope cesuræ , vel
per diastolen figuram , quæ
syllabas breves producit .
1. 806
Tabificus . 6. 737. qui dis-
solvit , ac tabem indu-
cit .
Tactile . 5. 152. quod tan-
gi potest .
Talipedare antiqui dice-
bant pro vacillare pedibus
ob lassitudinem . 3. 503.
Festus .
Tangere pro tangeris . 2.
680
Tartara leti . 3. 42
Te adventumque tuum . 1.
6. & 7. i. e. te advenien-
tem . ἐν δὲ δύο . Ita Vir-
gilius 2. Georgic. pateris
libamus & auro , pate-

*ris nempe aureis .
Tela diei lucida . 1. 148.
Solis radii . Hinc Phœ-
bum venatorem poëta fin-
gunt .
Templa humida linguarū .
4. 628. palati cavi-
tas .
Templum usurparunt vete-
res pro cælo , & quovis
etiam loco sive hominum ,
sive inferorum . Acheru-
sia templa . 1. 121
Tenerascere . 3. 766. tene-
rum fieri .
Tenere pro esse . 6. 862. --
pro novisse . 2. 1171
Tenuem primæ producta .
4. 735
Tenuis . 2. 232. vel est spon-
deus , prima producta per
diastolen , & reliquis con-
tractis per synæresin : vel
est tribrachys loco spon-
dæi .
Tenuius , quatuor breves
loco dactyli . 3. 244. V.
Proceleusmaticus .
Terrificare . 1. 134. ter-
rere .
Terriloqua vatū dicta .
1. 104
Tetulerunt pro tulerunt per
prosthesin . 6. 672. V.
Prosthesis .*

Tha-

- Thalassina vestis. 4. 1120.
caerulei, & marini coloris.
- Tibi venustatis tantum gratia positum. 2. 1038. & 3. 28
- Timefactus. 2. 43. *exterritus.*
- Timentes mortis. 6. 1237
- Tmesis figura est quae compositam vocem in duas dividit; interjecta aliqua particula. ut seque gregari pro & segregari. 1. 453. & alia sexcenta.
- Tmesis insigne exemplum. 6. 389
- Tolerare ævum pro vitam degere. 2. 1169
- Tolerare exitium. 5. 302. *sustinere, arcere.*
- Tonitralia templa cæli. 1. 1098. *ubi scilicet tonitrua fiunt.*
- Tonitrus pro tonitru. 6. 163
- Tonsæ. 2. 554. *remi.*
- Tormentum pro ictu & concussione, a torqueo. 5. 318
- Tornatus. 4. 362. *torno politus.*
- Torreat dissyllabum per syneresin. 3. 930
- Torrens flumen. 4. 1093
- Torrescere. 3. 903. *torreri.*
- Tortari. 3. 661. *torqueri.*
- Torte adverbium. 4. 306
- Tractim. 3. 529. *sensim.*
- Tralucere. 4. 309
- Transmittere pro transire. 6. 993
- Transpectus, us, a transpicio. 4. 273
- Transulerunt, tertia correpta per systolen. 3. 135. *V. Systole.*
- τραυλίζει. 4. 1157. *leniter balbutit.*
- Tremiscere. 6. 547. *tremere.*
- Tremis artus. 3. 488. *Hel-lenismus est poetis frequens.*
- Tribrachys in fine versus loco spondei. 3. 449. *est autem pes ex tribus brevibus constans.*
- Tripectora vis Geryonæ. 5. 28. *Geryonem scilicet finxerunt poetæ tergeminno corpore fuisse.*
- Triquetrae orae terrarum, 1. 718. *i. e. Siciliae orae; a tribus ejus insulae promontoriis, Pachyno, Peloro, & Lilybæo.*

Triquetrum . 4. 657. *triangulum.*

Tritonis Pallas, pro Tritonia . 6. 750. *ita dicta, quod apud Tritonem fluvium primum apparuerit.*

Trochleæ . 4. 903. *organa ad sursum tollenda magna corpora.*

Tuantur a tuor . 4. 362

Tuditare . 2. 1143. & 3. 395. *tundere, urgere, impellere.*

Tuimur a tuor, video . 1. 301

Turbantibus pro turbatis . 5. 503

Turbare pro agitari . 5. 505

Turbare pro errare, vagari . 2. 125. *Gifanius.*

Turicremæ aræ . 2. 353. *in quibus nempe tus crematur.*

Tute pro tu . 1. 270. & alibi. *quod etiam Cicero ni familiare.*

Tutemet . 1. 103. *tu ipse.*

V

U pro E; ut scribundis versibus pro scribendis . 1. 25. & alibi passim in his quæ Gerundia Grammatici appellant .

U pro O; ut frondiferae que domos avium pro frondiferas . 1. 19

U pro Y scribebant veteres Romani; nam Y peregrinum est. incluta pro incluta . 1. 41. & pleraque alia.

Vaceferi . 6. 1003. *inaniri.*

Vacuare . 6. 1023

Vagare . 3. 628

Vage . 3. 872. *incerto errore.*

Vagor prima producta . 2. 576. *vagitus.*

Valescere pro valetudinem recipere . 4. 17

Vaporare . 5. 1130. *vapore infici.*

Vapos pro vapor . 6. 952

Variantia pro varietas . 1. 654. & 3. 319

Ubera lactis pro lacte ipso . 1. 886. *vide Tibullum Eleg. 3. lib. 1.*

Vegere pro vegetare, vigorem addere . 5. 533

Vehementer, trisyllabum, duabus primis in unam longam contractis . 2. 1024

Vehementi trisyllabum . 3. 153. *V. Synæresis.*

Velivolum mare . 5. 1441. *in quo scilicet naves velis volant.*

Ven-

- Ventigenus . 6. 701. *ex quo ventus erumpit.*
- Ventus pro inani gloria . 3. 46
- Veratrum . 4. 644. *hellebori genus venenosum.*
- Vermina . 5. 995. *vermes.*
- Verfabundus turbo . 6. 437. *quod sc. versando feratur.*
- Versare pro vertere, mutare . 2. 881
- Vertere pro verti . 4. 1123
- Verutum . 4. 411. *hasta ferro acuto præfixa.*
- Vescum sal . 1. 327. *esui aptum.*
- Veterinum semen . 5. 863. *equinum.*
- Vexamen pro vexatio . 5. 341
- Victor pro voti compos . 1. 76
- Videlicet pro videre licet . 1. 211
- Viduatus manuum . 5. 838. *manibus carens.*
- Vietus . 3. 386. *languidus, flaccidus.*
- Viri prima producta ; patrius casus a virus . 2. 475
- Viritim . 2. 1170. *in singulos homines.*
- Viro prima longa a virus . 2. 852
- Virus pro fœce aqua marinae, seu sale . 5. 270
- Virus Ionium . 1. 720. *videtur dictum pro sordibus ab aqua marina contrahitis. Gifanius.*
- Vis ferri pro ipso ferro . 6. 999. *& multa similia.*
- Visere ad ægros . 6. 1236. *morbo affectos invisere.*
- Visu pro visui . 5. 102
- Vita humana pro hominibus . 1. 63. *& alibi. Tibullus lib. 2. Eleg. 1. absolute dixit vita : his vita magistris Desuevit querna pellere glande famem.*
- Vitalia rerum . 2. 575. *causæ quæ rebus vitam largiuntur.*
- Vitalia sæcla . 1. 203. *pre-finita annorum spatia, quibus vita hominum terminatur.*
- Vitaliter . 5. 146. *vitalem in modum.*
- Vitigenus liquor . 5. 15. *vinum.*
- Vivam progeniem qui in oras luminis edant . 2. 617. *quod qui non eliditur, & corripitur ob insequentem vocalem. V. Hiatus.*
- Vivatus . 3. 410. *vividus, incolumis.*

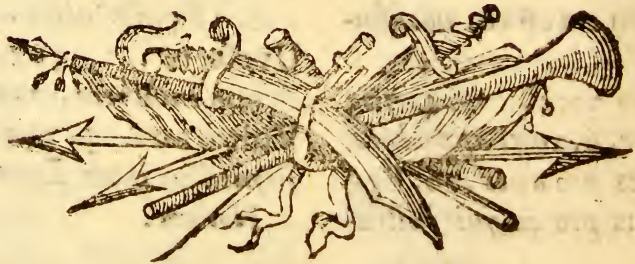
- Vivere pro esse . 3. 303. *u-*
surpat quoque Horatius
non semel.
 Vivescere . 4. 1061. *vivi-*
dum fieri.
 Ullæ rei pro ulli . 1. 688
 Umbrare . 2. 628. *umbra*
regere.
 Unæ figuræ pro unius . 2.
 778
 Unde vacefit cumque . 6.
 1015. *undecumque vace-*
fit. V. Tmesis.
 Unguiculi . 6. 947. *ungues.*
 Uniter . 3. 851. *uno quo-*
dam nexu.
 Unversum pro universum
per syncopen. 4. 263
 Unus enim tum quisque .
 5. 988. *tum enim unus-*
quisque. V. Tmesis.
 Vocamen . 2. 656. *vocabu-*
lum.
 Voci pro voce . 4. 703
 Vocitare . 6. 297. *appellare.*
 Volantes pro aves . 6. 833
 Volgatus pro eo qui *lustra-*
vit, circumerravit. 5. 428
 Volgivaga Venus . 4. 1064.
promiscua, incerta.
 Volgivagus . 5. 930. *erra-*
bundus.
 Volgo : 1. 239. & 905.
vulgo, passim.
 Volta pro vultus , *quarto*
casu numeri multitudinis.
 4. 1206
 Volturius . 4. 684. *vultur.*
avis rapacis genus.
 Volvendus pro volubilis .
 5. 515. & 1275
 Volvētia pro voluta . 6. 344
 Vorlus pro versus , *adver-*
bium. 2. 1053
 Usurpare corpora prima .
 1. 55. *i. e. usu loquendi*
sepius vocare.
 Usus foret pro opus foret .
 1. 185. & *alibi.*
 Uvescere . 1. 307. *humo-*
rem imbibere, madefieri.
 Vulturnus . 5. 744. *ventus*
medius inter Eurum, &
Notum.

F I N I S .

Lectioes nonnullæ præter nostram sententiam in textum Lucretii, quo casu incertum, receptæ; quæ tamen veterum aliquot Editionum, & MSS. Codd. auctoritate nituntur.

Lib. III. vers.	956	Non restitue	Nec
	1065	animo	animi
Lib. IV. vers.	24	percipis	perspicis
	994	terroribus	erroribus
Lib. V. vers.	324	Diminui	Deminui
Lib. VI. vers.	210	Has	Hasce
	243	possunt	possint
	439	detrudit	detrusit
	578	tellure	a tellure
	913	demisso	demissos
	1198	Visceribus	Ulceribus
	1257	mœroris	ægroris

NOI RIFORMATORI

dello Studio di Padova.

A VENDO veduto per la Fede di revisione, ed approvazione del P. Fra Lorenzo Filippi Inquirente Generale del Santo Ufficio di Padova, nel Libro intitolato *Titi Lucretii Cari de Rerum Natura Libri VI. ad optimorum exemplarium veritatem exacti* non esser cosa alcuna contra la Santa Fede Cattolica, e parimente, per attestato del Segretario Nostro, niente contra Principi, e buoni costumi; concediamo Licenza a *Giuseppe Comino*, Stampatore in Padova, che possa essere stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dato li 8. Aprile 1750.

(Giovanni Emo Proc. Rif.

(Giovanni Alvise Mocenigo I. Rif.

(

Registrato in Libro a carte 22. al num. 224.

Michel Angelo Marino Segretario.

SCIP.

SCIPIONIS
CAPICII

DE PRINCIPIIS RERUM
AD PAULUM III.

PONT. MAX.

LIBRI II.

Ex optimis Editionibus representati.

PATAVII. MDCCCLII.

EXCUEBAT JOSEPHUS COMINUS

SUPERIORUM PERMISSU.

2017

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PH.D. THESIS

BY

DR. [Name]

DEPARTMENT OF [Department]

CHICAGO, ILLINOIS

19[Year]

*Petrus Bembus Cardinalis Scipioni
Capicio S. P. D.*

Poema de Principiis Rerum tuum, heroicis carminibus conscriptum, in duos divisum libros, legi sane libentissime: est enim ejusmodi ut magnopere cum Lucretii stylum & elegantiam, tum antiquorum hominum ætatem illam cultam & perpolitam redoleat: itaque & tibi gratias habeo, qui me jucundissima tuorum librorum lectione oblectaveris; & Tassum nostrum ea de re plusculum etiam quam soleo amo; soleo autem & debeo certe plurimum, quod eum puto tibi authorem fuisse ut mihi illos mitteres; ab ipso enim accepi. quamobrem edas illos censeo, sinasque per manus, perque ora gentium pervagari: magna enim tua cum laude nomen ipsum proferent, & æternitati consecrabit tuum. reliqua de Tasso, cum ad te redierit, intelliges. Vale. Quarto Non. Jul. M. D. XLV. Romæ.

Paulus Manutius in Epistola ad Isabellam Villamarinam Salernitani Principis conjugem, qua illi dedicat Scipionis Capicii libros de Principiis Rerum duos, & de Vate maximo tres. Venetiis 1546.

Hinc Capicius ille tuus tuarum laudum laudatissimus præco; qui te admiratur unam, qui observat; qui cum de te multa & vera prædicavit, ita concludit, unam habere quæ optabilia sunt, omnia. itaque me quidem eodem studio inflammavit; nihil umquam ut ardentius optarim quam ex tuis unus esse. quod quo facilius impetrarem, feci, ipso permittente atque etiam libente Capicio, ut ejus libros de Principiis Rerum duos, de Vate maximo tres meæ in te summæ observantiæ testes emitterem. Divinum carmen est, multis luminibus ingenii, multa arte distinctum. etenim nihil legi in hoc genere perfectius: ut ne Lucretius quidem pluris apud me sit: quo cum antea propter sermonis elegantiam delectarer, utererque multum, cœpit mihi jam minus esse familiaris, posteaquam Capicium legi. Hoc opus, & quia scriptum est a tui studiosissimo, & quia versibus te dignis, idest luculentissimis; non dubito, quin a me missum avide accipias, sic, inquam, ut de isto me munere ames plurimum.

*Loquens de Lucretii Edit. a Daniele Pareo procurata
Francofurti 1631. 8.*

Præ cæteris vero hoc habet eximium Editio Lucretii Pæreana, quod illi subjuncta sunt duo Poemata recentia lectu haud indigna, Scipionis Capicii Neapolitani de Rerum Principiis Libri duo, & Aonii Palearii Libri III. de Immortalitate Animorum, quos ex merito laudat Jacobus Sadoletus lib. V. Epistolar. pag. 200. seq.

Idem in Supplemento supra dicti cap. pag. 55.

Lucretii placita Epicurea carmine confutanda sibi sumserunt, Latino Heroico quidem Aonius Palearius, Scipio Capicius, Polignacus Cardinalis, & Thomas Ceva S. J. Anglico Henricus Morus, & Richardus Blackmore; Gallico Carolus Claudius Genestus, & Italico Alexander Marchetti.
& pag. 59.

Poema de Animorum Immortalitate libris tribus Lucretio oppositum, & Aonii Palearii nomine sæpius editum, a Paleario scriptum esse negavit, præter rem, ut opinor, Robertus Titius litteris ad Marcum Velferum. Vide Velferi opera pag. 878.

*Auctor Prefationis in Anti-Lucretium Cardinalis
de Polignac in fine hæc habet.*

His præmissis, jam audiendus est Vates ingens, dum ingentem causam tuetur, sæpe quidem antea defensam, sed a libidinibus, quæ nunquam silent, semper impugnatam; & quæ nunc primum Latinæ Poeseos insignibus prodit magnifice decorata. Nam quæ a Paleario, Scipione Capicio, & aliis fortasse nonnullis Poemata de Religione naturali scripta sunt, ea cum hujusce argumenti partem tantum attingunt, tum Poeseos nitore * quantum distent, ipsa lectione aperietur.

---

* Nimii fortasse & tamquam prodigi in laudando Capicio, scriptore optimo, fuerunt Bembus, & Manutius, Itali homines: parci contra & adstricti Fabricius, & Auctor Prefationis in Anti-Lucretium, Germanus ille, hic Gallus. Tu, Lector, qui æquitati studes, coërce quod redundat, supple quod deficit, & rectam demum de Capicio sententiam tuleris.

SCIPIONIS CAPICII
DE PRINCIPIIS RERUM
AD PAULUM TERTIUM
PONT. MAXIMUM
LIBER PRIMUS.

ATURÆ mundique cano quæ fe-
mina primum,
Quæ causæ fuerint, atque unde
exordia rerum:
Arduus, aspirent tantis modo nu-
mina cœptis,
Egregiusque labor, longis qui
corda tenebris

Solvere, & optata valeat perfundere luce. §
Hos mea num fluctus, hæc nare per æquora puppis
Audet, & intacto sua credere vela profundo?
Rex superùm, superique patris mens unica, per quem
Ipsa parens vires natura accepit, & ortus:
Quo sine mortales longis erroribus actæ 10
Complentur miseræ tetra caligine mentes,
Annuæ, & his vires tribuens ingentibus aquas
Pollicitis, per te eduxit quas conditor orbis
Immensi, arcanas da rerum pandere causas.
Et tu, quem claræ jampridem gloria gentis, 15

Et tua præcipue virtus immiscuit astris,
 Sive feros arces Turcas oriente, piusque
 Te manet ille labor, formidatosque coerces
 Imperio populos, & Christi signa reposcis,
 Optatamque diu terris das, maxime, pacem, 20
 Farnesi, & fessis tandem paris oia rebus:
 Seu gentis te cura piæ sanctusque moratur
 Relligionis amor, dum tam diversa sequentum
 Hac super, ambigua solvis formidine mentes,
 Et certa in veram prodit sententia lucem: 25
 Ignoti vada pande maris, tenuemque procellis
 Eripe, & ad tanti cymbam rege marmoris oram.

Perpetuæ tractus telluris, vastaque ponti
 Æquora cœrulei, cœlique immensa profundi
 Mirati spatia, & mundum fulgentibus astris 30
 Distingui, & vario ferri vaga sidera motu
 Solerti ingenio mortales, abdita nosse
 Naturæ arcana, & mundi indagare latentes
 Tentarunt ortus, dulcique cupidine rapti
 Quærendi in rebus rationem, quæ hisce creandis 35
 Vis sit, scrutantes, & quæ genitalis origo,
 Invenere viam, qua rerum cernere causas,
 Primaque nascentis possent exordia mundi:
 Dumque animo naturæ agitant secreta parentis,
 His diversa super decernere contigit, impar 40
 Ut votum est cunctis, nec mens mortalibus una:
 Tantarumque ortus rerum penitusque latentum
 Aggressos aperire, globus caliginis atræ
 Obtexit magis, eque aliis innectere nodos
 Assuerunt alios, uno centumque soluto 45
 Implicuere, novusque umquam non defuit error.

Ille igitur quicumque fuit qui tradere primus
 Hæc potuit, statuitque novo primordia mundo,
 Et qui cœperunt naturæ prodere causas,
 Principio finxere rudem nec corpore certo

Informemque globum: varias unde omnia primum
 Discreta in formas, rerumque effluxerit ortus.
 Nanque hi, quæ vacuo nascuntur in æthere, tellus
 Quæque ferax parit, & falsi quæ stagna profundi,
 Mirificis concreta modis, dum sumere cernunt 55
 Hæc aliam, atque illis aliam subrepere sensim
 Naturam, penitusque nova mutare priorem:

In variasque eadem semper cessisse figuras,
 Inque alias rursus species extincta novari,
 Omnigeno haud ullam statuere in corpore formam: 60
 Hinc ortum duxisse rati genitalia partes
 Ducta per expressas orientis semina mundi:

Inque illo, possent generatim unde omnia nasci,
 Materiam latuisse rudem, confusaque certas
 Reddenda in species cunctarum exordia rerum. 65

Hinc chaos id Graji dixerunt nomine, primæ
 Quod causæ nondum expromtæ, visque abdita matris
 Naturæ, rerumque forent ibi corpora, nullas
 Formata in partes, tantumque incerta facultas,
 Qua prima in species coalescere semina possent 70
 Quæque suas, nascique opus admirabile mundus:

Id vero, fieri possent unde omnia, prorsus
 Principio posuere carens, nullumque putarunt
 Huic ortum posse, aut spatium præscribierævi,
 Materia hæc fuerit cunctis quod prima creandis: 75
 Dum non ex alio potuisset gignier, esset

Quando nil genitum quod non hinc sumserit ortum:
 Nec fieri e nihilo, quia corpora quæque videntur
 Ex alio gigni, inque aliud corrupta resolvi.

Hæc illis ratio, quis primis noscere curæ 80
 Semina certa fuit rerum, decernere suavit,
 Tellurem, & quicquid circum hanc diffunditur, ortum
 Principio ex illo, lateque potentia cœli
 Mœnia convexi, atque orbis duxisse coruscos:
 Hanc longum sectati idem quos impulit ardor 85

Naturæ effectus studio indagare sagaci,
 Ante alios Pharij regio quæ læta Canopi,
 Et fortunati suadent stagnantia Nili
 Flumina, mortales illinc contendere primos
 In lucem educos: & qui flammantia mentem 90
 Astra super vigilem atque excelsi culmen olympi
 Tollentes, solisque viam, lunæque meatus
 Sunt primi varios scrutati, & quo vaga motu
 Sidera volvantur, servent quem fixa tenorem,
 Qui regere humanos casus, fortisque futuræ 95
 Eventum stellas, atque hinc se posse putarunt
 Ipso qui maneat mortales finis ab ortu
 Præfagire, Magi patrio de nomine dicti.

Hæc igitur se se extendens, lateque recepta
 Ancipites primo invasit sententia mentes, 100
 Obtinuitque diu, donec solertia major
 Acrius humanos animos exquirere causas
 Edocuit rerum, cœpitque patefcere longus
 Paulatim qui se cunctis offuderat error:
 Næque animadversum est, dives quæ educit & auctat 105
 Natura, haud aliter prodire in lumina vitæ
 Semina, ni e certis capiant hæc certa peremtis
 Corporibus, neque proferri genitabile quicquam
 Aspicere est, ni cujusquam sublata recedat,
 Alteriusque obitu nascendo forma novetur: 110
 Causa etenim certa est rebus resoluta creandis
 Materies apta in certam se vertere formam:
 Et quia tam varias species & corpora quæque
 E certis gignit rebus natura, nec ullas
 Suevit ab incerta partes expromere matre. 115
 Haudquaquam dederit quod rerum semina corpus
 Cunctarum certa, incertum infectumque putarunt:
 Nec potuisse sua specie formaque carere
 Formata in lucem quod cuncta edaxerit, unde
 Lumina cœrulei sint orta nitentia mundi. 120

Sumserit unde sua immensi spumantibus undis
 Circum septa maris tellus primordia mater,
 Quis rerum varias peperit fœcunda figuras,
 Umbriferas volucrum sedes, silvasque virentes,
 Arboreos fœtus, fruges, suavesque liquores: 125
 Divitibusque aurum venis canique metalla
 Argenti, & chalybum solidique effuderit æris:
 Ex quo tot pecudum facies, formæque volucrum
 Principio, & monstra omnigenum sunt ducta natantum.
 Unde etiam humani species pulcherrima fulsit 130
 Corporis, ætheriæ donati munere mentis.
 Ergo materiem, fuerit quæ rebus origo
 Omnibus, informem patuit non esse rudemque.

Præterea quod non vera ratione putarint
 Corpore ab informi naturæ semina oriri, 135
 Inde etiam aspicere est, tenues quod lucis in oras
 Non aliter quicquam prodit, nec concipit ullos
 Ipsa parens fœtus, perimat ni corpora quædam,
 Miris juncta modis genitalia fœdera solvens,
 Hinc factura novis natura exordia rebus; 140
 Atque ita dissidium patiens abeunte priore
 In liquidas auras exstincto e corpore forma,
 Materies aliam in faciem mutata resurgit.
 Sic alia atque alia in lucem natura profundit
 Semina, & inde novas iterum manare figuras 145
 Cernimus, inque alias species sic cuncta renasci.
 Quare non poterit corpus formarier ullum,
 Ni vis leti aliud perimat compage soluta,
 Qua prior alterius constabat forma peremti:
 Non etenim quicquam fit, ni certa intereat res. 150
 Sic aliud porro ex alio fit, sic nova passim
 Exoritur proles forma cedente priore.

Aspice brumali torpet cum frigore cœlum
 Extrema in Scythia, gelidæve Propontidos oris,
 Flumina, quæ volucris cursu lata arva secabant, 155
 Ut

Ut fluidam linquant formam, rapidumque liquorem
 In pigram glaciem durataque corpora mutant:
 Mox ubi sol propius radios intendit, & acrem
 Dissolvens hiemem concretas verberat undas,
 In solidum densata gelu, vitreumque rigorem 160
 Liquitur in fluvium species resoluta rapacem.

Sic etiam liquidas fundit cum concava guttas
 Sub rigidis spelunca jugis, quæ dives opimi
 Lucanus pecoris curvo proscindit aratro,
 In lapides stillans humor concrefcere duos 165
 Cernitur, & mollis paulatim astringier unda:
 Non fecus ac terram densat cum frigidus aër,
 Vis tectis labens aut flentibus humida ramis,
 Stillandi ut linquat morem, quæque uda fluebat
 In glaciem conversa rigens jam stiria pendet. 170

Cernis item, nigrans tormento inclusus aheno
 E salice ambusto, nitroque & sulphure pulvis
 Immissi rapidam si vim conceperit ignis,
 Quam subito in magnum se vertit corpus, & aer
 Fit tenuis, nuperque locum collectus in arctum 175
 Jam non se capiens fracto velut æthere fulmen
 Erumpit, cœlumque horrendo murmure complet,
 Fumiferas spargens nubes procul usque per auras,
 Emissam flammante pilam dum turbine torquet.
 Usque adeo haud aliter fiunt nova corpora, forma 180
 Ni prior extinctis rebus sublata recedat.

Sic igitur cuncta omniparens natura profundit.
 Humida sic promit fruges & gramina tellus,
 Et fœtu ramos, & silvas frondibus ornat.
 Denique per terras omnes falsumque profundum 185
 Non alia ratione queunt tot corpora gigni,
 Nec valet in proprias species genus ire animantum,
 Ni prior extinctam discedens forma relinquat
 Materiam unde novis rebus deducitur ortus.
 Ergo quod rerum fudit primordia, certum est 190

Non

Non potuisse suam non esse in corpore formam.

Hinc ultra humanæ sese solertia mentis
 Extendit, rursusque alii referare latentis
 Naturæ arcana, & mundi manifestius ortus
 Tentarunt primos, rerumque ostendere causas: 195
 Atque hi non uno posuerunt omnia claudi
 Corpora complexu, nec certos cingere fines
 Naturæ loca, nec spatio hæc præscribier ullo,
 Quandoquidem innumeri possint existere mundi.
 Quare id, quod circum sese diffundit inane, 200
 Esse infinitum, atque omnes excedere metas,
 Quod nullæ claudant oræ, nec finiat ullum
 Extremum, careatque omni quod denique fine.
 Hoc intra immensum spatium volitare minuta
 Corpora, quæ quoniam nequeant in frustra, minores 205
 Nec findi in partes quam sint ea, nomine Graji
 Dixerunt atomos, atque hinc elementa parentem
 Naturam, & cunctis formare exordia rebus.
 Dumque ea perpetuum variis per inane feruntur
 Motibus, & cocunt concursu corpora crebro, 210
 Nexibus inter se validis, & fœdere firmo
 Conjungi, inque unum converti plurima corpus;
 Atque ita cunctarum rerum primordia certis
 Conciliis fieri, in lucemque exurgere certam
 Materiam, ex qua naturæ ducatur origo, 215
 Corporibusque fluant genitalia semina cunctis:
 Inde ubi fera dies actumque hæc finiat ævum,
 Rursus in antiquas atomos corrupta revolvi,
 In veteresque iterum converti corpora partes:
 Sic rursus exigua immensum per inane volare, 220
 Concursu donec cocuntia corpora crebro
 In nova juncta modis miris elementa resurgant:
 Sic alios infinitum per inane creari,
 Solvi alios, rursusque minuta in corpora verti,
 Inque vicem his obitum contingere semper & ortū, 225

Et

Et posse innumeros hoc pacto existere mundos.

Hac prima omnigenam ratione effingere matrem
 Corpora naturam, cunctisque exordia rebus,
 Grajorum est multis suatum, quibus semina mundi
 Prima fuit curæ & rerum cognoscere causas. 230
 Hæc eadem Latio illata est, nativæque recepta,
 Roma, tuis, studio claris cultoque coruscis
 Eloquio, ante alios Italum qui primus amœnos
 Pieridum ingressus lucos e fronde perenni
 Detulit in Latium Grajo ex Helicone coronam, 235
 Naturæ arcanas rerum dum pandere causas
 Nititur, & raræ deflagrat laudis amore.
 Hanc pater admittens dulci Lucretius ore
 Exposuit, blandoque tulit super æthera cantu.
 Felix, si obscuris verum cognoscere lumen 240
 In rebus potuisset mellifluoque lepore
 Mananti optasset rationem carmine dignam.
 Non illo Aonidum quisquam de fonte liquores
 Largius hausisset, nulliusque incluta nomen
 Dignius æternum loqueretur fama per ævum. 245
 Magne pater, nostra o veniens ne deleat ætas
 Carmina, si Solis radiis modo sidera quicquam
 Luminis adjiciunt, merito te semper honore
 Prosequar, hocque tuo vivet cum nomine carmen,
 Dum natura satis servabit fœdera rebus 250
 Imposita, & celso pendebunt lumina mundo.

Sed longe errarunt qui sic statuere parentem
 Semina naturam, rerumque expromere causas,
 Obscuris merfi in tenebris, veraque remoti
 A ratione procul, qui nil mortalia summum 255
 Cœlicolum curare patrem, casuque putarunt
 Illa regi, æthereasque animas ut corpora, vitæ
 Lumine dilapso pariter succumbere leto.
 Falso itaque est illis ea sic discernere suatum,
 Namque haud innumeris rerum primordia constant 260

Corporibus, parvisque adeo, ut concidier ulla
 In partes nequeant fierive minora secando,
 Nec mixtum raris densive in rebus inane
 Plusve minusve datur, spatium nec inane vacansve.
 Quod vero hæc rebus non sint exordia primis, 265
 Nec naturæ ortus dederint ea parva parenti
 Corpora, quæ nequeant frangi in partesve secari,
 Quæque vacent numero late volitantia certo,
 Hinc liquet, & vera poterit ratione probari.
 Nempe ea prima forent si rebus femina cunctis, 270
 Hæreere inque vicem tangi jungique necesse
 Hæc foret, & sese per mutuanectere certo
 Concilio, in certam quo sic commissa coirent
 Materiam, inque unum transirent plurima corpus.
 Hæc vero quia sic fierent, hærentia circum 275
 Parte alia atque alia fieret per corpora tactus,
 Cûque alio atque alio hæreret quodque undique corpus.
 Quare essent multæ omnino, quîs mutuus inter
 Ipsa foret tactus genitalia corpora, partes:
 Atque ita nequaquam diversis illa carerent 280
 Partibus, & spatio constarent singula certo,
 Unde nec innumera hæc essent, cum cætera, quæ ex his
 Orta forent, minime sint infinita, sed illis
 Sit modus, & constent mensura singula certa.
 Sic itaque ex atomis nequaquam corpora gigni, 285
 Nec duci hinc rebus possunt exordia primis,
 Nec spatium porro in rebus contingere inane
 Possset, ut in cunctis exstaret plusve minusve
 Corporibus vacui pro textura nexuque
 Cujusque in densisque parum, multumque daretur 290
 In raris spatii, impleret quod cuncta, vacantis.
 Namque nec in densis, nec raris occupat ullum
 Corporibus spatium, nec inest in rebus inane.
 Quandoquidem genitis si quid contingere possset
 Corporibus vacui, raris quod maxime inesset, 295

Dum

Dum laxæ partes essent, astringier, inque
 Angustum vi humana aliquod se cogere corpus
 Possset, ut hærentes inter compressior esset
 Particulas nexus, & se densaret in arctum,
 Contractumque minus fieret totum undique corpus. 300
 Sed non ulla potis vis est rarissima quamvis
 Corpora in angustum spatium densare minusve.
 Quod licet in tenui penitus cognoscere flatu,
 Quem strato in campo tentum super æthera sollem
 Aut jacere, aut forti salientem reddere pugno 305
 Assuetus juvenis lentæ insufflavit alutæ.
 Illum etenim si quis pressando arctare, minusve
 Contrahere in spatium tentabit, scindier ante
 Dirumpique pilam, subitoque exire tumentis
 Effracto flatum claustro, & vanescere cernes, 310
 In spatium arctari detur quam angustius unquam:
 Usque adeo certum est non esse in rebus inane.

Id vero ex alia constat ratione, patetque
 Inde etiam, quod dum contentum corpus, & intra
 Quemvis conclusum locum ita immutatur & omni 315
 Afficitur parte, ut totum densetur in arctum:
 Quod fit præcipue astrictum est ubi frigore corpus,
 Concepta calida vi discedente, necesse est
 Ut quantum spatii se arctante relinquitur illo,
 Tantum aliud corpus conjunctum repleat, ipsa 320
 Invita illius quamvis natura repugnet;
 Ut nil non rerum admittat natura feratque,
 Dum nullum omnino spatium patiat inane.
 Idque cucurbitula immisso perfusa calore
 Aut carni impressa, aut cedenti concava cuius 325
 Materiæ ostendit: namque hinc dum frigore cedit
 Obrepente calor, quique illa includitur aer
 Contrahitur, spatiumque ideo minus occupat, & se
 Cogit in angustum, spatii non ulla vacare
 Pars datur, hærenti sed succedente repletur 330

Corpore quod reliquum est, alio licet ipsa resistat
Illius & sese adversum natura feratur,

Ut nihil haud usquam spatii sit inane vacansve.

Sic etiam fluxæ trahitur vis humida lymphæ

Natura adversante sui, si forte perustus 335

Limoso in stagno clausave in valle jacentem

Hauferit inclusam terebrato hanc stipite messor,

Illa subit, tractusque loci quem deserit aer

Occupat, & sursum salientis lubrica fuciu

Fertur, ut in rebus spatium non detur inane. 340

Ergo qui innumeros mundos statuere, vacansque

Atque infinitum spatium quod parva teneret

Corpora, conciliis quæ inter se hærentia certis

Omnia proferrent vitalis lucis ad oras,

Errarunt vera longe a ratione remoti. 345

Quare id quod visum est aliis decernere rerum

De causis mundique ortu scrutemur, & ultra

Pergamus super his illorum exponere sensus.

Atque videnda horum prior est sententia, certæ

Qui naturæ unum esse infinitumque putarunt 350

Corpus, quo cælo ac terris, undisque profundi

Sint maris & primis deducta exordia rebus:

Atque hoc in spatium immensum diffundier extra

Mœnia convexi corpus flammantia mundi.

Hæc vero haudquaquã ratio est his tradita simplex. 355

Nam diversa alii cælo constare putarunt.

Natura id corpus, quæque ex hoc condita primis

Corporibus dias venissent lucis ad oras.

Ast alii licet a cæli id statuere alienum,

Natura tamen esse rati sunt una eademque 360

Corporibus qua unum ex his est, aut liquidus aer,

Aut ardens ignis, vel aquarum mobilis humor.

Rite tamen nulli corpus, quo exordia rebus

Prima forent cunctis, infinitumque carensque

Præscripto spatium, cælum, quia tempore certo 365

Volvitur, & mensura finitum esse necesse est,
 Constituerunt esse, quod illud vertier ullo
 Non posset certo infinitum tempore corpus.

Aut igitur natura alia penitusque remota
 Materiam a genitis rebus primam esse putarunt: 370
 Aut eadem e tribus est uno quæ in corpore primis,
 Aere vel liquido, aut igni, tremulove liquore.

Sed qui materiam hanc rebus statuere creandis,
 Hi quoque semoti vera a ratione vagarunt.
 Namque extra cœlum cujusvis non datur usquam 375
 Naturæ esse, ac non infinitum modo corpus,
 Sed nec certa etiam cui sit mensura, nec ullum
 Omnino, usque adeo e cœli nil finibus exit.

Et natura illud quo sint exordia rerum
 Esse a corporibus cunctis non posse remota, 380
 Ardua quæ mundi amplectuntur mœnia corpus,
 Inde patet, certa que potest ratione probari.

Cuncta etenim, dum se corrumpunt corpora, in illud
 Unde erat his ortus demum se extincta resolvunt.

Namque id quod rebus fundit primordia cunctis 385
 Corpus idem est, illæ sua cum se in semina vertunt,
 In corpusque abeunt unde his manavit origo.

Sed quæ diffidium patiuntur corpora, certum est
 Non nisi in horum aliquod verti, quæ finibus ambit
 Immensis late qui amplectitur omnia mundus. 390

Ergo id materies fuerit quod prima creandis
 Corporibus, dederitque novo primordia mundo,
 Diversum a mundi natura haud esse necesse est:
 Quare pars ejus rationis, qua nova rerum
 Semina manare ex horum quæ ostendimus uno 400
 Corpore decrerunt, similis magis altera vero est.

Sed qui hæc gignendis posuere exordia rebus
 Errarunt, horumque etiam sententia longe
 Abfuit a ratione, ipsum dum semina corpus
 Prima ferens rerum, extra lata existere cœli 405
 Mœnia

Mœnia in immensum spatium statuère profundi.
 Et sese extendens omnes excedere metas,
 Perpetuos fufum in tractus, nec finibus ullis
 Comprensum, veræ prorsus rationis egentes, (410
 Qui spatium hoc ingens mundi, immensasque cavernas
 Vasto animo augere, & tantos protendere fines
 Tentarunt meditando, inque id se extollere mente
 Quod nil fit, nullove queat consistere pacto.
 Ac si is qui cœli diffunditur undique tractus
 Non satis ad speciem naturæ usufque fuisset, 415
 Cujus qui norint spatium, quamque omnia late
 Finibus immensis claudat, non debeat æque
 Quam tanta iis moles esse admirabile quicquam.

Sed quæ corporibus vis est ostendit eadem
 Natura haud posse infinitum existere corpus, 420
 Qua est horum quodvis quod cælum clauditur intra;
 Ex illis etenim aut grave quodque est, aut leve corpus.
 Et gravia in præceps recta mundique feruntur
 Ad medium deorsus pressanti pondere tracta:
 At contra e medio fursum tendentia recta 425
 Tolluntur levia, eque imo sublata resurgunt,
 Atque intra cælum sic corpora cuncta moventur.
 Ast infinito in spatio non est locus usquam
 Omnino medius, pars certa aut terminus ullus:
 Inde infinitum haudquaquam levitate daretur 430
 Extolli, aut pressum delabi pondere corpus,
 Dum locus huic superus non usquam aut inferus esset
 Quo sese ferret, regio nec certa, neque illi
 Hi possent certi prorsus contingere motus,
 Qui natura agitant quæ claudit corpora mundus. 435
 Quare ex illorum natura existere corpus
 Nequaquam id posset certo quod sine careret.
 Ergo sive alia id corpus constare putarint
 Natura e genitis rebus, quod certa creandis
 Corporibus tulerit genitalia semina cunctis, 440

Sive eadem qua aër ignisve humorve fuissent,
Esse infinitum nequaquam posse fatendum est.

Hæc de principiis varie decernere rerum
Est aliis visum atque aliis, qui devia longis
Per nemora errarunt seclis altosque recessus, 445
Dum cupide exquirunt naturæ claustra latentis
Ingredi, & arcanas mundi cognoscere causas.
Nunc age mens hominum quid vestigaverit ultra
His super, & quæ jam late sententia rerum
De ortu per magnas admissa est undique gentes 450
Expeditam, juvat in lucos penetrare silentes,
Perque alta umbriferi nemoris deserta vagare,
Dum claro obscura studeo referare reperta
Carmine, & arenti latices inducere campo
Aonidum viridi e luco, quo terra liquore 455
Emittat madefacta novo de gramine flores,
Unde meæ insignis pingatur laurea fronti.
-Sed jam quæ late invaluit sententia cunctis
Observata diu de ortu dicenda parentis
Naturæ, & prima nascentis origine mundi. 460
Materiam primam qua rerum corpora consistunt
Cunctarum in tenues quæ oriuntur luminis oras,
Quæque perempta atri vis leti dura resolvit,
Quatuor in rebus statuerunt, igne, animaque,
Humenti lymphæ, ac terra; quæ cætera gigni 465
Corpora cuncta rati e primis elementa vocarunt.
Et conjuncta quidem in reliquis ea quatuor esse
Omnibus, ac genitis confusa admistaque rebus,
Naturam per se ipsa habeant cum singula certam.
Hinc fore simplicia in puraque existere prima hæc 470
Natura, at mista, & compacta his cætera primis.
Namque in corporibus cum frigus inesse caloremque
Aspicerent, calida uno eodemque haud posse putarunt
Corpora principio genitali, & frigida oriri.
Adversatur enim frigus pugnatque calori: 475

Sic quoque cum ariditas insit tum liquidus humet
 Corporibus, quæ etiam res mutua prælia miscent,
 Arida non posse atque humentia corpora gigni
 Principio ex uno, & communi e matre creari.
 Quatuor his vero ratio est effectibus illa, 480
 Per cuncta aërias quæ oriuntur corpora in auras,
 Unus ut adversus sit cuivis de tribus uni
 Qui superant, reliquis e binis differat idem
 Alterutri, porro a reliquis non discrepet hilum.
 Nam quæ cuncta calent penitus frigentibus obstant, 485
 At vero hæc aut humida sint aut sicca necesse est.
 Frigida sunt itidem calidis adversa, sed illis
 Arida vel vis est aut humens, sic quoque certis
 Humida dissidiis inter se atque arida certant,
 Sed natura calens horum vel frigida utrisque est; 490
 Unde quater geminos certum est in rebus inesse
 Quatuor affectus genitis, quæ arentque calentque,
 Quæque hument calida, & quæ frigent humida, quæque
 Arenti e natura immisto frigore constant.
 Quatuor esse igitur statuerunt prædita binis 495
 Singula per se rerum elementa affectibus, unde
 Certa quater diversa foret genitæ origo
 Corporibus, natura creat quæ dives & auctat.
 Esse autem calidæque ignem arentisque putarunt
 Naturæ, & lymphæ humorem frigere liquentis, 500
 Et tepidum humere aëra, magnæ frigore brutum
 Telluris corpus permisto arere parentis.
 Quatuor ipsa autem sunt credita corpora cunctas
 Res supra ortas pura, & qualia prima necesse est
 Esse in corporibus quæ sunt elementa creandis. 505
 Cum vero cunctis eadem sit rebus origo
 Materiæ, ex alioque aliud non ducere corpus
 Semina principio pote sit, dum exorta quaternis
 Cuncta e corporibus posuissent semina primis,
 Quatuor hæc etiam esse in re unaquaque fateri 510

Juncta necesse fuit, primisque his cætera mistis
 Corpora produci ex elementis, primaque cunctis
 Confusa in genitis admistaque corpora rebus,
 Inque unum e puris fieri coëuntibus ipsis
 Materiem rerum quascunque sub ætheris oris 515
 Arida producit tellus aut mobilis humor.
 Id vero in gignendis solvendisque putarunt
 Corporibus nosci, dum res per prima viderent
 Quatuor hæc gigni in lucem extinctasque resolvi.
 Suppositis etenim fornax calcaria flammis 520
 Dum calet, & duri ardenti torrentur ab igne
 Inclusi filices, nativum pondus in auras
 Ætherias abit, atque urendo densa dehiscit
 Materies, quodque e rapida de marmore flamma
 Demitur excocto in tenuem sese aëra vertit. 525
 At filice ex ipso si ferro alliditur, ardens
 Scintilla, & calidus frigenti excuditur ignis.
 Præterea in lapidem tellus densatur, idemque
 Liquidus in marmor densando cogitur humor.
 Sic illis igitur visum est elementa creari 530
 Per prima hæc genitas res, corruptasque resolvi.
 Namque rudi e terra, tenerove humore coacto
 Fit lapis, unde aër, & candens gignitur ignis.
 Sic quoque cum dubii subeunt certamina belli
 Ferro instructæ acies, & totis viribus hostes 535
 Mutua confertis exercent prælia dextris,
 Dum cava terribili tinnitu pulsa resultant
 Arma, vomunt crebros gladiis tundentibus ignes.
 Præterea duris sonipes calcaribus ætus
 Dum salit, & filices ferratis calcibus urget, 540
 Excudit rutilos ignes, soleaque latentem
 In tennes acer scintillam dissipat auras.
 Defossi quoque pars chalybis rubigine sensim
 Exesa in terram putrescit, at aëra solvit
 Se pars in tenuem levibusque adjungitur auris. 545
 Idem

Idem etiam fornace chalybs ardente liquefcens
 Humorem in tenerum diffolvitur, & nova fufis
 Ducitur e rivo ferventi forma metallis.
 Collifis etiam diffundi cernitur ignis
 Etrabibus, duraque abstrufam ex arbore flammam 550
 Excudi, montesque procul fumare minaci
 Ventorum impulsu feſe allidentibus alto
 Stipite concuſſo patulis per mutua ramis,
 Flammarumque globos undantes furgere in auras.
 Denique dum magnos nativa incendia montes 555
 Ruſtare, & calidas in cœlum volvere flammâs
 Aſpicerent, tepidosque ardenti exſurgere fontes
 Tellure, & magnos antra exſudare vapores,
 Sulphureosque lacus vaſto cum murmure ab imo
 Miſceri, & rapidis tolli fervoribus undas, 560
 Flammarum in genitis abſtrudi ſemina rebus,
 Omniaque ignigenas æſtus celare putarunt.
 Tum vero omniferam varia ex humore videbant
 Corpora naturam molli producere matrem,
 Frondofasque comas nemorum ſtirpesque feraces, 565
 Ac veris frondentis opes, & gramina læta,
 Et quæ præterea e fœcundis plurima promit
 Viſceribus terra fluido manare liquore,
 Et liquidis teneri e guttis coaleſcere roris:
 Quæ vigor excedens proprius cû exſtinctâ relinquit, 570
 Tellurem in putrem partim corrumpier, auris
 Miſceri partim, inque animam tranſire liquentem.
 Compoſitis igitur cunctis elementa putarunt
 Quatuor hæc ideo conjuncta in rebus ineſſe,
 Singulaque immiſtis conſtare his corpora primis, 575
 Quod miſtum aſpicerent e quopiam otirier ipſis
 E primis quodvis ſe in cætera ſolvere corpus.
 Atque ita dum miſta exoriuntur corpora, dumque
 Dimittunt primam hæc eadem reſoluta figuram,
 Miris junctâ modis naturæ prima putarunt 580

Omnigenæ in quovis mistorum femina nosci.

Sed jam quæ de corporibus sunt tradita primis
 Quatuor, & longis vulgata admissaque seclis
 Quam recta fuerint ratione inventa videndum est.
 Idque indagandum in primis, hæc ducitur unde 585
 Traditio, an quoniam quos supra ostendimus ortis
 Esse quatergemini affectus variique videntur
 Corporibus, gigni sic corpora mista necesse
 E puris diversi affectus quibus quater insunt;
 Ut quoniam variis distant se affectibus inter 590
 Condita, principio possint non omnia ab uno
 Manare, eque eadem produci corpora matre.
 Namque e principio quædam contingeret ortus
 Accipere affectus iidem cui prorsus inessent,
 Principium vero reliquis foret omnibus ipsum, 595
 Cui affectus ambo aut esset contrarius alter;
 Nam cunctis seu sint naturæ corpora mistæ,
 Seu puræ gemini primis e quatuor illis
 Affectus insunt; vi sicca humore liquenti,
 Frigore seu densanti laxantive calore, 600
 Ut si corporibus cunctis foret una creandis
 Materies aqua, quod Graji qui noscere mundi
 Semina tentarunt quidam statuere priores,
 Frigida constarent atque uda affectibus iisdem
 Corpora, prima quibus rerum genitalis origo: 605
 Aut arenis & calidis diversus uterque
 Affectus, calidis vero atque humentibus alter.
 Idque etiam omnino contingeret omnibus, aër
 Si foret aut tellus genitis aut ignis origo:
 Sive etiam ex ipsis duo si primordia rebus, 610
 Ut quondam visum est nonnullis, sola fuissent,
 Aut si forte tria, id fieret quoque prædita quædam
 Corpora ut ex aliis quam prima affectibus essent.
 Quandoquidem affectus, geminis quibus singula constant
 Corpora, diversi in rebus quater omnibus insunt. 615

Ergo

Ergo quatergeminis quod sint affectibus ipsis
 Corpora diverse sese inter prædita, visum est
 Et dubio procul admissum, prima omnibus esse
 Quatuor omnino genitis exordia rebus, (620
 Cum quibus haudquaquã quæ ex his sunt condita partim
 Corpora conveniant, his partim cætera pugnent:
 Sed quibus & puræ mistæque affectibus ipsæ
 Res constant, cum principiis orientia prorsus
 Corpora conveniant, nec ab illis cætera dissent.

Hæc elementorum ratio ex affectibus iisdem 625
 Quatuor inter se diversis, verior inde
 Præcipue visa est, quod cum sint pura necesse
 Esse ea corporibus quæ sint elementa creandis,
 Quatuor hæc supra quæ ostendimus ignis & aer,
 Humorque & tellus, sunt puræ credita prorsus 630
 Naturæ, non plura illis numerove minore.
 Id vero haud sensu tantum, sed posse per ipsos
 Affectus etiam nosci ratione putarunt.

Quod cum affectibus, ut prædictum est, singula binis
 Puræque ac mistæ naturæ corpora constant: 635
 Cumque quater diverse affectus omnibus insint
 Corporibus gemini, diversis quatuor esse
 Prædita prima modis sit corpora pura necesse
 Non minus ac mista, atque ideo quæ semina cunctis
 Corporibus dederint, elementa fuisse quaterna. 640

Nunc vero id primum inspiciamus, quatuor illa
 Quæ pura & reliquis sunt prima exordia cunctis
 Tradita corporibus, tellus, aqua, spiritus, ignis,
 An quater inter se diverse affectibus illis
 Constant, ut nequaquam affectibus omnia primis 645
 Composita a puris elementis corpora dissent,
 Ut calidus siccusque ignis, sit frigida & humens
 Lympha, calens aër natura atque humidus idem,
 Omnipara arescens permixto frigore tellus.
 Esse autem tales certum est ignemque liquoremque, 650

Ast animæ ardorem, telluri frigus inesse,
 Nec ratio admittit nec vis capit ardua mentis.
 Nam quodvis ut sit corpus frigenſve calenſve
 Accipimus ſenſu eque effectu noſcimus ipſo;
 Quare ſic demum naturæ ſpiritus eſſe 655
 Credetur calidæ, afficiat ſi admota calore
 Corpora: frigentis contra cenſebitur ipſa
 Frigore ſi tellus hærentia corpora denſet.
 Quandoquidem ſumme afficiunt frigusque calorque.
 Ergo animam calidi ſi non emittere quicquam 660
 Per ſe oſtendemus, ſed magnum reddere frigus,
 Nec per ſe quicquam tellurem frigore matrem
 Afficere, ac magnum potius præbere calorem:
 Contingit ſtare ut nequeat labemque minetur
 Quatuor his moles naturæ ſulta elementis, 665
 Dum frigere animam apparet, terramque calere.
 Quatuor his primis nequaquam ut quatuor inſint
 Naturæ ex primis diverſæ affectibus illis:
 Unde patet reliquis haud eſſe hæc ſemina rebus,
 Quando corporibus fuerint ſi exordia plura, 670
 Naturas eſſe his plures variasque neceſſe eſt.
 Ac prius omnigena eſt terra de matre videndum,
 Poſt animæ qua vi conſtet natura liquentiſ.
 Id vero hac in re attendendum eſt, in ratione
 Naturæ, affectu quæ vi cenſerier illo 675
 Quo per ſe ac propria vi conſtant corpora, non quem
 Accipiunt aliunde, & quo facile afficiuntur:
 Prædita enim per ſe nativo multa calore
 Frigeſcunt facile, facileque calentia contra
 Frigentis quæ ſunt naturæ corpora ſunt. 680
 Nam quæ frigidior lymphâ eſt natura? rigentem
 Vim tamen ingenitam facile calefacta relinquit.
 Illa etenim concluſa utero fumantiſ aheni,
 Suppoſito largos æſtus ſi concipit igne,
 Æſtuat, ingentique furit tumefacta calore. 685

At contra quisquam si animantium corpora lymphæ
 Comparat atque animæ, per se constare calenti
 Natura noscet: nam vita animantibus ipsis
 E calido constat; facile tamen illa calorem
 Nativum rigido torpentia frigore linquunt. 690

Cum forte in Scythicis brumali tempore campis
 Horrida tempestas late desævit, & acri
 Frigore densatur tellus, montesque nivales
 Præcipitat gelidus gravidis e nubibus æther,
 Omne hominum genus, & mutarum secla ferarum 695
 Pertentat subiens ima in præcordia frigus:
 Tum multis vita in tenues dilabitur auras,
 Et concreta calor vitalis corpora linquit.

Balantumque greges pereunt armenta que læta:
 Et rigido passim volucres ex æthere lapsæ, 700
 Exstinctisque coit frigans per corpora sanguis.

Ipsa igitur tellus natura frigida non est.
 Propterea, e liquidis lapsos quod nubibus imbres
 Dum bibit aut humore alio madefacta liquenti est,
 Emittit frigus: nanque id non reddere tellus 705
 Apparet, sed qui natura est frigidus humor.
 Ille etenim arenti dum terra emittitur ipsa
 Afficit admotum torpenti frigore corpus.

Sed nec quod lapidum natura est frigida, terram
 Vi quoque frigenti omniparam constare putandū est, 710
 Ossa Themis quanquam cecinit iactanda parentis,
 Tempore quo undivomo absorptis mortalibus imbre
 Deucalion genus humanum reparavit, & orbem
 Per vacuum lapides jecit, tenuique repente
 Infusa caluere anima frigentia laxa. 715

Nam neque qua lapides tellus vi constat eadem,
 Quãdoquidem lapidum haud una est natura, sed horum
 Diversis valde naturis prædita vis est.

Vis etenim propria est humore carentis arenæ:
 Gypsus item & chalybum venæ, & quæ talia tellus 720

Educit, propria natura singula constant.
 Atque his non eadem quæ ipsi vis insita terræ est.
 Quare telluris ratio dum quæritur, illa
 Excludenda procul sunt, indagandaque puræ
 Telluris vis est, num per se frigora reddat, 725
 An caleat, tenuem ne animam præstetve calore.
 Hæc veto ut certa possint ratione probari,
 Præcipue ex sensu dabitur tibi nosse animantum.
 Nam cum sævit hiems, & cælo frigidus humor
 Densatur, canique ruunt e nubibus imbres, 730
 Non loca tecta modo exesisque in rupibus antra
 Arcendam ad pluviam quærunt, sed viscera terræ
 Rimantur penetrantque feræ quis frigora vitent,
 Seque magis calida condant tellure sub ima,
 Frigus ubi & gelidi devitent vim aëris acrem: 735
 Nec temere è latebris rigidæ sub tempora brumæ
 Tristia defossis degentes otia terris
 In lucem veniunt, cælo ni clarus aperto
 Sol prodit, radiisque patens fulgentibus aër
 Forte repercutitur, solitoque affecta tepescit 740
 Terra magis, densæ fugiunt dum ex æthere nubes;
 Sed contracta cavis gelido procul aëre condunt
 Corpora, vere novo donec producit aperto
 Terra sinu nitidis distinctas floribus herbas,
 Et varios promit non uno e semine fœtus. 745
 Tunc horrens segni resolutus membra veterno
 Egreditur, fossasque domos terræque latebras
 Deserit, atque situm villis deformibus ursus
 Excutit, & totum se ad solem lambit apricum.
 Et mutum quodcunque genus brumale perhorrens 750
 Frigus & acre gelu sub terra conditur ima,
 Non prius optatam lucem cælumque revisit,
 Quam calidis gelidus tepesciat solibus aër,
 Verque hiemem fuget informem glaciemque relaxet.
 Ipsa igitur quot bruma tegit tellure sub alta, 755
 Sub

Sub latebrisque gelu vitant animantia cæcis,
 Ostendunt tenuem nativo ut bruta calore
 Exsuperet tellus animam, illiusque tepentem
 Naturam ex horum dabitur tibi noscere sensu,
 Et contra ut gelida vi constet liquidus aer. 760

Id vero ex sensu non tantum nosse animantum.
 Sed rebus licet ex cunctis tibi cernere, possunt
 Quas tenuis calor afficere aut penetrabile frigus.
 Namque liquens ær, & tellus arida per se
 Tantum si afficiant, nec solis ab igne calecant, 765
 Admotum quodvis animæ frigescit ab illa
 Corpus, idem crebra cinctum tellure tepescit.

Hæc tamen ex multis poteris cognoscere rebus,
 Arida quas tellus, aut humidus afficit aër,
 Præcipueque patent e mollis corpore lymphæ. 770

Hæc etenim nostrum cum sol obliquius orbem
 Despectat, radiosque minus concreta rigenti
 Terra gelu in liquidum Phœbæos aëra reddit,
 Visceribus venisque magis calet abdita terræ.
 At quæ per campos se se diffundit apertos, 775

Et teneræ vacuis animæ conjungitur oris,
 Non modo vim retinet gelidam, sed sæpe nitentem
 In glaciem; pigrumque gelu concreta rigescit.

Unde patet celerem ut sistant labentia cursum,
 Inque novum subito concrescant flumina marmor: 780
 Utque vagus tumidum magno cum turbine in æquor

Volvere præcipites suetus Danubius undas,
 Sol ubi decedens udum declinat ad Austrum,
 Frigescens lymphæ qua dorso spiritus hæret,
 Cæruleas coit in crustas glaciemque rigentem. 785

Ipsam etiam ad septem tellus qua extensa triones
 Cingitur, offusus pallet dum nubibus aër,
 Adversoque nitet Phœbi fax fulgida in orbe,
 Oceanum stringi perhibent, vitreamque coite
 In glaciem, & late undisonū concrescere marmor. 790

Ergo

Ergo quod junctum corpus tellure calefcit
 Vi gelidum id reddit nativa fpiritus hærens.
 Quapropter tellus animæ collata liquenti
 Non modo non gelida eft, illi fed frigus inefle
 Cenfendum: contra, quantum non fole tepefcit 795
 Admoto, tenuis natura fpiritus alget.
 Atque etiam fi quis per fe confideret ipfum
 Omnivagum, ficcæ nec comparet aëra terræ,
 Conftabit naturæ illum non efle calentis,
 Sed gelidæ omnino, & rigido qui frigore terram 800
 Non ipfam tantum, terrenaque corpora vincat,
 Sed videatur aquis etiam non efle rigenti
 Natura inferior, frigereque non minus illis,
 Admotumque acri perstringere frigore corpus.

Ipfe autem ufque adeo per fe fe eft frigidus aer, 805
 Illius ut frigens ftingat vis fola pruina,
 Producatque nives gelidas: tenerumque liquorem
 Grandinis in duræ crepitantia corpora vertat.
 Atque adeo certum eft vi animam conftare rigenti,
 Ut madidam fe fe tenuis qui colligit humor 810
 In pluuiam, folito cum fit fublimior, æftu
 In medio quoque denfetur, concretaque fiat
 Grando, & flauentes late profternat ariftas:
 Quandoquidem terræ qui obducitur infimus aër
 Quantum eadem folis radios percuffa corufcos 815
 Reflexit tellus calefit, gelidamque relinquens
 Naturam, emittit calidos quos concipit æftus:
 Præcipue æftate in media, vehementior ille
 Aëra cum pulfat reflexus, quod ferit ipfam
 Tunc minus obliqui folis vis ignea terram. 820
 Altior aſt aër quo non pertingere folis
 Reflexus potis eft, friget, femperque rigenti
 Vi conftat, quoniam natura eft frigidus aër.
 Nec fecus ac mollis reddit frigentia liquor
 Admota & gelida vi ftringit corpora, quo fit 825
 Ut

Ut pluvius coëat fluor, & concreta rigente
 Aëre præcipitet magno cum turbine grando.
 Quapropter plane constat per se aëra quodvis
 Afficere admotum torpenti frigore corpus,
 Naturaque illum prorsus frigere, suaque 830
 Reddere vi magnum quocumque in tempore frigus.
 Quatuor ergo illis ratio ex affectibus inter
 Se se diversis nil rebus quatuor ipsis
 Convenit exortis, quæ sunt exordia prima
 Tradita corporibus, cunctisque elementa creandis. 835
 Nanque nec humor inest calidus nec frigida in illis
 Ariditas, cum & lympha fluens & mobilis aër,
 Quæ sunt humentis naturæ, vi quoque per se
 Frigenti consent, ex his quæ ostendimus ambo.
 Ipsa autem cui vis arens est insita tellus 840
 Sit potius calidæ naturæ qualis & ignis.
 Quod si ut deductum est, eâ corpora quatuor, ima
 Tellus, & mollis liquor, aër, ac levis ignis,
 Quatuor haud primis sunt his affectibus inter
 Se diversa quater, naturæ corpore quales 845
 Quatuor in genito certum est existere quovis,
 Omnino constat non hæc affectibus esse
 E primis ipsis orto in quocumque quaternas
 Corpore naturas, cunctis elementaque prima
 Ac rerum omnino si exordia plura fuissent. 850
 Diversa inter se, & natura singula, vique
 Esse sua, a reliquisque foret differre necesse.
 At vero haudquaquam sunt talia quatuor illa
 Corpora, sed cum alio natura singula eadem.

SCIPIONIS CAPIICII
DE PRINCIPIIS RERUM
AD PAULUM TERTIUM
PONT. MAXIMUM
LIBER SECUNDUS.

ORPORA qui primus descripta
pingere forma,
Certum opus assimulans studuit,
pingensque referre
Naturam, humanæ digitum cir-
cum tulit umbræ:
Lineaque oppositum conspecta est
ducta referre

Corpus, & effigiem similem sic ponere vero. 5
Hinc rerum species imitari certius arte
Inventa, & molles alii miscere colores
Cœperunt, propriumque decus sensim addere formis:
Conati certum pingendo ostendere morem
Naturæ, atque umbras rerum monstrare sequaces. 10
Unde ipsos modo non spirans elusit imago
Artifices, nativa ratos se ponere, pictor
Quæ vaser in tabulam mira deduxerat arte.
Sic hominum incipiens sensim mens dædala partes
Certius expressas picto est imitata, rudisque 15
Succes-

Succedens vitia expoliit solertia secli,
 Tantum acuit longo ingenium se tempore, dulci
 Dum demonstrandi naturam flagrat amore.
 Sic & qui arcanos ortus ostendere rerum,
 Primaque nascentis cœpere exordia mundi, 20
 Ex aliis alias naturæ ducere causas
 Aggressi, varie super his statuere, diuque
 Certarunt penitus rationem exquirere veri,
 Et cœca eripere humanas caligine mentes,
 Donec longa dies, variosque exculpta per usus 25
 Mens iter invenit veri ad sublimia templa,
 Et certas rerum, quantum non impedit ægra
 Mortalis ratio, causas ostendit, & ortus;
 Quæ modo tam densis procul inde ambagibus actis,
 Abdita naturæ cupientes claustra subire, 30
 Ante oculos interque manus exposita tuentur,
 Omnia Pierio a nobis conspersa liquore.

His igitur statuendum est perspicueque tenendum
 Quid sit quod dicunt elementum, & vis ratioque
 Est ejus scrutanda rei noscendaque primum, 35
 Ut, plura, anne unum sint rerum semina corpus.
 Utque, illud cunctis fuerit quod origo creandis
 Corporibus reliquis liceat discernere quid sit,
 Atque animis rerum naturam noscere aventum
 Hæc monstrare novo ac dulci comperta labore. 40
 Ac ratio omnino duplex est corporum in ipsis
 Principiis ex materia, ex formaque petita.
 Et nunc materiæ primos tractabimus ortus,
 Semina quæ mundi rerumque elementa vocamus.
 Porro id cum liquido, (naturæ conditor ausis 45
 Annuat his tantum) & vera ratione probarim,
 Tunc demum quæ sint ostendam exordia formæ.
 Principium nanque id rebus datur omnibus, ex quo
 Progenitis primus reliquis deducitur ortus,
 Atque in quod redeant demum resoluta necesse est. 50
 Et

Et talis cuncti naturæ elementa putarunt.
 Ut vocum primas, quarum quod quæque figura
 Sit signata sua deductum est littera nomen,
 Prima elementa vocant, primis quod vocibus his fit
 Cuncta oratio, ad extremumque resolvitur ipsas 55
 Illius sonus in voces, unde illi erat ortus.
 Talia enim haud rerum cunctarum corpora prima
 Esse queunt, si plura ea sunt, ut detur in illis
 Esse gradus quosdam, per quos concrefcere possint
 Dissolvique eadem, eque alio primordia sumat 60
 Ex ipsis aliud: nam quod sua semina ducit
 Ex alio, non est reliquis id rebus origo.
 Syllabæ enim vocem efficiunt, minime tamen ipsæ
 Sunt verborū elementa, quod haudquaquā datur, ortum
 Ut primo tradant hæ verbis, litteræ ut ipsæ, 65
 Et neque in extremas oratio solvitur illas.
 Syllabæ & ex ipsis vocum fiunt elementis,
 Inque eadem demum redeunt extrema solutæ.
 Quapropter primis oratio manat ab illis,
 Non etiam ipsæ sunt verborum syllabæ origo. 70
 Sic in principiis naturæ haud est elementum
 Id corpus quo non contingit cuncta creari
 Ex primo, aut in idem extremum resoluta redire,
 Fitque ipsum ex alio, inque aliud se solvit ab itque:
 Sed prima id prorsus genitis est rebus origo 75
 Atque elemētum, ex quo, ut dictū est, cōcrefcere primo
 Cætera, in extremumque resolvier omnia certum est.
 Ipsumque ex alio nequaquam semina ducit,
 Inque aliud nulla se se ratione resolvit.
 At reliquis si prima quidem quis semina rebus 80
 Plura elementa esse, hæc credat tamen ipsa creari,
 Inque vicem solvi, vera a ratione recedit.
 Ni recte is dici in lapidem dissolvier undam,
 Ac terram putet e ligno concrefcere putri:
 Sed lapides contra recte ex humore creari 85

Dicuntur, lignumque in terram putre resolvi.
 Sic cum ex unda aër fit, nequaquam ille creatur
 Ex humore, sed in lympham dissolvitur aër.
 Quum vero fit aqua ex anima, non solvitur undæ
 In naturam aër, ex hoc sed cogitur humor. 90
 Ergo aqua cum fit, eam concrefcere ab aëre certum est.
 Atque hunc in lympham minime dissolvier, ipso
 Contra, ubi fit, nequaquam anima ex humore creatur,
 Laxando tenuem sed in aëra solvitur unda.
 Non ullum vero se vertere corpus in unum 95
 Alterum idem dabitur, solvendo itidemque creando.
 Sed quodcunque aliunde creatur, constat id ipsum
 In corpus, dissolvendo non ire creando.
 Quod se solvit in alterum, id ipsum rursus ab illo
 Concrefcens non se solvens prodire fatendum est. 100
 Quapropter nequeunt elementa nec ulla creari
 Mutuo, & hæc eadem se se inter corpora solvi.
 Quod si elementa ortis reliquis sunt semina prima
 Corporibus, nequeuntque inter se se illa viciffim
 Concretu fieri, atque in idem resoluta redire, 105
 Atque omnes concretæ res cunctæque solutæ,
 Posteriores iis sunt, ortus unde creatæ
 Duxerunt illæ, atque in quæ rediere solutæ,
 Haud dubio apparet, quod supra ostendimus, illud
 Esse elementum, ex quo rerum concretio primo 110
 Atque in quod postremum fit resolutio, & ipsum
 Concretum non est, nec quod dissolvitur unquam.
 Quare his quæ haud dubia & clara ratione probantur
 Perfpectis, via certa patet, qua nosse elementum
 Principiumque datur, quo rerum copia manat. 115
 Nam cum naturæ quæfitis partibus, illud
 Compertum fuerit corpus quo cuncta creantur
 Ex primo, & quod in extremum omnia dissolvuntur,
 Hoc elementum esse, & cunctis hinc semina duci,
 Corporibus certo liquet, & res indicat ipsa. 120

Ergo creandi quod præstat primordia corpus,
 Et dissolvendi finem videamus, ut illud
 Principium exortis detur genitabile rebus.

Id vero hæc in re valde est dubitabile, an ignis
 Cujus materia apparet tenuissima, primis 125
 Sit ne ex corporibus, prima est ut quatuor inter
 Corpora decretum, quando concreta per ipsum
 Ignem præcipue dissolvi corpora certum est.
 Atque id magnopere est mirum, posuere quod ignem
 Corporibus primis ex illis quatuor unum: 130
 Quod minime liquet an natura est præditus ignis
 Corporea: ac magis est illud dubitabile num sit
 Corpus quam primis unum si ex quatuor illis.
 Quare est noscendum in primis, corpus ne sit ipse
 Ignis ut & tellus, undæque & liquidus aër. 135
 Ac talis prorsus natura est corporis, insint
 Ut species illi quævis, hærendoque se illic
 Contineant, & sit speciei subdita prorsus
 Materies cuius, corpus quam sumsit idipsum.
 Porro quicquid inest natura corpori, & illi 140
 Insidet, haud corpus, species sed corporis hoc est,
 Corporeamque esse speciem haud pote corpus eandem,
 Ac novâ naturæ cum forma accesserit ipsi
 Corpori, ab hoc prior evanescat forma necesse est:
 Nec ratione queunt ulla subjecta in eadem 145
 Materia incolumes distinctæ existere formæ
 Rerum, quâs varius naturæ contigit ortus.
 Sæpe autem incertis penetralem cernimus ignem
 Corporibus, rutilo quoties ardere calore
 Contingit validas quercus, ferrique metalla, 150
 Et silices duros: nanque hæc cum fervidus ardor
 Afficit, & valido ignescunt correpta vapore,
 Sunt eadem, nec ab igne prior sublata recedit
 Forma illis, ac non ignis, sed ea ignea fiunt:
 Atque ignis non ut naturæ propria forma, 155

Certa sed ut species est ipso in corpore inhærens,
 Dum natura illic alia est quæ in robore tosto
 Infidet aut ferro, vel in his quæcunque colorat
 Ardor, & irrepens ignis color aureus ambit.
 Non etenim una dari poterit, quod diximus ante, 160
 Materia ut teneat naturas subdita binas.

Ergo cum ipsius talis natura sit ignis,
 Ut certo infideat cui sit sua corpora forma,
 Quodque sua consistat vi, liquido patet ignem
 Nequaquam corpus speciem sed corporis esse: 165
 Nec constare sua per se vi posse, sed ipsum
 Omnino certis hærendo in rebus inesse:
 Et quodvis propria corpus constare necesse est
 Natura, & certa per se consistere forma.

At verò si qui non hunc quem cernimus ignem 170
 Esse id contendant primum genitabile corpus,
 Sed procul a nobis alia in regione locatum:
 Quam nequeunt sensus mortales cernere, & illum
 Ignem elementum purum esse, & super omnia simplex:
 Id posse haud ullo certum est contingere pacto, 175
 Quandoquidem certum si usquam esset corpus, idem esse
 Nulla alibi posset ratione quod accidit ipsi
 Corpori, & a nobis species quod dicitur hærens;
 Quod minime in rerum natura sit dare quidquam
 Quod certum per se se alibi sit corpus, idemque 180
 Sit species alibi subjecto in corpore inhærens.

Quare omnino ignem corpus non esse fatendum est,
 Quod speciem constet subjecti hunc corporis esse.
 Nec pote corporeum est ullis regionibus ignem
 Ardere, & celsi subter nova mœnia mundi 185
 Hoc elementum esse, ac vana est ea fabula, mentes
 Implicitas longis cæcas ambagibus urgens.
 Nec magis id vera ductum a ratione putandum est,
 Quam cœlo advectum terris, fictoque dedisse
 Mortali infusam vitæ primordia flammam: 190

Tempore quo primum delato ex æthere fertur
 Incaluisse suo tellus defecta vapore:
 Et vastrum aërias ausum conscendere sedes,
 Et Phœbi propius flagrantem accedere currum
 Subduxisse ferunt cœlesti ex arce Prometheus, 195
 Fomite servatum arenti, optatumque tulisse
 Æthereum cassis terreno gentibus ignem.
 Ac dum naturæ rationem quærimus, illud
 Valde advertendum est, illos quod convenit inter
 Arcanos suevere ortus qui exquirere rerum; 200
 Naturæ ipsius rationem rebus ab illis
 Præcipue duci, sensus quas indicat, hæcque
 Certa est e sensu ratio quæ redditur ipso.
 Sensus enim sic cuncta trahit, sic cernit aperte,
 Ut facile nequeant ea quenquam fallere quæ sint. 205
 Sensibus exposita, & cunctis hoc cognita pacto.
 Ergo longe illi vera a ratione vagarunt,
 Quis late ex ipsis apparet sensibus, ignem
 Nequaquam corpus, speciem sed corporis esse,
 Corporeumque illum, & per se constare putarunt: 210
 Quod sentire illis nusquam nec contigit ulli.
 Quapropter certum si esset vis ignea corpus,
 Ante oculos cunctis obversaretur id ipsam:
 Præsertim ex primis si esset genitalibus illis,
 Ac neque semotum a nobis sed sensibus esset 215
 Objectum, & facile attractu, passimque pateret,
 Teliurem veluti atque humentem cernimus undam
 Corporibus constare suis, ipsumque liquentem
 Aëra, non facile quanquam sit visibilis ille.
 At ne quis proprie flammam esse existimet ignem, 220
 Corporea cum sit specie, quod corpora quævis
 Verberat opposita, atque ex his reflectitur illa,
 Igni propterea certum contingere corpus,
 Ostendemus quo pacto sit corporis ignis
 Subjecti forma, quiddamque quod accidit illi, 225
 Ipsius

Ipsius seu dura ignis, tenuissima seu sit
 Materies, qualem aspiciamus contingere flammæ.
 Et cum crassa quidem sint ignea corpora, quale
 Aut lignum, aut ferrum, aut ea sunt quæ diximus horum
 De genere, haud dubia constat ratione probari, 230
 Certi quin habeat naturam corporis illa
 Ignea materies, ut ligni aut æris, & ipsum
 Illius speciem certi fore corporis ignem:
 At cum materia est ipsius tenuior ignis,
 Hoc est candenti rutilans e corpore flamma, 235
 Ipse etiam est species cujusdam corporis ardor,
 Idque ipsum constat genitalem ex aëre corpus.
 Quo tamen id fiat pacto tibi nosse licebit
 Cum flammam aspicias orientem, utque excita surgat,
 Et tremulum ardenti splendorem ducat ab igne: 240
 Nam cum materiam quamvis ita corripit ardor
 Igneus, ut flammæ candentes excitet undas,
 Illam dum penetrans ignis depascit, id ipsum
 Ardendo in tenuem dissolvitur aëra corpus,
 In ventosque abit, & teneris conjungitur auris: 245
 Is vero ardenti fulgens qui e corpore prodit
 Spiritus, ut primum aëris exhalatur in oras
 Igneus, & tremulo rutilans est flamma nitore,
 Mox anima à reliqua circum quæ effunditur, ille
 Exceptus, calidam quæ inerat vim deferit, & se 250
 Frigerat, in mollesque auras flamma ipsa recedit,
 Et color undantis remanet fumi, aëra donec
 In purum vapor, & nitidas dissolvitur auras.
 Sæpe etiam haud flammæ specie tenuissimus aër,
 Ipse sed ardenti fumus de corpore prodit, 255
 Quum minus arescunt quæ fervidus ardor adurit:
 Aëreque e tenui constat qui emittitur, ipso
 Halitus ardenti de corpore, seu color ater
 Sit caligantis fumi seu flammæ coruscans.
 Quapropter corpus per se non esse fatendum est, 260
 Sed

Sed speciem certam subjecti corporis ignem.
 Atque ea materies, cui ut diximus accidit ardor,
 Corporis est certi semper, seu crassior hæc sit
 Ut lignum ac lapides, ac vis durissima ferri:
 Aut levis, in flammam ut surgens spiritus, ardens 265
 Quem calor exhalat, tenuisque resolvit in auras.
 Ii quoque qui vacui nascuntur in aëris oris,
 Inque illa apparent ignes regione micantes,
 Post modo quo fiant pacto ostendemus, & apte
 Dicemus, quæ vis, & quæ natura sit illis. 270
 Materies tamen omnino est his spiritus, acris
 Ut flammæ, puroque accenso ex aëre constant,
 Ut cum flammanti contingit lumine cælum
 Ardere, ac facibus subito fulgere coortis,
 Accendique cavas nubes, ductaque repente 275
 Fulminea aërias auras splendescere rima.
 Aut cum terribili vi candens fulminis æther
 Emitterit tremulo flammam fulgore coruscas:
 Unde homines tacti pereunt, armentaque passim
 Exanimantur, eoque ruit cum murmure, ut ipsas 280
 Conquasset turres, avellat tigna, domosque
 Disturbet, validoque altas petat impete silvas;
 Nec duræ obstitunt quercus, innoxia tantum
 Virginea ingenti servatur laurus ab ictu.
 Ergo ardet rutilisque nitescit ab ignibus aër, 285
 Ignivomaque micant accensæ lampade nubes,
 Et passim volucres volvuntur in æthere flammæ.
 Quapropter quoniam manifeste ostendimus ignem
 Corpore nequaquam constare, undasque liquentes
 Et gravidam tellurē haud esse elementa, videndū est, 290
 An ne unum sit rerum elementum, idque unicus aër,
 Illeque corporibus cunctis genitalis origo.
 Quando præterea corpus non cernimus ullum
 Principium dare gignendi, sed corpora ab illo
 Produci, & reliquis hinc esse exordia rebus. 295

Ergo

Ergo aër per se si tale est corpus, ut ullum
 In corpus se se aliud non solvat, & ipse
 Nunquam concrefcens quovis ex corpore fiat,
 Sed solvendo, liquet non unquam posse creari
 Aëra nec solvi: atque ideo quæ cuncta creantur 300
 Inque aliud sese dissolvunt corpora, ab illo
 Principio fieri, rerumque hunc esse elementum,
 Sed dubio procul & manifesta in luce videmus,
 Corpora dum quævis solvuntur, in aëra verti
 Hæc eadem, corpusque dari non amplius ullum 305
 In quod sese aër idem dissolvit, in ipso
 Sed dissolvendi extremo contingere finem.
 Nullo autem pacto solvi magis omnia certum est
 Corpora, quam rapida vi ignis tenuique calore.
 Idque vides latera undantis cum lambit aheni 310
 Ignis edax, ut lympa acri penetrante calore
 Commota in teneras fervendo solvitur auras,
 Nec spatio angusto capiens sese amplius, alte
 Permistas volvit bullis crepitantibus undas,
 Quodque illi a calida sensim vi demitur, udo 315
 Cum fumo in tenuem volitans sese aëra solvit.
 Ipse etiam pater Oceanus qui amplectitur amplam
 Tellurem & late in vastum diffunditur æquor,
 Quod gremio innumeros fontes, & flumina tellus
 Quot parit immenso capit, haudquaquã additur illi 320
 Humoris quicquam, nec aquæ sit copia major:
 Sed dum flammifero ferit ipsum lumine Phœbus,
 Verberibusque quatit radiorum, uritque coruscis
 Ignibus, exsiccat rapido solvitque calore
 Lympharum quidquid faldas maris influit undas, 325
 Aëraque in purum, & liquidas id vertit in auras.
 Sic etiam ingentem statuit cum evertere silvam
 Agricola, ut possit curvo proscindere aratro,
 Atque apta uberibus nova reddere frugibus arva,
 Hanc valida cedit primum sternitque securi, 330

Inde ardens rapido flagrat cum Sirius æstu
 Fragminibus rutilum congestis subjicit ignem,
 Qui tenues primum frondes, atque arida pascens
 Virgulta, in ramos elapsus robora dura
 Corripit, arboreamque struem populatur, & omnē 335
 Involvens flammis silvam, furit undique cœlo
 Candentes undas mista caligine tollens:
 Isque ubi desævit late, victorque per imas
 Irrepsit quercus, jamque acri pabula desunt
 Ardori, & minuunt paulatim incendia vires, 340
 Materies ingens, magnæque cadavera silvæ,
 In cineres partim ventis agitanda recedunt,
 Inque animam reliqua, & volucres solvuntur in auras.
 Non ne vides etiam si forte incautus arator
 Condidit, aut madidas paleas aut humida prata, 345
 Pabula defessis hiberno in tempore bobus
 Quo paret, incaluitque humor, penitusque repostis
 Fit mucor stipulis, tetrum qui exhalat odorem,
 Extrahat ut magnis putrem fœnilibus ille
 Congeriem, latum in campum, flammaque voraci 350
 Corripiat, circum incipiens quæ lambere sensim
 Irrepat, penetratque intra, atque incendia late
 Dissipat, inque leves ventis glomerantibus auras
 Intima depascens cum fumo volvitur atro;
 Quique erat e paleis modo mons absumtus ab igne, 355
 Quantum non cinis exiguus fit, se aëra solvit
 In vacuum, & levibus miscetur spiritus auris.
 Nec non & pulvis flammis velocibus esca
 Sulphureus rapidos quo nil violentius ignes
 Concipit & longe mista caligine differt, 360
 Tormento immissus flammaque arreptus, in atram
 Solvitur aëriam nebulam, spatiumque receptus
 Angusto in tantum convertitur aëris, ut se
 Impete cum vasto late diffundat in auras,
 Ac solida ignivomo pila ferrea clausa colubro, 365

Vis animæ erumpens illam cum ferrea torquet,
 Ocior & ventis rapidis, & fulmine fertur,
 Unde altæ nubes, & liquidus intonat æther,
 Et gravis horribili quatitur terra ipsa tremore:
 Quin etiam valido sternuntur mœnia ab ictu, 370
 Sublimesque ruunt vastis cum turribus arces.
 Quod sæpe antehac, & licuit nunc cernere magnus
 Cum pia bella movens, & iusta accensus ad arma
 Carolus undisonum constravit navibus æquor,
 Et geminæ Hesperix collecto flore suisque 375
 Germanis Libyæ venit sitientis ad oras,
 Prædonumque ducem immanem qui e sedibus Afrum
 Expulerat regem patriis, sceproque potitus
 Per populos late victor regnabat, & urbes,
 Et Turcas socios Tuneti compulit intra 380
 Mœnia se clausis trepidos defendere portis.
 Hic liquido patuit, claustro resolutus ahenò
 Spiritus erumpens quanto furit impete, & in quod
 Se se ingens quali vertit cum turbine corpus,
 Cum turrita arcis mœles quæ ingentia circum 385
 Stagna refusa mari pelagusque attollitur ipsum,
 Aggeribus validis vallata, atque ardua latis
 Mœnibus, antiquæ urbis propugnacula magnæ
 Terrificos passa est ictus quos ænea monstra
 Fuderunt, celsas quatientes murmure nubes; 390
 Emissi visa est vis ingens aëris illa
 Fulmineas deferre pilas, atque omnia late
 Proruerè, & solidas valide prosternere turres,
 Multa virùm subdens decussis corpora muris.
 Ipse videbatur violentis ignibus aër 395
 Ardere, & crassa impleri caligine cœlum.
 Arx crebro icta ruit, passimque impulsa fatiscunt
 Mœnia, præruptasque implent labentia fossas.
 Infima quassatur tellus, tonat arduus æther,
 Africa terribili tremit horrida terra tumultu, 400

Vi tanta erumpit clausus dum solvitur aër.
 Magnopere hic ingens potuit vis aëris illa,
 Et vis dura virum per aperta pericula cæco
 Pectore, & intrepide per funera certa ruentum.
 Præcipue tamen enituit memoranda parentis 405
 Ætherei pietas, dextro qui lumine gentem
 Aspexit, fovitque piam dum ad prælia vires
 Addidit, atque animos sceleratum accendit in hostem,
 Oppressus valide qui invicto robore turmæ,
 Deficiensque animis, dat laxis turpia habenis 410
 Terga fugæ, nec jam se pugnae credidit ultra;
 Innumeroque licet stipatus milite, vires
 Expertus validas, & nescia pectora vinci
 Per deserta pavens, & siccas fugit arenas.
 Ast urbem ingressus ducens victricia Cæsar 415
 Agmina fœdifragi fera pectora contudit hostis,
 Et patriæ ejectum regem solioque reponens,
 Extremosque suum pervulgans nomen ad Afros,
 Reddidit imperio Pœnorum regna Latino.
 Sed longe incepto divertimus, inclyta magni 420
 Cæsar, Hesperique juvat dum facta referre
 Militis, & tanti successum extollere belli;
 Dumque ex accensi vi ingenti ostendimus atri
 Pulveris, in tenuem ut sese aëra corpora solvant.
 Id vero haud dubia constat ratione, patetque 425
 Ad sensum, & liquido manifesta in luce probatur.

Quod superest, anima ostendemus corpora eadem
 Produci, atque ipsum rebus solum esse creandis
 Aëra principium cunctis certumque elementum:
 Hanc vero hoc poteris rationem noscere pacto. 430
 Res inter genitas certum est existere primas,
 Undam, ac terram, quas etiam, quod cætera gigni
 Corpora cernebant ex his, elementa putarunt.
 Et tamen ex anima manifestum est illa creari,
 Namque liquens ipso concrefcit ab aëre lympha: 435

Hæc etenim cum se densando colligit, humens
 In corpus coit, atque in stillas cogitur udas,
 Tum liquidis passim convexi ex ætheris oris
 Labuntur teretes depressæ pondere guttæ
 Ad terram, pluvioque madescunt omnia rore, 440
 Concretoque ferax perfunditur aëre tellus.

Atque ipsum aspiciamus post cælum sæpe serenum
 Aëra turbari subito, totumque coortis
 Nubibus obfundi, atque imbres effundere largos,
 Quis perfusa madet tellus, siccasque liquenti 445
 Æthere delapsam per venas concipit undam.

Præterea stillas setis quæ e mollibus ora
 Ad bovis exiguæ pendent, ex aëre constat
 Concreto gigni bove qui spiratur ab ipso,
 Dum coit in guttas flatus, lymphamque fluentem, 450
 Præsertim riget hiberno cum frigore cælum.

Ergo ex his constat, concretus ut ipse liquorem
 Spiritus in fluidum, atque in spissas vertitur undas.

Quod vero ostensum est in lympa, cernitur ipsa
 In tellure etiam, & si non tam sæpe coacto 455

Ut crassum corpus genitali ex aëre fiat,
 Cum lapsa e cælo guttis pluit illa cruentis,
 Concretique rubet per campum sanguinis instar.

Hinc pavor ille rudis vulgi crudelia adesse
 Fata rati, exitiumque illinc mortalibus ingens 460

Portendi, attoniti quod non contingere crebro
 Id videant, & mira pavent, humilique frequentes
 Cum prece solennes adeunt, & vocibus aras,
 Prodigiumque atrox credunt, lacrimisque piandum.

Quare anima e tenui terram concrefcere certum est. 465
 Quapropter quoniam humēs lympa atque arida tellus

Quæ reliquis liquido patet esse priora creatis
 Corporibus tenero concretæ ex aëre fiunt,
 Haud dubie constat, rebus certum esse creandis

Aëra principium reliquis unumque elementum 470
 Cor-

Corpora quo e primo genitalia cuncta creentur.

Sed jam de cœli natura nobilis illa

Ardua que & late per magnas diffusa gentes

Quæstio tractanda est, ejusdem an corpus id ipsum
Sit naturæ, atque id genitis quod diximus unum 475

Principium fore corporibus rerumque elementum,

An ne sit ex anima cœlum, ex illoque creatum

Principio, an constet per se, ingenitum inque creatum

Sit prorsus, nullisque unquam mutabile seclis:

Naturæ ipsius penetramus ad intima, summis 480

Perquisita diu ingeniis, avidæque petita.

Tu mihi tu cœlique parens terræque repertor

Tantum opus, & prima da certa ab origine mundum

Pandere, tu vires tribuens ingentibus ausis,

Ignarumque viæ tua per vestigia ducens, 485

Discute mortales tenebras, & pandere veræ

Da rationis iter, radiisque offunde supremi

Numinis, unde rudi spiretur flatus avenæ.

Antiqua & longis vulgata est undique seclis

Corpore de cœli ratio, cunctisque recepta, 490

Quorum animos sophiæ perdulcis perculit ardor,

Quod sit natura constans minimeque caducum,

Et quod non ullo valeat mutarier ævo;

Corrumpatur enim prorsus intereatque necesse est

Quicquid mutatur, nec statu constat eodem. 495

Ast id quod nunquam afficitur, sed par sibi durat,

Et semper simile est, non vi corrumpitur ulla,

Sed persistit idem, atque omne immortale per ævum.

Per longa est vero observatum secula, sicque

Res habet omnino, spatiis ut semper eisdem 500

Moleque Sol fuerit rutilans, & candida Phœbe,

Et reliqua immenso radiant quæ lumina mundo,

Tempore nec quicquam accessisse his corporis ullo

Detractumve aliquid, cunctis tum prorsus eandem

Luminibus speciem & primum mansisse tenorem: 505

Atque

Atque id tum cuncti affirmant, tum sidera nusquam
 Immutata aliquo compertum traditur ævo.
 Quare ex perpetua qua corpora semper eadem
 Mensura ac specie ut certum est cœlestia constant,
 Decrerunt naturam his non mutarier unquam. 510
 Præterea e motu rationes sumere quidam
 Cœlesti atque alias tentarunt tradere causas,
 Quis liqueat cœlum esse aliud differreque rebus
 A reliquis longe, & quod non mutetur, idemque
 Permaneat semper, cunctis præstantius unum. 515
 Quis tenor haud certus nec status contigit idem.
 Maxime enim cum sit perfectus motus in orbem,
 Quod sic cunque agitur natura corpus, id ipsum
 Corporibus dicunt reliquis præstare, feruntur
 Quæ recto per se motu sursumve deorsumve, 520
 Atque ipsum circumduci volvique suapte
 Natura, cœlum, diverso cætera motu
 Corpora sustolli levitate, aut pondere labi,
 Cum tan.en hæc uni nequeant contingere cœlo,
 Quod minime sursum recta ferrive deorsum, 525
 Sed suo agi tantum motu contingat in orbem.
 Proptereaque ipsum propria constare, aliaque
 A reliquis fore natura, differreque longe
 Corporibus, varie quæ obitu mutantur & ortu.
 Præterea nunquam cœlum corrumpier ipsum 530
 Possè, creatumve haudquaquam genitumve fuisse,
 Quod rebus reliqua ex adversis omnia constet
 Corpora produci, atque eadem in contraria solvi:
 Cœlestis vero naturam hanc corporis esse,
 Non ullum ut corpus queat adversarier illi 535
 E quo vel primos ipsum deduxerit ortus,
 Vel quod in extremum possit tandem ire solutum;
 Quod natura inter sese contraria quævis
 Motibus adversis omnino corpora agantur,
 Altera dum tendunt in præceps, altera surgunt. 540
 Cœle-

Cœlesti autem cui proprium est ut agatur in orbem
 Motui, sit minime motus contrarius alter,
 In rectis veluti contingit motibus, ut sit
 In præceps motus surgenti adversus, & illi
 Is qui sursum agitur pugnet contraque feratur, 545
 Quod detur nequaquam ipsa in vertigine, quæ sit
 Talis ne motus sit ei contrarius ullus.

Sic itaque ex motu quo moles illa rotatur
 Corporibus cœlum censent differre, proculque
 Distare a reliquis mundi quæ ad summa feruntur 550
 Natura motu recto, aut labuntur ad ima,
 Et quæ mutari passim, & corrupta renasci,
 Inque aliud transire liquet semperque novari,
 Proptereaque esse haudquaquam mutabile cœlum,
 Cui natura insit non unquam obnoxia fini. 555

Qualia sint ergo hæc videamus cuncta, priusque
 De specie est illud constanti ac mole videndum,
 Quis cœli statuere orbis constare profundi,
 An ne ideo hæc liqueat non immutarier unquam.
 His vero in rebus quis non miretur, & alto 560
 Non putet ac longo oppressos statuisse sopore
 Talia de prima nascentis origine mundi
 Solertes tot patrum animos, errasseque vera
 A ratione procul, quævis dum æterna putarunt
 Ex spatio ac forma longo constantibus ævo 565
 Corpora, nec proprium hæc unquam variare tenorem?
 Quæ si certa putent, plura hoc terrestria pacto
 Corpora constarent non ulli subdita labi,
 Quæ longum specie ac mensura prorsus eadem
 Inconsumta manent: hæc sed tamen omnia certum est 570
 Vi quavis correpta sua decedere forma,
 Aut validis tandem corrumpi viribus ævi.
 Nam duri quanquam silices frangantur, & aurum
 Succumbat ferro rutilans, atque igne lique scat,
 Sæpe tamen manet his eadem natura suoque 575

Persistunt longum statu, formaque per ævum.

Et fragiles conchæ durant quandoque proculque

Undarum rabie integræ servantur, & illas

Non etiam crescens circum vis saxea mutat.

Sæpe etiam molli durata coralia cœlo 580

Et nitidas constat longo post tempore gemmas

Non immutari, & sanguis quem mitigat hirci

Non longinqua modo potis est excedere secla,

Sed ferro haud unquam cedit nec vincitur igne

Indomitus vivaxque adamas, ac permanet idem. 585

Sic & naturæ ars imitatrix plurima monstrat

Quæ valeant longas seclorum vincere metas.

Sæpe etiam tenui ex argilla cernimus urnas

Annorum contra illæfas persistere cursus:

Quin & majorum spiranti è marmore vultus 590

Et fabre incisos lapides grandæque columnas,

Pluraque de genere hoc quandoque excedere longam

Anporum seriem, nec tempore labier ullo.

Hæc tamen exstingui ut quævis terrestria certum est,

Et veniente suo solvi tandem omnia fine. 595

Ergo quod forma & spatio cœlestia certo

Corpora constiterint longum haud mutata per ævum,

Non ideo efficitur certo ne tempore solvi

Mutarive queant, haud unquam subdita leto:

Quandoquidem sæpe annosis quamplurima seclis 600

Corpora permaneant eadem, cum hæc lædier ulla

Vi non contingat, nunquamve affecta novari.

Quæ vero immenso torquentur sidera mundo,

Par fuit ut puro constarent corpore, longum

Mansuro, & tali quæ essent motuque locoque 605

Disposita, afficerent ne se subito, atque vicissim

Conflerentur, sed longos serius annos

Durarent eadem, quo perfectissima mundi

Ipsa diu moles statu duraret eodem.

Quare quod certo haud mutatur tempore quodam, 610

Nc-

Nequaquam certum est id non mutarier unquam.
 Nam complura quibus prorsum est mutabile corpus,
 Nil mutata diu mansura in secula durant.
 Ergo quod spatio observarint sidera certo
 Incorrupta diu, & forma persistere eadem, 615
 Non ideo efficitur, ne sit mutabilis unquam,
 Et nusquam cœli natura obnoxia fini.

Quod superest nunc de motus ratione videndum est,
 An ne sit immensum minime mutabile cœlum,
 Infima mutari quævis ut corpora constat, 620
 Idque animadverti in primis noscique necesse est,
 Non eadem cœli corpus ratione rotari,
 Cætera qua motu recto surguntve caduntve.
 Quandoquidem rectum non ullis cernimus esse
 Corporibus motum, quæ etiam per se altero aguntur 625
 Nequaquam recto, ut motus in corpore eodem
 Natura prorsus varios contingat inesse:
 Propterea haud fieri ne cum vertigine rectus
 Esse etiam nequeat cœlesti in corpore motus,
 Ut quodvis recta aut sursum levitate feratur, 630
 Aut ruat in præceps depressum pondere corpus,
 Et plerisque etiam motus, quod diximus, alter
 Ex vi corporea & forma cujuslibet insit,
 Cum rectus minime ex forma sit corporis ac vi,
 Sed levioe idem aut graviore ex pondere constet, 635
 Quod subjecta in materia consistere certum est.
 Quare ex vi propria cœlum formaque rotatur,
 Corpora cum recto contingat cætera motu
 Ipsa ex materia & ducenti pondere ferri.
 Et cœlum præter nonnullis motus in orbem 640
 Aut alius quam rectus inest, natura sua vi
 Quem facit, & proprio subjecto in corpore forma,
 Atque ideo propter motum haud differre putandum est
 Natura cœlum a reliquis quæ tempore tandem
 Mutari liquet, & mortali lege teneri. 645

Quod vero præter motum qui ex pondere constat
 Atque ex materia altero item non ulla ferantur
 Ac proprio magis, & formali corpora motu,
 Naturæ propria vi ex multis nosse licebit,
 Omnia quæ dulci musæo intincta liquore 650
 Pandere suaviloquo complectens carmine pergam.
 Nonne vides, signans ad solem ut ferreus horas
 Cum magnete stylus libratus vertat ad acrem
 Se Boream, propria vi illum certaue ferente
 Natura geminasque inter transversus Eoi 655
 Occiduique horas, signo consistat eodem?
 Ille idem in rabido est deprensus æquore nautis
 Dux iter ad tutum, certusque errantibus index,
 Tempestas cum cæca diem, solemque fugavit,
 Aut ubi per noctem fulgentia sidera nubes 660
 Et fidas tenebris abdunt pallentibus arctos,
 Ipse viæ regit ignaros, cursumque per undas
 Dirigit incertas, propriæ dum semper eodem
 Vi naturæ actus certa in regione locatur.
 Idque etiam in rapidi miro est cognoscere motu 665
 Fulminis, in supera quoties regione vagatur
 Spiritus ille furens, cœli qui cærulea templa
 Impete percurrens magno perque æthera circum
 Versabundus agens vacuis late intonat oris,
 Horrendumque fremens obtutuque ocyor ipso, 670
 Aëra per liquidum volitans bacchatur, & auras
 Dividit obstantes, atque obvia nubila tranat:
 Sæpe etiam ingenti petit idem murmure terras,
 Pertenuique licet sit corpore, densa fragore
 Robora terribili, annosaque a stirpe revellit 675
 Et valido quercus perfringens dissipat ictu,
 Excelsaque arces, & summa cacumina tactu
 Disjicit, hucque ruens atque illuc turbine vasto
 Fertur, & horrisono convolvit cuncta tumultu,
 Talis inest illo natura in corpore motus. 680

Nonne sua vi etiam, & propria vertigine ferri
 Aspicimus ventos, quoties sese impete miro
 Conglomerant, terrasque rotanti turbine verrunt?
 Idque etiam fieri cœlo plerunque sereno
 Ventorum obstrictis reliquis perque antra sepultis: 685
 Ut liqueat tales nulla ratione suapte,
 Sed tantum natura illis contingere motus.
 Porro & legitimis sua vis est insita ventis
 Cum volitant rapidi, laxisque feruntur habenis
 Hac illac, magnoque inter se prælia miscent 690
 Concurfu, & valido complent cœlum omne tumultu,
 Æquora quo vertunt motu atque e fluctibus imis
 Eductam undarum tollunt ad sidera molem.
 Hinc nemora elapsi in terras ac robora dura
 Prosterunt, camposque minaci murmure complent, 695
 Quæque ruunt flabris pernicipibus omnia turbant,
 Atque illis propriæ naturæ is motus inest vi:
 Nam propria est illis regiõ, in partesque feruntur
 Quisque suas, Notusque illas, has tendit in oras
 Africus, hinc Auster, Boreas hinc persurit acer, 700
 Atque alii terras eodem falsumque profundum
 Tempore, cœlum alii spatiosaque nubila perflant,
 Naturæ ut pateat propriæ vi quemque moveri.
 Præterea stellæ, noctis quas sæpe per umbram
 Tranquillo aspicimus celeres excurrere cœlo, 705
 Longius in gyrum tendunt, curvoque feruntur
 Flammarum ductu, donec solvantur eundo.
 Quod si aliquandiu eodem perdurare tenore
 Currendo possent, cœlum circum ire vagantum
 Stellarum ritu tales contingeret ignes: 710
 Sed licet in tenues solvant sese ocyus auras,
 Quam volitare diu tamen, & durare meando
 Possunt, pars illis rectissima ducitur orbis;
 Quare hos vi propria liquet impellente moveri.
 Demum quæ cœlo fulgentia crinibus ardent 715

Sidera flammivomis errantum more vagantur,
 Ac propriæ immensum circumducuntur olympum
 Naturæ vi, atque æthereis spatiantur in oris,
 Verum diverso quo errantia lumina motu,
 Præsertim quod signifero procul orbe feruntur, 720
 Inque illam declinant partem qua ardua mundi
 Vertitur ætherei sublimi cardine moles.
 Ergo ferunt rutili errantum se more cometæ,
 Sed proprio ac vario quam illorum singula motu.

Quapropter multis quoniã ratione probatum est 725
 Corporibus natura alium contingere motum
 Cum recto qui ex materiaque ac pondere constat,
 Atque ille alter non nullis est motus in orbem:
 Nequaquam efficitur, cœlesti ut corpori inesse
 Is tantum possit qui fit vertigine motus; 730
 Sed liquido constat motum hunc vertiginis esse
 Vi propria, eque sua cœlesti in corpore forma,
 Cætera ut ex motu præter rectum altero agantur,
 Nec pote perpetuo rectum contingere cœlo (735
 Motum ex materia atque ex pondere, ut omnibus illum
 Corporibus certum est reliquis genitalibus esse.
 Quapropter rebus nil motum propter ab imis
 Natura cœli corpus differre putandum est,
 Atque ideo esse creatum cœlum itidemque caducum,
 Atque illi esse ortum reliquis qui est omnibus unus, 740
 Principiumque illud quod diximus esse elementum.
 Jam vero id falsum est, positum in ratione quod ipsa
 Est motus, cuncta ex adversis corpora rebus
 In lucem gigni, atque eadem in contraria solvi:
 Illud item, quivis quod sic vertigine motus 745
 Fiat, ut huic alius non sit contrarius ullus.
 Nam late ostensum est undas atque aëra primis
 Corpora nequaquam adversa ex affectibus esse,
 Frigida quod prorsus natura atque humida utrisque est;
 Et tamen e tenui manifestum est aëre lympham 750

Produci, atque in eundem illam transire solutam,
 Ac etiam in gyrum motu contraria cuique
 Vertigo est alia occurrens, contingit in ipsis
 Motibus ut rectis cuique adversetur ut alter,
 Qui se illi opponit signoque occurrit eodem. 755
 Sunt etenim adversi quos sic occurrere motus
 Evenit inter se, quod pugnent mutuo, & alter
 Se occursum alterius sistat, nec liber uterque
 Fiat, & una ullo nequeant persistere pacto.
 Ergo non vera patuit ratione probari, 760
 Materiæ non esse eadem primordia cælo,
 Corporibus reliquis ut contigit omnibus esse.
 Clausa igitur referenda via est, inque arcta latentis
 Naturæ penitus subeundum claustra, novisque
 Pandenda ipsius cæli est natura repertis; 765
 Idque ego dulciloquis exponens versibus edam.
 Qui cæli corpus nullo immutarier ævo,
 Æternumque & eodem perdurare tenore
 Crediderunt, huius spatia, immensasque cavernas
 In plures divisere orbes, qui ordine sese 770
 Contigui ambirent, circum per mutua ducti:
 Nam vaga si per se, proprios nec tracta per orbes
 Sidera ferrentur, vehemens contingeret ipsis
 Singula inæquali varians mutatio gressu,
 Semper nunc motu intenso nunc vecta remisso. 775
 Cursus enim nunquam est ipsis æquabilis astris,
 Sed semper celeri incedunt tardove meatu:
 At vero cæli moles si immensa profundi,
 Complures illos non esset scissa per orbes,
 Sidera quæ proprio ducuntur singula motu, 780
 Per cælum incessu se agerent conversa suopte,
 Atque ipsum quavis esset penetrabile mundi
 Corpus, & huic tenor haud unquam persisteret idem.
 Quapropter ne quis forte tranabile cælum
 Crederet, hacque iter astris incedentibus esse 785
 Pro-

Proptereaque solubile corpus, pervium inane
 Materiaque ipsum penitus constare caduca:
 Constituere suis affixa vaga orbibus astra,
 Qui se perpetuis ducentes motibus iisdem
 Fixa sibi veherent per magnum lumina mundum, 790
 Ut sic afficer numquam cœleste daretur
 Corpus eo se se pacto volventibus astris.

Ergo ut inæqualis motus, quo sidera duci
 Cernimus, ipsorum auferretur ab orbibus, illos
 Finxerunt tales, ut motu semper eodem 795
 Se se agerent cum ipsa ut certum est palantia cœlum
 Nunc celeri ambirent, nunc tardo lumina gressu.

Porro ipsos orbis tales statuere quibusdam
 Ut medium haud sit idem cum mundi mole, aliisque
 Impar sit spatium ambitus, atque hinc crassior orbis 800
 Illinc tenuior, ast alii sint corpore parvi

Præ reliquis, se volventes intraque locati
 Id spatium quo extenditur ambitus orbium ab imo
 Mundi declinantum, insint quæ singula parvis
 Sidera, quos Graeco dicunt sermone epicyclos. 805

Hoc vero posito qui constituere tot orbis
 Tam vane, ex hoc cursus decrevere vagantium
 Siderum inæquales constanti posse rotatu

Orbium agi, certumque illos servare tenorem.
 Quapropter positis tam multis orbibus, illa 810
 Prorsus inest ratio, quæque ut mutatio ab ipso
 Tollatur cœlo, constansque id duret idemque.

Sed nunc quod superest certa ratione probari
 Res peteret, positos nequaquam posse per orbis
 Tolli ne cœli corpus mutetur, & astris 815

Tales esse vagis motus, ut si orbibus illa
 Ferrentur, naturæ iisdem mutabilis essent,
 Atque ita mutari cœlum, positosque liqueret

Ipsos nequicquam spatiis cœlestibus orbis,
 Vel si mutari corpus cœleste daretur. 820

Præterea motu ex ipso cursuque patere
 Sidera nequaquam ferri vaga posse per orbés.
 Demum sic esse omnino mutabile cœlum,
 Ut non mutari id tantum, sed corpore in illo
 Sæpe creari contingat quædam interimique. 825

Sed dum signorum incessus motusque vagantum
 Me juvat, & miros naturæ solvere nodos,
 Longe alios cursus, alios mea perficit orbés,
 Mens agitata malis, acrique exercita cura,
 Cura, has æternis quæsitâs vatibus olim 830
 Quæ me tentantem naturæ accedere partes,
 Ad tristes vertit gemitus durasque dolores.

Heu misero nimium at frustra Sirenis amatæ,
 Quæ nunc de patriis demisso lumine portis
 Incisum cari nequicquam nomen alumni, 835

Desertasque piis spectat cultoribus ædes:
 Conspicuas ædes, molli quas aurea dextra
 Exstruxit, nemorumque Venus discrimine cinxit:
 Illas non meritis fulgens, duroque labore
 Aucta meo prisca defendit gloria gentis, 840
 Quin caput in miserum vastis surgentibus undis,
 Fortunæque minis dirisque ultricibus actô,
 Longe alio mutanda mihi sub sidere tellus,
 Et dulces essent ignota sede penates.

Scilicet insignis pietas largusque meorum 845
 Effusus toties dilecta ob mœnia sanguis,
 Et pugnata illis magno pro Cæsare bella
 Id meruere, omni nec me contage soluta
 Texit, & egregias tot vita exulta per artes.

Felices nimium & fatis melioribus orti, 850
 Mens sua quis satis est fluxæ non indiga laudis,
 Et scelerum immunis nullique obnoxia culpæ,
 Est almæ tantum dives rationis, opesque
 Quas bona fert nullo genitrix natura labore,
 Ingentes credit vitæ fugientis ad usum. 855

Nec terit angustas ævi irremeabilis horas,
 Dum tenui capitur fallacis flamine vulgi.
 Ante tamen felix cunctos, qui noscere morem
 Fortunæ, & vires potuit contemnere leti:
 Ac solidos nunquam perituræ laudis honores, 860
 Et veræ aspirat mansura ad gaudia vitæ.
 Anxia non illum spes insanique dolores,
 Sollicitive metus urgent aut gaudia vana.
 At strepitum vulgi, cætusque exosus inanes,
 Densa petit nemorum, silvisque exquirat opacis 865
 Sponte sua e ramis structas frondentibus ædes,
 Commodaque in specubus mollive cubilia prato.
 Non illic facilem genitrix uberrima victum
 Terra negat duro teneros e stipite fœtus,
 Pubentique bonas thallo & radicibus herbas, 870
 Et nativa cavo stillantia pocula saxo:
 Interdumque illi socios si junxerit idem
 Sanctus amor, dubios pariter qui spernere casus
 Atque operam assuescant vitæ mortalis inertem,
 In terris veræ alterius jam gaudia vitæ 875
 Præripient, veri spectabunt lumina Solis,
 Æthereasque inter curas sanctumque laborem
 Subducent alacres terrenæ pectora labi.
 Illos non rigidi fasces iræque tyranni
 Externisque inhians opibus vis barbara lædet, 880
 Bellorumque faces, emptave in pace rapinæ,
 Nec jus forte datum poterit pretiove repensum
 Inviectos animos & libera frangere corda.
 Hæc se mortales dubiis extollere rebus,
 Et docuit varios contemnere vita labores: 885
 Hæc tot devictis felicia pectora terris
 Evexit cælo, & fulgentibus intulit astris:
 Hanc magni coluere patres cum dirus habendi
 Nondum tartareis amor evasisset ab oris,
 Quo pius æterni moriens rex conditor ævi 890

Impulerat, cæcisque illum demerferat umbris.
 Hanc mihi tu cœlique parens, terræque repertor
 Vivere, dum fessos animi vis roborat artus,
 Da, pater; & crebra quæ illam caligine condit,
 Æthereosque hebetat sensus, hanc eripe nubem. 895
 Tum vitæ unanimem socium comitemque laborum
 Fascitelum, irati rapuit quem numinis ira,
 Redde meum. nil triste illo durumque recepto.
 Ipse tuam cœlo demissam virginis alvo
 Progeniem, canet ille duces, magnique triumphos 900
 Avalidæ, qui nunc vires orientis, & acrem
 Impia compressit reparantem prælia Gallum.
 Sed maris ignoti latum sulcavimus æquor,
 Et protensa diu per vastos carbasa fluctus
 Jam malo adjungi poscunt, portuque carina. 905

F I N I S.

A O N I I
P A L E A R I I

V E R U L A N I
D E I M M O R T A L I T A T E
A N I M O R U M
L I B R I I I I.

Ex optimis Editionibus representati.

A. D. O. P.

P A T A V I I . C I D I D C C L I .

EXCUEBAT JOSEPHUS COMINUS

SUPERIORUM PERMISSU.

A O N I I
P A L E A R I I
V E R U L A N I
D E I M M O R T A L I T A T E
A N I M O R U M

Ex officio Editores representant.

A D O R

P A T A V I N O G I D I O C E L I
P R O P R I A T O R I U M C O M I T A T U S
L I B R A R I A M P U B L I C A M

LIBRORUM SECTIO

ET INDEX.

QUæstio omnis de Animorum immortalitate tribus a nobis libris pertractata est. Nam cum quidam (qui vulgo a Græcis *ἄθεοι* dicti sunt) deos nullos omnino esse crederent, atque ex ea re animorum mortalitatem firmissime asseverarent, adversus hos primo loco pugnandum fuit. Itaque in primo libro, Deum esse, qui mundum omnem regat, ex certissimis Stoicorum & Peripateticorum rationibus, quorum acutissima ingenia semper fuerunt, demonstravimus. Deum præterea ad cœli universi temperationem sedentem, preces bonorum audire, neque aspernari (non enim defuerunt, qui id affirmarint) quin eo pie, sancteque culto maxima ejus in homines, & non obscura quædam beneficia exstitisse: cumque de iis orbibus quibus infixi sunt errantium stellarum cursus, & de eorum constantia dicendum esset, ut *πρόνοιαν* ostenderemus, multa *περὶ ψυχῶν τῶν ἑρᾶν*, quas nos animas, & animos cœlestes possumus appellare, & media Chaldæorum recondita & sanctissima disciplina, ac vetustissimis Græciæ sapientibus accepimus: tum quod per hos nonnulla gerenda esse in tertio libro dicturi eramus, tum quod res ea versibus digna videretur. Quoniam vero ex æternis illis mentibus animi hominum generi dati dicebantur, non alienum fuit perscrutari, quæ nam

men-

mentes illæ essent: an Deus unus, an plures, an ex cœli motu & luce, an ἐκ τῆς ὕλης δυνάμεως, an ab ipso Deo animi corporibus hominum jungerentur. Itaque in eo libello, cum de iis ipsis satis esset dictum, de animi ortu, deque ejus partibus ex doctissimorum hominum monumentis, multa a nobis collecta sunt, pleraque illustrata. Quamobrem cum præclare fundamenta jecisse videremur, in secundo libro, Stoicorum, & si quæ erant Peripateticorum rationibus, immortales esse hominum animos probavimus. In tertio, cum quædam firmissimis argumentis muniremus, magna ex parte sanctissimos viros theologos (utar eo sane libenter verbo, cum jam Latinum sit) & eos in primis Christianos, ἢ τῶν ἀληθειῶν ἀληθευσάτων, ut ajunt, secuti sumus. In quo certa esse & æterna quædam bonis viris constituta præmia, malis vero suppliciorum exempla omnia: tum multa de ea rerum fatali necessitate, quam εἰμαρμένω vocare solent, profecuti sumus: ita ut in ea quæstione, quæ certe quidem perdifficilis, & perobscura semper habita est, Latinis versibus, quantum in nobis fuit, nihil homines nostri desiderare posse videantur.

QUÆ SINGULIS

LIBRIS CONTINENTUR.

LIBRO PRIMO.

NATURAM aliquam præstantissimam esse, quam Deum dicimus, homines intelligere posse: ejus vero διαφορὰν, quam Peripatetici vocant ἰδιωπείῳ τῆς ἔσας, ne ipsos quidem τῆς ἑῶν θεῶν ἀγγελίας, quorum intelligentiæ vis est acerrima, posse intelligere. vers. 43.

Deum cum sese ipse videat, cætera videre omnia. 51.

147.

Διὰ τὴν προνοίαν quæ & providentia dicitur, tempestatum mutationes & vicissitudines veris, æstatis, autumnus, hiemis fieri: ex eorumque constantia, Deum esse, recte intelligi. 59

Deum ἐκ κινήσεως τῆ ἑρᾶν, hoc est ex cæli motu, & distinctis ejus conversionibus maxime percipi. 83

Deus cum omnia excipiat, insitque in omnibus, soluta tamen quædam mens est, & ab omni rerum concretionem segregata. 118. 137

Deum humana imbecillitate nos plene, cumulateque percipere non posse, sicut nec intueri solem adversum, quod ejus radiis acies nostra sensusque vincatur. 143

Ex rerum pulchritudine, & admiratione, posse homines intelligere Deum esse. 157

Dei providentia mundum administrari, nec ob eam rem molestis negotiis, aut operosis esse implicatum. 166

Attributas esse singulis stellis errantibus singulas animas, quæ præstantem intelligentiam habeant: quæque orbem suum mirabili celeritate contorqueant: hæc cum tempore immenso observatos cursus conficiant, percepisse homines, Deum aliquem, qui tantis motibus præsit, ἵγυ-

μεινῶν, hoc est, principatum obtinere. 237

Permagnam esse animarum multitudinem, quæ a mortali concretionem sejugatæ, ætheream mundi partem incolant. 228. 263

Prosecutos esse multos Dei vocabula, & fecisse nomina, etsi Deo nomen non sit. ἐστὶ γὰρ ὁ ὢν ἀνώνυμος. 301

Divinorum nominum enodationes acceptas quidem ex Chaldaeorum & Judæorum sanctissimis disciplinis, ut rei novitate minimo fastidio essemus iis qui nostra legerent, Judaicis literarum notis, aut Chaldaicis, ut feceramus, hic exscribendas esse non duximus: ea vero nomina in Latinum conversa, qui Judaicas literas attigerint, quam primum agnoscent. 303

Deum rerum omnium dominatum habere. ibid.

Deum præpotentem esse naturam quamdam. 304

Deum singulis singula sufficere, quem extremum omnia cingentem dixerat Cleanthes. ibid.

In Deo treis ὑποστάσεις esse, etsi ipse unus sit, quod ex mysteriis Christianis scire licet: quæ nostri majores auguste, sancteque consecrarunt. 424

Deum cælum, terras, maria transmittere, & ubique esse, quod in Saturni laudatione legitur, ὃς καί τις κατὰ πάντα μέγας κόσμῳ γένερχα. 126

Cleanthes Deum altissimum appellavit. 305

Æternitatem in Deo esse, quam nulla temporum circumscriptio metiatur: Id veteres illi Judææ sapientes mirifice una voce significarunt, quæ Qui fuit, Qui est, Qui erit, una comprehendit. 308

Deus a sapientissimis Judæorum vocatus est exercituum Deus, & quare. 310

Davidis Hierosolymorum Regis cum Goliade pugna. 314.

Epeirolici ducis cujusdam, qui Scandaribethus dictus est, cum Parthis pugna. 333

Deum optimum maximum unum esse, nec plures in Deo.

- Deorum numero reponere licere. 361
- Ex materia rerum omnia exprimi, atque effingi corpora, quæ ὕλη dicta est a philosophis. 449
- Prima corpora quæ Græci στοιχεῖα, nostri elementa vocant, in concretis corporibus mixta inesse. 456
- Motum rebus ipsis ex cæli motione, oculorum vero sensum ex luce ejusdem tributum esse animantibus. 461
- Animantem partem, quæ in plantis viget, quæque in animalibus sentit, ac movetur, ἐκ τῆς ὕλης διαφέρει, & cæli motione substitui. 475
- Iracundiam, formidinem, libidines, & animorum concitationes (quas Græci πάθη vocant, nostri morbos) corporum temperationes sequi: eam itaque partem, quæ sensum, quæ appetitum habet, non esse ab actione corporis sejugatam. 479. 512
- Eam animi partem, quæ rationis & intelligentiæ particeps est, tum maxime vigere, cum plurimum absit a corpore, & in cælum usque penetrare. 517
- Naturas rerum quatuor sursum, deorsum, ultro citroque commeantes, quæ στοιχεῖα a Græcis appellari diximus, in suis omnino locis conquiescere; hanc rationem atque ordinem sequi corpora mixta. Animi vero hominum cum in rebus caducis non conquiescant, sed ad divinas & æternas sua natura ferantur, in illis locis, ad quæ spectis corporibus evolent & excurrant, quieturi denique videntur. 525
- Animos consilii & prudentiæ & rationis compotes a Deo creati, membrorumque admirabili quadam fabrica XLV. diebus absoluta, in corpora ipsa infundi. 554
- Alias esse corporis, alias animi partes, easque inter se dissidere, & pugnare acriter: illas terrenæ quædam illecebræ delectant, quas sequuntur: has rationis & mentis participes elucere divinum quasi aliquod lumen, & sese ad ardua, magna, æternaque capeßenda vegetas, acrisque præbere. 563

QUÆ SECUNDO LIBRO
CONTINENTUR.

Τὴν λογικὴν ψυχὴν, quam nos animam rationis participem dicimus, & mentem, duo diversa omnino esse: itaque aliud mens est, aliud anima. 82

Animam λογικὴν, quam & animum jam appellare consueverunt, neque corpus esse concretum, neque aliquod quatuor principiorum, ex quibus omnia nata esse dicuntur: cum cogitare, providere, tam multa invenire in nullo horum quatuor generum insint. 91

Animam consilii participem corpus non esse, neque corporea natura constare, quod ea quæ corpora non sint, sua natura comprehendat. 106

Animam rationis compotem corpus non esse, quod ea vi, qua corpus effertur exsultatque ipsa deprimatur, & minime vigeat. 108

Animi hominum æterni sunt, quod εἰς κύκλον moueantur: quod est, in eodem revolvi, & in se ipsos reflecti.

125.

Animum in corpore ἡγεμονικόν, quod est principatum, obtinere. 130

Animam λογικὴν tum maxime vigere, cum plurimum absit a corpore. 141

Quod ἀπλῶς ἔστι cum ad nihilum non possit recidere, anima hominis ἢ ἀπλυσάτων cum sit, neque mixtum quicquam, neque ullum ex quatuor primis corporibus, sed quedam natura quinta, sejuncta ab his usitatis notisque naturis, interire non potest. 145

Animam rationis participem, τὸ εἶδος ἀπὸ τῆς ὕλης (dicerem, si liceret, materialem formam) non esse. 154

Animus humanus immortalis est, quod τὰ μάλιστα καθόλου πορρωτάτω ἢ αἰσθήσεων: quod est, quod maxime universalialia (dicant melius, qui invenerint) que longissime a sensibus absint, comprehendat. 157

Ani-

Animos non posse interire , quod nulla iis sint contraria , quæ ἐναντία vocant : ea vero nos animo simul comprehendere posse , quod animo neque contraria sint , neque pugnancia . 170

Animos nostros æterno tempore duraturos , quod ipsi æternitatem , quam nulla temporum circumscriptio metiatur , cogitatione complectantur , quod in immensam , interminatamque magnitudinem regionum , quod in infinita numerorum incrementa sese intendant . 178

Humanus animus divinum quiddam est , cum rerum omnium formas possit induere , & quidvis cogitatione consequi . 193

Æternitatis & immortalitatis desiderio ardere homines . 207

Animantia omnia summo studio ea desiderare , quæ assequi possint , idque esse in primis a natura tributum animantibus . 243

Immortalitatem omnino nullam , cujus miro desiderio tenentur , homines consequi posse , at triste ipsis desiderium relinqui , si eorum animi intereant . 251

Ætate omnia senescere , exustionibus atque eluvionibus nihil esse æternum , nihil diuturnum , novari omnia , & siderum motu ac vi magnas rerum fieri mutationes . 258

Animi divinitas ex celeritate motus percipitur , quod nihil eo sit velocius aut celerius . 308

Ridicula sane esse quæ a Democrito dicuntur , ex atomis quibusdam concurrentibus , dum inter sese cohereant , fieri animas : nam quod semper certo tempore fit , non est fortuitum : neque animadvertisse , quid ipse dixerit . Nempe si illud ita sese haberet , sine corporibus animæ esse possent , quod ipse in primis negat : itaque pugnancia esse locutum Democritum . 319

Animam non esse ignem . 335

Animam non esse harmoniam , aut numerum . 345

Tantum donis , suisque muneribus consecutam esse Na-

turam, ut sat constet, dum ipsa hominem effinxerit, felicem, fortunatumque animantem voluisse constituere. 358

Quam liberaliter natura nobiscum egerit: homines rebus omnibus frui: rerumque omnium in illis esse dominatum. ibid.

Calamitosum maximeque infelicem, & unum omnium miserrimum animantem esse hominem a Natura constitutum, si cum corpore animus quoque intereat. 418

Gravissimo & firmissimo argumento est, animos hominum divinos & immortales esse; quod concitatione quadam soluta & libera a corpore longe abstracti, futura presentiant; hoc mortale quidem non est. 521

Davidis cantilena. 532

QUÆ TERTIO LIBRO CONTINENTUR.

Quod homines libidinum cupiditatibus efferrentur, intenderentque sese in eas animi, & inquinarent, constitutas esse certas quasdam pœnarum leges a Deo, quibus illi obligarentur. 21

Facere homines arroganter, qui putent facinorosorum animos Dei mandato non posse ad pœnas trudi, qui que velit possit efficere, qui immortalem animam cum mortali corpore copularit, qui æquissimus sit. 56

Qui boni viri fuerint, si paululum admodum a preceptis aberraverint: item qui maximis in erroribus versati sint, si in viam redierint: eorum animos in locum devenire, in quo labem omnem eluant atque abjiciant, mox expurgatos in bonorum cœtus advolare. 94

Quæ de inferis a Christianis dicuntur, non negligenda esse, aut neganda, quia ea nunquam viderimus: multa quidem esse istiusmodi, quæ quis fabellas non prius desierit appellare, quam oculis viderit. 26. 44

Fontem qui ad Hammonis fanum est, noctu fervere, inter-

interdiu hujus aquis nullas esse frigidiores. 192

Magnetem lapidem ferrum ad se allicere, cujus rei rationem afferre non possumus. 199

In calcem aqua coniecta ignem concipi: qui si oleo aspergatur, subito exstinguitur. 233

Scire nos multa nunc certo esse, quae nunquam fieri posse majores opinati sunt. 252

Fulmen non imitabile appellatum est a veteribus: quod nunc fistulis ferreis & aeneis quibusdam homines imitari certum est. 254

Nullam consolari spem eos, quae ad inferos sint amandati. 298

Stultissimum est existimare, talionem, aut legem quamvis aliam, quae de reorum suppliciis lata sit, aequabilitatem omnem animadversionis in reos habere: ea in re postquam e vita discesserimus, satis a Deo esse provisum. 302.

Cum miseris perditisque temporibus frequentissime bonis male eveniat, improbis optime, necesse est (ἔχει γὰρ θεὸς ἐξδικῶν ὄμμα) rem hanc non semper ita se habere, sed pro ea aequitate quae in Deo summa est, fore aliquando, ut bonis bene perpetuo sit, malis male. 325

Ridicula esse inventa eorum, qui dicunt animas corporibus elapsas, seu in pecudam, seu in hominum corpora migrare. 345

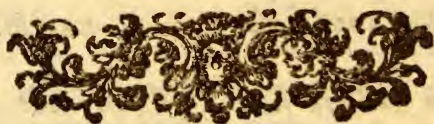
Judicia certa, severa, acria constituta esse puniendorum malefactorum causa, & ut boni maximis premiis afficiantur. 367

Antequam ea judicia fiant, signis quibusdam multa necesse esse declarari: habere itaque signa homines quae observent. 377

Bellum nefarium, horrificum, teterrimum ubique terrarum & gentium futurum. 379

Annonae angustia, & rei frumentariae summa inopia. 392.

<i>Pestilentia.</i>	424
<i>Pseudomeni multi, qui & mentientes, & Pseudochristi apte dicuntur.</i>	436
<i>Terræmotus horribiles.</i>	445
<i>Solis, & Lunæ, Siderumque reliquorum excessus e mundo.</i>	447
<i>Ipnsîpes, & mare universum vastissimo æstu effervesceus.</i>	456
<i>Crucem auream, regium Dei insigne, ea cœli parte, quæ ad orientem solem spectat, extollendam esse.</i>	484
<i>Mundum omnem necesse est ad extremum ignescere.</i>	496
<i>Mundi quæ renovatio, quique rerum ornatus futurus fit, nullis jam tempestatum mutationibus.</i>	515
<i>Deo fore curæ, ut animæ suis corporibus restituantur: omnibus itaque in vitam esse redeundum, quos nulla postea mortis fata periment.</i>	530
<i>Corpora eadem hominum quæ occiderunt, quæque cinis sint, in pulchriorem speciem & formam redigenda.</i>	546
<i>Jesu Christi Dei filii optatissimus adventus vel potius reditus in terras.</i>	587
<i>Malorum amandatio ad inferos, ad cruciatus, & supplicia perpetuo perferenda.</i>	610
<i>Bonorum fatalis & sempiterna felicitas.</i>	636

AONII PALEARII

VERULANI

DE ANIMORUM IMMORTALITATE

LIBER PRIMUS.

ELICES animæ, cœli omni-
 potentis alumni,
 Astrorum decus, & qui versicolo-
 ribus alis
 Æthera tranatis liquidum, qui
 sidera, quique
 Volvitis ingentes magnis anfra-
 ctibus orbes:

Quandoquidem genus omne hominum, genus omne fe-
 Per vos exoritur, per vos a luminis oris (rarum 5
 Digreditur, magni ad nutum sic omnia Regis
 Quæ geritis, Regis quoniam vos maxima cura:
 Vos mare substratum ventis, turritaque tellus
 Concelebrat: vos arva sonant, quæque invia lustra, 10
 Quæ dumeta tenent, quæ propter rauca fluenta
 Dulce canunt vobis magnum per inane volucres:
 Vos mortale genus primi docuistis ad astra
 Ire viam ducentem, humili quo se quoque posset
 Tollere humo, & cœli sanctum internoscere Regem. 15

Vestra ego fretus ope ingredior loca nullius ante
 Trita pede: & quoniam vestra hæc æquique bonique
 Munera vos facite, & sancto aspirate labori.
 Unde canam, quæ nusquam audita prioribus annis,
 Quî motum rebus genitalem ipse ordine certo 20
 Dididerit rerum pater, ut creet unus, alatque
 Omnia, quæ mundo generatim secla propagant.
 Mox ego quo tantus cœptus labor, expediam quæ
 Signa olim veteres, quæ sint exempla secuti,
 Dum partem nobis divinæ mentis inesse, 25
 Haustusque ætherios certa ratione probarunt.
 Nec minus ecquæ animas sedes, quæ præmia vitæ
 Quenque bonum tandem maneant, quas pendere pœnas
 Conveniat fontes, & fata arcana recludam.
 Tuque adeo decus egregium rex magne Quiritum, 30
 Aurea cui longum sese Capitolia servant,
 Structa bono auspicio se mœnia Romanorum,
 Ferdinande invicte, tuis Germania seu te
 Detinet imperiis læta, & tibi maxima regna
 Annuit, Oceanus quantum pater alluit undis: 35
 Seu te Pannoniæ Regem admirantur utræque
 Magnanimum, ingentem: nostram ne despice Musam.
 Quin & subveritam, perfusamque ora rubore
 Accipe, quo vultu atque animi moderamine fratrem
 Regnatorem orbis, florentem laudis honore 40
 Casibus in magnis belli pacisque ferenas.
 Principio stellis molem radiantibus aptam,
 Certam aliquam regere & moderari numine mentem,
 Quam dixere Deum, non nulla exempla monebunt.
 Quas tamen is sibi sufficiat longo ordine vires, 45
 Et quantus qualisque incedat, ubi omnibus ornat.
 Divitiis sese: non qui caligine cæca
 Offusi degunt, sed nec supera alta tenentes,
 Nosse queunt: soli quamvis accedere partes
 Arcanas ausint, Regisque invisere sedes. 50

Ille quidem sacros aditus, penitusque repositos
 Adservans, se ipsum tantum (mirabile dictu)
 Dum videt, æternos ignes, & mœnia cœli
 Prospicit, & mare navigerum, & dura æquora terræ,
 Et varias rerum formas, & quicquid ubique est: 55
 Dumque ipsum spectat se, sancto incensus amore
 Ipse sui, genus omne hominum, genus omne ferarum,
 Ingentemque ingens arctè complectitur orbem.
 Nec mora, nudatas hibernæ tempore brumæ
 Vere jubet dulci intonsas revirescere silvas: 60
 Et quæ nuper erat lætis sine frondibus arbor,
 Importunæ sedes non insueta volucris,
 Parturit, & viridi vestit ramalia fronde.
 Ipsi jam dumi, & spinis rubus asper acutis
 Duritie posita melior, cytisique genistæque 65
 Augent sese anni felicibus ornamentis.
 Jam nemus umbrosum, resonant jam cantibus urbes
 Alituumque, hominumque, feræ per pabula læta
 Inmemores hiemis, fœtu auctæ progrediuntur.
 Verum ubi sol terras graviori accenderit æstu, 70
 Flavescunt segetes siliquisque sonantibus agri
 Lætitia agrestes augent, parat horrea messor,
 Æquatamque gravi glebam solidare cylindro,
 Dum nemori Phœbus crescenteis invidet herbas.
 Mox vero ubertas autumnus jam senis anni 75
 Infert se, ipsa jacent jam strata sub arbore passim
 Malaque castaneæque nuces, & cerea pruna.
 Non tamen exegit sua tempora pomifer annus,
 Et tristis subrepit hiems, & nubila toto
 Sparguntur cœlo, jamque est sine frondibus arbor, 80
 Descendantque nives e verticibus præruptis,
 Et rapido Boreas tellurem turbine perflat.
 Hic ordo rerum, & series repetita quotannis
 Sollicitis acuit curis mortalia corda.
 Unde parens etenim tellus tot sufficit herbas? 85

Unde solum incultum dudum, & grave pondus, inersque
 Submittit varios ullo sine semine flores?
 Nempe ajunt, qui doctrinæ præstante labore
 Suppeditant præcepta, gravis solatia vitæ,
 Aëra per tenerum tacitum descendere cœlo 90
 Humorem ex alto, quo uno est uberrima tellus.
 Non fatis id nosse est: peragranti mente sagaci
 Majora explorare animus, quibus humor ab oris
 Ille ruat, quando tellurem frugiferentem,
 Aëraque humectat liquidum, Zephyrosque reducit, 95
 Effigiemque aliam mundus capit illius ergo.
 Cum Tauri hospitio excipitur sol aureus, & jam
 Corniger illum Aries alio prospectat euntem,
 Lætitiâ exsultat cœlum, totumque repente
 Panditur, & terras diffuso lumine vestit. 100
 Tum decus egregium Veneris pulcherrimus ipse
 Lucifer, aureolus mundi stellantis ocellus
 Non aliâs quantum servando pro orbe laborat:
 Tum pater ex alto descendit plurimus æther
 In gremium matris terræ, optatoque receptus 105
 Ut primum spectat jucundam albescere lucem,
 Rore levi aspergit fragrantia floribus arva.
 Qui vero ardentem Solis circumferat orbem,
 Candentem ut visat stellato corpore Taurum,
 Hæsitat hic animus: quando est & credere dignum, 110
 Non ex se orbes, verum aliquo impellente moveri.
 Qui movet hic etiam, cujusquam si indiget usu,
 Fretus ope alterius, non est hic maximus ille
 Quem vestigamus: tandem fateare necesse est,
 Esse modum rebus, quenquam fateare necesse est 115
 Principium tanquam rerum: qui non tamen ullo
 Auxilio indigeat, moveat tamen omnia primus.
 Hic Deus, hic opifex rerum est, hic rector olympi,
 Quo sine nil sanctum, firmumque: huc se omnia vertunt,
 Omnia contendunt, abeunt, redeuntque vicissim. 120
 Qua-

Qualis, quam aspicimus stellis ardentibus aptam,
 Omnia complexa est moles, hæc æquora, terras,
 Aëraque atque ignem capit & complectitur una.
 Excipit omnipotens late omnia, rebus & unum
 Sese ultro citroque volās mire omnibus addit (transque
 Quem tamen haud quicquam capiat, trans æthera, (125
 Ardua tecta Deūm caput extulit ipse sua vi,
 Exsuperatque omnem sensum: velut æquoris undæ
 Velivoli angustum labentis fluminis alveum:
 Præterea nil mens hominum scrutatur, & ultro 130
 Hæc ubi devenit, tandem ad delubra quiescit:
 Hinc egressa alis firmis, & præpete penna
 Jam melior Divūm circumvolat aurea templa,
 Miraturque procul quem propter credidit esse
 Rectorem superūm: qui cum loca compleat omnia, 135
 Semper abit, nusquam est, seque in se continet uno.
 Ipse omne est, quodcunque vides in luminis oras
 Exire, & quodcunque ætas fugientibus annis
 Abstulit, & feri valeant spectare nepotes.
 Ille nihil rerum est, quas majorum tulit ætas, 140
 Aut quæ sunt, aut quæ longo post tempore fient
 Munere naturæ, vel temporis intervallo.
 At quæ contineat cum se pater ædibus ipsis,
 Mirum est, occultans ut gestiat ante videri
 Regifice incedens turmis instructus olympi, 145
 Deneget utque omne os illud spectare verendum
 Quenquam hominum, quemquam Divūm, & contingere
 In gyro qualis percurrens aureus alto (luce.
 Sol face flammanti, quamvis sese æthere toto
 Spectari velit, & terris ostendat apertis, 150
 Non recta est oculis hominum jubar undique plenum
 Perspectum, quorum nobis acerrimus omnium
 Est sensus: quod forte aciem protendere si quis
 Jam velit, & temere radiis insistere totis,
 Non feret astrorum princeps, perstringit at ipse 155
 Ipse

Ipse aciem, sensumque omnem spectantibus aufert.
 Sat tibi sit Regem tantum nunc nosse Deorum,
 Fas & jura sinunt quantum: vel non satis hoc est
 Cernere te naturæ opus egregium omniparentis?
 Tun' pictâ aspicias tabulâ, atque exstare magistrum 160
 Certum aliquem haud dubites, scita qui finxerit arte?
 Pocula tun' spectes cælata, atque aspera signis,
 Protinus & clames, Divini opus Alcimedontis?
 Quicquid id est magnum, ah videas, nec protinus ore
 Adclames toto: Mundi o Pater, Auctor & Altor? 165
 At vero hæc olli quî sint mortalia curæ,
 Quive aciem flectat per tot diversa, videndum est:
 Quandoquidem causas rerum, quique ardua norunt
 Astrorum, cœlique vias, malus impulit error:
 Neve labor superos aliquis, neu cura quietos 170
 Sollicitet, procul a vera ratione feruntur:
 Humanosque animos, donum omnipotentis olympi,
 Haud veriti dixisse simul cum corpore obire.
 Tantus amor doctas mentem excoluisse per artes.
 Ergo agite illustres animi, quos vivida virtus 175
 Evehit ex humili liquidum super æthera terra,
 Dicamus, (nam scire licet quibus integra mens est)
 Quî pater omnipotens mortales lumine sancto
 Despiciat, spectansque vacet tamen ille labore.
 Qualis prærupto in Latmo sub nocte serena 180
 Aërium gyrum aspectans, cœlumque profundum,
 Una acie jam mille faces, mille ignea cernit
 Sidera, convexo late fulgentia cœlo:
 Sic decus æternam, decus admirabile rerum,
 Et longe ex alto seductas æthere terras, 185
 Et mare ventosum, cæcisque offusa tenebris
 Tartara despectat, dum se circumspicit unum.
 Qui vero labor hic? pulchrum qui temperat orbem
 Absque labore aliquo, & magno se corpore miscet,
 Si videt impositas lapidosas montibus urbes, 190
 Huma-

Humanumque genus magnis prope Dis æquale.
 Adde quod immensas vires non ulla fatigant
 Tempora, non ulli possunt superare labores.
 Illi æterna quies, nec divini imminuit quid,
 Præbeat etsi ægris faciles mortalibus aures. 195
 Ut sol æquoreas radiis cum corripit undas,
 Multa Deo similis (componam maxima parvis)
 Si latum Oceanum fulgenti lampade lustret,
 Non madet, haud falso suscepit in æquore labem,
 Mane novo surgens iisdem jubar ignibus ardet, 200
 Purpurei referens radiatum insigne diei.
 An verum, summumque bonum dum voce vocatur
 Ante aras, variis late florentia fertis
 Cum delubra petit, cumulatque altaria donis
 Integer, & multa insignis pietate sacerdos, 205
 Non videt, oblatosque aris non sentit honores?
 Heu cadit in quenquam scelus hoc? qui id credere dignum
 Dicere non metuat, si qua est reverentia veri?
 Si leges hominum, & sancta aspernare reperta,
 Ultorem ne temne Deum, memoremque nefandi. 210
 Hoc est, aut filicem duris in montibus illum
 Dicere, vel chalybem: tantum suadere malorum
 Mens sibi cæca potest: densisque sepulta tenebris.
 Inceptum peragamus iter: non scrupea nobis
 Hæc tentanda via est, qua non impune viator 215
 Præteriit, multave pedem cum laude reflexit.
 Jam mihi cœlestum numen, sedesque beatæ
 Apparent, ubi vera quies, ubi lampade lustrat
 Omnia sol melior, semperque innubilis æther:
 Quo mala non properat Venus, & sceleratus habēdi 220
 Non amor accedit: sed ubi mens conscia veri
 Ipsa suum agnoscit dominum, rerumque magistrum
 Æternum, omnipotentem, Regem hominumque deūmq;
 Hunc tu jam signis liquido cognosce volentem,
 Qui veluti cum instructa acie Rex inclytus armis 225
 Egre-

Egregios animo heroas legit, advocat usu
 Si veniat, Martis cum res & tempora poscunt,
 Ut refides turmas, desuetaque pectora bello
 Admoneant, hortentur ad horrida promptius arma :
 Erexere animos omnes, atque ordine facto 230
 Quadratum jam animosa acies consistit in agmen,
 Et parat adversos hostes discludere vallo,
 Altaque disiecta transcendere mœnia turri.
 Ille loco medius tutam deducere castris
 Imperat aut fossam, vel milite mœnia cingit : 235
 Ille jubet, parent illi, admirantur & omnes.
 Non aliter pater omnipotens, delegit in alto
 Æthere felices animas, quæ tempore certo
 Auratos orbis, & maxima sidera volvunt.
 Hæc grave Saturni sidus, vehit altera magni 240
 Astra Jovis: flammam horribilem & crudele minantem
 Duro hominum generi sævi vehit altera Martis:
 Hunc penes ignito curru, flagrante pyropo
 Ostendit jubar auricomum, qui temperat orbem
 Ingens luce sua magni dux maximus astri. 245
 Proximus est heros olli gratissimus ipsis
 Cœlicolis, dulcemque oculis qui spiret amorem,
 Te veniente die producens, Phosphore, ab Ida,
 Teque abeunte altam compellens, Vesper, in Oetam.
 Pone autem longo intervallo, & cursibus iisdem 250
 Procedit juvenis, cui non sua certa voluntas,
 Ingentem licet egregie contorqueat axem.
 Ultimus aspectat terras, quo nocte silenti
 Ostendit sese nobis argentea Phœbe.
 Quo vero tu rem magis admirabere nullam, 255
 Confiunt certo tantos ex ordine cursus,
 Ut tibi non dubium jam sit, supera alta tenere
 Cœlicolas connixe orbis, atque astra moventes.
 Hinc regem nimirum adstare erronibus illis
 Nosse potes, quando modus est in rebus agendis. 260
 Nam

Nam neque fortuitum quicquam est, quod semper eodem
Tempore fit, quod ne tantillum ex ordine cedit.

Nec vero hoc numero contenta est regia Divûm,
Quando alii cœlo spatiantur, & agmine facto
Concelebrant Regem superûm, sonat arduus æther, 265
Et regem magni referunt penetralia olympi.

Hi se præcipites per inania nubila mittunt,
Subjectasque vident urbes, hominumque volanteis
Attollunt humeris mentes ad cœrula cœli.

Hi mare ventosum spectant, fluctuque laborem 270
Jactatis demunt: tantum benefacta merentur.

Informes alii larvas, & tristia terrent
Tartara, vel fontes damnant pallentibus umbris,

Victoresque alacres repetunt simul aurea tecta:
Quam multæ circum bis victæ Pergama Trojæ 275

Tyndarida ob raptam Grajæ federe phalanges:

Quam multæ Emathix in campis fremuere cohortes,

A focero & genero Romanis dum acriter armis,

Et patrio externoque est milite decertatum.

Nec vos præteream, magni quibus atria Regis, 280

Et secreta patent Divûm: vos omnia quæ sunt,

Quæque ætas delevit edax labentibus annis,

Et seros maneant nostis quæcunque minores

Per vos venturis seclis referanda nepotum:

Quos humeros cinctos penna, & fulgentibus alis 285

Sæpe sacerdotes casti, dum mascula thura

Ante aras adolent, manifesto in lumine cernunt.

Hi quæ contingant, quæ mox ventura trahantur,

Et rerum secreta canunt, humentibus umbris:

Et cum nox operit terras ex æthere lapsi, 290

Præpetibus pennis certissima somnia portant.

Hos genus antiquum Solymorum, maxima rerum

Dum fuit urbs Solyma, ex alto deducere cœlo

Carminibus referunt solitum, & de more vocatos

Advenisse illos velatos vestibibus albis, 295

Et

Et crines auro, & viridanti fronde revinctos:
 Scilicet in factis tantum sacra nomina possunt.
 Nec mirum, sic magna iis observantia Regis,
 Nomine ut audito paveant, quo nigra tremiscunt
 Tartaraque & Tellus, & raucifona Amphitrite. 300
 Nam quamvis illum vox non enunciet ulla
 Mortalis, fecere tamen sacra nomina vates.
 Hinc rerum Dominum, tempestatumque Potentem,
 Et mundi Altorem, complexumque omnia numen
 Tergeminū, Omnivolū, & magno se corpore miscēs, 305
 Dixere: hinc, nubes qui inter caput extulit altas
 Præpetibus volucrem pennis, & fortibus alis,
 Magnanimum Autorem superūm, qui ætatis id ævo
 Sit, fueritque omni semper florente juventa:
 Hinc belli dominum, quod justis Regibus adsit, 310
 Dum sanctas armis leges & jura tuentur.
 Id puer in Solymorum agrō dum pectore versat,
 Pastorale gerens tegmen, peramque, cothurnosque
 Ausus inexperti est tentare pericula belli.
 Irruit in fines palmosæ & divitis urbis 315
 Monstrū horrendū, ingens, hominem quo scæmina partū
 Tempore non alio magis est enixa tremendum:
 Ipse quidem miles, dux ipse ingentia bella
 Pugnabat, victorque virūm, spretorque deorum,
 Atrox, terribilis, seu lumina torva videres, 320
 Seu Libyci pectus squamosum pelle draconis:
 Impune haud quisquam (miserum) fuit obvius illi
 Sive pedes, sive iret eques, seu fortiter hasta,
 Seu rem falcato gereret jam comminus ense.
 At puer egregius jam magni cura Tonantis 325
 Armorum Rege accito, sub numine torquet
 Qui fera bella suo, viresque irasque ministrat,
 Agresti lapidem funda detorsit in hostem.
 Ille volat stridens, magnum & per Inane volutus
 Temporibus duris hæsit: cœloque minantem 330

Tollentemque manus, robustaque colla moventem
 Stravit humi, puerique simul victoria parta est.
 Vidit & Epeiros (certa hæc, & cognita res est)
 Dum cornu Parthus Gortynia spicula torquet,
 Ire ducem adversus florentes ære catervas, 335
 Pro clypeoque hosti nudum ostentare lacertum.
 Vidit & Epeiros sternentem Parthica ferro
 Corpora, & Euboicos spumantes sanguine rivos:
 Mille ducem Parthi magnum petiere sagittis,
 Mille illum telis: nec erant loca pervia ferro, 340
 Nec tantæ terrere virum potuere phalanges.
 I nunc, & Regis meritis diffide Deorum.
 Nanque velut solido concreta ex marmore rupes,
 Horrifer aut Boreas, aut illam verberet Auster,
 Dura solo perstat, terræque immobilis hæret: 345
 Telorum haud imbres aliter, validasque secures,
 Ingentes equitumque alas tulit optimus heros,
 Quod superùm implorasset opem, quod voce vocasset
 Cœlicolûm Regem.
 Nec me animi fallit, multas non posse Latinis 350
 Vocibus ostendi voces, & nomina Regis
 Esse deùm multa, atque eadem cecinisse priores,
 Orphea, Mercuriumque, Linum, & Mosen Deo amicum.
 Atque equidem ni alias usus mihi nare per undas
 Nunc foret, & certo religanda in littore funis, 355
 Forsitan hoc magis incurvarem gurgite remos.
 At quoniam nobis animæ natura videnda est,
 Esse Deum, atque animas cœli in penetralibus altis
 Ostendi, illa aliis post me memoranda relinquo.
 Et quia dicendum, ut nascentibus insinuetur 360
 Omnis ab uno anima, ecquis sit Deus omnibus unus
 Æquoribus, terrisque, canam, cœloque profundo.
 Multa autem tecum repetas, multa ipse volutes
 Dicta quidem, magnis dum diximus astra moveri
 Quæque suis ducibus: vires tamen omnibus unum 365
 Suffi-

Sufficere, atque illum rebus satis omnibus unum.
 Nunc vero (si quid, dum dia poemata vatam
 Oblectant faciles animos, peperere malorum)
 Dicemus vera quicquid ratione receptum est.
 Nimirum exiguæ vires mortalibus ægris: 370
 Id genus humanum volvens, & parva labore
 Non sine concedi magno, dum pectore versat,
 Ipsum se longe potuit deducere vero.
 Ut duro cum quis morbo jactatur, & æstu,
 Cordaque & arentes fauces gravis occupat ardor, 375
 Tristia dum incenso jactat suspiria corde,
 Arentique trahit tremulam de pectore vocem,
 Hydrochoi quamvis cinxerunt æthera nimbi,
 Æstatem increpitat properam, infensumque Leonem:
 Sic hominum genus invalidū, molem hanc operosā 380
 Adduci haud potuit moderandam ut crederet uni.
 Hinc mare navigerum Neptuno, hinc tartara Diti,
 Alta Jovi magni cesserunt mœnia mundi.
 Nec dubium cuiquam illud, Naturam omniparentem
 In rebus servare modum certo ordine rerum: 385
 Quæ ratio in causis, quia nam dicetur origo,
 Fonte nisi ex uno velut omnia deducantur?
 Quod si stare uno dubio procul hic queat orbis,
 Rex hominum, divūmque unus, Deus omnibus idem est.
 Is tamen immensus, nihil hoc felicius usquam. 390
 Is Deus, haud alter, ni omnes supera alta tenentes
 Non bene magnorum dignemur voce Deorum,
 Scilicet hoc veteres ipsi fecere poetæ:
 Nosque etiam voces rerum, non sensa secuti,
 Ipsa ut verba cadant numerosa & dulcia in aures, 395
 Sæpe Deos testes adducimus immortales.
 Verum aliter res ipsa, Deus, Deus ille vocandus,
 Qui terras, tractusque maris, qui sidera, cœlum qui
 Æternis regit imperiis, cui sidera fulgent
 Aurea, labuntur, surguntque micantia mundo. 400
 Prin-

Principium hoc rebus, nihil hoc prius, æquiparandum:
 Quandoquidem nihil est sic omni parte beatum.
 Quod si dii plures, numerum si augere deorum
 Forte licet (fac esse) pares sunt numine eodem?
 Ergo principium nullum: vel dicere cordi est, 405
 Principium fore principio? quod ineptius esset.
 Maximus at si quis, si quisquam est optimus unus,
 Cui parent reliqui, cœli cui regia servit,
 Optimus ille Deus, Deus est & maximus ille.
 Non dii sunt igitur, quos & parère necesse est, 410
 Qui longe observent alium, metuantque jubentem.
 Nunc ne tu inscite a vero desciscere quicquam
 Me duce jam possis, rerum alta arcana docebo:
 Ne dum forte meis intendis mentem animumque
 Præceptis, anceps veri te ludat imago: 415
 Quod Rex avertat superùm, qui hoc omne monebat
 Ipse rudes olim populos, perque ora parentum
 Et nati, & feri longum accepere nepotes:
 Omnia quem pariter quondam videre docentem
 Ipsi oculis sancti heroes felicibus annis. 420
 His dictis animum informamus, quando ita nobis
 A patribus sunt præclare monumenta relicta.
 Quæ superest igitur, magna hæc, jam percipe, res est.
 Ille opifex unus rerum, Deus unus ubique
 Treis sese in species aperit, treis dicere possim 425
 In formas, jam vocem aliam si repperit usus.
 Nam dum res omneis vestigat, & abdita lustrat,
 Effigiesque animo rerum, & secum omnia volvit,
 Scrutaturque suas vires, Pater ille Deorum est:
 Mens illi in rebus peragendis optima (quando 430
 Optimus ipse omnis) quæ mundi temperat orbem
 Mens Deus illa Deus, cœli quam in vertice summo
 Cœlicolæ appellant magnum Patris incrementum.
 Huic dedit imperium sine fine, hunc Dædala tellus
 Accipit autorem frugum: per quem aurea Solis 435

Spicula discutiunt tenebras, lucemque reducunt.
 Hunc mare cœruleum observat, quod hic æquoris undas
 Instituit labi, quod monstra immania ponti
 Protulerit, mutumque genus creet, auctet, alatque.
 Dum tamē hic patri obsequitur, dumque ille gerentē 440
 Aspicit ingenue natum omnia, magnus utrunque
 Tangit amor, vique ingenti percussus uterque est.
 Qui tamen hic animis potuit cœlestibus ardor
 Se insinuare, Deus nisi maximus ipse fuisset?
 Sic se regnator superūm, licet unus ubique, 445
 In formas treis exponit mortalibus ægris,
 Sic se cœlitibus: mira & certissima res est.
 Is Rex omnipotens, is Rex hominumque deūmque
 Materiem statuit rebus satis omnibus unam:
 Hac pecudes, hominumque genus, piætæque volucres 450
 Terrenos capiunt artus, moribundaque membra:
 Hac nitidi pisces alti sub marmore ponti
 Corpora sunt, sensusque ipsos impellere possunt.
 Dicimus hanc etiam genitalia semina rerum,
 Si mente accipias variæ sub imagine formæ. 455
 Hanc elementa, quibus connexis ordine certo
 Omnia miraris prodire in luminis oras.
 Igne calere vides, terra durefcere corpus,
 Diffundi humore, atque in cana ætate resolvi,
 Aëreque augeri, seseque attollere sentis. 460
 Hæc tamen haud oculis quicquam dant cernere, quando
 Imperfecta quidem sunt ipsa, & corpora cæca:
 Sidera sed radiis, & cœlum insigne coruscis
 Dum late fulgent, cæcis inimica tenebris
 Quæ latitant pelago, latebris quæ monstra ferarum 465
 Despiciunt, & luce sua dant lumina habere.
 Hinc cœli nobis jucundum lumen & astra
 Ut duo sunt oculi, quibus omnia prospectamus.
 Sic ingens etiam dum volvitur undique moles,
 Quippe vigent, motuque suo fas cuncta moveri: 470

Hoc sine non rapidis ventosum perfluit undis
 Æquor, nec bibulæ ventis jaçantur arenæ:
 Non spoliata arbos quassat ramalia fronde:
 Idem adeo rebus modus, & cœlo irrequieto.
 Aucta opibus tantis, tantoque exercita motu 475
 Materies hinc apta ad res, fœcundaque vires
 Suggestit ipsa sibi, & quos occultaverat alvo
 Edit maturos longo post tempore fœtus.
 Utque illis permixta insunt elementa vicissim,
 Eminet utque aliis aliud, natura per artus 480
 Serpit, & ingenium toto se corpore miscet.
 Porro ignis magis est illis, qui ardoribus iræ
 Continuo flagrant, acrique dolore premuntur;
 Flammantes ollis oculi, & ferventia corda:
 Hos tu ne in caveas, hos tu ne in vincula coge, 485
 Quos sibi conspicias potius consciscere lethum,
 Quam tolerare jugum, & domini fastidia ferre.
 Sunt quæ non dulci declinent lumina somno,
 Usque adeo metuunt animantia, & abditus imo
 Est in corde levis, pedibusque fugacibus aër: 490
 Hinc ovium placidum genus, & male pinguis aselli,
 Bucerasque greges, quibus est & plurimus humor,
 Terraïque nimis, vix ire per arva videmus
 Hortatu, stimulis, & lentæ verberare virgæ.
 Vesicum sal aliis, aliis est triste cuminum 495
 Jucundum hac ratione, aliis est dulcis amaror.
 Jamque adeo causas animo lustrare latenteis
 Te licet his pulchre instructum, qui fortis equi vis
 Ad cursum, ad magnos cur sit proclivis amores:
 Sedula quid tantum metuat formica senectæ. 500
 Nanque ubi concrevit corpus, primordia rerum &
 Quattuor illa ineunt concordi fœdera nexu,
 Sensifer & motus primum, mox certa per artus
 Compages quædam pro corporis augmine repit,
 Cui nomen Græci fecera: at dicere aventem 505
 Non

Non ætas finit invidiæ perfusa veneno:
 Tempora ad hæc tandem pervenimus, atque ita paucis
 Nostrorum auriculæ pueriliter offenduntur.
 Nunc redeo ad rem: principiis feliciter illis
 Compactis, porro tenuissima sanguinis aura 510
 Exoritur, tacitusque hærens in corpore succus.
 Hinc variæ naturæ animantum: utque est ea rerum
 Temperies, sua quæque trahit, retrahitque voluptas.
 Non autem hos tu sejunctos a corpore morbos
 Affectusque animi videas: sed repere passim, 515
 Et vulgo ex ipsis moribundis surgere membris.
 Partem aliam nunc specta animi prudentis, & altæ
 Participem rationis, vis quæ nam illa repente
 Tollit se celerem liquidum super æthera? & extra
 Procedit longe flammantia mœnia mundi? 520
 Ecquibus ad cœlum toties se sustulit alis?
 Invisit divûmque domos, atque ardua tecta?
 Cur tantum molitur iter? vel quo duce? si non
 Hic suus est olli locus, & cœlestis origo?
 Nempe solum patrium cuique est, exercita cursu 525
 Flumina habet pontus, quo cum venère quiescunt:
 Si quid in altum vi jacias, descendet & ipso
 Jam torpens duro consistet in æquore terræ:
 Si vapor est usquam, facile quem corripit aër,
 Solvitur & tenuis vacuo lætatur in orbe: 530
 Flamma vorax etiam cum postibus hæsit aedibus,
 Velle quidem ostendit supera ad convexa volare:
 Tantus amor fedis, placidæ est ea cura quietis.
 At vigor ille animi, tenebris & carcere cæco
 Contemptis, volat ad superos, & simplicis ignis 535
 Aurai similis fertur, juvat ire per astra
 Aurea, & extorrem patrio confidere cœlo.
 Quod si mortales artus, moribundaque membra
 Non obstant, jam jam ipse Deum, totumque recludit
 Æthera, magnorumque procul secreta deorum. 540
 Quis

Quis vigor iste animi? quæ tanta oracula mentis?
 Quive petit supera, & superùm quæ tanta cupido?
 Scilicet hæc veteres, eademque exempla secuti
 Æthereos haustus animis dixere minores
 Esse, Deumque ipsos cœlo demittere ab alto. 545
 Nanque velut radiis sol igneus omnia lustrans
 Corporibus primis se miscet luce, paritque
 Omnia quæ mundo generatim secla propagant:
 Sic pater ipse animas, dum se admiratur, amatque,
 Sponte creat, sanctumque homini dat pignus amoris 550
 Ferre sui monumentum ingens, atque artibus addit
 Divinæ auræ æternis ex ignibus ignem,
 Ulla ne eas mortis perimant immania fata.
 Hinc ubi materna concrevit corpus in alvo,
 Explevitque suos numeros, noviesque refulsit 555
 Quinta dies, corda ipsa tument, tenerumque laborat
 Corpus, & in totos animæ vis funditur artus.
 Illa loco tremit angusto, & caligine cæca
 Mersa bibit Lethen, & longa obliviam rerum:
 Sicque diu non certa sui, cum corpore in oras 560
 Luminis egreditur, membrisque innititur ipsis,
 Donec jam firmæ perfecto tempore vires
 Non bene convenient: animi vigor alta pererrat,
 Scrutaturque arcana, viamque affectat olympo:
 Non ullæ Veneres flexerunt turpiter illum, 565
 Nullus honos auri, regnandi nulla cupido,
 Omnia seque ipsum angustis moderatur habenis.
 Corporeæ vero pestes contra aurea mentis
 Præcepta insurgunt, Venerem, Bacchumque secutæ
 Terrenis inhiant rebus, noctique soporæ, 570
 Et velut ignava indulgent animantia ventri.
 Quin etiam si dira lues in viscera repit
 Intima, quamquam animis obstat, juvat æquora picta
 Currere lintre, & fallaci se credere vento,
 Et dulces mutare domos, patriosque penates, 575

Ac turpes omnem vitam degisse per artes,
Ut mensa argento & fulvo colleceat auro.
His qui erit addictus, parvi rectumque, fidemque,
Parvi sancta facit jura, & sine legibus ullis
Vitam agit injustus, patriæque acerrimus hostis 580
Florenteis urbes bello, civesque fatigat.

AONII PALEARII

VERULANI

DE ANIMORUM IMMORTALITATE

LIBER SECUNDUS.

LUMINA qui Graejæ gentis de-
 cus aurea fundis
 Ore sacro, surgit passim quo pin-
 guibus arvis
 Et felix panacea, & suave rubens
 hyacinthus,
 Pulcher Aristocles sanctis natali-
 bus orte,

Te duce non verear cæcis offusa tenebris 5
 Explorare, labor tuus hic mea præmia laudis:
 Te duce non verear latitantis semina flammæ
 Quærere, & accensam tædam de vertice summo
 Nocte sub obscura miseris ostendere nautis,
 Æquora dum late abruptis turbata procellis 10
 Undarum eructant montes, classisque magister
 Hospitibus lacrimans nigram denunciat horam.
 Quodque bonum & faustum, & felix Fortuna secundet,
 Tu mihi quodcunque hoc curæ, tu mentem animumque
 Suppeditas, quo tollere humo pernicipibus alis 15

Me possim, & duri fulciri vertice Atlantis.
 Unde ego despiciam, palantis qui studio oçi
 Est superos contra mortales tollere vultus
 Ausus, iners, stolidus, tum voce laceffere divos:
 Qui dum adeo inspiceret quæ essent jucunda palato, 20
 Pinguibus haud potuit cor unquam avellere mensis.
 Quem passim sequimur, quam o quam diversus ab illo
 Grajus homo! Grajum quid non audere putandum est?
 Hinc, hinc Relligio, liquido quæ ex æthere lapsa,
 Relligio decus omne virùm, decus omne deorum, 25
 Sub pedibus dejecta hominum, externataque visa est:
 Improba vox tantum potuit suadere malorum.
 Nam quid Relligio peperit sanctique, bonique,
 Omnibus usque adeo compertum, ut res videatur
 Ipsa loqui, illustri in conspectu sic sita quando est? 30
 Hæc servare fidem docuit, sua reddere cuique,
 Jungere conjugio stabili, miserere laborum,
 Et longum placidam populis laudare quietem.
 Hæc docuit Venerem fugere, & diis degere vitam
 Dignam, nec furiis blandi indulgere Lyæi. 35
 Quod si quis curare Deum mortalia quenquam
 Deneget, ille mihi infortunatusque laborum,
 Infelixque animi: qui ne quid linquat inausum,
 Omne nefas ausus, scelera omnia pertentavit.
 Quod si idem curæ superis nos esse putasset, 40
 Et fontes meritas post letum pendere pœnas,
 Non malum adulterium, & cæcæ mala gaudia mentis
 Effet posthabita usque adeo virtute secutus.
 Hinc & avarities, luxusque ministra libido
 Surrexere, & contemta formidine divùm 45
 Humanam fœde vitam stravere jacentem.
 Quid ni? post cineres muta omnia, nec ratio unquam
 Reddenda, & nusquam posthac Acherusia templa,
 Nilque Erebi tenebræ, nisi tantum fabula inanis
 Judicio illorum, mentem quibus abstulit error. 50
 Quod

Quod nos esse aliter, tenebrasque ignesque manere,
 Et meritis aliquos alto succedere olympo,
 Quo sine nil meditari sum potis, ipse pater si
 Omnipotens magni concesserit incola cœli,
 Dicemus: quoniam quæ sponte recepimus, urgent. 55
 Nunc alio vertamus iter, nunc ad rationem
 Ingenii vires omneis adhibere necesse est.

Hic ego te, Sadolete pater, sacra illa docentem
 Sancta adstare velim, non tam certare paratus,
 Quam te imitari: etenim raucus quid oloribus anser 60
 Contendat liquida mulcentibus æthera voce?
 Nam magni refert, quæ cum sit sermo: tuis quæ
 Aut teretes magis, aut tritæ sunt, Juppiter! aures?
 Mitius at nihil est, nihil est humanius illis.

Nunc me difficili pangentem carmina de re 65
 Inter egestatem patrii sermonis, in æstus
 Prospicio invidiæ violento turbine ferri:

O mihi quas turbas, quos surgere cerno labores,
 Ni, bone, me, Sadolete, juves, & vulgus ineptum
 Parte libri hac magna jubeas abfistere voce. 70
 Nanque (fatebor enim) multi præclara reperta
 Doctorum illa hominum, dulcis vera ocia vitæ
 Non novere: quibus nostra hæc incognita, quid ni?
 Dura videbuntur, cæca & caligine tecta.

Hi mea non cupio, at mando, ne carmina (possim 75
 Si impetrare) legant oculis. mihi tu fatis unus:
 Ni te operam dare pœniteat, Sadolete, libello.

Quod si forte aliquos mavis accire legentes,
 Quales nunc habet ingeniis Germania florens,
 Gallia vel tua jam, tua vel Saturnia tellus, 80
 Intègrum tibi sit: liber hic ex parte tuorum est.
 Principio mentem atque animam diversa fatemur:

Quando opus illius mens est, & nuncia quædam.
 Verba sed hæc eadem veluti jam trivimus usu:
 Namque animã mentẽ appellamus: non ita vero est. 85
 Hæc

Hæc crescit, firmata viros ubi fecerit ætas:
 Decrescit pariter, longum fugientibus annis,
 Utpote quæ auxilio, quæ corporis indiget usu.
 At vis illa animæ est eadem pueroque senique
 Semper, & ipsa omnis per totum didita corpus, 90
 Non aliquid mixtum, non concretum ex elementis,
 Sed purum, æternum, quodque omni est tabe solutum.
 Nam qui corpoream dicunt cum corpore obire,
 Et nasci: qua est infani via nulla feruntur.
 Nam si corpus erit, terramve, ignemve necesse est 95
 Esse, vel humorem, teneri sive aëris auram,
 Aut ex his quicquam, quod non rationibus ullis
 Conferri constat: quando cognoscere cæcos
 Eventus rerum, quæ gesta prioribus annis
 Sic bene lustrare, & constanti mente tenere, 100
 Non opus hoc terræ, non aëris, aut levis ignis.
 Vis dare quæ leges potuit, quod corpus iniqua
 Nosse? & quæ nobis essent sudore paranda,
 Suaviloquis dictis exponere, & aurea nobis
 Scribere præcepta, & seros monuisse nepotes? 105
 Porro quæ corpus non sunt, ea corpora nosse
 Nulla queunt.
 Ergo aliud, quicquam illa aliud, simplexque, nec hilum
 Fæcis habens. si corpus enim, vel corporis esset
 Pars aliqua, iisdem nutrimentis surgeret æque: 110
 Quin etiam dapibus gravis, & bacchante Lyæo,
 Et prudens magis, & multo sapientior esset.
 Verum aliter res ipsa quidem: dum corpora læta
 Viribus exsultant propriis, decedere vires
 Consuevere animi, & puræ vis insita menti 115
 Indupedita jacet, nec sese attollit ad auras:
 Quo magis & luxus membris, alimenta que desunt,
 Illa magis firmis perniciosior evolat alis.
 Ergo alte vestiga animo, remque altius omnem,
 Magnorumque virûm præclara inventa capeffe: 120

Scilicet ipse deum seclis pater omnibus idem
 Deficere haud unquam poterit : quod dum omnia curat ,
 Ipse sibi tantum curæ est , se auditque videtque ,
 Ipse in se magni in faciem reflectitur orbis .
 Illa itidem sibi nota , suas secum ipsa volutat 125
 Immensas vires : sanctaque cupidine capta
 Rerum æternarum , liquidi super ardua cœli
 Dum sequitur , sese tollit perniciousis alis ,
 Itque reditque viam , & gyros metatur eosdem :
 Dumque deos videt immortales , illa deus quis 130
 In se convertit vultum , formamque coloremque
 Agnoscit divum , & sese admiratur , amatque .
 Cernimus hanc etiam dominari in corpore toto ,
 Ionio in magno qualis volat uncta carina ,
 Et mare per rapidum ventis interrita fertur , 135
 Tuta suo nauta : qui contra flabra Aquilonis ,
 Contra Austri optatum sœvit contingere litus :
 Haud artus terreni aliter moderamine mentis
 Luctantes contra Veneris fluctusque Lyæi
 Tuta secant , seque eripiunt pellacibus undis . 140
 Nonne vides , discreta magis quo a corpore mens est ,
 Quæ , quanta incedat victrix ? quamque æthera supra
 Evolet ad superos nullo duce , sed sibi fidens
 Obiicibus ruptis membrorum , & carcere cæco ?
 Si non est igitur corpus , quod semina rerum 145
 Efficiant , cum jam extremus calor ossa reliquit ,
 In quid abit ? quo vis illa exhalata recedit ,
 Non aqua , non aër , non tellus , non levis ignis ?
 Si natura parens penitus consumere quicquam
 Non audet , longa nec res abolere senecta 150
 Ipsa potest natura , parit quæ quicquid ubique est ,
 In quid abit ? quo vis illa exhalata recessit ,
 Non aqua , non aër , non tellus , non levis ignis ?
 At nunc cum cordi non sit rumoribus falsis
 Pugnare , egregie ratione inventa capesse . 155
 Non-

Nonne vides, ut materiem & faciem illius omnem
 Excipiat singillatim mens omnia lustrans?
 Quæ si tale esset quicquam, internoscere posset
 Effigies harum nusquam, & discrimina rerum.
 Nanque opus est, animam sane nihil esse, quod ipsa 160
 Excipit: atque acies varios visura colores,
 Omnibus iis pariter caret ipsa coloribus omnis.
 Nonne vides etiam quæ sit perceptio rerum?
 Nam dum sanctum animal, mentisque capacius altæ
 Ut sit homo mens comprehendit, non protinus illum 165
 Aut hominem videt hunc, certo neque tempore quæquã:
 Et tamen illa hominem vidit quencunque priorum,
 Et quem nostra tulit, quem postera proferet ætas.
 Adde etiam quæ sunt ipsis pugnancia rebus
 Haud obstant animis, dum quis putat esse calorem, 170
 Et frigus putet esse, potest comprehendere utrunque:
 Et pugnent quamvis, animo comprehensa tenemus.
 At vero quodcunque perit, pugnare necesse est
 Quam pereat prius: at si cui contraria non sint
 Invidia quædam naturæ atque arte parata 175
 (Quippe novis semper studeat cum Dædala rebus,
 Nec quo se vertat jam habeat, quodque arma ministret)
 Dissolvi haud poterit, leti est quod lege solutum.
 Huc illud simul accedit, quod corpora nulla
 Efficere ipsa queunt: secum componere parvis 180
 Magna solet, certo & numquam requiescere sine.
 Mens etenim lapsis quid non meditabitur annis
 Quod fuerit? nullus quamvis sit terminus ævi.
 Illa viam secum, spaciumque immane volutat,
 Et longum numeris numeros crescentibus auget. 185
 Quod si infinitum quicquam metitur, an illud
 Finitum esse potest? quæ nam comprehendere vires
 Exiguæ immensum possent? modo cogit in unum
 Omne hominū genus, & quod non numerabile certe est,
 Colligit, & secum numerat: rursusque quod unū est, 190
 Di-

Dividit in parteis, nunc has, nunc accipit illas,
 Alternatque vices, ullo nec fine quiescit.
 Quin etiam in formas se, & vultus induit omneis:
 Utque pater rerum, rebus sese omnibus addit.
 Nanque adeo pictam volucrem dum concipit esse, 195
 Vertitur in volucrem mens: & dum cogitat astrum,
 Astrum est illa itidem: quod si qui sidera volvi
 Aurea concipiat, mens aurea sidera volvit.
 Dumque opus aggreditur magnum, admirabile factum,
 Componit rerum dominum, rerum illa videtur 200
 Jam domina, & certis moderari legibus orbem.
 Denique nil adeo est usquam magnumque bonumque,
 Nil profus tam difficile, in quod non subito illa
 Vertatur. verum hoc munus liquet esse deorum:
 Dii formas potuere itidem se vertere in omneis, 205
 Exuere & vultus omnes, perque omnia ferri.
 Quin etiam natura homini est innata cupido
 Degendi æternum vitam: dolet ante fuisse
 Magnanimos heroas, eodem & tempore nasci
 Non potuisse: dolet longum fugientibus annis 210
 Non fore, nec quicquid facient spectare nepotes.
 Hinc curæ ingentes: his ut monumenta relinquant
 Tuta loci natura, ingentibus oppida saxi
 Erigere, atque alto turres extollere cælo,
 Atque unis septem colles concludere muris: 215
 Flumina vel per saxosas educere valles,
 Et manibus hominum summos evertere monteis:
 Quæ fuerat sterilisque prius palus, aptaque remis,
 Tellurem aut hydri, ranisque loquacibus olim
 Reddere feminibus late Cerealibus aptam: 220
 Hinc ubi vel dumeta prius, viburnaue lenta,
 Sunt oleæ visæ teretes, & munera Bacchi.
 Hinc inventa virum præclara, atque artibus omnem
 Excolere ingenuis vitam, finesque bonorum
 Differere, & clarum e tenebris extollere lumen. 225
 Nam

Nam quid præteream heroas? qui sanguine fuso
 Civibus imperium & placidam peperere quietem?
 Non illos magni possunt terrere labores,
 Non dulcis conjux teneat, non maxima nati
 Cura prece, aut longa confecti ætate parentes: 230
 Carius est ollis duri in certamine Martis
 Pro patria objectare animam: quin sæpe beatos
 Adclamant sese affecti cruciatibus ipsis,
 Vitam aspernantes vitæ melioris amore.
 Gnosia nec Thorio clamanti, & læta bibenti 235
 Vina rosa, aut usquam cuiquam fuit ulla voluptas
 Par isti, dum tela inter, clypeosque inimicos
 Victores jam animam multo cum sanguine fundunt.
 Omnibus usque adeo vitam producere dulce est,
 Quaque licet niti seclis super esse futuris. 240
 Verum non homini nequicquam tanta cupido
 Insita natura est: quando certe optima rerum
 Illa parens, cunctis statuit finemque modumque
 Optandi, sua quisque tamen quæ possit apisci.
 Natura lupus insidias meditatur & optat 245
 Sternere depressa compertam in valle capellam:
 Auritum leporem sequitur canis ore sagaci:
 Sed captare canis leporem, lupus ipse capellam
 Quippe potest: natura etenim non insita frustra
 Tanta cupido homini, reliquisque animantibus esset. 250
 Atqui nequicquam hic homini sese obtulit ardor,
 In volucres tenuesque auras spes tanta recedit,
 Rex nisi nos superùm post condita membra sepulcro
 Esse velit, duri decurso temporis orbe:
 Si non structa diu Pario de marmore templa, 255
 Florentesque addurant urbes: quin juga montis
 Aspera, & aëriæ vicina cacumina nubi
 Absumit tempus, rerumque inimica senectus:
 Et juvat usque adeo insano indulgere labori,
 O miseri, queis tantus amor per vulnera, perque 260

Supplicium mortem petere, atque extendere nomen?
 Obsecro ne meditata animis assuescite falsa,
 Neu mentes anceps veri deludat imago:
 Quando est perpetuum in terris nihil.
 Aspiciate, impositæ Romanis collibus arces, 265
 Et claris ornata olim monimenta trophæis,
 Vestræque ingentes extremi ex finibus orbis
 Ut jaceant turpique situ, & sine honore colossi.
 Scilicet & tempus veniet cum maxima rerum
 Roma parens, & pulcher erit sine nomine Cæsar: 270
 Nec Decios, aut Romani duo fulmina Martis
 Scipiadas quisquam norit: nanque astra necesse est
 Certis temporibus terris effundere vires
 Ipsa suas: his aucta virum præclara reperta,
 Et structæ everstæque urbes, suadentibus astris: 275
 Utque jubet Rex ipse deum, certo ordine servant
 Illa vices: peraguntque suis stationibus orbis.
 Hinc ubi longa dies, effætæ incendia terræ
 Contingent, Siculis ceu cum fornacibus ignes
 Prorupunt, flammaque imis tonat Ætna cavernis, 280
 Candentes crepitant auræ, & caligine cæca
 Aëraque, & cælum nigra ferrugine textit:
 Intremis omne solum, liquefactaque viscera montis
 Attollunt flammæ, & magnum per inane coacta
 Alba cadunt, & strata jacent saxa arida passim. 285
 Sic ubi terrifici late exarsere cometæ,
 Astrorum appulsu, & ventis mox percitus aër
 Excutiet rapidum scissis e nubibus ignem,
 Terrasque tractusque maris, qua noxia tellus
 Corripiet, quantum prospectant sidera terras. 290
 Stant etiam nimbi ingentes, & tempore certo
 Ventura eluvies: stant & cum flumina montes,
 Et pater Oceanus spumantibus obruet undis:
 Quaque juga & rupes præruptæ, erit æquor arandum
 Felicis terræ: & qua nunc mare perfluit altum, 295
 Inter-

Interdum surgent vicina cacumina cœlo.
 Quin etiam extremis discretos partibus orbis
 Desertas habitare plagas, nova quærere regna,
 Explorare locos, & cingere mœnibus urbes,
 Et dare venturæ leges & nomina genti, 300
 Sidera suadebunt, ut Rex stellantis olympi
 Jufferit: haud etenim penitus delere animantum
 Omne genus certum est illi, nisi cum omnia tandem
 Exitio dabit una dies. ergo illa cupido
 Nequiquâ innata est homini, quæ maxima certe est, 305
 Aut dicendi animi æterni, & meliora manere
 Ossa sepulcretis ubi nostra reponimus imis.
 Sunt exempla alia, & queis jam rationibus id tu
 Affirmare queas: nam quæ vis illa animorum?
 Iphis quando aditum prorsus nihil intercludit, 310
 Atque vias omneis percurrit, & omnia lustrat,
 Omnia pertentat volucris perniciosior aura:
 Ardua non illi cœli supera alta videntur,
 Non ipsi manes ima tellure repositi:
 Nunc it ad occiduum spectant quæ littora solem, 315
 Perquirisque urbes, genteisque, & nomina rerum:
 Nunc Orientis opes, populosque invisit, & omneis
 Transcendit terras, tractus maris, aëra, cœlum.
 Lævibus hinc animas aliqui constare putarunt
 Corporibus, forte illorum ut concurrerit ordo. 320
 At jam explosa diu jacet hæc sententia vulgo.
 Nam si fortuitis fierent concursibus, artus
 Tempore non certo, moribundaque membra vigerent:
 Verum nunc citius, nunc serius, ut tulerit fors:
 Quin & bis septem ferrent fastidia menses 325
 Matribus, aut plures: nec certis legibus ortus
 Constaret, si casu aliquo vis illa subiret
 Undique perficiens numeros, vigor omnia complens.
 Quin etiam interdum magnum per inane coactis
 Forte his seminibus, dum se per mutua nectunt, 330
 Non-

Nondum corporibus genitis in luminis oras
 Exirent animi. qua re fateare necesse est
 Quo modo pugnabas, animos sine corpore vitam
 Degere, nec semper duo se conjuncta tenere.
 Ast alii penetralem ignem, sed corporis usu 335
 Delabi ex superis ajunt, omnesque per artus
 Errare, & tacitas cordi submittere vires.
 Quod perdelirum porro est, cum semina prima
 Quattuor accedant, dum singula commiscuntur,
 Adrepantque solum, humorque, spirabile, & ignis. 340
 Sic nihil exanimum esset, sed vigor omnibus idem:
 Omnia conciperent animo, exaudireque posses
 Æque homines, monteisque feros, sylvasque loquentes.
 Quod si erat absurdum, Parnassi e vertice sacro
 Harmoniam traxere nova sub voce Pelasgi, 345
 Quæ res cunque foret numeris concordibus apta:
 Delirum hoc itidem. nam quî prudentia frugi
 Exoritur grave mentis opus? quique optima rerum
 Justitia augustas ornavit legibus urbes?
 Non etenim ex numeris sût hæc, neque fallere verbis 350
 Est animus, rectam aut dictis abducere mentem.
 Forma anima, & quædam res est certissima: tale
 Nil numeri, incolumi re abeunt, redeuntque vicissim.
 Quæ potui strictim: nam dicere multa parantem
 Et verbi novitas vetat, & me cætera poscunt. 355
 Nunc cape dicta, quibus tuto jam credere possis
 Præceptis animum, & mercedem ferre laboris.
 Quantis omniparens natura excellere rebus
 Humanum dederit decus, ut genus omne animantum
 Pareat huic ultro, vel tandem serviat uni, 360
 Concipe nunc agelis animo: nanque ipsa videbis
 Quæ pelago ducunt vitam, quæ flumine subter,
 Omnia deberi nobis, quæque aëra tranant
 Pernices volucres, & quæ pede lustra pererrant:
 Retibus insidiæ hinc inventæ & fallere visco, 365

Hinc laqueo captare feras, catuloque sagaci:
 Hinc prope pendentes scopulos, & gurgite ab imo
 Jam notum in siccam pisces deducere arenam:
 Ecquæ jam in nostros, quæ non convertimus usus?
 Quin etiam & tygres homini, & parere leones 370
 Longa dies docuit, natæque in montibus ursæ
 Informes errant placide vacua atria circum:
 Stat bellator equus domini jam lætus habenis,
 Jam patiens, jam frena ferox spumantia mandens,
 Et furit, & latos præbet calcaribus armos: 375
 Stant & oves niveæ lanis, quæ vestibus aptæ
 Murice suave rubent, viridi infectæque colore,
 Graminaque atque ipsos certent superare zmaragdos:
 Ipsæ etiam pastæ referunt distenta capellæ
 Ubera lacte domum: linquens & bucula lucos 380
 Ad mulctram venit, & sera ad præsepia nocte.
 Aspice ut indomiti quondam, nunc sponte juvenci
 Plaustra ferant, & torvus humum pulsat pede taurus:
 Attamen inflexo mox sese accinget aratro.
 Vis & naturæ partes, & magna parentis 385
 Munera, & ingenteis terræ meminisse labores?
 Hæc olus egregium, betamque, apiumque, papaverque,
 Intybaque, & virides cauleis producit in annum:
 Hæc tibi lactucis, herbisque salubribus hortos
 Esse jubet lætos, longoque cucurbita collo, 390
 Tortilis & cucumis semper sua munera apud te.
 Non ego serpilli, aut mentæ, & bene olentis anethi
 Delicias taceam, aut calthæ florentis honorem:
 Non ego pallentis violas, & mollis acanthi,
 Narcissive comam ignotam, indictamve relinquã. 395
 Quid referam aut farris segetes? aut ordea grandia?
 Aut milium? lentemque? & amantem culta faselum?
 An vos præteream divini munera ruris
 Arboreos fœtus? quibus & convivium inimus,
 Felicesque deum cœnas: quid cerea pruna, 400
 Quid

Quid nigra commemorem? neq; enim sapor omnibus idē,
 Non color est unus, non idem temporis usus:
 Vel quid mite pyrum, aut cana lanugine malum,
 Illorumque genus varium, aut fileam, Luculle,
 Poma tua? aut patrios referentia nomine Persas? 405
 Non ego castaneasque nuces, oleamque Minervæ
 Inventum, dulcisque uvas tua munera, Bacche,
 Transeam, & aërii mellis cœlestia dona:
 Non mihi si linguæ tot sint, quot Dædala tellus
 Submittit flores, & quot poma educat annus, 410
 Illorum & genera, & percurrere nomina possim.
 An vero tot muneribus feliciter auctum
 Nequicquam, ad lacrimas tantum natura tulisset
 Humanum genus? atqui quod præferre volebat
 Illa operi ingenti, reliquisque animantibus unum 415
 Posthabuit, felixque animal dum ferre cupido est,
 Protulit infelix miserumque ignara futuri.
 Ah scelus, indignumque nefas, ignara futuri
 Alma parens rerum? certis quæ legibus orbem
 Temperat, in minimis cuique est solertia rebus. 420
 Vel non infelix hominum genus, ultima vitæ
 Omnia lux secum si aufert, injusta noverca,
 Non altrix blanda, aut dulcis, sed subdola, fallax:
 Te ne ego vel nostri generis, natura, parentem
 Dicere, te ne ausim reri? nisi præmia vitæ 425
 Exactæ persitent, solatiaque ante malorum?
 Ecquis nam ærumnas, ecquis nam incommoda possit
 Enumerare, graves hominumque referre labores?
 Nascitur infelix homo, ubi fastidia menses
 Longa tulere decem matri, vagitus & ingens 430
 Primum exauditur, vitæ monumenta futuræ:
 Nascitur infelix, nec humo se tollere quicquam,
 Aut pede, vel dextra potis est, nec repere quoquam,
 Cætera uti fuerunt animantia: sedula nutrix
 Ulnis ni excipiat (miserum, indignumque) peribit. 435

Frigoris ille quidem haud patiens, in luminis oras
 Profertur nudus, nec sunt alimenta quibus se
 Recreet, & monitus naturæ deesse videntur.
 Illa quidem reliqua hortatur mox nata subire
 Pellibus intacta, alterius non indiga curæ, 440
 Ubra lacte suæ matris distenta per herbam:
 Pars villos, fetasve gerit, pars vellere tecta est,
 Horrida pars spinis munita incedit acutis,
 Et venientem audet petere, & propellere tectis:
 Vulnificas aliis ungues dedit arma, quibus se 445
 Defendant: aliis in laevi cornua fronte
 Addidit, ultricesque sedent in cordibus iræ.
 Quin virgulta etiam, & truncos circumdat amaro
 Cortice, & a tristi defendit frigore brumæ.
 Quære genus vitæ illorum: non vinea falce 450
 Tondenda est, valido nec humus versanda bidente,
 Non cura est curvo proscindere vomere terram,
 Et lappas, sterilesque agris evellere avenas:
 Non adeo, dum altum cinxerunt æthera nubes,
 Illa timent segeti & crepitanti grandine pallent? 455
 Proxima diis illis vita est: sunt gramina passim
 Mollia, sunt flores beneolentes, & bona poma,
 Mala, nucesque, genus varium: quæ Dædala tellus
 Ut ferat, ut fervet, multæ est obnoxia curæ.
 Vita hominum dura est, & plena laboribus omnis, 460
 Quam mille invadant morbi, & tenuissima quæque
 Funditus evertant: qualis secretus agellis
 Nascitur in cultis hyacinthus, quem malus imber
 Nube nigra effusus male perdidit, & decus illud
 Abstulit, & foliis omnem decussit honorem. 465
 Corporis heu pestes quot sunt? non major arenæ
 Est Libycæ numerus: morborum copia mentis
 Est quoque permagna, & quos non animantia norint
 Cætera: sunt illis optandi denique fines,
 Sunt & habendi: non auri malesuada cupido 470

Cogit in abruptum descendere navibus æquor,
 Non se, animam, corpusque una pellacibus undis
 Credere, ventisque, & stridorem audire procellæ.
 Sat virides ollis saltus, in tonsaque luffra:
 Sat liquidi fontes, nigra quos protegit umbra 475
 Fraxinus, aut abies, vel acutis frondibus ilex,
 Qua super aëriæ sidentes dulce columbæ
 Ardenti sub sole docent gemere undique silvas,
 Utpote sollicitum quæ detestentur amorem.
 Qui furor, etsi aliis animantibus abditus hæret 480
 Visceribus, generi ille hominum in præcordia repit
 Intima, cædisque & multorum est causa malorum.
 Uritur infelix juvenis misere, ossaque & artus
 Incendunt tædæ ardentes, urbemque peragrat,
 Vestigatque altas formosæ virginis ædes. 485
 Illa domi ingenuo assuescit parere pudori,
 Quam casta instituit mater, nec tollere vultus
 Audet humo, juvenem si forte inspexerit usquam,
 Conniventem oculis, & pectore suspirantem.
 At miser abrupto jactatus vortice amoris, 490
 Qualis ab Ætneis spirans fornacibus ignis,
 Huc illuc rapide fertur: non frigora noctis,
 Non imbres, solis non spicula fervida tardant.
 Sponte suis stratis abiit, limenque puellæ
 Observat pernox: non illum dicta parentis 495
 Abstrahere inde queunt, non multa concitus ira
 Jam frater, caræ pupugit quem fama sororis.
 Ergo armis putat obstandum, nec jam esse ferendum
 Audacem juvenem: quare prorumpit & ense
 Rem gerit, & patrios incestat cæde penates. 500
 Quod si non aliis miserum, infelixque videtur
 Humanum genus, uno hoc accipe: cætera finem
 Non rerum meditantur, non tristi anxia cura
 Norunt, ut vita sit denique discedendum:
 Non lacrimas fundunt falsas formidine pœnæ, 505

Morte obita Divûm tandem ad subsellia Regis
 Cum causa in magna nobis dicenda corona est.
 Quare homines vita illustres, & fortiter ausos
 Certare, & sese, atque alios superare ferendo
 Læta manent loca, quæ ipsa non deprendere mente 510
 Viventes clausi tenebris, & carcere quimus.
 Hoc natura viros studio venerata, labores
 Addidit egregios: pulcre quibus exantlatis
 Æternum sedeant alta ad delubra deorum.
 Quod superest, aliis rationibus exsequar: at tu 515
 Volve animo, ad verum tandemque accedere disce.
 Heroes, quorum pietas insignis, & omni
 Laude fuit major, divûmque simillima vita
 (Non ignota cano) quæ mox ventura minorum
 Temporibus fuerant, cecinere prioribus annis. 520
 Vis ea mortalis non est, quæ nosse futura
 Sic potuit. neque enim tabulam vel dius Apelles
 Rerum gestarum media suspendit in urbe
 Fulgentem minio, lateque Corinthio auro,
 Rem quæ ita monstrarit. stant nunc quoque, perlege tu
 Sacro veridici fuderunt pectore vates. (quæ 525
 Hos felix quondam, & Divûm gratissima Regi
 Sancta Palæstinæ tellus fata ipsa canentes
 Vidit, & ex illo scripta hæc fuit tempore nobis.
 Excidium patriæ multi, fata aspera flebant, 530
 Et superûm eversum vi lamentabile regnum:
 Quos inter pleetro Rex nil mortale sonanti
 Personuit dulce, altumque, & nova carmina dixit.
 Nanque canebat, uti lapsis certo ordine seclis
 Regnator superûm sortem miseratus acerbam 535
 Humani generis, quod cælo excluderat alto
 Unius ob noxam, mitesceret, & meliori
 Mente preces hominum audiret: quare adfore tempus,
 Ut suus ipse, suus Natus, quemque unice amaret,
 Mortalem indueret formã, moribundaque membra, 540
 Cu-

Cujus in adventu pallentes undique morbi
 Diffugerent, bellique metus.
 Hunc ubi jam edisset mater virgo omnibus expers,
 Venturos Reges qua sol caput exserit undis,
 Myrrhâque, aurumque, & Panchaia thura ferentes. 545
 His addebat, uti fugiens sævi arma tyranni
 Cum puero, ut primum genitrix viridantia Nili
 Tangeret arva, deos fore nusquam, oracula passim
 Casura, arasque, & laqueata aurataque templa.
 Nec minus, ut puer ad patrias contenderet arces, 550
 Docturus late populum, sanctumque senatum,
 Proderet utque unus quicquid cecinere priores.
 His cithara aurata dum personat, adjungebat
 Quærentem matrem puerum: jam nulla neque urbis,
 Nec loca agri restant, quæ non virgo optima lustret. 555
 Ah dulcis virgo, jam ter sol extulit alto
 Oceano caput, & ter littore inersit Ibero,
 Nec potus fessam, Cereris nec cura tenet te:
 Quid tantum telluris obis? quid pectore ab imo,
 Quid tot pallenti fundis suspiria vultu? 560
 Ille ædem ad patriam in conventu arcana recludit
 Rerum æternarum: divino cujus ab ore
 Pendentes populi dicta aurea depascuntur.
 Quid loquar? ut caneret rerum miracula, vita
 Corpora defuncta, & reditura in luminis oras. 565
 Inventus jam qui pedibus superare marinos
 Et possit fluctus, summas nec tingere plantas.
 Effer aquam, virgo, fluviis cava dolia comple,
 Excipe fœtibus, jam sunt mollissima vina:
 Ipsa tuis felix hilara convivia donis, 570
 Lætitiæque auge, magnis & honoribus urbem.
 Quid referam, ut fleret vatum de more suorum
 Cœlicolùm extinctum crudeli funere Regem;
 Et matrem infelicem in summo vertice montis.
 Ah misere Nati delentem veste cruores? 575

Aut ut narrarit triplici circumdata muro
 Mœnia, pro vita, pro libertate suorum
 Ardua terribilis tecta expugnanda tyranni,
 Victoremque Erebum vastantem, & nigra prementem
 Tartara, & exuvias referentem Acherontis avari: 580
 Vix alte in cœli foribus suspenderat arma
 Ignibus e mediis rapta, & crudelibus oris,
 Et Pater occurrit, fulvaque ab nube Columba
 Unigenam læte plaudentibus excipit alis.
 Omnia quæ quondam Rex magnus & optimus ille 585
 Dum caneret, iussit caros ediscere cives,
 Atque hæc ipsa suis monumenta nepotibus esse
 Carmina, dum palmis dives florebit Idume.

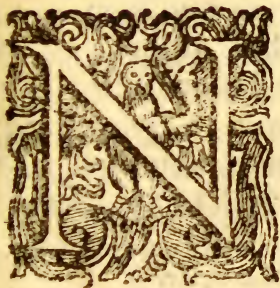

AONII PALEARII

VERULANI

DE ANIMORUM IMMORTALITATE

LIBER TERTIUS.

UNC animis quæ sit sedes, quæ
præmia vitæ

Quenque bonum tandem ma-
neant, quas pendere pœnas

Conveniat fontes, properante quis
undique Rege

Tolletur clamor, quæ signa fu-
tura, tubæque,

Expeditam dictis: tu nunc adsisse canenti, 5
Qui cœnatus apud Regem stellantis olympi
Ipsius in gremio requiesci, & tempore divûm
Ex illo interpres fatorum arcana canebas:
Dumque tibi & Matri solido de marmore templum
Instituunt Verulis Volsci, Marsique Latinique: 10
Annuæ dumque ferunt sacra, & sœlennia vota,
Huc ades, & me quadrijugo simul excipe curru,
Perque Erebi vastas sedes, perque aurea cœli
Me delubra, pater, ducta, remque ordine pande
Venturam, & qui sit fatorum immobilis ordo. 15

Post-

Postquam confectum mortalibus est breve vitæ
 Curriculum, tenebris ubi Mors adoperta calorem
 Vitæ extinxit, nec quicquam auditque videtque
 Pallidulum, mutum, prorsusque exsanguie cadaver,
 Nosse potes peragrare animam loca cognita nondum. 20
 Nam Pater omnipotens, æqui cui maxima cura,
 Prospectans hominum mentes, scelere undique turpi
 Tabenteis, longe a patrio secedere cœlo,
 Nec reclamanteis animos rationibus usquam
 Deduxisse illos vitiorum e vortice turpi, 25
 Supplicium horrendum statuit: quas pendere pœnas
 Ah miseros cogit, cruciatibus ah quibus omni
 Affectos jubet esse ævo tellure sub ima!
 Illic vipereis turba est accincta flagellis:
 Nox ibi perpetua, & semper caligine nigra 30
 Est domus attonita, & graveolenti sulphure fumum
 Ignivomi eructant montes, atramque favillam.
 Unde fluunt undis septem ferventibus amnes,
 Qui simul immensum circumfluxere barathrum,
 In glaciem montes, ipsi hi vertuntur in ignem. 35
 Huc fontes animæ scelerum gravitate feruntur
 Sponte sua: neque enim superas se tollere ad auras
 Concretæ vitiis possunt, cœlumque tueri.
 Quales nocturnæ volucres, ubi Lucifer alto
 Exserit Oceano caput, & radiantia Solis 40
 Spicula discutiunt tenebras, lucemque reducunt,
 In tenebras sese abjiciunt, utroque feruntur
 Qua deserta magis, qua sint tenebrosâ sepulcra.
 Huc ubi deventum est, informes undique larvæ
 Conveniunt, & supplicia ad crudelia cogunt. 45
 Pars circum insultans horrendis vocibus instat,
 Pars urgens facibus medios deturbat in igneis,
 Flammarumque globos, ubi seclis mille peractis
 In glaciem projecti altam, nivibusque sepulti,
 Plangore & gemitu nequicquam tartara complent; 50
 Nanque

Nanque ubi quingentis riguerunt frigore seclis,
 Inferni aucti amnes late ferventibus undis
 Infano magnos contorquent vortice monteis:
 Fluctibus his merſi torrentibus, ut mala paſſi hæc
 Seclis ſexcentis, repetunt ex ordine prima 55
 Supplicia, & nuſquam miſeris datur hora quietis.
 Nec ſum animi dubius, multos ut inania noſtra
 Carmina riſuros: quoniam quæ corpora non ſunt,
 Non flammas, friguiſque pati, non verbera, rentur.
 Eſt hominum hæc audacia, quos præſcribere cœli 60
 Non pudeat Regi. quid enim? quod juſſerit ille,
 Non fiet? fac velle, idem qui carcere cluſit
 Mortali immortalẽ animam, quæ corporis expers
 Certe erat, efficiet, ne qui ditiffimus æris,
 Dives agri, regi aſſimilis luxuque epuliſque, 65
 Omnis cui longum blandita obſcœna voluptas,
 Impia quique arma & crudelia bella ſecuti,
 Et vitæ leges radicitus everterunt,
 Præmia ſint eadem accepturi atque optimus ille,
 Quiſquis iſ eſt, ſpreto qui regno atque ædibus altiſ 70
 Pauperiem & duros potuit perferre labores.
 Sanctum hominũ genus hoc, veræ qui ad commoda vitæ
 Confluxere, illis non cura ut regia veſtis
 Velaret læves humeros, nec jaſpide longi
 Ut pellucidula pulchre digiti ornarentur: 75
 Non dapibus menſas onerare, oſtroque ſuperbo
 Diſcubiſſe ſuper, non tempora fundere vino,
 Non fora compoſito circum volitare capillo.
 Dii quanti, qualeſque viri, quam fortiter auſi!
 In flammas illi abjecti, & crudelia paſſi 80
 Supplicia, injuſti, durique ante ora tyranni
 Haud vinci potuere, aut in contraria ferri.
 O fortunati, quorum mens conſcia recti:
 Salvete æternum heroes, quos aurea divũm
 Regna manent, nunquam caſura fluentibus annis: 85
 Nuſquam

Nusquam illic curæ, nusquam dolor : omnia læta,
 Omnia tuta, animas tenet omneis una voluptas.
 At contra tenebris clausos & carcere cæco,
 Luctusque & curæ tristes, & sedulus angor
 Opprimit æternum, & qui unus dolor altus habetur, 90
 Jam norunt, folio ut poterant confidere divûm,
 Ut poterant hominum & cœlestum adfistere Regi,
 Æternumque frui luce omnipotentis Olympi.
 Nec vero si forte aliquis bene vixerit, usquam
 Deque via recti paulum declinet, in oras 95
 Luminis æternas subito properare fatendum est:
 Ipsi etiam labe affecti, vitiisque levati,
 Queis longum obsessi fuerant, recta ire putandi
 Non sunt ad superos; veluti cui plurimus insit
 Visceribus dolor, & pigris vis tabida membris, 100
 Non prius ad rectos potis est accedere sensus,
 Ut jamjam amissæ redeant in pristina vires,
 Ingenue quisquam nisi doctus Apollinis artem
 Adsit, jam suetus curare salubribus herbis
 Membra diu vitiosa, modis pallentia miris. 105
 Multos ille quidem succos, multosque liquores
 Miscere instructus, dictânum, absinthia tetra,
 Doctorumque hominum præclara inventa ministrat.
 Sic Pater omnipotens, æqui cui maxima cura,
 Qui bene de patria meriti, & virtutis amore 110
 Multa diu passi, si qua admisere pudenter,
 Et quos pertæsum est scelerum, pacemque per aras
 Æternum petiere suas, non destinat Orco:
 Unde haud egressus patet ullus, & ostia claudunt
 Sexcentûm pondo, & multa rubigine vectes. 115
 Sunt Erebi geminæ portæ, quarum altera solis
 Spectat ad occidui terras: hac undique tristes
 Succedunt animæ, vitæ fugiente calore:
 Hanc valvæ nullæ claudunt, sed limina pernox
 Ipsa Dolor servat, spinas ægre inter acutas 120
 Ille

Ille jacens squallet macie, & vix ossibus hæret,
 Atrox, terribilis, dextram & lævam implicat angue,
 Late oculis ignem spirans, mirabile dictu,
 Letiferum spumis mixtum vomit ore venenum.

Vestibulo is positus custos, sacra ostia servat, 125
 Nec revocare gradum quemquam finit. altera longe
 Porta est, purpureus qua Lucifer exserit ante
 Phœbæos radios jubat, & noctis fugat umbras.

Hac iter ad superos, si quando hæc ipsa pateret:
 Hac iter Elysiūm, qua Rex stellantis olympi 130
 Traduxit notos divino carmine vates:

Post illa clausa, & Regis signata sigillo est.
 Sed quia nec digni cœlo, nec carcere claudi
 Inferno, statuit Rex æquus, & optimus ille
 Delere assumptam labem, decus atque vigorem, 135

Auramque ætheriam donis felicibus auctam
 Reddere diis similem, & dignam penetratibus altis.

Ergo quale aurum accensis fornacibus igne
 Excoctum multo, tabem felicibus omnem
 Exiit acceptam, & formam magis induit auri: 140

Sic animæ, quas ille diu tenet acrior ardor,
 Æternum abijciunt concretam corpore labem:

Nam gyro aërio, qua corruit aureus ignis,
 Vicinasque urit nubes fervore corusco

Extremas inter diffusilis aëris oras 145
 Panditur hisce animis sedes venientibus ultro:

Quaque magis gravitate carent, sese altius auris
 Ætheriis tollunt, donec jam funditus omnis

Torrenti flamma vitiorum exaruit humor,
 Atque exesa omnis circum rubigo fatiscit. 150

Ast alii sedem late, longeque repositam

Extra anni solisque vias dixere, laborum

Immunem, hospitiumque velut bene dulcis amici:

Quandoquidem Regis non est florentis honore,

Florentis pietate, suos quos legerit ante 155

Stellarum cursum, & teneri cunabula mundi
 Exercere odiis tandem statione peracta:
 Quos propter Natum, sua lumina, quem sibi fecit
 Hæredem rerum, cœlo demisit ab alto:
 Qui formam indutus nostrâ, moribundaque membra 160
 Oppressos morbi misere gravitate levaret,
 Insignemque notam longum impietatis inustam
 Deleret moriens, veluti placidissimus agnus
 Pro populo tristeis animam positurus ad aras.
 Non ita quæ spectant orientem littora solem 165
 Occiduis absunt terris, quas ferus olympto
 Procedens tremulo perfundit lumine Vesper,
 Ut vitium a nobis, quibus est hac morte piatum:
 Hinc vera pietate Cilix clarissimus, omni
 Ætate absumta in studiis feliciter istis, 170
 Quæ fuerint nostri repetens commissa parentis,
 Quidque boni attulerit rerum moderator IESUS,
 Sustulit & vocem, & dupliciceis ad sidera palmas:
 Munera magna, Pater, tua sunt, jam vicinus: ergo,
 Hostis, habes: etiam captus non abjicit hastas 175
 Perfidus: hostis, habes, injecta novissima plaga est:
 Si mortalis homo tantum nostram imminuit rem,
 Fare age, quo cumulo nunc auxerit immortalis.
 Hæc calamo, hæc eadem divinitus ore serebat
 Nonnullis bonis ille locis, queis credere par est, 180
 Perbelle iis animos agere in regionibus ævum
 Securos, mundi vel si trans mœnia, vel si
 Ignibus in mediis degant candente favilla.
 Dum bona venturi succedant tempora secli.
 Sic res ipsa quidem est, sed quam non cernere quimus 185
 Ipsi oculis, rerum haud gnari, incertique futuri.
 Sed neque ob id falsa est: quando quæ dicere possim,
 Sunt sexcenta quidem, quæ qui non viderit, esse
 Falsa putet: visa hæc, dubio procul autumet esse.
 Quid si ego dixissem, ferres? nisi cognita multis 190

Præclare scriptis hominum res tanta fuisset,
 Laſerpiceris fontem manare Cyrenis,
 Qui noctu late torrentibus æſtuet undis,
 Noctu dum tenebris humentibus omnia frigent,
 Et Phœbe auratis incedit roſida bigis: 195
 Cum vero luſtrat radiis ſol igneus orbem,
 Ardentique omnem calſecit lampade terram,
 Per Libyæ perquam gelidus labatur arenas.
 Huc illud quoque nunc ſpectat, quem nomine Graji
 Dixerunt Magneta, lapis miro attrahit uſu 200
 Quodcumque obijcitur ferrum, tactumque quod illo eſt,
 Ducit, & hoc itidem veluti Magnesia cautes.
 Huc ageſis, ſimul accedant adamantina ſaxa
 Non jam concordi ſtudio compacta tenentur,
 Inque odium mutatus amor, conſtataque longe 205
 Invidia ut ſolvant cogit vincla illa repente.
 Crederet an quiſquam? niſi res quæ cognita jam tum
 Ipſa fidem faceret: nam queis rationibus iſtuc
 Conſeri poſſit, nihil eſt quod noſſe queat quis,
 Docta licet ſummi fuderunt carmina vates. 210
 Fabula nanque nova eſt, per crebra foramina ferri
 Magneta inſinuari, eſt, quod levis abditus aër,
 Et cava conveniunt plenis conamine magno:
 Non adamas etenim Magnetem excluderet omnem
 Æraque, quæ multo cava ſunt magis, arida ſecum 215
 Attraherent, ſtipulamque, & ligna abſumta ſeneſtâ.
 Neve ego te exemplis externis demorer, addam
 Nota domi aſſidue, quæ quondam incognita, (quid ni?)
 Fallaci hac æque fieri ratione negaſſes:
 Saxa ubi gypſati effoderunt grandia ſervi 220
 Aëriam acclivis poſituri in collibus arcem,
 Arte laboratis ſuper antra exeſa caminis
 Congeriem ſtatuunt in formam fornicis alti:
 Nec minus agricolæ duri reſcindere ferro
 Annofam quercum certant, atque arte magiſtra 225
 Ari-

Aridulis nigram lignis explere cavernam:
 Inde ubi forma pyræ structa est, ex ignibus ignem
 Ingentem parvis augent, sonat ardua saxis
 Congeries, cæcis fornacibus ignis anhelat.
 Illi instaurantes ornosque, & fissile robur 230
 Subjiciunt, fruticesque leveis, stipulamque sonantem,
 In bibulum cinerem quo saxa immania vertant.
 Optimus hic operi cinis est: qui frigidus esse
 Principio visus: quem tu si asperferis unda,
 Igne gravi exuri circum vicina videbis, 235
 Et magnam attolli torpenti e pulvere flammam.
 Quod si pingue oleum fundas, alimenta videmus
 Quod tamen esse ignis, subito vis deperit omnis,
 Flammaque continuo victrix perfusa repressa est.
 Huc agesis animum referas: quî debuit unda 240
 Auxilio esse igni? duo quæ pugnare necesse est,
 Et flammam extingui aspergine pinguis olivî?
 Quod si jam nosti rationem reddere dictis,
 Ipse quidem nihil obsto: etenim facile esse videtur,
 Quæ quisvis spectet, rerum jam effingere causas. 245
 Omnibus hoc adeo est vitium mortalibus ægris,
 Notarum ut rerum causas scrutentur, & omnes
 Vulgata illustrent dictis. quis semina flammæ
 Nesciat in filicis concreta atque abdita venis?
 Quis non in baccis proceram stipite laurum 250
 Novit inesse? fuit tamen hoc mirabile quondam.
 Multa quidem nunc esse liquet præclara reperta,
 Quæ fieri nunquam dixere prioribus annis.
 Nam quæ res illa est? & non imitabile fulmen:
 Res aliter cecidit, positis incudibus urbes 255
 Jam magnæ ferrum exercent: fit fistula qualem
 Non oculis, non ipsi animo videre priores,
 Fistula missura haud nequicquam ferrea bombos,
 Aut conflata ære ex cocto, liquidisque metallis,
 Præruptas arces cava dejectura columna: 260

Inven-

Inventum præclarum, ingens, quod nos quoque cælo
 Exæquat, Jove nec solo jam maxima cæli
 Porta tonat, tantum non jam se jactet alumno
 Ida suo, & Cyclopum opera Vulcania tellus.
 Nanque ubi perfecta est moles, treis sulfuris addunt, 265
 Treis falsi parteis nitri, treis pulveris attri
 Exusta ex corylo, aut lignis quorum indiget usus:
 Parte alia informant immani pondere glandem
 Stridentem duro ex chalybe, plumbove recocto:
 Mox igne admoto, misceri murmure cælum 270
 Incipit, & tonitru horrendo, concussa videntur
 Æquoraque & terra, & domus omnipotentis olympi.
 At perterricrepto sonitu picea undique nubes
 Attollit se eructans flammam, atramque favillam.
 At simul irrupit vis ejus, & impetus acer, 275
 Procumbunt turres, æquataque machina cælo
 Corruit, atque altum dant saxa avulsa fragorem.
 Quin & dum adversis acies concurrere signis
 Constituunt, fortesque viri prorumpere cornu,
 Vidi ego sublato flammis ex aggere nimbo 280
 Sulfureo heroas correptos fulmine centum,
 Candenti centum transfixaque pectora plumbo:
 Dumque iterū atque iterū molis fragor intonat ingens,
 Umbones, ocreas, galeas, enseisque, verutaque
 Uno ictu cadere, & coacervari aggere magno, 285
 Et latos multo respergi sanguine campos,
 Altaque majori dilabi flumina cursu.
 Fare age, vel falsum est? & non imitabile fulmen?
 Ergo multa modis miris fateare necesse est,
 Esse quidem non nota homini. penetralia Regis 290
 Quis superūm invisit, nisi quos Deus æquus amarit?
 Quisve Erebi vastas sedes, nigraeque lacunas
 Accessit, victorque pedem cum laude reflexit?
 O felicem illum virtute, & munere divūm.
 Crede olli: nam vera canit. 295

Treis igitur sedes statuit Pater optimus ipse,
 Quando non eadem nobis est palma parata.
 Scilicet hoc sanctum est, ne quid sperare precando
 Defuncti vita possint: sua præmia quenque
 Certa manent, firmo certæque ex ordine pœnæ. 300
 Hoc est justitiam colere, & præstare Deum se.
 Non etenim leges, hominum quarum indiget usus
 Justitiam expendunt: est qui vetitos hymenæos
 Contemptor divûm invasit, ferroque parentem
 Perdidit, & bello civeis, fratresque veneno, 305
 Ut parta insidiis liber regnaret in urbe,
 Omnia fanda, nefanda ausus: quem ferre minores
 Cum jam non possent, victum popularibus armis
 Dicere jusserunt causam acclamante corona:
 Quare hominē usq; invisū, inter patria arma trementem
 Pallentemque modis miris formidine pœnæ (310
 Ad fora sublimem rapiunt, ibi poplite utroque
 Submisso, caput ense humeris avellitur altum.
 Non dedit ille quidem pœnas quas debuit, annos
 Utpote qui multos alacris mala gaudia mentis 315
 Posthabita est adeo insanus virtute secutus,
 Molitus cædemque virûm, exitiumque bonorum.
 Ergo aliâs pœnæ dandæ, nec morte dolores
 Finiri sperandum: etenim sunt ultima nunquam
 Secla illic, æternum ubi vita labore referta est. 320
 Tune diu Baccho indulgens, Venerique nefandæ,
 Pauperis agricolæ pinguem populatus agellum,
 Ora manusque tui respersus sanguine fratris,
 Non hîc, morte obita ast illic dabis, improbe, pœnas.
 Scilicet incolumis sextum jam consul in urbe 325
 Atque iterum fias, & tot demiseris ense
 Egregios diro civeis pallentibus umbris,
 Sanguine sudarit, belloque exarserit orbis,
 Lumina tu patria claudas secutus in aula?
 Et jam sub terris placide, æternumque quiescas? 330
 Non

Non ita, mi pœnas scelerata in morte rependes.
 Non ibi iudicium corrumpes, nec reus auro
 Te redimes grandi, nec cincta altaria circum
 Effigies sanctorum hominum funalibus altis
 Tete igni eripient, aris impositaque thura: 335
 Non in iudicium versis crudeliter armis
 Restitues dominum te te: sed tristia tandem
 Funera post, porro faciet manifesta fidem res:
 Et quæ sint pœnæ, mihi post narraveris ipse.
 Disce deos colere, & dignam diis degere vitam. 340
 Quin te animo constans instringis fortiter? & te
 Affirmas? dictis sapientum assuetæ moneri.
 Nec vero inventis Græjùm nos credere par est
 Omnibus: est etenim nimirum Græcia mendax.
 Nam quo illud spectat? post tristia funera rursus 345
 Immemores cupiunt in corpora velle reverti.
 Fabeillæ Græcorum hominum: quid corpora linquunt
 Prima animæ? quid solvi opus est, in corpora rursum
 Claudendas, vita quas cogas rursus abire?
 Nascendum toties, si sit toties obeundum, 350
 Nulla manet requies hominem, sedesque beatæ
 Nusquam igitur. quid tu mihi de flavo Rhadamantho,
 Quid mihi de Elysiis tot garris, Græcule, campis?
 Quid mihi felices fingis, dicisque beatos
 Æternum, in mala quos opus est, luctusque redire? 355
 Adde illud delirum itidem, quo expendere pœnas
 Conmonstrent animas scelerum, petere horrida fontes
 Corpora seclorum, & pecora inter degere vitam.
 Et, quod ridiculum est, ajunt, ut turpis adulter,
 Flagitium ne impune ferat, muliercula fiet, 360
 Ipsa viris quæ se prosternat corpore toto.
 Pœnarum egregiæ laudes, præclara reperta,
 Flagitium scelere ut cumulent, & crimine crimen!
 Ad nos ergo animum refer, & verissima dicta
 Accipe sis, mentēque adhibe, quam impellere verbis 365

Veridicis possim, & versu perfundere dolci.
 Postquam sat terris actum, molemque operosam, &
 Longævam mundi mutari ex sedibus imis
 Cœlicolûm visum Regi, nec jam amplius ulla est
 Progenies hominum cœli ventura sub axem, 370
 Judicium sistet Rex omnipotentis olympi,
 Judicium firmum, sanctum, ingens, quo genus omne
 Omne hominum in conventu aderit, qui in luminis oras
 Advenere unquam, citius, seu serius illos
 Secla tulere, dies pariter quos abstulit atra. 375
 Non tamen id clam aut obscure contingere par est
 Jus summum, jus acre: manent certissima signa
 Temporibus certis, atque alte terminus hæret.
 Primum etenim misere ardebit terra undique bello,
 Et populi Regesque fremunt: sub fœdere pacis 380
 Evertent focii sociorum funditus urbeis.
 Vexabunt alii patriam civilibus armis,
 Et desiderio diraque cupidine cædis
 Vulgo alacres tereti plangent cava tympana virga,
 Efflabuntque tubas, & raucis cornua bombis. 385
 Vastabunt agros pallenteis cæde coloni,
 Incendent pagos alii; & splendentia aratra
 Ipse ipse horrendos pastor conflabit in enses,
 Ad bellumque ultro dirum armentarius ibit:
 Rura colet nemo, nusquam tellure subacta 390
 Vomere ducentur posito ad præsepia tauri.
 Frugiferi nusquam campi, rubus asper ubique,
 Et densi surgent frutices, lappæque tenaces,
 Rastrorumque experts, & aduncæ vinea falcis
 Incultis dulcibus committet sentibus uvas, 395
 Et longo crescent proceræ palmite vites,
 Et spissis nimium aëriæ ramalibus ulmi.
 Hinc ubi bella colent arva, & pax candida cessit,
 Undique provenient frumenta angustius agris.
 Quod si cura hominum accedat, rursusque per artem 400
 Quis-

Quisquam agros moveat, nullam Pater ipse colendi
 Tum volet esse viam, frustra insectabere raistro
 Assiduus terram, frustra adnitêris aratro,
 Nullæ tum segetes, nulla frumenta sequentur.
 Nam talpæ solis visuri lumina nunquam, 405
 Curculioque vorax, & longo ventre locusta,
 Subripiunt quæ quis mandarit semina terræ.
 Adde etiam ingentis pluvias, & tempore iniquo
 Triticeam in segetem late Boream insultantem.
 Adde gravem dura concussam grandine aristam, 410
 Cum jam flava Ceres lætis rideret in arvis.
 Mox fœda ex Orci tenebris adrepet egestas,
 Mox & dura fames ruet, & radicibus herbas
 Avulsas, glandemque feret mortalibus ægris.
 O miseri, quos dira lues, quos triste manebit 415
 Exitium: tune, ô cœli Rex maxime, & idem
 Optime, quid? tune ah tanta spectabis ab alto
 Ærumnas hominum, nec te miserebit, olympo?
 Ira quousque tua, ô bone Rex?
 Scilicet id firmum est, atque alta mente repositum, 420
 Et fatale quidem, nec tum tractabile numen:
 Esto, haud fas servos Regi præscribere, Regi
 Parendum: fuerint quæcunque ea fata, feremus.
 Ergo pestilientia acris, miserandaque cœli
 Incumbet populis vitio, sine civibus urbes 425
 Funestæ invisi poterunt, sine rura colonis.
 Excedent dulci vita, nec ducere puram
 E cœlo quibunt animam, spirabile quando
 Corruptum late strages dabit, & grave olentis
 Vulgo fœtorem lacus exhalabit Averni. 430
 Tum juvenes olim florentis, cum breve vitæ
 Ver agerent, dura jam fessi ætate parentes
 Infatiabiliter flebunt; mœstæque sorores,
 Dum flavo longos solvent a vertice crines,
 Pallidulæ efflabunt super ipsa cadavera vitam. 435
 Nec

Nec minus interea falso præcepta salutis
 Inscribebant alii, contraque edicta piorum
 Bacchantes edent insana volumina vatum.
 Tum perterriti crepos sonitus per viscera terræ
 Iri exauditum certum est, & motibus orbis 440
 Insolitis, circum & cœli domus alta tremiscet:
 Procumbent succussæ urbes, turritaque tellus
 Excutiet magno senior jam pondere nutans,
 Quod diu onus tulerat, longo post tempore collo.
 At dum terribiles minitatur terra ruinas, 445
 Et motu ingenti magnas tremefecerit urbes,
 Non face sol rosea ex alto se ostendet Olympo,
 Sed caput obscurum densa inter nubila condet
 Tristis, egens lucis, concedens is quoque fatis.
 Lunæ globus ipse etiam tabescet, & astra 450
 Per noctem: ex undis & cum jam surgere Eois
 Deberet Phœbus, nonnulla cadentia cernent
 Attoniti passim juvenes, trepidæque puellæ,
 Et tunsæ palmis longævæ pectora matres,
 Percussique senes late formidine divûm. 455
 Interea nigrantem insana per æquora nimbum
 Fulminibus gravidum ferri, & maria omnia arenam
 Evomere, & magno compleri murmure pontum
 Accliveis portus, jamque oppida consternantem,
 Et falsos cœli tollentem ad nubila fluctus, 460
 Horrentes populi rerum novitate videbunt.
 Hinc veriti, pater Oceanus spumantibus undis
 Ne ruat in terras, mediumque mare omnia fiant,
 Ad juga confugient prærupta, & rupibus abdent
 Sese convexis: O æternumque beati, 465
 Et vere, dicent, qui olim melioribus annis
 Occubuistis: erant vobis qui ponere terra
 Vos possent patria, & tumulo concludere aviro:
 Quæ nos exercet, quæ nos divûm ira fatigat?
 Antra graves hominum vos ô miserata labores, 470
 Quæ

Quæ nobis restant, ad quæ confugimus antra
 Corruite, integite, & finis vos este malorum.
 Has dum sollicito fundent de pectore voces,
 Et tristi miseræ iterabunt ore querelas,
 Audiet omnipotens, & majestate verendos 475
 Diriget ad lacrimas oculos perculsus amore.
 Mox igitur tonitru horribili fulgentia templa
 Concuriet cœli: liquidum flamma æthera lustrans,
 Quo silvæ, montesque feri, & tremet undique tellus,
 Et jactata fremunt ponti tumida æquora circum: 480
 Ter folio assurgens, tensa ter pectora dextra.
 Contingens leviter, magni sacraria cœli
 Jurabit Divûm Pater immutabile verbum.
 Ergo purpureum qua sol caput ostendebat,
 Mane novo lucem referens mortalibus almam 485
 Procedet, radiis ardentia signa coruscis
 Signa dierecti superûm Crux aurea Regis:
 Cui quondam (quid nunc totum vulgata per orbem
 Carminibus repetam?) vitam sub imagine degens
 Humana Rex est ultro suffixus olympi: 490
 Ut quas nos scelerum par esset pendere pœnas,
 Ipse daret: pietatis is est cœlestibus ardor.
 Sustulit hæc ubi signa igitur dux maximus, arce
 Ex cœli creber tonitrus, clangorque tubarum
 Complebunt omnem raucis mugitibus orbem. 495
 In summum deducta locum, flammescere cœli
 Incipiet moles longe candentibus auris,
 Amfanctique graves fauces, & tristis Averni
 Igniferam efflabunt animam; nec tempore quoquam
 Antra Ætnæa nigranti magis evomuere favillam, 500
 Flammarumque globos, vastis nec hiatibus æque
 Exspirare ignem tellus est visa cavernis.
 Persæpe interea fumantes æthere ab alto
 Prorumpent acri piceæ caligine nubes
 Fulminibus gravidæ, late exurentibus omnia. 505
 Jam

Jam mare, non mare, at exustæ magis æquor arenæ.
 Hæc urbeis, eadem & monteis incendia magnos
 In cinerem & cœli fulgentia mœnia vertent.
 Hæc rerum summa, hic ipsum manet exitus orbem.
 Nunc, vigor omniparens, cœli de vertice summo 510
 Aggredere ô, cantusque move, & sancte ignibus illis
 Ignavum flagrans æternis excoque pectus,
 Unde meam vox firma magis mentem ipsa sequatur
 Arcanas rerum leges, & fata videntem:
 Quippe novum terris video lucescere solem 515
 Largius, & liquido vestiri lumine mundum,
 Ac rerum varias confestim sumere formas.
 Gramen habent passim & flores jam mollia prata:
 Jam nemora alta nigras altis surgentibus umbras
 Arboribus, foliisque sonant & fronde virenti 520
 Prognatæ lenes zephyris florentibus auræ.
 Jam rosa, jam violæ, jam purpurei narcissi
 Perbelle rident gemmantes rore per herbas:
 Non adeo mixtum magnis Aquilonibus imbrem,
 Non Austrum metuent nati sine semine flores, 525
 Non glacialis hiems, non intolerabilis æstas
 Aurea surgentis vertent bona tempora secli.
 Ver erit æternum, atque eadem clementia cœli
 Semper erit.
 At rex omnipotens felicia tempora inertis 530
 Non torpere diu sinet, & succumbere somno,
 Nec rursus morti esse locum: quare ipse ministros
 Auro fulgentes, & versicoloribus alis,
 Ante alta stantes donaria voce vocabit:
 Ite decus juvenes cœli, & clangoribus omnem 535
 Æthera complete, & tenuéis sine corpore vitas,
 Antiquos artus, & corpora delaturas
 Proclamate die hoc eodem me iudice fisti.
 Aridulæ non tot ventis agitantur arenæ
 Per Libyæ campos, desertaque littora propter, 540
 Par-

Parvula non variantis tot sub imagine formæ
 Corpora commonstrant radiati telâ diei,
 Quam multæ suberunt ultro citroque volantes
 Innotuæ, fontesque animæ clangore tubarum
 Excitæ, & rauco sonitu: mirabile dictu, 545
 Ipsa olim deleta undis, absumta senectâ,
 Temporeque extremo vitæ credita flammâ
 Corpora, in effigiem veterem se, & pristina fingent.
 Unica in Assyriis qualis felicibus ales
 Dicitur ex cinere, & redolenti pulvere myrrha, 550
 Thureque Panchajo cunctantem sponte renasci
 Aureolis oculis, & pictis undique pennis.
 Nam si non res in nihilum queat ulla reverti,
 Quando materies æterno semine constat,
 Et superat quiddam ipsis indelebile rebus, 555
 Par est dissidio collapsa, & funere tristi
 Posse iterum in dulcem revocari corpora vitam.
 Nonne vides eversam ævo, & superante senectâ
 Ulmum arcte complexam olim, nunc pulveris atrii
 Materiam putrem, & glebam telluris inertem, 560
 Cum Zephyrus graditur pennis, & dulciter orbem
 Recreat adventu exspectato, & lenibus auris,
 Aut acino, aut ipsa surgentem uligine rursus
 Pampineam, & fragili viridantem stipite vitem?
 Quod si materia adduret, non esse videtur 565
 Permagnam hoc: qualis Cyclops, aut arte magistra
 Quisquam opifex alius, statuas hominum armipotentum
 Quas ruit ipse, eodem curaverit ære refingi.
 Grandia frustra legit, minimis nec parcit, & altæ
 Porricit extemplo medios fornacis in igneis: 570
 Hinc ubi pars omnis mistim est confusa metalli,
 Æra fluunt liquida, & caulas stridentia complent
 Compositas multa arte, viri præstante labore:
 Quippe magis puro hæc spirabunt signa metallo,
 Inque cavis latebris hæserunt mollius æra. 575

Antiquo Pater omnipotens ex pulvere fingi
 Corpora pulcre hominum fautorum ex lege jubebit :
 Non ibi vel captos oculis, non corpore manco
 Tardipedes videas, nec morbis ægra trahentes
 Membra, vel invalidos artus instante senecta. 580
 Mundus aget ver ipsum. ipsum florente juvena
 Ver homines, erit & pubes, & idem omnibus ævum.
 Ergo ubi clangore ingenti taratantara raucum
 Insonuere tubæ, & magnis mugitibus æther,
 Terribilique omnis sonitu reboavit olympus, 585
 Pandentur cœli portæ, & stipante caterva
 Innumera Rex egressus, legionibus ire
 Ordine composito, & præferri signa jubebit.
 Mox ubi quadrato fortis stetit agmine quisque,
 Atque utrinque acies ardentibus adstitit alis, 590
 Et passim hac illac sese explicuere cohortes,
 Frontibus æquatis Rex ardua castra movebit :
 Quem procul ut nubes, cœlique serena secantem
 Suspicient gentes, palmas ad sidera tendent,
 Ingentemque una clamorem ad sidera tollent, 595
 Effusæque ruent. ast illum jam prope factum
 Bissen excipient proceres: quorum aurea canam
 Cæsariem, & lævem cingent diademata frontem :
 Justis de causis & jam olim Regis amici.
 Quos penes aspiciens mixtos audere nocentes 600
 Infontes premere, & primos transmittere cursum,
 Et temere effusos ruere, & jam tollere vultus :
 Terribilis Rex, & furiis accensus amare,
 Jamque oculis flammam spirans, odiumque repostum,
 Ecquis erit modus? ecquis jam vos, inquiet, iste 605
 Audaces furor eludet? vos sistere contra?
 Et scelerum tabe, & perfusi sanguine dextras?
 Ite meæ quondam dulces curæque laboresque,
 Ast odii nunc causa, & ineluctabilis iræ,
 Ite domum in tristem, si quis pudor: ite ruentes 610
 Inque

Inque picis nimbos, & flumina sulphuris atri
 Æternum late vobis torrentia flammis,
 Jam tandem vobis dignas me iudice pœnas.
 At simul intonuit vox hæc, & conscia quenque
 Vis animi, nec quicquam animo reticente momordit: 615
 Quisque reus pallens ad lævam, & tristis abibit,
 Præcipitemque dabit, seseque in tartara condet,
 Luctifono incassum conturbans omnia questu.
 Qualis ubi imprudens miles sub nocte maligna
 Carpit iter male tutum (instat timor atque animum au-
 Excedens recta silvis se immiscuit atris, (fert 620
 Dum via perplexum cura frustratur euntem,
 Castra inimica videt latum se propter, & hostes
 Ignem ad nocturnum passim per gramina fusos;
 Suspenditque pedem, & retro vestigia flectit: 625
 Mox ubi paulisper furtim concessit, anhelans
 Effugit hostili ex conspectu, atque ocyor Euro.
 Rex ubi jam fontes secrevit, & expulit ultro,
 Ceu quondam pastor, cui grex non pascitur unus,
 Ast isdem in silvis & oves, olidæque capellæ, 630
 Lanigeros hirtis agnos secernit ab hœdis,
 Lascivos placidis hœdos discludit ab agnis,
 Amplexus placide heroas complexibus arctis
 Hæc, dextræ lacrimis dextras cum junget obortis,
 Dulciter & vultu trepidantia corda serenans: 635
 Vos ne ulli maneant usquam me iudice luctus?
 Vos thura, atque animum ne quicquam mi dederitis?
 Has vobis sedes, vobis hæc munera seruo
 Jam pridem, nusquam casura fluentibus annis
 Aurea regna: decent vos hæc, humaniter & me 640
 Vos excepistis toties, atque ægra trahentem
 (Nudus eram, memini) membra, & texistis amictu,
 Et vestro toties illo recreastis amore.
 An fugit & vos quondam cum rerum omnium egenos
 Egregia iuvistis ope, & mœrore levastis? 645
 Quippe

Quippe & erant illi sanguis meus.
 Ergo agite intertextam auro, viridique zmaragdo
 Singlatim chlamydem accipite, & mea sumite dona,
 Quæ pueri quondam dilecti, & sæpe rogantes
 Non tulerunt, ausi nimium se credere formæ. 650
 Jam nostis, res vel cœlo jam notior ulla est?
 Hac etenim indutos magna ad penetralia divum
 Indugredi, & nostris par est accumbere mensis.
 Tum chlamydem cuique auratam, quam ferre manipulos
 Jufferat, expediet, dona omnipotentis olympi, 655
 Arte laboratam egregie, manibusque deorum.
 Vix illa induti liquidum super æthera raptim
 Tollentur, Regique canent de more cohortes,
 Et tuba terribilem, & repetent cava tympana bombum.
 Jamque una emensi liquidas perneciter oras, 660
 Aurea flammantis cœli delubra subibunt.
 Ecce autem in foribus Pater ipse occurret amicis
 Canicie, trabeaque & majestate verendus.
 Agnoscent proceres longo jam tempore visam
 Effigiem: simile haud etenim est (ut dicitur) æque 665
 Lac lacti, non unda undæ, non ignibus ignis,
 Atque olli Pater: & ni sint jam tempora cana,
 Amborum quisquam haud queat internoscere vultus.
 O quantam mihi tu, & qualem, dulcissime, gentem,
 Nate, refers, quam hilare accipio, quam pectore toto! 670
 Hæc ille, atque omneis intra aurea tecta vocabit
 Actutum magni læta ad convivia Regis.
 Ipse sibi ad dextram Natum, teque, optima Virgo,
 Victricem, præclare acto Regina triumpho
 Ad lævam pulchra in palla, gemmisque nitentem 675
 Componet, proceresque alios ex ordine lectos.
 Hinc ubi divinis epulis, & nectare sancto
 Explerit, vinum ex adyto, cellisque repostis
 Proferet annosum Pater, & cratera coronans
 Libabit prior: & Nato dum porriget, ore 680

Dum tenuis attinget Natus (mirabile dictu)
 Inter utrunque latens raptim per pocula serpens
 Innocuus, multoque ignis candore coruscans,
 Miscebit se auro: veluti sub sole tepenti,
 Mane jugis canis gelidus cum liquitur humor. 685
 Mox cratera alte spumantem, atque undique plenum
 Expediet Rex convivis: illi ordine longo
 Accipient, reddentque vices, & dulce bibentum
 Præpediet sensus laticis divina voluptas.
 Ergo ubi sedatus tandem sitientibus ardor, 690
 Una omnes ad Patrem versi, immota tenebunt
 Lumina, dum Natum complexibus implicat arctis,
 Dum treis ante torum cœlestibus excitat aras,
 Flammantemque animam divinis naribus efflat.
 Ille ut coniectos oculos mirabitur in se. 695
 Convivarum omnes, longo non tempore visos
 Ornatus, trabea indutus quos integit alta
 Recludet, series quibus est longissima rerum
 Picta peregrie, præscriptaque nomina divûm:
 Et quas nunc animo cõprendimus haud bene formæ 700
 Effigiesque auro, & tenui sunt flamine ductæ,
 Dives opus, textum non enarrabile, centum
 Ora mihi ex solido si sint conflata metallo,
 Verba fluant, quales insana per æquora fluctus.
 Dum vero interea superûm domus alta fiescit, 705
 Vox ingens, qualis tonitrus, prorumpere cœlo
 Audita, & late sonitu increbrescere rauco:
 Aspice, obtutuque oculos defigite in unum;
 Unus ego omnipotens, ego rex hominumque deûmque,
 Æternumque bonû, simplexque & summa voluptas. 710

F I N I S.

QVOD BONVM FAVSTVM FELIX
FORTVNATVMQ. SIT
QVOD SANCTISS. VIRI CHRI-
STIANI FIRMVM ESSE DVXE-
RINT, ID IN NOSTRIS LI-
BELLIS FIRMVM SAN-
CTVMQ. ESTO:
QVÆ A PATRIB. SCRIPTA
DIVINITVS,
SACRA SOLENNIA PERPETVA
MANENTO.

---

*In Editione Basileensi Oporiniana post versam 153.
Libri III. sequens inseritur:
Quorum mi semper potior sententia visa est:*

*Auctores antiqui Latini editi, aut
quamprimum edendi in Typogra-
phia Cominiana.*

Lucilius cum notis Doufæ. 1735. 8.

Plautus. 8. *sub prælo.*

Lucretius cum Argumentis, Censuris, & Variis Le-
ction. Adduntur in calce Scipionis Capicii de
Principiis Rerum, & Aonii Palearii de Immor-
talitate Animorum Poemata elegantissima, quæ pri-
mum petentibus etiam separatim a Cominodabun-
tur. 8. 1751.

Catullus cum Jo. Antonii Vulpii Comment. 1737.
4. *ch. maj.*

Tibullus cum ejusdem Comment. 1749. 4. *ch. maj.*
Propertius item cum Comment. ejusd. Vulpii, &c.
2. Vol. 4. *ch. maj. sub prælo.*

Cornelius Nepos cum Variis Lect. 1733. 8.

Sallustius cum Fragm. Vett. Historicorum. 1722. 8.

Virgilius castigatissime ornatissimeque. 1738. 8.

P. Syrus ex M. Velferi rec. & cum notis &c. 8.
1740.

M. Manilius a diversis illustratus. 8. 1743.

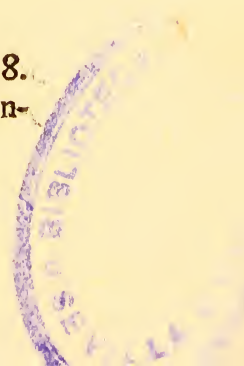
A. Cornelius Celsus & Q. Serenus Samonicus de
Medicina. Alter, ut ab Almeloveenio editus est
A. 1713. Alter, ut a Constantino A. 1566. Edi-
tio novissima, in qua ad cætera omnia quæ in
priori nostra, Epistolæ sex accedunt Cel. Jo. Bapt.
Morgagni nunquam antea vulgatæ. Additæ sunt
in calce Vincentii Beninii Colonienfis in A. Corn.
Celsum Observationes. 8. 1750.

C. Valerius Flæcus. 1720. 8.

M. Fabius Quintilianus illustratus. 2. Vol. 1736. 8.

Macrobius. Editio earum quæ solum textum con-
tinent sola integra. 8. 1736.

Boëthius de Consolatione Philosophiæ. 1744. 8.

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, including the word "Bibliotheca".

Handwritten text, possibly a date or reference number, including the number "8".

Handwritten text, possibly a list of items or a description, including the word "Bibliotheca".

Handwritten text, possibly a date or reference number, including the number "1775".

Handwritten text, possibly a list of items or a description, including the word "Bibliotheca".

Handwritten text, possibly a list of items or a description, including the word "Bibliotheca".

Handwritten text, possibly a list of items or a description, including the word "Bibliotheca".

Handwritten text, possibly a list of items or a description, including the word "Bibliotheca".

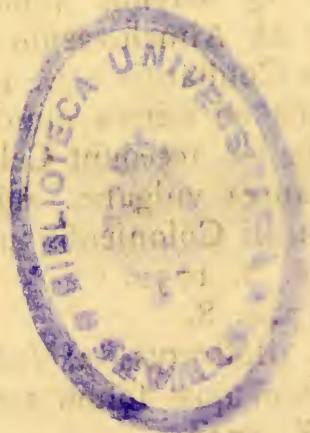
Handwritten text, possibly a list of items or a description, including the word "Bibliotheca".

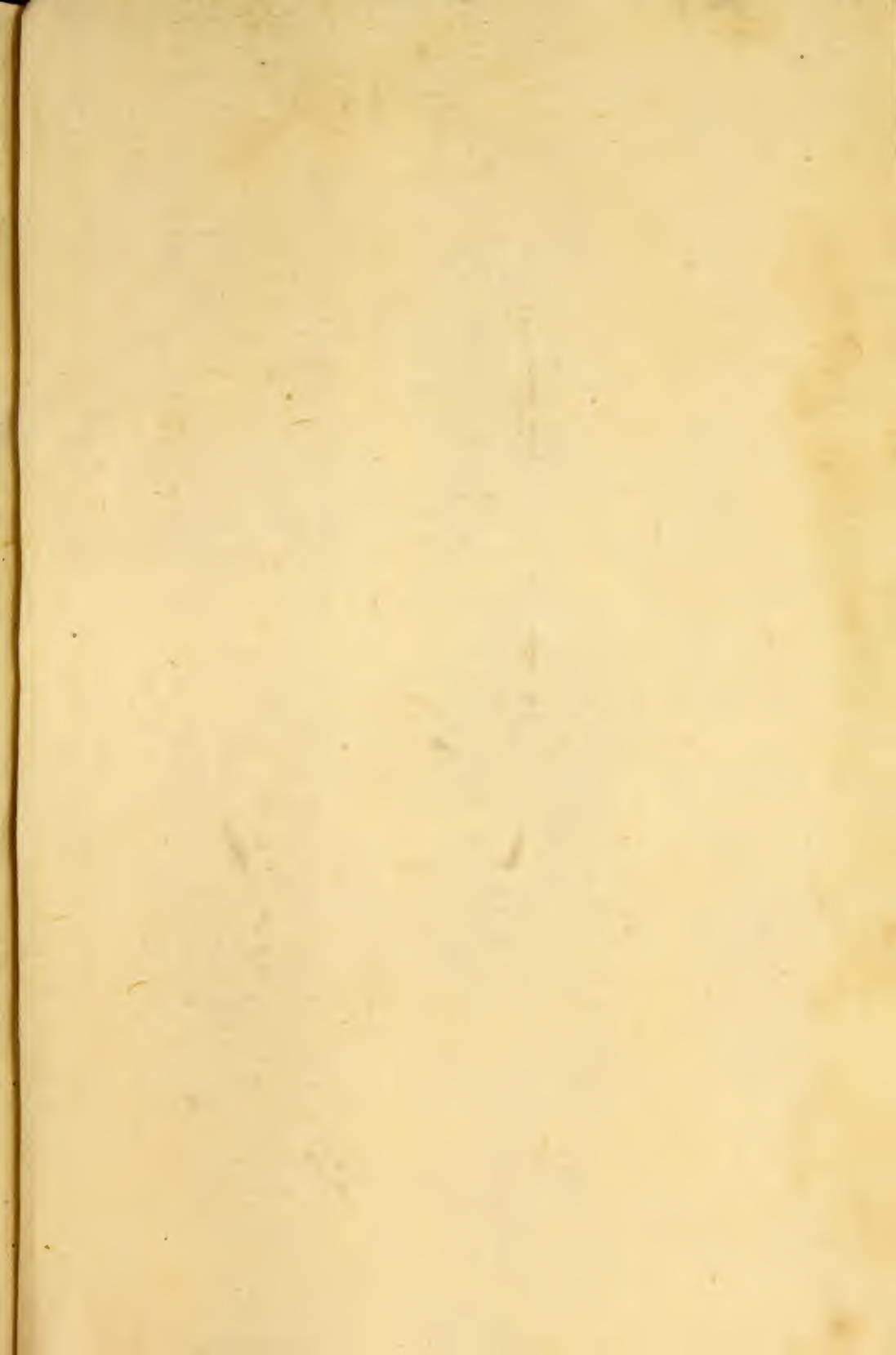
Handwritten text, possibly a list of items or a description, including the word "Bibliotheca".

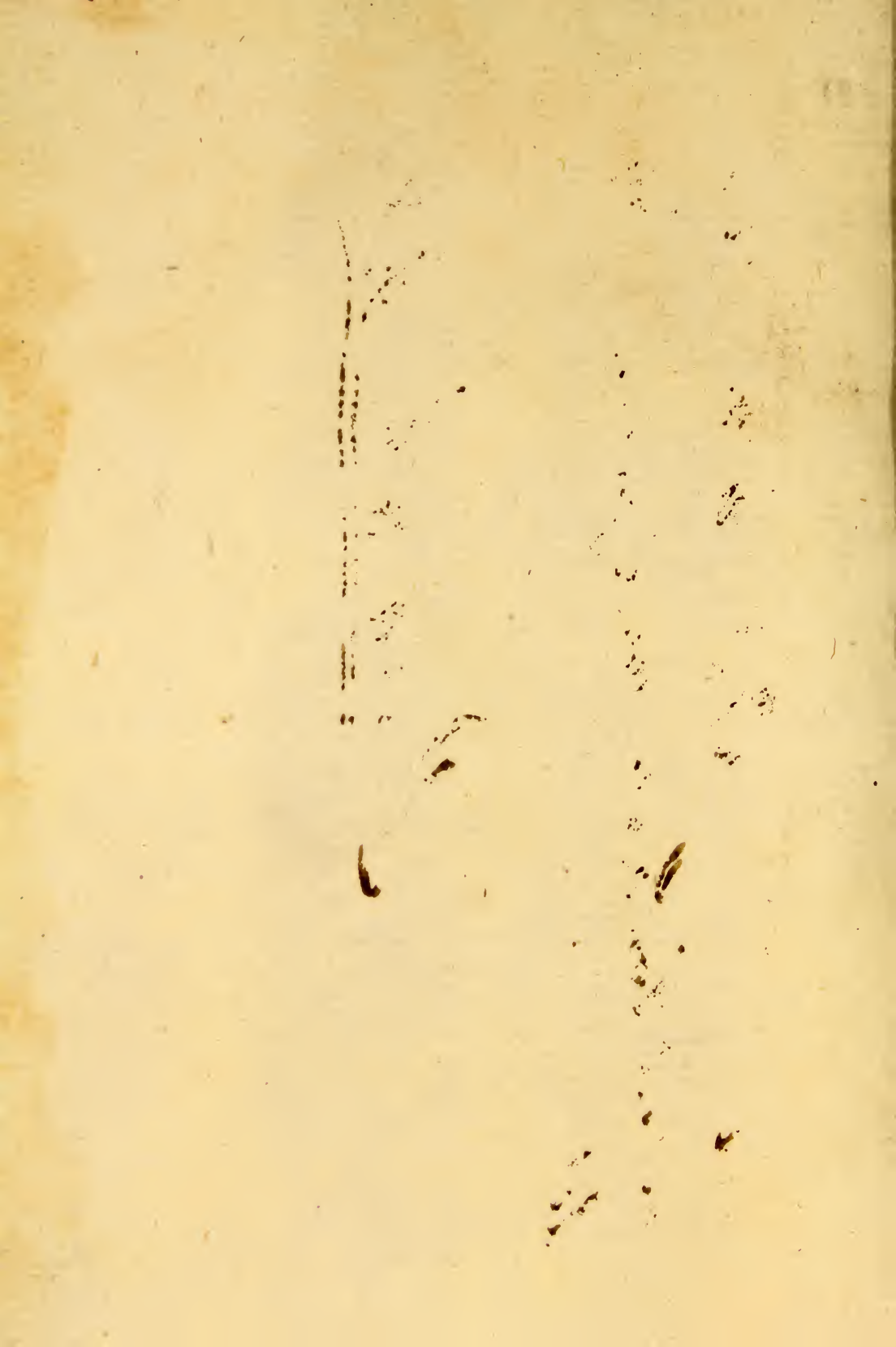
Handwritten text, possibly a list of items or a description, including the word "Bibliotheca".

Handwritten text, possibly a list of items or a description, including the word "Bibliotheca".

Handwritten text, possibly a list of items or a description, including the word "Bibliotheca".

~~2747~~ 1445

2 52/204

UNIVERSIDAD DE SEVILLA

600707616

2 27471445

